PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

2014

PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

TIZENHARMADIK KÖTET

KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET
DEBRECEN
2014

Kiadja:
Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület

Felelős kiadó: **Fülöp Mihály**

Alapító főszerkesztő: **Ungvári János**

Kötetszerkesztő: **Nyirkos Tibor**

Lektor: **dr. Korompai Gáborné**

Korrektorok:
Csiha László
Halász Ferenc
Kálmán Antalné
dr. Kornya László
Nyirkos Tibor
Szikszainé dr. Nagy Irma
Szőllősi Imréné

Technikai szerkesztő:
Csermely László

HU ISSN 1589-4185

Nyomdai munkálatok:

Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József

„… ahhoz, hogy hatékonyak legyünk gyerek és nevelő viszonyában, feltétlenül szabadságra van szükség. Szabadságban tudom értelmezni, hogy mi is van a gyerekekkel, vagy milyen front van kint éppen, és szabadsággal tudom improvizálni azt, amire a gyereknek szüksége van. Szabadság nélkül nincs művészet, szabadság nélkül nincs tudomány, szabadság nélkül nincs igazi bensőséges vallásos élet, és szabadság nélkül nincs igazi iskola. Az iskola egyébként a művészet helye, a pedagógia művészetéé, márcsak azért sem létezhet szabadság nélkül.”

(Vekerdy Tamás)

Kötetünk megjelenését támogatták

Önkormányzatok, intézmények

Benka Gyula Evangélikus Általános Iskola és Óvoda Szarvas
Berettyóújfalu Város Önkormányzata
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára
Ebes Község Önkormányzata
GFF Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat
Hajdúszoboszló Város Önkormányzata
Kaba Város Önkormányzata
MTA Debreceni Területi Bizottsága
Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata
Ótemplomi Evangélikus Egyházközség Szarvas
Püspökladány Város Önkormányzata
Református Lelkipásztori Hivatal Fehérgyarmat
Szent Klára Plébánia Szarvas
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat
Szarvas Város Önkormányzata
Szarvasi Öregdiákok Baráti Köre
Tiszacsege Ifjúságáért Alapítvány
Újtemplomi Evangélikus Egyházközség Szarvas
Újszász Város Önkormányzata
Vajda Péter Evangélikus Gimnázium Szarvas

Magánszemélyek

dr. Bágyi Kinga, dr. Bágyi Péter, dr. Bágyi Péterné, dr. Bajnóczky István, Demeter Jolán,
Fesztóry Ottó, Kondacs Mihályné, dr. Kovács Istvánné, dr. Lipcsei Imre,
Lupsa Józsefné, Montvajszkiné Bátor Anna, Petraskó Zoltán és neje,
Privler Mária, Szaniszló Szabolcs és neje,
Szilágyi Szabolcs, Sloszjár Edit, Ujlaki Imre,
és a személyi jövedelemadójuk 1%-át felajánló támogatók

Előszó

A 2002-ben indított, évente megjelenő arcképcsarnok-sorozatunk mostani XIII. kötetének mottójául Vekerdy Tamás, pedagógus, pszichológus és író szabadság-értelmezésének egyik részletét nyomattuk. Ebben olvashatjuk: *„…szabadság nélkül nincs igazi iskola”* Indokoltan tehetjük föl a kérdést: de milyen is az „igazi” iskola? A válasz annyiféle, ahányan választ adnak. Lehet pl. egyedi arculatú, benne autonóm tanítók, tanárok, akik emberpalántákban segítik növekedni a sokféle jó tulajdonságot. Párbeszéd formában a szabadság eszméjének kibontása csak elkezdhető, de le nem zárható. Ehhez az eszmefuttatáshoz kapcsolódva hozzátehetjük: a szabadság ad lehetőséget nekünk, hogy emlékezés révén cselekvő jóakarattal kihantoljuk a feledés homályából azoknak az egykori pedagógusoknak az életútját, akiknek szellemi és erkölcsi öröksége a jelen számára példakép vagy tanulság lehet. Másképpen fogalmazva: az emlékezés értéket ment. A felmutatott példakép természetesen ne az ideológia vagy politika tárházából kerüljön ki, hanem pedagógiai ethoszt, emberi magatartást, felelős cselekvést jelentsen. Hazai viszonylatban a XX. század politikai és ideológiai dogmatikus évtizedeinek múltával a mai társadalmi rendszerben szinte természetes módon jelenik meg a nevelési értékek, tartalmak és módszerek pluralizmusa, a különböző pedagógiai módszerek sokfélesége és szabadsága.

A most kiadott kötetünk mintegy 450 oldal terjedelmű, 120 szerző által jegyzett 149 arcképvázlatot tartalmaz, amely időben majd’ két évszázadot fog át. Bár igen hézagosan, de egyfajta kontúros képet kaphatunk az időben tőlünk távoli XIX. század második felének elemi iskolájáról is. Ekkora időtávolságot az emlékezet nem foghat át, ám elkötelezett, kitartó kutató munkával lehetséges értékes mozaikokat feltárni az oktatás korábbi körülményeiről. Ennek bizonyítéka lehet az 1831-ben született Tóth Pál, *a puszta tanítója,* akiről dédunokája írt kitűnő arcképvázlatot.

Itt kell megemlítenünk egy szintén dédunoka-szerző véleményét. *„Lehet, hogy Groholy Emánuel (1861-1926) külső szemmel nem alkotott nagyot: nem szerzett doktori diplomát, nem hozott létre új pedagógiai iskolát vagy tanítási módszert. Azonban a példaadásban ő mindig elöl járt, amiről tudjuk, mennyire fontos a pedagógia területén! Hivatását mindvégig hűségesen teljesítette a mindennapi szolgálatban mindkét helyen: az iskolai katedrán, illetve a templomi kántorpadban.”* Ez a vélemény megerősít bennünket abban, hogy arcképcsarnok sorozatunk indításakor lehetővé tettük a maga helyén tisztességgel helytálló pedagógusokról készült arcképek befogadását kötetünkbe. Az egyszerű, és egyben nagyszerű emberek milliói által épül az ország.

Az említett 120 szerző többféle minőségben kapcsolódik az arcképcsarnokban szereplő egykori pályatársainkhoz. Most kétfélét említünk: 59 szerző családi-rokoni, 27-en pedig tanítványi minőségben jegyzik az arcképvázlatokat. E számok tükrében kicsit meglepő kép vetül elénk, s ez mintha igazolná Arany János *Quem dî odere* kezdetű versének, a tanulói háláról alkotott pesszimista hangulatát. Ám változik a kép, ha áttekintjük a családtagok, rokonok által összeállított arcképvázlatokat. Ezekben egy-egy arcképben jellemzően 3-5 tanítvány emlékezését olvashatjuk, s ily módon részleteiben is árnyaltabb képet kaphatunk. A tanítványi visszaemlékezésekben leggyakrabban szereplő szavak: emberség, példamutatás, szeretet, személyiségből fakadó tekintély, szerénység, tisztelet, hála, köszönet, tudás, önzetlenség. Azt gondolom, mindezekből levonható az a pedagógiai következtetés, hogy a jó pedagógus nemcsak tanításával, hanem egész egyéniségével nevel. A pedagógus leghatékonyabb nevelési eszköze saját maga, egész emberi habitusa. Ezért tartjuk fontosnak, hogy a pedagóguspálya ne csupán kenyérkereső foglalkozás, hanem a hivatástudatnak, a rátermettség kibontakoztatásának teret adó tevékenység legyen. A pedagógus életművét emberi értékek kibontakoztatásában alkotja meg.

Kötetünkben sok-sok jó érzéseket keltő, megérintő érzelmi hatást kiváltó arcképet találhatunk. De tegyük hozzá, nem könnyű feladat jó arcképet megalkotni. A szerzőtől nem csupán az önkéntes

vállalkozás készsége szükséges, hanem a műfajhoz kapcsolódó képesség, időt igénylő szorgalmas munka, hiteles adatok gyűjtése, és ami nagyon fontos: az egyén emberi és pedagógusi jellemvonását kifejező szó megtalálása. A szerző munkáját jelentősen segítheti az élet alkonyán megírt önéletrajz, más néven visszatekintés, számvetés vagy éppen számadás. Jelen kötetünkben többen éltek ezzel a lehetőséggel.

Az arcképvázlat szerzőjének nélkülözhetetlen eszköze az értékmentő emlékezés. Az emlékezés elmaradhatatlan az emberi életben. Az a lezárult életutakat idéző és megtartó-megőrző emlékezés, amely az egykor voltak arasznyi életét évtizedekkel, olykor évszázadokkal nyújtja meg. Az emlékezésnek a jelent értelmező szerepe, az emberi magatartást, boldogulást és jövőt formáló ereje van. Az emlékezést ezért tekintjük tevékenységünk fontos elemének. Az emlékezésből fakad tiszteletadásunk azok iránt, akik előttünk jártak, vagy éppen kortársaink voltak a legszebb hivatás elkötelezettjeként az ifjúság nevelésében. Az emlékezés egyik jellemzője, hogy inkább az adott személy kedvező, előnyös tulajdonságaira fókuszál. Azonban ennek tudatában is lehetséges reális, a valósághoz közelítő portrét megrajzolni. A 149 arcképvázból kiemelhetjük az ideális pedagógus számos jellemző vonását, s ezek együttese példakép lehet. Szükség is van ilyen példaképre a képzésben, noha tudjuk, hogy elérni nem lehetséges, de hozzá közelíteni kívánatos. Tallózással válogatva a tanítványi arcképvázlatok között a jó pedagógus fontos vonásait emelhetjük ki: hívatását szolgálatnak tekinti, igazságos, megértő, segítőkész, tanítványait partnernek minősíti, tapintatos, együtt érző, kapcsolatteremtő, optimista, tud improvizálni stb.

A nevelői hatás az egyes tanítványok életében, sorsának alakulásában fénylik fel, ezért a pedagógus legszebb erkölcsi jutalma, ha olykor idő múltával is, az utókor kimutatja hálás köszönetét. Arany János *Tanári jubileumra* c. versében ezt így fejezi ki: *„Köszönve, amit ifjakért tevél, / Legszebb jutalmad így tőlük nyered. / S mi felkiáltunk: mily nagy érdem az, / Minő erény, mely e hálátalan / Pályán a késő hála újra sarjadt,”*

Sorozatunk eddigi köteteiben 1550 egykori pályatársunk emberi és pedagógusi alakját vetítjük lelki szemeink elé. Az eltelt idő távlatából talán csak most látjuk világosan, ahogyan egykori tanítóink, tanáraink, volt munkatársaink milyen mélyen bevésődtek tudatunkba. Egy-egy jellemző gesztusuk idézésével igazán most kerülhetünk egymáshoz közel, olykor annyira, hogy már-már tárgyilagos hűvösséggel beszámolni róluk, életükről, munkásságukról nem is könnyű feladat.

Kötetünk hátoldalán Abraham Lincoln, az USA egykori elnökének egyik levelét helyeztük el. Bár többen vitatják a levél eredetiségét, úgy véljük, e levél minden mondatában egy-egy időálló nevelési elvet fedezhetünk fel. Ezzel a levéllel kifejezni kívánjuk megbecsülésünket az évszázadok során felhalmozódott pedagógiai tudás iránt, egyben szándékunk szerint irányt kínálunk a jelen és jövő pedagógusainak.

Arcképcsarnok-sorozatunk széles körben történő kedvező fogadása is arra ösztönöz bennünket, hogy folytassuk egykori pályatársaink emlékének megörökítését. Ehhez további lendítő erőt meríthetünk eddig is eredményes kapcsolataink fejlesztésében.

Amikor kifejezem bizakodásomat, hogy sorozatunknak folytatása lesz, egyben őszintén köszönöm mindenkinek, akik közreműködői voltak 149 volt pályatársunk életének és munkásságának arckép formában való kötetbe mentésének. Köszönöm az igényes munkát szerzőknek, korrektoroknak, lektornak, kötetszerkesztőnek és tördelőszerkesztőnek. Köszönet illeti a támogató magánszemélyeket, önkormányzati szerveket, intézményeket és civil szervezeteket. Külön köszönetemet fejezem ki az MTA Debreceni Területi Bizottsága vezetőinek, akik egyesületünk megalakulásától támogatták, segítették és elismerték tevékenységünket.

Debrecen, 2014. augusztus

Ungvári János
főszerkesztő

Az arcképvázlatokról

Mindenekelőtt utalni kívánunk arra, hogy a Kazinczy Ferenc által meghonosított arcképcsarnok (arcképvázlatok csoportja) mint irodalmi műfaj nem azonos a lexikonnal, ugyanis vannak attól eltérő vonásai. Talán a legjellegzetesebb sajátosság, hogy lehetőséget kínál az emlékezésre. Ez kiadványunk tekintetében szinte elkerülhetetlen, hiszen az arcképvázlat szerzőjének személyes kapcsolata vagy éppen valamilyen egyéni kötődése van az arcképcsarnokban szereplő személlyel. Ez abban nyilvánulhat meg, hogy az arcképvázlat szerzője – a hiteles dokumentumok mellett – az emlékezés ecsetvonásaival még gazdagabban képes megjeleníteni az adott személy pedagógusi és emberi alakját. Természetes követelmény azonban a felelősséggel tett emlékezés. A személyes kapcsolat azonban nem kizárólagos követelmény, publikálási lehetőséget kínálunk azok számára is, akik kutatás keretében kívánnak bemutatni kiváló személyiségeket. Természetes igény a kutatómunkára vonatkozó követelmény (pl. a források pontos megjelölése) betartása.

Jogosan felmerülő kérdés: ki kerülhet be az arcképcsarnok köteteibe? Kezdettől hangsúlyoztuk: legyen jellemző rá az oktatás-nevelés szolgálata, a hivatástudat, amely megmutatkozik a pályahűségben, a tisztességes helytállásban, a kiemelkedő pedagógiai teljesítményben és a közmegbecsültségben. Végső soron azonban az arcképvázlat írása vállalás kérdése. Legyen egy személy: tanítvány, munkatárs, családtag, barát, ismerős, aki arcképvázlat írására vállalkozik. Akinek emlékezetében jelen van az a személy, akire hálával gondol, akitől útravalót kapott az élethez.

Az emlékezés jogán törekszünk az időálló emberi és pedagógusi értékek felmutatására, egy olyan szemlélettel szemben, amely múltunk bizonyos szakaszait mellőzni kívánja, s ezzel megszakítja nemzeti tudatunk folytonosságát. Az arcképvázlatok bemutatásával tenni kívánunk azért, hogy generációk emlékezete ne essék ki nemzetünk tudatából, hogy a múlt értékei vagy tanulságai jobbító hatással legyenek jelenünkre és segítsék emberarcúvá tenni jövőnket.

Az arcképcsarnokban szereplők **arcképvázlatát** a magyar ábécé betűrendjében közöljük.
Az arcképvázlat első adata a családi- és keresztnév: a **címszó.** A címszót kerek zárójelben követik a születés és halálozás adatai. A címszó lezárásának tekintjük a foglalkozást meghatározó képesítés, ill. tudományos fokozat megnevezését.
A **főszöveg** első része az **életút/életpálya** bemutatása, amely általában a származás megjelölésével és/vagy az iskolai tanulmányok felsorolásával (oklevél, diploma megszerzése) kezdődik. Ezt követi időrendi sorrendben a munkahelyek, valamint a beosztások megemlítése.

A főszöveg második része az **életmű** bemutatása, a végzett tevékenység szakmai méltatása s annak elismerése, a kitüntetések megemlítése. Itt adódik lehetőség a kutatási területek és tevékenység bemutatására, megjelölve az elért eredményeket és a legfontosabbnak minősített műveket. A műveknél a címet teljes terjedelmében közöljük, megjelölve a kiadói, nyomdai és évszám-adatokat. Idézet vagy ún. átemelés használatánál a forrást pontosan kérjük megjelölni. Az internet, mint a legnagyobb információs bázis használata a vonatkozó szabályok betartásával megengedett.

A főszöveg harmadik része a **szakmai-közéleti** tevékenységet mutatja be. Itt is adódik lehetőség a személyes kapcsolatok bemutatására és a jellemző emberi vonások felvillantására.

A főszöveget a **hitelesítő források** bemutatása, ill. azokra való utalás zárja, több esetben megjelölve a hozzáférhetőséget is. Itt is használhatunk rövidítéseket, különösen periodikák esetében. A hónapok rövidítése a közhasználatban elfogadott módon történik.

Végül a névcikket a szerző neve, személyes kapcsolatának feltüntetése és lakhelyének megnevezése zárja. Egy névcikket több szerző is készíthet. Kiadványunk elején betűrend szerint tüntetjük fel azokat, akikről megemlékeztünk és természetesen a szerzőket. Kiadványunk végén pedig repertóriumba foglaljuk az eddig megjelent arcképvázlatok szereplőit.

A főszerkesztő

Akikről a szerzők az arcképvázlatokban megemlékeztek

Dr. Kántor Sándorné	**ÁBRAHÁM KÁROLYNÉ**	nyelvtanár, tankönyvíró
Dr. Bajnóczky István	**AICHELBURG LAJOSNÉ**	polgári iskolai tanár
Kopka János	**ALMÁSSY LÁSZLÓ**	középiskolai tanár
Molnár Pálné Magyar Margit	**AMBRÓ ILONA**	tanító
Dr. Farkas Ferenc	**ANDRÁSI BÉLA**	középisk. tanár, intézeti ig.
Medgyesi Györgyi	**ÁRVAI PÁL**	középiskolai tanár, igazgató
Szélesné Panigay Ildikó	**AUER GYULA**	zeneintézeti tanár, főisk. adj.
Dr. Bágyi Kinga	**DR. BÁGYI PÉTER**	főiskolai tanár, tanszékvezető
Néző István	**BÁN LAJOS**	tanító, igazgató
Vincze Sándorné Banner Éva	**BANNER LÁSZLÓ**	középiskolai tanár, igazgató
Raffay Zoltánné	**BARACSI GYULA**	tanító, ált. isk. tanár, igazgató
Varga Ferenc	**BARDÓCZ ENDRE**	tanító, középisk. tanár, igazgató
Major Béla	**BARTA VINCE**	tanító, ált. isk. tanár, c. ig.
Dr. Matolcsi Lajos	**BARTHA ANDRÁS**	tanító
Dr. Matolcsi Lajos	**BARTHA ANDRÁSNÉ**	tanító, igazgató
Koszorús Oszkár	**BARTOS VALÉRIA**	tanító, általános iskolai tanár
Dr. Takács Mária *Ungvári János* *Lovas Rezső* *Sulik Béla*	**DR. BERENCSI GYÖRGY**	virológus, egyetemi tanár
	DR. BERÉNYI DÉNES	fizikus, akadémikus
Tuza Tibor	**BOGDÁN BÉLA**	szakiskolai tanár, igazgató
Tilki János	**BORKA SÁNDOR**	középiskolai tanár
Vmirjáncki József	**BOROS LÁSZLÓ**	tanító, általános iskoli tanár
Vmirjáncki József	**BOROS LÁSZLÓNÉ**	óvónő
Havas-Horváth István	**CSÁNYI BARNA**	testnevelő tanár, vívómester
Csendes Károlyné	**CSENDES KÁROLY**	mérnöktanár, szakfelügyelő
Ungvári János	**DR. CSIKAI GYULÁNÉ**	tanár, egy. doc., kandidátus
Deme Attila	**DEME DEZSŐ**	középisk. tanár, egyetemi okt.
Dr. Derda Istvánné	**DR. DERDA ISTVÁN**	középiskolai tanár, igazgató
Bokorné Leiter Judit *Ecsedi Józsefné*	**DOBOS KRISZTINA**	óvodapedagógus

Persayné Drégelyi Judit *Dr. Drégelyi Tamás*	**DR. DRÉGELYI LÁSZLÓNÉ**	középiskolai tanár
Barnácz Gyula	**EMŐDY DÁNIEL ISTVÁN**	tanító, ig., alapítvány elnöke
D. Veszelszky Sára	**ÉRDI ROZÁLIA**	szaktanító, tanár
Ézsiás Antalné	**ERŐS ANDRÁS**	mérnöktanár, igazgató
Cseké né dr. Jónás Erzsébet *Raffay Zoltánné*	**DR. ÉVA ERZSÉBET**	ált., középisk. tanár, főisk. doc.
Dr. Farkas Gyöngyi	**FARKAS JÁNOS**	tanító, ált. és középisk tanár, ig.
Dr. Farkas Gyöngyi	**FARKAS JÁNOSNÉ**	tanító
Dr. Kőrös Erzsébet	**FÁY ANDRÁSNÉ**	középiskolai tanár, igazgató
Fazekas Sándor *Kálmán Antalné*	**FAZEKAS SÁNDORNÉ**	gyakorlati oktató
Fesztóry Tibor	**FESZTÓRY SÁNDORNÉ**	tanító
Bartha Dénes	**DR. FIGULA GYÖRGY**	tanító, ált. isk. tanár, főisk. doc.
Róka Sándor *Dr. Rozgonyi Tibor*	**DR. FILEP LÁSZLÓ**	középiskolai és főiskolai tanár
Fogarassy Zoltán	**FOGARASSY TAMÁS**	középiskolai tanár
Futaky László	**DR. FUTAKY ISTVÁN**	egyetemi tanár
Kálmán Antalné	**GAÁL DEZSŐ**	tanító, általános iskolai tanár
Gábris Gabriella *Gábris Katalin* *Telekesi Gábor*	**DR. GÁBRIS JÓZSEF**	középisk. tanár, ig., főisk. tanár
Nyirkos Tibor	**GARGYA MÁRTON**	középiskolai tanár, igazgató
Gauder Eszter	**GAUDER ANDOR**	középisk. tanár, nyelvi lektor
Gauder Eszter	**GAUDER ANDORNÉ**	középiskolai tanár
Dr. Kalóczkai Tiborné	**GERGELY KÁROLY**	középiskolai tanár, igazgató
Raffay Zoltánné	**GILÁNYI JÁNOS**	középiskolai tanár, igazgató
Ivancsó István	**GROHOLY EMÁNUEL**	görög katolikus kántortanító
Ivancsó István	**GROHOLY EMÁNUEL EMIL**	görög katolikus kántortanító
Barnácz Gyula	**GYARMATI MÁRKUS ISTVÁN**	általános és középisk. tanár, ig.
Dr. Baranyó György	**HACK MÁRTON**	középiskolai tanár, igazgató
Bányainé Haja Erzsébet *Bartháné Haja Gabriella*	**HAJA ISTVÁN**	általános iskolai tanár, igazgató
Hankó András	**HANKÓ ADORJÁN**	igazgató-tanító
Raffay Zoltánné	**HARASZTI JÓZSEF**	ált. isk. tanár, szakvezető, igh.
Héczei Józsefné	**HÉCZEI JÓZSEF**	középisk. tanár, ig., koll. igh.
Hegedűs Éva	**HEGEDŰS ANDRÁS**	középisk. és főisk. tanár, főig.
Horváth Péter	**HORVÁTH SÁNDOR**	középiskolai tanár, igazgató

András Emese	**JANKÓ SZÉP SÁNDOR**	középiskolai tanár, igazgató
Kondacs Mihályné	**JÁNOVSZKY ETELKA**	tanító, ált. isk. tanár, szakoktató
Juhász István	**DR. JUHÁSZ IMRE**	középisk. tanár, múzeumvez.
Pinczésné dr. Palásthy Ildikó	**DR. JURCSÁK LÁSZLÓNÉ**	tanár, tanszékvezető, főigh.
Kopka János	**KÁDÁR TIHAMÉR**	középiskolai tanár
Borbély Vilmosné	**KÁLMÁN ISTVÁNNÉ**	óvodapedagógus, óvodavezető
Majtán Olga	**DR. KÁLMÁNFI BÉLA ZSOLT**	tanító, tanár, főiskolai tanár
Kituljak László	**KITULJAK ANDRÁSNÉ**	gyakorlóóvodai óvónő
Losonczi Léna	**KONCZILI SÁNDOR**	tanító, igazgató
Fogarassy Zoltán	**KONRÁD TERÉZ**	tanító, tanár, igazgató
Polgár Sándor	**KOÓS SÁNDOR**	középiskolai tanár, igazgatóh.
Pallás György	**KÓSA LAJOS**	középiskolai tanár
Raffay Zoltánné	**KOVÁCS JÓZSEFNÉ**	tanító, gyak. isk. napk. csvez.
Dr. Kántor Sándorné	**DR. KOVÁCS LÁSZLÓ GY.**	középiskolai és egyetemi tanár
Szűcs Éva	**DR. KOVÁCS SÁNDOR BÉLA**	ált. iskolai tanár, igazgató
Deli Andor	**KOVÁCS TIBOR LÁSZLÓ**	tanító, ált. isk. tanár, igazgató
Radácsi Erzsébet	**KÖVÉR SÁNDOR**	ált. iskolai tanár, igazgatóh.
Dr. Farkas Ferenc	**KUNRÁTH SÁNDOR**	kántortanító, ált. isk. tanár
Máté Pál	**KURUCZ JÁNOS**	tanító
Dr. Kutas Ferenc	**KUTAS GYÖRGY**	általános iskolai tanár
Dr. Kutas Ferenc	**KUTAS GYÖRGYNÉ**	általános iskolai tanár
Vmirjáncki József	**LÉVAI TAMÁS**	tanító, általános iskolai tanár
Vmirjáncki József	**LUGOSI ISTVÁNNÉ**	általános iskolai tanár
Ferencziné Székely Ildikó *Majoros Györgyné*	**LUPSA JÓZSEFNÉ**	tanító
Csákberenyiné dr. Tóth Klára	**MAGI ISTVÁN**	középiskolai tanár
Marczinkó István	**MARCZINKÓ ISTVÁNNÉ**	ált. iskolai tanár, könyvtáros
Dr. Székely Gábor	**DR. MARGÓCSY JÓZSEF**	középisk. és főisk. tanár, főig.
Erdélyi Tamás *Dr. Margócsy Klára*	**DR. MARGÓCSY JÓZSEFNÉ**	középiskolai tanár
Futaky László	**MÁTIS BÉLA**	tanító
Molnár Pálné Magyar Margit	**MOLNÁR PÁL**	tanító, általános iskolai tanár
Kerekes Antal	**NÁDASDY JÓZSEF**	középiskolai tanár
Csizmadia Katalin	**NAGY BALÁZSNÉ**	középiskolai tanár
Gebei Sándor	**DR. NAGY JÓZSEF**	tanár, főisk. tanár, kandidátus

Nagylucskay László	**NAGYLUCSKAY JÓZSEFNÉ**	tanító, ált. és középisk. tanár
Dr. Kántor Sándorné	**DR. NÁNAY BÉLÁNÉ**	tanító, tankönyvíró
Nemes Lászlóné *Kálmán Antalné*	**NEMES LÁSZLÓ**	tanító, ált. isk. tanár, osztályvez
Farkas Jánosné	**NÉMETH LAJOS**	tanító
Koppányné Nyéki Mónika	**NYÉKI LÁSZLÓ**	tanító, tanár, főisk. adjunktus
Dr. Okos Ágnes	**OKOS LÁSZLÓ**	tanító, gyógyped. tanár, ig.
Dr. Kántor Sándorné	**DR. OLÁH MIKLÓSNÉ**	középisk. tanár, egyetemi doc.
Dr. Szász Lajosné *Dr. Szendrői Lászlóné*	**DR. ORBÁN JÓZSEFNÉ**	középiskolai tanár, igh.
Farkas Jánosné	**OROSZLÁNY PÉTER**	mérnöktanár, oktatáskutató
Kanyári Zoltánné	**ÖTVÖS LÁSZLÓ**	középisk. és intézeti tanár
Raffay Zoltánné	**PÁLÓCZY ANDRÁS**	tanító, ált. isk. tanár, ig.
Kissné Pálóczy Edit	**PÁLÓCZY ANDRÁSNÉ**	óvónő, diákotth. nevelőtanár
Havas-Horváth István	**PALOTÁS JÓZSEF**	középisk. tanár, főisk. docens
Kemenesi Zsuzsa	**PÁPAY SÁNDOR**	középiskolai tanár
Juhász Ferencné	**PAPP LAJOSNÉ**	tanító
Cs. Patajné Hegedűs Éva	**CS. PATAJ MIHÁLY**	főiskolai tanár, festőművész
Pataki Zoltánné	**PATAKI ZSUZSANNA**	tanító
Petraskó Zoltán	**PETRASKÓ SÁNDOR**	kántortanító
Kálmán Antalné	**DR. PINTYE FERENC**	tanító, középiskolai tanár
Vmirjáncki József	**POSTA LAJOS**	általános isk. tanár, igazgató
Vmirjáncki József	**POSTA LAJOSNÉ**	általános iskolai tanár
Imre Ottóné *Kígyós Istvánné*	**PREZNÁNSZKY GYÖRGYNÉ**	zenetanár, zeneiskolai igazgató
Privler Mária	**PRIVLER PÁL**	néptanító
Privler Mária	**PRIVLER PÁLNÉ**	tanító, polgári iskolai tanár
Dr. Korompai Gáborné	**DR. RÁCZ ISTVÁN**	történész, egyetemi tanár
Havas-Horváth István	**DR. RADICH JOLÁN**	középiskolai tanár
Kopka János	**RIEDT LÁSZLÓNÉ**	tanító
Sepsy Károly	**SEPSY KÁROLY**	kántortanító, ált. isk. tanár, ig.
Kiss Ferenc	**SINKA GYULA**	villamosmérnök, mérnöktanár
Kőszegfalvi Ferenc	**SZABÓ FERIKE TERÉZ**	középiskolai tanár
Dr. Szabó Judit *Juhász István*	**SZABÓ LÁSZLÓ**	általános iskolai tanár
Nyirkos Tibor	**SZABÓ ZOLTÁN**	középisk. tanár, kollégiumig.
Lovas Rezső	**DR. SZALAY SÁNDORNÉ**	tanár, kandidátus

Raffay Zoltánné	**DR. SZALONTAI BARNABÁS**	ált., középisk. tanár, múzeumig.
Kovács Sándorné	**SZANISZLÓ FERENC**	ált. isk. tanár, ig., főtanácsos
Raffay Zoltánné	**DR. SZILÁGYI BÉLA**	középisk. és intézeti tanár, ig.
Raffay Zoltánné	**DR. SZILÁGYI BÉLÁNÉ**	középisk. és intézeti tanár, ig.
Gyula Ferencné	**SZILÁGYI PÉTER**	trombitatanár, karmester, ig.
Medgyesi Györgyi	**SZLOSZJÁR EMÍLIA**	középiskolai tanár
Kornyáné dr. Szoboszlay Ágnes *Szoboszlay János* *Dr. Szoboszlay Katalin*	**SZOBOSZLAY GYÖRGY**	tanító, ált. isk. és int. tanár, ig.
Bartha Dénes	**TAR JÁNOS**	középisk. tanár, koll. igazgató.
Timár Pál	**TIMÁR PÁLNÉ**	ref. lelkipásztor, hitoktató
Hargitainé dr. Tóth Ágnes	**DR. TÓTH ANTAL**	tanító, intézeti tanár
Farkas Jánosné	**TÓTH GYULA**	tanító, igazgató
Dr. Derda Istvánné	**TÓTH KÁROLY**	ált., középisk. és intézeti tanár
Koszorús Oszkár *Koszorús Oszkárné*	**TÓTH LÁSZLÓ**	evangélikus kántortanító
Nagy Gergelyné Dósay Gizella	**TÓTH PÁL**	tanító
Kornyáné dr. Szoboszlay Ágnes	**TÓTH PÁL**	házitanító, középisk. tanár, ig.
Pacsai Norbert	**TÓTH SÁNDOR**	középiskolai tanár
Havas-Horváth István	**DR. TURTSÁNYI AMBRUS**	teológiai tanár
Ujlaki Imre	**UJLAKI IMRÉNÉ**	óvónő
Dr. Varga Gyöngyi	**VARGA JÓZSEF**	középisk. tanár, ig., egy. lektor
Dr. Tanyi Jánosné	**VARGA LÁSZLÓNÉ**	általános iskolai tanár
Dr. Korompai Gáborné	**DR. VARGA ZOLTÁN**	történész, egyetemi tanár
Fogarassy Zoltán	**DR. VEKERDI BÉLÁNÉ**	óvónő, tanító, polg. isk. tanár
Veres István Szabolcs	**VERES ISTVÁNNÉ**	általános iskolai tanár, tanító
Néző István	**WERNER GYULA**	polgári iskolai tanító, igazgató

„A legjobb tanárok azok, akik megmutatják,
hogy merre nézz, de nem mondják meg, hogy mit kell látnod!
(Alexandra K. Trenfor)

A-Á

ÁBRAHÁM KÁROLYNÉ Varga Erzsébet (Debrecen, 1930. szeptember 10. – Budapest, 2008. március 12.): nyelvtanárnő, érdemes tankönyvíró, szaktanácsadó

Szülei: Varga Ferenc építészmérnök és Fekete Erzsébet voltak. Édesanyja Békéscsabán a Felső Kereskedelmi Leányiskolában érettségizett, ahol az érettségivel együtt varrónői képesítést szerzett. Ketten voltak testvérek. Húga Kántor Sándorné Varga Tünde matematikatörténész.
Édesapjuk 1938-ban meghalt, így az özvegy édesanya nevelte fel gyermekeit, és egyetemi diplomát adott mindkettőjük kezébe.

Elemi iskoláit a debreceni Dóczi Leánynevelő Intézet Tanítóképző Intézetének gyakorló iskolájában végezte (1936-1940), középiskoláit a Dóczi Gimnáziumban folytatta.

Osztálytársai, illetve barátnői voltak:
Csanak Dóra (könyvtáros, MTA), Nagy Klára (dr. Papp Antalné), Papp István nyelvészprofesszor lányai (Juliska és Erzsike), Szakály Éva (református pap), Tikos Sári (színésznő).

Az 1947/1948-as tanévben érettségizett. Jó tanuló volt, elsősorban a nyelvek érdekelték. Angol és német nyelvből vett részt az 1948. március 15-i tanulmányi versenyen. Felsőfokú tanulmányait 1948-ban angol-német nyelvszakon kezdte meg a debreceni egyetemen. Országh László professzor mellett fogott hozzá az angol nyelv intenzívebb tanulmányozásához, szerencséjére hamar letette az alapvizsgát, de ekkor közbeszólt a politika. Az orosz nyelvet kellett felvennie, és le kellett adnia a modern nyelv, azaz a német és angol szakjait.
1953-ban kapta meg orosz nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomáját.

1952-től a KLTE Orosz Intézetében tanársegéd. Ebben az időszakban ő volt a családfenntartó. Anyámtól elvették az özvegyi nyugdíjat, én viszont még középiskolai tanuló voltam.
Nem elégedett meg az egy szakos tanári végzettséggel, így az egyetlen lehetőséget választva 1955 és 1957 között az ELTE-n levelező szakon végezte el a magyar szakot. 1957-ben kapta meg a magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomát. Ekkorra már én is befejeztem egyetemi tanulmányaimat, és matematika-fizika szakos tanár lettem.

Budapesten megismerkedett Ábrahám Károly kertészmérnökkel, akivel 1957-ben házasságot

kötött. Felköltözött Budapestre, és élete végéig ott élt. Férje Túrkevéről származott. 1946-ban iratkozott be Budapesten az Agrártudományi Egyetem Kert- és Szőlőgazdaság Tudományi Karára. Harmadéves korában „klerikális beállítottság” miatt „leépítették”. 1949-től nem folytathatta a felsőfokú tanulmányait az egyetemen. Csak 1956-ban rehabilitálták, de ekkor a marxizmus-leninizmus alapjai I-II. tantárgyakból különbözeti vizsgára kötelezték. Így ő a kertészmérnöki diplomáját 1959-ben, majd a mérnöktanári diplomáját 1969-ben szerezte meg.
A közbenső időszakban szakmunkásként dolgozott Budapesten az Egressy úti technikum dísznövénytermesztő telepén. Később az Óbudai Temető főkertésze lett.

Nővérem, becenevén Örzse vágya a félbehagyott angol nyelvtanári képesítés megszerzése volt. Országh László közbenjárására beszámították neki az 1948 és 1950 közti tanulmányait, és 1956 és 1958 között le tudta tenni vizsgáit angol nyelv és irodalomból. 1958 augusztusában megkapta az angol nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomáját.

1957 és 1963 között ***Budapesten a XIV. ker. Újvidék téri általános iskolában*** *tanított.*

1960-ban megszületett fia, Péter, 1962-ben lánya, Erzsébet.
1963-tól 1979-ig a ***budapesti I. István Gimnázium*** tanára és nyelvi szakfelügyelő. Ekkor már felfigyelnek rá. 1969-ben Sas Elemérrel együtt szerepel a tv-ben, Miért fontos a nyelv? – az interjú témája, és a nyelvi laborok fontosságát és szükségességét emelték ki.
1979-től 2003-ig a ***Fővárosi Pedagógiai Intézetben***, a Vas utcában vezető szaktanácsadó, pedagógiai szakértő.
1993-tól 2005-ig ***Piliscsabán a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen*** a ***Pedagógiai Intézetben*** és az ***Angol Intézetben*** óraadó, majd 2005-től haláláig a ***Károli Gáspár Református Egyetem BTK Angol Nyelvészeti Tanszékén*** tanított.

Közoktatási szakértő angol és orosz nyelvből, közoktatási vizsgáztatóként érettségi vizsgaelnök, az emelt szintű érettségi vizsga angol tantárgyi bizottságának elnöke.
Dolgozott multiplikátorként mint a tanárokat a kétszintű érettségi vizsgáztatásra felkészítő előadó (2003). Az ORIGO Nyelvvizsga Központ vizsgáztatója volt. Szerepet vállalt az angol OKTV országos szervezésében. Az 1995 és 1997 között az új érettségi projektben vett részt.
Számos előadást tartott az idegen nyelv oktatása és az egyházi szaknyelv témában itthon és külföldi konferenciákon. Életének utolsó napján is Szlovéniába készült egy szakmai konferenciára. Ekkor érte hirtelen és váratlanul a halál. Délután még megtartotta a szokásos heti óráit az egyetemen, de este, mikor hazaért, már nem jutott el a telefonig segítséget kérni.

Kitüntetései:
– Kiváló Munkáért (1979, 1986)
– Kiváló Pedagógus (1987)
– Apáczai Csere János-díj (1999)
– Nagy László emlékplakett (2002)
– Érdemes Tankönyvíró (TANOSZ, Bp. 2006. december. 28)

Nevét tankönyvei tették ismertté. Először *orosz nyelvű tankönyvei* jelentek meg.
– Tizenévesen, Tramontána idegennyelvű olvasókönyvek (Bp. 1989)
– Orosz nyelvkönyv III., IV. A közgazdasági szakközépiskola idegennyelvi gyors- és gépíró és külker. szak számára (Bp. Tankönyvkiadó, 1983-84)
– Programozott orosz nyelvtani gyakorlatok a gimnázium I., II., III-IV. osztályai számára (társszerző) TANÉRT, 1970-73.

– Ezután következnek az *angol nyelvű tankönyvei (társszerzők:* Halápi Magdolna – Helen Q. Mitchell; Trentinné Benkő Éva – Poros Andrea)
– Matura Plus MM Publications (ELT Hungary 2006)
– Magicland. Kisiskolások kezdő angolkönyve (Holnap Kiadó, Bp.2002)

– Magicland. Kisiskolások kezdő angol munkafüzete (Holnap Kiadó, Bp.2003) Magicland. Tanári kézikönyv (Holnap Kiadó, Bp.2003)

Külön színt képviselnek *egyházi jellegű angol nyelvű tankönyvei (társszerzők:* Földváry Kinga; Egey Emese)

– The Hidden Treasure an English coursebook with Religious topics (KGRE, Bp.2005)
– The Hidden Treasure an English workbook (KGRE, Bp. 2005)
– The Hidden Treasure Teacher's Book (KGRE, Bp. 2005)
– Learn from me, an English coursebook written from the Christian perspective (KGRE, Bp. 2001)
– Learn from me, Teacher's Manual (KGRE, Bp. 2001)

Kb. 20 folyóiratcikke jelent meg az angol, illetve az orosz nyelv tanításával kapcsolatban. Írt tankönyvbírálatokat, lektori véleményeket, könyvismertetéseket.

Érdekes munkája a két bibliai tárgyú társasjáték:

– Mesterségem címere (Parakleitos Kiadó, Kiskunfélegyháza), 2004
– Állatvilág a Bibliában (Parakleitos Kiadó, Kiskunfélegyháza), 2006

Tagja volt a az IATEFEL, HUSSE, MANYE, VAPRJAL nyelvtanári egyesületeknek. A Modern Filológia Társaság örökös tiszteletbeli tagja (1983-). 1993-tól a NYELV*INFÓ (a nyelvtanárok lapja) szerkesztőbizottsági tagja. A nyelvtanárok számára továbbképzéseket, különféle nyelvi utakat szervezett. Tartotta a kapcsolatot a British Councillal. Rengeteg könyvet szerzett, és konferenciákra küldött kollégákat. Számára a legfontosabb a nyelvoktatás volt.

Néhány vélemény, amelyet közvetlen munkatársai fogalmaztak meg róla:

„Munkatempója gyors volt. Sietett mindig. Leosztotta a feladatokat, mire az ember magához tért, már ott sem volt. Szélvész volt, akinek a kezében mindenféle szatyrok voltak, ezekből mindenféle dolgok álltak ki belőle (könyv, poszter, tanítással kapcsolatos dolgok, konferencia leírás)"(*Jilly Viktor* EFL angoltanár, Budapest, Fazekas Mihály Általános Iskola és Gimnázium)

„2004-2005-ben együtt írtuk a Hidden Treasure könyvet. A Károli Gáspár Egyetem idegennyelvű lektorátusa egy európai tankönyvíró pályázaton nyert az egyházi nyelv oktatása kezdők tanulóknak témában. Nagyon jó személyes kapcsolatot tudtunk kialakítani. Örzsének egy csomó tapasztalata volt a tankönyvírásban, gyakorlati és elméleti kérdésekben is. Mint társszerzőt hozzásegített egy jelentős publikációhoz. Egyedül is meg tudta volna írni, de szeretett együtt dolgozni a fiatalabbakkal. Jó humora volt. A fáradhatatlanság jellemezte.

Magát sohasem kímélte, ha látszott, hogy fáradt, akkor sem hagyta abba a munkát, amíg nem végzett vele. A mindennapi életben kissé szétszórt volt, vagy inkább az apró technikai részletekhez nem volt kedve, annak ellenére, hogy a technika minden vívmánya érdekelte. Azt vallotta, hogy meg kell tanulni ezeket, mert segíti a munkát.

Emberként mindenki szerette. Színes egyéniség volt, csupa szeretet – nagy szíve volt." (*Földváry Kinga* társszerző)

„Az FPI-ben voltunk először munkatársak, majd a Károli Gáspár Egyetem Nyelvi Lektorátusán tanítottunk együtt és írtuk a Hidden Treasure tankönyvet. Jó ember volt, nagy tudású, sokat tanultunk tőle. Nem ismert lehetetlent. Ahol tudott, segített, tanácsokkal. Ott volt a doktori védésemen is. »Máris, csináljuk, csinálni kell!« – hirdette.

Főnöknek nem volt olyan jó, nem tudott szelektálni, felnagyította a feladatokat. Kicsit tartottak tőle azok az angoltanárok, akiket felügyelt. Közvetlen kollégái tudták, hogy vallásos, de ebből sohasem lett konfliktusa. Sokat segített a kárpátaljaiaknak.

Túlhajszolta magát." (*Lannert István* FPI, Károli Egyetem)

„Örzse jóval több volt számomra, mint egy kolléga. Szerzőtárs, igazi jó barát, aki szinte családtag lett a közös munka 10 éve alatt. Osztozott velem örömben, bánatban, feladatban, családi és szakmai téren egyaránt. Velünk örült várva várt kisfiúnk megszületésekor, támogatott szakértői, tananyagfejlesztői, tanártréneri munkámban, és segített megbirkózni a kétségekkel, problémákkal, valamint elgyászolni szeretett édesapámat.

Örzsét tiszteltük és szerettük, amit ő szívesen fogadott és törődésével viszonzott. Férjemmel és édesanyámmal nagyon jó kapcsolatba kerültek. Ez különösen fontos volt, mert a közös, – rajtunk kívül álló körülmények miatt – sokszor lelkileg és fizikailag is igen megterhelő tankönyvírási és kiadási folyamat során számos nehézséggel, kihívással kerültünk szembe. Sokszor órákon át beszéltünk telefonon, vagy éjszakákon keresztül dolgoztunk együtt. Amióta Örzse eltávozott, már senki nem telefonál rám az éjszaka közepén egy újabb jó ötlettel, megoldással vagy éppen azonnal elvégzendő feladattal. Örzse nem volt könnyű ember, mert nemcsak szókimondó, de végtelenül maximalista is volt, és nemcsak önmagával, de másokkal szemben is hatalmas elvárásokat támasztott. Aki viszont munkájával, hozzáállásával meg tudta győzni, és akit végül a bizalmába fogadott, attól minden szakmai észrevételt, véleményt, tanácsot és kritikát elfogadott, azt életkortól függetlenül egyenlő félnek, teljes jogú munkatársnak tekintette és minden tudásával, lelki erejével, hitével támogatta. Megtiszteltetés volt neki és vele dolgozni.

Szenvedélyes, határozott, elszánt, kitartó, elképesztő munkabírású pedagógus és szerzőtárs volt. Nyitottságot és nagy érdeklődést mutatott a modern technika minden új vívmánya iránt. Hihetetlen lendülettel, szinte szélvészként viharzott végig hatalmas táskáit cipelve a Vas utcán, majd fel az FPI lépcsőin mindig úgy, hogy mi, fiatalabbak alig bírtuk követni. Ugyanilyen feszített munkatempóval, hatalmas profizmussal és ugyanakkor csodálatraméltó fiatalos lelkesedéssel és hittel dolgozott a közösen jegyzett két, általános iskolásoknak szóló angol tankönyvcsaládunkon is (Magicland és Magic Friends).

Történetünk főszereplőjét, a különleges képességekkel megáldott rejtélyes angol hölgyet, Miss Rebecca figuráját Poros Andreával már a kezdetekkor Örzséről mintáztuk, és illusztrátorunk, Martsa Piroska, ezen elképzelések alapján álmodta és alkotta meg a főhősnőt ábrázoló rajzokat.

Tankönyvünkben a kalandokat, a hajszínét ezüstös őszről égővörösre is változtatni képes, a szeme sarkából mindvégig pajkosan mosolygó, ugyanakkor mérhetetlenül bölcs, visszafogott és méltóságteljes Miss Rebecca alakja ihlette. Ugyanúgy, ahogyan Örzse inspirálta és folyamatosan motiválta a körülötte élőket és dolgozókat. Elvesztése váratlanul történt és felfoghatatlan volt, hiszen a halála előtti estén még hosszasan beszéltünk a másnapi külföldi utazásáról, az ott megtartandó konferencia-előadásáról, valamint az előző napokban rögzített hanganyag utómunkálatairól. Éjjel még ez utóbbival kapcsolatban e-mailt is küldtem neki, amit sajnos már nem olvashatott el. Távozásával a tankönyvcsaládunk több tekintetben is árva lett, mivel Örzse volt a motorja a szerzői csapatnak, ő volt az igazi Miss Rebecca, ahogy ezt a már halála után megjelenő Magic Friends tanári kézikönyvébe ajánlásként neki írtuk, emlékül.

Valójában, hasonlóan Miss Rebecca varázsához, Örzse nem ment el teljesen, szívemben azóta is őrzöm emlékét, telefonomban az otthoni és mobilszámát, számítógépemen az e-mail üzeneteit. Biztosan azóta is figyel és vigyáz ránk.” (*Trentinné Benkő Éva* szerzőtárs)

Férje, Ábrahám Károly 2000-ben meghalt. Négy évig volt súlyos beteg. Betegsége alatt fia családja segített ápolni. Fia, Péter építészmérnöki diplomát szerzett, s feleségével, Andreával együtt népes öttagú családot nevelnek. Lánya, Erzsébet vízügyi mérnök lett, majd a bankszakmában folytatta a pályafutását. Neki egy fia van.

Külön kiemelném, hogy két unokája, Valek Katalin és Ábrahám Ilona Erzsébet az ő hatására választotta az angol nyelvtanári pályát élethivatásul. Gyerekkoruktól kezdve tanította mindkettőjüket sajátos módszerével, a saját tankönyveiből, nagyanyai szeretettel és türelemmel.

Ábrahám Ilona Erzsébet a Pázmány Péter Tudományegyetemen írta angol nyelvű BA szakdolgozatát (2013): „*Élvezetes tanórák: a sikeres tanítás kulcsa* (Esettanulmány egy motiváló tanáregyéniség angolórai gyakorlatáról). Ehhez a dolgozathoz készült egy Appendix: *Milyen egy jó pedagógus? (*Kutatás Ábrahám Károlyné életműve alapján).

Örzse hirtelen, váratlan halála mindenkit megrázott. Nem voltunk hozzászokva, hogy neki valami baja is lehet. A munkának élt, a tanításnak, az írásnak. Napközben mindig úton volt, mindig elfoglalt volt, sokat vállalt. Este, éjjel fejezte be a megkezdett, határidős munkáit. Nem volt ideje magára. A háztartás vezetésében a férje sokat segített.

Nem készült el még a doktori disszertációjával, pedig tudása, képességei és tapasztalatai megvoltak hozzá. Valahogy mindig ezt hagyta el.

Mélyen vallásos, református, hívő ember volt. Vallásos neveltetésben részesült a Dóczi Gimnáziumban, és ezt nem felejtette el a későbbiekben sem. Különösen élete utolsó szakaszában, idősebb korában fordult az egyházi dolgok felé. Ismerte nemcsak a református, hanem a katolikus szertartásokat is. A XIV. kerületben, a Baross téri Református Egyházközségben volt presbiter. Itt angol nyelvű bibliai tanfolyamokat szervezett.

Felkarolta a kárpátaljai tehetséges tanulókat, anyagilag is segítette boldogulásukat. Sokszor járt Kárpátalján, Beregszászban. Egyházi nyelvi táborokat szerveztek.
2009-től a mezőtúri református gimnázium az ő emlékére szervezi meg a református, az evangélikus és katolikus középiskolák részvételével az Ábrahám Örzse Angol Emlékversenyt.

Források: családi archívum, munkatársak megemlékezései.

Testvére,
DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DR. VARGA TÜNDE
Debrecen

Gróf AICHELBURG LAJOSNÉ Liedemann Éva (Budapest, 1910. december 22. – Etyek, 1975. február 17.): magyar-német-torna szakos tanár

Budapesten született, tősgyökeres budai, evangélikus, a vallást buzgón gyakorló polgári családban. Édesapja, Liedemann János jó nevű fővárosi ügyvéd. Édesanyja, Gömöry Klára négy gyermekét gondosan nevelő, szerető anya, aki a Budapesti Első Korcsolya Egylet elnöki tisztét is betöltötte.
Testvérei közül Melczer Zoltán (aki édesanyja első házasságából született) diplomásként helyezkedett el Budapesten. Zsigmondy (Liedemann) János mint koncertező hegedűművész rangos helyet szerzett a világban. Nővére, Piroska fiatalon meghalt. A legfiatalabbként született Éva korán (még a háború befejezése előtt) félárva lett. Az édesapa halála után anyjuk egyedül nevelte a három gyermeket. Nem tudjuk pontosan, mikor és milyen körülmények között kezdődött barátságuk – a vele közel egykorú – Tolnay Klárival (aki akkortájt még nem volt sem ismert, sem „felkapott” színésznő). Pályájuk elsodorta őket egymás mellől, de néhányszor még találkoztak a háború után is, és „lelki barátságuk” idős korukig megmaradt.

Az I. világháború után a hollandok segítséget ajánlottak: a jó képességű, arra rászoruló magyar gyermekeket és fiatalokat meghívták Hollandiába, ellátásukról, iskoláztatásukról gondoskodtak. Így került Liedemann Éva – vendégdiákként – egy nagyon kedves, egyedülálló, anyagilag rendezett körülmények között élő holland tanárnő otthonába, aki komoly odafigyeléssel, sok szeretettel törődött a diák testi-lelki fejlődésével. Néhány év múltán a tanárnő (a „Tanti”) megbetegedett, majd meghalt, így a hollandiai diákélet megszakadt.
Hazakerülése után Éva Budapesten folytatta tanulmányait, pedagógus képzettséget szerzett. Oklevelét kiállító hatóság: Polgári Iskolai Tanárvizsgáló Bizottság, Budapest. Oklevél száma: 1514 (1935. szeptember 21.).

Magyar-, német- és tornatanárként helyezkedett el vidéken. Szolgálati helyei voltak 1949 októberéig: ***Zalaszentgrót, Sajószentpéter, Tokaj, Diósgyőr, Hatvan, Aszód, Túrkeve***.

Közben férjhez ment egy gyári munkáshoz. Ebből a házasságából született Stollár Éva nevű kislánya. Házasságuk nem volt hosszú életű, elváltak. Második férje gróf Aichelburg Lajos lett, akinek a grófi cím mellett geodéta diplomája volt. Az új férj örökbe fogadta Liedemann Éva kislányát, aki ezután az Aichelburg Katalin nevet vette fel. Ők sohasem beszéltek ilyenről, de Rákóczifalván egy-két ember tudni vélte, hogy Aichelburg gróf urat – pusztán származása miatt – az akkori rendszer ellenségként kezelte, és az ellenségnek akkortájt „kijáró” bánásmódban részesült. ***Rákóczifalvára*** már az új család érkezett 1949 októberében. Koldusszegényen, bútorok és elemi ruhatár nélkül. Tantestületi kollégái, később barátaivá fogadott (ugyancsak szegény) szülők segítették ki a tanárnőt is, férjét is, leányukat is egyszerű, szegényes ruhadarabokkal, elemi bútorokkal (gyakran még élelemmel is). A csaknem mindenki által „a tanár

néni”-ként emlegetett (a falusiak által különben is nehezen megjegyezhető nevű) tanárnő kezdetben mindig (és később is többnyire) barna munkásköpenyben és egy kopott vadászbakancsban járt munkahelyére, ebben az öltözetben tanított, és falusi ünnepeken is ritkán jelent meg más öltözetben. Szolid volt és kedves mindenkivel.

Örült az új állásnak, a lakatlan és üres parasztházban kapott lakásnak, az őt (és férjét is) szinte azonnal befogadó új munkahelynek. Óriási pszichológiai érzéke révén a szülőkkel és a diákokkal is gyorsan megtalálta azt a hangot, amelyen beszélni lehetett (kellett) ahhoz, hogy „magukhoz valónak” érezhessék őket. Ismeretterjesztő előadásokat tartott. (A tanárok közül akkortájt kötelező volt valakinek ilyen munkát elvállalni, és kollégái nagy megkönnyebbüléssel vették, hogy ilyeneket ő szívesen vállal.) Nem volt szép, sőt… A darwini evolúciót magyarázva, hihetetlen emelkedett lélekkel vette tudomásul, amikor valaki közbeszólt, hogy a tanár néni valószínűleg tényleg a majomtól származhat, („mert az látszik is”), de őt bizony Isten teremtette. Szellemi fölényét senkivel sem éreztette.

Színi előadásokat szervezett, rendezett; a tanári testület tagjai által előadott Csiky Gergely-színdarabban (Nagymama) ő maga is játszott. Az iskola diákjainak általa szervezett színjátszó szakköre mesedarabot adott elő (A Ribizli-király), de a falu lakóinak is általa szervezett „színtársulata” volt (amely saját előadással lépett a falu közönsége elé).

Tanárként, osztályfőnökként szinte minden diákját másként tanította, nevelte. Igazi pedagógusként tudta, melyik diáknál elég a korholás, melyiket kell szigorúbban kordában tartani, és melyik az, amelyiknél a büntetés több kárt okozna, mint amennyi nevelő hatást elérhetne vele. Nem akarta sem megtörni, sem alapjaiban megváltoztatni diákjai személyiségét. Megpróbálta alakítani, kibontakoztatni a személyiségben rejlő pozitív tulajdonságokat. A nálunk akkoriban először megjelenő Tamási Áron-regényt (Ábel a rengetegben) azzal adta a 13 éves diák kezébe: *„Olvasd el! Kíváncsi vagyok a véleményedre!”* Elolvastuk, véleményt alkottunk, mert megtiszteltetésnek éreztük, hogy a Tanár néni kíváncsi arra, mit gondolunk a regényről.

A rákóczifalvi iskola tantestülete (1953/54)

Dolgozatíráskor a pad alatti „szakirodalomból” próbáltunk „tájékozódni” egy-egy évszámról. Megállt a pad mellett, majd szomorúan így szólt: „Hozzád ez nem méltó.” Soha az életben nem tudtam többé puskázni, mert már 13 éves koromban sem volt hozzám méltó, hogy csaljak. Nem volt elégedetlen a kapott osztályzattal az sem, aki éppen átment, és az sem, aki szerette volna, ha a legjobb jegyet kapja, de csak négyest kapott.

Egyre népszerűbb és egyre elismertebb tanár lett a faluban. Nevelőmunkája csak saját gyermekénél nem volt sikeres. Azért hagyta el Rákóczifalvát 1963 második félévében, mert az otthoni nevelési kudarc már a falu előtt is ismert volt, és meghasonlott önmagával. Úgy érezte, hiteltelenné vált mint pedagógus. Ekkor döntött úgy, hogy új helyen, új környezetben, újra megteremtheti belső békéjét. Volt kollégái közül azok, akikkel baráti kapcsolatban is állott, többször is meglátogatták ***Etyeken***. Úgy találták: Aichelburg tanárnő belső békéje nem teremtődött újjá. Hiába próbált meg mindent, sem lányával, sem született unokájával nem tudott igazi, általa ideálisnak tartott családi (vagy akárcsak emberi) kapcsolatot kiépíteni. Egyedül maradt. A munkába menekült. Egészségi állapotát nagyon megrontotta a családi kudarc. Élete utolsó napjáig dolgozott.

Hirtelen ment el. A Rákoskeresztúri Új Köztemetőben helyezték örök nyugalomra.

Ő maga mondta: Rákóczifalva volt az „igazi otthona”; Rákóczifalva saját polgárának tartotta.

Halálhírére minden iskolaépületre kitűzték a fekete lobogót. Ravatalánál sokan ott voltak „igazi otthonából”, volt diákjai, a falu sok lakója, és a búcsúztatót is ottani volt kollégája, *dr. Rékási Pálné Tóth Mária* (az iskola volt igazgatóhelyettese) mondta:

„… Példamutatásoddal, igazságszereteteddel, becsületes helytállásoddal a pedagógus hivatásszeretet nagyszerű példáját adtad. Úgy tudtál helytállni, gyermeket szeretni, nevelni, oktatni, hogy példaként álltál Rákóczifalva nevelői előtt. A sok szerető szó, a nagy gonddal végzett oktató-nevelő munka beérlelte gyümölcsét. Volt tanítványaid közül sokan olyan emberekké váltak, akikre büszke lehettél… Nagyon szép pedagóguspálya áll mögötted… Életed legszebb idejét nálunk, Rákóczifalván töltötted. 15 éven át nálunk égetted nagy lánggal életed gyertyáját. Lámpás voltál, …úgy, ahogyan azt Gárdonyi a tanítóról megálmodta.

Elkerültél tőlünk, de mi mindig hazavártunk…

Utolsó üdvözletünket hoztuk. Iskoláinkon ott lobog a gyászlobogó. …halottja vagy az iskolánknak. Búcsúzunk, de nem felejtünk. Ott élsz emlékezetünkben!”

(Az életleírás nem dokumentumok alapján készült. Az emlékezet – különösen az időpontokat illető – hiányosságai miatt a leírás nem szolgálhat forrásmunkául „igazi” történész számára. Az emberi jellemvonások tekintetében azonban az emlékezet pontos, és csak a terjedelem korlátai szabnak határt, hogy a szellemi sokoldalúság, az emberi nagyság, a pedagógusi kiválóság megannyi példáját nem sorolhattuk fel az emlékezésben.)

Forrás: barátok, kollégák visszaemlékezései és a saját emlékek.

Volt tanítványa, DR. BAJNÓCZKY ISTVÁN
Pécs

ALMÁSSY LÁSZLÓ (Szeged 1928. február 5. – Nyíregyháza 1985. szeptember 28.): magyartörténelem szakos középiskolai tanár

Ilyen fiatalon – ahogy a fényképe ábrázolja – ismertük meg őt, tett gazdaggá minket tudásszomjban, kíváncsiságban, emberségben.

A világgazdasági válság első évében, egy vasutas tiszt hatgyermekes családjában látta meg a napvilágot. Megtanult szerény körülmények között létezni, megtanulta becsülni a keveset, s ami legfontosabb: megtanulta a tisztességet, a becsületet, a mások iránti hűséget, s a törekvés, a szorgalom nélkülözhetetlen voltát.

Elemi és középiskolai értesítői csupa jó eredményről tanúskodnak.
Úgy tudom, az újságírói hivatás vonzotta előbb. Okát annak tudhatom be, hogy Szegeden, Móra Ferenc és Juhász Gyula városában akkoriban még igen nagy becsülete volt a hírlapírói munkának. Hogy mégsem ott kötött ki – a gyermekeitől szerzett információ szerint – a későbbi időkben az igazság megírásának lehetetlensége volt az elsődleges oka.
Végül – sokunk szerencséjére – a tanári hivatást választotta. Azon belül a magyar nyelv, irodalom s a történelem szakokat. E tárgyak álltak hozzá a matematikán kívül a legközelebb.

Az 1946-1950-es években nem volt könnyű kívül maradni a „nagypolitikán”, s bár ő is tagja lett a MEFESZ-nek (Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége), a szaktárgyak iránt sokkal nagyobb volt az affinitása. Roppant szorgalmának köszönhetően csupa jeles és kitűnő; finnugorból éppúgy, mint latinból és görögből, de sokoldalú tudásszomja választott szakpárja iránt sem lankadt.

E tárgyakból volt igazán képes sokat adni tanári pályáján. Érdekesen, színesen szórta szét mindazt, amit tudott. Az a tanár lett, aki nem uralkodott a rábízott tanulók fölött, de egyenrangú társként, sőt barátként szólt mindarról, ami a „lecke” mellett és mögött, közelről-távolról egyáltalán található.

Tőle hallhattuk azt a mondatot is, hogy mielőtt egy szót alkalmazunk, készítsük elő a helyét. Bármi is volt a tankönyvekben – azok híján a jegyzetekben –, Almássy tanár úr hozzáolvasott, folyamatosan ismerkedett a nagyvilág legkorszerűbb tanítási módszereivel. Úgy oktatott, hogy észrevétlenül nevelt is. Ezért voltak az órái élvezetesek. Ezért maradtunk volna kicsengetés után is legalább a következő óráig az előadásait hallgatván véleményünket kicserélni – amire sort és módot kerítettünk a délutánokon, estéken is.

Egyáltalán nem véletlen, hogy tanítványai közül nem kevesen választották a tanári pályát vagy éppen az újságírói hivatást, szerették meg az irodalmat, a filmművészetet. Nem csupán szerették, színvonalasan művelték is.

Érdemes lenne szó szerint idézni a Cannes-i Filmfesztiválon rendezői díjat nyert tanítványának, a Tízezer nap című film készítőjének, *Kósa Ferencnek* róla írt sorait, amelyben Mesterének tartotta ezt a szerény, a szája szélén mindig mosolygó tanárembert:

„Hálásak voltunk a sorsnak, amiért magyartanárként éppen Almássy Lászlót rendelte nekünk. Már az első órán a szívünkbe fogadtuk őt. Ahogy Móricz Zsigmond mondaná: mindhalálig.

Ha jól emlékszem, 1953 őszén az iskolánkban létrehoztuk a József Attila Irodalmi Kört. Szerény szellemi műhely volt ez; talán tízen-tizenöten vettünk részt rendszeresen az összejövetelein. Három éven át minden héten egy-egy estébe hajló délutánt az irodalomnak szenteltünk. Egyik héten a magyar irodalomból, másik héten a világirodalomból választottuk meg tanácskozásunk témáját... A XX. századi magyar írók közül főként Adyról, József Attiláról, Illyés Gyuláról, illetve Móricz Zsigmondról, Krúdy Gyuláról, Németh Lászlóról, Veress Péterről, a fiatalok közül pedig Nagy László, Juhász Ferenc és Csoóri Sándor költészetéről beszélgettünk. A világirodalomból Szophoklésztől kezdve Dante, Shakespeare, Tolsztoj, Dosztojevszkij, Csehov művein át egészen Thomas Mann és Hemingway műveiig sok-sok remekművet olvastunk el és vitattunk meg. Ennek az irodalmi önképzőkörnek Almássy tanár úr javaslatára én lettem a vezetője. Az összejöveteleinkre ő is eljárt, figyelemmel kísérte eszmefuttatásainkat és irodalmi szárnypróbálgatásainkat, részt vett a vitáinkon, de mindig csak a tanterem leghátsó sarkában foglalt helyet, Valamilyen sajátos pedagógiai megfontolásból a katedrát átengedte nekem. E rejtélyes és demokratikus gesztus ellenére természetesen ő volt a József Attila Irodalmi Kör szellemi vezetője. Legtöbbször ő tett javaslatot arra, hogy milyen szerzőktől, milyen könyveket olvassunk; ő pontosította a pontatlanságainkat, és ő billentette helyre kamaszos kilengéseinket.”

Itt lenne a helye annak a számtalan levelezőlapnak is, amelyet diákjaitól kapott évekkel az érettségijük után is, hazai és külhoni élményeikről.

Idézzünk a levelekből, amelyeket halálát követően írtak huszonhárom esztendeig hűséges párjának és tanártársának a három évtizeddel korábban érettségizett tanítványok: „…ha már Tanár úr nem lehet közöttünk, nagyon örülnénk, ha legalább Valikával oszthatnánk meg róla soha nem fakuló gondolatainkat…”

Tanítványai közül jó néhányan országos versenyeket nyertek ***Nyíregyháza Széchenyi Istvánról elnevezett közgazdasági középiskolája*** dicsőségére. Talán nem túlzunk azzal, hogy egy gazdasági szakközépiskola diákjainak a magyar nyelv és irodalom ismeretéből is kimagasló tudást jelző munkássága tanáruknak elsőként köszönhető. Aki munkaközösséget és önképzőkört vezetett, és tárgyai iránt mesteri módon keltette fel az érdeklődést szeretett diákjai körében.

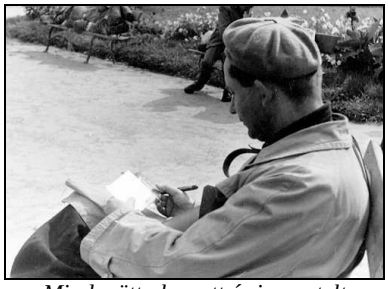

Mindenütt olvasott és jegyzetelt

Attalus – Seneca tanítómestere – következő sorai szerintem szintén róla szólnak: *„Ugyanaz a cél lebegjen a tanító és tanítvány előtt: az egyik az utat mutassa hozzá, a másik haladjon feléje…”*

Egyik tanártársa úgy írt róla, hogy Almássy László „szellemi kútforrása” lett a nevelőtestületnek is. Anélkül tette ezt, hogy bárkinek eszébe jutott volna a nagyképűség jelző.

Megérdemelten kapta meg a közgazdasági középiskolákban irodalomtanárnak ritkán kijáró elismerést, az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* címet, majd a pénzügyminiszter *Kiváló Munkáért* kitüntetését. Neveltjei azonban erről nem nagyon tudtak. A csendes, halk szavú tanár ennél többre tartotta tanítványai szeretetét, ragaszkodását.

Sok éven át tartott előadásokat a magyar és világirodalom, illetve a történelem témakörében a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat felkérésére. Sokszor találkoztunk az évek során, lehettem tanúja, mennyire szívesen látott vendég a felnőtt hallgatóság körében is. Számos megbízatást kapott iskolájától, a társadalmi szervezetektől, s amennyire idejébe fért, eleget tett e meghívásoknak is.

Almássy László harminchat évesen vette feleségül kedves tanártársát, abból az iskolából, melyben ő is tanított. Jó házasság volt, békés, egymást tisztelő, egymás érdeklődését átfedő és kiegészítő nyugalomban telt. Huszonkét évig élhettek együtt szeretetben, két gyermekük gondos nevelése közepette. Mindene volt leánya és fia, akik egyetemistaként veszítették el édesapjukat. Mennyire örülne nagyapaságának, legkisebb unokája aranyos kacagásának, a már középiskolás nagyobbak sikereinek!

Almássy László tiszteletre méltó teljesítménye bennünk, sok száz diákja gondolataiban, ismereteiben, utódaikban él elevenen. Szelleme belengi azt az iskolát, amely 1918 óta neveli Nyíregyházának, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyének, az országnak és a külvilágnak az értékeket teremtő s felmutató szakembereket, polgárokat. Áldozatos tevékenysége sokat jelent egykori iskolájának, még élő barátainak, a szűkebb és a tágabb közösségnek, amelyben élt és dolgozott.
Őszinte az a tisztelet, amellyel egykori tanártársai idézik emlékét. Azzal búcsúztak tőle, hogy mindegyikük által becsült és szeretett tanár ment el közülük túl korán, alig ötvenhét évesen. Akkor, amikor már a hamarosan eljövő nyugalmasabb életre készülhetett, hogy leróhassa adósságát, megismerhesse az irodalom, a történelem, a tudomány eleddig előle elzárt területeit, összegezhesse, megírhassa tapasztalatait az újabb nemzedékek okulására.
Sajnos, az élet másképp rendelkezett. A betegség – mely ellen minden erejével küzdött – végül legyűrte azt az embert, aki mindenkinek adott tudásából, szeretetéből akinek csak tudott.

Veszteseknek érezzük magunkat. Vesztes lett a családja, de a rá még emlékező, sírjára mindig virágot tevő egykori diákjai is. Nyughelyén sokan meggyújtanak egy szál gyertyát, és ha másképp nem tehetik, távolról gondolnak arra az Almássy Lászlóra, aki iskolamester volt, a szó nemes értelmében. Aki tanító és nevelő volt egy személyben. Örülhetett az, aki ennek a pedagógus egyéniségnek, sokak példaképének a közelébe kerülhetett. Olyan ember volt ő, akiből manapság kevés van már, aki számára az oktatás-nevelés soha nem számított munkának.
Akinek a diák nem kötelezően tanítandó, hanem szeretni, tisztelni, pallérozni való ember, társ volt. A tanár és diákja közti különbség mindössze annyi volt, hogy az egyiket megbízták a másik oktatásával, nevelésével, a másikat pedig rábízták arra az emberre, aki minden tudásával azok boldogulására törekedett. Ennek köszönhető, hogy az egyik osztálya a 25 éves érettségi találkozójuk alkalmával alapítványt kezdeményezett és tett osztályfőnöke tiszteletére.
Az Almássy Alapítvány azóta minden évben jutalmazza a humán tárgyakból kiemelkedően teljesítő diákokat és tanárokat a Széchenyiben.
Almássy tanár úr kiérdemelte a Tanár Úr címet, így, csupa nagy kezdőbetűvel. Ő egy személyben testesítette meg a példás tanártípust. Hogyan is fogalmazta meg legnagyobb költőnk, Petőfi az emberi érték mérőjét? *„Előttem minden ember annyit ér, amilyen a szíve…”*
Almássy tanár úr keveset élt, de annál többet ért, hiszen óriási volt a szíve, amelyből mindenki kapott, aki kért belőle.
Sokunk szerencséje, hogy az újságírás helyett a tanári pályát választotta.

Forrás: az anyag elkészítésében dokumentumokkal segített Almássy Lászlóné.

Tanítványa, KOPKA JÁNOS
Nyíregyháza

AMBRÓ ILONA (Lucski [ma Szlovákia], 1903. január 7. – Nyíregyháza, 1983. április 14.): Kossuth-díjas tanítónő

Édesapja, Ambró József főerdész a Felvidéken, édesanyja, Bukovics Rozália a háztartást vezette, és nevelte sok-sok szeretettel gyermekeit.
Ilona kislány korára szívesen emlékezett vissza. Liptón a vadregényes hegyvidéken nőttek fel. Heten voltak testvérek, két kisebbik testvérüket hamarabb elveszítették.
Iskoláit (elemi, polgári) Lucskin, majd Fenyőházán végezte gyalogos, illetve vonatos diákként. Később Debrecenbe költözött a család, és itt járt tanítóképzőbe, ahol az apácák nevelték, oktatták őket, és a legjobb növendékeik közé tartozott. Nagyon nehéz körülmények között kellett tanulnia, előfordult az is, hogy kirakatok fénye mellett készült az iskolára, sőt volt, mikor csak sült krumplit tudott enni, mert még kenyérre sem telt nekik.
1927-ben végezte el a tanítóképző iskolát. Sajnos, súlyos betegsége késleltette a diplomája megszerzését, de ennek ellenére is jelesre vizsgázott. Amikor kitartásának és céltudatosságának révén befejezte a képzőt, az élet bebizonyította számára azt a tényt, hogy a jeles oklevél nem garantálja a biztos állást, 12 évig nem tudott elhelyezkedni, édesanyja nyugdíjából tartották fenn magukat.
Ez idő alatt gyermekeket korrepetált, házhoz járt oktatni, és a pénzt, amit ezzel keresett, az álláskereséshez szükséges kérvényekre ragasztott bélyegekre költötte.

1939-ben végre kinevezték Nagylapostanyára. Mindig ott segített mindenkinek, ahol csak tudott, nem volt ez másképp a tanyán sem, hiszen ott is nagy volt a szegénység.
A ***nagylapostanyai iskola*** elég messze van Budapesttől, de még Nyíregyházától is, 16 km-es kövesúton valamint 3 km-es dűlőúton lehetett eljutni a piroscserepes iskolába. Itt töltötte mindennapjait, és keményen dolgozott.
Itt tanította a betűvetés, olvasás tudományára a tanyasi gyerekeket. Kimagasló eredményeiért magas kitüntetéssel jutalmazták.

Életét a gyerekekre és szüleikre áldozta, többen is hálásak voltak ezért, nagyon közkedvelt volt mind a gyermekek, mind a szülők körében. Már pályája kezdetén is a legelhagyatottabb gyermekeket karolta fel, még a módosabb tirpák gazdákkal is szembefordult értük, mindig a szegények védelmére kelt. Elhivatottsága olyan nagymértékű volt, hogy mondhatni „belefogyott” munkájába, csupán 39 kg-ot nyomott, ami nem is csoda 126 gyermek reggeltől estig való oktatása mellett.
Két éven át egymaga végezte ezt a nehéz és sok kitartást igénylő munkát. Az iskola megrongálódott épülete sem tartotta vissza munkájában, ez idő alatt az iskola fái alatt oktatta őket, soha nem ismert lehetetlent. Majd a szülők segítségével ezt is megoldotta, rendbe hozták az iskolát, ahol tovább folytathatta munkáját. Még nyáron sem pihent meg, ilyenkor felkészítette azokat a kicsiket, akik szeptemberben kezdték az első osztályt.

1945-ben a világháborút követően az iskola 8 osztályos lett. A tanítás mellett szabad téli estéket vezetett, kultúrcsoportot szervezett, a DISZ-esek munkáját is támogatta, és ez mind-mind segített neki abban, hogy újra optimista és életerős lehessen.
A munka feltöltötte, újra fiatalnak érezhette magát. A nyílt napok egyik kezdeményezője is ő volt, hadd lássák a szülők, mit tudnak a gyerekek. Sőt, azt is sikerült elérnie, hogy a szülők figyelemmel kövessék a gyermekek otthon való felkészülését a következő tanórára. Kitartó munkájának köszönhetően sikerült megszüntetni az analfabetizmust, ruhákkal és élelemmel segítette a rászorulókat, egészségügyi tanácsokkal látta el a környezetében élő asszonyokat, leszoktatta a gyerekeket a csúnya beszédről, és megtanította őket, hogyan illik viselkedni nagyobb társaságban.

A világháború után még nagyobb lendülettel dolgozott, bár a körülmények nem változtak, még mindig volt, hogy gyertyafény mellett javította ki a gyerekek dolgozatait. Hallgattak a szavára, támogatták törekvéseit, nagyra becsülték munkájában és emberileg egyaránt. A tanyavilág felnőttei minden ügyes-bajos dolgaikkal Ambró Ilona tanítónőt keresték fel, aki útmutatásával, tanácsaival, kellő hozzáértésével mindig tudott segíteni azoknak, akik bizalommal fordultak hozzá. Ilona együtt élt, érzett és dolgozott a Nagylapostanya dolgozó parasztságával.
Ez a település közel 20 évig volt az otthona. Itt érte őt a háború és a forradalom is. Egyik legfájdalmasabb emléke az 1956 október végi este volt, amikor puskalövés zúzta szét a tanítói lakás ablakát. A mai napig nem tudni, hogy ki és miért tette… Talán a Kossuth-díj miatt, vagy, mert nem tanította imádkozni a gyerekeket?
Ambró Ilona a Kossuth-díját 1955. március 15-én kapta kiemelkedő tanítói munkásságáért.
A *Kossuth-díj 3. fokozatával* jutalmazták, a kálmánháza-nagylapostanyai iskolánál 15 év óta kiváló oktató-nevelő munkát végző tevékenységéért. Különösen az olvasás, nyelvtan, írás és számtan tanításában ért el szép eredményeket. Ezen eredmények elérésében a szülői házzal való szoros kapcsolata is segítette.

Az egyetlen nő és az egyetlen pedagógus volt Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, akit ez a megtisztelő kitüntetés ért. Kárpótolta, elfeledtette vele a nélkülözés éveit a megbecsülésben töltött évtized, amikor segítséget, támogatást és tiszteletet kapott. Még a Kossuth-díjat megelőzően, 1950-ben a kiváló munkájáért *„Élmunkás jelvénnyel”* jutalmazták, 1953-ban pedig a *„Közoktatás Kiváló Dolgozója”* lett. Jutalomként üdülhetett Balatonfüreden és Hajdúszoboszlón.

Ambró Ilonát 1958-ban megválasztották országgyűlési képviselőnek. Nem vártak el tőle túl sokat a választópolgárok, hiszen tudták, sok minden van, amit nem lehet egyből megoldani. Mindig kitartóan dolgozott, a rossz időjárás, a sötét dűlőutak sem akadályozhatták meg teendői elvégzésében a törékeny pedagógust. Kis településeit járva nemcsak képviselője volt a tanyasiaknak, hanem jó barátja is, aki nem formaságból hallgatta meg az apró örömöket és gondokat, hanem önmaga iránti igényből.
Sok-sok tanítványa felkereste személyesen vagy levélben, akik értékelték az ő fáradságos munkáját, és kifejezték hálájukat, hogy jól és helyesen tudnak írni, olvasni, számolni.

A gyerekeken és szülőkön kívül folyóiratok és könyvek nyújtottak számára szórakozást, és mindezek mellet volt, hogy vereseket is írt tanítványairól, családjáról, természetről. Sok kedves írója közül Vörösmarty és Arany János műveit kedvelte a legjobban.

„Hiszen az útfélen itt-ott
Egy kis virág nekem nyitott:
Azt leszedve,
Megvolt szívem minden kedve.”
(Arany János: Epilógus)

Mély érzésű ember volt, sokat tanultam tőle, de úgy gondolom, ezt a kijelentést sokak nevében megtehetem.
Azt üzente az új tanító nemzedéknek, a pályájukra készülő fiataloknak, hogy a pedagógusélet egy hivatás, és nem csak kenyérkereső lehetőség. Hiába a jó tanterv, órarend, ha nincs jó tanítói lélek, nincs jó munka sem. Világítson kezünkben továbbra is éltetőtűzként a tudás lámpása, az alkotás lángja. Világítsa be a tudomány fényével a városok, falvak, tanyák házait.

Megtisztelő számomra, hogy életút-bemutatást készíthettem nevelőmamámról.

Forrás:

- Nevelők Lapja 1950. február
- Szabad Nép 1955. március
- Nők Lapja 1955. március
- Néplap 1955. március 15.

Nevelt lánya,
MOLNÁR PÁLNÉ MAGYAR MARGIT
Nyíregyháza

ANDRÁSI BÉLA (Budapest,1915 – Jászberény, 1992): magyar-német szakos középiskolai tanár, intézeti igazgató

Andrási Béla rangos jászsági család szülötte. Édesapja, Andrássy Béla földbirtokos és városi hivatalnok. Három gyermekét három különböző írású néven anyakönyvezték. A leánygyermeket Andrásy, Bélát Andrási, Józsefet pedig Andrássyként.
Andrássy Béla nem magyar leányt vett feleségül, hanem egy osztrák hölggyel, Skalnik Annával kötötte össze életét. Skalnik Anna családi tragédia után került Magyarországra, és egy magyar család nevelte fel. Így ismerkedett meg Andrássy Bélával. Andrássy Béla fiatalon meghalt, és az édesanya meg az osztrák nagymama nevelte Andrási Bélát. Ennek következtében magyarul és németül egyszerre tanult meg. Ennek ezen a színmagyar nyelvű vidéken különös jelentősége lehetett.

Bár Budapesten született (1915. október 30-án), de szinte egész életét a Jászságban élte le.
Jászberényben járt elemi iskolába, majd gimnáziumba is. 1934-ben érettségizett. Két tanára, dr. Vajda István és Gergely Adolf hatott rá elsősorban. A magyar nyelv és irodalom szeretete, tisztelete az ő tevékenységük révén bontakozott ki személyiségében.

Még az érettségi évében megkezdte tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetem falai között. A magyar nyelv és irodalom, valamint a német nyelv és irodalom szakon szerzett diplomát 1939-ben. Kiváló tanárai voltak, hiszen Horváth János tanította évfolyamának a magyar irodalmat, a nyelvészet nagy tekintélyű tanára többek között Zsirai Miklós volt. A német nyelv rangos oktatását többek között Thienemann Tivadar biztosította, de Császár Elemér is nyomot hagyhatott az egyetemi hallgató lelkében Gombocz Zoltánnal együtt

Az 1939/40. tanévet a ***jászberényi községi polgári fiúiskolában*** kezdte meg. Az iskola kebelében elemi iskolai osztályok is működtek. Ennek következtében az egész alsó és középfokú oktatási rendszerről szerezhetett benyomásokat. Magas osztálylétszámú osztályokkal dolgozott az iskola. Kirándulási terv és filmoktatás egyaránt szolgálta a tanulók sokoldalúvá válását. Elvárás volt, hogy az ott dolgozó pedagógusok a társadalmi életben is szerepet vállaljanak.
Ebben az iskolában kezdte pályáját a magyar-német szakos középiskolai tanár, majd egy év múltán átkerült az akkorra már negyedszázados jubileumát ünneplő ***jászapáti Gróf Széchenyi István Gimnáziumba***. Itt 10 és 18 éves fiúkat tanított elsősorban.
Az egyik akkori tanítványa szerint szaktárgyait nagyon felkészülten tanította. A magyar szakos Pókász Endréné elsősorban Az ember tragédiájának elemzését idézte részletezőn, szeretettel még az ötvenes évek derekán is. Ugyancsak nagyon kedvesen emlékezett egykori magyartanárára a Stockholmi Királyi Operaház magánénekese, Tálas Ernő is, aki egyébként német-olasz szakot végzett Budapesten. Nyugodt, fegyelmezett tanári egyéniségként idézte meg. Olykor hanyag társaságnak nevezte a szertelenkedő osztályt.

Itt derült ki talán először, hogy szó- és írásbeli megnyilatkozása emelkedett, rangos volt.
A jászberényi *Ugar* című orgánumban megidézte a szovjet fronton elesett Jászó Fellner Tivadar emlékét: *„Az országút melletti magányos sírhoz elzarándokolunk gondolatban, és elzarándokolt mindenki, aki őt ismerte, hiszen aki csak egyszer is beszélt vele, az is megszerette kedves, rokonszenves egyéniségét. Sírjára talán senki sem visz virágot, a Mindenszentek napján senki sem fogja rajta meggyújtani az emlékezés mécsesét, de minden külső megnyilatkozásnál mélyebben él emléke az ifjúság szívében, melyet oly rajongásig szeretett…. Nem nevelhetett életével, csak halálával. Nem hal meg az, ki milliókra költi dús élte kincsét.” (1942. 2. sz. 3.)*

Fájdalommal élte meg kisfia, az 1941-ben született Béluska korai halálát is. Készen áll tehát

arra, hogy elbírjon egy sok megpróbáltatással teli életet is. Érzékenysége, lelki finomsága egy gazdag életszakaszban gyökerezik. A sors azonban kárpótolta, hiszen fia, György sikeres testnevelő, leánya, Ildikó pedig fogorvosként szolgálja az egészségügyet.

Hamarosan az ősi jász gimnáziumban, az alma materben találjuk. Annak az intézménynek falai között, amely távoli múltja és épületes jelene igazán kemény munkára sarkallja. Magyart és németet tanít a nagy múltú gimnázium falai között. Önképzőköri tanárelnök, szakszervezeti titkár, de a tornakört is segíti, részese az Actio Catholica kiterjedt munkájának. Támogatja az újjáépítési versenyt és a Tanulj jobban! diákmozgalmat is. Részese volt az iskola életének akkor is, amikor magánházaknál folyt a tanítás, és a mindennapi szükségletek kielégítése korábban szokatlan intézkedéseket igényelt.

Itt élte meg azt a pillanatot, amikor az egykori ***József Nádor Gimnázium*** 1946-ban új nevet kapott: ***Lehel Vezér Gimnázium***. Andrási Béla nemcsak a szakjaival összefüggő részterületnek ismerője, propagátora volt, hanem a reáliákkal összefüggő repülőgép-modellezésnek is sok más egyéb mellett. Megismerte a kor ifjúságának látásmódját, szemléletét, érdeklődésének sokféleségét. Tíz éven át tanított középfokú és középiskolában. Ennek során felkészült a nagy feladatra, a 29 éves igazgatói pályára, amelyet a tanítóképzés jegyében élt át.

Fiatalon lett tehát a fontos intézmény első embere, vezetője. Noha jelentős tapasztalattal rendelkezett, az új feladatkör próbára tette szellemi és erkölcsi erejét. Helyzetét nehezítette, hogy többen nem helyeselték, hogy nem képzős tanárt bíztak a jeles intézmény vezetésével. Többször le akart mondani státuszáról, de a minisztérium nem fogadta el lemondási szándékát.

Ekkor még élhetett a néptanító eszménye. Dittes Frigyes jóval korábban így fogalmazta meg az ideális tanító jellemvonásait: „A népiskola legfontosabb tényezője, lelke a tanító. Különösen tőle függ ezen intézet üdvös befolyása az ifjúságra. A törvények, hatóságok, szervezkedések, tantervek, felügyelet stb. bármi jók legyenek is, a népiskolának semmiféle benső virágzást, képző és nevelő erőt nem kölcsönözhetnek, ha a tanító nem ért hozzá, hogy a tőlük származó indítványokat, szabályokat, utasításokat az életbe átvigye.” (Népiskola módszertana. Budapest, Franklin Társulat. 1876. 288.)

Bognár Cecil szerint az ilyen munka legmagasabb szintje, csúcsa a küldetés, amely magasabb megbízatást jelent. (Mi és mások. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1944. 171.)

Az iskolai munka mellett a néptanítóra egyéb feladatok is várnak Dittes Frigyes szerint: a tanítónak a nép művelése és segítése is elhárithatatlan feladata: „… továbbá a tanítónak kivált falun gazdag alkalma van közhasznú munkálkodásra… ott vannak a továbbképző iskolák, népkönyvtárak, olvasó-, torna- és dalegyletek, takarékegyletek, a gazdasági, ipari társulatok, takarékegyletek.” (I. m. 290-291.)

A fordulat éve után folyt a tudatformálás, de a tanítóképzők pedagógiai gimnáziummá szervezése is. A négyéves tanítóképzést egyéves tanítói gyakorlat követte. Számosan pedig érettségi után vállalták a gyakorló évet, majd a képesítő vizsgát. Dr. Szabó Béla egyetemi tanár így emlékezett vissza erre az időszakra: „Tanáraink következetesek, szigorúak voltak. Akkor többször nehezményeztük… Később értettem meg igazi szándékukat… Magánéletükben, szakmai tevékenységük során valamennyien példát szolgáltattak arra, hogy mit és hogyan kellene cselekednünk. (Jászsági Évkönyv. 2007. 212.)

Az Elnöki Tanács 1959-ben megszüntette a középfokú tanítóképzést, és döntött az érettségire épülő felsőfokú tanítóképzés létesítéséről. Az országgyűlési viták résztvevője volt dr. Győri Gyula (1921-2013), a jászapáti gimnázium igazgatóhelyettese, aki úgy vélte, hogy az itt született növendékek tölthetik be a nép- és szaktanító szerepét, hiszen egész eddigi életük ebben a tájban, szemléletben gyökerezett.

Ennek nyomán 1959. szeptember 8-án került sor a ***Jászberényi Felsőfokú Tanítóképző Intézet*** első tanévének a megnyitására. Megnyitó beszédében külön kiemelte az állami, megyei és városi vezetők segítőkészségét, azért, hogy az intézet ide kerülhetett. Hangsúlyozta továbbá a testvérintézetek nyújtotta segítséget is. Nemcsak az itthoni tapasztalatok segítették az oktatás hatékonyságát, hanem a külföldi intézmények is. Andrási Béla igazgató, Kopácsy Béla igazgatóhelyettes és Szabó Mihály párttitkár, az ének-zenei szakcsoport vezetője külföldön, az NDK-ban és Csehszlovákiában tanulmányozta

hivatalos kiküldetéssel a pedagógusképzés, illetve a tanítóképzés helyzetét.

Elkészült a kollégium rendjének, továbbfejlesztésének terve Csiki Jolán és Fábián Zoltán közreműködésével. Andrási Béla fontosnak tartotta a hagyományos hangversenyek városi lakosságra gyakorolt hatását. Megállapította továbbá: *„Az intézeti sportklub áldásos tevékenysége következtében egyre több hallgatónk lesz csakugyan aktív sportoló.”* (I. m.10). Mindez sok egyéb mellett az új képzési forma fokozott népszerűsítését is elősegíti, s a tanítóképzés a Jászság életében egyre növekvő szerepet játszik.

Az új képzési forma új tanerőket igényelt, hiszen a felsőfokú tanítóképzés a tudomány folyamatos művelését igényli. Az intézmény akkori vezetői megtalálták ennek célszerű és eredményre vezető formáját. Az Intézeti Napok a pedagógusok továbbképzésének egyik fontos alkalmát jelentették. Az itt elhangzó előadások és beszélgetések feltárták a mindennapi munka hatékonyabbá tételének számos mozzanatát. Az alsó tagozat tárgyainak módszertana megújulást igényelt. A négy éven át folyó munka előadásainak sora azt mutatta, hogy az intézet oktatói, a gyakorlóiskola nevelői és vezetői, valamint a szakfelügyelők is segítették a résztvevők szakmai gazdagodását. Tapasztalatcserének is tekinthetők az együttlét napjai.

Az intézmény számon tartotta oktatóinak és gyakorlóiskolai nevelőinek, elsősorban szakvezetőinek publikációit is, és ennek következtében mind hatékonyabb kutatás bontakozik ki. 1965-ben Fábián Zoltán publikált a legtöbbet, de szinte valamennyi oktató közölte tapasztalatait a különböző szaklapokban.

Ugyancsak fontos és hosszú távra mutató tevékenység volt a Fábián Zoltán által megszervezett és vezetett metodikai kutatócsoport is, E csoport munkájában vett részt Krasznay Ferenc, Kopácsy Béla és Nagy József, de a gyakorlóiskolai szakvezetők is fontos szerepet kaptak: Fábián Zoltánné, Gledura Lajos, Hagyó Ernőné és Rózsa Sándor igazgató is. A kutatások igen jelentős eredményeket hoztak, és 1967-ben megjelent Az olvasástanítás összefüggő szakaszának tantárgy-pedagógiai vizsgálata című tanulmánykötet.

Az intézetben folyó kutatómunka főbb területei a következők voltak:

– az alsó tagozatos orosztanítás (Horgosi Ödön)
– komplex matematikatanítás
– környezetismeret
– csoportfoglalkozások (Fábián Zoltán)
– olvasástanítás
– fogalmazástanítás (Nagy József)

Valójában megújult az egész alsó tagozatos munka, s ennek mind a napi tevékenység, mind pedig a tágabb összefüggések feltárása fontos faktora. A hallgatói tanítások értékelése magába foglalta az elméleti és a gyakorlati munka megújulásának mozzanatait. Okkal állapítja meg Molnár Marietta: „Az intézmény hármas funkciója, az oktatás, nevelés és tudományos munka szorosan fonódott össze.” (Fejezetek a jászberényi tanítóképzés történetéből. Budapest, 2004. 112.)

Öt szakcsoport, a pedagógiai, marxizmus-leninizmus, nyelvi-irodalmi, természettudományi és ének-zenei szakcsoport végezte a munkát. Összehangolásukat elsősorban Nagy József végezte.

Az alapképzéshez szakkollégiumok társultak.

A szakcsoportokból tanszékek alakultak, amelyek hatékonyan tudták szervezni az oktatói tevékenységet. Nagy ívű oktatástörténeti folyamat bontakozott ki a jászság fővárosában. Okkal kérdezhetjük, hogyan tudott megbirkózni Andrási Béla ezekkel a korszakos feladatokkal.

Telek Béla így emlékezik vissza:

„Andrási Bélára mint tanáromra, későbbi kollégámra és igazgatómra emlékezem. Akkoriban, a legsötétebb Rákosi érában, 1950-51-ben újra indult a férfi tanítóképzés. (Rövid ideig pedagógiai leánygimnázium működött Jászberényben.) 1945-től 1956-ig a gyönyörű neoklasszicista épületben voltam a tanítóképző intézetben kis- és nagy diák, azaz prepa. Akkoriban ötéves képzés folyt, amely érettségivel, majd képesítővizsgával zárult.

Életem s pályám meghatározó faktora volt az ezen intézményhez való kapcsolódásom. A sors különös kegye folytán mint főiskolai oktató dolgoztam itt harminc évet. Itt teljesedett ki pedagóguspályám, és itt fejeztem be az azt egykori alma materben a Szent István Egyetem művésztanáraként.

Andrási Béla legfőbb értékének tekintem, hogy az akkori ellentmondásos időszakban, 1949-től 1978-ig sikeresen vezette a pedagógusképző intézményt, átvitt értelemben azt a hajót, amelyet a viharos tengeren kellett kormányoznia. Elévülhetetlen érdeme,

hogy sikerrel tette mindezt, felelősséggel és kitűnő érzékkel, igazi emberséggel.
Érzésem szerint Andrási Bélához és a városhoz is méltatlan az a mellőzöttség, mely nevét és személyiségét, munkásságát körüllengi. Sok ezer tanító került kim innen az ő igazgatása alatt. Sok nagy tekintélyű és tudású tanárnak biztosított védelmet, munkát és megélhetést a nehéz időkben. Befogadott olyan kollégákat, akiket máshonnan elutasítottak. A politikai életben való részvétel akkoriban elkerülhetetlen volt. Így lett országgyűlési képviselő, és ott is megőrizte erényeit, humanitását.
A pedagógiát mint tantárgyat úgy tanította, hogy évtizedek múltán is hasznosítható elméletet nyújtott gyakorlati tapasztalatok át6adásával. Útmutatásait tapintatosság jellemezte. Soha nem parancsolt, nem utasított, hanem példát mutatott. Értékelte a humort, s maga is szeretett viccelődni a jó ízlés határain belül.
Tekintély volt a városban, sőt azon túl is. Emlékét immár hatvan éve kegyelettel őrizzük. Minden találkozón felkeressük nyughelyét, és gyertyát gyújtunk a szeretet és a tisztelet jeléül."

Bizonyosan kívántatott derű és humorérzék, amely alkotó atmoszférát teremtett és tartott fenn. Ilyen körülmények között egészen nehéz feladatokat is meg tudott oldani kollégáival együtt. Közreműködésével pedagógusok közössége született, amely egészen összetett feladatokat is a siker reményében oldott meg. De nemcsak munkatársaival, beosztottjaival alakított ki tartalmas kapcsolatokat, hanem a közoktatás és a felsőoktatás irányító szerveivel is. Ekkor menthetetlenül szükséges volt a pártszervezetekkel való kapcsolat ápolása is. Félig tréfásan, félig komolyan mondta egyszer, hogy igazában igazgató szakos, és ennek az a lényege, hogy olyan életvitelt alakítson ki, amelyet a kapcsolatok sokfélesége és rendszere határoz meg. Vállalt érettségi elnökséget, hogy alkalmas munkatársakat vegyen szemügyre. Eljárt felsőoktatási intézményekbe, mert fontosnak tartotta az utánpótlás biztosítását. Általában jól választott, és ennek is köszönhető, hogy megfelelő munkatársakat tudott Jászberénybe hozni. Munkatársaival baráti kapcsolatot igyekezett kialakítani. Meglátogatta őket otthonukban, és természetesen elvárta a viszontlátogatást is. Állandó résztvevője volt az intézményi összejöveteleknek, és jól érezte magát övéi körében. Igazi menedzsere volt a tanítóképzésnek minden szinten. Ennek következtében a tudományos munka, a kutatás közvetlen részvétele nélkül zajlott, hiszen Fábián Zoltán és Nagy József igazi irányítói voltak ennek a fontos szakterületnek. Gondja volt arra is, hogy 1970-ben gyakorlóiskola épüljön a fontos szakterület feltételeit megteremtendő.
1978-ban nyugodt szívvel mehetett nyugdíjba, és kiegyensúlyozottan élt övéi körében 1992-ben bekövetkezett haláláig. Szülővárosában, a Fehértói temetőben alussza örök álmát.

Egykori kollégája, FARKAS FERENC
Jászberény

ÁRVAI PÁL (Szarvas, 1931. október 25. – Szarvas, 2012. október 16.): történelem szakos középiskolai tanár, középiskolai igazgató, alpolgármester

Szülei: Árvai Pál, Frankó Anna. Felesége: Medgyesi Györgyi középiskolai tanár. Gyermekei: Árvai Katalin (édesanyja: Tóth Ilona), Árvai Zsuzsa, Árvai Anikó.

Büszke volt szarvasi származására. Úgy tartotta, hogy családja Johannes Árva leszármazottja, aki 1722-ben, Szarvas újratelepítésekor az elsők közt került a mai Szlovákia területéről báró Harruckern János György császári hadiszállító birtokára. Szlovák elődei anyanyelvét szívesen beszélte, ápolta.
Tanyán született, gazdálkodó szülők egyetlen gyermekeként. Gyermekkorát meghatározta a paraszti munka, de mindig talált alkalmat a tanulásra és önképzésre. Latin szavakat tanult legeltetés közben, Mórát olvasott és térképeket

tanulmányozott esténként a petróleumlámpa fényénél. Nyáron, a megfeszített aratási munkák után, kikapcsolódást jelentett a lóháton vágtatás csikós nagybátyjával a kákai és cserebökényi pusztákon. Gimnáziumi éveiben kezdett sportolni. Különösen a futást kedvelte, gyakran az orosházi úti tanyájukról (a kollektivizálás után a Bem Tsz központja, ma pedig az Agrota-Alcsired állattenyésztő telep központja) a városon át a gimnáziumig (ma a Szent István Egyetem Pedagógia Kara) futott. Kötődése a földhöz, a felhők járásának megfigyelése, az állatok szeretete élete végéig elkísérte.

A munkás gyermekkort munkás felnőttkor követte. Munkássága összeforrt ***Szarvas*** iskoláival, közülük is különösen a ***Vajda Péter Gimnáziummal***. Mint tanítványa, tanára, igazgatóhelyettese, majd igazgatója dolgozott itt, életéből 43 évet. Bár széles körű tudása és élvezetes előadásmódja sok gyermek érdeklődését keltette fel a történelem iránt, munkájának legfőbb értelmét mégis abban látta, hogy a mindenkori követelményeknek megfelelően egyre jobb és jobb körülményeket és ezzel együtt békés légkört teremtsen Szarvas város iskoláinak, a bennük tanulóknak, tanítóknak és a sportolóknak egyaránt.

Teljesnek talán akkor találta munkáját, amikor a Vajda Péter Gimnázium igazgatása mellett alpolgármesterként is tevékenykedett.

A munkával egyenrangú feladatnak látta a családi biztonság megteremtését és lányainak nevelését. Ők a mindennapi személyes törődésén túl élvezhették a gondtalan diákéveket és nyaranta a családi országjárásokat. Mindhárman diplomát szereztek, és ma már boldog édesanyák. Legfiatalabb lánya követte őt a pedagóguspályán, tanítóként dolgozik Szarvason.

A továbbiakban Árvai Pálról a 2000-ben, illetve 2010-ben megjelent *Ki kicsoda? Szarvas* című kiadványban szereplő, általa jóváhagyott életrajzi összefoglalást egészítem ki az ittmaradottak számára érzelmileg is fontos megjegyzésekkel.

Iskolái:
- Elemi népiskola (összevont hat osztállyal) Szarvas, 1942.
- Vajda Péter Gimnázium (ahol nagy hatással voltak rá*:* igazgatója, dr. Nádor Jenő, szeretett osztályfőnöke, dr. Hanzó Lajos, kedves tanárai: dr. Pálos György, Margócsi Gyula, Gasztonyi József, Kovács Béla). 1950-ben érettségi
- Szegedi Tudományegyetem (fűtetlen albérleti szobákkal, szenes vagonok éjszakai kilapátolásával és kötelező katonai kiképzésekkel nyaranta). 1954-ben történelem szakos középiskolai tanár

Pályája:
- 1954-től ***Balatonfüreden*** dolgozott: művészeti előadó, majd ***általános iskolai*** tanár. (Abban az időben még kapták a kinevezéseket, így kényszerült távolra szülővárosától.)
- 1958/59-ben a ***szarvasi 2. sz. Általános Iskola*** tanára
- 1959-től 1994-ig, nyugdíjba vonulásáig a ***Vajda Péter Gimnázium*** tanára, igazgatóhelyettese, igazgatója. (Emellett hosszú ideig óraadó a gimnázium levelező tagozatán, valamint a helyi ipari iskolában.)

Igazgatói tevékenysége alatt indult meg:
- a közgazdasági szakközépiskolai oktatás (az országosan megszüntetett mezőgazdasági szakközépiskolai oktatás helyett. Nagy feladatot jelentett a tárgyi és személyi feltételek megteremtése.)
- speciális matematika-biológia irányultságú és a speciális sportosztály. (Sok fontos mérkőzésüket szurkolta végig.)
- a nyolc évfolyamos gimnáziumi képzés újraindítása. (A gyermeklétszám súlyos csökkenésével ma már csak kifutó osztályok vannak.)

Ekkor épültek a műhelytermek; korszerűsítették a Körös-parti kollégiumi épületet (amely az 1960-as években az akkori diákok és tanárok közreműködésével a gimnázium üdülőjeként épült. Évtizedeken át jelentette sokak nyári kikapcsolódásának helyszínét. Ma már nem tartozik a gimnázium kötelékébe.); ekkor állítottak Vajda Péter-szobrot az iskola előkertjében.

1959 és 1989 között a Pedagógus Szakszervezet járási-városi bér- és munkaügyi felelőse, a munkaügyi döntőbizottság elnöke (Akik nem ismerték közelebbről, azt gondolták, hogy jogi végzettségűként látja el ezt a kényes munkát. Gazdasági és jogi ismereteit folyamatosan fris-

sen tartotta, gyarapította. Sokat segített ez később osztályvezetői munkájában is.)

1995-től 1998-ig Szarvas város Polgármesteri Hivatalának művelődési osztályvezetője. Ez idő alatt jött létre a Nevelési Tanácsadó és a Művészeti Alapiskola. (Az egészségügy is hozzátartozott.)

1990 és 1994 között önkormányzati képviselő, alpolgármester.

Nyugdíjasként 1998-tól 2006-ig a ***Tessedik Sámuel Szakmunkásképző*** igazgatója.

Hivatalos elfoglaltsága mellett a Tehetséges Szarvasi Fiatalokért Alapítvány kuratóriumi elnöke, a Szarvasi Öregdiákok Baráti Körének elnökhelyettese, Szarvas Város Baráti Körének tagja.

Írásai:

– *Bajcsy-Zsilinszky Endre életéből (*A szarvasi Vajda Péter Gimnázium és Mezőgazdasági Szakközépiskola Évkönyve és Közleményei 1965-66)
– *A szarvasi Vajda Péter Gimnázium története* (Megjelent: a szarvasi Vajda Péter Gimnázium Jubileumi Emlékkönyveiben, Szarvas, 1984; 1984-1996; 1802-2002; a Szarvasi Krónika 16. számában, 2002)
– *A közgazdasági szakképzés története a szarvasi Vajda Péter Gimnázium és Szakközépiskolában* (Jubileumi Emlékkönyv, Szarvas, 2001)

A város iránti ragaszkodását és az ott végzett munkáját a tanítványok és kollégák a szeretetükkel, tiszteletükkel hálálták meg, a város pedig ismételten díjazta pedagógiai és sporttevékenységét.

Kitüntetései:

– Érdemes Szakszervezeti Munkáért (1968)
– Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1976)
– Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1994)
– Magyar Sportért (1994)
– Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt
– (1994)
– Szarvas Város Pedagógiai Díja (2002)
– Szarvas Város Sportjáért (2008)

Szigorú, rendszerető, a pontosságot magától és másoktól is elváró, mély érzésű, igaz ember volt.

Tanítványai, munkatársai így emlékeznek rá:

Sutyinszki Mihály, tanítvány, nyugalmazott középiskolai tanár, közoktatás-vezető (Szombathely):

„1960-tól 1964-ig jártam Árvai Pál osztályába a siratói tanyánkról. A szüleim ismerték a tanár úr szüleit, hiszen csak másfél-két kilométer volt házaik között. Éreztem, hogy a tanyasi származás, a beszélt szlovák nyelv, az indító környezet kötelez.

Szerettem a fiatal osztályfőnököm óráit, aki történelmi összefüggések megláttatására, megértésére különös hangsúlyt fektetett. Nem riogatott bennünket a számonkérés szóbeli és írásbeli formáival, az érettségi vizsgán így is tisztességesen szerepeltünk.

Figyelemmel kísérte munkánkat, magaviseletünket. Ismerte osztálya minden tanulójának családi körülményeit is. Szeretett bennünket, ahogy mi is őt.

Számos közös élményünk közül kettőt említenék:

Egy alkalommal Rózsásra vitt bennünket az állami gazdaság teherautója hétközi gyakorlatra. Gyakorlatvezető tanárunk a sofőr mellett ült, mi a platón a ponyva alatt kissé elengedtük magunkat: cigarettáztunk. Nagy meglepődésünkre osztályfőnökünk erről valahogyan tudomást szerzett, s kellő rutinnal, kivárással tetten érte a dohányzókat. A mai napig nem tudom – a tanár úr soha nem árulta el – honnan tudta meg a titkon dohányzók teljes névsorát.

Jó visszagondolni az 1960 decemberében alakult Tessedik Ifjúsági Tsz-ben végzett közös tevékenységünkre, ahol tanár úr az elnökhelyettesi teendőket látta el. Ugyanis a diákvezetők mellett ott voltak, munkánkat segítették a tanárok is. Úgy működtünk, mint a „nagyok”: dolgoztunk, gazdálkodtunk, árut szállítottunk, piacra jártunk, értékesítettünk, öntöztünk, lovat hajtottunk, zárszámadást tartottunk, bért fizettünk, záró birkavacsorát szerveztünk. Közel tíz holdon gazdálkodtunk, amiből két holdon öntözéses zöldségtermesztés folyt. Itt volt több hétközi gyakorlatunk, néhányan a nyári szünetben is itt dolgoztunk.

Árvai Pál tanár úr sorsa, pályája, volt tanítványainak el nem múló tisztelete, szeretete igazolja, hogy a pedagógus hivatása küzdelmekkel jár ugyan, de érdekes és szép is, amiért érdemes dolgozni.”

Rágyanszky István, tanítvány, a Vajda Péter Gimnázium későbbi igazgatója, a Szarvasi Öregdiákok Baráti Körének elnöke:

„Vezetőként különböző politikai rendszerekben kellett szeretett iskoláját sikerre vezényelnie: kijárni ezt vagy azt, profilt váltani, kollégák érdekében intézkedni, mindezt az adott időszak játékszabályaihoz igazítva.

Tette csendesen, de kitartóan, sikerrel. Megtalálta a célhoz vezető utat, módszert: tájékozódott, kikérte

mások véleményét, de a döntés felelősségét sosem hárította másra, vállalta azt.
Évtizedes tanári tevékenységéből következően több ezer tanítványa emlékezik rá, ő pedig bámulatos memóriájával, szinte minden tanítványára név szerint emlékezett, arra is, hogy az illető mikor, melyik osztályba járt – s ki volt az osztályfőnöke, sőt: hol, melyik padban ült végzősként.
Élete utolsó pillanatáig figyelemmel kísérte szeretett iskolája életét, a volt tanítvány izgalmával és a vezetőre jellemző felelősségérzettel. A Szarvasi Öregdiákok Baráti Körének elnökhelyetteseként vett részt az iskola rendezvényein, egyre fogyatkozó erejével is az iskolát segítve."

Tiszavári Sándorné, a Vajda Péter Gimnázium nyugalmazott igazgatóhelyettese:
„Nem Szarvason végeztem a középiskolát, de az egyetem elvégzése után – családi kötődések miatt – itt kezdtem tanítani. Amikor 1967 augusztusában munkára jelentkeztem a Vajda Péter Gimnáziumban, a legelső, akivel találkoztam, Árvai Pál volt. Kedvesen fogadott, s ezzel a kezdő tanár szorongásai feloldódtak.
Kedves, empatikus magatartás jellemezte kollégáival és a diákokkal szemben is. Közvetlen munkatársaként – volt igazgatóm és igazgatóhelyettes társam is – tapasztaltam pontos, naprakész ismereteit az iskolát érintő kérdésekben. Ez segítette, hogy minden lehetőséget kihasználjon az iskola gyarapítására, fejlesztésére.
Elképzeléseit fáradtságot nem ismerve vitte véghez. Lelkesedésével maga mellé állította a tantestületet.
A fenntartó aggályai sem tudták kedvét szegni. A »Vajda« neki az első volt, az élete."

Pécsváradi Antal, a Vajda Péter Gimnázium egykori igazgatója:
„Nem voltam vajdás diák, 1985-ig nem is éltem Szarvason, viszont azt tudtam, hogy ki Árvai Pál. Egyetemistaként feleségem tisztelettel teljes elbeszéléséből ismertem meg az igazgató urat, majd a nyári vakáció idején látott ballagási tablókon pillanthattam meg őt. Azonnal szimpatikus volt, a személyes találkozás ideje azonban csak 1985-ben jött el. Először igazgatóhelyettes, majd igazgató lett, én pedig az ő helyettese, illetve választása alapján utóda. Vele dolgozni öröm volt, iskolaszeretete követendő példa lett, rám eső választása örökké megtiszteltetés marad számomra."

Dr. Demeter László, Szarvas város volt polgármestere, ma a városi fürdő igazgatója:
„Mint alpolgármester az oktatásért – közművelődésért –, a kultúráért volt felelős. Az átalakulást szakmailag kifogástalanul vezényelte le. Az új városi iskolaszerkezet, a szellemiségében is megújult oktatásügy zökkenőmentesen és megtisztulva vészelte át a rendszerváltoztatás nehéz éveit. Higgadt, megfontolt egyénisége, nagy élettapasztalata és kedves személyisége a legnehezebb helyzetekben is segítségünkre volt.
Ha képviselőként hozzászólt vagy szót kért a testületi ülésen – főleg pedagógiai kérdésekben – a terem elcsendesült, és a figyelem ráirányítódott. Senki sem vette a bátorságot arra, hogy vele szemben a legkisebb tiszteletlenséget is elkövesse. Bölcsessége és emberi tartása minden kényszer nélküli tekintélyt parancsoló volt. Klasszikus műveltsége és nagy tudása sokszor rádöbbentett bennünket korlátainkra. Öröm volt vele dolgozni – de kirándulni és szórakozni is, mivel mély humora *vízben nem oldódott*."

Utolsó beszédében elmondta szellemi végrendeletét:
„Örömmel tölt el, hogy a mai tanárok közül többeket az iskola volt diákjaként ismerek. Kívánok nekik és az iskola minden tanárának tanulni vágyó diákokat. Legyenek türelmesek, megértőek diákjaikkal, egymással. A tanároktól, a diákoktól kérem, öregbítsék iskolánk jó hírét, és minden jelenlévőtől kérem, lehetőségeihez mérten továbbra is segítse Szarvas legrégibb, nagynevű intézményét. Isten áldása kísérje az iskola törekvéseit!"

Utolsó éveit súlyos betegségek nehezítették, de ő erős akarattal igyekezett teljes életet élni. Ápolta szőlőtőkéit, gondozta állatait, és egyre ritkábban ugyan, de hódolt kedvenc időtöltésének, a főzésnek is.
2012. szeptember 3-án még örömmel jelent meg szeretett iskolájának tanévnyitóján, amely ezen ünnepélyes alkalommal – több mint 60 év után – újra Evangélikus Gimnáziumként fogadta tanulóit, tanárait.

2012. október 16-án, néhány nappal ötödik és néhány hónappal hatodik unokájának születése előtt, otthonában hunyt el.

Forrás:
- Ki kicsoda? Szarvas 1990-2000
- Ki kicsoda? Szarvas 2000-2010

Felesége, MEDGYESI GYÖRGYI
Szarvas

AUER GYULA (Szombathely, 1908. április 30. – Eger, 1973. augusztus 28.): karnagy, zeneiskolai szolfézstanár, főiskolai adjunktus

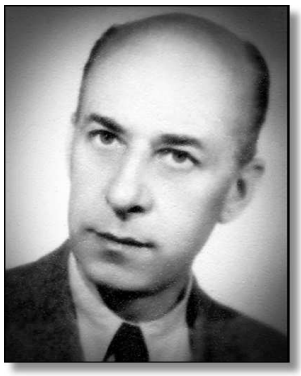

„Addig él az ember, amíg emlékeznek rá…”

Az ember életében, főként ifjú korában van néhány olyan személyiség, aki meghatározza az életpályáját. Az egri Tanárképző Főiskolán 1959 és 1970 között diplomát szerzett ének-zene tanárok között sokan vannak, akiknek emberi és pedagógusi formálódásában meghatározó helyet foglalt el Auer Gyula tanár úr.
Az a zenepedagógiai tudás, hivatástudat, a tanítványok szakmai és emberi felkészítése iránti elkötelezettség, melyet főiskolai tanulmányaink során a tanár úr részéről megtapasztaltunk, hozzájárult életünk pedagógusi és emberi értékrendjének kialakulásához.

Iskolai tanulmányait Szombathelyen és Pápán végezte, ahol népiskolai tanítói oklevelet szerzett 1931-ben. A tanítás mellett sok éven át folyamatosan bővítette ismereteit az énektanítás, szolfézsoktatás, a kórusvezetés és a zenei népművelés területén.
Nagy hatással volt zenepedagógusi hitvallásának kialakulására a magyarországi zenei nevelés bölcsőjeként és különleges szellemi alkotóműhelyeként számon tartott békéstarhosi zeneiskola, amely nemcsak zenei ismereteket adott a növendékeknek, hanem a művészeti nevelés személyiséget formáló eszközével napjainkig nosztalgiát ébreszt a zenész társadalomban. Itt valósult meg szervezetten a Kodály Zoltán által is megálmodott zenei nevelés koncepciója, mely később mintaként szolgált, és az ének-zenei általános iskolák rendszerének kialakulásához vezetett. Auer Gyula 1959-ben a miskolci Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolában kapott szolfézstanári oklevelet, 1962-ben a Népművelési Intézet által szervezett Zenetörténeti és Esztétikai Akadémián fejezte be tanulmányait.

Tanítói munkáját és ének-zene tanári tevékenységét ***Szombathely elemi iskoláiban*** kezdte, később a ***szombathelyi zeneiskolában*** tanított. 1954-ben áthelyezéssel került az alig egy évvel azelőtt létesült ***egri zeneiskolához*** szolfézstanárként és karnagyként, majd 1959 szeptemberétől az ***egri Pedagógiai Főiskola ének-zene tanszékén*** adjunktusi státuszban a szolfézs, karvezetés, zenetörténet tantárgyak avatott oktatója volt 1970-ben történt nyugdíjba vonulásáig.

Sokoldalú és szerteágazó életműve számtalan területet foglal magába:
– Az ének és zene oktatása a zeneóvodásoktól kezdve a tanárjelölteken át a felnőtt korosztályig
– A zenei műveltség kialakítása, a zenei ízlés formálása, a zeneértő közönség nevelése, az értékes zene iránti igény felkeltése
– Gyermek-, ifjúsági és felnőtt kórusok karnagyaként a közös éneklés nagyszerű élményének megteremtésével közösségek kialakítása
– A tanárjelöltek és gyakorló énektanárok, kórusvezetők zenei ismereteinek folyamatos gyarapítása, továbbképzése, munkájának segítése
– A magyar kórusmozgalom és az ifjúsági zenekari mozgalom kiszélesítése, fejlődésének segítése, irányítása
– Kórusok, zenekarok szakmai találkozóinak szervezése, rendezése, lebonyolítása.

Pályakezdése óta tagja volt a Szombathelyen működő országos hírű Schola Cantorum Savariensis fiúkból és férfiakból álló vegyes karnak, mely tízéves működése során nagy sikerrel mutatkozott be Budapesten és sok magyar városban. Ebben az énekkarban került szoros kapcsolatba az egyházi zene és az emberi hang kiváló ismerőjével és tudósával, a kórus karnagyával, Werner Alajos atyával, akinek hangképzési módszerét igyekezett elsajátítani, alkalmazni és később tanítványainak is átadni.
Mint gyakorló kórusvezető 1943-ban a 900 éves Savaria-ünnepségek keretében nagy megtisztel-

tetésként vezényli a szombathelyi elemi iskolák 600 tagú énekkarát. Kodály Zoltán Lengyel *László* című kórusművét szólaltatták meg a Mester jelenlétében a Magyar Rádió élő közvetítésében.
1948-ban első és második díjat nyert kórusával a dunántúli és országos úttörő énekkari versenyeken. 1949-ben a Budapesten egy 300 tagú kórussal nyitotta meg a VIT-et, és avatta fel a csillebérci szabadtéri színpadot.
1951-ben a berlini VIT-en nemzetközi mezőnyben III. helyezést ért el gyermekkórusával.
Ezek után szervezte meg Szombathelyen a 180 tagú énekkarból, zenekarból és tánccsoportból álló, rövid időn belül országos hírűvé lett Úttörő Népi Együttest, mely sajátos karaktert ad a város zenei arculatának, és nagymértékben hozzájárul Szombathely kulturális életének fellendítéséhez.
Az Úttörő Népi Együttes sikeres szerepléseinek eredményeként fogalmazódik meg az igény egy zeneóvoda, majd zenei általános iskola működtetésére is Szombathelyen.
Nevelési módszerének egyik sajátossága, hogy az együttes tagjainak nemcsak zenei előmenetelét és teljesítményét tartotta fontosnak, hanem figyelmet fordított a gyerekek iskolai tanulmányi eredményének alakulására is. Az együttes tagjának lenni rangot jelentett, fontos követelmény és elvárás volt a jó tanulmányi eredmény is.

Az ének és szolfézs tanítása, valamint a karnagyi tevékenység mellett megbízást kapott a Népművelési Minisztériumtól a Vas megyei zenepedagógusok szakmai munkacsoportjának megszervezésére, a megyében működő zeneiskolák munkájának összehangolására és a kőszegi zeneiskola megalapítására.
Kiemelkedő és nagy rátermettséget bizonyító eredményes szervező munkájával rövid időn belül „rendet teremtett” a megye zenei oktatási intézményei között.

Egyike volt azoknak a pedagógusoknak, akik a II. világháború után újjászerveződött iskolai ének-zene tanításában elsőként tértek át a relatív szolmizáció segítségével történő oktatásra.

„Nagy része volt abban, hogy a zeneiskolai munkában a korábban elszigetelt elméleti és gyakorlati oktatást közel hozta egymáshoz” – állapította meg *Lendvai Ernő*, a később Bartók-kutatóként ismertté vált zenetudós, aki akkoriban a szombathelyi zeneiskola igazgatója volt.

1954-ben az egri zeneiskolába történt áthelyezése után folytatta a zenei oktatómunkát, és megkezdte Eger zenei életének felpezsdítését. Rendszeressé váltak a zeneiskolai növendékhangversenyek, melyek a tanítványok szülei révén az egész városban nagy érdeklődést váltottak ki. A koncertek formailag és tartalmilag is újszerűek voltak. Nemcsak a növendékek előmeneteléről adtak számot, tájékoztattak a hangszertanulás lehetőségeiről, felkeltve a zenetanulás iránti igényt, hanem alkalmat teremtettek a közönség, elsősorban a szülők zenei ismereteinek gyarapítására is.

1955-ben így írt erről a város akkori nagy tekintélyű karnagya, *Huszthy Zoltán*:
„Néhány hét alatt immár harmadízben hozta nyilvánosság elé belső nevelőmunkájának kiváló eredményeit az alig két éve működő állami zeneiskolánk. Előbb a zongoraszak tanárai mutatták be Liszt-estjükön zenei képességüket, tudásukat, majd a zongorát tanuló növendékek Bartók-versenyének nyilvános döntőjében mutatkozott meg a jeles tanári kar nevelési eredménye. A múlt héten pedig két estén is zsúfolásig megtelt a zeneiskola nagyterme, amikor az összes tanszak növendékeiből alakított énekkar és zenekar kitűnő ízléssel összeállított műsorában gyönyörködhetett a közönség. Ennek célja nemcsak a kollektív zenei együttműködés szépségeinek bemutatása és a hallgatóság szórakoztatása volt, hanem egyben a közönségnevelés is. Az előadott ének- és zenekari számok be voltak építve egy igen érdekesen megírt keretszövegbe, amellyel a műsort összeállító és betanító Auer Gyula tanár lelkes és ügyes kalauzként vezette a hallgatóságot a magyar népzene ősi múltjának gyökereihez, magyar népdalainknak mélyebb megértéséhez. A Bartók és Kodály által a XX.
elején elindított nagyszerű munkának egyik mélyre látó lelkes híve Auer Gyula, zeneiskolánk tanára, aki a zenei előképző és a szolfézsoktatás területén oltja be a leginkább fogékony ifjú nemzedék lelkébe a magyar népzene ízét, zamatát, a népzenei értékek iránti odaadást.”

Volt tanítványa, *Kerecsendi Istvánné Rolly Margit* így emlékezik:
„Remek kapcsolatteremtő készsége eredményeként tanítványai – az előképzősöktől a középiskolás korosztályig – nagy élvezettel vettek részt az óráin, ahol a komoly munka mellett mindig oldott hangulat és derűs légkör uralkodott.
Közvetlen modorával hamar megnyerte tanítványait, kollégáit. A növendékekkel való kapcsolata még a

nyári vakáció idején sem szűnt meg, Egy-egy szünidei fagylaltdélután alkalmával a szülők is szívesen bekapcsolódtak az együttlétbe, a közös muzsikálásba, éneklésbe.
A haladóbb zeneiskolásokból rövid időn belül kialakított egy kamarakórust, mely fokozatosan egyre komolyabb műveket szólaltatott meg (Bach-motetták, Bartók és Kodály egynemű karai, Mozart Varázsfuvolájából a Három ifjú éneke, Borodin Poloveci táncai stb.)
A kamarakórus életének csúcspontja az 1958-as zeneakadémiai szereplés volt, ahol szakmai közönség, zenetanárok és karnagyok előtt került bemutatásra új magyar kórusműként (ősbemutató) Karai József négy alkotása.
Már a színpadra vonuláskor nagy tapsot kaptunk a matróz egyenruha és a fegyelmezettség láttán, az éneklés után pedig vastapssal jutalmazta a szakértő közönség a kórus teljesítményét. Nagy meglepetés volt ugyanis az énekkari szakma számára egy vidéki zeneiskolai kamarakórus ilyen színvonalas bemutatkozása."

Zeneakadémiai szereplés 1958-ban

Egy énektanárok számára szervezett továbbképzés alkalmával Bárdos Lajos tanár úr is meghallgatta a kamarakórust. Kodály Hegyi éjszakák című kórusművének két tételét énekelték. „Bravó! Nem is gondoltam, hogy ilyesmit hallhatok vidéken!" – hangzott a Mester elismerése."
Karai József zeneszerzővel ekkor kezdődött el az a bensőséges szakmai kapcsolat, melynek eredményeként több mint egy évtizeden át mindig volt Karai-mű az Auer Gyula által vezetett különböző énekkarok műsorán. Karai József gyakori vendég volt a főiskola női karánál és Eger város Pedagógus Vegyes Karánál is.
A közös munka során született a Hevesi csokor című kórusmű, melyet a zeneszerző Auer Gyulának és az egri Pedagógiai Főiskola kórusának ajánlott.

A zeneiskolai tevékenységének időszakában számtalan olyan esemény történt, mely nemcsak a zenét tanuló növendékek, hanem a zenetanárok, a szülők és a zene iránt érdeklődő közönség számára is újdonságként hatott, és lelkesedést váltott ki.

„A hangszert tanuló növendékekből megszervezett egy 33 főből álló zenekart, melyben a tanároktól kezdve az előképzősökig mindenki részt vett. Szívet melengető élmény volt mindenki számára a növendékek és tanárok közös muzsikálása. A zeneiskola kiváló pedagógiai szellemét bizonyította ez a készséges és örömteli együttlét Auer Gyula irányításával "– nyugtázta a korabeli krónikás, *Huszthy Zoltán.*

Haydn Gyermekszimfóniáját adták elő. Az előadás különlegessége az volt, hogy egy narrátor által elmondott, mesébe foglalt zenei anyag és az egyes motívumok előzetes bemutatása, a zenei nyelvezet ismertetése után szólalt meg a teljes mű, amely így bevezette a hallgatóságot a zene birodalmába és megértésébe.
Fontos része volt az előadásnak a látvány is: a színpadkép, a rendezés, a világítástechnika gondos megtervezésével az élmény tovább fokozódott.
„A legkisebbek a színpad szélén jól látható helyen állva szólaltatták meg a madárcsicsergést utánzó vízipipákat, sípokat és egyéb erdei hangulatot teremtő játék hangszereket. A menüett tételt a balettiskolás növendékek rokokó öltözékben el is táncolták. A siker óriási volt! " – emlékezik vissza az egyik résztvevő, *Kerecsendi Istvánné Rolly Margit.*

Ilyen és hasonló rendezvényekkel tette népszerűvé a zeneiskolai oktatást, melynek meg is lett az eredménye: szépen szaporodott a zeneiskolások száma, és egyre többféle hangszer oktatására volt igény.
A zeneiskola tekintélye ezekkel az előadásokkal fokozatosan növekedett, és biztosítékot jelentett arra, hogy Eger zene iránt érdeklődő jelenlegi és jövőbeli közönsége egy magasabb zenei műveltség birokosává válik. Ekkor indult meg a városban zeneóvoda is, amelynek folytatásaként nagy sikerrel működött évtizedeken át az énekzene tagozatos általános iskola. (Sajnos, már csak múlt időben emlegethetjük…)

Mindezeket összegezve pezsgő zenei élet indult el Egerben, melynek minden területén részt vállalt akkorra már az egész város közismert és népszerű „Gyuszi bácsija".

Kiváló szervezői adottságait a város és Heves megye művelődésért felelős vezetői is felismerték. Eger városának ünnepi rendezvényei elképzelhetetlenek voltak Auer Gyula szervezőmunkája és közreműködése nélkül. A magyar zenei élet kiválóságai közül sok művészt így ismerhetett meg az egri közönség. Többek között Zempléni Kornél, Tusa Erzsébet és Antal Imre zongoraművészek, Sólyom Nagy Sándor operaénekes, a Budapesti Fúvósötös egri fellépésére az ő meghívása nyomán került sor.
A nagy hagyományokkal rendelkező Egri Dalos Ünnepek szervezésében és lebonyolításában nélkülözhetetlen volt a munkája.
Különösen kiemelkedő esemény volt az 1960-ban megrendezett nagyszabású VI. Egri Dalos Ünnep, melyre 15 kiváló énekkar közel ezer énekese érkezett az ország minden tájáról. Az egyhetes ünnepi rendezvénysorozat művészeti vezetője, Auer Gyula különleges szervezési és rendezési megoldásokkal tette emlékezetessé ezt a nagyszerű kórustalálkozót.
A részt vevő kórusok nem önálló műsorral szerepeltek, és nem versenyeztek egymással, mint a korábbi időkben, hanem tömbösített formában, több énekkar együtt mutatta be az előre egyeztetett műveket, melyek próbáira a karnagyok előzetesen elutaztak az ország egymástól távol eső városaiba.
A szokatlan megoldás sikeresnek bizonyult, és ezzel egy új szellemű dalos találkozó valósult meg Egerben, ahol nem a rivalizálás, hanem az együtténeklés öröme tette igazi zenei ünneppé a rendezvényt.
Különleges színfoltja volt a zárókoncertnek a tíz legszebb Heves megyei népviseletbe öltözött száz fiatal lány egyszólamú, kíséret és vezénylés nélküli éneklése is, hiszen ebben az időszakban még nem volt szokás a hangversenyeken az egyszólamú magyar népdal megszólalása. (A Röpülj Páva mozgalom csak 1969/70-ben indult Vas Lajos kezdeményezésére.)
A megyei énekkari mozgalom szervezése és a kórusvezetők továbbképzése, valamint az ismeretterjesztő és a komoly zenét népszerűsítő hangversenyek mellett (pl. *Mi a szép a zenében?* című sorozat Lukin László tanár úr ékesszóló kalauzolásával) kiemelt fontosságú volt számára a hangszeres muzsikálással foglalkozó ifjúság mozgalmának támogatása is.

1959-ben kapcsolódott be a Magyar Úttörők Szövetsége és a Művelődési Minisztérium által is felkarolt úttörő-zenekari mozgalom szervezésébe és szakmai irányításába.
A kezdeti megyei szintű úttörő-zenekari fesztiválok országossá bővültek, így vált több alkalommal Eger az Országos Úttörő Zenekari Fesztiválok házigazdájává.
„A zenélési kedv olyan régi, mint az ember – a kollektív zenélési igény pedig olyan régi az emberi társadalomban, mint maguk a hangszerek. Ifjúságunk zenei érdeklődése évről évre örvendetesen fokozódik, s ez nemcsak a zene iránt érdeklődők és a zenét hallgatók tömegét jelenti, hanem a valamilyen hangszert művelni akarók számának állandó emelkedését is.
A hangszeres zene iránti érdeklődés növekedése a kollektív zenélés szükségszerű műveléséhez vezet bennünket. Ennek a munkának csak a fele zene, a többi része pedagógia” – mondta Auer Gyula az országos úttörő-zenekari értekezleten elhangzott referátumában.

Az ifjú korosztály zenekari tevékenységének támogatásába egyre több országos szintű oktatási és művészeti nevelésért felelős intézményt sikerült anyagilag és erkölcsileg is bevonni.
A legfőbb problémákat – megfelelő kottaanyag hiánya, gyenge minőségű hangszerek, karnagyok szakmai ismereteinek bővítése – fokozatosan oldották meg. Óriási előrelépést jelentett, amikor a mozgalom kezdeményezésére a Hangszergyártó Vállalat behozatta Magyarországra az első kitűnő fafurulyákat és az Orff-hangszereket. Ezekkel a magas minőségű hangszerekkel sok örömteli muzsikálásban volt része többek között az egri növendékeknek is, akikkel országos bemutatókat tartottak a hangszerek megismertetése és népszerűsítése érdekében.

Amikor az egri Pedagógiai Főiskolán 1959-ben ismét újraindult az ének-zene szakos tanárképzés, egyértelmű volt, hogy a legfontosabb tantárgyak oktatását a nappali és a levelező tagozaton is egy olyan szellemben tevékenykedő és elkötelezett, magas szintű hivatástudattal és szakmai felkészültséggel rendelkező, sokoldalú pedagógusra kell bízni, mint Auer Gyula tanár úr.
„Azért kérték fel erre a feladatra, mert úgy gondolták, hogy itt olyanoknak fogja átadni a tudását, zeneszeretetét, akik szintén tanítani fogják majd az ifjúságot,

és így áttételesen szétoszthatja mindazt, ami a lelkében érték és szépség volt.” (*Kerecsendiné Rolly Margit*)

Az újraindított ének-zene tanszéken folyó munka szellemiségét elsősorban Auer tanár úr egyénisége határozta meg. Szolfézs- és karvezetésóráin, kóruspróbáin a precíz és fegyelmezett munka derűs légkörben zajlott, ideális tanár-diák viszony volt a jellemző. A hallgatók szakmai felkészítése mellett egyéni személyes életük alakulását is figyelemmel kísérte, a diploma megszerzése után is tartotta velük a kapcsolatot. 1963-ban feleségül vette tanítványát, Panigay Ildikót.

Tíz tanéven keresztül nagyon sok ének-zene szakos tanárjelölt részesült abban a szerencsében, hogy tanítványként egy olyan emberi és pedagógusi mentalitást, elhivatottságot is megtapasztalhatott, amely például szolgált a tanárjelöltek számára, és igazi tanárrá formálódásuk alapja lett.
Annak ellenére, hogy a főiskolai hallgatók csak egy részét látták és tudhatták a tevékenységének, a rendkívül szuggesztív személyiség kisugárzása és varázsa a legtöbb tanítvány számára érzékelhető volt, és mély benyomást gyakorolt rájuk.

„Az én pedagógussá formálódásom nagy hatású alakítója és segítője Auer Gyuszi bácsi volt. Az ő atyai gondoskodó szeretete, törődése, tanári munkájában a szolfézsórák és kóruspróbák alkalmával megvalósuló precizitása, következetessége, szigorú, de mindig baráti és derűs hangneme példa lett számomra 32 éves ének tanári és szakfelügyelői pályámon. Ezek adtak sokszor erőt az időnként előforduló nehézségek leküzdéséhez is. Köszönöm neki, és hálás szívvel őrzöm emlékét!” – írja emlékező levelében a ma már nyugdíjas volt tanítvány, *Csányi Judit.*

Hasonló érzésekkel emlékezik immár hatvan esztendő távlatából az egyik legelső egri zeneiskolai növendék, aki a kezdetektől fogva minden téren részt vett a tanár úr munkájának segítésében a zongorakíséréstől a korrepetitori tevékenységen át a kottamásolásig. A tanár úr inspirálására elvégezte az ének-zene szakot is, és bár soha nem adta fel eredeti polgári szakmáját, az ő életének is egyik meghatározója és múlhatatlan része lett a zene, kántorként tevékenykedik ma is.

Auer Gyula tanár úr nyugdíjas éveinek rövid három esztendejében sem szakadt meg a kapcsolata a tanári munkával. Énektanár feleségének kezdeti lépéseit folyamatosan figyelemmel kísérte, énekkari munkáját szigorú bírálataival és tanácsaival segítette. Látogatásait a kóruspróbákon és a zenei szakköri foglalkozásokon is örömmel és lelkesedéssel fogadták immár nemcsak a saját tanítványai. Valójában élete utolsó időszakában is a hivatása volt a főszereplő.

Ennek a gazdag életpályának vázlatos bemutatása, fontosabb eseményeinek felidézése remélhetőleg kellően érzékelteti, hogy a távozása óta eltelt évtizedek sem homályosították el Auer tanár úr életművét, mely a tanítványok és mindazok emlékezete által tud csak tovább élni, akik az ő tevékenysége nyomán jutottak el a zene művelésének öröméhez, a zenei műveltséghez.
A tanári munka igazi elismerését és jutalmát nem a hivatalos kitűntetések jelentik, hanem a tanítványok által átélt, megtanult, elsajátított, maradandó értékként élő emlékek sokasága, melyek évtizedek múlva is meleget árasztanak.

Források:

- Családi levéltár hivatalos iratai
- Oklevelek, bizonyítványok
- Személyes feljegyzések, kéziratok
- Volt tanítványok, Kerecsendi Istvánné Rolly Margit és Csányi Judit visszaemlékezései
- Személyes emlékek

Tanítványa, felesége, PANIGAY ILDIKÓ
Csopak

„Ugyanaz a cél lebegjen a tanító és tanítvány előtt:
az egyik az utat mutassa hozzá, a másik haladjon feléje…”
(Attalus)

B

DR. BÁGYI PÉTER (Szerencs, 1941. április 12. – Nyíregyháza, 2012. október 1.): általános és középiskolai, főiskolai tanár, tanszékvezető

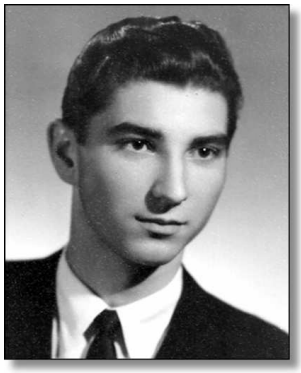

„Tiszteld őseidet,
mert rajtuk keresztül nyertél
életet és örököltél Istent és hazát!”
(Wass Albert)

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Szerencsen született Garai Irén és Bágyi Péter gyermekeként. Édesapjára nem nagyon emlékezhetett, hiszen 2 éves volt, mikor (húga születése előtt) elvitték a frontra, ahonnan soha többé nem tért vissza – így édesanyja és annak nővére szerető karjai között nevelkedtek kisgyermekként testvérével, Máriával.

Általános és középiskolai tanulmányait Szerencsen végezte.

Az akkor még újnak számító Bocskai István Gimnázium tanáraira meleg szívvel és nagy tisztelettel emlékezett mindig vissza, hiszen ők állították „pályájára”.
Tanulmányait az Egri Pedagógiai Főiskolán folytatta, ahol 1963-ban matematika-fizika-műszaki ismeretek és gyakorlatok szakon tanári diplomát szerzett.

Ezen évek alatt ismerkedett meg Karosi Piroskával, aki szintén a főiskolára járt matematika-fizika-ének-zene szakra, akit a diplomaosztó napján, 1963. május 4-én elvett feleségül. Ezen házasság gyümölcsei: Péter (1964), aki radiológus lett és Kinga (1971), aki fogorvosi diplomát szerzett.
Három unokája született: Barnabás (1994), Hanga Csenge (1999), Hunor Csege (2002).

Mindig hálás szívvel gondolt családjára, elsősorban feleségére, aki mindenben támogatta és biztosította számára az otthoni nyugodt légkört. Gyermekei véleményét is sokszor kikérte és gyakran rajtuk tesztelte az általa írt tankönyvekben fellelhető kísérleteket.
70. születésnapjára összeállította élete addigi történetét, amiben így ír családjáról:
„Mert az Ő önzetlen segítségük, biztatásuk nélkül kitűzött céljaimat biztosan nem tudtam volna megvalósítani!”

A friss főiskolai diplomával a kezükben ***Kazincbarcikán*** kezdtek el tanítani, majd 1967-ben pályázatát elfogadta a ***Nyíregyházi Tanárképző Főiskola,*** és a Műszaki Tanszékre került tanársegédi beosztásba.

Közben a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karán folytatott tanulmányokat 3 évig. A KLTE TTK matematika szakán 1972-ben középiskolai matematika szakos tanári diplomát szerzett.
1971-től 1978-ig adjunktusként alkalmazták. 1978-ban docenssé nevezték ki, majd 1985-ben tanszékvezető lett.

Tanszékre kerülése első éveitől rendszeresen törekedett arra, hogy szakmai munkája tanszéken kívül is elfogadott legyen. Ezt a rendszeres publikációs tevékenysége igazolta, amely a technika szakos tanárképzéssel, a technika tantárgy általános és középiskolai témáival, valamint a közlekedéssel kapcsolatos és országos jelentőségű. E témakörben jelentős munkái: egységes jegyzetek, tankönyvpályázatok, tanári kézikönyvek, házi jegyzetek, példatárak, eszközkészletek, információhordozók, pályamunkák, tanulmányok, hallgatók felkészítése az Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) megmérettetéseire.

Egy korabeli újságcikk (*Látogatóban a tankönyvírónál, 1984.01.14.)* a következőképpen idézi gondolatait:
*„A műveltnek mondott embernek kevésbé bocsátják meg, ha például nem jár hangversenyre, mert nem tudja értékelni a komoly zenét, mint azt, ha általánosnak nevezett műveltségéből hiányzik a technikai műveltség. Holott ma már kötelező a természeti és a társadalmi környezet mellett a technikai környezettel is számolni, hiszen mindennapi életünkben a technika megannyi csodája vesz körül bennünket. Egy második technikai forradalom részesei vagyunk. A legnagyobb csoda a mikroelektronika – ami 15-20 éve egy nagy szobában sem fért el, most egy táskát sem igényel. Tenyerünkbe vesszük a személyi számítógépet. Hogy mi a folytatás? Akkora a gyorsulás, a fejlődés, hogy ez ma belátthatatlan. Ezért adok igazat a költőnek, Olof Johannessonnak, aki azt mondja: »*Technikával tele élted minden napja / csak ura lehetsz, vagy tudatlan rabja.« ”

A közlekedéspedagógiai kutatásokat az Országos Közlekedésbiztonsági Tanács (OKBT) megbízásából – annak megalakulásától – folyamatosan végezte. Irányításával létrejött a közlekedési szakreferens képzés. Ennek köszönhetően mintegy 15 éven keresztül évente 60-80 hallgató közlekedési szakreferens képzését valósította meg.

Laborfejlesztő tevékenysége folyamatos, az agrobotanikus kertbe és az általa irányított tanszéki géprendszertan laborba sok munkát fektetett.

A „Nemzeti Alaptanterv” (NAT) előmunkálataiban a Tantárgyi Bizottság tagjaként, társszerzőként, majd szakmai tanácsadóként működött közre. Számos lektori munkával bízták meg.
Rendszeresen tartott előadásokat: tanári továbbképzéseken (Borsod, Hajdú, Szolnok és Szabolcs megyékben) közlekedési szakoktatók számára, továbbá a Tanári Nyári Akadémián.

Egyetemi doktori értekezésének témáját 1983-ban fogadták el, melynek címe: *„Gépszerkezetek helye és szerepe a közoktatásban és az általános képzésben”*. Értekezését 1987-ben védte meg.

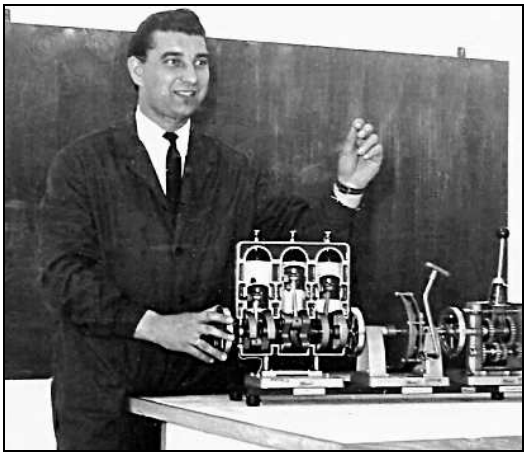

Géptanóra a főiskolán

1993-ban az általa megszervezett és előkészített szakalapításnak köszönhetően jóváhagyták a *háztartásökonómia-életvitel* szakos képzés beindítását, melynek irányítását magára vállalta.
A képzési feladatok megváltozása miatt kezdeményezte a tanszék nevének megváltoztatását. A tanszék új neve Technika és Háztartásökonómia Tanszék lett.
Feladatai megnövekedése és a bizonyítási vágy arra késztetette, hogy minél előbb színvonalas legyen az új képzési forma. Különböző pályázatok eredményeként sikerült rövid idő alatt több új laboratóriumot felszerelnie a képzés tárgyi feltételeinek biztosítása érdekében. A tex-

tiltechnológiai, az élelmiszertechnológiai, a háztartásigép-labor és a többi tanszéken meglévő gyakorlóhely biztosította a szak gyakorlati képzésének feltételeit.

A szak speciálisan képzett oktatókat, gyakorlatvezetőket, gyakorló iskolai szakvezetőket kívánt meg, így megindult az oktatói állomány bővítése is.
Ekkor került a tanszékre meghívott előadóként a 6 féléves textiltechnika tárgy előadásainak és gyakorlatainak vezetésére Karosi Piroska (felesége), aki nagy szeretettel és szakmai hozzáértéssel végezte munkáját. A hallgatók tanulmányi munkájának segítésére egységes jegyzeteket írt a következő években. Ezek: Textil anyagismeret és technológia, Népi öltésminták, Textiltechnikák I., Nemezelés, Textiltechnikák II. Körmön fonás, Textiltechnikák III., Batikolás.

Új feladatokat jelentett a szakirányú továbbképzések programjainak kidolgozása, majd e programok megvalósítása a konkrét szakirányú továbbképzések során.
Egy akkori újságcikkben a következőket nyilatkozza a szakképzés céljairól:
„Nos, az e szakon végzetteket képessé kell tenni az emberi lét civil szférájában az önellátással, háztartással, otthonteremtéssel és lakásfenntartással, gyermekneveléssel és az egészséges életvitellel összefüggő feladatok szakszerű megoldására. Megfelelő pedagógiai képzettség birtokában pedig alkalmassá kell válniuk ennek az egészségnek, harmonikus személyiségfejlesztést szolgáló műveltségi területnek a közvetítésére, illetve mindezeknek a képességeknek a kialakítására az 5-13. iskolai évfolyamokon vagy a szakképzésben részt vevő tanulók körében.”

Főiskolai tanári kinevezése azért hiúsult meg, mert a doktori fokozat PhD-re átminősítését az ELTE Természettudományi Kara nem tudta elvégezni doktori programjuk hiányában.
Ez nem vetette vissza törekvéseit és az ezt követő időszakban is teljes erőbedobással végezte tanszéki munkáját.

A Magyar Ergonómiai Társaság tagjaként rendszeres résztvevője volt az ergonómiai nyári egyetemek programjainak, előadást tartott több oktatási témakörben is.

A felsőoktatás reformjának, a „bolognai” lineáris képzés beindulásának következtében 2006-tól megszűnt a technika szakos és a háztartásökonómia-életvitel szakos tanárképzés is.
A meglévő évfolyamok még diplomát szereztek, de a tanszéket is megszüntették. Ekkor telt le tanszékvezetői megbízatásának negyedik ciklusa (20 év a tanszék élén!), és elérkezett nyugdíjazása.
Óraadóként tovább dolgozott a Műszaki Kar egyik alapozó tanszékén, ahol ergonómiát tanított a leendő mérnökhallgatóknak. 2008-tól végleg megszűnt oktatói tevékenysége, és minden idejét arra fordította, hogy családja, az unokái hasznára lehessen.

Tanszéki pályafutása alatt a következő *kitüntetésekben* részesült:
– Honvédelmi Érdemérem (1977)
– Közbiztonsági Érem ezüst fokozat (1978)
– Ifjúságért Érdemérem (1973)
– MHSZ Kiváló Munkáért (1980)
– Kiváló Úttörővezető (1981)
– Honvédelmi Érdemérem (15 év után, 1982)
– MHSZ Kiváló Munkáért arany fokozat (1985)
– Honvédelmi Érdemérem (20 év után, 1987)
– Haza Szolgálatáért ezüst fokozat (1988)
– BGYTKF Érdemes Dolgozója (1991)
– Törzsgárda Oklevél (35 év után, 2003)
– Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett (2006)

Dr. Hadházy Jenő, a tanítványból lett kolléga visszaemlékezése:
„1970 szeptemberében Bágyi Péter tanár úrral együtt kezdtünk ismerkedni a nyíregyházi Tanárképző Főiskolával. Ő a Műszaki Tanszék oktatója, én pedig matematika-műszaki szakos tanítványa lettem. Mi voltunk az első fecskék a nappali tagozatos, négyéves, kétszakos tanárképzésben. Jó sorsunk a Műszaki Tanszéken három nagyszerű emberrel hozott össze bennünket. Akkor Kálmán György volt a tanszékvezető, Tóth-György József adjunktus és Bágyi Péter tanársegéd. Ez a háromfős tanszék magas követelményszinttel, határtalan tenni akarással, és nagyfokú segítőszándékkal igyekezett az első műszakis csoportot színvonalasan teljesítő közösséggé formálni.
Az oktatók közül Bágyi Péterrel kerültünk a legközvetlenebb kapcsolatba. Csupán néhány év volt közöttünk a korkülönbség, és kezdetben ő is a kollégiumban lakott. Ahogy ilyenkor lenni szokott, méregettük egymást. Próbáltuk az ifjú tanárunkat kiismerni, de magas szintű felkészültsége, széles körű műszaki tájékozottsága, és az óráin tapasztalt ésszerű követelményeinek igényessége egyhamar magasan fölénk emelte. Felnéztünk rá, mert beláttuk, hogy tőle igen sokat lehet tanulni. Műszaki szemléletet, preci-

zitást, a munkaszervezésben következetességet, és nem utolsósorban emberséget. Személyes példájával, kiváló pedagógiai érzékkel készített fel bennünket a leendő tanári pályánkra.
A későbbiek során, a főiskolán kollégák lettünk. Munkakapcsolatunk során mindig büszkén léptem be a Műszaki Tanszékre, mert amit mi ott műszakis hallgatóként megalapoztunk, annak a folyamatos fejlesztését és magas szintű kiterjesztését láthattam. Ennek a tanszéknek a főiskolán belül mindig különleges atmoszférája volt. Oktatói és technikai dolgozói a tanárképzés feladatát a szó nemes értelmében hivatásuknak tekintették, és időt, fáradságot nem kímélve mindent megtettek a hallgatók színvonalas felkészítéséért.
A tanszék dr. Bágyi Péter vezetése alatt élte virágkorát. Főiskolai jegyzetek, általános iskolai tankönyvek, valamint számtalan oktatási modell és szemléltetőanyag került ki a kezei közül. Mi, egykori tanítványai, akiket jelentős részben ez a tanszék készített fel a pedagógushívatásra, szeretettel és nagyrabecsüléssel őrizzük kedves tanárunk emlékét! „

Részletek *Balogh Árpád* 2013. október 12-dikei búcsúztató beszédéből:
„Noha életében elismerések, kitüntetések, díjak sorát kapta meg, az Ő legnagyobb kitüntetése nekünk – a másoknak adott emberi kéznyújtása, bíztató mosolya, a tanítványai és embertársai sikerén, örömén érzett büszkesége volt…
Azt a megrendítő hírt, hogy eltávoztál közülünk, szívünkben nagy sikoltással vettük tudomásul. Hitében s tudásában erős és nagy embert veszítettünk el…
Te igazi alapító ember voltál, aki hitvallásod és tudásod felnyitott ablakán át egyszerre néztél a múltba, a jövőbe és a magasba. Iskolát építő szíved téglái ott vannak gyászoló főiskolád épületében és szellemiségében is…
Köszönjük, hogy velünk voltál, hogy bíztattál, szerettél és megértettél bennünket. Köszönjük a nekünk adott éveidet, s hittel valljuk, hogy már csak ezért sem vehetünk Tőled örök búcsút. Csak megölelünk itt nyilvánosan, a folytonos, a további szellemi találkozás reményében. Éppen csak elkezdődött a Te erőd a Te arcod munkája bennünk, és folytatódik, sokasodik majd tovább.
»Non clamor, sed amor clangit in aure dei.«(Csak a szeretet szava ér az égbe, a lárma sohasem.)”

A család ezzel a Kosztolányitól vett idézettel búcsúzott: *„Volt emberek. / Ha nincsenek* is, *vannak még. Csodák. / Nem téve semmit, nem akarva semmit, / hatnak tovább.”*

Források:
- Korabeli újságcikkek
- Családi elbeszélések
- Saját önéletrajzi összeállítás és szakmai önéletrajzok
- Dr. Hadházy László (tanítvány, kolléga) In memoriam dr. Bágyi Péter
- Balogh Árpád (Rector Emeritus – BGYTKF) búcsúztató szövege

Lánya, DR. BÁGYI KINGA ÁGNES
Debrecen

BÁN LAJOS (Nyíregyháza, 1873. augusztus 14. – Kisvárda, 1941. január 5.): tanító, igazgató

Apja, Bán István kerékgyártómester, anyja Veres Julianna.
Az ifjú az iskoláját a szülőhelyén kezdte, majd 1893-ban Sárospatakon, az állami tanítóképzőben szerzett oklevelet. Ennek birtokában szeptembertől már ***Dévaványán*** volt a ***református iskola*** tanítója, ahol 130 gyermek tartozott a keze alá. Ezt követően az egykor Zemplén megyéhez (ma Szlovákiához) tartozó ***Abarán*** (1894-95. tanév), majd ***Nyíregyházán*** oktat és nevel. Ez utóbbi helyen való tevékenységéről 1896-ban azt írták, hogy a III-IV. fiúosztályokat tanítja, és egyúttal a református egyház orgonista kántora is.

A felső-szabolcsi evangélikus református tanító egyesület helyettes elnöke a századfordulón, és egy időben a könyvtárosi tisztséget is betöltötte. 1901. szeptember 19-én a magyar nyelvtan tanításáról tartott előadást a fent említett egyesület gyűlésén.
Munkáján kívül itt is bekapcsolódott a közéletbe. Vezette a reformátusok műkedvelő da-

lárdáját, annak alelnöke és karnagya is volt. Amatőr színjátszóként szerepelt különböző darabokban, rendezvényeken szavalt.
Egyik ilyen alkalom volt 1899. május 31-én: a felsőszabolcsi ref. tanító testület ülésén szavalata rendkívül lebilincselte a kartársak figyelmét, s kivétel nélkül odanyilatkoztak, hogy „Bán Lajos kartárs nemcsak gyakorlott szavaló – amire egy hivatásának tetőpontján álló tanítónak a mai társadalmi viszonyok között feltétlen szüksége van –, hanem oly temperamentummal bír, amely a hallgatóság érdeklődését, figyelmét nem ok nélkül ragadja meg... Bán Lajosnak gyönyörűen alakított s a tanítói életből vett komoly szavalatáért jegyzőkönyvi köszönetet szavazott."

Sokirányú tevékenységét ismerték el 1901 szeptemberében, amikor a Kállay András-féle 1000 forintos alapítvány évi kamatát a vármegye közigazgatási bizottsága a királyi tanfelügyelő javaslatára Pataky Lajos nyíregyháza-halmostanyai evangélikus és Bán Lajos nyíregyházi református tanítóknak szavazta meg.

1902-ben a ***kisvárdai állami elemi iskolához*** került, ahol a VKM decemberben kinevezte rendes tanítóvá. A megyében elsők között volt, aki az ún. fonomimikai módszert sikerrel alkalmazta az elsősök írás- és olvasástanításában. 1902 tavaszán Nyíregyházán látta először alkalmazni, majd mivel Kisvárdára kerülve éppen első osztályt kapott, elhatározta, hogy beleveti magát az új ismeretek elsajátításába és alkalmazásába. Nem eredmény nélkül tette, hiszen bevallása szerint 87 nap alatt írni-olvasni megtanította a nebulókat.
A módszert 1903-ban a *Kisvárdai Lapokban* is bemutatta egy hétrészes cikksorozatban. Ennek a lényege, hogy a hangot nem mint szóelemet ismerteti meg a gyermekkel, hanem kis mese vagy cselekvés keretében, megfelelő kézmozdulattal önállóan utánozza és erősíti meg.
A nyomtatott betű ismertetése csak a kézről való olvasás után következik.
Még ez évben Mándokon, a megyei tanító egylet kisvárdai járáskörének tavaszi közgyűlésén is bemutatót tartott, így propagálta a módszer elterjesztését, a következő esztendő szeptemberében pedig a kisvárdai elemi iskolában hasonló bemutató tanítással szemléltette az új lehetőséget. „Játékos írástanítási módszerét ma már nemcsak a vármegyében ismerik, hanem sok messze fekvő iskolában is sikerrel használják." – írták róla majd három évtizeddel később.
Szerencsére nem kellett ilyen sokáig várnia a hivatalos elismerésre, hiszen ezt a munkáját ismerték el akkor, amikor 1909-ben címzetes igazgatói kinevezést kapott.

1909-ben az állami elemi népiskola igazgatója nyugdíjba ment, és az igazgatói poszt betöltésével ideiglenesen Bán Lajost bízták meg április 1-jétől. Természetesen tanítóként is működött a tíz tanerős iskolában. Alig két hete vezette az intézményt, amikor a miniszter az 1907. évi XXXVI. tc. 9. §-a alapján a népnevelés terén szerzett kiváló érdemeiért elismerésül igazgatótanítónak nevezte ki. Ettől kezdve címzetes igazgatóként tevékenykedett tovább, s vezette az iskolát „igaz ügyszeretettel, lelkesedéssel, buzgósággal, s hogy milyen eredménnyel, azt fényesen igazolják azok a fontos újítások, mik az ő igazgatói működéséhez fűződnek".

Az évek óta együtt lévő III. és IV. fiúosztályokat elkülönítette, a III. osztályt önállósította, vagyis új tanerőt is beiktatott. Mesedélutánokat vezetett be, a szegény gyermekek részére az általa létrehozott gyermekkonyhán meleg ebédet biztosított, és a Gyermekbarát Leányegyesület is az ő munkájának gyümölcse.
Mindezek és egyéni kvalitása miatt is 1910. január 1-jétől már tényleges igazgatóként vezethette az elemi iskolát, a mai Somogyi Rezső Általános Iskola elődjét.
Küzdenie nem csak az intézményben kellett. Az év végén a *Kisvárdai Lapokban* egy nagy cikkben (*Egy kis megjegyzés*) utasította vissza az előző számban az iskolát alaptalanul támadó szerkesztői cikket. Igazgatói működése alatt fejlődött az állami elemi iskola tíz tanerősből tizenöt tanerősre.

1917 nyarán, a háborús évek folyamán kifejtett közhasznú, közérdekű tevékenységéért a *III-ad osztályú polgári hadi érdemkereszttel* tüntette ki az uralkodó.

1918. június 13-án kellemes és kedves meglepetésben volt része, mivel az állami elemi tantestülete rendkívüli ülésén Vargha János, az iparostanonc iskola igazgató-tanítója köszöntötte őt abból az alkalomból, hogy e hónapban tölti be tanítói működésének 25. évét. Gondolatokban gazdag beszédében üdvözölte tanítótársát a maga és a tanítótestület nevében.

Szívből jövő szavakkal kívánt neki erőt, kitartást a további munkához, s tolmácsolta ama jó kívánatokat, hogy azért a munkásságért, amit eddig kifejtett, juttasson neki a sors sok örömet és boldogságot családjában gyermekeinek előrehaladásában.

1904. augusztus 14-én közölte a *Kisvárdai Lapok*, hogy az igazgató eljegyezte Szűcs Borbála Bertát Kisvárdáról. Más forrásból tudjuk, hogy Szűcs Borbála, aki akkor Kisvárdán volt posta- és távírókezelő, Kislétán született 1880. augusztus 3-án, apja Szűcs József nyugalmazott tanító, anyja Tonnaner Julianna.
Az ifjú pár 1905. július 4-én kötött házasságot, Három gyermekükről biztosan tudunk: Istvánról, Dezsőről és Emilről.

1919 után Bán Lajosra hárult az a feladat, hogy a háború és a román megszállás okozta iskolai károkat felszámolja. Volt tanítványait szinte házról házra járva kereste fel a támogatásukat kérve. Sikerrel.

1923-ban a *Nyírvidék* napilap arról számolt be, hogy május 5-én, Nyíregyházán a kisvárdai tanító új módszert mutatott be az énektanításban, mégpedig a kotta szerinti mondókás énektanítást: „A hangemelkedést a játéklétra fokán az ujjaival kísérte, majd lerajzolta a tábla két végére, s a fokozatok meghosszabbításával megkapta a kotta öt sorát, melybe a szótagpótló hangjegyek kerültek”.
A mondóka ez volt: *Da-lol-ni fo-gunk, ez lesz a dol-gunk, kezd-jük hát a nó-tát.*
Tanított az iparos tanonciskolában is, „…s tanterme valóságos műhelye volt a fejlődő gyermek tanulmányozásának s a modern pedagógiának.”

„Nem hiszem, hogy akad a szabolcsi tanítóság körében ember, aki előtt ez a név ismeretlen. Harminchat éves tanítói működése dacára fiatalos hévvel, lelkesedéssel kíséri a tanügy minden megmozdulását, és törekszik minden szép és nemes vonást a gyakorlatban megvalósítani.” – írta róla *kolléganője* a *Szabolcsi Tanító* c. lapban, 1930-ban.

Valóban így volt, hiszen az előző iskolaévben az új tanterv gyakorlati keresztülvitelébe ő is aktívan bekapcsolódott, s ez az új feladat valósággal lázba hozta, és a fiatalokat megszégyenítő lelkesedéssel dolgozott, kutatott, tanulmányozott. A tanfelügyelő kíséretében bejárta a vidéket és a pedagógiai szemináriumok alkalmával igazolta, hogy „erős akarattal, nagy önfegyelemmel és felkészültséggel el lehet a harmincöt évet taposott megszokott mezsgyét hagyni, egy jobb, célravezetőbb útirányért.”

1930-ban a mintatanításaiért miniszteri elismerésben részesült. Nem érdem nélküli szavakkal dicsérték őt és tanítói tevékenységét: „Az egész szabolcsmegyei tanítóság hódolattal adózik Bán Lajos nevének. Mi pedig, akik szerencsések vagyunk vele együtt működni s bámuljuk az ő óriási munkateljesítményét és lelkesedését, mely az idők folyamán nőttön-nő, mivel minden évet fokozott munkakészséggel nyit meg. Az új tanév küszöbén buzgó szívvel kérjük a jó Istent, hogy tartsa meg őt nekünk még sokáig s hogy az ő nemes buzgósága, mellyel az ő dédelgetett kedvencét, a nevelésügyet ápolja, mindnyájunkat tüzeljen, magával ragadjon, hogy minél többet tehessünk Isten dicsőségére és édes hazánk javára.” – írta *Kádárné Subik Paula*.

1931. április 21-én a *Nyírvidék* közölte, hogy a miniszter az eredményes munkájáért Bán Lajost 500 pengő jutalomban részesítette. Erről az elismerésről később tévesen írták, hogy 1931-ben megkapta a Magyar Tudományos Akadémia Wodianer-díját, a tanítók legnagyobb kitüntetését. Egy másik dokumentum segít tisztázni a tényeket. 1931. június 30-án tartotta a Szabolcs Vármegyei Törvényhatósági Iskolánkívüli Népművelési Bizottság a közgyűlését, és „meleg ünneplésben részesítette a közgyűlés Bán Lajos kisvárdai állami iskolai igazgatót abból az alkalomból, hogy 38 évi nagy értékű néptanítói és népművelési munkásságáért a v. k. Miniszter a Magyar Tudományos Akadémia Wodianer díjával egyenértékű elismerő díszoklevéllel és 500 P jutalommal tüntette ki.”

(Báró Wodianer Albert 1892-ben bocsátott 25 ezer forintot az MTA rendelkezésére, hogy ennek évi kamatát két egyenlő részre osztva jutalmazzák a kiváló tanítókat. 1920 óta a kultuszminiszter szintén jutalmat adott azoknak az érdemes tanítóknak, akiket az akadémiai bizottság a Wodianer-díjra jelölteken kívül erre a kitüntetésre ajánlott, így kapta meg a jutalmat Bán Lajos is.)

Álljon itt egy visszaemlékezés, mely megidézi a tanító alakját! *Papp István* (1901-1972) nyelvész, egyetemi tanár így idézte fel az emlékeit: „Az első osztályban Bán Lajos igazgató maga tanított bennünket. Kiváló tanító volt. Szerette a gyermekeket. S mi minden reggel előre örültünk a vele való találkozásnak. Csak arra emlékszem, hogy – mivel gyenge volt a lába – felült a katedrára és elkezdett mesélni. Később tudtam meg, hogy ezeket a gyö-

nyörű meséket maga írta. Nem emlékszem, hogy valaha is leckét adott volna fel. De magam minden nap meggazdagodva tértem haza az iskolából, s otthon pontosan elmondtam szüleimnek és testvéreimnek, hogy mit tanultam aznap az igazgató úrtól."

A professzor szerint Bán Lajos azok közé tartozott, akik „szent hivatásnak tekintették a néptanítóságot. Tudták, hogy a magyar nép legfőbb értékét bízta gondjaikra: a magyar gyermekeket. S ők hűséggel sáfárkodtak a rájuk bízott értékkel."

1933 szeptemberében Bán Lajos a több évtizedes érdemes és önfeláldozó munka után nyugalomba vonult. A „nagy pedagógiai érdemeket szerzett" igazgató helyébe a kultuszminiszter Kisvárdára helyezte Vandra Jenőt. 1934-ben 40 éves munkájának elismeréseként a vallás és kultuszminiszter elismerő leiratban fejezte ki jókívánságait a nyugdíjba vonult igazgató-tanítónak. Az okiratot 1934. május 13-án kisebb ünnepség keretében az utóda, Vandra Jenő adta át Bán Lajosnak. „Becsületet szerzett önmagának, becsületet szerzett a tanítói névnek" – írták róla ekkor.

Iskolájában a hazafiságra, valláserkölcsre nevelt akkor, mikor csak a tudás volt a fontos. Ma már hangoztatják a jellemképzést, az erkölcsi nevelést. Ő megvalósította, mire mások felismerték. Saját életét állította ideálul növendékei elé. Nevelt a saját életével. Valóban nevelt, példát mutatott, és nem csupán az iskolában!

Nehéz munkája közben férfi- és vegyes kart is szervezett, megalakította a Kisvárdai Leányegyesületet, és annak négy évig, a világháború kitöréséig vezetője is volt. 1920-tól vezette a községben a népművelési előadásokat, ő volt a népművelési ügyvezető.

Az 1910-es évektől választmányi tagja volt a Szabolcs Vármegyei Általános Tanítói Egyesületnek, s a kisvárdai járáskörnek alelnöke. 1930-ban tagja lett a megye iskolán kívüli népművelési bizottságának. A szabadoktatási előadások az ő nemes lelkének minden értékét a felszínre hozták, s előadásai folyamán gazdag élettapasztalataiból sok-sok üdvös dolgot vitt át a nép társadalmi életébe.

A református egyházban presbiterként tevékenykedett. Mindezek mellett irodalmi téren is ambíciói voltak.

1900-ban Nyíregyházán a Jóba nyomda készítette el a *Temetési énekek gyűjteménye református hívek részére* c. kiadványát. Ezt az összeállítást 1899. május 31-én mutatta be a felsőszabolcsi református tanító testület nyíregyházi gyűlésén, ahol a „jelenlévő szakférfiak által használatra alkalmasnak találtatott".

1916 decemberében *Az eltévedt baba* című gyermekszíndarabját a kisvárdai Klein nyomdában nyomtatták. Ezt így harangozta be a helyi hetilap: „Bán Lajos, aki állandóan tevékenykedik, és nem egy szép sikerrel dicsekedhetik a gyermekeknek szánt irodalmi művek alkotásában, most Pósa Lajos *Volt egyszer egy baba* című verses szövegű meséjét dolgozta át nagyhatású gyermekszíndarabbá."

A tiszta bevétel 2% át a tanítók hadiárváinak és özvegyeinek alapjára ajánlotta fel.

Az 50 éves kisvárdai állami elemi népiskola története 1875-1925. c. művet is megírta, és ezt az iskola gondnokága (iskolaszék) adta ki. Az iskolaszék 1925. szeptember 15-i ülésének határozatából kifolyólag kezdett a megíráshoz, és decemberben végzett is vele: *„Isten sugallta nekem is az eszmét, hogy félszázados múlttal dicsekvő iskolánk létesítésének évfordulóját mi módon, milyen keretek között ünnepeljük meg. Az Ő sugallatára lapoztam sok-sok hajnalban azokban a megfakult, itt-ott már alig olvasható öreg írásokban, poros aktákban, melyekből összeállítottam, dióhéjba foglalva mindazokat a nevezetesebb eseményeket s tényeket, melyek együttesen betekintést engednek a kisvárdai állami elemi iskola 50 éves múltjába."*

A félszáz esztendőt átfogó műben bőségesen, mondhatni, hogy aránytalan módon mutatta be az 1919 utáni helyreállítást, hiszen ez hozzá kötődött.

Pedagógiai tárgyú cikkeket írt a *Szabolcsi Tanító* c. folyóiratban:

– Játékos énektanítás (1929)
– A melléknév (milyenség szó) (1930)
– Hunyadi Mátyás királlyá választása (1930)

Ismerjük kisebb alkotásait is, verseit, pl.: Nefelejts (1906), Jó Pajtás (1916), A jó falusiak (tárca, Nyírvidék, 1901), Weishauss Ignác kisvárdai tanító nyugdíjazásakor mondott beszéde (Kisvárda és Vidéke, 1911).

Bán Lajos mintegy hét esztendeig élvezhette a munka utáni megérdemelt nyugalmat. Ekkor „Mélységes fájdalommal, de Isten bölcs végzésében megnyugodva" – tudatták, hogy a forrón szeretett férj, igazi édesapa, nagyapa, testvér, nász, após

és rokon, Bán Lajos, ny. igazgató-tanító, presbiter, életének 68-ik, boldog házasságának 36-ik évében, 1941. január 5-én reggel fél hatkor „súlyos megpróbáltatások és rövid szenvedés után az Úrban csendesen elpihent.”
Temetési szertartására január 7-én került sor.

NÉZŐ ISTVÁN könyvtáros
Kisvárda

BANNER LÁSZLÓ (Csanádpalota, 1933. május 2. – Nyíregyháza, 2000. március 23.): középiskolai tanár, igazgatóhelyettes, igazgató

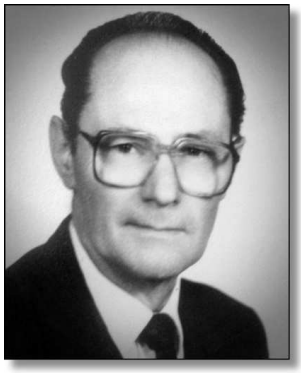

„Az ért el sikert, aki jól élt, gyakran nevetett és sokat szeretett; aki élvezte a jó emberek bizalmát és szeretetét; aki kitöltötte a helyét és bevégezte a feladatát; aki jobb világot hagyott maga után, mint amilyent talált...”
(Bessie A. Stanley)

Banner László édesapja, dr. Banner László a Nyíregyházi Járásbíróság bírájaként vonult nyugdíjba, édesanyja Báthy Mária volt. Három gyermeket neveltek nagy szeretetben: rajta kívül nővérét, Évát, aki a Felső-tiszai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság számviteli osztályvezetője és öccsét, Kálmánt, aki a tatabányai Szent Borbála Kórház osztályvezető főorvosa volt.

Általános iskolai tanulmányait Miskolcon végezte, majd a Földes Ferenc Gimnáziumban 2 évet tanult. Középiskolai tanulmányait a nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban fejezte be, s a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem fizika-matematika szakán szerzett diplomát.

1957-ben kötött házasságot Tóth Ilonával, aki a Felső-tiszai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság számviteli csoportvezetője volt.
Példás családapaként büszke volt két gyermekére, Évára, aki édesapja nyomdokait követve szintén a pedagóguspályát választotta élethivatásának, s Lászlóra, aki villamosmérnök lett.
Még megélhette azt, hogy unokáiban is örömét leli. Gábor jogi egyetemet végzett, Viktória politológus lett, Balázs a közgazdász, s Bálint a Krúdy Gyula Gimnázium 2013/ 2014-es tanév végzős diákja.

Pályafutását a ***nagykállói Budai Nagy Antal Gimnáziumban*** kezdte, majd ***Nyíregyházán*** a ***Vasvári Pál Gimnázium*** tanára, később igazgatóhelyettese lett.
23 éven át, nyugdíjba vonulásáig a ***nyíregyházi Krúdy Gyula Gimnázium*** igazgatója volt.

Kezdeményezésére a matematika és biológia tagozatos képzés is szerepelt az iskola oktatási palettáján. Rövid időn belül a Krúdy Gimnázium országos hírnévre tett szert, diákjai kiemelkedően szerepeltek országos tanulmányi versenyeken, és nagy többségük egyetemekre jutott be. Ettől kezdve rang volt krúdysnak lenni, igaz, a magas szakmai és pedagógiai elhivatottsággal rendelkező, a vezetőt támogató tantestület nagyban hozzájárult a sikerekhez. Tudták, hogy az igazgatójuk emberi és szakmai rátermettsége mindig ott áll tantestülete mellett és mögött, példát teremtve emberségből, diákszeretetből.
Irányításával folyamatosan dolgozták ki a pedagógiai és szakmai fejlesztéseket, melyeknek keretén belül például elkészült a hatosztályos gimnáziumi tanterv, melyet az oktatási minisztérium változtatás nélkül elfogadott.

Banner László azonban már nem kezdte el ennek megvalósítását, nyugdíjba vonult. Visszavonulásakor a következő szavakkal búcsúzott: *„Ha újra választanom kellene, akkor biztos, hogy e pálya mellett döntenék. Csodálatos dolog követni azt a folyamatot, ahogy a kis, 14 éves diákokból érett, értelmes feladatok megoldására alkalmas fiatalok lesznek.”*

Nevéhez fűződik a 24 órás kosárlabda-kupa, a Krúdy-kupa, mely ma már elterjedt az egész

városban, erre a rendezvényre hazalátogatnak az ország különböző pontjain élő egykori krúdysok is.

Támogatta a kollégák és a diákok kezdeményezéseit, többek között az iskolai galéria létrejöttét, ahol a tanárok és diákok fotóit, különböző alkotásait állították ki, meghallgatta a diákok ötleteit, minden hasznos felvetésüket támogatta, segítette ezek megvalósulását is.

„A tartalmas diákélet nagy részét a tanulás tölti ki. Ma teljesítményképes tudásra van szükség, ezért nem elég csak a jegyekért küzdeni. A kevés szabadidőt tartalmas szórakozással kellene eltölteni. Ötletességre és lelkesedésre van szükség a színvonalas szórakozáshoz. S ez az iskola jelszava, szellemisége is: az egyszerűség, az igényesség, a tudásvágy, a tenni akarás, a lelkesedés sok mindenért: a jóért, a tanulásért, a társainkért, az osztálytársainkért, s egymásért” – vallotta.

Nyugdíjazása után sem tudott elszakadni hivatásától, s a dolgozók iskolájában matematikát tanított 2000. március 23-ig, haláláig.

Az iskola évkönyvében (1999-2000) így írnak róla: „...a születő iskola arculatát a lényéből áradó természetességgel formálta. Emberségre és tudásra helyezte a tartópilléreket, mindkettőben a minőség igényességét sugalmazva saját példamutatásán keresztül. Működése alatt azt érezhette tanítvány és tanár egyaránt, hogy alkotó műhely, bensőséges légkör várja az iskolában.”

Banner László igazgató úr személyéről tisztelettel beszélnek egykori tanítványai is, bizonyítékul álljon itt volt tanítványa, *Németh Ferenc* visszaemlékezése:

„1960 és1964 között tanultam a nyíregyházi Vasvári Pál Gimnáziumban, ahol osztályfőnökként 30 fiútársammal együtt olyan embert kaptunk, akire mindig nagy-nagy tisztelettel, szeretettel emlékszem vissza.

Igen szeretettel, mert Tanár Úr minket nemcsak nevelt, hanem felelősséggel szeretett is, és mi is őt. Mondhatnám, apánk helyett apánk is volt. Tőle tanultuk a precizitást, eleganciát, ő tanított meg bennünket osztályfőnöki órákon a nevelési elmélet mellett például a 3 féle nyakkendőkötésre, a vasalt ing és a nadrág fontosságára stb..., amelyeket még ma is alkalmazok.

Matematika órái élményszámba mentek. Ő szerettette meg velünk ezt a tantárgyat, nem véletlen, hogy az osztály igen jelentős része a számokhoz közel álló életpályát választott.

Ha lehet ma beszélni differenciált képességfejlesztésről, akkor azt kell, hogy mondjam, ő ezt már akkor megvalósította. Összetett, bonyolult osztály volt a mienk, fele városi, fele vidéki srác, más-más alapokkal indult el a matematika világában, de érettségire egységes lett. Ez a tanár úr érdeme.

....Nekem személy szerint abban is szerencsém volt, hogy közel 20 évig vele együtt a közoktatásban dolgozhattam, ő mint igazgató, én pedig a fenntartó képviseletében köztisztviselőként. Ugyanolyan szerény, becsületes, pontos ember volt igazgatóként is, mint annak idején osztályfőnökömként. Nagy-nagy tisztelettel gondolok rá mindig.”

25 éves érettségi találkozón 1989-ben, a Vasvári Pál Gimnázium előtt

Sallai Judit egykori krúdys diák, később a Krúdy Gyula Gimnázium igazgatónője, így emlékezik:

„Amikor volt krúdysok körében nosztalgiázunk és elhangzik a neve, mindig egy mosolygó szemű, nyugodt és közvetlen ember arca elevenedik meg. Most – e sorokat írva – én is mosolygok, úgy ahogy akkor tennék, ha itt ülne velem szemben. Tanárként nem tanított, de amikor 1979 és 1983 között a Krúdy Gyula Gimnázium tanulója voltam, ő volt az iskola igazgatója, és én ebben a szerepkörben ismertem meg őt. A folyosói találkozások alkalmával mindig mosollyal az arcán fogadta és viszonozta köszönésünket. Higgadt, csendes nyugodtsága azt kommunikálta a helyét kereső serdülőkorú diákok felé: *»nyugodjatok meg, jó helyen vagytok, tanuljatok, hiszen ez a feladatotok, és akkor minden rendben lesz.«* Mondatainak hitele volt, hiszen velünk egykorú fiától tudtuk, hogy otthon is ezeket az elveket képviselte.

Szavaiból és gesztusaiból egyaránt érezhető volt, hogy tisztelte és szerette a diákokat. A diákok között híresek voltak az igazgatói irodában tett látogatások, amire igazgató úr invitálta azokat a diákokat, akik kiemelkedőt alkottak, vagy azokat, akiknek vaj volt a fejükön. Én a mai napig emlékszem kedves szavaira, amikkel gratulált a földrajz OKTV-n elért eredményemhez. S, hogy milyen volt az igazgatói memóriája? Amikor 1999-ben a gimnáziumalapítás 30.

évfordulójának ünnepségeit készítettük elő, és invitálásunkra megjelent a gimnáziumban, én igazgatóhelyettesként fogadtam őt. Üdvözlésként kezet nyújtva be akartam mutatkozni neki, mire ő az ismert mosollyal az arcán közölte, hogy emlékszik nemcsak a nevemre, hanem az OKTV eredményemre is. Nagyon meglepett, hogy ennyi idő (16 év) távlatából is emlékszik rám és eredményemre, annál is inkább, mivel nem is tanított. Azonban azok az iskolatársak is mosolyogva emlékeznek az igazgatói beszélgetésekre, akiket csibészségük miatt fejmosásra hívott magához. Elmondásuk szerint a szelíd és bölcs mondatok inkább voltak atyai intelemnek tekinthetők, mint szigorú igazgatói fejmosásnak. Éppen ezért voltak nagyobb hatásúak és emlékezetesebbek.

A gimnázium történetének legfontosabb, legizgalmasabb időszakában töltötte be a legnehezebb pozíciót. Egy frissen alapított új iskolának az arculatát kialakítani, az új, több helyről verbuválódott tantestületet közösséggé formálni és a diákságot a saját erkölcsi értékrendjének megfelelően összefogni és vezetni nem lehetett könnyű feladat. Szokták mondani, hogy hosszú távon mindig az egyenesség és tisztesség vezet eredményre, és ez az ő munkásságában maximálisan megvalósult. Az ő és az általa vezetett tantestület szellemisége alapozta meg a Krúdy Gyula Gimnázium országos hírnevét, amelyet mi, utódok igyekszünk az elkövetkező évtizedekben továbbvinni.

A mai rohanó, vibráló, sokszor kapkodó hétköznapokban hiányzik higgadt józansága, bölcsessége, és nekem személy szerint megnyugtató mosolya is."

Tatos István, akivel együtt kezdte pedagógusi pályafutását a nagykállói Budai Nagy Antal Gimnáziumban, s közel 40 évig voltak kollégák, így emlékezik:

„Az ötvenes évektől voltunk kollégák 40 évig. Ez idő alatt Lacit egy különleges munkatársnak, barátnak ismertem meg. Személyisége meghatározó volt, egyénisége egyenes, következetes, példamutató, s szakmailag is kiváló volt. Vezetőképessége, megfontoltsága, ítélőképessége rendkívüli volt. Tanítása, viselkedéskultúrája (a »kérem szépen«, »köszönöm szépen«) minden diák számára elfogadott volt. Jó példát mutatott a diákoknak, de nekünk is a tantestületben. A diákok maximálisan elismerték, tekintélye volt. Öltözködés terén is követendő példát állított fel.

Jó szívvel emlékszem rá, mint kollégára, barátra és mint emberre."

Szilágyi Szabolcs, Varsóban élő író, újságíró ezekkel a szavakkal emlékezik:

„A sors véletlenje vagy inkább saját matematikai esetlenségem juttatott az ismeretség ajándékához. Az élet nagy ajándékának tartom, hogy röpke hetekre Banner László »tanítványa« lehettem.

Az 1957/58-as tanévben második gimnazista botladozásaim esztendejében történt, s hogy a »tanítvány« szó idézőjelét érthetővé oldjam, bevallom, csupán bukásmentő korrepetálás tett a tanár úr átmeneti diákjává. A nyíregyházi Kossuth Gimnázium második osztályában a téli szünidő néhány órája elegendőnek bizonyult, hogy a matematikatanítás vitathatatlan nagymestere még engem, a matematika, fizika, kémia hírhedten konok ellenállóját is „megszelídítsen". A kiváló módszeren kívül, vagy talán épp azt erősítve a Tanár Úr csodás emberi habitusa, diákszerető barátsága legalább olyan hatékonynak bizonyult. És talán még egy apróság: ő is Kossuth-diákként érettségizett.

Apám, az akkortájt megyei oktatásügyi hivatalnok nem engedhette meg magának, hogy abban az iskolában keressen számomra korrepetitort, ahova én is jártam. Így lett harmatgyenge matematikatudásom elfogadhatóvá csiszolója a Vasvári Pál Gimnáziumban tanító Banner László.

Ötvenhat év múlt el azóta. Évekkel később, amikor már a Krúdy Gimnázium volt hivatásának otthona, s jómagam is felnőtté váltam, közeli barátságot kötöttünk. TIT-előadás szünetében közös kávézás kínálta az emlékidézés alkalmát. A Tanár Úr – akkor már Laci Bátyám – levizsgáztatott. Riporteri noteszem lapjára olyan feladatot vésett fel, amire mindketten jól emlékeztünk a »korrepetáló hetekből«. Gyököt vontam. Sikerült. Akkor vallotta be, mennyire megértett engem, hogy nálam a matematikát jókora ívvel megelőzik a nyelvek és a zene. Ez volt Banner Tanár Úr varázsának titka: a diákjában a teljes embert, s nem csak tantárgya lelkes vagy kevésbé lelkes »rabját« látta."

Csabai Lászlóné, Nyíregyháza egykori polgármester asszonya így ír róla:

„Banner Lászlóra a csendes, jó humorú, közvetlen, mindenkivel udvarias emberre emlékszem. Tanártársai, a Vasvári és a Krúdy Gimnázium volt diákjai kiváló matematikatanárként őrzik emlékét. Munkája sikere azonban a Krúdy Gimnázium indításával és több mint két évtizedes igazgatói időszakával teljesedett ki. Banner László 1969-ben egy új intézmény indításához, stílusának, értékeinek kialakításához kapott lehetőséget, és vállalt felelősséget. Nem tudom, hogy az akkori városi vezetés ösztönözte-e az értékválasztást, vagy maga Banner László döntött. A fontos az, hogy az emelt szintű matematika, kémia, és biológia oktatás eredményei sikert jelentettek a tanulóknak és a gimnáziumnak egyaránt. Igazgató úr kiváló tantestületet hozott létre, amelyik a nevelésre, a közösségi életre, a sportra is hangsúlyt helyezett. Nem csoda, hogy a volt krúdys diákok felnőttként is büszkék iskolájukra. Mi pedig, a város lakói örülünk

a sok orvos, mérnök, matematikus, biológus országos és nemzetközi sikerének.
Véletlenül voltam tanúja az iskola névválasztásának. Banner Igazgató Úr a Krúdy név mellett érvelt, egy másik, általam szintén tisztelt pedagógus-politikus az író életével példálózva ellene emelt szót. Jó volt hallgatni a két ember udvarias, intelligens, egymásra figyelő érvelését. Végül is igazgató úr javaslatát fogadta el az akkori testület.
Banner László hosszú évekig a városi tanács tagjaként is szolgálta Nyíregyháza közösségét. Foglalkozott az emberek kisebb-nagyobb ügyeivel, de felelősséggel foglalt állást az egész várost érintő, a fejlődés érdekében meghozott intézkedésekkel kapcsolatban is."

Így emlékezett róla a Kelet-Magyarország 2000. március 31-ei száma: „Banner László igazgató úr szolgálatnak tekintette beosztását. Szolgálta iskoláját, kartársait mély elhivatottsággal. Hálával emlékeznek a pályatársak az óraközi szünetek fáradtságűző derűjére, a kollégáit friss kávéval váró igazgatóra. Személyes varázsáról tisztelettel beszélnek egykori tanítványai. Az érettségi találkozók számvetésre indító pillanataiban emlegetik és köszönik azt a sugallt gondolkodásmódot, amiből életprogramok születtek. Birtokában volt a bántásokon való felülemelkedés ritka képességének, s példát adott a tanár-diák-szülő kötelék iskolán túlívelő ápolására."

Tanításának, vezetésének szellemi örökségét a Krúdy Gyula Gimnáziumban ma is őrzik, és továbbviszik pályatársai, fiatalabb kollégái és azok is, akiknek nem adatott meg, hogy munkatársai lehettek.

Kitüntetései:
– Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1965)
– Kiváló tanár (1973)
– Nevelőmunkáért kitüntetés (1985)
– Nyíregyháza Városért (1988)
– Kiváló Pedagógus (1990)

Ezek mellett számos társadalmi jellegű megbízatásáért is kapott kitüntetéseket, ám a pedagógus kitüntetéseire volt a legbüszkébb.
2000. március 23-án hunyt el.

Lánya,
VINCZE SÁNDORNÉ BANNER ÉVA
Nyíregyháza

BARACSI GYULA (Nyírbátor, 1923. március 5. – Nyírbátor, 1999. január 8.): tanító, általános és szakmunkásképző iskolai tanár, igazgató

Nyírbátor az első világháború és a szégyenteljes trianoni békekötés után „nagyközség" mezőgazdasági jelleggel. A település lakosságának túlnyomó többségét a parasztság alkotta. Rangja volt a parasztnak, sokoldalú felkészültségét, jellemességét, szorgalmát tisztelet övezte. Tiszta emberek voltak. Tisztaságuk lelkükből fakadt, mely meglátszott környezetükön is. Szombatonként korábban fejezték be a munkát a határban, mert a portán és az utcán rendet kellett teremteni. Őszinte emberek voltak. Sokat dolgoztak, templomba jártak, mindennek tudtak örülni, különösen, ha gyerek született a családba; szerették őket és öregeiket.

Ebbe a rendbe, emberi és fizikai tisztaságba született Baracsi Béla és Baracsi Borbála elsőszülött gyermekeként Baracsi Gyula. Őutána még négy testvére született.
Elemi és polgári iskoláit helyben végezte. Abban az időben a középiskolai továbbtanulás kiváltságnak számított, s Baracsi Gyula ebben a kiváltságban részesülhetett, miután tanítói javasolták a szülőknek a jó képességű gyermek továbbtaníttatását. (A továbbtanulási lehetőséget még megkapta az ötödiknek született kishúga, Zsófi is, aki szintén pedagógus lett.)
Beiratkozhatott a Nyíregyházi Állami Tanítóképző Intézetbe. Különleges oktatási intézmény volt a nyíregyházi a pápaihoz, a debrecenihez és a sárospatakihoz hasonlóan. Kiváló tanárokkal, emberséges családias légkörrel, nemzeti szellemmel. Sok szülő engedte útjára gyermekét azzal, hogy „tanulj fiam, tanítóra mindig szükség lesz." Ezt az útravalót Baracsi Gyula igye-

kezett betartani, s jól tanulni. Mint bejáró diák nem egy alkalommal utazott dr. Kiss Lajossal, a lélektantanárukkal együtt, aki buzdította is a tanulásra. Jól tanult, de a háború közbeszólt, 1944 áprilisában rövidített évvel tették le a képesítő vizsgát, majd a kántori vizsgát is megszerezte. Nem sokáig örülhetett a megszerzett végzettségeinek, mert őt is frontra szólította a háború. A szerencsésebbek közé tartozott, hiszen a németországi hadifogság után már 1945 őszére hazakerült.

Nyírbátorban, volt iskolájában, hajdani tanítóival a ***református iskolában*** kezdett tanítani. E sorok írója mint kislány eléggé el lett kényeztetve a fiatal tanító által: hol bemehetett a gyerekek közé az osztályába, hol a nyakában is lovagolhatott. Így annak idején nem is járhatott a lakásuk melletti iskolába, nehogy visszaéljen a helyzettel.

Gyula bácsi erősen vonzódott a sporthoz. Nem csoda, a településnek 1917-től hivatalosan jegyzett sportegyesülete volt, a híres NYAFE. Gyula bácsi igen lelkes drukker volt, de nem kiabált, csak lelkesedett, ha a csapat győzött. Sokáig emlegette, hogy 1946-ban ő szervezte meg elsőnek a felszabadulási váltófutást. Az iskola államosításakor is ebben az általunk fiúiskolának nevezett iskolában maradt tanítani. Sok tanító társával együtt beiratkozott a Pécsi Pedagógiai Főiskolára, s testnevelésből általános iskolai tanári oklevelet szerzett. A tanácsok megalakulásakor – 1950-ben – tanácstagnak választották, a tanács végrehajtó bizottságának 1964-ben lett tagja, s neki sikerült az a bravúr, hogy a tanácsrendszerben végig tanácstag volt.

1951-ben nősült, felesége Kiss Irma, szintén pedagógus, házasságukból egy kisleány, Marika született.

Abban az időben minden osztályban év végén vizsgázni kellett, testnevelésből is megrendezték a tornavizsgát. Az osztályok tornaórákon készültek, majd jött az „össznépi” gyakorlás az iskolaudvaron. A tornavizsgák fő-fő mindenese Gyula bácsi volt, s a végeredmény mindig hatalmas sikert hozott, mindig bebizonyította, hogy ért a szervezéshez. Jól együttműködött a másik iskola testnevelőjével, mivel ez az iskolai sport látványos ünnepe volt a szülők és más településen lakók számára.

A fiúiskolából ***1. sz. Általános Iskola*** lett, koedukálódott, s ide nevezték ki igazgatóhelyettesnek 1957-ben. Itt folyt a szakmunkásképzés is, s később, amikor ő lett a szakmunkásképző igazgatója, kitartóan törekedett arra, hogy az iparitanuló-képzés Nyírbátorban önálló intézményben valósuljon meg. Ez előtt viszont áthelyezték, és 1964-ben kinevezték a ***2. sz. Általános Iskola*** igazgatójává, ahol ekkor már én is tanítottam. Nagy iskola volt, nagy tantestülettel, de Gyula bácsi lelkesedése, elhivatottsága, hite a kollégákban nyertes volt ebben a munkájában is. Szívesen hallgatta meg idősebb kollégái tanácsait, a fiatalabbaknak meg segített a munkájukban. Körültekintő, jó lelkű igazgató volt, odafigyelt a szegényebb körülmények között élő gyerekekre, s ha felfedezte bennük a tehetséget és szorgalmat, „kiharcolta” számukra a továbbtanulási lehetőséget, támogatást szerzett nekik. Nehezen váltunk el annak idején egymástól, bár tudta, hogy ha valakit az ő előző igazgatója hív együttdolgozásra, akkor érdemes rá hallgatni.

Az 1965-ben végzett osztály

Újabb állomás életében 1970, amikor kinevezték az önálló ***szakmunkásképző*** igazgatójává. Ekkor már a szakképzések számára új, hat tantermes iskola épült, ahol kőműves, víz-gázszerelő, asztalos, marós, szobafestő, cipőfelsőrészkészítő, cipőgyártó, férfi-nőiszabó ipari szakmunkásképzés folyt. Akkor még jelentős üzemek sora igényelte a friss szakmunkásokat.

Évek múltán a hat tantermes szakmunkásképző iskola kicsinek bizonyult, s a tanárok több oktatási intézményben kényszerültek tanítani, Gyula bácsi ennek ellenére az oktató tanárokból, szakoktatókból egy alkotó kis közösségből tantestületet kovácsolt, melynek tekintélye volt, s ma is van Nyírbátorban. A kiegyensúlyozott, nyugodt tantestület létrehozásában legfőbb pedagógiai elve a személyes példamutatás volt.

Józan életű, családszerető, reálisan gondolkodó ember volt. Mindig és mindenben képes volt önmérsékletre, beosztottjaitól is hasonlót várt el. Ha ez nem mindig és nem mindenkinek sikerült,

akkor halk szóval, de határozottan hívta fel az illető figyelmét tévedésére. Nem szerette a konfliktusokat, ezért úgy irányított, hogy maga se legyen ilyenek okozója. Büszke volt arra, ha kollégái és tanítványai a megyei, országos versenyeken hírnevet szereztek iskolájuknak. Óralátogatásai során tisztelte a nála idősebbek szakmai felkészültségét, nem fukarkodott a dicséretekkel sem.

Minden évben szervezett tantestületi kirándulást, melyek a látvány élményével gazdagították a résztvevőket. Az akkor már újra várossá alakult Nyírbátor kulturális életében is folyamatosan jelen volt. Tagja volt annak a küldöttségnek, amely 1975-ben a MTV Székházában képviselte a várost a Sopron és Nyírbátor közötti vetélkedőben. A Nyírbátori Zenei Napok szervezésében is részt vett.

Oktató-nevelő munkáját számos elismerés kísérte. A tanácsi testületekben kifejtett közéleti tevékenysége elismeréseként a nyírbátori Városi Tanács 1980-ban *Pro Urbe Nyírbátor* kitüntetésével jutalmazta.

1984-ben ment nyugdíjba, a rendezvényeken, sportversenyeken ritkábban jelent meg, de a Báthori István Múzeum Baráti Körnek haláláig tagja volt. 76 éves korában érte a halál, a temetőben díszsírhelyen temették el.
Volt tantestülete nevében *Kósa Béla* így búcsúzott tőle: „Példamutató magatartása, pedagógiai ars poeticája kollégái emlékezetében örökre megmarad."

Volt tanítványa, majd szintén kollégája, *Szabó László* testnevelő így írt róla: „Ritka ajándékot kapott az élettől: szeretett szülővárosában élhette le egész életét. Hűséggel, a tanári pálya iránti alázattal fizetett érte. Halálával egy hely üresen maradt a pályán. Elment, ahogy egész életében élt: halkan, csendben, nyugodtan. Követte korosztálybeli társait, volt tanárait. Alakul az égi nyírbátori tantestület…"

Forrás:

- Szabó László: Baracsi Gyula 1923-1999 (Almanach II. 2010, Báthori István Múzeum Baráti Kör Nyírbátor)
- Személyes ismeretség

Volt kollégája,
RAFFAY ZOLTÁNNÉ OLÁH KATALIN
Nyíregyháza

BARDÓCZ ENDRE (Újszász, 1919. január 18. – Tószeg, 1994. augusztus 20.): tanító, magyar-német szakos középiskolai tanár, iskolaalapító igazgató

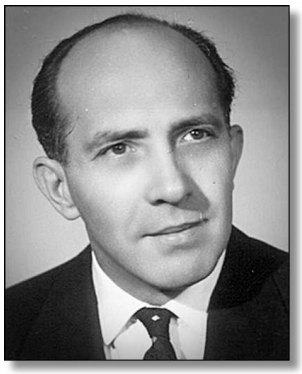

Újszászon látta meg a napvilágot, szülei: Bardócz Endre kézdiszászfalui származású tanító és Retkes Etel abonyi születésű óvónő.
Életközösségükből négy gyermek született: Etelka Margit (1917), Endre (1919), Teréz (1921) és Lajos Ernő Árpád (1922). Ifjú Bardócz Endre tartotta a kapcsolatot testvéreivel, de elsősorban Etelka Margittal, aki a szolnoki születésű Virág Imrével kötött házasságot. (Virág Imre iskolaigazgató volt Tószegen.)

Tanulmányait Újszászon kezdte. Jászberényben tanítói oklevelet, majd a fogságból történt hazatérése után, munka mellett folytatta tanulmányait, és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar-német szakos középiskolai tanári képesítést szerzett.

Szülőhelyén, ***Újszászon*** kezdte tanítói pályafutását. A tanító úr délceg, csinos emberként maradt meg emlékezetemben. A vele töltött órák emlékezetesek. A hanyag tanulókkal szemben kissé szigorú volt, ilyenkor könnyen eljárt a keze, néha a nádpálca is előkerült. Ugyanakkor érezni, látni lehetett, hogy jóságos szeretet áradt belőle.
Több évtizedes szorgos kutatómunkával gyűjtöttem, és máig gyűjtöm Újszász olyan neves embereiről az információkat, akik kiemelkedő szellemiségükkel, alkotómunkájukkal, elért sikereikkel rászolgáltak, hogy a jelen és az utókor emlékezzen rájuk.

Régóta foglalkoztat ifj. Bardócz Endre egykori tanítóm személye. Másodikos elemistaként az

1942/43-as tanévben tanítóm volt. Bardócz tanító úrról ismereteimet, a kapott információkat igyekeztem mozaikszerűen, logikai sorrendbe szedni, összeilleszteni.

Izsák Máriával kötött házasságából egy gyermekük született, Endre Árpád (Bandika), aki Újszászon látta meg a napvilágot 1944-ben.
Szétbomlott házasságát követően eltávozott Újszászról. Egyedül nevelte fiát, akit mindig is Bandikának becézett. Felelősségteljes tanügyigazgatási állásokat töltött be ***Szolnok***, majd ***Veszprém megyében***. Boldog és meghitt házastársi kötelék fűzte össze újabb házasságában a tiszántúli származású Mester Mária kémia-fizika szakos tanárnővel. A kegyetlen sors azonban úgy hozta, ez a boldogság sem sok időre adatott meg neki. Mária szíve gyengébb volt, mint az akarata és a szeretete; örökre eltávozott. A tanító úr megszerzett boldogságát Mária elvesztése kettétörte. Csak évek múltán találkozott az özvegyen élő, tószegi születésű református kántortanító leányával, Kovács Ilonával, akiben igaz, megértő társra talált élete végéig.

Bardócz Endre Várpalota helytörténeti adatbázisában mint történelmi személyiség szerepel. Az adatbázis és más információk szerint Veszeli László, a Veszprém Megyei Tanács VB Művelődési Osztályának egykori vezetője, 1959 augusztusában, a gimnázium alakuló ülésén, úgy mutatta be az új igazgatót, mint egy kiváló tanárt, remek szervezőt, céltudatos elképzelésekkel rendelkező embert, aki majd csodát fog művelni Várpalotán. A semmiből fog egy jól működő gimnáziumot megteremteni. Úgy is lett. Bardócz Endre igazgató úr 1959-től 1981-ig – nyugállományba vonulásáig – nemcsak igazgatója, hanem szellemi atyja is volt az általa létrehozott iskolának. Mindenki „Bandi bácsija” olyan iskolát hozott létre, amely mindenféle szempontból megfelelt a megye és a város, valamint a kor elvárásainak, követelményeinek.

Az évek során a tantestület jól képzett, kiváló, fiatal tanárokkal gyarapodott. Rájuk támaszkodva igazgató úrnak sikerült pedagógiai elképzeléseit megvalósítania. Nevéhez kötődik a ***várpalotai Thuri György Gimnázium*** megszervezése. A gimnáziumi oktatás Várpalotán 1959-ben vele kezdődött. Ő választotta névadóként a kitartásáról, helytállásáról, bátorságáról, hazaszeretetéről és önfeláldozásáról híres palotai várvédőt, Thuri Györgyöt, aki a másokért való felelősségérzet, segítőkészség és emberség példája. A jól megválasztott név példaképpé vált a gimnázium tanárai, diákjai számára is.
A gimnázium alapító igazgatójaként igen sokat tett a város társadalmi-kulturális gyarapodásáért. Jó pedagógiai érzékkel kitűnő tantestületet szervezett. Irányítása alatt élte fénykorát a város legrangosabb oktatási intézménye. Fontos szerepe volt a város közéletében is.

Az 1969-ben végzett IV. B osztály tablója

Nyugdíjba vonulása után közel egy évtizeddel Várpalota város képviselő-testülete a város legmagasabb kitüntetésével, díszpolgársággal ismerte el pedagógiai életművét, iskolateremtő, tanárt és diákot egyaránt formáló tevékenységét. Várpalota város díjat nevezett el róla, amelyet évente a városért végzett kiemelkedő tevékenységért ítél oda a képviselő-testület.
Bardócz Endre igazgató melegséget sugárzó szeretettel beszélt mindenről, a családról, az emberekről, a világról. Többször hangoztatta: „*Ha a fegyelem szigorát elfojtják, vagy aludni engedik, büntetlenül garázdálkodik a gonoszság*”. Ez az augustinusi jelmondat meghatározta az általa vezetett iskola szellemiségét, tanítói pályafutásának egész lényegét.

Sokat és meggyőzően beszélt a tudás értékéről, a munkával és ernyedetlen szorgalommal elért teljesítmények megbecsüléséről. Többször idézte Karácsony Sándort, mely szerint: *„Magyarnak lenni nem vérség, hanem lélek dolga.”*

Tanár úr 1981-ben vonult nyugállományba az általa létrehozott gimnáziumból. Azt követően feleségével Tószegre költöztek. Itt éltek csendben, kölcsönös megértésben, végül évekig „rosszalkodó” szíve megszűnt dobogni. Ottho-

nában hunyt el, a tószegi sírkertben nyugszik. Kettő kivételével valamennyi volt munkatársa jelen volt a temetésén. Jó ember volt, iskolateremtő gimnáziumigazgató. Csupán a műve: a várpalotai gimnázium és az emléke, a szellemisége maradt meg belőle. Vigaszunk, hogy ez nem kevés!

A Veszprém Megyei Önkormányzat fenntartásában működő Várpalotai Thuri György Gimnázium, Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény fennállása ötvenedik évfordulóját ünnepelte 2009. április 28-án. Ez alkalomból több napon át különféle programokkal köszöntötték tanárok és diákok az alma matert. Április 24-én felavatták és megkoszorúzták Bardócz Endre korábbi igazgató emléktábláját.

Forrás:

- Várpalotai Thuri György Gimnázium jubileumi emlékkötetei
- Varga Károly tanár emléktábla-avató beszéde
- Családi dokumentumok
- *Újszászi Híradó* XXI. évf. 6. szám – 2011. június

Tanítványa,
VARGA FERENC Újszász díszpolgára
Szolnok

BARTA VINCE (Pocsaj, 1939. szeptember 30. – Berettyóújfalu, 2013. szeptember 3.): tanító, általános iskolai tanár, címzetes igazgató

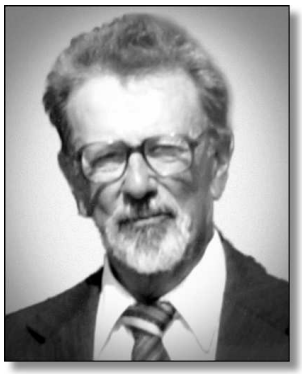

Szülei: Barta Sándor és Elek Piroska. Pocsajban éltek, földművesek voltak. Barta Vince gyermekkorát szülőfalujában töltötte. Óvoda nem működött. Közösséget számára szülei, nagyszülei és a szomszédok jelentettek.
1945-ben megszületett húga, Piroska. Hatéves volt Vince, amikor megnyílt az óvoda, ahová nagymamája vitte el napi 3-4 órára. Általános iskoláit Pocsajban végezte el jó tanulmányi eredménnyel. Az amatőr színjátszó kör tagja volt, többször osztottak rá főszerepet is. Felső tagozatos korában hegedülni tanult, kottából is tudott játszani.

Középiskoláit Debrecenben a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban kezdte meg, de két hónap múlva édesanyja kérésére átiratkozott az Állami Maróthi György Tanítóképzőbe. Szülei nem tudták biztosítani a kollégiumi költségeket, ezért naponta ingázott a Pocsaj-Debrecen vasútvonalon. Négy órakor kelt, este hét órára ért haza. Éjszaka petróleumlámpa mellett tanult.

Osztálytársaként írom: eredményes volt minden évben, pedig a városban lakókhoz és a kollégiumban élőkhöz viszonyítva az ő helyzete összehasonlíthatatlanul nehezebb volt. Ennek ellenére hétvégeken Pocsajban továbbra is részt vett az amatőr színjátszó szakkör munkájában.
Nyaranta a mezőgazdasági munkából is kivette a részét, így hálálta meg szüleinek azt, hogy lehetőséget kapott tanulmányai folytatására.

A tanítóképző eredményes elvégzése után ***Újirázon*** kezdett tanítani. 1959-ben képesítő

vizsgát tett. Még az év őszén sorkatonai szolgálatra behívó parancsot kapott.
1961-ben Újirázon folytatta munkáját, felső tagozatban tanított irodalmat, földrajzajzot, történelmet, rajzot, testnevelést. Az iskola igazgatója és a szakfelügyelet megállapította, hogy jó módszerekkel és eredményesen tanította a tantárgyakat.

Életében jelentős változás történt. 1961. április 2-án házasságot kötött Kincses Erzsébettel, aki szintén Újirázon tanított. 1962 márciusában megszületett Csaba fiuk, majd 1965 márciusában lányuk, Tünde.
Nemcsak az iskolai munkákat végezte eredményesen, hanem a falu kulturális életének irányításából is kivette részét. A kultúrotthon igazgatója volt. Színdarabokat rendezett, felnőtteket, gyerekeket vont be ebbe a munkába. Negyedévenként író-olvasó találkozókat szerevezett.

1964-ben jelentkezett az Egri Tanárképző Főiskola földrajz-rajz szakára.
Tanítóképzős osztálytársa, Ferenczy Tibor is ebben az évben és hasonló szakra jelentkezett a főiskolára. Mindketten felvételt nyertek.
A levelező tagozatot sikeresen elvégezték. Jó barátokként segítették egymást. Baráti kapcsolatuk a későbbiekben is megmaradt. 1968-ban földrajz-rajz szakos általános iskolai tanárok lettek.

1968 augusztusában áthelyezték ***Darvasra***. Az ***általános iskolában*** igazgatóhelyettesi beosztást kapott, tanította szakjait, a földrajzot és rajzot.
Itt kezdett el foglalkozni festészettel. Részt vett a berettyóújfalui és megyei szintű alkotótáborokban, ezek befejezése után kiállításokon.
Felesége alsó tagozatban első osztályosokat tanított. 1971-ben ***Szentpéterszegre*** helyezték át. Egy évig igazgatóként irányította az általános iskola tantestületét.

A darvasi tanácselnök, a tantestület és a szülők kérésére visszahelyezték Darvasra. 1972 augusztusától igazgatóként dolgozott. A nyolcosztályos általános iskolát és az óvodát irányította. Eredményesen dolgozott ő és a tantestület is. Több alkalommal járási, megyei szintű továbbképzések zajlottak le az iskolájában. Jó hírnevet szereztek a nevelők bemutató óráikkal, használták az írásvetítőt és egyéb technikai eszközöket.

1973-ban részt vett a Hajdú-Bihar megyében szervezett igazgatói komplex szemináriumon. 1974-ben sikeresen elvégezte. Záró dolgozatában sok önálló gondolatot írt le és egyéni véleményét fejtette ki.

Darvason is részt vett a falu irányításában. Tagja volt a községi tanács testületének. Megszervezte a falumúzeum létesítését, melyben kiállították a népi jellegű tárgyakat.
Népdalkört alakítottak, melyet citerazenekar kísért. Felesége az énekkart, ő pedig a citerásokat irányította. Megyei szintű bemutatókon eredményesen szerepeltek a sárréti dalok előadásával. Országos minősítő fellépésen „jó” eredményt értek el.

1980-ban megalakult a Zsáka-Darvas Nagyközségi Tanács. A két helység iskoláit egy igazgató, Barta Vince irányította. Zsákára naponta átjárt, mert ott volt a központ. Elismerésként a megyei felügyelet tematikus látogatást szervezett a közös iskola nevelői és vezetői munkájának megismerésére. Új iskola (nyolc tanterem, tornaterem, szaktantermek) átadására is sor került 1984-ben. A kulcsát évnyitón adták át neki, de irányítását nem tudta sokáig végezni.
A Hajdú-Bihar megyei művelődési osztály felkérte a berettyóújfalui nevelőotthon igazgatói állásának betöltésére.

A darvasi tantestület (1984)

A felkérés időpontjában már 34 évet dolgozott mint pedagógus, többnyire vezetőként. Tisztában volt azzal, hogy egy nevelőotthon vezetése az eddigieknél is nehezebb feladatot fog jelenteni számára. Két hónapi gondolkodás után elvállalta az állást, ahova 1984. december 14-én kinevezték.

Hari Zsigmondné emlékeiből idézek:

„…Hatalmas lelkesedéssel kezdte meg a munkát. Legfőbb törekvése az volt, hogy elfogadtassa a tantestülettel azt az elvi állásfoglalást, mely szerint a nevelőotthon legfontosabb feladata otthont teremteni az itt élő gyerekeknek. Fontosnak tartotta az intézet »zártságát« kicsit oldani, s törekedni a családias jelleg kialakítására. Az új elvárások lelkes követőkre találtak a felnőttek és a gyermekek között egyaránt. A szakmai elképzelések körvonalazódtak, a tartalmi munka korszerűsítése mindennapi feladattá vált az ő iránymutatásai alapján.

1987 végén belső pályázatot hirdetett a nevelőotthon családias jellegűvé alakítására, melynek eredményeként négy – az újító törekvésekhez felhasználható – pályamunkát készítettek a nevelők. Ezek a dolgozatok alapját képezték a következő öt év pedagógiai programjának...

Hitte és vallotta, hogy a családon kívüli nevelés új modellje azon a felismerésen alapszik, hogy nem lehet eredményes társadalmi beilleszkedést várni egy olyan intézmény beavatkozása nyomán, amelynek hatásrendszere arra épül, hogy gyermekeit eredeti környezetükből kiemelve, minden részletében megszervezett és ellenőrzött pedagógiai hatás alá helyezze. Ez az eljárás nagyfokú függőséget, kiszolgáltatottságot és önállótlanságot alakít ki bennük, bizonyos értelemben gyökértelenné válnak, később nem találják meg a helyüket a társadalomban. Tudta, hogy a nevelőotthonnak nyitott rendszerré kell válnia, amelynek környezetébe tartozik mindaz, amit növendékei annak tekintenek (családjuk, rokonságuk, a korcsoportok stb.). Az otthon nem tud elzárkózni ezek befolyása alól, tehát kommunikálni kell velük.

Két év előkészítő munkája után is komoly gondokkal kellett szembenéznie a vezető társaival. Végül elkészült a családcsoportok kialakításának terve, 15 pedagógus és 18 gyermekfelügyelő fél évig tartó házon belüli tanfolyamon önként vett részt. 1988 szeptemberében kezdte meg működését két családcsoport. 2000-ben már 15 csoport működött irányításával. A családcsoportok mellett ifjúsági csoportok alakultak, s ezeket követték a fiatal felnőttekből álló utógondozási csoportok.

A belső iskolában folyó oktató-nevelő munkát is állandóan figyelemmel kísérte. Járt órákat látogatni, a tanítókkal, tanárokkal közösen keresték a választ a várt eredmények elmaradására. Tapasztalatok erősítették meg abban, hogy a nevelőotthonban nevelkedő gyermekek nagy többsége a halmozottan hátrányos helyzete miatt nem képes még a minimum szintet sem teljesíteni. Az itt élő gyermekek hatékony személyiségfejlesztése nagyon alacsony hatékonyságú. Ezért az 1989/90-es tanévtől a Zsolnai József és kutatócsoportja által kidolgozott Értékközvetítő és Képességfejlesztő Program szerint kezdődött meg az oktatás-nevelés. Alakított egy teamet, az újonnan érkező gyerekek tudásszintjét és személyiségi állapotát mérték fel. Ezek alapján került megtervezésre a korrekció, felzárkóztató munka.

A 90-es évektől indította be a belső iskolában a kétéves speciális szakiskolai képzést növénytermesztő és varrónői szakon. Aktív tagja volt a Dobos László által tervezett Nevelőotthoni Dolgozók Országos Munkaközösségének. Munkáját mindvégig a gyermekközpontúság jellemezte. Közvetlen kapcsolatot tudott velük kialakítani, szerették a gyerekek. A már elkerült gyerekek szívesen jártak »haza«. Szeretettel fogadta őket. Az otthonépület földszintjén kialakított egy olyan szobát, ahol ezek a hétvégén visszajáró fiatalok aludhattak. Két intézetünkben felnevelkedett gyermeknek volt házasságkötésük alkalmával esküvői tanúja, akiknek igazi lakodalmat rendezett. Ezen a rendezvényen minden akkor itt élő gyermek és dolgozó részt vett.

Támogatta a sport és kulturális tevékenységeket a nevelőotthonban. Büszke volt az országosan elismert tornászcsapatunkra és az énekkarra. Aktívan szervezte a nyári táborokat is. Az ő idejében nyaranta 2-3 vándortáborban és 100 fős állótáborban üdülhettek gyermekeink. A nyár folyamán 1-2 hétre szinte minden gyermek eljutott valahova.

A dolgozókkal igyekezett közvetlen, jó kapcsolatot kialakítani. Jó gazda módjára reggelente gyakran végigjárta az udvart, mindenkivel beszélgetett néhány szót. A dolgozók bátran mertek problémájukkal hozzáfordulni, mindenben próbált a segítségükre lenni.

Emlékezetesek maradnak a felnőtteknek szervezett kirándulások, ahol a kikapcsolódáson a feltöltődésen volt a fő hangsúly.

A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásáról szóló 1977. évi XXI. Törvény életbe lépése után az Arany János Nevelőotthonban folytatták a Barta Vince által megkezdett átalakítást. A nagyotthont lakásotthonok váltották fel, és megszűnt a belső iskola, a gyerekek a város iskoláiban tanulnak”

Az átérzett felelősséggel végzett munka következtében egészsége megrendült. Már 1986-ban szívinfarktus érte. Négy hónap múlva munkáját tovább végezte. 1991 tavaszán ismét szívinfarktust kapott. 1993-ban Debrecenben a klinikán Baypass-műtétet végeztek rajta. Felépült és fél év lábadozás után ismét munkába állt. Munkáját azonban nem tudta olyan intenzíven végezni, mint betegsége előtt, ezért nyugdíjba vonult.

2011-ben visszaköltözött feleségével (aki szintén nyugdíjas lett) Darvasra.

Gyermekeik a Péter András Gimnáziumban végeztek. Tünde Debrecenben él és a Hajdú-Bihar Megyei Vízműnél dolgozik. Fia, Csaba Buda-

pesten a Műszaki Egyetem Hajózási Főiskoláján végzett. A Mahartnál állt munkába folyami hajósként. Hollandia és Románia között hajózik a Dunán. Nős, két lánya van: Diana és Zsófia. A Barta család nagyon összetartó, minden évben megszervezték azt a családi ünnepet, ahol minden családtag és sok rokon is megjelent.
2004. április végén Csaba fiuk nagy élményben részesítette szüleit. Hajóútra vitte őket. Ez Bécs és Amszterdam között történt a Dunán. Megcsodálhatták a természeti szépségeket.

Nemcsak az érettségi találkozón jöttünk össze mi sem. Meglátogattuk egymást. Láthattam, hogy a családi ház környezetét milyen szép parkkal vette körül. A kertjébe szőlőt és gyümölcsfákat telepített és szakszerűen gondozta. Az utóbbi években ezt már csak segítséggel tudta végezni.

Életének utolsó éveiben is történtek fontos dolgok. Nem volt osztálytársaival az aranydiploma átvételen 2009-ben, hanem egy évvel később, 2010. szeptember 5-én feleségével együtt vette azt át azon az ünnepélyen, amelyet a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző szervezett meg a Nagytemplomban.

Az aranydiploma átvétele

2011. április 2-án gyermekei megrendezték a szülők 50. házassági évfordulóját. Nagy örömmel fogadta ezt a meghitt ünnepet minden családtag és a meghívott rokonok.
2011 tavaszának végétől egészségi állapota nagyon meggyengült. Több esetben kellett kórházba vonulnia 2-3 hétre. Húsz évvel ezelőtt volt szívműtétje, egyre gyengébb lett a szíve. Betegen, de boldogan élt még két évig. 2013 nyarán is nagyon gyenge volt, sétált, pihent. Szomorúan nézegette a ház körül alkotott szép környezetet. Ilyen gyenge egészségi állapotában is reménykedett, hogy szeptemberben részt tud venni az érettségi találkozón.
2013. szeptember elsején azonban rosszul lett, kórházba került és szeptember 3-án szívroham következtében elhunyt.

2013. szeptember 14-én Darvason temették el, díszsírhelyet kapott.

Kitüntetései:
– Kiváló Munkáért (1973)
– Kiváló társadalmi munkáért (1978)
– Címzetes igazgatói cím (1995)

Forrás:
- Felesége visszaemlékezése
- Testvére, Barta Piroska gondolatai
- Kollégája, Hari Zsigmondné írása

Volt tanítóképzős osztálytársa
MAJOR BÉLA
Debrecen

BARTHA ANDRÁS (Óvári [ma Románia], 1908. november 29. – Debrecen, 1984. június 17.): tanító

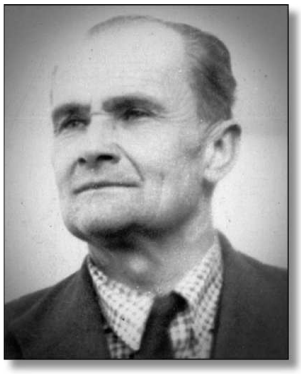

Felsőkereskedelmi végzettsége okán pályáját banktisztviselőként kezdte az Alföldi Takaréknál, előbb a debreceni, majd a derecskei fióknál. A II. világháború alatt tartalékos főhadnagyként szolgált egy felvidéki utászalakulatnál.
1944-ben esett orosz fogságba. A fogva tartó szovjet csapatok furcsa módon, hitegetve biztatták, hogy bevagonírozás és irány Magyarország. Ezzel a tudattal szálltak be az egyébként állatok szállítására használt marhavagonokba. Majd

idővel érzékelték, hogy a vonat nem állt meg, Magyarországon átrobogott velük, és a constancai kikötőben az Alba-Julia nevű hajóra „pakolták” az éhségtől, szomjúságtól tántorgó hadifoglyokat. A hosszú vonatozásnak volt néhány halálos áldozata is az igen silány koszt és a vészes vízhiány okozta fertőzések miatt.

A Grúziába vezető hajóút még több áldozatot szedett. Itt szabályos lágerekben kerültek elhelyezésre. Többségében német és magyar katonák alkották a láger lakóit. Itt kezdődött meg a fogolymunka, ami azt jelentette, hogy építkezéseken dolgoztatták a hadifoglyokat. Mint azt korábban elmondta, neki sikerült jó kapcsolatot teremteni az őrszemélyzettel, sőt a civil lakossággal is. Ez különösen arra volt jó, hogy mindig tudott valamiféle plusz élelemhez jutni, és társait is tudta segíteni. Kisebb lábsérülése volt, egy harctéri gránátszilánk sértette meg a bokáját. A lágerbeli foglyokkal is jó kapcsolata volt. Irodalmi esteket szervezett, színdarabokat tanított be. 1948 júniusában tért haza a hadifogságból.

Mivel nőtlenként vonult be a frontszolgálatra, így családot nem hagyott hátra, és nem is volt hova érkeznie. Így került Szentpéterszegre nővéréhez, Fekete Gusztávné tanítónőhöz, akinek férje református lelkész volt. Itt talált újra családot a három lány – Katalin, Edit, Borbála – és István társaságában. Később a három lány mindegyike pedagógus lett: Csiszérné Fekete Katalin, dr. Szabó Andorné Edit és Fekete Borbála, aki festőművész, főiskolai adjunktus lett. (Arcképvázlata a Pedagógusok Arcképcsarnoka 2002. évi kiadványban jelent meg.)

Szentpéterszegen eredeti képzettségének megfelelően könyvelő-raktárosként dolgozott a helyi gabonaraktár-begyűjtő helyi fiókjánál. Az őt befogadó családnál kapott indíttatás vezetett oda, hogy levelező úton elvégezte a tanítóképzőt, és 1952-ben ***a helyi iskolában*** kezdett tanítani. Mivel az iskolában gyenge volt a szakos ellátottság, ő kémiát és matematikát tanított.

Igen hamar az iskola meghatározó személyisége lett. A diákok hamar megszerették, bálványozták. Az órái – amit magam is hallgattam – élvezetesek voltak, sok kísérletet mutatott be, ami akkor újdonságnak számított a kis falusi iskolában. A gyerekek ragaszkodását, szeretetét látva az akkori igazgató – Silye Mihály – élt azzal a lehetőséggel, hogy ezeket a tulajdonságokat kamatoztassa az iskola javára, és úttörő csapatvezetői feladatra is megbízást adott. Nem soká a községi „kultúrház” tiszteletdíjas igazgatója lett. Felismerte a község vezetősége a hallatlan aktivitását és kellő közéleti érzékenységét. Személyisége így a felnőtt társadalomban és a gyerekek körében egyre népszerűbb lett.

Bandi bácsi volt az, aki mindenütt ott volt, mindig kész volt cselekedni a közjóért. Mindkét területen sikeres ember volt. Amíg nem alapított családot, legényemberként a cserkészet, majd a tartalékos tiszti tevékenység volt a szabadidős foglalkozása. Ő vezette a gyerekek nyári kirándulásait, úttörőtáborait. Megalakította a pedagógus színjátszó kört, melyben maga is játszott, nemcsak rendezett. A *Kisunokám* című darabbal versenyt is nyertek 1956-ban. Saját háztartásában – gyerekekkel közösen – hízót nevelt, majd a feldolgozott húsárut vitték a gyerekek a táborba. Máig nagy mesélésbe kezdenek azok, akik részesei voltak a Bandi bácsi szervezte foglalkozásoknak. Megbabonázta, csodákra hívta tanulóit, akik faltuk minden mondatát.

Annyi szubjektív megjegyzést fűznöm kell a kapcsolatunkhoz, hogy előbb mint tanítványnak, majd mint felnőttnek példaképemmé lett. Nemcsak az óráiról élnek emlékeim, hogy hogyan kell viselkedni egy jó tanárnak, hanem mert – büszkén vallom – barátjává fogadott, és az élet dolgaiban való eligazodásomban is maradandó nyomokat hagyott.

Munkáját több kitüntetéssel ismerték el.

1956-ban házasságot kötött Varga Erzsébet tanítónővel. Két fiuk született, András és Tamás. Mindkettő pedagógus lett. Sajnos Tamás nagyon fiatalon hunyt el. A szülők nyugdíjazásuk után Debrecenbe költöztek.

Andrást ereje teljében, váratlanul érte a halál. Emlékét sok-sok tanítvány őrzi.

Tanítványa, későbbi jó barátja,
DR. MATOLCSI LAJOS
Debrecen

BARTHA ANDRÁSNÉ Varga Erzsébet (Nagykereki, 1929. november 9. – Debrecen, 2010. december 31.): tanító, igazgató

1949-ben végezte el a Debreceni Dóczi Gedeon Református Tanítónőképzőt, és még ebben az évben első munkahelyére, ***Szentpéterszegre*** került tanítani. A kedves, szép, mosolygós tanító néni osztályfőnököm lett már az első évben. Úgy került a szentpéterszegi munkahelyére, hogy a berettyóújfalui Járási Tanács Művelődési Osztályára volt hivatalos, mint végzős, aki ott meg is jelent többek társaságában. Nagy meglepetésre hallotta, hogy ifjú kollégáját, Tar Jánost is ugyanabba az iskolába irányították. Tar János balmazújvárosi lévén nem is tudta, hol tették le ezt a falut. Erre megszólalt Erzsike: – *Jöjjön János, én tudom, merre kell menni, hiszen én Nagykerekibe való vagyok.* Így indultak el ketten felfedezni az új munkahelyet. Miután akkoriban igen ritkán járt tömegközlekedési eszköz, gyalog vágtak neki a toronyiránt is hat kilométeres útnak. Tar János (emlékét a 2003. évi Pedagógusok Arcképcsarnoka kiadvány is őrzi) tanítóm, későbbi jó barátom, úgy mesélte el, sőt egy kedves kis novellájában meg is írta, hogy nagy hatással volt rá Erzsike, „csodálta annak a törékeny teremtésnek a munkabírását, határozottságát, és hogy minden cselekedetét bájos mosoly kísérte."

Ennél szebben nem is jellemezhetném Erzsike tanító nénit.

Házasságkötésük után példát mutató szeretet sugározta be életüket. Erzsike néni a jóság, a tisztaság, a hűség megtestesítője volt. Precíz, irányítani, vezetni tudó egyéniség, 1971-ig az iskola igazgatói feladatait is ellátta. A család Debrecenbe való beköltözését követően nyugdíjazásáig, 1984-ig a ***Debreceni Leánynevelő Intézetben*** dolgozott.

Bauer Ilona intézetigazgató visszaemlékezése:

„Bartha Andrásné Erzsike 1971 szeptemberétől a Művelődési Minisztérium 7. sz. Leánynevelő Intézetéhez került. Alapító tagja volt az intézetnek, felvállalva a nehezen kezelhető, állami gondozott lányok oktatását-nevelését, családi életre való felkészítését. Részt vett a nevelési program kidolgozásában, aktívan tevékenykedett annak megvalósításában szakszervezeti titkárként, majd a nevelői munkaközösség vezetőjeként is. Jó kolléga, a tanári kar megbecsült tagja volt, a szakoktatókkal is jól együttműködött. Véleményére, őszinte tanácsaira az intézményvezetés is támaszkodhatott. Legeredményesebben a növendékek társadalmi beilleszkedésében, a családi élet nevelésében fejtette ki tevékenységét. Finom süteményeit a csoportjához tartozó lányok is megkóstolhatták, megtanította őket annak elkészítésére is. Munkáját az intézetvezetés és a minisztérium az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója*, majd nyugdíjazásakor *Pedagógus Szolgálati Emlékérem* kitüntetéssel ismerte el. Ő volt az intézet első nyugdíjasa, munkatársaival haláláig jó kapcsolatot ápolt. Intenzív nyugdíjas életet élt, gyarapította ismereteit, természetjáró volt, sokat utazott. Emlékét szeretettel őrizzük."

Gyémántdiplomás pedagógus volt. A mindig mosolygós, vidám asszonyra kétszer is nagyon lesújtott a sors. A férje, a szeretett Bandi elvesztése után fiatal tanárfiát is eltemette. Szomorúságát a hozzám írott levelében így fejezte ki: *„Kinek nem fedi gyermekét sírhalom, nem tudja igazán, mi a fájdalom."*

Rajongásig szerette a gyermekeket, a falut.

A fenti idézet is abból a levélből való, amikor a gyász miatt nem tudott eljönni a kétévente rendezett találkozóra. Ezeken a rendezvényeken is mindig a figyelem, a tisztelet középpontjában találta magát. Hangoztatta: –*Jól érzem magam köztetek!* De ez jellemezte később a nyugdíjas pedagógus szervezetben is, ahol a rendezvények állandó látogatója volt, legyen az helyi esemény vagy éppen kirándulások szervezése.

Szentpéterszegi együttlétünk sok-sok kellemes órát idéz; a közös udvar virágoskertjének ápolása, a hosszú beszélgetések olyan maradandó emlékek, élmények, amiket sokszor felidéztünk későbbi, debreceni találkozásaink alkalmával is.

Előttem van ma is, amint a nagy vesszőfotelben ülnek párommal – mindketten aprótermetűek – amint alig látszanak ki a nagy fotelból, de kézimunkázás, sütikínálgatás mellett miként vezé-

nyelték a mi kertészkedésünket Bandi bácsival. A Bartha házaspárt iskolát teremtő egyéniségeknek tartom. A bihari-szatmári-partiumi lét tarisznyázta fel őket emberszeretettel, hittel a munkájuk iránt.
Atlaszpótló ismereteik ott szunnyadnak bennünk, a tanítványokban.
Nekem ők voltak a TANITÓK, a példamutatók, a barátok. Az értelmiségi lét sugárzott minden megnyilvánulásukban. A két kiváló pedagógust ma is együtt emlegetik a szentpéterszegi lakosok, az elszármazott falusiak.
A Bartha házaspár valóban „mindenki tanítói" voltak.

Egykori tanítványa, DR. MATOLCSI LAJOS
Debrecen

BARTOS VALÉRIA (Péteri, 1911. szeptember 27. – Békéscsaba, 2000. március 4.): tanító, matematika-fizika szakos általános iskolai tanár

Apai nagyapja, Bartos István (1842-1913) a Pest megyei Mendén élő, négy elemit végzett, vállalkozó szellemű, céltudatos, törekvő földműves, nagyanyja a jóságos lelkű, hat gyermekét példásan nevelő Liczenciás Mária (1845-1914).
Anyai nagyapja értelmiségivé emelkedett, a Pozsony megyei Modorból származott, rákoskeresztúri evangélikus lelkész, Dubovszky Nándor (1837-1904), nagyanyja egy tanítócsalád lánya, Hősz Berta (1857-1941).

Édesapja, a tehetségével már elemi iskolás korában kiemelkedő Bartos Pál (1882-1964), akit tanítója indított el, testvérei közül egyedül tanult tovább. Aszódi és selmecbányai középiskolás évek után elvégezte az eperjesi evangélikus teológiát.
Édesanyja, Dubovszky Irén (1887-1982) az aszódi leánynevelő intézetbe járt.
Tehát két, előzőleg teljesen más életutat bejárt família leszármazottai találkoztak. A Pest megyei Péteriben szolgáló, parasztfiúból lett lelkész és az időközben özveggyé vált rákoskeresztúri papné egyetlen lánya szerelemre gyulladtak, 1908-ban házasságot kötöttek.

Valéria alig múlt kétéves, mikor magyarul és tótul is kitűnően prédikáló édesapját a szarvasújtemplomi gyülekezet parókus lelkészévé választotta. Az akkor három gyermekes Bartos család 1914 elején Szarvasra költözött. Édesapja a két világháború közötti Szarvas egyik köztiszteletben álló embere. Többször volt igazgató-lelkész, nevéhez fűződik az árvaház és iskola felépítése, a szarvasi evangélikus énekeskönyv elkészítése. A helyi és környékbeli evangélikusság mellett lakásukban többször megfordult Raffay Sándor püspök, több aktív és későbbi miniszter: Bud János, Mayer János, Pesthy Pál, Sztranyavszky Sándor.

Valéria Szarvason végezte az állami elemi és az állami polgári leányiskola négy osztályát, majd beiratkozott a szintén szarvasi Evangélikus Luther Tanítónőképzőbe. A Kiss Sándor igazgató vezette intézetben jó tanárok oktatták, így Szomjas Frigyes, Tömörkényi Dezső, Remenyik László, Miklós Ida, Lipter Melánia, dr. Veress Amália, Povázsay Edit és mások. 1932. június 18-án nyerte el kántortanítói oklevelét. Komolyan vette tanulmányait, kialakult benne a felelősség és hivatástudat.

Pályakezdése azonban nem úgy alakult, ahogy ő és családja képzelte. Oklevelének kézhezvétele után hat évig nem kapott munkát. Kilenc szarvasi osztálytársával együtt munkanélkülivé váltak. Nem szakadtak el egymástól, hetenként összejöttek kézimunkázni, beszélgetni. Szerencsére alkalmanként behívták helyettesíteni régi, kedves iskolájába, az állami elemibe, ugyanakkor akadtak magántanítványai is, akiket segített a tanulásban, másokat vizsgákra készített fel. Egyúttal részt vett az otthoni háztartási munkákban, megismerhette a kisvárosi élet hasznos és kellemes időtöltéseit.

Végül 1938. október 20-án az Orosháza szomszédságában fekvő ***Pusztaföldvár*** község ***Gőbölyhajtó úti tanyai iskolájába*** kapott betegh helyettesítési megbízást. Osztatlan iskolában, elsőtől a hatodik osztályos tanulóig egy tanteremben, minden tantárgyat ő tanított. Kedvvel végezte munkáját, tanítványainak szülei szeretettel vették körül, ugyanúgy a környező tanyai lakosok is tisztelték, elismerték. Rendszeresen részt vettek az iskolában tartott, általa szervezett népművelő előadásokon. Megbízatása 1939. június 30-ig tartott.
Végleges állami állását 1939. október 24-én kapta meg, mikor kinevezték ***Dunaegyházára,*** ahol négy tanerős iskolában tanított. Itt élte át az 1941/42-es nagy dunai árvizet és a II. világháborút. A település hídfőállás volt, a front és a sokáig tartó harci tevékenység komoly nehézségeket okozott a falunak. Hol a német, hol a szovjet csapatok vonultak át rajta, az iskolát hónapokra igénybe vették. A tantestület létszáma a katonai behívások és betegségek miatt úgy lecsökkent, hogy volt olyan félév, mikor reggeltől késő délutánig egyedül tanította a négy tanulócsoportba osztott összes gyereket. A tragikus időkben is igyekezett helytállni, felülemelkedni az embertelenségben, saját lelkének kincseit ültetve a gyermekek szívébe.

1946. február 9-én, saját kérésére került haza ***Szarvasra***, a Paál Samu vezette ***állami elemi iskolába***, ahol még régi tanítónői is tanítottak. Az 1948-as államosításkor a polgári iskolát és az állami elemi iskolát egyesítették, ez lett az ***1. számú általános iskola.***
1950. szeptember 11-én szolgálati okokból ***Békésszentandrásra*** helyezték át. Szarvasi, Rákóczi utcai családi házukból télen-nyáron, naponta kerékpáron járt tanítani. Munkája mellett szín-darabokat tanított be növendékeinek.
1951. augusztus 17-én visszakerült ***Szarvasra***, a Megyeri György igazgatta ***2. számú általános iskolába,*** a ***Kossuth Lajos utcai fiúiskolába***. Mivel nem volt C szakos nevelőjük, a felső tagozatban számtant és fizikát kellett tanítania.

Nagy örömöt jelentett számára, mikor 1952-ben felvették a szegedi Pedagógiai Főiskola matematika-fizika szakának levelező tagozatára.
Általános iskolai tanári oklevelét 1955. július 31-én kapta meg.

A felső tagozatos számtan-munkaközösség vezetőjeként arra törekedett, hogy tanítványai az alapok elsajátítására minél több időt fordítsanak. Tudta, csak akkor lehet jó tanár, ha ő is lépést tart a tudomány fejlődésével. Az általa megszerzett ismereteket igyekezett átadni növendékeinek, érdekes magyarázataival felébresztette tanítványainak érdeklődését.
1959. június 23-án, saját kérésére, ismét az 1. számú iskolába helyezték. Arra törekedett, hogy magas színvonalon végezze el tanári munkáját. Örömmel figyelte, hogy növekednek tanítványai, nemcsak testben, tudásban is. Az iskolában és az iskolán kívüli életben is példát mutatott tanítványainak, környezetének.

A szarvasi 1. számú általános iskolából ment nyugdíjba 1970. szeptember 1-jén. Ezután még öt esztendőt tanított szerződéssel, állandó helyettesként.
Sokan nem szerették az általa tanított matematikát és fizikát, azonban nála is bebizonyosodott, sokszor fontosabb a tanár személyisége, mint az, amit tanít. Mivel kiegyensúlyozott, szeretetteljes családi légkörben nőtt föl, kialakult nála az érzelmi stabilitás.

Több elismerést kapott:
– 1972-ben a *Társadalmi munkáért kitüntető jelvény ezüst fokozatát*
– 1982-ben *arany*-, 1992-ben *gyémánt*-, 1997-ben *vasdiplomát* vehetett át
– 1998-ban megkapta a Szarvas város képviselőtestülete által megítélt *Pedagógiai Díjat*, amit dr. Demeter László polgármester nyújtott át neki, „több évtizedes, türelmes és alapos” pedagógusi munkásságáért.

A Pedagógus Szakszervezetben Szarvas és a szarvasi járás üdülési felelőse volt, egészen 1970-ig. Részt vett a népi ellenőrző bizottság munkájában, a gyermekbíróság tárgyalásain az iskolát képviselte.

Az 1920-as évek elején sokat betegeskedett, gyermeknyaraltatási akcióval sikerült kijutnia Hollandiába és Svájcba, három-három hónapra. Erre egész életében szívesen emlékezett. Fiatal lányként beutazta szinte egész Magyarországot. Felnőtt korában, amikor lehetővé vált, az 1960-as évek elejétől gyakran meglátogatta bátyját, a háború után Csehszlovákiába szakadt Pált. Takarékosan élt, az utazásokra gyűjtött. Az IBUSZ irodával, szakszervezeti alapon és turistaként is

eljutott külföldre: Lengyelországba, Erdélybe, a Német Demokratikus Köztársaságba, Jugoszláviába, a Szovjetunióba. Maradandó lelki és szellemi élményei között tartotta számon nyugati útjait. Volt Ausztriában, a Német Szövetségi Köztársaságban, Franciaországban, Olaszországban, Svédországban, Dániában.

Testvérei közül Gerlai Mátyásné Bartos Irén (1909-1990) és Koszorús Oszkárné Bartos Éva (1919-1988) is Szarvason végezte a tanítónőképzőt, Pál (1913-1984) orvos, az élete utolsó évtizedében Szarvasra visszaköltöző György (1916-2000) jogász volt.
Valéria a família régi emlékeinek őrzője is volt. Gondozta az 1850-es évektől fennmaradt családi leveleket, fényképeket, iratokat, könyveket. Több értékes tárgyat adott át a szarvasi Tessedik Sámuel Múzeumnak, az Országos Evangélikus Múzeumnak, nővére és húga fiainak, így e sorok írójának is. Még az 1980-as évek elején kezdeményezte a családi arcképcsarnok összeállítását, ami megvalósult.

Szerette Szarvast, őt is szerették a szarvasiak. Sok embert ismert, számon tartotta tanítványait, sokakkal levelezett, érdeklődött sorsuk iránt. Büszke volt arra, hogy az évtizedek óta elszármazottak gyakran megkeresték őt, beszélgettek vele egykor volt őseikről, a régmúlt időkről. Szeretetre méltó személyiség volt. Szép kort megért édesapját, majd 95 évesen elhunyt édesanyját hosszú esztendőkön át gondozta. Neki nem adatott meg, hogy férje, gyermekei legyenek. Szarvasra hazaérkező testvéreit, unokaöcscseit, azok családtagjait mindig a legnagyobb szeretettel fogadta. Élete teljes volt. A neki mért időt hasznosan töltötte el.

Valéria családja körében 1958-ban
(Mellette keresztfia, Koszorús Oszkár)

2000. február 28-án este szarvasi házában combtörést szenvedett, másnap a békéscsabai kórházba szállították, megoperálták. Mindnyájan reménykedtünk a felépülésében. Állapota azonban rosszabbra fordult, március 4-én kórházi ágyához érkezve már csak a halálhírét közölték velünk. Szarvason, Tessedik Sámuel sírjával szemben, szülei mellett helyezték örök nyugalomra.

Források:

- Családi iratok, dokumentumok, bizonyítványok
- Bartos Pál: *Életutam* – gépirat, 88 p. Szarvas, 1954
- Bakos János: *Az iskola története = Dunaegyháza község története* (Szerk.: Tóth – Szöllős Mihály), Dunaegyháza, 1968
- A Koszorús és a Bartos család arcképcsarnoka 24 p. (fényképalbum, 72 portré) Orosháza- Szarvas, 1982-1983
- A Koszorús (Krón) és a Bartos család leszármazottainak találkozója (családi lexikon és adattár) 93 p. + 100 fotó, Pécs – Cserkút, 2008
- Feljegyzések, levelek, vidám írások a Koszorús (Krón) és a Bartos család történetéből 101 p. + fotók Pécs, 2012
- Fatima: *Bemutatjuk Bartos Valika nénit* = Szarvas és Vidéke, 1996. máj. 31. 3. p.
- Hovorkáné Hegedűs Hajnalka: *Az 1. számú Általános Iskola története* = Szarvasi Krónika 16. szám, 2002, 44-61. p.
- Jani Erzsébet – Sándor Márta: *A 2. számú Általános Iskola története 2. rész* = Szarvasi Krónika 18. szám, 2004, 35 – 48. p.

Keresztfia, KOSZORÚS OSZKÁR
Orosháza

DR. BERENCSI GYÖRGY III. (Budapest, 1941. december 2. – Budapest, 2013. április 25.): virológus, egyetemi tanár

„A munka és az érdemes dolgok iránti érdeklődés a legjobb orvosság az öregedés ellen."
(Pablo Casals)

Életének késői szakaszában írt önéletrajzában olvashatjuk, hogy apai nagyapja, dr. Berencsy (Dezső) György I. háziorvosként Budapesten a Várnegyedben praktizált. A nagyapa 3300 szülést vezetett, és az édesanyák közül egyetlen egy sem halt meg! A vasfegyelmű nagyapa tekintélyt sugárzó, erős egyéniségével igen nagy hatással volt unokája személyiségének alakulására.

Édesapja, dr. Berencsi György II. 1936-ban végezte el Budapesten az orvostudományi egyetemet, a fakultás történetében ő volt az első „kormányzó gyűrűs" orvos. Édesapját 1939-ben Johan Béla meghívta munkatársának a Belügyminisztérium egészségügyi államtitkárságra. Édesanyja, dr. Matthes Klára gyermekgyógyász és fogszakorvos volt.
Büszke volt szüleire, akiktől „örökölte" az orvosi hivatást és az ahhoz szükséges kiváló adottságokat, hajlamot.
Anyai nagyapja, Matthes Sándor tagja volt Károlyi Mihály parlamentjének. Ezt a „bélyeget" csak az evangélikus egyház nézte el neki, ezért evangélikus kántortanítóként élt haláláig, 1936-ig.

A II. világháború megváltoztatta a Berencsy család életét is. Házukat a Várnegyedben lebombázták, ezért vidéken, Püspökladányban találtak otthonra. A húszezer lakosú településnek nem volt orvosa, így az édesapa vállalta a betegek gyógyítását 1950-ig. A háromgenerációs Berencsy családot Kovács Ferenc, a falu akkori református lelkésze fogadta be, így az unokák, György és Klára a református paplakban nőttek fel. Az unokák ennek is köszönhették azt az erkölcsi és szellemi poggyászt, amit a paplak és környezete nyújtott számukra.

„Becsületet, tisztességet, emberséget tanultam a papoktól. A torinói egyetemet végzett kitelepített Reményi Ferenc plébánostól tanultam olaszul. Sarkadi Nagy Pál teológia professzortól és Zakar Ödöntől tanultam egyházi énekeket, Arató Ferenc püspök helyettestől a családszeretetet, Szabó Gyulától és Somogyi Gizellától pedig az elhagyott gyermekek iránti toleranciát.
Kiemelkedő tehetségű pedagógusok tanítottak Püspökladányban, akiknek egész életemben hálás vagyok." – írja emlékezésében.

1959-ben tett érettségi vizsgát. A Debreceni Orvostudományi Egyetemen szerzett diplomát 1965-ben.

Az egyetem elvégzése után a Hajdú-Bihar megyei KÖJÁL vadonatúj víruslaboratóriumában Madár János és Koller Miklós irányításával kezdte meg orvosi pályafutását, majd 1968-ban az Országos Közegészségügyi Intézet (OKI) víruskutató osztályára került, az influenza és az enterovírus laboratóriumba. 1973-ban ösztöndíjasként kijutott a heidelbergi Német Rákkutató Központ Víruskutató osztályára. Itt Gerhard Sauer munkatársa lett és elmélyítette ismereteit a polyomavírusokkal kapcsolatban. Hazatérése után, 1974 novemberétől a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Mikrobiológiai Intézetében, Nász István egyetemi tanár munkatársaként adenovírus DNS modellen a génmanipuláció módszertani alapjainak kidolgozásával foglalkozott. Bár egykori munkatársai közül sokan külföldön tevékenykednek, kapcsolatuk nem szakadt meg.

Kutatómunkája során gyümölcsöző együttműködést alakított ki a moszkvai Ivanovszkij Víruskutató Intézet, a kievi Zabolotnij Intézet, valamint a Berlin-Buchban működő Molekuláris Biológiai Intézet virológusaival, és szoros munkakapcsolatot ápolt a heidelbergi Német Rákkutató Központ víruskutató osztályának kutatóival.

1988-ban kapott osztályvezetői kinevezést az Országos Közegészségügyi Intézet vírológiai osztályára, majd 1998-tól az Országos Epidemiológiai Központ (OEK) vírológiai főosztályának vezetője lett. Ő irányította a vírológiai munkát, kutatást és az osztály keretén belül működő WHO Enterovírus Nemzeti Referencia Laboratóriumot.
Ő volt a motorja a „Magyarország fertőző betegségekkel szembeni járványügyi biztonságának megőrzése és fejlesztése" című PHARE projektnek, melynek keretében modernizálták az ÁNTSZ mikrobiológiai laboratóriumait, és megvalósult az OEK-ben az ország 4-es szintű biztonsági laboratóriuma, melynek első vezetője ő volt.

Tudományos kutatómunkája mellett arra is volt energiája, hogy aktívan közreműködjön hét Magyarországon megrendezett nemzetközi kongresszus megszervezésében. Mintegy 210 magyar, angol, orosz, német és ukrán nyelven megjelent közleményben társszerző.
Aktív szerepet játszott a Magyar Mikrobiológiai Társaság életében. 1988-tól 1993-ig a társaság főtitkára, majd ezután 10 évig a Virológiai szekció elnöke volt.
Három nyelven, angolul, oroszul és németül beszélt folyékonyan. Több egyetemen is tartott kurzusokat, az oktatás a lételeme volt. Az ***ELTE***-n habilitált, a ***Semmelweis Egyetemen*** egyetemi magántanári, a ***Szent István Egyetemen*** címzetes egyetemi tanári címet érdemelt ki.
Aki csak egyszer is hallotta előadni, az tudja, hogy sohasem volt a formák és szabályok rabja. Mindig szabadon gondolkodott, véleményalkotását és tudományos ötleteit nem befolyásolta a divat, trend és a szokás hatalma. Hallgatók nemzedékeinek, akik számára a mikrobiológia gyakran csak hatalmas, száraz tényanyagnak tűnt, érdekessé tette a vírológiát színes előadásaival, frappáns magyarázataival. Szinte mindenkit lenyűgözött széles látókörű gondolkodása és az, hogy nem volt olyan téma, amiben ne lett volna járatos. A tudományos pályára lépők generációit támogatta és ösztönözte folyamatosan hasznos tanácsokkal, új szempontok felvetésével, segítette őket ösztöndíjak elnyerésében és tudományos fokozatok, külföldi munkatapasztalatok megszerzésében.

Emellett az egész ország ismerte, mert nemcsak a szűk szakmát, a mikrobiológusokat tanította, hanem a képernyőn és az újságokon keresztül a nem szakemberek számára is érthetően magyarázta el a vírológia rejtelmeit.
Fantasztikusan átfogó és a részleteket is precízen ismerő tudása rendkívül szerény, ismereteit másokkal boldogan megosztó viselkedéssel párosult. S talán a legtöbb örömöt és sikert az oktatásban, a szereplésekben is ez hozta el számára. Úgy tudott új és elvont tudományos ismereteket hétköznapi nyelven „elmesélni", hogy a hallgatót lelkesedése, szakmaszeretete magával ragadta.

Páratlan szellemi képességekkel rendelkező, kritikusan gondolkozó, kollégáival őszinte, munkában fegyelmezett, szorgalmas, megbízható, barátaival kapcsolatait ápoló, kedves ember volt. Egyéniség.
Irodájában a rengeteg irat, feljegyzés között az aktuálisan keresettet biztos kézzel vette elő, így mindenki számára azonnal nyilvánvaló lett remek memóriája. Szerteágazó ismeretei és szárnyaló fantáziája révén sziporkáztak a szakmai ötletei, s a megvalósításuk terén is alig ismert lehetetlent.
Segítőkészsége határtalan volt: a hozzá fordulónak minden szakmai, orvosi és magánjellegű gondját megpróbálta megoldani.

Élete és munkássága nagy hatással volt a magyarországi vírológia fejlődésére. Bár „megszórta a világot" tanítványaival, nemzetközi kapcsolatait is mindig Magyarország érdekében használta fel.

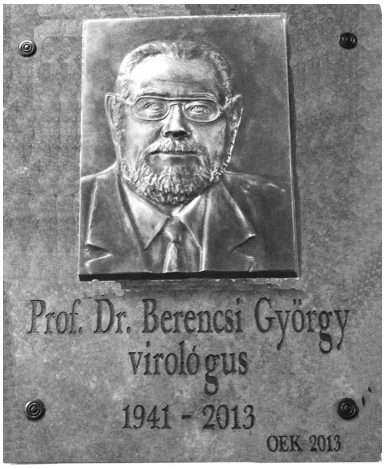

Tiszteletére hálás tanítványai és munkatársai 2013. október 14-én az Országos Epidemiológiai Központban emléktáblát avattak, utána emlékülésen méltatták munkásságát.

Az arcképvázlat egyik szerzőjeként (UJ) és úgy is, mint Berencsi György egykori matematikatanára, hadd emlékezzem meg a szokásosnál személyesebben róla:

Kétségtelen, hogy rendhagyó az emlékezésem, hiszen általában a tanítványok emlékeznek meg tanárukról. Az élet azonban úgy hozta, hogy előbb ment el a nálam éppen tíz évvel fiatalabb tanítványom, Berencsi György. Kapcsolatunk bő fél évszázadot ívelt át, a búcsúzó levelét halála előtt két hónappal kaptam. Számomra az ő életkönyve olyan dokumentumot jelent, melyet újra és újra fellapozni nemcsak lélekemelő, de példaként felmutatni kötelesség is, hogy a jövő nemzedékében követőkre találjon. A reá való emlékezéssel nem csupán arról kívánok bizonyságot tenni, hogy becsülöm őt kiemelkedő tudományos munkásságáért, hogy hozzám közel áll emberi magatartása, egyénisége, hanem arról is, hogy emlékezetének idézésével küzdeni szükséges a méltók feledése ellen.

Különösen fontosnak tartom ezt a jelenünkben szinte viharos gyorsulással változó világunkban. Az az oktatói-kutatói pálya, amelyen ő végighaladt, nyilvánvalóan nem szakítható ki az adott korszak környezetéből. Ez a pálya azonban nemcsak része egy ellentmondásosnak minősíthető társadalmi rendszernek, hanem egyben példája is lehet annak, hogyan találhatta meg az egyén – saját elveinek, eszményeinek feladása nélkül – azt a mozgásteret, amelynek időben egyre szélesedő keretei között fejthette ki tevékenységét, a maga boldogulására és a magyar orvostudomány, nevezetesen a virológia javára.

Négy évig voltam tanára, s ez idő alatt megtapasztalhattam sokirányú érdeklődését, nyitottságát az európai értékekre, és figyelemmel kísérhettem problémamegoldó gondolkodásának fejlődését. Szinte minden órán volt kérdése a tárgyalt témához. Kedvelte a matematikát, eredeti gondolkodásával kiérdemelte a szakfelügyelőm elismerését is.

1956 októberének szellemisége őt is megérintette. Önéletrajzában olvasható: *„Amikor tavasszal újra kezdődött a tanítás, Kéri Annuska »néni« eljött hozzánk, előparancsoltak engem az édesanyám társaságában, és előhozatták a verseket, amiket 56 őszén írtam és mintegy 40 darabot elégettek az akkor még működő vaskályhában a paplak fogorvosi rendelőjében.”*

1956 novemberében a versírásnál sokkal veszélyesebb cselekvést is terveztek osztálytársai, ám nem mérték fel annak kockázatát. Beavattak tervükbe, így bizalmuk egyben óriási felelősséget is jelentett számomra. Berencsi Gyurka józanságával leghamarabb ismerte fel a veszélyt. Meggondoltsággal életeket, testi épséget mentettünk.

Gyurka az érettségi találkozók főszervezője volt. Körlevele egyben egészségügyi tájékoztató volt, és alaposan megtűzdelte bölcs és humoros mondásaival. A 40 éves találkozóra hívó levelében írta: *„Nagy szerencsénk volt, hogy újonnan alapított gimnáziumba jártunk. Tanáraink fiatalsága azt is jelentette, hogy ők is naivak, lelkesek és idealisták voltak! Arra tanított sajnos az életem későbbi része, hogy ez nem magától értetődő hozzáállás. Ezért külön köszönetet kell mondanunk, ha későn is. Egy élet tapasztalatával a hátunk mögött.”*

A 2012-es esztendő végzetes volt számára. Két koponyaműtéten esett át, *„a Berencsi család férfi tagjainál ez normális dolog”* – írja morbid humorával. *„Ezen a György napon öröm is ért a második koponyalékelésen kívül. Megérkezett az új könyvem első példánya. Megpróbálom csatolni a tartalomjegyzékét. A kötet 460 oldalas (angolul), ausztrál, német és amerikai társszerzőkkel írtam. Hollandiában a SPRINGER cég adta ki. Ez egy hattyúdal, és azt hiszem, hogy egyedülálló alkotás az orvostudomány területén.”*

Mint ahogyan ő is az volt, a költőt idézve: „Egyedüli példány”.

Berencsi György nagyhatású tanáregyéniség volt, egy ország tanítója. TV-ben, rádióban, írott sajtóban tudást árasztott. Emberi magatartása és tudományos munkássága alapján érdemes arra, hogy emlékét ápoljuk és felmutassuk, mert az példa lehet az emberi tisztességre, ami mostanában igencsak apadóban van, példa lehet a helytállásra, a hivatáshűségre, az elkötelezettséggel végzett értéket teremtő munkára.

Az arcképvázlat társszerzőjeként (TM), Berencsi György tanítványa- és munkatársaként emlékezem a következőkben:
Berencsi György meghatározó szerepet játszott szakmai pályafutásom során. 32 évig dolgoztunk együtt. Biztos kézzel vezetett a kezdetek kezdetén, és mindenben támogatott akkor is, amikor már csak szakértőként járt be az intézetbe.
Ami legelőször megfogott, az a szakmai becsületessége volt. Ő nagyon fontosnak tartotta, hogy a laboratóriumban pontosan vezessük a jegyzőkönyvet. Azt tartotta, hogy abban szabadok vagyunk, hogy a laboratóriumi eredményeket hogyan magyarázzuk, de a tényekhez szigorúan ragaszkodni kell.
Minden kísérlet után támadt valami jó ötlete, mindig is szárnyalt a fantáziája. Időnként a tényeket meglepő módon magyarázta. Nem mindig értettünk egyet szakmai kérdésekben, de mindig meg tudtuk beszélni a problémákat.
Különleges helyzetben vagyok, mert mint az OEK Virológiai Főosztályának vezetője, mint a Magyar Mikrobiológiai Társaság főtitkára (korábban a Virológiai Szekció elnöke) szakmai utódjának érezhetem magam. Ilyen elődd mellett ez nagy kihívás. Mindig fülembe cseng egy mondata, amit a diplomavédésem után mondott. Megköszöntem neki a segítséget, mire azt válaszolta: *„Ne nekem köszönd, hanem később Te is segítsd azokat, akiket Te fogsz tanítani!”*
Igyekszem ehhez tartani magam.
Berencsi György 70. születésnapját egy tudományos üléssel ünnepeltük meg. Régi barátai, kollégái, tanítványai adtak elő. Sokan jöttek külföldről, vidékről is kizárólag az ő kedvéért az ülésre. Egy könyvet szerkesztettünk neki ajándékként, melybe munkatársai, tanítványai gondolatai kerültek. A könyv mintegy százoldalas lett. Talán az a levél, amit ebbe a könyvbe neki írtam, mindent elmond arról, amit Róla gondoltam, gondolok.
„Kedves Gyurka!
Még kimondani is nehéz, nemhogy leírni, hogy 30 éve vagyok a tanítványod. Véletlenül „szakadtam a nyakadba”, más vállalta el a szakdolgozatom témavezetését, de aztán disszidált. Akkor született meg Marci fiad, otthon maradtál vele, én meg aggódtam, hogy lesz ebből diplomamunka? Lett. Nálad készítettem a kisdoktorimat és a PhD értekezésemet is. Azért jöttem el a SOTE Mikrobiológiai Intézetből az OKI-ba, mert előttem Te is átjöttél. Dolgozhattam GYES mellett félállásban, később 6 órásként. A családom nyugalmát biztosítottad ezzel a részállással: mindenre jutott időm.
Mit tanultam Tőled? Virológiát, mikrobiológiát, szakmaszeretet, hivatástudatot, jóindulatot, emberséget, segítőkészséget és hogy nem szabad a formák és szabályok rabjának lenni.
A 70. születésnap alkalmas egy visszatekintésre, mit is értél el az életedben. Irigylésre méltóan sok mindent. A születésnap azonban nem egy életút lezárása, ez csak egy (fontos) állomás. Kérlek, a jövőben is segítsd munkánkat tudásoddal, ötleteiddel!
Budapest, 2011. december 4.

Takács Mária”

Prof. dr. Berencsi György csaknem 50 évig dolgozott mikrobiológusként, szinte haláláig aktívan, szenvedélyesen. Emlékét tisztelettel és szeretettel megőrizzük, munkáját tanítványai és munkatársai továbbviszik.

Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el:
- Manninger emlékérem (1994, Magyar Mikrobiológiai Társaság)
- Pro Sanitate emlékérem (2001, egészségügyi miniszter)
- Fodor József Emlékérem (2003, Magyar Higiénikusok Társasága)
- Népegészségügyért Emlékplakett (2003, Országos Tisztifőorvosi Hivatal)
- Magyar Köztársaság Arany Érdemkereszt (2005, köztársasági elnök)
- Takátsy-díj (2006, Országos Epidemiológiai Központ)
- Szendei Ádám Emlékérem (2010, Népegészségügyi Tudományos Társaság)
- Nemzetközi elismerést kapott az európai régió poliomyelitis-mentesítésében vállalt szerepéért (2002, WHO Európai Régió Irodája)
- Társadalmi elismertségét jelzi, hogy Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzata 2002-ben díszpolgári címet adományozott neki.

Önéletrajza befejező részében írja:
„Három fiam és egy leányom van. Legidősebb fiam dr. Berencsi György IV. szintén orvos lett, Zoltán fiam biztonságtechnikával foglalkozik, Márton biológus-számítástechnikus, leányom, Klára szintén orvos. Jelenleg hét unokám van. Remélem, hogy gyermekeim és unokáim emlékezni fognak nagyapjukra, mint ahogy én is tisztelettel adózom szüleimnek, nagy- és dédszüleimnek. Horváth Éva feleségemnek pedig kö-

szönettel, hogy mindezt kibírta és az otthoni terhek zömét vállamról levette.”

Tanítványa, munkatársa, DR. TAKÁCS MÁRIA
Budapest
és középiskolai tanára, UNGVÁRI JÁNOS
Debrecen

DR. BERÉNYI DÉNES (Debrecen, 1928. december 26. – Debrecen, 2012. június 27.): fizikus, címzetes egyetemi tanár, az MTA tagja

Berényi Dénest elsősorban nem tanárként, hanem kutató tudósként, tudományszervezőként és közíróként ismerik, azonban pályafutása magában foglalt egy tanári pályát is. Egyetlen érv emellett: az Atomki igazgatójaként ő kezdeményezte 1979-ben a ma is évente megrendezett Debreceni Fizikusnapokat, amelyek számtalan középiskolás diáknak adtak maradandó élményt, és nagyon sokat terelgetett közülük a természettudományos életpálya felé.

Egyéniségének tanári vonásai azt sejtetik, hogy ha a körülmények másképp alakulnak, most elsősorban professzori, tanári munkásságáról emlegetnénk.

Egész életpályája Debrecenhez kötötte. Itt született 1928. december 26-án, és itt halt meg 2012. június 27-én.

Édesapja – szintén Berényi Dénes – a meteorológia professzora volt a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Az ifjabb Berényi Dénes ott szerzett fizikus oklevelet 1953-ban, a legjobbkor ahhoz, hogy Szalay Sándor tanítványaként alapító tag lehessen az 1954-ben megalakuló Atommagkutató Intézet tudományos közösségében. Fiatal kutatóként az atommagokból kibocsátott sugárzásokat és általuk az atommagok szerkezetét tanulmányozta. Ezt a területet magspektroszkópiának nevezik, és Dénes hamarosan a Magspektroszkópiai Osztály vezetője lett. Az atommagok különleges bomlási módjait tanulmányozta, többek között a radioaktív bomlást kísérő folytonos elektromágneses sugárzást, s ezekkel a kutatásokkal hamarosan komoly nemzetközi elismerést vívott ki. Az 1970-es évektől főként az atomok elektronhéjának ütközési folyamatokban tapasztalható viselkedése érdekelte, ami akkor lényegében felderítetlen terület volt. Csoportjával itt is jelentős, nagy visszhangot kiváltó eredményeket ért el. Azóta is ez az Atommagkutató Intézet egyik fő kutatási területe, szerteágazó témákkal és alkalmazásokkal. Húsz éven át Debrecenben került sor azokra a nemzetközi műhelytalálkozókra, melyeket ő indított útjukra, és amelyeket Argentínától Japánig a szakterület legrangosabb találkozójaként tartottak számon.

A fiatal Berényi Dénes az általa konstruált toroid szektor típusú béta-spektrométerrel

Kiválósága révén a tudományos ranglétrán gyorsan haladt előre. 1963-ban a fizikai tudomány kandidátusa, 1969-ben a fizikai tudomány doktora lett. Az MTA-nak 1973-tól levelező, 1985-től rendes tagja. 1976 és 1990 között Szalay Sándor utódjaként az Atommagkutató Intézet igazgatója volt. Nevéhez fűződik az első magyarországi ciklotron telepítése, és a pozitronemissziós tomográfia magyarországi meghonosítása a Debreceni Orvostudományi Egyetem kutatóival, orvosaival együttműködve.

Ezeket a jövőt alapozó eredményeket elsősorban az ő kitartásának, türelmének és hatalmas szervező munkájának köszönhetjük.

A rendszerváltás első éveiben, 1990 és 1993 között látta el az MTA alelnöki tisztségét, amely akkor különösen sok fantáziát és alkotóerőt igénylő, nem szokványos feladat volt. 1993-tól 1999-ig Debrecen tágabb nemzetközi környezetének tudományos életét fogta össze a Debreceni Akadémiai Bizottság (DAB) elnökeként. Ekkor kötelezte el magát a határon túlra szakadt magyarság tudományos műhelyeinek támogatása mellett is. 1996 és 2006 között az Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának első elnöke volt. Betöltötte a Domus Hungarica Scientiarum et Artium Kuratórium és a Határon Túli Magyarok Oktatásáért Apáczai Közalapítvány Kuratórium elnöki posztját is. Mint emeritus professzor nyugdíjasként is tovább dolgozott az Atommagkutató Intézetben.

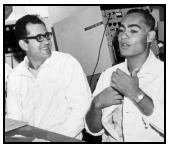

Magyar-arab, -japán, -cseh eszmecsere Berényi Dénessel az 1970-es években

Tudományos tevékenysége mellett évtizedekig „önkéntesként" oktatott a Kossuth Lajos Tudományegyetemen: 1952-54-ben tanársegédként, 1966-74-ben címzetes docensként, 1974-től címzetes egyetemi tanárként.

Ezen írás szerzőinek egyike (LR) Berényi Dénesnek egyetemi tanítványa volt, később pedig második utódja az Atommagkutató Intézet igazgatói székében; saját emlékeit a következőképpen foglalja össze:

Dénest az egyetemen ismertem meg, ahol mint az Atomki osztályvezetője óraadóként több féléven át tanított bennünket. Noha nem panaszkodhattunk arra, hogy neves tudósok ne lettek volna tanáraink között, mégis az volt a benyomásom, hogy ő hozta közénk az élő tudomány levegőjét először. Hadd magyarázzam meg néhány példával, mire gondolok. Bennem, a világot tantárgyakra felosztó diákban az ő útmutatása nyomán tudatosult, hogy a kutatónak kötelessége, hogy eredményeit közkinccsé tegye, és ennek két módja van: az alapkutatásban nemzetközi fórumokon publikált cikkek révén, az alkalmazott kutatásban pedig a hazai gazdaság és társadalom javára hasznosítható alkotásokban. A kutatás szempontjait vetítette rá az általa oktatott tantárgyakra is. Tőle hallottam először, hogy négy alapvető kölcsönhatást ismerünk: a gravitációt, az elektromágnesességet, a gyenge és az erős kölcsönhatást. Nem mintha más tárgyakban nem ezek egyike-másika lett volna a vizsgálódás fókuszában már előbb is, de ő tudatosította bennem, hogy a fizikai kutatás egyik fő célja éppen e kölcsönhatásoknak az egyre tüzetesebb vizsgálata, egyesítése, levezetése valami még alapvetőbből. Ez 1968-69 táján történt, akkor, amikor már küszöbön volt az elektromágneses és a gyenge kölcsönhatás egyesítése, és a kvarkhipotézist elkezdték komolyan venni.

Dénestől hallottam először arról is, hogy a természet szimmetriáinak mily nagy a jelentőségük, és egy tőle kapott szemináriumi téma révén bevezetést is kaptam a szimmetriák fizikájába. Utólag tudtam csak meg, hogy akkoriban a béta-bomlás kísérleti vizsgálatával épp a gyenge kölcsönhatás szimmetriáit kutatta, és kétségtelen, hogy azokban az években ez volt a legizgalmasabb kutatás az Atomkiben.

Berényi Dénes – mint annyi jó tanár – szenvedélyes közéleti ember is volt. A tudományos élet számos szervezetében viselt vezető tisztséget. Több nemzetközi konferenciasorozat tudományos bizottságának és nemzetközi szakmai társaságoknak volt hosszabb ideig elnöke vagy alelnöke. Tagja volt a Nemzetközi Humanista Liga állandó bizottságának, a Mérnökök és Kutatók a Globális Felelősségért társaság tanácsának és a Londonban székelő Európai Akadémiának. Itthon elnöke volt a Nemzetközi Tudományos Unió Nemzeti Bizottságának és az Eötvös Loránd Fizikai Társulatnak (az ELFT-nek), majd 2000-ben az Eötvös Loránd Fizikai Társulat tiszteletbeli elnökévé választották.

A Debreceni Egyetem alapításának 100. évfordulós ünneplését előkészítő Centenáriumi Bizottságot is ő vezette. Sokáig Marx Györggyel karöltve, majd 2004-2005-ben egyedüli főszerkesztőként szerkesztette az ELFT folyóiratát, a Fizikai Szemlét, amely legnagyobbrészt a fizikatanároknak szól.

Szűkebb pátriája érdekében végzett munkájáért Debrecen városa díszpolgárai közé választotta. Szívügye, igazi édes gyermeke volt a Debreceni

Szemle; a kiadó alapítvány kuratóriumának és szerkesztőbizottságának elnökeként is dolgozott, miközben több más kuratóriumnak és szerkesztőbizottságnak is tagja volt.

Tanári vénája ismeretterjesztői munkásságában is meghatározó volt. Nemcsak szakterületét, az atomfizikát, és nemcsak tágabb szakmáját, a fizikát népszerűsítette, hanem a társadalmat, az iskolát, az emberiséget érintő egyéb tudományos kérdésekben is kifejtette véleményét. Például a Természet Világa számára írt utolsó, nagy lélegzetű írása az éghajlatváltozást leíró modelleket elemezte kritikusan. E kérdésről korábban egy könyve is megjelent.

Kutatási eredményeit, oktatói és ismeretterjesztői munkásságát, hazai és nemzetközi szakmai, tudományos teljesítményét két Akadémiai Díjjal, Állami Díjjal, az MTA ezüst érmével, valamint a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjével ismerték el. Az Eötvös Loránd Fizikai Társulattól fiatal korában díjat, később társulati érmet és Marx György-emlékérmet kapott. Egyéb hazai díjai: a Pro Renovanda Cultura Hungariae Pázmány Péter-díja (1997), a Kossuth Lajos Tudományegyetem Pro Universitate kitüntetése (1998), a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Emlékérme (2000), a DAB Pro Scientia Érme (2000), a Debreceni Zsidó Hitközség Toleranciadíja (2000), a Határon Túli Magyar Felsőoktatásért Apáczai-érme (2002), a magyar kormány „Kisebbségekért” díja (2002), a Természet Világa folyóirat Szily Kálmán-plakettje, a Debreceni Egyetem Díszérme. A Debreceni Agrártudományi Egyetem, az Ungvári Nemzeti Egyetem, az Universitatea din Oradea (Nagyvárad) és a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (Kolozsvár) díszdoktori címmel tüntette ki. Tiszteletbeli tagjává választotta a Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság, az Erdélyi Múzeum Egyesület pedig Gróf Mikó Imre-emléklappal és -plakettel tüntette ki.

Akik a közelében élhettünk, tudjuk, hogy ez a sok kitüntetés, elismerés is csak részben tükrözi mindazt, amit Dénes a szakmai és a tágabb közösségért tett. Önzetlensége, szerénysége, kedves, szeretetteljes lénye különös fénnyel ragyogta be azokat, akik – rendszerint sokan – vele, körülötte dolgoztunk. Ez a munka nem volt mindig könnyű, de legkeményebben, legnagyobb kitartással ő dolgozott, ő adott példát. Talán erre a fényre akart emlékeztetni a Smithsonian Astrophysical Observatory, amikor róla nevezte el az (5694) 3051 P-L jelű kisbolygót.

Dénes vezetői karakterében egy példaadással nevelő pedagógusegyéniség bontakozott ki. Mi, tanítványai, munkatársai mindig csodáltuk azt a csillapíthatatlan belső lendületet, amellyel dolgozott: energikusan, odaadással, derűsen és optimistán, a fásultság vagy gátlás látható jele nélkül, még a kényszerű, nemszeretem munkának is értelmet, lendületet adva. Eközben mindvégig, mindnyájunk számára elérhető volt, és mi ezzel igencsak éltünk, olykor vissza is éltünk. Akármihez fogott is hozzá, képes volt azt fontosnak látni, és másokat is meg tudott győzni a fontosságáról. Legmeggyőzőbb érve a belőle sugárzó belső meggyőződés volt, és ez kezdeményezéseinek külön nyomatékot adott. Ez tette őt olyan sok program sikeres vezetőjévé. Különös tehetsége volt arra, hogy embereket gyűjtsön maga köré; mindenki érezhette a bizalmát. Még az adott pillanatban és helyzetben reménytelennek látszó vállalkozásai is sikerre voltak ítélve, és ennek titka a résztvevők közös akaratának megteremtése volt. Dénes kezdeményezései az együttes erőfeszítéstől nyertek lendületet. A mai Magyarországon ez a képesség különösen értékes, hiszen a szülőföld, az anyaintézet, de még a házi tűzhely anyagi és lelki vonzása is hihetetlenül lecsökkent: az eredmény atomizálódás minden tekintetben. Berényi Dénes teljes erejével küzdött az atomizálódás ellen mind a társadalomban, mind a tudományos közösségben.

Hitét, szeretetét, tudósi, tanári és emberi példáját az utána jövő nemzedékekbe beleplántálta, és öröksége áthatja, gazdagítja mindennapjainkat.

Tanítványa, LOVAS REZSŐ
és munkatársa, SULIK BÉLA
Debrecen

(A főszerkesztő megjegyzése.
Berényi Dénes professzor kiemelkedő segítője és támogatója volt egyesületünknek. 1993-1999 között az MTA Debreceni Akadémiai Bizottságának elnöki minőségében nemcsak támogatta működésünket,

hanem ügyünknek megnyerte a kolozsvári Péntek János professzort, aki maga is szorgalmazta, hogy Apáczai örökségén nevelkedett minél több erdélyi egykori pedagógusról írjanak arcképcsarnokunkba. Egyesületünk a hála érzésével őrzi Berényi professzor úr emlékezetét.)

BOGDÁN BÉLA (Szenta, 1949. június 8. – Budapest, 2005. április 13.): tanulmányszerző, tanár és előadó, a népi kultúra szakértője, mesegyűjtő és mesefordító, a Kalyi Jag oktatási intézmény igazgatója

Bogdán Béla a Somogy megyei Szentán született, nagyon szegény beás cigány család gyermekeként. Szülei korán elváltak. Hatéves korától édesapja nevelte.
Az általános iskola után lakatos szakmunkásvizsgát tett, majd élelmiszeripari szakközépiskolát végzett. Ezt követően a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán történelem-népművelés szakos tanári diplomát szerzett 1982-ben.
Az 1970-es évek végén, már főiskolásként bekapcsolódott a cigányság társadalmi felemelkedéséért folytatott tevékenységbe. Nevéhez fűződik a cigány gyermekek életmódtáborának szervezése. Az 1980-as évek elejétől az ezredforduló utánig szervezett életmódtáborokat.

1982-től 1985-ig népművelőként dolgozott, majd 1985 és 1989 között ***Ajkán*** egy ***szakmunkásképző iskola*** tanára volt. A Magyar Rádió *Cigányfélóra* című műsorának riportereként is dolgozott 1988-89-ben.

Fiatal roma értelmiségiként a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége alapítója volt 1986-ban, majd annak ügyvezető titkárává választották 1989-ben. Az 1990-ben megalakuló Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (NEKH) munkatársaként az első kormányzati köztisztviselő, aki nyíltan vállalta cigány identitását.
Tanácsosként, majd főtanácsosként dolgozott itt az 1990-96 közötti időszakban.
Bogdán Béla jelentős érdemeket szerzett a kisebbségi törvény megalkotásában, a kormányzati roma programok elindításában, a kisebbségi önkormányzati rendszer kialakításában, a civil szervezetek támogatásában. Megalakuláskor – 1992-ben – elnöke lett az ország első cigány gimnáziumát működtető Gandhi Alapítványnak, mely megbízatást a Gandhi Közalapítványban 2004-től ismételten betöltötte. Az etnikai és szociális konfliktusok elkerülésének és feloldásának lehetőségeiről rendezett budapesti konferencián a cigánysággal szembeni rendőri túlkapásról *A kétegyházi események vizsgálatának eredménye* címmel tartott előadását a *Félünk* című tanulmánykötetben adták ki 1993-ban. Ekkor jelent meg a *Regio* folyóiratban *A cigány kisebbség rendszerváltás utáni helyzete a változások tükrében* című írása is (1993/1).

1994-től a ***Kalyi Jag Nemzetiségi Szakiskola*** óraadó tanára, 1997-től főállású igazgatóhelyettese, végül 1998-tól az intézmény igazgatója.

1999 és 2002 között romológia szakot végzett a Pécsi Tudományegyetemen.
Beás nyelvű mesefordításokat végzett. Konferenciákon tartott előadásokat főként a konfliktuskezeléssel kapcsolatos témákban.
2002-től a kormányfő tanácsosa.

Halála napján a NEKH közleménye kiemelte: „Bogdán Béla halálával pótolhatatlan veszteség érte a magyarországi cigányokat, a roma közélet egészét. Kiemelkedő életpályája, óriási munkabírása, soha kétségbe nem vonható tisztessége mindig példaadó mérték és érték marad. – A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, a Gandhi Közalapítvány, a Kalyi Jag Szakiskola saját halottjának tekinti.”

Főbb munkái:
– *A kétegyházi események vizsgálatának eredménye* (rendőri túlkapások vizsgálata) In Félünk című tanulmánykötet, 1993.

– *A cigány kisebbség rendszerváltás utáni helyzete a változások tükrében*, In Regio 1993.
– *Pedagógiai program a Nemzeti Alaptanterv követelményrendszere szerint* (társszerzőkkel) 1996.
– *Cigány Interkulturális Oktatás Alaptanterv* (társszerzőkkel) 1996.

A Kalyi Jag (Fekete Tűz) iskola létesítését egy évtizeddel korábban megelőzte a Kalyi Jag együttes megalakulása, amely 1987-től kezdve aratott egyre nagyobb hazai és külföldi sikereket. 1993-ban kétéves külföldi turnéról tért haza az együttes, majd első itthoni fellépésük végén vezetőjük, Varga Gusztáv szokása szerint elbeszélgetett az értük rajongó roma fiatalokkal. Megkérdezte tőlük, hogy miért nincsenek iskolában. Azt a választ kapta, hogy az általános iskola befejezése után sehová sem vették fel őket. Varga Gusztáv ekkor elhatározta, hogy iskolát alapít a szakképzetlen roma fiatalok számára. Ötfős roma tanári teammel dolgozta ki az iskola koncepcióját, amely teamnek Bogdán Béla is tagja volt. A roma identitás megerősítésére és jól hasznosítható szaktudás elsajátítására helyezték a hangsúlyt.

1994-ben megfogalmazott fő irányelveik az alábbiak voltak:

– Legyen nemzetiségi iskola, ahol jól érzik magukat a gyerekek, ápolják anyanyelvüket, sőt, akik már elfelejtették, újra tanulhatják
– Ismerjék meg a róluk mint népcsoportról szóló néprajzi anyagot, cigány írók, költők által írt irodalmat
– Ismerjék meg azon képzőművészek, írók, költők stb. munkásságát, akik már jelentős lépéseket tettek a cigány kultúra fennmaradásáért, s így példaképként is állíthatók a fiatalok elé
– Gyakorolják a régiós táncokat, ismerjék meg, miért így táncolják a roma táncokat, és hol helyezkednek el az egyetemes tánctörténetben
– Ismerjék meg tudatosan: honnan jöttek, és milyen viszontagságokon kellett keresztülmenniük, hogy identitásukat megőrizhessék
– A nemzetiségi program mellett pedig sajátítsanak el használható modern ismereteket.

Ezzel a koncepcióval kezdte meg működését az intézmény 1994-ben Budapesten. Akkor még újdonság volt a számítógép, ezért Kalyi Jag Roma Nemzetiségi és Számítástechnikai Szakiskola lett első neve és profilja. Az 1994/95-ös tanévben egy hatodik kerületi bérház felső szintjén nyitotta meg kapuját harmincöt tanulóval, amely létszám tanév közben hatvannyolc, majd százhúsz főre emelkedett, később tovább nőtt. További helyiségek bérlése ellenére is állandósult a helyhiány, valamint ki kellett elégíteni további szakképzési igényeket is. Az iskola működésének első évtizede rendkívüli küzdelmeket és személyes áldozatvállalásokat követelt az iskolavezetéstől és a nevelőtestület tagjaitól, amelyek során szerencsére élvezhették a Gandhi Közalapítvány támogatását.

Bogdán Béla a kezdetektől tanára, majd igazgatóhelyettese, 1998-tól 2005-ben bekövetkezett haláláig pedig igazgatója volt az intézménynek. Pedagógusként azt vallotta és gyakorolta, hogy a legfontosabb: *szerettessem meg magam a tanítványaimmal. Ha engem megszeretnek, akkor meg fogják szeretni azt a tudományt is, amit közvetítek nekik.*

Intézményvezetőként három igen jelentős feladat megoldásában volt oroszlánrésze. Az egyik a működési feltételek, a létesítmény fejlesztése. Többszöri igénylés eredményeként a fővárosi önkormányzattól kaptak végre egy megfelelő méretű, de teljesen romos épületet 2000-ben, aminek a használhatóvá tétele, teljes felújítása és berendezése 2004 végéig elhúzódott a közalapítvány szerény anyagi lehetőségei miatt.

A másik az intézménytípus, a pedagógiai program és helyi tanterv továbbfejlesztése volt, amelynek eredményeként már fél tucat szakmát tanítottak, szakközépiskolai és alapfokú művészetoktatási tagozatot is indítottak. Az intézmény végleges neve Kalyi Jag Roma Nemzetiségi Szakiskola, Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény lett. Ezen a néven működik ma is. A harmadik az extenzív fejlesztés volt. A budapesti intézmény tagiskolát nyitott Miskolcon és Kalocsán. Mind az anyaiskola, mind a tagiskolák főbb információi elérhetők internetes honlapjaikon, amelyeket az intézmények tanulói gondoznak.

A jelen sorok írója cigányoktatási konferenciákon találkozott személyesen Bogdán Bélával, amelyeken ő a roma identitás megerősítésének és a gádzsókkal (nem romákkal) közös cigány népismeret oktatásának, az interkulturális és

multikulturális nevelésnek a jelentőségét hangsúlyozta.

Forrás:

- Hegedűs Sándor: Cigány irodalmi kislexikon, Konsept-H. Kiadó, 2000.
- Rácz Lajos: Roma értelmiségiek arcképcsarnoka, 2001.
- Szociális és Munkaügyi Minisztérium Közleménye 2005. április 13.
- Internetes honlapok
- Személyes emlékezés

TUZA TIBOR
romológus és romapedagógus
Debrecen

BORKA SÁNDOR (Taracköz [ma Ukrajna], 1922. december 7. – Nyíregyháza, 2012. február 24.): középiskolai tanár

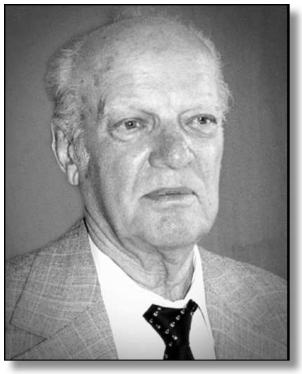

A Máramaros megyei Taracközben született. Közgazdasági egyetemi diplomáját a kolozsvári Bolyai tudományegyetemen szerezte 1946-ban. Nem sokkal később ugyanitt vette kézhez a középiskola tanári munkához szükséges pedagógiai abszolváló bizonyítványokat is.

Pedagógiai munkáját a ***Máramarosszigeti Magyar Fiúlíceumban*** kezdte. 1947-ben telepedett le Magyarországon, és lett a ***Nyíregyházi Kereskedelmi Középiskola*** – a jelenlegi ***Széchenyi István Közgazdasági és Informatikai középiskola*** – tanára, ahol 1967 és 1972 között igazgatóhelyettesi feladatokat is ellátott.

1983-ban vonult nyugdíjba, de még hosszú ideig, majdnem húsz évig visszajárt az iskolába. Egyrészt óraadóként segítette nevelő-oktató munkát, másrészt a Széchenyi 75 Alapítvány és a Széchenyis Öreg Diákok Alapítvány kuratóriumának tagjaként támogatta az intézményi feladatok megvalósítását. Kurátorként, különösen a tanulókat érintő döntések meghozatalában, a nevelés-oktatás iránti elkötelezettsége és a fiatalok iránti hallatlan szeretete vezérelte. Közel két emberöltőnyi időt, kereken fél évszázadot töltött a katedrán.

Igazi pedagógusként életeleme volt az oktatás és nevelés. Úgy tartotta, hogy a pedagógus legfontosabb feladata a rábízott tanulók sokoldalú felkészítése, értékes emberi tulajdonságainak fejlesztése. Ennek szellemében alkotott, cselekedett hosszú pedagógiai pályafutása során.

Tanítványok százait, ezreit nevelte, vezette be fokozatosan a felnőttek összetett, bonyolult és sokszor ellentétes értékvilágába. Megmutatta az összefüggéseket a társadalom, a humánus érték és a gazdasági élet összetevői között. A közgazdasági, a pénzügyi ismeretek és számviteli órái élményszámba mentek, az elméleti ismereteket ragyogóan ötvözte a valóságból vett jobbnál jobb példákkal.

Vallotta, mint Széchenyi István: *„Minden emberben van valami jó, mint virágban méz”*.

Ez a hitvallás vezérelte mindig, amikor tanítványaival foglalkozott. Igyekezett mindenkiben felfedezni a jót, azt minél jobban kiteljesíteni, tökéletesíteni. Munkáját tanítványai meghálálták: kiemelkedően teljesítettek a pénzügyi és számviteli országos szakmai tanulmányi versenyeken, számosan szerepeltek sikeresen a felsőoktatási intézmények felvételi vizsgáin, szakmailag és emberileg elismerésre méltó módon illeszkedtek be a gazdasági élet vérkeringésébe. Közülük nagyon sokan játszottak és játszanak ma is meghatározó szerepet egy-egy vállalat vagy pénzintézet vezetésében.

Talán ennél is fontosabb: volt tanítványai mindig szeretettel és jó szívvel emlékeznek vissza az iskolában eltöltött évekre, tanáraikra és személy szerint volt osztályfőnökükre, Borka Sándor tanár úrra.

Sokszor elmondta aktív és nyugdíjas korában egyaránt, hogy őt mindig a fiatalok, a tanítvá-

nyok serege éltette, ők varázsolták lélekben örök fiatallá. Mégis mivel tudta maga mellé állítani tanítványait? Elsősorban azzal, hogy partnernek tekintett minket, hogy számára mi a gyermekek, a fiatalok ugyanolyan emberek voltunk, mint a felnőtt: tisztelte az embert, meglátta a jót. Azt is tudta, hogy milyen óriási felelősséggel tartozik fejlődésükért az, aki nevelésükre, oktatásukra hivatásból vállalkozik.
Nevelő-oktató tevékenysége nem maradt az iskola falain belül.
Tanulmányi kirándulásokat szervezett, rendszeresen vitte diákjait az ország különböző részeibe. Megismertette velük hazánk természeti és ember alkotta értékeit. Külföldre is gyakran elvitte tanítványait. Lehet, hogy szülőföldje, a gyermekkor hagyott benne örökre kitörölhetetlen nyomokat: legjobban akkor érezte magát, ha hegyek vették körül.
Közösségi ember volt. Akkor volt igazán elemében, ha a fiatalok vagy tanártársai, munkatársai vették körül. Valamennyi tantestületi rendezvényen aktívan vett részt. Örökké emlékezetesek maradnak valamennyi résztvevő számára azok a zempléni kirándulások, melyeket ő szervezett a tantestület számára, amelyeken megismerhették és megtapasztalhatták végtelen vendégszeretetét. Az iskola, az iskolaközösség iránti elkötelezettsége, szeretete nem maradt viszonzatlan. Mindig örömmel, szeretettel és tisztelettel fogadta az iskola pedagógiai és szakmai tanácsait, javaslatait.

A 80. születésnapján a tantestület körében köszöntöttük, és örültünk, hogy újra láthattuk a tanári szobában. A kollégák megilletődötten és szeretettel hallgatták emberséges szavait, a sokat tapasztalt ember okos, bölcs tanácsait.
Tudtuk, hogy beteg, de nem gondoltuk, hogy utoljára vagyunk együtt. A középfokú közgazdászképzés egyik kiemelkedő egyénisége volt. A fiatalok nevelése-oktatása iránti elkötelezettsége, pedagógiai hite, oktatási gyakorlata és eredményessége, a tanulók és tanártársai iránti szeretete és tisztelete valamennyiünk számára példaértékű.

A pedagógusi életműve teljes. Neve sokáig fennmarad. A tanár úr szeretettel nevelt bennünket, tanítványokat az életre, és még felnőtt korunkban is emlékezünk emberséges tanácsaira. Én a nyíregyházi OTP-nél dolgoztam, ahol Borka tanár úr több alkalommal volt megtisztelt ügyfelem.
Nyugdíjasként még most is emlékszem arra, amikor egyik osztálytársamnak mondta kedvesen tanításképpen: *„Fiam, ha egy leánnyal csókolózol, az a te magánügyed, s nem lámpa alatt kellene, hogy mindenki lássa”* Humorosan mondta el, hogy mindenki tanuljon belőle.

Egy nagypapa ment a 18 éves unokájával tanár úr hamvait őrző urnatartóhoz és azt mondta:
„Látod, neki köszönhetem, hogy könyvvizsgáló lettem”.

Forrás:
- A 85 éves a Széchenyi István Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola évkönyve
- Hargitai István igazgató írása.

Tanítványa, TILKI JÁNOS
Nyíregyháza

BOROS LÁSZLÓ (Nagykőrös, 1940. szeptember 17. – Kocsér, 2000. augusztus 14.): tanító, általános iskolai tanár

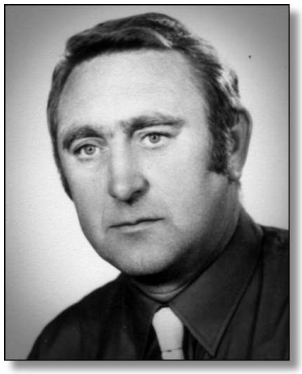

Édesapja, Boros László szobafestő, édesanyja, Kovács Teréz gyári munkás Nagykőrösön. Egyszerű munkásszülők, akik nagy szeretetben nevelték gyermeküket, arra törekedek, hogy egyetlen értelmes, jó eszű gyermekük élete könnyebb legyen. Boldog gyermekkora volt, mert nemcsak a szülők, hanem a családdal együtt élő nagynénik szeretetét, kényeztetését is élvezhette.

Az általános iskolában úgy tanult, hogy méltó legyen arra, amit szülei elképzeltek, „tanult ember” legyen. Miután jó eredménnyel befejezte az általános iskolát, középiskolába jelentkezett Nagykőrös város gimnáziumába. Egy évet járt a gimnáziumba, majd ezután került Debrecenbe az állami fiú tanítóképzőbe, hogy tanítónak tanulhasson. Igaz, akkor még nem tudta, hogy ő igazi pedagógusnak született.

Kollégistaként 1955-ben

Lánya visszaemlékezése szerint, amit neki édesapja mesélt, nagyszerű négy évet töltött el Debrecenben. További életét nagymértékben meghatározták azok az élmények, amelyek ebben a gyönyörű városban érték. Életre szóló barátságok alakultak ki a fiatal debreceni diákok között. Sokat tanultak egymástól az élet szeretetéről, toleranciáról, együttérzésről.
Igazi jellemformáló évek voltak ezek számára. Később feleségének és gyermekeinek sokat mesélt a debreceni élményeiről, sohasem felejtette el azokat az osztálytársakat, tanárokat, akiktől annyit tanulhatott. Társai is nagyon szerették vidám természetét, hiszen mindig nagyon közvetlen, segítőkész ember volt. Debrecenben érték azok az impulzusok, amelyek segítségével később nagyszerű pedagógussá vált.

Miután 1961-ben sikeres érettségi vizsgát tett, ***Köröstetétlenen*** kezdte tanítói gyakorlóévét, pályafutását. Egy tanítási év eltelte után eredményesen vizsgázott és szerezte meg a tanítói diplomáját. Köröstetétlenen egyszerű, szegény sorsú gyermekekkel foglalkozott.

Közben megismerkedett Fehér Ilona óvónővel, akivel 1962-ben házasságot kötött, és fiatal pedagógusként együtt kezdték el közös életüket ***Kocsér*** település ***általános iskolájában***, óvodájában. Boros László ebben az iskolában is tanítóként tevékenykedett. Igyekezett a reábízott munkát maximálisan, az iskolavezetés, a szülők és a gyerekek megelégedésére végezni. Szerencsére olyan ismereteket sajátított el Debrecenben a tanítóképzőben, hogy munkájának minden esetben megvolt az eredménye. Tanítványai szerették a szigorú, de igen emberséges tanító bácsit.
A tanítási időn túl, délutánonként is foglalkozott tanítványaival. Iskolán kívül pedig feleségével együtt nagyon sokat tevékenykedtek a falu épüléséért, szépüléséért.

Családi életükben is alapvető változás történt. 1963-ban megszületett lányuk, Erika, akit nagy gondossággal és szeretetben neveltek, tanítottak. Erika követte szüleinek példáját, pedagógus lett. Tanulmányainak befejezése után matematika-technika-informatika szakos tanár, Kecskeméten az egyik általános iskola vezetője.

Boros László és felesége kreatív személyiségek voltak. Nagyon sokat tettek azért, hogy a faluban élő nagyon szegény, hátrányos helyzetű gyermekek számára lehetőségeket biztosítsanak. Felkarolták, tanították, nevelték őket. Igyekeztek megadni számukra a világ lehetőségeiből, amennyit csak tudtak.
Amikor pedig az iskolának magyar szakos tanárra volt szüksége, akkor elvégezte Szegeden a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán a magyar szakot.
Az iskolavezető minősítése, a szakfelügyelet véleménye szerint a magyar tantárgyat is remekül tanította, tanítványai is szívesen emlékeznek rá.
Gyermekszeretetét, jó szervező tehetségét az iskola vezetői és a felügyeleti szervek is tapasztalták. Az iskola úttörőcsapatának vezetésével bízták meg.
Ezek után pedig már nemcsak az osztálya közösségének, hanem az iskola minden tanulójának kirándulásokat, nyári táborozásokat szervezett feleségével közösen. Olyan helyekre vitték el a gyerekeket, ahová nélkülük talán sohasem jutottak volna el. A kocséri közösségi élet meghatározó személyiségei voltak ők, együtt remek párost alkotva.

1967-ben kiegészült családjuk, megszületett Csaba fiuk. Így a család teendői is megszaporodtak. Tevékenységüket a sok-sok tennivaló mellett még jobban, alaposabban össze kellett

hangolni. Csaba felnőtt korában a vendéglátós vállalkozói szakmát választotta.

Boros László tanár úr egész életét meghatározta a sport szeretete. Pedagógus tevékenysége során gyerekek százaival foglalkozott a futball és a kézilabda sportágakban. Számos fiatalt indított el különböző sportágakban. Annak ellenére, hogy soha nem volt testnevelő tanári végzettsége, mindig foglalkozott testneveléssel.
A sport a legkedvesebb érdeklődési terület volt számára. Egy igazi jó sporteseményért az ország másik felére is elutazott. Rengeteg barátja, ismerőse volt az ország több pontján, ezek a közös sportszeretetből alakultak ki.
Nagyon sok tanítványát vitte el különböző sportszakosztályokhoz, hogy ott egy esetleges karrier lehetőségét biztosítsa számukra. Ennek meg is lett az eredménye, hisz több esetben sikeres pályákat indított el. Ezek a tanítványok később sem feledkeztek meg arról, kiknek köszönhetik sikereiket. Egyik tanítványa, (aki szép sportsikereket ért el), minden évben megszervezi a Boros Kupát, mely barátságos, emlékező futball-rangadó mindenki „Lacikájára” emlékezve.

Albert Flóriánnal is focizott egy öregfiúk meccsen

Boros László tanár úr pedagógiai, úttörő-csapatvezetői, sportmenedzseri szerteágazó tevékenysége felőrölte, kikezdte egészségét.
1991-ben betegsége miatt ment nyugdíjba. Ekkor már több betegség jeleit tapasztalta. Érezte, hogy jobban kell vigyáznia magára. Ahhoz viszont, hogy a szerény nyugdíja mellé többet nyújthasson családjának, családi vállalkozásba kezdett, de még a portási teendőket is elvállalta.

Még ezután is kereste a lehetőségeket, hogy hol tud segíteni családjának, a falunak.

Nagyon vidám természetű ember volt, humorát imádták ismerősei. Sohasem vette igazán komolyan a betegségeit, ő igazán élt. Úgy ment el, ahogyan élt. Vidáman, szeretetreméltóan, boldogan. Élete utolsó perceiben még elmondott egy viccet az orvosának, majd elaludt. 2014. augusztus 14-én ment el, a kocséri temetőben helyezték örök nyugalomra.

Boros László igazi életigenlő ember volt. Sokan, sokat tanulhattak tőle, hogyan kell szeretni az életet, segíteni mindig másokon, megbecsülni a barátokat, nagyon szeretni a családját, az embereket. Élete megmutatta, hogyan kell igazi pedagógusként nevelni, példát mutatni.

Forrás: lánya, Fáriné Boros Erika visszaemlékezése.

Iskolatársa, VMIRJÁNCKI JÓZSEF
Körösszegapáti

BOROS LÁSZLÓNÉ Fehér Ilona (Törtel, 1941. november 15. – Kocsér, 2003. június 16.): óvónő

1941 novemberében Fehér János vasutasnak és feleségének, aki a család háztartását vezette leánygyermekük született.
A szépen cseperedő lányka 1947-ben a helyi iskolába iratkozott, ahol eleinte még egyházi fenntartású iskolában kezdte a tanulást, de már a nyolc osztályt állami iskolában fejezte be. Mivel tanulmányi eredménye kiemelkedő volt, szülei

elhatározták, hogy támogatják továbbtanulási szándékét. Így iratkozott be Nagykőrös város több száz éves múlttal rendelkező híres gimnáziumába.
Fehér Ilona mint gimnáziumi tanuló teljesítette az iskola elvárásait, igyekezett úgy tanulni, hogy szülei előtt, akik sokat áldoztak azért, hogy tanulhasson, ne valljon szégyent.
Közben az iskolában része lehetett olyan eseménysorozatoknak, mint 1957-ben az iskola 400 éves fennállása, Arany János születésének 140 éves, valamint 100 éves évfordulója annak, hogy a költő Nagykőrösön megírta *A walesi bárdok* című balladáját.

Miután sikeresen, jó eredménnyel érettségizett, szinte természetes volt, hogy tovább tanul. Beiratkozott Kecskeméten az Óvónőképző Főiskolára.

1960-ban már mint diplomás óvónő kezdhette meg tevékenységét Pest megye keleti szélén fekvő település, ***Köröstetétlen óvodájában***. Itt csak két hónapot dolgozott, mert áthelyezték ***Kocsér*** községbe óvónői státusba, ahol 1961-ben már az ***óvoda*** vezetője lett. Ezt a megbízatást egészen a nyugdíjazásig nagy hozzáértéssel végezte.

1962-ben, miután megismerkedett Boros László tanítóval, férjhez ment. Ezután már ketten, közösen, egymást segítve oldották meg a munkakörükkel kapcsolatos, reájuk háruló feladatokat.
A család is szaporodott, előbb 1963. november 3-án Erika lányuk, majd 1967. január 27-én Csaba fiuk született. Gyermekeiket nagy szeretetben, odaadással nevelték. Mindennél fontosabb volt számukra a család nyugalma, gondoskodás a gyermekekről. Erika lányuk követte szülei példáját. Tanulmányai befejezése után mint tanár, iskolavezető dolgozik Kecskeméten. Csaba vállalkozó lett.

Boros Lászlóné óvónői tevékenységének igazi „alkotása” az óvodája volt. Mint az óvoda vezetője nagy szorgalommal kezdett hozzá, hogy az intézmény ne csak gyermekmegőrző legyen, hanem a reábízott gyermekek szellemi és testi fejlődését is biztosítani tudja.
Az ő közbenjárására került sor a településen lévő egykori Dósa-kúria romos épületének a felújítására, mely az óvoda épülete lett. Kitartó szorgalommal, az egész község bevonásával a romos épület megújult, az épület körüli félholdas parkot „gyermekvilággá” alakították, megőrizve annak régi fáit, bokrait. Javaslatára „Tündérkert” óvoda lett.
Neki köszönhető, hogy az ott folyó óvodai nevelőmunka alapján 1971-ben bázisóvodának jelölték ki. Így több óvoda tartozott hozzájuk.

„Gyermekei” között 1972-ben

Vezetése alatt az óvoda intézménye igazi kulturális intézmény lett, messzire kiemelkedett ez a falusi óvodák sorából, meghaladva korát.
Mint óvodavezető figyelt a világ újításaira, felfedezéseire, az óvodában alkalmazta ezeket. Minden módszertani, szakmai újítást felkarolt és támogatott. Igazi korszerű óvodát vezetett. Kollégái nagyon szerették, az óvodában emléktáblát helyeztek el emlékére.

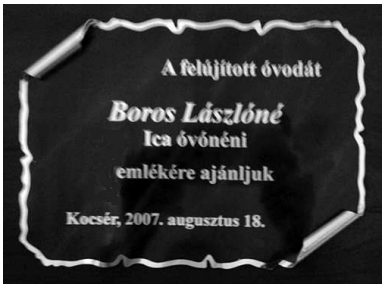

2013-ban ünnepelték az óvoda fennállásának 60 éves évfordulóját. Ebből az alkalomból ünnepséget rendeztek. Mind a Kocséri Híradó, mind a Kőrösi Újság beszámolt erről az eseményről.
Ezekből a beszámolókból tudhatjuk, hogy *Bodnár Andrásné* óvodavezető köszöntőjében nagy szeretettel üdvözölte a jelenlévő régi óvodásokat, dolgozókat, megemlékezett a régi kol-

légákról, gyertyát gyújtva azok emlékére, akik „ma már csak lélekben lehettek velünk”.

Visszaemlékezett arra, hogy több évtizeden keresztül Boros Lászlóné Ica óvó néni vezette az óvodát, kinek gyermekszeretete, hivatása iránti elkötelezettsége, szorgalma és kitartása tiszteletet parancsoló, igazi példa.

Ünnepi beszédében többek között ezeket mondta: „1960-ban aztán érkezett egy fiatal lány Törtelről, akit Fehér Ilonának, nem sokkal később már Boros Lászlónénak hívtak.

Ica óvó néni meghatározó személyisége volt Kocsér óvodai életének. Hosszú pályafutása alatt a szép kastélyépületet a saját elképzelése és tervei alapján – az épület stílusát megőrizve – többször átalakították, hogy alkalmas legyen az óvodai nevelésre és helyet adjon a növekvő gyermeklétszámnak. A kivételes kézügyességgel és esztétikai érzékkel megáldott Ica óvó néni, Baky Nándorné Katika és munkatársai olyan környezetet teremtettek, amelyben nemcsak az óvodáskorú gyermekek, hanem a szülők, az idelátogató vendégek is jól érezték magukat.

Szakmailag is kimagasló teljesítményt nyújtott. Az óvodában 1970-ben a járás községeiből elsőként a kocséri óvoda vezette be az új óvodai programot.

A következő évben bázisóvodának jelölték óvodánkat. 15 éven keresztül volt az óvoda elméleti és gyakorlati továbbképzések helye. Körzetünkhöz tartozott: Törtel, Abony, Jászkarajenő, Köröstetétlen, Nyársapát és Dánszentmiklós. Az óvoda egész közössége ezekben az években élte meg szakmailag a legnehezebb és egyben az egyik legeredményesebb időszakát.

A 80-as évek második felétől foglalkoztatott bennünket az óvodai nevelés lehetséges megreformálása, a mindenkori igényekhez való igazítása. Ennek során eljutottunk nevelőmunkánk megújításához, melynek alapja a gyermekek egyéni képességének figyelembevétele volt.

Ennek eredménye az 1990-ben bevezetett helyi nevelési program, ami a mai napig megállta helyét a változó körülmények között is. Ica óvó nénitől tanultuk a szakmát, a mai napig, az ő munkáját folytatjuk tovább!”

Boros Lászlóné óvó néni az óvodai tevékenységén túl nyaranta férjével közösen táborokat szervezett, ahol rengeteg barátot szerzett. Ezek a barátságok egész életre szóltak.

Nagyon kreatív ember volt, mindig alkotott, rendkívül jó kézügyessége révén rengeteg kép, hímzés, sokféle alkotás került ki a kezei közül. Nagyon szerette a zenét, az operát, gyönyörűen énekelt.

1997-ben ment nyugdíjba. Ezután minden idejét családjának szentelte, munkájával segítette őket. Nyugdíjas éveiben gyümölcs- és zöldségátvevő telepet működtetett. Mint minden munkát, ezt is nagy precizitással, gondossággal végezte.

Munkája elismeréseként *Miniszteri Dicséretben* részesült Pozsgai Imre minisztersége idején.

Szervezetét betegség támadta meg, melyet hosszú ideig türelmesen viselt. 2013. június 16-án hunyt el. A kocséri temetőben helyezték férje mellé örök nyugalomra.

Nagyon sok ember emlékezik szeretett óvó nénijére, aki egész életét a település óvodájában töltötte el. Nagyon sok embernek hiányzik gyönyörű mosolya, barátságos, mindig segíteni akaró természete.

Forrás: lánya, Fáriné Boros Erika visszaemlékezése.

VMIRJÁNCKI JÓZSEF, tanár
Körösszegapáti

„...mert aki azt a bátorságot veszi magának,
hogy másokat tanítson,
annak önmagának is állandóan tanulnia kell.”
(Balogh József)

Cs

CSÁNYI BARNA (Esztergom, 1911. július 5. – Eger, 1986. november 20.): testnevelő tanár, vívómester

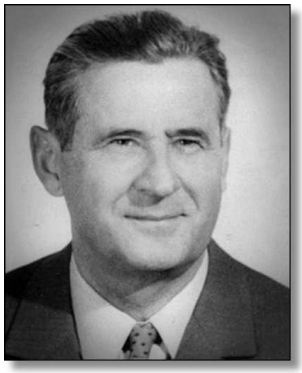

Érettségije után (Esztergom, 1929) Budapesten, a Testnevelési Főiskolán (TF) szerzett testnevelő tanári diplomát és vívómesteri képesítést. A vívásban gyakorlati tapasztalatait Róna Ármin mellett, az ő vívótermében gyarapította.

Nem tudjuk, pályáját hol kezdte, de azt igen, hogy a II. világháború végéig ***Kassán*** tanított, majd a menekülés során ***Egerbe*** jött. Itt két év kivételével nyugdíjazásáig a ***Dobó Gimnáziumban*** tanított.
1951-ben az „X-es származású és klerikális beállítottságú” kiváló szakembert diákjai bánatára és a Dobó Gimnázium nagy veszteségére eltávolították az intézetből. Az ***ipari tanulók iskolájába*** helyezték. Kosárlabdás tanítványai oda is követték az edzésekre.

Szerencsére csak két évig nem volt a gimnáziumban, de az országos középiskolás bajnokságokat akkor is a dobósok nyerték – általa. Az 1953/54-es tanévtől ismét a régi helyén volt.
Ő maga is sokoldalú, kiváló sportoló volt. Válogatott kosárlabdázó, atléta és elsőrangú vívó sportmúlt állt mögötte. 1952-ben a Magyar Mesterek bajnokságán kard egyéniben a dobogó harmadik fokára állhatott föl. Nevelőként, szervezőként és szakvezetőként kitűnőnek bizonyult. Mikor Egerbe került, az itteni vívósport a mélyponton volt. Mivel ő a vívást szerette a legjobban, így e sportágat kezdte meg fölépíteni az alapoktól. Az egri diákvívókkal rövidesen jelentős elismerést váltott ki: egyéni és csapat középiskolás bajnokságok kísérik végig edzői pályáját. Vívói az Egri Dózsa, majd a Vörös Meteor, végül az Egri Sport Egyesület (ESE) keretében találtak otthonra.
Csányi tanár úr edzőképzéseket is tartott, a vívásban pedig mindenes volt (edző, vezetőedző, technikai, majd szakosztályvezető, I. osztályú, utóbb országos versenybíró). Megalakulásától a Heves Megyei Vívószövetség és a hét megyét tömörítő területi bizottságnak az elnöke lett.

Munkabírása lenyűgöző volt, szakmai tudása sok sportágban páratlan. A kosárlabda „dobós” meghonosítása is az ő nevéhez fűződik: már az 1948/49-es tanévben az országos középiskolás döntőben bronzérmet szerzett a Dobó csapata. Tíz évig tagja volt a megyei Testnevelési és

Sporttanácsnak (TS). Egerben ő alapozta meg az Országos Sport Napokat (OSN).

1956. október 26-án a gimnázium Csiky S. utcai kapujában állva akadályozta meg, hogy a diákok kijussanak az épületből. Így védte meg őket attól, hogy a tüntetések résztvevőiként nemkívánatos eseményekbe sodródjanak. Október 30-án a gimnázium tantestülete az üzemi munkástanács elnökéül választotta meg. 1957. január közepén a rendőrség kihallgatta.

Kitüntetései: megkapta a *Magyar Népköztársaság Sport Érem mindhárom fokozatát*, az aranyat újólag is, a *Magyar Vívás Kiváló Nevelő Edzője arany fokozatát*, az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* elismerést.

70. születésnapján köszöntötték az egri városházán

Emlékére tartották meg a vívók évekig a „Csányi Barna Emlékversenyeket" (a legutóbbi 2007-ben volt). 2011-ben újra megrendezték: száz éve született Barna bácsi…! Ekkor róla nevezték el a Dobó Gimnázium régi tornatermét, és annak bejáratánál elhelyeztek egy emléktáblát. „Véletlenül" mindkét lányát vívótanítványa vette feleségül (Dr. Czenkár Béla, ill. Kovách László).

Meghalt Egerben 1986. november 20-án, az egri bazilika altemplomába temették.

1993-ban posztumusz részesült – az elsők között – a frissen alapított „*Eger Kiváló Pedagógusa*" díjban a Magyar Kultúra Napján, január 22-én. A kitüntetést dr. Ringelhann György polgármester adta át.

A Gimnázium Széchenyi utcára nyíló előterében márvány emléktáblát helyeztek el emlékére hálás tanítványai 2000-ben.

Még most is fülünkbe csenghet iszonyú erős hangja, amint „vezényelt" bennünket: Sokkal keményebben, jóval határozottabban, férfiasan…! Osztályunkkal bemutató órát tartott egy alkalommal a megye középiskolai testnevelő tanárainak.

1960 körül több egri középiskola részvételével tavaszi tornaünnepélyt rendeztek az egri stadionban. Az eseményből és szervezésből oroszlánrészt vállaló Barna bácsi vezényletével az első gyakorlatot „némán" mutatták be a diákok. Több, kisebb háromszögbe rendezett, 21 fős csapat alkotott egy nagy háromszöget, melynek csúcsa a lelátó felé nézett. Itt voltak a mi osztályunk tanulói.

A tanár úr észrevette, hogy lassan elbizonytalanodunk. Ekkor nagy lélekjelenléttel gyorsan a mikrofonhoz lépett, és elkezdett számolni – egy-kettő, három-négy –, ahogy a betanításkor is tette. Erre „visszatért" a ritmus, és sikeresen fejeződött be a mutatvány. A többi talajgyakorlatot már zene kísérte: az Egri Helyőrségi Zenekart Auth Henrik karnagy vezényelte.

Konja Tamás tanár írta róla (1990. Jubileumi Évkönyv): „…az 50-es években … a zavaros, megkergült világban számunkra az ő személyisége egy biztos pontnak számított. A munkában kérlelhetetlen volt (tornaórák, kosárlabda- és vívóedzések), és ilyen volt a követelmény is. Az idő múlt, és érdekes módon az osztály nem sportoló tanulói is erősödtek és férfiasodtak. Az órák kemények voltak. Megjegyzései az *»ép testben ép lélek«* elmélet igazságát bizonygatták. *»Adni és követelni«* egyszerű elvén alapult ars poeticája. Nemzedékek köszönhetik neki sportszeretetüket, igényüket a mozgás iránt, testi és szellemi tartásukat… Mi, volt tanítványai, mindent köszönünk neki, és őrizzük emlékét."

Források:

- Dobós Centenáriumi Évkönyv (1990)
- Kováchné dr. Csányi Magda adatszolgáltatása
- Cseh Zita: Az 1956-os forradalom és megtorlás Heves megyei dokumentumai, 2006

Tanítványa, HAVAS-HORVÁTH ISTVÁN
Eger

CSENDES KÁROLY (Szolnok, 1933. augusztus 14. – Szolnok, 2009. február 14.): okleveles közlekedési üzemmérnök, mérnöktanár, szakfelügyelő

A család az ország két különböző vidékéről származott. Az édesapa, Csendes Károly református szabolcsi cipészmester legkisebb fia volt. Érettségi vizsga után a Nyíregyházi Felsőkereskedelmi Iskolán kapott oklevelet, majd Szolnokon helyezkedett el a mai Varga Katalin Gimnázium épületében működő postahivatalban. 1941-től az újonnan megnyíló Baross utcai Főpostán postaforgalmi főtisztként dolgozott. Testvérei is tanult emberek voltak, egyik bátyja főjegyző lett.

Édesanyja, Mészáros Margit régi szolnoki katolikus családból származott, a család felmenői a XVIII. század elejétől a városban éltek: iparosok, mesteremberek voltak. A nagypapa a MÁV Járműjavítóban dolgozott haláláig, 1917-ig. Az édesanya két nővérével és a nagymamával együtt szerető, vallásos légkört teremtett gyermekei számára.

Károly elemi iskoláit Szolnokon kezdte (1939) és Karcagon folytatta, mert az édesapát az új karcagi posta főnökévé nevezték ki (1942), ezért a család is oda költözött. Kitűnő tanulóként az elemi iskola negyedik osztálya után a nyolcosztályos Karcagi Református Nagykun Gimnáziumba íratták (1943), de itt csak az első osztályt végezte el, a tanévet előbb le kellett zárni, a bizonyítvány kelte: 1944. április 1.

A front közeledtével megváltozott az élet rendje: a postát a keleti országrészből a fővárosba evakuálták, s a család – két kisgyerekkel – követte az édesapát Budapestre. Egy Hársfa utcai ház pincéjében vészelték át az ostromot. Amikor a házból minden felnőtt férfit malenkij robotra vittek, az édesapa, mielőtt a gödöllői gyűjtőtáborba került volna, megszökött.

A háborús évek után a család visszatért Szolnokra, az édesapa 1945-től a 2. számú vasútállomási postahivatalban dolgozott, később nyugdíjazásáig az 1. sz. Szolnoki Postahivatalban főnökhelyettes volt.

Középiskolai tanulmányait 1945 szeptemberétől a nagy múltú Szolnoki Állami Verseghy Ferenc Gimnáziumban folytatta. A tekintélyes, kiválóan képzett tanári kar közvetítésével alapozta meg sokoldalú műveltségét. Különösen Benedek Jenő festőművész rajz- és művészettörténet órái és megtisztelő dicséretei, valamint az énekórák voltak rá nagy hatással. A cserkészmozgalom a fiatal Kaposvári Gyula vezetésével (később a Damjanich János Múzeum igazgatója) a természetjárást szerettette meg vele, és segítette a felelős, közösségi emberré válás folyamatát. Néhány társával együtt Kaposvári Gyulának segítve mentette a papírgyár zúzdájából a volt Ferences Rendház történelmi értékű egyházi iratait. A középiskolai évek értékes hozadéka volt a 8 évig tanult latin nyelv és annak kultúrkincse, valamint a 3 évig intenzíven oktatott német nyelv, amelyben a köznyelvi társalgás szintjéig jutott el.

Szabad idejében nagyon sokat és széles körű érdeklődéssel olvasott. Repülőmodelljeivel sikeresen vett részt az országos versenyeken, és 17 éves korától régi vágya teljesülhetett: vitorlázórepülést tanult Szolnokon és Miskolcon. Elméleti és gyakorlati vizsgát tett repülésből. 1949 és 1951 között repülési naplója szerint 61 felszállást teljesített.

Mindeközben az ország iskolarendszere megváltozott. Az elemi iskolát felváltotta a 8 osztályos általános iskola, onnan a továbbtanulni szándékozók a 4 osztályos gimnáziumban folytathatták tanulmányaikat. Így történhetett, hogy a középiskolás nem a gimnázium 6., hanem az új gimnázium 2. osztályába lépett. Az iskola neve is megújult néhány évre: a történelmi múltú Verseghy Ferenc Gimnázium neve Szolnoki Állami Nikosz Beloiannisz Általános Gimnázi-

umra változott. Ez a név szerepel az érettségi bizonyítványban is.

Az 1952. június 18-án megszerzett kitűnő érettségi eredménye bármelyik egyetemre utat nyitott volna számára, de nagyobb anyagi támogatásra nem számíthatott. A repülés és a műszaki tudományok iránt is érdeklődött, ezért a Budapesti Műszaki Egyetem akkor Szegedről Szolnokra települő Közlekedési Karán folytatta tanulmányait.

1957-ben diplomát szerzett, és okleveles közlekedési vasúti üzemmérnökként 2 évet töltött a MÁV Szegedi Rakodási Főnökségén. Élet- és munkakörülményei arra késztették, hogy 1959 szeptemberében visszatérjen ***Szolnokra***, örömmel fogadva a ***Verseghy Gimnázium*** igazgatójának, Hack Mártonnak a meghívását: legyen régi iskolájának a tanára. (Később a nála 8 évvel fiatalabb öccse, Csendes Csaba is itt tanított, miután a debreceni egyetemen elvégezte a magyar-orosz szakot.) A régi-új iskolában matematikát, műszaki rajzot, filozófiát, művészettörténetet tanított, és szervezte az akkor bevezetett politechnikai oktatást. Az utóbbi oktatási forma szakfelügyeletét is ellátta 1960 és 1965 között.

1965-ben megnősült, felesége, Szabó Margit a szolnoki Varga Katalin Gimnázium magyartörténelem szakos tanára volt 39 évig, 1970-től 1976-ig pedig igazgatóhelyettesként dolgozott. Lánya, Csendes Monika apja érdeklődését folytatva, a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karát elvégezve (1992) férjével, Álmosdi Árpáddal Szolnokon telepedett le. Sok szolnoki középület viseli kezük munkáját.

Csendes Károly 1971-ben az újonnan épült ***Vegyipari, Finommechanikai és Műszeripari Szakközépiskola*** mérnöktanára lett, 1978 és 79 között megbízott igazgatóhelyettes. 1976 és 1978 között a Fővárosi Pedagógiai Intézet megbízásából a finommechanikai és gépészeti tantárgyak országos szakfelügyeletét látta el.

1993-ban nyugdíjba ment, ezután családjának és unokáinak élt 2009-ben bekövetkezett haláláig.

Műszaki egyetemet végzett, de igazi hivatását az iskolában, a tanításban találta meg. Ehhez jó alap volt a sokoldalú műveltsége, valamint az új ismeretek megszerzése és átadása iránti képessége. A Németh László-i elvárások szerinti pedagógustípust közelítette: tanítványainak nem a tantárgyak szabta határokon belül, hanem a maga teljességében akarta bemutatni a világot. Jártas volt a természet- és társadalomtudományokban, ismerte a művészetek világát. Maga is jó érzékkel festett, rajzolt, évekig járt Baranyó Sándor festőművész művésztelepi szakkörébe, akvarelljeit a rajztanárok szolnoki tárlatán is bemutatták (1966). A zene iránti szeretetét még a középiskolából hozta magával, nyugdíjas éveiben rendszeres koncertlátogató volt.

Tudásvágyát még a Verseghy Gimnázium kiváló tanári kara alapozta meg, majd rendszeres olvasással bővítette ismereteit. Ezt szolgálta egyre gyarapodó könyvtára és a rendszeresen érkező folyóiratok. Így sajátította el a fotózás sokféle technikáját és a labormunkát.

A fentiekre igen nagy szükség volt 1971-től, amikor a szakközépiskola mérnöktanára lett hajdani egyetemi társa, Szűcs Gyula igazgató hívására. Az iskolatípus még rövid múltra tekintett vissza, sok küzdelemmel, de főképpen jó eredményekkel lehetett elismertetni létjogosultságát. Színvonalas oktatást kívántak a közismereti tárgyak, a műszaki irány pedig megbízható szakmai alapműveltséget adott a tanulóknak.

A negyedik év a mindkét oldalt magába foglaló érettségi vizsgával zárult. Az oktatás és nevelés minden pillanatban új megoldásokat, azok pedig kreatív vezetőket és tanárokat igényeltek. Az új oktatási módszereket csak munka közben lehetett kialakítani. Mindezt bonyolította a sokféle új tantárgy, a szükséges eszközök menet közben való beszerzése, a hiányzó vagy nem megfelelő színvonalú tankönyvek, a technikusképzés mellett folyó felnőttoktatás. A tananyaghoz saját maga rajzolta, fényképezte, rendszerezte az írásvetítő ábrákat, diapozitív képeket, a fotókat és a videofelvételeket. A tankönyvi szöveget, ha szükséges volt, részletes mérnöki kézikönyvekből, egyetemi tankönyvekből összeállított óravázlattal pótolta.

A következő tárgyakat tanította: műszerek és mechatronika, műszaki mérések, finommechanikai elemek és készülékek, szakrajz, anyagismeret, vizuális kommunikáció. Ő maga a szakrajzot tartotta a legfontosabbnak, csaknem minden évben több osztályban tanította. A szakrajz – szerinte – nemcsak szakmai ismereteket igényel, pontosságra szoktat, hanem lényeglátásra nevel, és fejleszti az esztétikai érzéket. A rajzok

nyomán gyártási folyamat valósulhat meg, tehát a rajzoló is osztozik a felelősségben. Emiatt a szakrajzokat nagyon pontosan javította, szigorúan, de igazságosan értékelte. Tudta, hogy a tanulásra hangolás legjobb módszere az egyéni teljesítmény dicsérete és elismerése, ezért a legszebb szakrajzokat – a saját megoldásával együtt – tárlókban elhelyezve rendszeresen az iskola nyilvánossága elé tárta. Ezzel kedvet adott néhány tanítványának a többletmunkához, hogy eljusson a szakmai tanulmányi verseny országos fordulójának első soraiba.

1975. április 1-jén

Osztályfőnökként a tanulmányi kirándulás műemléki látnivalóit előzetesen saját készítésű képeken mutatta be. Az osztályfőnöki órák egy részében a magyar technikatörténet legnevesebb feltalálóival, tudósaival ismertette meg a tanulókat.

Több műszaki egyetemista tanítványa kereste meg, hogy műszaki rajzból, statika és mechanika tantárgyból a segítségét kérje. Tanítványai szíves emlékezetét bizonyítja az érettségi találkozóikra szóló sok-sok meghívás – még 40 év múltán is.

Egyik tanítványa, később kollégája, *Kiss Ferenc* így emlékezik rá:

„Óráin, nevéhez hűen, ritkán emelte fel hangját, mégis figyeltünk rá. Csodáltuk biztos kézzel készített táblai rajzait, a valóban mérnöki pontossággal megtervezett időbeosztását. Egy-egy tervezési feladat közben megvillant sajátságos humora, amely új erőt adott a folytatáshoz. Pályájának vezérmotívuma a babitsi felismerés: *»Nem a tudományokra, hanem a gondolkodásra kell nevelni a diákokat.«* Több nemzedék végzett diákjai köszönik, hogy átadta nekik tudását, tapasztalatait, széles körű világlátását."

Kollégái megbecsülték, bíztak benne. Talán ezért is tartozott mindig valamilyen megbízás révén a szélesebb körű iskolavezetéshez. Csak tisztességes, értékes dolgokat vállalt. Három alkalommal kapott olyan megbízást, amelynek során meg kellett ítélnie a kollégák munkáját. Ebben a minőségében nem a kritikát vagy az elmarasztalást tartotta fontosnak, hanem a tájékoztatást, az ismeretek és a módszerek átadását, a szakirodalom megjelölését. Saját tapasztalatait is mindig felajánlotta. Az egyik iskolában így fogadták az óralátogatásra érkező szakfelügyelőt: „Szerencsére, ma lesz egy CSENDES napunk!"

Két kitüntetésben részesült: *Pedagógus Szolgálati Érdemérem* (1993); *Pro Schola Díj* (1999).

Egyetemes műveltségű volt. Művészi színvonalon rajzolt, festett és fotózott. Részletesen ismerte a II. világháború eseményeit, technikai újításait. Matematikából versenyfeladatokat oldott meg, terepen felismerte az ásványokat, megnevezte a vadvirágokat, hangjuk után azonosította a madarakat latin néven, illetve tudta, melyik felhőfajta hoz vihart vagy csendes esőt, és mindig volt kéznél egy latin közmondás. A képtárakban, múzeumokban egyetlen tanítványi kérdés sem érte váratlanul. Talán a kor utolsó polihisztorainak egyike volt. Azzá tette őt az a széles körű ismeretanyag, amelyet mindig ragyogóan tudott alkalmazni, sohasem szűnt meg gyarapítani és önzetlenül átadni másoknak.

Források:

- Igazgatók, kollégák, tanítványok, barátok visszaemlékezései
- Kiss Ferenc emlékező sorai
- Dr. Pókász Endre igazgató temetésen elmondott búcsúbeszéde

Felesége,
CSENDES KÁROLYNÉ SZABÓ MARGIT
Szolnok

DR. CSIKAI GYULÁNÉ dr. Buczkó Margit (Törökszentmiklós, 1935. május 3. – Debrecen, 2013. december 14.): középiskolai tanár, egyetemi docens, a fizikai tudományok kandidátusa

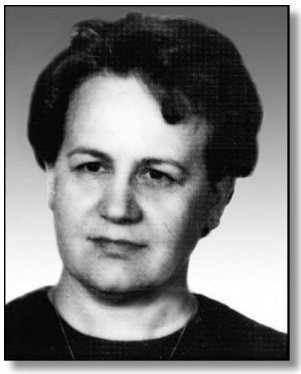

Kisiparosi családban születtem Törökszentmiklóson – így kezdi 2007-ben írt önéletrajzát Csikainé Buczkó Margit. Elemi és középiskolai tanulmányait kitűnő eredménnyel végezte, majd 1953-ban a KLTE TTK fizika-matematika szakára nyert felvételt, ahol 1957-ben jeles eredménnyel középiskolai tanári diplomát szerzett. Ezt követően két évig az ***MTA Atommagkutató Intézetében*** tudományos gyakornoki beosztásban dolgozott, majd 1951. január 1-től folyamatosan a ***KLTE*** dolgozója volt tanársegédi, adjunktusi, 1980 és 1994 között docensi beosztásban.

Oktatói tevékenységének egyik fő területe az alapfizika oktatásához kapcsolódott laboratóriumi és demonstrációs gyakorlatok vezetése, és sok éven át előkészítője volt dr. Szalay Sándor professzor tantermi előadásainak. Később ehhez kapcsolódva részt vett a hallgatói órakövető demonstrációs gyakorlatok kidolgozásában és vezetésében, az ezekhez szükséges jegyzetek, segédanyagok megírásában.

Egy másik fő oktatási területe tanár szakos hallgatóknak a *„Radioaktivitás és atommagfizika”* anyagának több évi oktatása volt, amelyből 1985-ben országos jegyzetet készített, amelyet még ma is használnak mind az alap-, mind a PhD képzésben. E tárgyból laboratóriumi gyakorlatokat dolgozott ki, és vezette azzal az igénnyel, hogy alkalmas legyen diplomamunkák, szakdolgozatok írására és diákköri feladatok végzésére is.

Oktató-nevelő munkáját szakmai igényesség, lelkiismeretesség jellemezte.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAROK

Csikainé Buczkó Margit
egyetemi docens

RADIOAKTIVITÁS
és
ATOMMAGFIZIKA
tanárszakos hallgatók számára

EGYSÉGES JEGYZET

KÉZIRAT

NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ, 1993

Diákkörös hallgatói közül sokan eredményesen szerepeltek országos konferenciákon, és többen már hallgató korukban nemzetközi folyóiratokban publikáltak vele együtt.

A fiatal tehetséges hallgatók önmegvalósítását döntőnek tartotta, és ezt igyekezett elősegíteni azzal is, hogy bevonta őket a Kísérleti Fizikai Tanszék és az Izotóp Laboratórium oktatási és kutatási infrastruktúrájának fejlesztésébe konkrét kutatási feladataiknak megoldása során.

Tudományos munkái nemcsak a Kísérleti Fizikai Tanszék neutronfizikai kutatásaihoz kapcsolódtak, amelyeket az ENSZ Nemzetközi Atomenergia Ügynöksége (NAÜ) is hathatósan támogatott, hanem igyekezett a képzés többrétűségét is figyelembe venni.

Buczkó Margit egyetemi docens egyik kutatási területe volt a fosszilis csontok vizsgálata ún. neutron aktivációs analízissel (NAA) és röntgen fluoreszcencia (XRF) módszerekkel. Az ember fejlődéstörténetének kutatásában egyik legfontosabb leletanyag az emberi csontmaradvány, amelynek felépítéséből az ember élettevékenységeire, értelmi képességének fejlettségére, míg kémiai összetételéből a lelet korára, valamint az egyed életkorára, nemére, vércsoportjára és betegségeire vonnak le következtetéseket. A módszer az elmúlt 50 ezer évre biztonsággal alkalmazható.

Munkájának eredeti célkitűzése az volt, hogy a nitrogén- és fluortartalom alapján történő kor-

meghatározást alkalmazza fosszilis csontok datálására. Konkrét célkitűzése a Vaskapu közelében feltárt temető maradványainak kormeghatározása volt. Kutatási eredményeiből megállapítható volt, hogy a különböző korú csontok nitrogéntartalmában ismétlődő ingadozások jelentkeznek, kb. 1900 év periódusidővel. Nem valószínű. hogy ez a szabályosság egymástól független, véletlen események együttes hatása. Az eredménnyel kapcsolatban számos kérdés merül fel, pl. hogy mi hozza létre a szabályos időközökben bekövetkező változásokat az N-tartalomban; mi a mélyebb fizikai, kémiai vagy biokémiai oka az N-tartalom változásainak?

Buczkó Margit feltevése szerint a fosszilis csontokban mérhető nitrogéntartalmat annak a korszaknak a hőmérséklete is befolyásolja, amelyben a fosszilizáció végbement. Így jutott el ahhoz a felismeréshez, hogy a fosszilis csont nitrogéntartalmának mérése paleo (legrégebbi régészeti korszak) hőmérséklet megállapítására alkalmazható (Paleo-hőmérő).

Az a felismerés, hogy a fosszilis csont információt rögzít az eltemetés idején uralkodó hőmérsékletről, a Buczkó Margit által végzett szisztematikus mérések eredménye. Kutatása számos, az élettel összefüggő vizsgálatnak lehet a kiinduló pontja. A *Nature*-ben 1977-ben megjelent dolgozatában elsőként bizonyította be, hogy a fosszilis csontok paleo hőmérőként használhatók.

Részt vett továbbá a kutatási bázis megteremtésében, pl. a házi neutrongenerátor fejlesztésében és több nukleáris mérőműszer kifejlesztésében (BF_3 proporcionális számlálók, automatikus csőposta, a ^{252}Cf besugárzó rendszer, az X-ray fluoreszcencia technika bevezetése, hidrogéntartalom mérésére alkalmas módszer és mérőrendszer kidolgozása stb.).

A ^{238}U hasadásában keletkezett késleltetett neutronok meghatározása képezte az1965-ben megvédett egyetemi doktori disszertációjának alapját. Ezt követték a neutronindukált magreakciók hatás-keresztmetszetének szisztematikus mérései és az adatok szisztematikus analízisei (NAÜ kutatási szerződés). A doktorandusa, Vas László bevonásával közölt munkájában kimutatta a klímában megjelenő 1900 éves periódust. Erre épült az 1979-ben megvédett kandidátusi értekezése.

Több külföldi doktorandus, NAÜ-ösztöndíjas munkáját irányította, akik nemcsak publikáltak, de tudományos fokozatokat is szereztek hazánkban és majd otthon.

Kutatási eredményeit 70 dolgozatban és két szabadalom társszerzőjeként ismertette számos nemzetközi szakfolyóiratban (Pl. Atomnaja Energija, Nuclear Physics, Physical Review, Analytical Chemistry stb.) és mértékadó nemzetközi konferenciák kiadványaiban. Ezekre mintegy 250 érdemi hivatkozás történt.

Munkája elismeréseként megkapta az Eötvös Loránd Fizikai Társulat *Selényi Pál-díját* (1988), az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* kitüntetést (1985), valamint a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet* (1994).

Több éven át tagja volt az International X-Ray Emission Spectrometry folyóirat szerkesztőbizottságának.

Csikai Gyula, Buczkó Margit és Wigner Jenő 1983-ban Debrecenben
(Buczkó Margit férje, Csikai Gyula professzor meghívására látogatott Wigner Jenő Debrecenbe, a tudós házaspárt otthonukban is felkereste.)

Buczkó Margit egyéniségére igazságérzete, mások munkájának elismerése és tisztelete meghatározó volt. Önbecsülése miatt ugyanezt elvárta másoktól is. 1993-ban a KLTE TTK dékánjához írt levelében meggyőzően fejti ki, hogy bárkinek az értékelése csakis végzett munkája alapján történhet, s ha ezzel kapcsolatban kritika merül fel, az érintett személyről megkérdezése nélkül etikátlan véleményt mondani. Ugyancsak ebben a levélben fejti ki, hogy a házastársi kapcsolat nem kérdőjelezheti meg az egyéni telje-

sítményt. Bizonyítékként utal pl. a Curie és a Szalay házaspárra.

Buczkó Margit aktív, fegyelmezett, munkára koncentráló oktató-kutató volt, akit a lényegre törő gondolkozás és kifejezőkészség jellemzett. Ilyen szellemben nevelte hallgatóit is. Őt egész életében a család, a munka és a segítőkészség motiválta, amint írják róla hazai és külföldi tanítványai.

Két fiúgyermekét önállóságra nevelte, a pályaválasztásukba sem szólt bele. Így szerzett az idősebb fia építész-, míg a fiatalabb elektromérnöki diplomát a BME-en. Fontosnak tartotta az idegen nyelvek ismeretét, ezért fiait már 4-5 éves koruktól külföldi turistautakra vitte Európa-szerte.

Ő maga szívesebben fogadott külföldi vendégeket, mint utazott volna, hisz mint mondta: *„látom a publikációikból, hogy mit csinálnak, a fű pedig ott is zöld”*. A hazai és külföldi vendéglátói imádták az őszinteségét és udvariasságát, mert ha valami nem volt kedvére, csak annyit mondott: *én ezt úgy csinálnám, hogy...* Így mutatta meg pl. Kanadában, hogyan kell a gulyást főzni.

1957-ben kötött házasságot Csikai Gyulával, és amint írja, egész életében boldog volt. Az utolsó 5 évében már nem tudta felfogni az állapotát az Alzheimer-kór miatt. Férje naponta többször is látogatta.

Életfelfogását, az élet értelméről vallott nézetét tükrözi földi létének utolsó szakaszában írt alábbi fohásza:

„Köszönet az Univerzum Mindenhatójának!
Köszönöm Atyám, hogy életet, értelmet, férjet, családot, munkát és az értelmem kiművelésére lehetőséget adtál.
Köszönöm főleg az utóbbit, a hazai és külföldi számos tanítványom nevében is, akiket a szakmájuk oktatása, kutatása mellett az utódok nevelésére taníthattam.
Köszönöm, hogy férjemmel, a földi óra szerint, már ötvenöt éve boldog házasságban élhettem/élhetek.
Köszönöm, hogy cselekedeteimet megunva, az értelmemet és mozgásomat részlegesen korlátozva, ágyhoz kötöttél.
Köszönöm azt az erőt és értelmet, amit még meghagytál, hogy az ápolóimmal időnként, itt a P9-ben perlekedhetek.
Köszönöm, ha teljesíted azt az egyetlen kérésem, hogy az értelem kiosztása továbbra is a Te kezedben legyen, és nem bízod azt a földi gyarló emberi közösségek manővereire.
Köszönöm, hogy megismertettél a legfontosabb geometriai alakzattal, a kereszttel, ami bármerre is indulunk a földi élet útján, végül a Mindenhatóhoz vezet.
Köszöni mindezt az, akit itt a Földön a nevedben: Margitnak kereszteltek.”

Felhasznált források:

- Csikainé Buczkó Margit önéletrajza
- Munkájához kapcsolódó szakmai minősítések
- Tudományos közleményeinek jegyzéke
- *Műhely* c. felsőoktatási folyóirat

Egyetemi hallgató társa, UNGVÁRI JÁNOS
Debrecen

„A nemzet sorsa a tanítók kezében van,
mert egyedül a tudás képesít igazságosságra,
és egyedül az igazság teszi méltóvá a nemzetet a fennmaradásra.”
(Benedek Marcell)

D

DEME DEZSŐ (Sajóháza [ma Szlovákia], 1915. február 19. – Miskolc, 2009. május 15.): rajz-, művészettörténet, magyar, orosz szakos középiskolai tanár

„…Jó, ha vannak terveink, ábrándjaink,
és ha csak annyit kívánunk magunknak,
amennyit el is érhetünk –
tökéletesen boldogok lehetünk…
Én az vagyok!...”
(Deme Dezső)

Pedagóguscsaládból származott: édesapja, egyik bátyja, a felesége és annak édesapja is tanárok, tanítók voltak. 1915-ben született a Gömör megyei Sajóházán, a Rozsnyó melletti Nadabulán.

Édesapja, Deme Lajos tanító-igazgató; nagyapja, Deme Lajos pedig még az észak-magyarországi Zádorfalván született, majd később a Rozsnyón működő bőrgyárban dolgozott.

Így lett a Deme család gömöri lakos. Sándor bátyja Érsekújváron járásbíró, Lajos bátyja Kassán gimnáziumi tanár, öccse, Károly pedig evangélikus lelkészként tevékenykedett. Húga, Mária a polgári iskola elvégzése után a szülői házban maradt, és otthonról segítette négy fiútestvére taníttatását.

Édesanyja, Lehoczky Mária dobsinai buléner, azaz szlovákiai német nyelvet beszélő családból származott, aki otthon a munka mellett mindig dalolt, énekelt. Dezső az édesanyjával otthon németül beszélt, a nyelv- és a zeneszeretete anyai öröksége volt.

Felesége Raffay Eszter tanító, akivel 1944. április 27-én Cegléden kötött házasságot.

Gyermekeik: Emese (1946), Zsolt (1949) és Attila (1954).

A trianoni békeszerződés következtében a magyar gyerekek az elszakított területen rendkívüli körülményeket éltek át saját iskoláikban a tanulásuk során is. Különösen fájó volt az, hogy Dezső szülőfaluja, Sajóháza is „odaátra” került. Otthon volt ugyan, de immár hontalanul, elszakítva Magyarországtól.

A rozsnyói gimnáziumban szlovák és cseh tanárok váltották a magyarokat, és a magyar nyelv használata még az iskolai szünetben is bűnös tevékenységnek számított. Mindenki saját erejéből kényszerült tanulni szlovákul és csehül. És volt idő, amikor kezdetben csak szótározva tudták megírni iskolai dolgozataikat is a szlovák anyanyelvű padtárs-osztálytárs több-kevesebb segítségével.

Két évig a besztercebányai gimnáziumban látta jobbnak a tanulási lehetőségeit, de az érettségi előtti évre már visszatérhetett Rozsnyóra, az eredeti osztályába. Az érettségi csak szlovákul zajlott a reálgimnáziumban, vizsgázni kellett francia, latin, szlovák, természetrajz tárgyból. Közben magántanulói rajzórákat vett Rozsnyón Tichy Kálmán festőművésztől.

A nyelvek, a zene és a képzőművészet lehetőségei közül választva ő az „Arany" Prága felé vette útját tovább tanulni. 1937-ben kezdte el a Károly Egyetemen, illetve a Műszaki Főiskolán a földrajz, a rajz és az ábrázoló geometriai tanulmányait. Egy új nyelv, a cseh megtanulása lett a legsürgetőbb feladata kezdetben. Három évvel később az utolsó főiskolai évét már Budapesten a Magyar Képzőművészeti Főiskolán fejezte be, ahol a rajz- és képzőművészeti tanári diplomáját 1940-ben szerezte meg.
Tanárai között volt többek között vitéz Aba-Novák Vilmos és Szőnyi István híres festőművész is.

A főiskola befejezése után a ***szarvasi Evangélikus Vajda Péter Gimnáziumban*** 1941 és 1945 között tanított rajztanárként. 1941-től tanárhiány miatt igazgatója felkérésére zenetörténetet és éneket is tanított, vegyes énekkart alapított, és azt szívvel-lélekkel vezette.
Kisegítő tanárként a szomszédos ***evangélikus tanítóképzőbe*** is áthívták rajzot tanítani. Itt választotta ki magának az egyik végzős osztályából tanítványát jövendő feleségének, akivel 65 éven át élt boldog házasságban.

1942 áprilisában a mindössze 6 hetes katonai írnoki kiképzés után Gödöllőre kapott SAS-behívót, és egészen Alekszejevkába, a Donkanyarig vitték őt is előre egységével. Ez volt az a vadászrepülőket is kiszolgáló előretolt magyar bázis és repülőtér, ahol Horthy István kormányzóhelyettes, tartalékos repülős főhadnagy is szolgált, ill. halt hősi halált 1942. augusztus 20-i bevetése során. Az oroszok 1943. januári áttörését követően gyalogosan és szekerekkel kilenc héten át tartott a magyar hadtest visszavonulása.
Kurszk mellett Deme Dezső mandulatályoggal kórházba került, és ott sikeresen megműtötte őt egy szarvasi (!) orvos, majd az öthetes felépülése és újabb vándorlása után térhetett csak ismét haza, Szarvasra.
1944 júniusában, alig hat héttel a házasságkötése után, újabb SAS-behívó átvétele miatt ismét katonaruhában találta magát, de most a nyugati frontra, Ausztriába vitte százada. Innen csak a békekötés után, Pozsony és Érsekújvár érintésével sikerült kis csoportjával hazavergődnie.
A haza szolgálatában eltöltött közel kétévnyi ideje alatt, beleszámolva a katonai kiképzését is, egyetlen egyszer sem sütötte el a puskáját, senki fiára.

Az egyházi iskolák államosítása után pályát kellett változtatnia, ugyanis 1948-ban eltörölték a rajz és művészeti tárgyak oktatását. Így vált belőle hirtelen orosz szakos tanár, amelyhez utóbb az egyetemen tanári diplomát is szerezett. 1953 nyarán helyezték át a ***Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre*** orosztanárnak, ahonnan 25 éves szolgálati idő után, 1978 őszén, 63 évesen ment nyugdíjba.

Szívvel-lélekkel dolgozó, mély érzésű ember volt, aki sokszor dalokban és a családi vagy egyéb jeles évfordulókra írt verseivel, dalaival fejezte ki a legmélyebb érzelmeit.
Szinte minden szabad idejében kulturális és népművészeti tevékenységet folytatott.
A Parasztpárt ösztönzésére és a Népművészeti Intézet kérésére megalakította Szarvason a Tessedik Sámuel Népi Kollégiumot, majd azt két évig ő vezette.
A miskolci egyetemen tanuló vietnami, kínai, észak-koreai, kubai, palesztin és szíriai tanulókat a magyar nyelv rejtelmeire tanította. A magyar diákokkal pedig minden eszközét latba vetve igyekezett az orosz nyelvet megszerettetni. Minden tevékenysége hátterében a népek közti barátság építése, más kultúrák elismerése állt. Diákjaival nemcsak a hivatalos nyelvi óráin találkozott, hanem a közös kirándulások, szalonnasütések, szakestélyek alkalmával is, és azok közül egynéhánnyal, a tanulmányaik befejeztével, gyakran tartós baráti és családi kapcsolat is kialakult.

Már gimnáziumi 7-8. osztályos korában vezényelte a gimnáziuma énekkarát az iskolai fellépéseken.
Népdalgyűjtése Szarvason kezdődött. Biciklire ülve bejárta a környező tanyákat is, és összegyűjtötte, rendezte és lejegyzetelte az idős em-

berek által még ismert magyar és szlovák népdalokat.
Miskolcon a városi tanács művelődési osztálya is hamar felkérte az Alföldről ismertté vált népzenegyűjtési munkájának folytatására, de immár az új lakóhelye térségében. Évek sora alatt több mint 1000 dalból állt össze a népdalgyűjteménye.
A gimnáziumba járásához 10 éves kora után a napi több kilométeres rendszeres gyaloglása Sajóháza és Rozsnyó között alaposan megedzette a járóizmait. Életét is talán ennek köszönhette a hosszú, háborús téli menetelései alatt. Cserkészként is sokat bolyongott a hazai felvidéki és a tátrai hegyekben, erdőkben.
Rajongásig szerette a bükki hegyvonulatok védő ölelésében megbúvó, „tót" nyelvjárású Répáshuta kisközséget. Ez a csodálatos helység őt mindig a kis felvidéki szülőfalujára emlékeztette, beleértve az itt élő embereket is, a maguk természetes és befogadó vendégszeretetével – így itt is rövid idő alatt hazatalált.

Lillafüredről 25 éven keresztül hetente egyszer gyalogosan tette meg az utat a Bükk kanyargós ösvényein, olykor mindkét irányban. Nyugdíjas korára a falu közepéről kimagasló hegytetőn vásárolt magának egy hétvégi telket, és azon építtetett egy aranyos, panoráma-kilátós kis nyaraló házikót, ide járt ki családjával napokat, hétvégeket boldogságban eltöltve pihenni, visszaemlékezni.
A Miskolci Egyetemen 25 éven keresztül ő volt az egyetemi dolgozók gyerekeinek a Mikulása. Minden alkalomra külön beszédet, verses előadást írt a csomagok átadásához, gyerekenként is.
Egyetemi szakestélyek nótafája, egyetemi dalok és versek költője is volt mindhárom műszaki karon.
Előadóművészként sokszor, sok helyen fellépett. 1940-ben a Magyar Rádióban Farkas Jenő cigányzenekarával együtt magyar népdalokat furulyázott, de a Kassai Rádióba is kapott többször meghívást. Műsoros esteket szervezett Szarvason, amelyeken rendszeresen ő maga is fellépett vagy szólóénekkel, vagy énekkart dirigálva. Egyszer magyarul, másszor szlovákul, de mindig a műsorszáma eredeti nyelvén adta elő dalait, gyakran furulyázott is ilyenkor.

1945-ben megszervezte a szarvasi MNDSZ énekkart, amelyet 1949-ig ő vezetett. Velük adta elő a saját gyűjtésű szlovák és magyar népdalait a városi, területi rendezvényeken, ünnepségeken.

Még a prágai évei alatt kezdett el furulyázni. 1960-ben Tallinnban is furulyázott az észtországi, ötévenként megrendezett népzenei fesztivál óriás színpadán, és a Tallinni Rádióba is meghívták énekelni, furulyázni.
A répáshutai 35 fős asszonykórust 1954-ben alapította meg, és azt 25 éven keresztül vezette. 1955-ben már járási kultúrversenyt nyertek, a Miskolci Rádióba is hívták őket énekelni. Idővel egyre távolabb is fel kellett lépniük saját műsoraikkal. A „Röpülj páva", majd az „Arany páva" versenyek sikerei után Pozsonyba és Nagyszombatba kaptak meghívást, a Pozsonyi Rádióban felvételt is készítettek az asszonykórusa legszebb számaiból.

Sportolásban is több módon jeleskedett. Rozsnyó város TSC csapatával részt vett a magyar, illetve a kelet-szlovákiai futballbajnokságban is. Pingpongozásával a rozsnyói gimnázium válogatott csapatát erősítette, és a környező nagyvárosok csapataival mérkőztek rendszeresen.
Nyugdíjas éveiben sem volt szinte szabad perce a sokoldalú tevékenysége miatt. De ekkor azért már a családjára is jutott kevéske ideje. Irodalmi és kulturális pályázatokon sikeresen vett részt. Újságcikkekben rendszeresen hozzászólt „az élet nagy dolgaihoz". Levelezgetett még a magyar és idegen államfőkkel, híres hazai és külföldi művészemberekkel. A porcelántányérok festésére is rákapott, a hollóházi gyártól véve hozzá az alapanyagokat. Égetett fadíszítések és fafaragások is készültek kezei alatt, ha éppen kedve támadt rá.

Hollóházi porcelánfestésének az eredeti képzőművészeti vénája volt a gyökere. Mintegy 160 tányért festett ki. Népi motívumokkal kezdte, majd áttért a portrék készítésére. Világhíres és magyar művészek, zenészek, tudósok, írók és költők, valamint számára kedves történelmi személyek arcképeit festette meg és égettette ki, amelyek ma is fő helyen díszítik családtagjai lakásainak falait.

Irodalmi pályázatainak témái elsősorban a kisebbségek életéről és sorsáról szóltak. Nem

véletlenül, hiszen életének első, de meghatározó, több mint 20 évét ő maga is kisebbségiként élte meg.
Sok elbeszélést, kisregényt írt, többek között a háborús élményei és emlékei alapján.

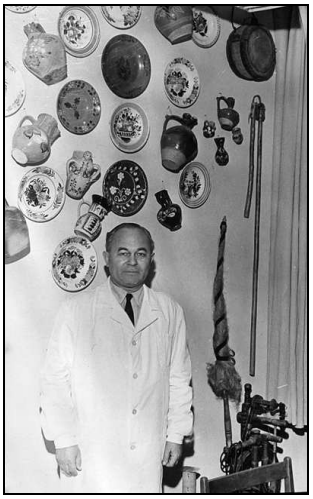

„Az újságíró kíváncsi volt egyetemi dolgozószobámra”

Családfenntartóként a tanári fizetése mellé a szükséges mellékjövedelmet elsősorban az idegen nyelvek ismeretének köszönhetően szerezhette. Egy miskolci fordítóirodának dolgozott mintegy 10 éven át esténként, és műszaki, bírósági, tanácsi, vámhatósági témákban leveleket, szakmai anyagokat és könyveket fordított, elsősorban orosz és más szláv nyelvekről magyarra.

Idegenvezetői tanfolyamokat is elvégzett, és ennek segítségével, no meg a Megyei Idegenforgalmi Hivatal kérésére a nyári vagy a téli egyetemi szünidők és vizsgaidőszakok ideje alatt vállalt már 1957-től mintegy 30 éven keresztül idegenvezetést. Először külföldi csoportok miskolci vagy észak-magyarországi vezetését, majd magyar csoportok külföldön történő idegenvezetéseit a környező országokba, az NDK-ba, Bulgáriába és a Szovjetunióba és annak tagköztársaságaiba, de még Rómába is.
Tanácsi, politikai vagy vállalati vezetők szakmai delegációjának kíséretéhez, ifjúsági olimpiai csapat mellé is gyakran kikérték őt munkahelyéről tolmácsolásra, olykor még a tanulmányi idő alatt is. Miközben semmilyen politikai pártnak vagy szervezett tagja soha nem volt.

Viszont közismerten rugalmas, sok mindent vállaló idegenvezető és egy mindenre alaposan felkészülő tolmács vált belőle, elsősorban a szláv nyelvek területén.

Saját kiadású könyvére ismert és ismeretlen emberektől még a mai napig is folyamatosan érkeznek dicsérő és elismerő visszajelzések a felesége részére. Könyve, írásai és az egész munkássága emberszeretetről, a másik ember megértéséről és megbecsüléséről szól, ehhez a saját életútját is példaként állítva. Mindig minden embert arra tanított és buzdított, hogy milyen fontos más népek megértése, sőt a nyelvük elsajátítása is. Ő kisgyerekként, kezdetben csak beszédhibásan tudta még a magyar szót is (!), de az élet kiszámíthatatlan fordulatai révén „csakazértis” nyelvtanár lett belőle, és az anyanyelvén kívül megtanulta még a német, szlovák, cseh, lengyel, orosz, francia és valamilyen szinten az olasz nyelvet is. De ha rá kedve támadt, keveset a lovári nyelven és akár a székely rovásírással is tudott kommunikálni.

Kitüntetések, díjak:
- 1963: I. hely pályamunkáért: 1 hónapos külföldi tanulmányútra (Kulturális Kapcsolatok Intézete)
- 1964: „A Szocialista Kultúráért” érdemérem
- 1969: Elismerő oklevél; „Röpülj páva”országos népzenei verseny, egyéni tv-szereplés (ének, furulya)
- 1970: Ezüst fokozat „A magyar szakszervezeti mozgalomban végzett eredményes munkáért”
- 1972: „A szocialista Kultúráért” kitüntetés
- 1973: I. díj, „Arany páva” országos nemzetiségi népzenei verseny a répáshutai asszonykórussal
- 1974: „Elismerés a szakmai munkáért” a Nehézipari Műszaki Egyetem 25. éves évfordulóján
- 1977: „Tiszteletbeli gépészmérnök” elismerés és gépészgyűrű az egyetemi hallgatók szavazatára
- 1978: „Munka Érdemrend” bronz fokozata, a Nehézipari Műszaki Egyetem felterjesztésére
- 1996: I. díj, Honismereti gyűjtő pályázaton, az „Életút” kategóriában
- 1997: III. díj, Honismereti gyűjtő pályázaton, az „Életút” kategóriában
- 1997: Dicsérő oklevél; irodalmi pályázat

– 1982: II. helyezés, „Sikeres életek” irodalmi pályázat, a Nők Lapja hirdette, jelige: „A veréb is madár”

Könyvkiadás:
– 1965: Mit dalolnak a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei szlovákok? (TIT Kiadó, az MTA lektorálásával)
– 2004: „Megidéztem a múltamat” önéletrajzi könyv, magánkiadás (Gergelykovács Bt. Miskolc)

Forrás:
- Felesége, Deme Dezsőné elbeszélései
- Családi albumok
- Deme Dezső: *Megidézem a múltamat*

Fia, DEME ATTILA
Miskolc

DR. DERDA ISTVÁN (Cserépfalu, 1948. május 19. – Sárospatak, 2010. június 5.): középiskolai tanár, a Sárospataki Református Kollégium Gimnáziumának igazgatója

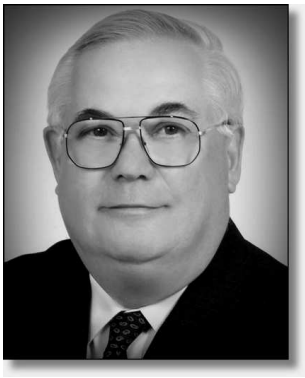

Derda István a Borsod megyei Cserépfalu községben született hitvalló református földműves család egyetlen gyermekeként. Édesapja Derda István, édesanyja Derda Ilona. Felmenői között többen voltak a cserépfalui református gyülekezet gondnokai, dédapja 18, édesapja 10 éven át látta el ezt a tisztséget.

Szülőfalujában járt általános iskolába, ott is konfirmált 1962-ben. Már az elemi iskolában kitűnt jó eredményével és szorgalmával, beszédkészségével. Gimnáziumi tanulmányait a mezőkövesdi I. László Gimnáziumban végezte, ahol 1966-ban jeles eredménnyel érettségizett, majd Hódmezővásárhelyen töltötte le sorkatonai szolgálatát.
Szüleit az ötvenes években a kuláktörvények miatt sok inzultálás érte, elmondása szerint a beadások és téeszesítés miatt olyan szegénységben éltek, hogy csak gimnazista korában vezettethették be a villanyt.

Egyetemi tanulmányait a szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte angol-orosz szakon 1967 és 1972 között. Tanulmányai alatt három szemesztert a Szovjetunióban végzett állami ösztöndíjasként, 1969/1970-ben Vlagyimirban a Herczen Főiskolán, 1971-ben Szentpétervárott, (akkor Leningrád) a Pedagógiai Főiskolán. Angol nyelv és irodalom-orosz nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomáját 1972-ben szerezte meg.
1971. augusztus 7-én a cserépfalui református

templomban kötött házasságot a sárospataki református családból származó Tóth Ildikóval, aki szintén angol-orosz szakos tanár, a sárospataki Tanítóképző Főiskola nyugdíjas docense. Két felnőtt lányuk, Diána és Dóra egyetemet, illetve főiskolát végzett, házasságban élnek, öt gyermekük van.

Derda István 1972-ben kinevezést nyert a ***sárospataki Rákóczi Gimnáziumba***. Egész tanári pályáját itt töltötte, 18 évet az államosított, 18-at a restituált református gimnáziumban. Állami gimnáziumi tanárként ösztöndíjjal posztgraduális tanulmányokat folytatott Angliában a Nottingham Egyetemen (1984) és Colchesterben (1987), illetve Fulbright ösztöndíjjal az Egyesült Államokban a philadelphiai Temple Egyetemen (1989).

Mivel mindig érdekelte az ószláv nyelvészet, ebből írta diplomamunkáját is, majd 1981-ben a szegedi József Attila Tudományegyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerezett ószláv nyelvészetből *„A XIII. századi Apostolok cselekedetei töredék paleográfiai, fonetikai és morfológiai leírása”* című értekezéssel. Hívták az egyetemre is a szlavisztika oktatására, de ő a pataki iskolát választotta.

1975-től 1984-ig igazgatóhelyettesi beosztásban, 1986-tól angol munkaközösség-vezetőként, 1987 és 2008 között a magyar-angol két annyelvű tagozat vezetőjeként, 1993/1994-ben igazgatóként működött a ***Sárospataki Református Kollégium Gimnáziumában***, amely 1990-től állt ismét a református egyház irányítása alatt. Oroszlánrésze volt az alma mater fennállása 450. évfordulója megünneplésének megszervezésében (1981) és a Sárospataki Diáknapok (1972-1985) lebonyolításában. Az iskola egyházi tulajdonba való visszavételét előkészítő Ideiglenes Igazgatótanácsban a tantestületet képviselte, majd a Rendes Igazgatótanács tagjaként tevékenykedett 1990-től 1994-ig. Számos esetben hívták érettségi elnöknek Mezőkövesdre, Miskolcra, Tokajba, Nagykőrösre és más középiskolákba.
Elnökként rész vett a Gábor Dénes Számítástechnikai Főiskola angol nyelvi vizsgáztatásain 1990 és 2000 között.

Tanári pályáján szép eredményeket ért el, tanítványai közül többen híres tudósok, tanárok, orvosok, jogászok, országgyűlési képviselők lettek. 37 év alatt 1972-től 1989-ig az angol mellett orosz nyelvet is oktatott, ahol a Szovjetunióban szerzett tudását és élményeit oszthatta meg tanítványaival. A speciális tantervű angol tagozaton, majd 1987-től az angol két tannyelvű osztályokban tanított országismeretet, angol és amerikai történelmet, nyelvészetet. Tanítványai szinte kivétel nélkül az érettségivel együtt megszerezték angol nyelvből a felsőfokú, illetve középfokú nyelvvizsga-bizonyítványt is. 1972 és 2006 között mindig osztályfőnök is volt. Széles körű ismeretei, sajátos humora, empátiája és nagy tudása tiszteletet váltott ki tanítványaiból, kollégáiból.

A magyar honvédség angol-orosz nyelvi tolmácsképzőjét 1972-74-ben végezte el főhadnagyi rangban.

1991-től 2010-ben bekövetkezett haláláig a sárospataki református gyülekezet presbitere volt, valamint elnöke a Sárospataki Református Egyházért Alapítvány kuratóriumának, a Cserépfalui Református Egyházi Kuratóriumnak, valamint a dr. Orbán István Kuratóriumnak. 2008-ban felkérésre indult a Tiszán-inneni Református Egyházkerület főgondnoki tisztségéért.

2008. augusztus 10-én beszédet mondott elődje, az egykori pataki tanár és igazgató Novák Sándor emléktáblájának avatásán szülőfalujában, Cserépfalun.
Felkérésre megalkotta az angol két tannyelvű gimnáziumok számára a tantervet (1992), kidolgozta a történelem és országismeret tantárgy tanmenetét, valamint az emelt szintű angol nyelvi érettségi tematikáját történelem, nyelvtan és civilizáció témakörben.
Többször írt pedagógiai jellegű cikkeket a Pedagógiai Szemlébe. Kiváló szónoki tehetsége folytán több emlékbeszédet tartott elhunyt kollégái búcsúztatásánál (Vörös József, Hazagh Mihály, dr. Orbán István, Pethes József). Rendszeresen tolmácsolt az iskolába érkező egyházi és világi személyeknek, nagykövetteknek. Angliába és Kanadába szervezett és kísért diákcsoportokat.
Rendszeresen részt vett a hazai és külföldi továbbképzéseken.

Tanítványai a következőképpen emlékeznek rá.

Bráda-Tóth Nikoletta, egykori tanítványa:

„Gimnáziumi tanulmányaim során azon szerencsés diákok közé tartozhattam, akiknek Derda tanár úr tanította az angol nyelvet öt éven át. Édesanyám, aki szintén ebben az iskolában (akkor még Rákóczi Gimnázium) érettségizett, nagyon örült, amikor megtudta, hogy Derda tanár úr fog tanítani, hiszen őt is tanította korábban orosz nyelvre, ráadásul még osztályfőnöke is volt két évig. Tanár úr a tanításon túl nagy hangsúlyt fektetett a nevelésre is, ami véleményem szerint az igazán jó tanárok ismertető jele. Sokat mesélt nekünk külföldi (amerikai, oroszországi, angliai) élményeiről, amit mindig nagy érdeklődéssel hallgattunk. A tőle tanult dalokra (például az »It's a Long Way to Tipperary« vagy a »My Bonnie Lies over the Ocean«) a mai napig emlékszem; csakúgy, mint a Három kismalac meséjére, amit szintén angolul tanított meg nekünk. Az alapvető nyelvtani tudnivalókon túl olyan apró részletekre hívta fel a figyelmünket, amelyeknek köszönhetően igazán különleges tudást szerezhettünk. Olyan érdekességeket is tanított nekünk, amellyel egyetemi tanulmányaim alatt Amerikában találkoztam legközelebb, és amelyekről rajtam kívül senki más, még az amerikai diákok sem hallottak. Büszkén meséltem az ottani professzornak, hogy ezt a középiskolai tanáromtól tanultam.

Tanár úrnak köszönhetem azt is, hogy az angoltanári pályát választottam. Jelenleg a Református Gimnáziumban tanítok, ott, ahol nem olyan régen még én is az iskolapadban ültem, és sokszor eszembe jutnak az itt eltöltött közös angolórák. Igyekszem olyan alapos tudást átadni a mostani diákoknak, amelyet én is kaptam Derda tanár úrtól."

Nagy-Sinkó Zsófia, egykori diákja:

„Derda tanár úr két generációt is tanított a családomban: édesapámat és engem. Ezért is érezhettem úgy az osztálytársaimmal együtt, hogy szinte unokájaként törődik velünk. Az angol nyelv érdekességeit nemcsak a száraz nyelvtani anyag átadásával próbálta elsajátíttatni velünk, hanem mesék és dalok tanításával bővítette a szókincsünket és fejlesztette a kiejtésünket. Mivel élete során számos országban járt, saját élményeire támaszkodva tudott mesélni az angolszász kultúráról, és rengeteg külföldről hozott oktatási segédanyagot használt fel az óráin, pl. saját gyűjtésű népdalokat hallgathattunk vele (ez a videómegosztó oldalak elterjedése előtt különleges dolognak számított). Próbált minket a nagybetűs életre is felkészíteni, tőle hallottam először, hogy az egyetemi évek alatt a tanulás mellett nagyon fontos a kapcsolatépítés is. Az érettségin elért eredményemre legalább olyan büszke volt, mint a szüleim, a tőle kapott ballagási fotómat a mai napig féltve őrzöm."

Demkó Ferenc, egykori diákja, későbbi kollégája:

„Büszkén bevallhatom, hogy a Jóisten abban a kiváltságos kegyelemben részesített, hogy egy legendás pataki tanárt, és néhány évvel később ugyanott, ám már a katedra túlfelén, egy legendás pataki kollégát volt szerencsém megismerni dr. Derda István Tanár Úr személyében. Diákként ámuldozva hallgattuk egyedi humorával átszőtt anekdotáit két folyamatos szemléletű angol igeidő között, miután – kérdésünkre – elmagyarázta a XIX. századi szkúnerek háromcsúcsú orrvitorláinak szabványműködését. Természetesen angolul – korabeli hajózási szakkifejezésekkel tarkítva… Aztán ugyanazzal a feledhetetlenül választékos, klasszikus szóhasználattal kért »Scotch«-ot a stewardesstől Toronto felé, pár ezer méter magasan. Mellette ültem végig, emlékszem. Itthon barátságtalanul tombolt a tél 1999 februárjában, Kanadában pedig már két bevezető mondat után szinte régi, kedves barátjaként parolázott vele az elit magániskola még elitebb igazgatója. Úriemberek egymás közt… Ott álltunk mellette, emlékszem. S aztán egykori kollégaként máig fülembe cseng egyik »atyai« jó tanácsa a tanári hivatás – esetlegesen felmerülő – nehézségeit illetően: *»Ferikém, ne izgulj! Csak az első tizenöt év a nehéz. Utána megszokod…«* Nos, Tanár Úr, igyekszem. És a legnagyobb tisztelettel emlékezem."

Szatmári Andrea, egykori tanítványa:

„Tudás, bölcsesség, jóság, sokszínűség, vidámság. Ezekkel a szavakkal tudom legegyszerűbben elmondani, hogy mit kaptunk Derda tanár úr angolóráin.

Szigorral és viccekkel, tesztekkel és filmekkel, dalokkal és mesékkel tanultunk idegen nyelvet és kultúrát. Az órarend szerint legalábbis. Valójában viszont sokkal többet. Tanultunk magunkról, egymásról, a felnőtté válásról, az életről – és saját, személyes nyelvünkről. Mindezt egy kivételes, nagyszerű embertől, aki több volt, mint nyelvtanár. Akitől néha féltünk, akivel sokat nevettünk, és akit mindig tiszteltünk. Akinek a segítségével olyan tudást sajátíthattam el, amivel eddig minden tervezett és váratlan helyzetben meg tudtam állni a helyem, s amiért nagyon gyakran mondok ma is köszönetet Derda tanár úrnak.

Tisztelet, szeretet, felelősség, hála, köszönet. Ezekkel a szavakkal tudom legegyszerűbben elmondani, hogy mit érzek ma, ha Derda tanár úrra gondolok."

Szakmai elismerések, kitüntetések:

– 1985-ben „Kiváló Munkáért" miniszteri kitüntetés
– 2007-ben Sárospatak városának Comenius Emlékérme

– 2008-ban a Tiszán-inneni Református Egyházkerület a Kövy Sándor pedagógiai díjjal
– Az oktatási és kulturális miniszter Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel ismerte el tanári pályáját.

A Comenius Emlékérem kitüntetés átadásakor többek között a következőket olvashattuk róla Sárospatak város honlapján 2007 júniusában:
„Sárospatak Város Önkormányzata Comenius Emlékéremben részesíti dr. Derda Istvánt, a Református Kollégium angol tanárát. 1972-től jelenlegi intézményének angol tanára. Teljes pedagógus pályáját itt töltötte Sárospatakon. Előbb a Rákóczi Gimnáziumban, majd a Református Kollégiumban. Több mint 30 éve tanítja az angol nyelvet, keze alól országos hírű szakemberek is kikerültek. Sárospatak hírnevéért, a közoktatásért kevesen tettek többet, mint ő. Példát mutatott abban is, hogy az egyetemi diploma után miként kell folyamatosan tovább képezni, megújítani az ismereteket."

Mindig szívén viselte a hátrányosabb, faluból a gimnáziumba kerülő gyerekek sorsát, ezért alapította felesége a halála után a „Dr. Derda István Emlékdíjat" a gimnázium legkiválóbb angol nyelvet tanuló diákja számára, amelyet évenként ítélnek oda.

Publikációk:
– Az idegen nyelvi képzés (1981)
– 75 éves az angol nyelv tanítása gimnáziumunkban 1931-2006 (Sárospataki Református Lapok 2007)
– Az angol nyelv tanításának története Sárospatakon (Pedagógiai Szemle 1984. 9. szám)

Előadást tartott Budapesten a Pataki Diákok Baráti Körének 1976-ban az angol nyelv sárospataki tanításának történetéről.

Források: kollégák, volt tanítványok, családtagok emlékezései, okmányok, kitüntetések.

Felesége,
DR. DERDA ISTVÁNNÉ TÓTH ILDIKÓ
Sárospatak

DOBOS KRISZTINA (Balmazújváros, 1975. május 13. – Balmazújváros, 2013. december 9.): óvodapedagógus, szakvizsgázott kommunikáció- és beszédfejlesztő pedagógus

Balmazújvároson született, élt, és ebben a városban hunyt el. A Soós Imre utcán nőtt fel, szülei nagy szeretetével körülvéve. Testvérével igazi egyetértésben, szinte „összenőve" éltek együtt, hiszen 1,5 év különbség volt közöttük, így szinte mindig ugyanazok a játékok, dolgok érdekelték őket. Gyakran sétáltak át együtt a szomszédba a játszótársakhoz. Kedves játszótársa volt testvérén kívül a szomszéd kislány, akivel felnőtt korában is tartott a baráti kapcsolata.

A boldog kisgyermekkor éveit követően a 4. sz. Általános Iskolában tanult, majd a helyi Veres Péter Gimnáziumban érettségizett 1993-ban. Mindig szorgalmas, jó tanuló volt, így álma hamar teljesülhetett: felvették az Óvóképző Főiskola óvodapedagógus szakára Szarvason.
Diákévei alatt és később a munka mellett is igen gyakran vigyázott testvére, Attila kislányára, Andikára. Sokat játszott, foglalkozott vele, igen szoros és bizalmas kapcsolat alakult ki közöttük. Gyakran töltött nála napokat, nyári időszakban heteket, amikor már Krisztinek is önálló lakása volt.

1996 nyarán szerzett diplomát, és már ezen a nyáron hívták is helyettesítő óvó néninek a ***helyi „Szigetkert" Óvodába***. Boldogan foglalta el élete első állását. Munkatársai visszaemlékezése szerint amikor meglátták az új munkatársukat, olyan volt, mintha „röpködött volna az udvaron egy tüneményes szőke tündér". Igen, ilyen volt. Kel-

lemes, derűs, sugárzó személyiség. Meghalt 38 évesen. Szép volt. Szép volt kívül és belül.
A kisgyermekek nemcsak láthatták, érezhették is ezt. Nem csupán sugározta a gyerekekre, a körülötte élőkre a szépséget, hanem kereste is. Kereste a gyermekekben, a felnőttekben, a természetben, a növény- és állatvilágban.

Pedagógusi hitvallását hűen tükrözi az alábbi Dosztojevszkij-idézet:
„Különösen szeressétek a gyermekeket, mert vétek nélkül valók, mint az angyalok. A mi örömünkre vannak a világon, hogy jobbá tegyék a szívünket.”

A gyermekekkel való kapcsolatában mindig a harmóniára törekedett. Igyekezett minden gyermeket megismerni, a miértekre választ keresni. Alapos, pontos pszichológiai és szakmai ismeretekkel alátámasztva közelített a gyermekekhez. Mindig olyan egyszerűséggel, közvetlenséggel, elragadó humorral, hogy a gyerekek nagyon hamar bizalmukba fogadták „Krisztike” nénit. Sokan így hívták – Krisztike néni. Hiszen felnőttként is megmaradt szépnek, gyermekinek, közvetlennek, érdeklődőnek és mindig vidámnak. Sokoldalú volt munkájában, a hétköznapi munkavégzésben.

Krisztina barátnője, *Szilágyi Andrea* így emlékszik vissza rá:

„Tikkasztó nyári forróság volt, valahol a kukoricaföldön... Hangos kacagás zavarta meg a tengeriföld csendjét. Fiatalság... gimis lányok és fiúk között már akkor is feltűnő jelenség volt hosszú szőkésbarna hajával, bájos mosolyával, törékeny alkatával. Rettentően kacagott valamilyen viccen, amely Kriszti ajkáról kövéren gurult le és hömpölygött a kukoricaszárak felé. Mindig a középpontba tudott kerülni sajátos, egyedi stílusával.

A diákévek után sokáig nem találkoztam vele, más városba költöztem, de a sors egy pár év múlva úgy alakította életünket, hogy elsőszülött gyermekemnek lett az egyik óvó nénije. Szerettem benne azt, hogy olyan volt néha, mint egy kisgyerek... Huncut és csupa szív, amit a gyerekek szeretetükkel és ragaszkodásukkal háláltak meg. Könnyen azonosulni tudtak vele, a humorával, a játékosságával és a kreativitásával. Szerencsésnek mondhatom magam azért, hogy mind a négy fiam óvó nénije lehetett egy kicsit, mindannyiukat babusgathatta, tanítgathatta, szeretgethette. Imádták Krisztit.... Rengeteget beszélgettünk ezernyi témáról, a közös emlékeinkről, barátainkról, fájdalmainkról. Különös figyelmet tulajdonított az egészséges életmód jelentőségének és fontosságának. Még most is hallom csilingelő hangját, látom ragyogó szemeit, ahogyan vár bennünket az oviban, játékra csalogatva a gyermekeimet. Nyugodj békében drága Krisztike néni!”

Számtalan szép dolgot mutatott a kisgyermekeknek, igyekezett mindig egyre többet, szebbet, különlegesebbet megismertetni az óvodásaival. Igazán igényes volt a csoportban a környezetére: gyönyörűséges, kézzel készített dísztárgyakkal dekorálta környezetét, nemcsak az óvodában, otthon is. Rengeteg kézműves technikát ismert, és ezeket megtanította a gyerekeknek. Esztétikai érzéke különösen finom volt. Amilyen csodálnivaló ízléssel válogatta össze ruháit, ugyanolyan finomsággal, igényességgel alkotott a gyerekekkel.

Szeretett mesélni-mesélni, beszélgetni sokat, sőt rengeteget a kicsikkel. Nem véletlenül választotta szakterületeként a kommunikáció és beszédfejlesztés szakot, melyből 2012-ben szakvizsgázott. Szívügye volt a mesemondás, dramatizálás, színjátszás. Mindent megtett, hogy a gyerekek nevessenek, nekik maradandó élményt nyújtson. Vállalt bármilyen humoros szerepet meseelőadásokban. Örömmel lepte meg a kicsiket krampuszként, királykisasszonyként, szegény lányként. Ha krampuszt játszott, akkor is szépnek látták. Kedves szerepe a Hamupipőke volt, melyet több alkalommal megformált a balmazújvárosi óvónők alkotta színjátszó csoport tagjaként. A színjátszó csoport „oszlopos” és szinte nélkülözhetetlen tagjaként kézenfekvő volt, hogy az aktuális előadásokban ő lesz az egyik főszereplő.

Megkereste az értéket a legesendőbb gyermekekben is. Gyermekvédelmi és szociális feladatokat is vállalt. Kiemelt figyelemmel fordult a hátrányos helyzetű, szegényebb sorsú gyermekek felé. Igyekezett a tőle telhető módon segíteni, a szülőkkel közvetlen kapcsolatot tartani, hogy bármikor bizalommal fordulhassanak hozzá.

Munkájában mindig megújult, újításokra törekedett. Reggelente vidáman, derűsen érkezett a munkahelyére. Fonott kosara mindig tele volt az aznapi ötletekkel, gyermekeknek tudás-meglepetésekkel. Nagyon találékonyan tanította meg a gyerekeknek az alapvető ismereteket. Soha nem egyformán, soha nem rutinból, mindig másként. Alkalmazkodott az újabbnál újabb

módszertani kihívásokhoz, mindig tanult, kutatott, ezáltal új, ötletes és egyedi foglalkozásokat tartott nap mint nap. Számtalan ötletét tartalékolta „fejben”, a jobbnál jobb foglalkozásterveket, műsorötleteket, szabadidős programokat. A kollégák mindig fordulhattak hozzá, ha egyedi vagy különleges dologra vágytak.
Kolléganőivel igen jó kapcsolatot ápolt. Őket is mindig a szépre biztatta, az igényes munkavégzésre nagy hangsúlyt fektetett. Mindig precízen végezte írásbeli, dokumentációs munkáit is.
Vágyott a harmóniára a munkahelyen is, amit különös humorérzékével megteremtett maga körül. Szüksége volt a humorára, a rugalmasságára, évről évre több óvodában is dolgozott. Mindenhol alkalmazkodott a helyi szokásokhoz, a kollektívához, mindig talált új barátokat, mindenhol helytállt, szerették. Utolsó éveiben a ***Csicsergő Óvoda*** közösségét gyarapította egyre magasabb szintű és alapos szakmai tudásával. Minden óvodában számíthattak segítségére műsorok, programok szervezésében, helyettesítésben, gyermekvédelmi munkában, bármilyen más jellegű munkában. Megbízható, kiszámítható munkatárs, kolléganő volt, kellő nyitottsággal mindenki felé. Mint minden embernek, neki is voltak gondjai, problémái. Ezeket többnyire magában tartotta, igyekezett másoktól titkolni. Kollegiális kapcsolatai hamar alakultak át baráti kapcsolatokká. A munkatársai valóban barátként álltak mellette később is, nagy betegségében. Segítették, amikor csak tudták. Igyekezett mindenki viszonozni azt a szeretetet, amit Kriszti sugárzott feléjük egészséges, vidám kolléganőként.
A kollégák közül mindenki tudta, láthatta milyen rajongással szerette a gyermekeket. Sajnos, saját gyermek nem adatott neki, azonban így is tartalmas, teljes életet élt. Ezt a hobbijainak is köszönheti, hiszen a szabad ideje nagy részét a növényei és állatkái között töltötte. Nagyon szerette a virágokat, mindig gyönyörű volt a kertje. A kutyáit, macskáit is nagyon szerette. A kismacskákat mindig elajándékozta, volt rá példa, hogy a kis óvodásainak. Még nagy betegségében is gondoskodott az állatkái oltásáról, gondozásáról.

Kereste mindig a szépet, a szépséget, és meg is találta mindenben. Sokat olvasott, színházba járt, koncerteket látogatott, szerette a múzeumi kiállításokat, a pszichológiai témájú előadásokat.
Mindig nagyon-nagyon figyelt az egészséges életmódra. Egészségesen táplálkozott, sokat kerékpározott, sétált. Ezért volt hihetetlen mindenkinek, hogy 2013 nyarán súlyos betegséget diagnosztizáltak nála. Hónapokon át bízott a gyógyulásban, ő maga biztatott mindenkit, optimista volt, élni akart. Megdöbbentő, hogy 2013. december 9-én elfogyott a lélegzete.

Krisztikénk emlékére:
„Az élet rövid, ezért nincs sok időnk megörvendeztetni azok szívét, akik velünk együtt utaznak ezen a ködös úton. Siessünk hát szeretni! Siessünk kedvesek lenni !” (Henri-Frédéric Amiel)

Forrás: Beszélgetések édesanyjával, barátnőkkel; munkatársak visszaemlékezései.

BOKORNÉ LEITER JUDIT
óvodapedagógus-tanítónő
és ECSEDI JÓZSEFNÉ óvodapedagógus
Balmazújváros

DR. DRÉGELYI LÁSZLÓNÉ Benedek Gizella (Debrecen, 1913. november 10. – Budapest, 2014. január 28.): történelem-földrajz szakos középiskolai tanár

Életében a *becsület, hit, szeretet* vezérelte

Dr. Drégelyi Lászlóné apai és anyai felmenői régi székely család sarjai. Édesapja a kisbaconi Benedek családból származó Benedek Ákos,

anyja a kilyéni Molnár Etel, mindketten tanítók voltak. Két leánytestvére, Sarolta és Éva is a pedagógushivatást választották.
Szülei a három leánytestvért, akik közül Gizella volt a középső, polgári szellemű, örömteli gyermekkort adó, szeretetteljes keresztény családban nevelték.

Gimnáziumi tanulmányait Debrecenben, a Svetits Intézetben végezte, majd a debreceni Tisza István Tudományegyetemen 1938 májusában földrajz-történelem szakon szerzett diplomát.

Első munkahelyéül Kisvárdán az Orsolya-rendi apácák tanítóképzőjét (a ***Kisvárdai Tanítóképző Intézetet***) választotta, ahol 1939-től 1941-ig tanított.
Ebben az időszakban ismerkedett meg későbbi férjével, dr. Drégelyi Lászlóval (1905-1996), aki az állam- és jogtudományok doktora volt. Házasságukat a Teremtő három gyermekkel, öt unokával és tizenegy dédunokával áldotta meg.

Kisvárdáról férje áthelyezése miatt Délvidékre, ***Magyarkanizsára*** költöztek, ahol 1941 és 1944 között az ***állami polgári iskolában*** tanított. Tito partizánjai elől Magyarkanizsáról Kiskunhalasra kellett menekülniük.
1944-től 1949-ig a ***kiskunhalasi állami polgári iskolában*** tanított, majd 1949-től 1952-ig ***Kiskunhalason*** a ***Sziládi Áron Gimnáziumban*** kapott tanári állást. Ottani volt tanítványai a legutóbbi időkig kapcsolatban voltak vele, volt iskolája díszoklevelét is eljuttatták részére szeretetük és hálájuk jeléül.

Hitének bátor és következetes megvallása miatt az államhatalom módszeres üldözése többször utolérte férjét is és őt is. Életében benne tükröződik a 20. század minden gyötrelme, szorongattatása, ellentmondása. Ezek a nehézségek azonban sohasem győzték le.

Kiskunhalasról ***Nyíregyházára*** kényszerültek elköltözni, ahol férje rokonsága fogadta be a háromgyermekes állástalan, üldözött családot.
Férje, mint a Rákosi rendszer üldözöttje, Nyíregyházán csak segédmunkásként tudott elhelyezkedni, Gizella pedig először a ***hármas számú általános iskolában*** kapott tanári állást, az 1952-1953. évben itt tanított.
Még ezekben a megpróbáltatásokkal teli, gondterhes időkben sem tévesztette szem elől, hogy a gyermeket nemcsak megbízható tudással, felelősségteljesen tanítani, de kivételes emberséggel, segítőkészen, krisztusi szellemben nevelni is kell.
1953 szeptemberétől 1955. augusztusig a ***Nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban***, majd a Vasvári Pál Gimnázium megalapítását követően a „kossuthos” osztályával együtt a ***Nyíregyházi Vasvári Pál Általános Gimnáziumba*** került át, ahol 1968-ig tanított és nevelte nagy szeretettel tanítványait.
Nyugdíjba vonulása előtt, 1968-tól 1970-ig az újonnan megalakult ***Nyíregyházi Krúdy Gyula Gimnáziumban*** tanított, ahová volt igazgatója kérésére, több, kiváló tanár kollégájával együtt alapították meg a tanári kart.
1970. szeptember 15-től lett nyugdíjas.
Nyugdíjba vonulását követően is lelkesen folytatta középiskolai oktató munkáját.
A Nyíregyházi Krúdy Gyula Gimnáziumban még évekig művészettörténetet tanított, és sok tanítványát készítette fel történelemből és földrajzból egyetemi felvételire, melynek sikere mindig mérhetetlen örömmel töltötte el.

Az 1989. évben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen aranydiplomát kapott, amihez a Nyíregyházi Krúdy Gyula Gimnázium igazgatója, *Banner László* a következő véleményt adta:
„Mint történelem-földrajz szakos tanár kiemelkedő szakmai felkészültséggel, hosszú tanítási tapasztalat által kialakult nagyon jó pedagógiai-módszertani kultúrával végezte felelősségteljes nevelő-oktató munkáját. Széleskörű általános műveltséggel rendelkezvén a művészettörténet tárgyat is színvonalasan tanította.
Óráit lelkiismeretesen megtervezte, nagy gonddal készítette azokat elő, a szükséges szemléltető eszközöket biztosította, számtalan esetben saját készítésű, saját tulajdonú forrásokat, könyveket, atlaszokat mutatott be tanítványainak. Eredményesen alkalmazta a képességek szerint differenciált módszereket. Önmagával és tanítványaival is igényes volt. Az alapfogalmak biztos ismeretére, azok következetes számonkérésére törekedett, erre az alapra biztosan tudták tanítványai építeni az új ismereteket.”

1984-ben begyógyíthatatlan sebet okozott lelkében, hogy hosszú, súlyos betegség után elvesztette legfiatalabb gyermekét, Andreát.
Közben nagy szeretettel nevelte és tanította unokáit, gondoskodott róla, hogy mindegyikük vallásos nevelésben részesüljön és diplomát

szerezzen. Ők több hónapot nála töltöttek, amikor a hitre, becsületre, szorgalomra tanításuk mellett a történelem és a latin közmondások megismertetésére is gondot fordított.
Férjét 1996-ban a halála előtti hónapokban odaadással és szeretettel gondozta, majd két év múlva az egyedüllét által megszomorított napok és egy elszenvedett buszbaleset következtében Budapestre hozták unokái, ahol több kezelés után néhány hónapig Judit lányánál lakott. Gyermekei szerették volna, ha nyíregyházi lakását budapestire cseréli, mert már mindenik unokája Budapesten élt, ő azonban mint soha, most sem akart gyermekeinek gondot okozni az ő esetleges gondozásával. Egy Szép Otthon-beli lakosztályt sikerült részére megvenni.

Több mint egy évtizeden át a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Gondviselés Háza Idősek Otthonának óvó gondoskodásában élt Pestszentlőrincen. Innen eleinte még saját maga járt lányához és unokáihoz, sőt az egész nyarat velük töltötte. Ekkor már dédunokáit nevelgette. Még néhány érettségi találkozóra is elment Nyíregyházára, Tamás fia segítségével.

A történelem szeretete és hazánk boldogulása iránti politika figyelemmel kísérése nagyon sokáig megmaradt érdeklődésében, vejével komoly történelmi eszmefuttatásokat folytatott, és unokájával elvitette magát 2005-ben a kettős állampolgárság szavazására.

Tanítványai folyamatosan keresték, nagy figyelmességgel és szeretettel. Eleinte telefonon is, később gyermekeitől érdeklődtek és leveleket, üdvözlő lapokat írtak, ami nagy örömmel töltötte el. Sokáig minden tanítványára emlékezett, mesélt róluk, kivel mi történt, mit végzett, hová került. Amíg tudott, el-elment érettségi találkozókra, amikor pedig már nem tudta ezt megtenni, levélben köszöntötte volt diákjait. Egész nevelői lelkülete tükröződik egy-egy ilyen levelében. Így például ezt írta az egyik „vasváris” osztálynak: *„Kedves Találkozó Osztály! Régi kedves tanítványaim! Régi, mert valóban nagy idő telt el azóta, mikor Veletek voltam, és kedves, mert mindig nagy szeretettel emlékezem Rátok, és az egész régi Vasvárira, ahol olyan sok örömet szereztetek nekem tanulásotokkal és viselkedésetekkel.”*

2009-ben elesett, és megsérült. Egészen véletlenül egyik volt tanítványa operálta meg, de egyre gyengült, nem tudott már felkelni. Türelemmel viselte hosszú betegségét. Gyermekei és unokái nap mint nap látogatták, nagy szeretettel vették körül. Tanítványai telefonon érdeklődtek hogyléte felől, levelekkel, üdvözlőlapokkal keresték fel, melyekből az őszinte szeretet és nagy tisztelet áradt. A máltai otthon nővérei gondosan ápolták, és ő még halálos betegen sem felejtette el legalább egy mosollyal kifejezni háláját, megköszönni minden jócselekedetüket.
Nemes lelke 2014. január 28-án tért meg Teremtő Urához.
Utolsó útjára szerető családtagjain kívül tanítványai is elkísérték, akik temetésére nemcsak Budapestről érkeztek, hanem Fehérgyarmatról, Nyíregyházáról és az ország számos helyéről.
A Farkasréti temető ravatalozójában egyik szeretett tanítványa celebrálta a gyászszertartást és a gyászmisét, és a kántori teendőket is a Nyíregyházáról Budapestre utazó tanítványa végezte. Régi, volt igazgatója a sírjánál méltatta pedagógusi tevékenységét.

Élete mintegy tovább folytatódik tanítványai lelkében is. Érdemes ezért az ő vallomásaikból is idéznünk. Afféle „morzsák” csupán ezek, de hűen tükrözik alakját és tevékenységét.

Elsőként szólaljon meg éppen annak az osztálynak egyik tagja, amely két évet még a nyíregyházi Kossuth Gimnáziumban töltött, de további két évet már a Vasvári Gimnáziumban. Ő *dr. Papp Sándor*. Ezt írta nekünk, a hozzátartozóknak: „Mi voltunk az első olyan osztály, amelyiket osztályfőnökként vitt végig az érettségiig. Földrajzi és történelmi ismereteim jelentős részét Neki köszönhetem. Ennél is többet jelentett és jelent ma is a tisztességről, a becsületről és emberségről szóló nevelő munkája. Hosszú, tartalmas életet élt, és az a sok szeretet, nevelés, oktatás, amit ránk, tanítványaira fordított, nem volt hiábavaló.”

Még életében, százéves születésnapjára a „Legendás tanárok” sorozatában írta róla egyik volt növendéke, *Nádasy Csaba*, aki maga is történelemtanár lett: „Engem a Nyíregyházi Vasvári Gimnáziumban tanított négy évig. Neki köszönhetem, hogy közel 40 évig történelemtanár lehettem. Óráin elsősorban történelmi összefüggésekre helyezte a hangsúlyt, de azt is elfogadta, ha valaki csak bebiflázta az anyagot. Mint fiatal zöldfülű, megdöbbentem, amikor megemlítette, hogy amit a tankönyvek

írnak, nem feltétlenül fedik az igazságot. Olyan eseményekről is beszélt, amelyeket akkoriban veszélyes volt tanítani, például szólt az újvidéki vérengzésekről. Én addig (14 évesen) vakon hittem a leírtak valódiságában. Az ő szemével nézve egyre világosabban láttuk a történelmi eseményeket. Rendkívüli tantárgyi tudását azonban főleg a történelem szakkörökön tapasztalhattuk. Bevezetett bennünket a levéltári munka rejtelmeibe is. A szakköri órákon rengeteget tanulhattunk a tanárnőtől."

Ugyanitt említi tanítványa azt a jelzőt, amelyre igazán rászolgált Gizella tanárnő, és ez nemcsak a „Gizike néni" volt, hanem a „Drézsi mama". Így vall erről *Nádasy*: „Nagyon szerette, féltette, nevelte diákjait. 14-20 éves fiúk voltunk (fiú gimnázium volt, közel 30 tanár, ő volt egyetlen nő!), de a rendetlenkedés ismeretlen volt az óráin. Nagy figyelemmel nevelt bennünket, ha valamiben vétettünk, tapintatosan, négyszemközt figyelmeztetett hibáinkra. Egyszer például, amikor bekopogtam a tanári szobába, az ajtót tanárnő nyitotta ki. Miután elmondtam, miért jöttem, kedvesen, halkan mondta: »Csabám, ne kopogj háromszor, mert csak egyszer illendő.« Örökre megjegyeztem. Arra is megtanított bennünket, hogyan illik viselkedni egy érettségizett férfinak. Tudása, embersége, nevelése egy életen át elkísér bennünket, tanítványait."

A temetést követően Nádasy Csaba hosszú levélben emlékezett meg kedves tanárnőjéről. Itt már azt is elmondja, hogy édesapja „ellenforradalmárnak" számított, így ő maga is „B" listára került.

Drégelyiné nyitotta fel a szemét, hogy csak akkor van reménye a továbbtanulásra, ha jó eredményt ér el országos tanulmányi versenyen.

Ez sikerült is neki, de ennek ellenére még egy évet a „termelőmunkában" kellett eltöltenie. Gizike néni életének tanulságait így foglalja össze: „Tanárnő volt nekem az »igazi tankönyvem«. Amit Ő mondott, az volt az igaz."

Búcsúztatásán *dr. Cselényi István* – egykori tanítvány, görög katolikus lelkész – kiemelte: „Férfinak, nőnek is az a legfőbb hivatása, hogy megvalósítsa az Isten-képmást (a Teremtés könyve 1.27 alapján). Gizella tanárnő háromszorosan is megvalósította ezt a feladatot: édesanyai és nevelői hivatásában, valamint a szenvedés és a keresztek vállalásában. Élete nemcsak évek számában volt teljes, a ritka 100 év megélésében, hanem kerek egész és makulátlan volt életszentségben is. Gondolatainak gazdagsága, mélysége, eleganciája és szépsége, önmagát legyőző, végtelen akaratereje, valamint az Istentől kapott szeretetet sugárzó, mindenkor reménységet adó, jóságos mosolya lenyűgöző, múlhatatlan ajándék az őrá emlékezők számára."

Fia és leánya,
DR. DRÉGELYI TAMÁS
Nyíregyháza
és PERSAYNÉ DRÉGELYI JUDIT
Budapest

„Tekintélyt a tanár számára
semmiféle külső eszköz nem biztosíthat.
Annak megnyerésére csak egy út van:
egyéni tudás, munka és korrektség.”
(Csávásy Alice)

E-É

Báró felsővásárdi vitéz EMŐDY DÁNIEL ISTVÁN (Nyíregyháza, 1937. augusztus 5. – Debrecen, 2013. január 28.): tanító, igazgató, alapítványi elnök

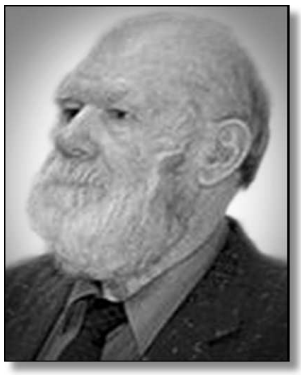

Általános iskoláját Gégényben végezte el 1943-tól 1947-ig, majd a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában folytatta tanulmányait az 1947-től 1949-ig tartó időszakban.
A Debreceni Tanítóképző Intézetben 1956-ban szerzett tanítói oklevelet. Ezek után 1956-57-ben ***Nyírmártonfalván*** és a ***Balmazújvároshoz tartozó Bakócztanyai iskolában*** tanított. Későbbiekben pályája legjelentősebb részét Ebesen töltötte (innen ment nyugdíjba 1997-ben mint tanár).
1957-ben igazgató-tanítóvá választották. A tanyai iskolák körzetesítését követően az ***Ebesi Állami Általános Iskolába*** került áthelyezéssel, ahol technika és kémia tantárgyakat tanított.
Tanítványai és kollégái szigorú, számon kérő, ugyanakkor igazságos és jó humorú embernek ismerték meg mindenki „Dani bácsiját”, akinek tanítási módszerei eltértek a hétköznapiaktól. Emberséges viszonyra törekedett környezetében. Újonnan érkezett kollégáit pártfogása alá vette. Színes, mókás ember hírében állt, gyakran anekdotázott fiatalkori élményeiről. Tanórái fesztelenül és jókedvűen zajlottak. Diákjainak az iskolai órákon való részvétel mellett gyakorló konyhakert gondozását szabta feladatul, hogy ezáltal is a munka szeretetére nevelje őket. Olyannyira kedvelték, hogy nyüzsgő gyerekhad követte mindenhová a tanórák szüneteiben. Nyomon követte volt diákjainak sorsát, néhány jó szóért és tanácsért bármikor fordulhattak hozzá.

Tanévzáró iskolai ünnepségen

1971-től évtizedeken keresztül volt úttörővezető, vándor- és tantestületi táborokat egyaránt

szervezett, később pedig hagyományőrző tevékenységet is folytatott. A 221. számú Arany János Hagyományőrző Felfedező Turistacsapat vezetőjévé vált 1989-től. Mindemellett megkedveltette a sportot is a fiatalsággal, 1957 és 1997 között a női labdarúgó csapat vezetője volt, az ebesi lánycsapattal országos kupát sikerült elnyerniük. Megalapította a „Szivárvány Kupát", amelynek tevékenységével az emberek közötti szeretetet és összefogást kívánta hangsúlyozni. Igazi lokálpatrióta volt, elkezdte Ebes iskolatörténetét feldolgozni. Mindezen érdemeinek elismeréseképpen nyugdíjazása után Ebes Község Képviselő-testülete a *Pro Villa (Ebes Községért)-díj arany fokozatát* adományozta számára 2000-ben. *Életmű Díjat* kapott Simonyifalván 2006-ban.

Pedagógusi hitvallása mellett jó szervezőkészségéről tett tanúbizonyságot azzal, hogy 1972-ben létrehozta a „Pro Patria" Alapítványt, aminek alapító elnöke lett. Az akkori rendszerviszonyok miatt végül csak 1992-ben tudta az egyesületét hivatalosan is bejegyeztetni. Célja az ebesi Arany János Felfedező Hagyományőrző Turista Csapat működési feltételeinek biztosítása és a régi polgári értékek, hagyományok, szokások feleleventése, Debrecen és a régió polgári-katonai hagyományainak feltárása és a határon túli magyarság támogatása volt.

Szívén viselte a szegény sorsú diákok és a Kárpát-medencei magyarság ügyét, ahol tudott, ott segített, gyűjtéseket és táborokat szervezett különböző erdélyi szervezeteknek. Könyvtárakat alapított nem egy erdélyi településen, hogy a gyerekek magyarságtudatát ébren tartsa, történelmi ismereteiket gyarapítsa.

Tanítói szolgálata után sem tétlenkedett: eleinte egymaga kezdte el megszervezni az alapítvány keretein belül a magyar huszárról és felmenőjéről elnevezett Barbácsi és vitézvári báró Simonyi József emlékére a Simonyi Napokat. Ez olyannyira sikeressé vált, hogy 2003 óta már a régióban is rendszeresen megrendezésre kerül a programsorozat. A rendezvény célkitűzésének a magyar huszárság emlékeinek ébrentartását, a régi debreceni hagyományok felélesztését és újak megteremtését választotta.
2006-ban a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola aranydiplomával honorálta munkásságát.

Pedagógusi és civil tevékenységéért megkapta a *Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét*. Életpályájának beteljesülését jelentette, hogy 2006 júniusában Csíkszeredában a Nagyboldogasszony-templomban vehette fel a *vitézi címet*. Életének 75-ik évében 2013. január 28-án érte a halál. Hamvait végakarata szerint szülőfalujában, Gégényben helyezték örök nyugalomra.

Emléke továbbra is elevenen él és élni is fog az ebesiek körében, mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy idén felterjesztették posztumusz díszpolgári címre is.

Források:

- http://www.kulturaliskftebes.hu/hirlap/2011 03Hirlap.pdf
- Arany János Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános és Alapfokú Művészeti Iskola hivatalos iratai és dokumentumai
- Ifj. Emődy Dániel emlékei
- Volt kollégák által közölt visszaemlékezések.

BARNÁCZ GYULA történész
Ebes

ÉRDI ROZÁLIA (Chernelháza, 1907. november 25. – Budapest, 1990. október 26.): matematika-fizika szakos tanár

A hatgyerekes nagycsalád a Répce szigetén, a folyóparti malomból és gazdálkodásból élt. 1919-ben két nővére után a tizenegy éves kislányt is Kőszegre, a Szent Domonkos-rendi apácák Római Katolikus Polgári Leányiskolájába

íratták, majd a Római Katolikus Tanítóképzőben folytatta tanulmányait.
1927-ben diplomázott. A kőszegi évek alatt testvéreivel özvegy nagynénjénél, Potyi Lajosnénál találtak anyai gondoskodásra. 1942-1943-ban a Kecskeméti Magyar Királyi Szaktanárképző Intézetben, 1947-1948-ban a Darányi Ignác Gazdasági Szaktanító Képzőben végezte tanulmányait.

Otthonról a természet és a gazdálkodás szeretetét és a családi összetartás élményét hozta magával. Tizenhárom éves volt, amikor meghalt édesapja, és a tragédia összekovácsolta a testvéreket édesanyjuk és egymás segítésére. Az erős, szerető kapocs életük végéig megmaradt közöttük. A háborúban elesett vőlegénye miatt nem ment férjhez, de sajátjaként gondoskodott testvérei családjairól: a hétgyerekes, kitelepített József bátyja, az ötgyerekes, megözvegyült Hermina nővére és a háromgyerekes Karola húga családjairól. S ő is otthonra talált körükben gyakori látogatásai és az ünnepek alatt, hosszú évtizedeken át.
Az otthoni benyomások mellett a Domonkos tanító rend gyakorolt kitörölhetetlen hatást a személyiségére. A tág látókörű, művelt nővérek rányitották szemét az élet és a művészet szépségeire, ugyanakkor példájukkal mély vallásos hitre és hűségre nevelték. És mindenekelőtt emberségre. A domonkosrendi nővérek anyja helyett anyjuk voltak a meleg otthonból kiszakított kislánynak, amit Érdi Rózsa visszaadott tanítványainak. Ő is második anyjuk lett kollégista növendékeinek.
„Úgy érzem, hogy Rózsika nénit nyugodtan nevezhetem második anyámnak” – olvasom egykori tanítványa levelében, amelyben így búcsúzik: „fia: Sanyi”.

Érdi Rózsa nevelőnőként és házitanítóként kezdte pályáját, többek között Tolnában, a fiatal Széchenyi grófkisasszonyok mellett. 1933-tól 1940-ig népművelési előadó, 1940-től 1943-ig közismereti tanító, 1943-tól 1950-ig gazdasági tanárnő volt, a katolikus Kalász mozgalomban pedig tanyasi lányok életre nevelésén fáradozott.
1950-től 1956-ig ***Fertődön, a Mezőgazdasági Technikumban és Kollégiumban*** tanított. 1956 januárjában két tanítványa „disszidált”, ezért áthelyezték ***Karcagra***, a ***Mezőgazdasági Technikumba***. A dunántúli Érdi Rózsa úgy érezte, soha nem fogja megszokni az Alföldet, de tévedett. Ő mindig meg tudta szeretni a tájat, ahol az iskola volt.

Ballagó osztályával 1960-ban

1970-ben nyugdíjazták, de továbbra is, 1976-ig tanított. 1984-ben meghalt Mária nővére, aki ráhagyta fővárosi lakását. Addig Karcagon, családtagként élt kollégája lányának, Erős Emmának otthonában, akit kislánykora óta nagyon szeretett. Pestre költözése után is visszajárt, hogy a diákokat vizsgákra felkészítse.

Legendásan szigorú matematika- és fizikatanár volt, de kitűnően oktatott, és igazságos volt. Papírjai között maradtak tréfás rigmusok és mesék a Pitagorasz-tétel és más matematikai műveletek játszva tanítására, meg versek, színdarabok, betlehemesek, amelyeket osztályainak írt. Teljes embereket nevelt, amilyen ő is volt. Valamennyi rászoruló tanítványát támogatta, s eközben szolgálati lakásokban, szerényen élt, mert saját magára csak a legszükségesebbeket költötte. Sok tanítványa lett tanár, mérnök, akik még felnőtt korukban is hasznos tanácsokat kaptak kedves tanáruktól.
Ezekből az emlékekből idézek fel néhányat:

Balogh Jánosné Vántus Zsuzsanna egykori tanítvány, ny. általános iskolai tanár:
„1956. szeptember 1-jén a Karcagi Mezőgazdasági Technikum tanévnyitó ünnepségén 44 ijedt nebuló szorongott az első évfolyamon. Osztályfőnökünk, Érdi Rozália az osztályteremben szép beszéddel köszöntött bennünket. Elmondta nevelési elveit, feltételeit, melyek szigorúak voltak. Voltak, akik azonosultak ezzel, voltak, akik nem, és az évek során lemorzsolódtak. A 4. év végére 26-an maradtunk, egy jól összekovácsolódott közösséget alkotva. Rózsi néni szigorúan vigyázta mindannyiunk lépéseit. Jóra

intett minket. Ha vita volt közöttünk, azt mondta: *Gyermekeim! Hogyan értené meg egymást a két világtábor, ha ti sem tudtok békességben élni egymással?*
Szaktanári és osztályfőnöki órái nagyon színvonalasak voltak, de magyarórát is élvezeteset tartott, ha szükség volt rá. Az életre nevelt bennünket, kinyitotta szemünket a nagyvilágra. Fáradhatatlan volt, fizikai erőnléte ellenére. Ha tehette, elkísért minket a gyakorlati munkára, kirándulásokra. Másokkal szemben megvédett minket, magunk között viszont gyakran mondta: *Ifjúság! Ez nem helyes!* A rászorulókat külön szeretettel segítette, egyengette utunkat. Mi is szerettük. Gazdag útravalóval engedett el bennünket, és haláláig figyelt ránk."

Z. Tóth György, egykori tanítvány, címzetes főiskolai tanár, ny. iskolaigazgató:
„A lemenő nap sugarai bearanyozták ősz haját. *Gyertek fiaim! Az én ablakomban mindig ég a gyertya.* Így engedett el bennünket, utolsó végzős osztályát. Ezek a szavak jutottak eszembe, ahogy kis lakásához közeledtem, és megláttam törékeny, az idő múlásának engedelmeskedő alakját. És valóban várt.
Felnőtt voltam már, amikor mindezt átéltem. Kollégája is lehettem volna, ha nem évtizedek választanak el korban tőle. Így elsősorban diákemlékeim vésődtek mélyen a szívembe, ahogyan osztálytalálkozókon társaim is felidézik emlékeiket. Diákkorunk érzéseit gyakran a kamaszkori harag jellemezte, a bennünket védő, féltő, jóakaró szigor ellen.
Mint matematikatanár a józan döntésekre késztetett bennünket, ugyanakkor a következmények vállalását is meg akarta értetni.
Két pont között a legrövidebb utat kereste, és e két pont közötti egyenes közte és diákjai között húzódott. Ő fáradhatatlan kitartással segítette a tanulásban gyengébben teljesítőket, mi pedig nagyon haragudtunk a gyakori korrepetálások miatt. Csak utólag büszkélkedtünk, hogy osztályunkból mindenki sikeres érettségit tett. A 60-as évek szakképzése még nagyon sok szakmai gyakorlatot írt elő a tanulóknak. Természetesen kamaszként sokat berzenkedtünk a kora reggel kezdődő üzemi napos kötelezettsége ellen. Kértük Rózsi nénit, hogy legalább egy ébresztőórával segítsen nekünk, hogy időben érkezzünk az iskola gazdaságába.
Az embert a kötelessége ébreszti fel! – szólt a szigorú válasz.
Ugyanakkor észrevettük, hogy ő is időben ébred, hogy az esetleg későn kelők segítségére lehessen. Szép emlékeket idéznek az osztálykirándulások, különösen az, amikor Kőszegre látogattunk, szülőhelye környékére. Bizony nekünk nem tetszett, amikor számunkra feleslegesnek tűnő intelmekkel engedett el szabad, néhány órai városnézésre. Leány osztálytársainkat a kihívó viselkedéstől óvta, a fiúkat pedig az esetleges poharazgatástól vagy a helyi fiatalsággal előfordulható konfliktustól.
Bízom bennetek! És mi nem hagytuk, hogy csalódjon. Utólag átgondolva, talán bizalma volt a legfontosabb fékező erő. Ezen a kiránduláson olyan sok szép élményben volt részünk, amely a szigorú intelmeket is ellensúlyozta.
Ma már felnőttként elfelejtettük a kamaszkori vélt sérelmeinket. Mindenkiben az őszinte hála érzése él szeretett osztályfőnökünk iránt. Hála a közösen átélt hétköznapokért, hála a szép ünnepeinkért. Hála, hogy segítette minden tanítványát, aki valamilyen hátrányt vagy hiányt szenvedett. Jó szóval, bátorítással, biztatással, esetenként anyagiakkal is támogatott.
Hála azoktól, akik az ő segítségével lettek dolgos és sikeres felnőttekké, akik az ő szemével látják meg a szépet, értékelik a jót, gyakorolják az emberséget.
Rózsi néni tisztes szerénységgel élt. Nem gyűjtött vagyont, nem vágyott hírnévre. Egy tanár volt csupán. Hála a sorsnak, hogy tanítványa lehettem."

Csontos János egykori tanítvány, agrármérnök megőrizte a 30 éves érettségi találkozón, 1990-ben Érdi Rozália osztályfőnök hozzájuk intézett köszöntőjét:
„A régi meleg szeretettel köszöntelek Benneteket, kedves gyermekeim. Köszönöm, hogy bár 30 esztendő országútján messze sodort az élet szele, a hívó szó mégis visszahozott benneteket az öreg iskola falai közé. Az osztály 1/3-ad része hiányzik, de az osztály felejthetetlen varázsa így is visszatért, hiszen együtt vannak mindazok, akiket egy-egy nevezetes epizód, egy-egy kedves, felejthetetlen diákcsíny kapcsán mindig emleget a hagyomány.
A 25 éves találkozón arra kértelek benneteket, hogy a 30 évesre akkor is gyűljetek össze, ha én már az örök hazában gondolok rátok. A sors nagy ajándékának, minden kitüntetést felülmúló égi kegyelemnek tekintem, hogy 8 évtizednél többnek súlyával vállamon is újra köztetek lehetek. Az óra jár, a homok pereg, mégis mintha csak tegnap lett volna, amikor felvirágzott vándorbottal átléptétek az Alma Mater küszöbét. »Indulunk bátran és remélve, boldog szép jövő elébe« – ezt hangozta a búcsúének.
Akkor jelképes útravalóként pogácsát és fillért rejtett a kis tarisznyátok, most 30 esztendő öröme, bánata, sikere és kudarca terheli az áhított jövendő által kötözött batyutokat. Saját tapasztalatotokból tudjátok már, hogy az élet nem játék, hanem kemény küzdelem, és csak azokat

nem töri meg, akik világos fejjel és erős akarattal néznek szembe vele.
Az ökörfarkkóróról, erről az igénytelen erdei növényről írja a költő: »Körülhuhogták szívtelen szelek, jöttek, s elmúltak, ő meg állt, s maradt, nyugodtan nézett a szelek után, gerince egyenes, töretlen maradt.« (Sík Sándor)
Titeket sem kíméltek meg a sors viharai. Nehéz idők terhelték diákéveiteket, bonyolult időben élünk ma is. Új szerepek vannak kialakulóban, újfajta társadalmi munkamegosztás, új, szokatlan helyzetek, és ezekben is úgy kell élni és tájékozódni, hogy ki ne aludjon szívetekben a diákévek embert formáló kohójának szent tüze.
Őrizzétek meg ennek az öreg iskolának a szellemét, a helytállást, az építés és a munkaszeretet lelkületét, amit az igazi útravalóként magatokkal vittetek! Őrzők, el ne aludjatok a vártán, hogy mindig meghalljátok, ha a kötelesség, az emberi együttérzés kopogtat a lelkiismeret ablakán, még akkor sem, ha az egyéni érdek mást kíván ma is! Mindig készséges szívvel fogadjátok, amit diktál a pillanat, ne akard soha átterelni másra, amit sokkal jobban megtehetsz magad!
Őseitek áldozatos áhítatával szolgáljátok ezt a kenyéradó drága magyar földet, a legjobb tudásotok és a helyzet adta lehetőségek szerint, de ne feledjétek soha, hogy a régi parasztember nem hangoztatta soha gőgösen, hogy nem vár kegyet a természettől, erőszakkal is elveszi, amire szüksége van. Kalapját levéve emelte égre a szemét, mert mélyen átérezte: »Kezedben Uram én csak eszköz vagyok, töröm a rögöt és hintem a magot, de tőled várom az éltető Napot, az áldott esőt, havat, harmatot.«
Végezetül Dsida Jenő költő Végrendelet című versét ajándékozom Nektek, ami egyben a költő sírverse is, és szívből kívánom, hogy mindenki nyugodtan elmondhassa:

»Mindent megtettem, amit megtehettem,
Amivel tartoztam, mindent megfizettem.
Elengedem mindenki tartozását,
Feledjétek el arcom romló vonását.
Ne fájjon az sem, ha most búcsúzunk,
Az örök hazában majd találkozunk.«”

Munkásságát szakmai kitüntetésekkel jutalmazták. 1966-ban az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója*, 1989-ben *Kiváló Pedagógus* kitüntető díjban részesült. De az igazi elismerést tanítványaitól kapta. Halálig visszajártak hozzá, leveleztek vele, meghívták esküvőjükre, gyerekeik, sőt unokáik keresztelőjére.

Érdi Rózsa 1990. október 26-án halt meg. Temetésén utolsó igazgatója, Erős András e szavakkal búcsúztatta a munkatársak, a tanítványok és családja nevében: „… tudjuk, az ő szelleme soha sem hal meg, mert tovább él mindazokban, akik őt példaképnek tekintették.”

Forrás: hagyatéki és irattári dokumentumok, rokoni, tanítványi visszaemlékezések.

Unokahúga, D. VESZELSZKY SÁRA
Budapest

ERŐS ANDRÁS (Mezőberény, 1924. május 15. − Karcag, 2009. december 14.): agrármérnök, mérnöktanár, szakmérnök, igazgató

Német nemzetiségű, kisparaszti család első gyermekeként látta meg a napvilágot. Édesapja Eiler (később Erős) András, édesanyja Eiler Julianna. Születésekor az apai nagyszülőknél laktak. Még ebben az évben a szülők tanyát építettek, így a Nyilas nevű határrészen nevelkedett.
Elemi iskoláit Mezőberényben végezte, először az apai nagymamánál, később egy ismerős, gyermektelen házaspárnál lakott. Polgári iskolásként a tanyáról járt a faluba, ahová naponként vonattal utazott. Később Békéscsabán, a Mezőgazdasági Középiskolában folytatta tanulmányait, ahová ugyancsak vonattal járt. Emlékiratából tudjuk, hogy a vasúti megálló 4-5 kilo-

méterre volt, ezért jó időben kerékpárral tette meg ezt az utat. Ha sár volt, akkor gyalog közlekedett. Ősszel, amikor befejeződtek az őszi munkák, akkor kedvenc lován, Fánin tette meg reggelenként az utat. Az állomásnál a lóról leszállva a hajtószárat a ló nyakára csatolta és visszafordította. Nyaranként meg hétvégeken a családi gazdaságban dolgozott. Unokabátyját követve 1942-ben beiratkozott a Kolozsvári Mezőgazdasági Akadémiára.

Édesapja támogatta a fia elképzelését: „Itt van ez a borjú, eladom, az árából tanulhatsz tovább”– mondta. Ettől kezdve viszont a tanulmányi eredményéért kapott ösztöndíjból és különböző munkalehetőségek kihasználásával szerezte meg a megélhetéshez szükséges pénzt. A II. világháború megzavarta a főiskolai tanulmányokat. A tanárok egy része elindult Keszthelyre és Mosonmagyaróvárra. Sok diák követte őket. Erős András és unokabátyja kalandos utazással jutott el Keszthelyre, ahol folytatta tanulmányait. A szülői háztól távol, önerőből kellett fenntartania magát, évekig még csak hírt sem hallott a családról. A front közeledtével Keszthelyről Magyaróvárra indult el tanárokkal, hallgatótársakkal, de útközben igazoltatták és a leventék közé sorolták, akiket nyugatra szállítottak. Németországban légiriadós katonai kiképzést kaptak, majd a fronttal együtt egyre nyugatabbra vonultak, és 1945 májusában több ezer társával amerikai, majd angol fogságba került. 1946 februárjában többedmagával megszökött a táborból, és veszélyekkel megtűzdelt hosszú út után március 15-én hazaérkezett Mezőberénybe.

Folytatta tanulmányait Keszthelyen, pótolta lemaradásait, így 1946 decemberében egyetemi diplomát kapott. 1947 szeptemberétől a Tiszántúli Földművelési Tanácsnál körzeti előadó, majd átszervezések után gazdajegyző lett. Nem kedvelte ezt a politikai indíttatású beosztást, és megpályázta a ***karcagi mezőgazdasági középiskola*** tanári állását. 1948-tól ideiglenes minősítésű gazdasági tanár lett, majd vizsgákat követően véglegesítették. Karcagra már feleségével – Gulyás Emmával – költözött. Hamar befogadta a tantestület, kedvelték a diákok. A mezőgazdaság átszervezése, a téeszesítés időszakában kecskeméti, szajoli, hajdúböszörményi kirendelések, továbbképzések követték egymást. 1950-ben újra Karcagra került, ahol kollégiumi nevelési feladatokat is ellátott. Szolgálati lakást kapott, itt nőttek fel gyermekei: Emma, András és Ferenc.

Emlékiratában így írt ezekről az évekről:
„Napi munkaidőm nem volt meghatározva. Reggel hat órától este tíz óráig mindig volt hivatalos elfoglaltságom. Hat órakor ébresztő a diákotthonban, torna, készülődés, reggeli, majd nyolc órától tanítás. Ha egy-egy szabad órám volt, akkor készültem a másnapi óráimra, vázlatot írtam. Délután foglalkoztam a diákokkal (szilencium stb.), fél tízkor volt takarodó. Mivel a lakásunk, a diákotthon és az iskola épületei közel voltak egymáshoz, könnyebb volt összehangolni a tennivalókat.”

A Karcagon való végleges letelepedéssel saját gazdaságot is kialakított. Kecskék adták gyermekeiknek a tejet, törzskönyvezett koca szaporította a sertésállományt, törzskönyvezett tyúktenyésztéssel is foglalkozott kettős haszonnal. Felesége közreműködésével biztosított volt a család önellátása, ugyanakkor mintát adott tanítványainak.

A 60-as évektől már országosan is ismert volt szakmai munkája. Az Agrármérnök Tanárképző megbízásából a tanárjelöltek gyakorlati oktatását irányította. Évenként 4-5 hallgatót osztottak be hozzá. Bemutató tanításra kérték fel, ahol az ország valamennyi mezőgazdasági profilú iskolájából jelen voltak az állattenyésztést tanító tanárok. Neki volt az első, szakszerűen felszerelt szertára. Az általa készített negyvenféle gyapjút bemutató gyűjteményt az Országos Mezőgazdasági Kiállításon is bemutatták, ez a gyűjtemény ma az iskola múzeumában található. 12 évig működtetett állattenyésztési szakkört, ahol a diákok a szakkör állatait (sertés, nyúl, tyúk, galamb) gondozva sajátították el a gyakorlati ismereteket és azok szaporulatából bevételre is szert tettek. Ebből szerveztek évenként kirándulásokat, tanulmányutakat a szakköri tagoknak.

Csontos János volt tanítvány emlékei:
„Állattenyésztést tanított nekünk, de azt olyan színvonalon, hogy az agráregyetemen alig kellett tanulni a hozott tudáshoz. Negyven évvel később a fiatal állattenyésztő kollégák számítógépes programmal összeállított tehenészeti takarmányozását átnézve új receptúrát készítettem és mosolyogva annyit mondtam: »Engem Erős Bandi bácsi tanított takarmá-

nyozni. Nézzétek át, és gyertek be hozzám új eredménnyel!« Másnap elismerték, hogy valóban jobb ez, amit én kalkuláltam ki fejben.
Szigorú, de igazságos ember volt az órán és a kollégiumban egyaránt. Tudta, mit tehet egy 15 éves és mit egy 20 éves diák, és ha kellett, úgy szabta ki a büntetést is. Számomra a legnevezetesebb az, hogy mire végeztünk, az állattenyésztési szakkörben összegyűjtött egy prágai utazáshoz szükséges pénzt, így mi 1960-ban a Prágai Ifjúsági Spartakiádot élőben láthattuk!"

1965-ben igazgatói kinevezést kapott a Földművelésügyi Minisztérium Szakoktatási Főigazgatóságától a mai nevén ***Szentannai Sámuel Gimnázium és Szakközépiskola*** élére. 1984-ig olyan fejlesztési feladatok aktív részese volt, mint a Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum beindítása, a szakközépiskolai rendszer szakosítása, a felnőttlevelező-képzés megszervezése.
A szakmai és tanulmányi versenyeken szép eredményeket értek el a tanulók, ezzel is öregbítve az iskola országos hírnevét.

Többféle társadalmi megbízatásnak tett eleget. Tanácstagként az iskolai városrész lakosainak érdekeit képviselte, a Hazafias Népfront városi elnökeként közismert személyiség volt. Munkát vállalt a Magyar Agrártudományi Egyesületben, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megyei és országos testületében.

Emlékiratából való a következő idézet:
„A legnagyobb és legemlékezetesebb iskolán kívüli feladatom Mexikóban volt, 1980-ban.! ... Mexikó három államában kellett a »felnőttkorú parasztok képzését szolgáló« oktatási központok szervezésére javaslatot készíteni. A három állam: Oaxaca, Sonora és Jalisco."
A vonatkozó tanulmány címe: *Koncepció alapfokú mezőgazdasági szakképzési és továbbképzési központok létesítésére a Mexikói Egyesült Államokban* (Budapest, 1980. április).

Szakmai munkáját elismerés övezte, számos kitüntetés tulajdonosa lehetett. Az oklevelek, emlékérmek mellett háromszor kapta meg a *Munka Érdemrendet*. Legbüszkébb azonban arra a kulcsra volt, amit nyugdíjba vonulásakor kapott az iskola kollektívájától a következő szöveggel: „Ünnepélyesen kijelentjük, hogy Erős András igazgató, aki a mezőgazdasági szakoktatás szolgálatában 40 éven keresztül magasra emelte a tudás és emberség világító fáklyáját, az iskola jelképes kulcsának birtokában a karcagi Mezőgazdasági Szakközépiskola területén minden ajtót és minden szívet mindenkor tárva-nyitva talál."

Nyugdíjazása után még 11 évig óraadó volt, művelte a kertet, és feleségével barátságos otthonnal várták haza gyermekeiket, unokáikat.

Csontos Mihály visszaemlékezése:
„1951-ben felvételt nyertem a Karcagi Mezőgazdasági Technikum első évfolyamára. Erős András tanár úr lett az osztályfőnökünk. Jellegzetes mosolyú, szimpatikus, határozott, következetes, rendet, fegyelmet követelő tanár volt. Állattenyésztést és gyakorlati foglalkozást tanított. Színvonalas előadásokat tartott, melyeket saját életéből hozott példákkal színesített. Emberség és segítőkészség jellemezte, erre néhány példát megemlítek:

– 1953-ban minden 20 éves fiatalnak (diáknak is) be kellett vonulnia katonának. Tíz főt érintett a rendelet. A katonák közül Papp Gyuszi barátom – amikor szabadságot kapott – ellátogatott a volt iskolájába. Tanár úr engedélyezte, hogy az órákon részt vegyen és a kollégiumban aludjon, mivel vidéki gyerek volt. Takarodó után mi is lefeküdtünk, majd úgy döntöttünk, hogy a közeli kocsmában elbeszélgetünk egy pohár ital mellett. 11 óra körül visszamentünk és elaludtunk. Másnap reggel minden a megszokott rend szerint történt. Első óra állattenyésztés volt, amely azzal kezdődött, hogy tanár úr felszólított engem felelni. Azt mondta végül: »Remélem, tudja, miért feleltettem.« Másnap elnézést kértem tőle a történtekért. Mosolyogva annyit mondott, örül, hogy egy volt kitűnő tanuló, akinek megszakadtak a tanulmányai, eljött a volt iskolájába, és egy kellemes napot szerzett neki a barátja.

– Az osztályból ketten kórházba kerültünk. Bennünket nem keresett fel, de az ápolók mondták, hogy az osztályfőnök a kezelőorvosnál járt és érdeklődött az egészségünk felől.

Az 50 éves érettségi találkozón (2004)

– 2004-ben volt az 50 éves érettségi találkozónk. Az iskola szép ünnepséget rendezett tiszteletünkre. Tanár úr ekkor volt 80 éves. Az osztály nevében köszöntöttem a házaspárt, és ajándékot adtam át részükre.

Befejezésként tanár úr minden jelenlévő volt diákjának saját kezével fából faragott szalvétatartót adott át, mely szívet ábrázol, egyik oldalán búzakalász, a másikon az 50-es szám van bevésve."

A közmegbecsülésnek örvendő tanár, igazgató karcaginak vallotta magát, hamvai is ott pihennek.

Forrás:

- *Szerencsés élet* – Erős András emlékirata
- Családi dokumentumok
- Tanítványi visszaemlékezések.

Lánya, ÉZSIÁS ANTALNÉ
Karcag

DR. ÉVA ERZSÉBET (Nyírpazony, 1941. december 4. – Görögország, 2013. június 21.): általános és középiskolai tanár, gyakorlóiskolai szakvezető, főiskolai docens

Édesapja Éva János, édesanyja Bakai Erzsébet, testvére, János a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei AKÖV dolgozója volt.
Általános iskolába Nyírpazonyban járt, majd 1960-ban a nyíregyházi Zrínyi Ilona Gimnáziumban érettségizett. Orosz-latin szakra jelentkezett egyetemre, de a kevés érdeklődő miatt ezt a szakpárosítását akkor nem indították, így képesítés nélküli tanárként kezdett tanítani a *nyírpazonyi Általános Iskolában*. Közben levelező úton Egerben magyar-orosz általános iskolai tanári oklevelet szerzett.
Nyírpazonyban tanított 1969. szeptember 1-ig. Már ekkor igen jó tanári hírnévnek örvendett, s a ***Nyíregyházi Pedagógiai Főiskola*** Orosz Tanszékének vezetője (egykori zrínyis osztályfőnöke) és a gyakorló általános iskola akkori igazgatója „behozták" a ***gyakorlóiskolába*** szakvezető tanárnak. Ekkor már az édesapja nem élt, édesanyjával közös háztartásban voltak, akit élete végéig (2003) támogatott és ápolt. A gyakorlóiskolába jártak többek között a „Váci Mihály" tanyasi kollégium gyerekei is, akikkel Erzsike pillanatok alatt megtalálta a megfelelő hangnemet, még az orosz nyelv tanulását is meg tudta velük szerettetni. Kollégiumi csoportvezető tanártársával közösen pótolták a szülői ház szeretetét a gyerekeknek. Mint szakvezető igen alapos felkészültségű, körültekintő és segítőkész volt. Egy 1973-ban végzett 8. osztály tanulói halála hírére megdöbbentek, s az emlékezés szavaiban megfogalmazták, hogy középiskolában, sőt még tovább is abból az orosz nyelvi tudásból „éltek", amit Erzsikénél megtanultak.

Nemcsak a szakvezetést végezte pontosan, nemcsak a tárgyát tanította nagy körültekintéssel, hanem bekapcsolódott az iskola, a város mozgalmi életébe is. Szakkört vezetett tantárgyából, riporter szakkörösöket szervezett, mentek régi tanárokhoz segíteni, életüket megismerni. Az iskolában is és azon kívül is sokat vállalt, de ezeket precízen, mindenki örömére jól végezte, nagyon szeretett a gyakorló iskolában dolgozni. 1973-ban egy pályázat sikeres eredményeként bekerült az orosz tanszékre, s nyugdíjazásáig, majd ezután is a főiskola állományában dolgozott. Végigjárta a „ranglétra" fokozatait: tanársegéd, adjunktus, majd főiskolai docens.

Mint az arcképvázlat egyik szerzője (JE) Erzsébet pályájának meghatározó szakaszát 1973. augusztus 16-tól 2003. január 31-ig közvetlen közelről láthattam, hiszen egyszerre kerültünk annak idején tanársegédként a ***nyíregyházi főiskola Orosz Nyelv és Irodalom Tanszékére.*** Egy tanszéki szobában töltöttük napjainkat 20 éven át.
Szerénysége, segítőkészsége, csendes, mindenkire figyelő modora, s a hallgatók iránti odaadása határozta meg életének ezt a 30 évét. 2003-ban az Orosz Nyelv és Irodalom Tanszék 40 éves jubileumi kiadványában így vallott magáról:

„1977-ben végeztem a KLTE BTK orosz nyelv és irodalom szakán. 1984-ben védtem meg bölcsészdoktori értekezésemet. 1998-ban PhD szigorlatot tettem Pécsett, az Alkalmazott Nyelvészeti Doktori iskolában. Kutatási területem: a nyelvpedagógia alkalmazott nyelvészeti kérdései; a szaknyelvoktatás és a szaknyelvi kommunikáció; nyelvpedagógiai technológia – multimédia és nyelvoktatás. Kutatási témámmal kapcsolatosan 4 könyv szerzője és társszerzője vagyok. Folyamatosan részt veszek a hazai és nemzetközi nyelvoktatással kapcsolatos konferenciákon.

Tanított tárgyaim: Az idegennyelv-oktatás nyelvpedagógiai kérdései; Szaknyelvoktatás és kommunikáció. TDK-tanárelnök vagyok. Hallgatóim eredményesen szerepelnek az OTDK. Tantárgy-pedagógiai és Oktatástechnológiai szekciójában. Az ODKT 2003-ban Mestertanári Kitüntetésben részesített."

Publikációinak száma: 69 (4 könyv), előadások száma: 66.

Tudományos, szakmai közéleti tevékenység, nemzetközi kapcsolatok:

– Magyarországi Orosztanárok Egyesületének tagja
– Idegennyelv-tanárok Regionális Egyesületének (IRE) tagja
– Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete (MANYE) választmányának tagja
– Modern Filológiai Társaság tagja
– VAB Alkalmazott Nyelvészeti Munkabizottságának választmányi tagja
– A Pedagógiai Projekt Társaság tagja
– TIT Jurányi Egyesületének tagja
– az MTA Megyei Tudományos Testület tagja
– Szláv Történeti és Filológiai Társaság tagja
– Orosztanárok Nemzetközi Szervezetének (MAPRJAL) tagja
– Soroptimist Nemzetközi Klub uniós elnöke
– Nemzetközi Szociálterápiás Szerepjáték Egyesület tagja

Nemzetközi kapcsolatok:

– *Philadelphia*, Alkalmazott Nyelvészeti Nyári Egyetem – 1991
– *Moszkva*, Puskin Orosz Nyelvi Intézet – 1994
– *Nancy-Hamburg*, Egyetem, Konferencia – 1994
– *Brüsszel*, Fordítóképző Intézet – 1995
– *Savonlinna*, Egyetem Orosz Tanszék – 1995
– Moszkva, Puskin Intézet, Nemzetközi konferencia – 1997
– *Moszkva*, Puskin Intézet, MAPRJAL-konferencia – 1997
– *Pozsony*, Szlovákia, ARS, IX. MAPRJAL-kongresszus – 1999
– *Riga*, Lett Állami Egyetem, Nemzetközi konferencia – 2000
– *Rivne*, Ukrajna, Nemzetközi konferencia – 2000, 2001, 2002
– *Szentpétervár*, Oroszország, MAPRJAL-kongresszus – 2003 (40 *éves az orosz Nyelv és irodalom Tanszék Nyíregyházán*. Szerk. Cs. Jónás Erzsébet, Nyíregyháza, Krúdy Kiadó 2004: 19–20).

Két könyvének borítója is jól szimbolizálja, hogy mindig az emberközpontú gondolkozás, s az empatikus viselkedés példáját mutatta mind személyes magatartásában, mind nyelvtanári szemléletében.

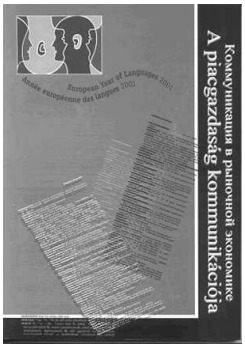

A főiskola korabeli évkönyveit és a tanszék emlékkiadványait lapozgatva egykori tanszékvezetőként felidéződnek bennem a tanszéki műhelymunka pillanatai, s a mindig fiatalos, mindig mosolygó, mindig lendületes Éva Erzsikét körülvevő alkotói közösség. A gyakorló iskolákban hetes tanításon hospitáló, gyakorló tanításokra készülő, záró tanításon önállóan dolgozó hallgatóink Éva Erzsébet keze alatt tanulták meg az óravázlat írásának fortélyait, az óraelemzés szempontjait, a táblakép készítését, mi, hogyan kerüljön applikációként, szemléltetésként a tanulók elé az idegen nyelvi órákon. Íróasztala körül mindig magasan tornyosultak a mintatanítási segédletek, a hallgatói óratervek, a hospitálási naplók. Ajtaján bármikor kopogtathattak a tanácsot kérő tanárjelöltek. Türelmesen,

pontosan, részletekbe menően elemezte, magyarázta az orosz szakos fiataloknak, mit miért, hogyan tanítunk lépésről lépésre a használható nyelvismeret megszerzése érdekében. A nyugati nyelvszakok megindulásakor ő készítette fel, s hosszú ideig segítette az ottani kollégákat is – hosszú, több évtizedre visszatekintő tapasztalatait átadva – a gyakorlótanítással kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismeretekből.

A kedves emlékek mellett felidéződnek bennem azok a pillanatok is, amikor embert próbáló helyzetekben a rábízott főiskolások mellett szinte védelmező édesanyaként állt.

Több alkalommal kísérte a hallgatókat orosz nyelvi részképzésekre a moszkvai Puskin Intézetbe. Ezek az anyanyelvi környezetben tanulással eltöltött hónapok a kísérőtanárra nagy felelősséget róttak. Intézni kellett a csoport ügyes-bajos dolgait a követségen, a betegeket orvoshoz vinni, ápolni, vigasztalni, a kiutazás és visszatérés 48 órás vonatozása alatt minden részletre figyelni, tolmácsolni, az országhatáron a hivatalos szervekkel tárgyalni stb. Ilyen kiutazása volt az is, amikor a Szovjetunió felbomlása előtt kitört a moszkvai puccs, s Moszkvában háborús viszonyok fenyegettek. Üresen álltak a boltok, lövöldöztek, felbolydult az egész város. Éva Erzsébet féltőn védte a magyar hallgatókat. Piacra sietett, tojást, élelmiszert vett, ebédet főzött, vigyázott a hallgatók biztonságára, tartotta a kapcsolatot az itthon aggódó szülőkkel, s próbált lelket verni a hazájuktól távol rekedt megrettent főiskolásokba.

A hallgatók kísérését valóságos missziónak tekintette, ezért vállalta önként ezt a munkát a kiküldő minisztérium legnagyobb megelégedésére. Igyekezett pótolni a hallgatók számára itthon maradt szeretteiket, a szülőket, a családot.

Ez a szemlélet vezette akkor is, amikor Budapesten mentálhigiénés szakemberré képezte át magát, s 2003. február 1-től a ***Pszichológia Tanszéken*** folytatta tovább oktatói pályáját. Az Orosz Nyelv és Irodalom Tanszéken a tanárképzés megszűntéig továbbra is a tanításmódszertan gondozója maradt, s orosz szakosként élete végéig aktívan részt vett az országos és főiskolai szakmai rendezvényeken. Utoljára 2013. júniusában, elhunyta előtt néhány nappal, *A szláv írásbeliség 1150 éve* alkalmából a Nyíregyházi Főiskolán szervezett jubileumi konferencia orosz résztvevőit segítette tolmácsolással, idegenvezetéssel, s a szabadidős és esti programok lebonyolításával.

Sokirányú munkáját elismerések kisérték:
– Kiváló Ifjúsági Vezető (1982, 1983)
– Kiváló Munkáért Kitüntetés (1986)
– A Nyíregyházi Főiskola Kiváló Oktatója (2004)
– 35 éves Törzsgárda kitüntetés (2005)

Kedves alakja a munkatársak és a hallgatók emlékében örökké élni fog.

Tanszéki kollégája,
CSEKÉNÉ DR. JÓNÁS ERZSÉBET
és RAFFAY ZOLTÁNNÉ
ny. gyakorlóiskolai igh.
Nyíregyháza

„Az iskola úgy nevelhet jól, ha a gyermekben már a leendő embert látja,
ha elismeri és tiszteletben tartja a gyermek jogait,
és törekvéseinek súlypontját nem a tananyag gépies elvégzésére fordítja,
hanem a gyermek testi-lelki erőinek, tehetségeinek a kifejlesztésére helyezi.”
(Csicsay Benedek)

F

FARKAS JÁNOS (Sarkad, 1919. augusztus 11. – Berettyóújfalu, 1997. október 2.): tanító, általános és középiskolai tanár, iskolaigazgató

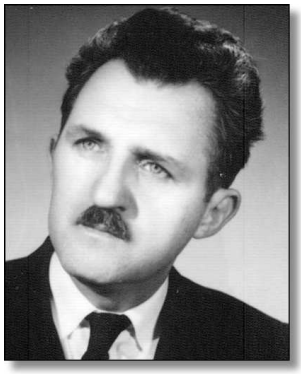

Édesapja, Farkas Géza kántortanító, édesanyja, Balla Ilona háztartásbeli. A családban mindkét ágon voltak pedagógusok. 1924-ben elhunyt az édesapja, édesanyja egyedül nevelte hét gyermekét özvegyi nyugdíjból. Sokat nélkülöztek.

Sarkadon végezte elemi és polgári iskoláit. Egy évig egy vasüzletben dolgozott kisegítőként, hogy előteremtse továbbtanulása költségeit.
A Nyíregyházi Állami Tanítóképzőben kezdte tanulmányait, és a Debreceni Református Kollégium Tanítóképzőjében fejezte be kiváló eredménnyel. Képzése idején folyamatosan vállalt tanítványokat. Így tudta fedezni a saját költségeit, és édesanyját is támogatta.
1939. június 28-án vette át tanítói oklevelét. ***Vátyonpusztán*** volt az első munkahelye.
Ezt az iskolát a felszerelések elégtelensége miatt ugyanazon tanév végén bezárták. 1940. szeptember 1-jétől a ***Komádi Református Iskolához*** választották meg tanítónak.
A tanítói állás fenntartása mellett 1941-ben – mint sorkötelest – katonai szolgálatra hívták be. Kezdetben Szolnokon a 16. tábori tüzérosztálynál, majd 1944 októberétől a magyarországi fronton szolgált. 1945 februárjában, a háború vége előtt két hónappal orosz hadifogságba esett. 1947 októberében került haza nagyon leromlott egészségi állapotban. Alhadnagyi rangban szerelt le.

Az iskolák államosítása kapcsán 1948-ban ***Mezőgyán*** községbe helyezték. Itt nősült meg
1948. november 14-én. Felesége, Deák Ida a későbbiekben szintén pedagógusként dolgozott.

1949-ben ***Körösszegapátiba*** került. Itt született 1950-ben László fiuk. 1951. augusztus 1-től kinevezték a ***Körösszakáli Állami Általános Iskola*** igazgatójának. A fiatal tantestülettel közösen formálták az iskola arculatát. A vegyes lakosságú (magyar, román) település ifjúságát nagy lelkesedéssel, a színvonalas tanítás mellett sokszínű kulturális programmal (színjátszókör, pedagógusok és gyerekek zenekara) formálták. A tanév végén bemutatott színdarabokban az iskola minden tanulója szerepelt.
Nagyhatású közösségformáló ereje volt ezeknek az éveknek.

1953-ban megszületett lányuk, Gyöngyi.

1955-ben matematika-kémia szakos általános iskolai tanári képesítést szerzett az egri Tanárképző Főiskolán.

1961. május 12-től a Biharkeresztesi Járási Tanács Művelődésügyi Osztályán művelődésügyi felügyelői munkakör ellátásával bízták meg. Később 3 évig osztályvezetői funkciót látott el. 1967-ben kémia szakos középiskolai tanári oklevelet vehetett át a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen.

1970. július 1-től a ***Berettyóújfalui*** Járási Tanács Művelődésügyi Osztályán dolgozott, majd a ***Zalka Máté Szakközépiskolai Kollégium*** nevelőtanára lett. Innen ment nyugdíjba 1981. július 1-én.

Összesen 42 évig dolgozott. Ezen idő alatt szinte nem volt olyan művelődési munka, amelyet nem végzett volna: népművelés, kultúrotthon-igazgató, úttörő-csapatvezető, beosztott tanító, általános iskolai szaktanár, középiskolai szaktanár, középiskolai kollégiumi nevelőtanár, szakszervezeti bizalmi, járási és városi szakszervezeti bizottsági tag.
A szolgálati ideje felét az irányításban töltötte mint általános iskolai igazgató, járási tanulmányi felügyelő, osztályvezető.

Nyugdíjazása után pedagógiai, oktató-nevelői tevékenységét tovább folytatta. Az utolsó dokumentuma az aranydiploma, amelyet büszke örömmel vett át.
Munkáján kívül is igen színes érdeklődésű ember volt, a természettudományok, a csillagászat, s hangszeres zene művelése (több hangszeren játszott) okozott örömet neki. Szeretettel és élvezettel kertészkedett.
Kiváló pszichológiai érzéke volt. Igényes, jó retorikájú, együtt érző beszédei miatt gyakran hívták polgári temetésekre a búcsúztató megtartására.

Magánéletében végig kiegyensúlyozott, harmonikus atmoszféra vette körül. Nagyon büszke volt mindkét gyermekére. Két unokáját kimondhatatlanul szerette. Fia, László 1996-ban bekövetkezett halála mélyen lesújtotta, a következő évben hunyt el.

Bölcsességgel viszonyult a világhoz, az elfogadás és az együttérzés alapjáról szemlélte a környezetét.

Kitüntetései: *Oktatásügy Kiváló Dolgozója, Kiváló Úttörővezető.*

A munkában és a magánéletében is a szeretet és türelem mottójával járta végig az útját. Teljes életet élt.

1997-ben a Hajdú-Bihari Naplóban tanártársa, Vmirjáncki József írt búcsúztatót.

Elment egy pedagógus

Bihar (HBN – V. J.) – „Elmegyünk egy szép napon, a küldetés véget ér". Így ment el tőlünk, hagyta itt családját, rokonait, barátait, tanítványait, soksok tisztelőjét Farkas János tanár.

Nagyon sok gyermek, ma már felnőtt ember János bácsija hosszú utat tett meg Sarkadról 1919 óta. Iskoláinak befejeztével tanárként került Biharba, s itt dolgozott élete végéig, itt szolgált hűségesen. Abban a korban kezdte tanári pályafutását, amikor nagy szükség volt a szegény falusi embereket és gyermekeiket bátorító, lelkesítő pedagógusokra. Az 50-es években a körösszegapáti általános iskolában tisztelte és szerette a legegyszerűbb embert. Majd a körösszakáli iskola igazgatójaként, mint vezető őrlődött az akkori politikai elvárások, pedagógus beosztottjai és a reá bízott gyerekek és szüleik gondjai között. Az ő munkája, szeretete nyomán fogalommá vált az iskola. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a hatvanas években már a biharkeresztesi járás tanulmányi felügyelője, majd művelődésügyi osztályvezető lett. Később már a berettyóújfalui járásé is. Így lett ő az óvónők, tanítók, tanárok irányítója, vezetője, lelkesítője. Nagyon sok akkori fiatal kollégája neki köszönheti, hogy a bihari tájhoz kötődött, s évek hosszú sora óta az ő bátorító szavait betartva végzi munkáját. Később kollégiumi nevelőként dolgozott, majd mint középiskolai tanár végezte munkáját tanítványai megelégedésére Berettyóújfaluban. Akkor sem hagyta magukra pedagógus-kollégáit, akikhez annyi érzelmi szál kötötte. Mint a pedagógus-szakszervezet egyik vezetője vállalta a legnehezebbet, a nyolcvanas években az emberek élet- és munkakörülményeinek javítását. Mindig emberek között szeretett lenni. Adományozott, a lelkét, a jó lelkét sokszorozta.

Negyvenkét évi pedagógiai munka után hetvennyolc évesen Farkas János tanár igazi szerepét, értékét a halála után az utódok mérik fel. Azt érezzük és tudjuk, hogy ez emberek tiszteletében mutatott példát a mának. A sok-sok változás közepette sem veszítette el legnagyobb emberi értékét, a mindenkori tenni akarását, az embertársain való segítés szándékát. Olyan halkan tűnt el, mint amilyen halkan élt. Oda ment, ahol nem követheti szemünk, csak a megtartó emlékezet.

Farkas Jánost október 9-én temették el Berettyóújfaluban.

Farkas János
Fotó: Magánarchívum

Az újságcikkben többek között olvasható:
„Az ő munkája, szeretete nyomán fogalommá vált az iskola… Nagyon sok akkori fiatal kollégája neki köszönheti, hogy a bihari tájhoz kötődött, s évek hosszú sora óta az ő bátorító szavait betartva végzi munkáját… Mindig emberek között szeretett lenni. Adományozott, a lelkét, a jó lelkét sokszorozta. …az emberek tiszteletében mutatott példát a mának. A sok-sok változás közepette sem veszítette el a legnagyobb emberi értékét, a mindenkori tenni akarását, az embertársain való segítés szándékát."

Forrás:
- Önéletrajzok
- Hajdú-Bihari Napló 1997
- Kitüntetések oklevelei

Lánya, DR. FARKAS GYÖNGYI
Debrecen

FARKAS JÁNOSNÉ Deák Ida (Mezőgyán, 1928. július 1. – Debrecen, 1998. április 11.): tanító

A Békés megyei Mezőgyánban született. Édesapja, Deák László földbirtokos, gazdálkodó, édesanyja, Szabó Irma háztartásbeli. Egy öccse volt, aki szintén a mezőgazdaságban dolgozott különböző vezető munkakörökben.

Elemi iskolai tanulmányait Mezőgyánban végezte. Nagyszalontára járt polgári iskolába.
A család fontosnak tartotta, hogy tanuljon. Bizonyítványai kitűnő előmenetelről tanúskodtak. 1943-tól 1945-ig a Nagyváradi Magyar Állami Leánylíceum és Tanítóképző Intézet növendéke volt. A háború, majd a határ lezárása, később származása miatt nem tudta folytatni a megkezdett képzést.

1948-ban ment férjhez Farkas János pedagógushoz. 1949-ben Körösszegapátiba költöztek, férje itt kapott állást. Itt született meg fiuk, László 1950-ben.
1951-ben Körösszakálba kerültek, ahol férjét az általános iskola igazgatójává nevezték ki.
1953-ben született meg második gyermekük: Gyöngyi.

Háztartásbeliként gyakorlatilag segítség nélkül végezte az otthoni munkát. Nevelte a gyermekeket és derűs, nyugodt légkör biztosításával segítette férje munkáját.

1954-ben meghalt az édesapja. Édesanyja súlyos látássérült volt, öccsével ketten támogatták. 1961-ben a férje a Biharkeresztesi Járási Tanács Művelődésügyi Osztályára kapott kinevezést, tanulmányi felügyelői munkakörbe, így a család is vele költözött.

1960-ban beiratkozott a berettyóújfalui Arany János Gimnázium Levelező Tagozata III. osztályába. 1962-ben érettségi vizsgát tett a püspökladányi Karacs Ferenc Állami Általános Gimnáziumban. Komoly teljesítmény volt két gyermek nevelése és a háztartás vezetése mellett. Egyidejűleg a Járási Művelődési Otthonban gazdasági felelősként is dolgozott. Ezután képesítés nélküli tanítói munkakörben helyezkedett el 1962-től.
1964-től 1967-ig a Debreceni Tanítóképző Intézet hallgatója volt, 1967-ben megkapta a tanítói oklevelét.

1970-től ***Berettyóújfaluban*** éltek. A ***József Attila Általános Iskolában*** tanított nyugdíjazásáig (1983). Fia 1996-ban és férje 1997-ben bekövetkezett halála porig sújtotta.

Tanítói stílusát a nyugodt derű, a bölcs türelem jellemezte. Kiegyensúlyozott, békés személyisége jótékonyan hatott a gyerekekre. Igen jó kapcsolatban volt a munkatársaival is.

Iskolai munkájáról *Erdei Józsefné* a következőket írta:
„1974-ben kerültem Berettyóújfaluba, a József Attila Általános Iskolába. Farkas Jánosné Idukával szomszédok és kollégák lettünk. Évek óta napköziben dolgozott, első és második osztályosokkal foglalkozott. Eddig én még nem dolgoztam napköziben. Sokat segített nekem a tantestületbe való beilleszkedésben és a napközis munkában. Nagyon jó kollégák és szomszédok lettünk.
Munkáját a gyermekek iránti szeretet és elkötelezettség hatotta át. Jókedvével, humorával mindig átsegített bennünket és a gyermekeket a nehézségeken. Nagyon jó kapcsolat alakult ki a napközis nevelők között. A kisebbik lányomat első és második osztályban tanította. Ekkor tért át az iskola az egész napos oktatásra. Iduka a matematika oktatását vállalta, ami nem volt könnyű feladat. Az első-második osztály a legnehezebb szakasz a gyermekek életében, ekkor a legfogékonyabbak a tanulók. Megszerettette velük a tanulást, pozitív irányba alakította a jellemüket.
Megértő, segítő szándékával közel tudott kerülni tanítványaihoz. Sokszor láttam, hogy a kisdiákok körbefogják Iduka nénit, kérdezgetik, vagy mesélik élményeiket. Szabad foglalkozásokon fejlesztette kézügyességüket, új játékot tanított nekik. Rajongással szerették őt.
Nyugdíjba vonulásakor egy derűs, mindig jókedvű, pozitív gondolkodású, mindenki által szeretett és tisztelt kollégát búcsúztattunk. Az iskolavezetés és a tantestület nagyra becsülte munkáját. Az alsós munkaközösség meghatározó egyénisége volt.”

Magától értetődően végezte az éppen adódó feladatait, nem panaszkodott a nehézségek miatt. A családját mindenekfölött szerette, unokáit imádta. Stabilan állt szerettei mellett. Édesanyját élete utolsó éveiben gondozta. Nagyszerű példát mutatott arra, hogyan lehet jól összeegyeztetni a szakmai feladatokat az anyai, háztartási teendőkkel. Kedvtelései közé tartozott az olvasás, érdekelte az irodalom és a történelem, a művészetek minden ága. Nagyon szépen kézimunkázott, törekedve a népművészeti hagyományok követésére.

Az édesanyám volt. Minden élményem, amit vele és az édesapámmal átéltem, a mai napig segítően hatja át az életem. Tanítói munkája, ahogyan felkészült az órákra, ahogyan a gyerekekről beszélt, vezérfonal a munkámban és a magánéletemben.

Források: önéletrajz, személyes dokumentumok.

Lánya, DR. FARKAS GYÖNGYI
Debrecen

FÁY ANDRÁSNÉ dr. Csávásy Alice (Honctő [ma Románia], 1900. november 18. – Győr, 1997. március 23.): középiskolai tanár, igazgató

Édesapja, mezőcsávási dr. Csávásy Zoltán MÁV orvos volt Kolozsváron. Amikor Alice született, az édesapa szolgálati helye Honctőn volt. Édesanyja kisborosnyói Tompa Berta.

A Tompa család a régi Magyarország Háromszék megyéjéből, Kisborosnyó községből származik. A faluban a Tompa családnak öt kúriája volt.

A középiskolát a híres zilahi Református Wesselényi Kollégiumban, Ady Endre egykori iskolájában magántanulóként végezte. Ady kedves tanárait – Kincs Gyulát és Fóris Miklóst – még személyesen ismerte.

A Wesselényi Kollégium a tudás elmélyítése mellett nagyon szép tradíciókat őrzött. Kedves hagyomány volt a diákavatás. Csávásy Alice ezt mindig szívesen felidézte: *„Hatodik osztály után diákavatáson mentünk keresztül. Nekünk az volt a szalagos esztendő. Berendeltek bennünket a refektóriumba. A hosszú asztalnál ültek tanáraink, és azt mondta az igazgató, hogy kézfogással fogunk esküt tenni. Körüljártuk a hosszú asztalt. Olyan jelenet játszódott le, mint egy doktoravatáson. »Diákká fogadom« – mondták a tanulóknak a tanárok sorjában. Egyidejűleg az igazgató jobb oldalán volt egy régi nagy fatányér. Abba minden újonnan avatott diáknak kötelessége volt egy 2 forintost bedobni. Az a babona járta, hogy a forintnak pengenie kell. Akinek nem pengett, annak valami meg fogja zavarni a felső két évet – mondta a fáma.”*

A kollégium történetéről szóló írás megörökítette Csávásy Alice egyik 1917-es iskolai szereplését: „Zilahon a Református Kollégiumban a múlt század elején diákok részére oktatási célból már vetítettek filmeket (...) Mivel még mindig a némafilmek korában vagyunk, a vetített előadást irodalmi-zenei aláfestéssel mutatták be, hogy a közönség számára érthetőbb és szemléletesebb legyen. Nagyban emelte az előadás sikerét Csávásy Alice VII. o. tanuló szavalata, aki Arany János Tetemre hívás c. versét adta elő nagy hatással.” (A beszámolóból az is kitűnik, hogy a háború alatt a kollégiumban megjelentek az első lányok is, korábban kizárólag fiúk tanulhattak itt. Az osztálynévsorokból látható, hogy nappali tagozatra osztályonként egy-két lányt vettek fel, a magántanulók között ennél valamivel jobban voltak képviselve a lányok.)

1918-ban színjelesen érettségizett, majd Budapesten a Királyi Magyar Tudományegyetemen folytatta tanulmányait. Az egyetemen 1924-ben magyar-német szaktanári diplomát szerzett.

A német nyelv mellett latin és görög nyelvi érettségit is tett. Később újabb idegen nyelveket sajátított el, kitűnően beszélt franciául és angolul is. Tanulmányait tovább folytatta, a filozófia doktora lett „Summa cum laude” minősítéssel.
Tanulmányai befejeztével nem ment vissza Erdélybe. Akkor még nem gondolta, hogy szülőföldjétől a trianoni békediktátum véglegesen elszakítja. A román megszállás után édesanyja is Magyarországra jött.

1924-ben ***Győrbe*** került. Magyar-német szakos tanári kinevezést kapott ***Győr Szabad Királyi Város Női Felső Kereskedelmi Iskolájába.***
(A jogutód iskola mai neve: ***Deák Ferenc Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola***)

A győri Női Felsőkereskedelmi Iskola (1915)

A tanulókkal kiváló kapcsolatot tudott kialakítani. A tanórán kívül is nagy szeretettel foglalkozott velük. Az iskolában megszervezte az „Ifjúsági Önképzőkört”, melyet Sásdy-Schack Béláról neveztek el. (Sásdy-Schack Béla a kereskedelmi szakoktatás megteremtője, szervezője volt)

A diákok lelkesedését az irodalmi művek hatásos bemutatásával, az igényes fellépés, szereplés megtanításával tudta megnyerni. Műsorral készültek az iskolai ünnepségekre, sikeresen szerepeltek a közösségi összejöveteleken.

A tanítás mellett jelentős szerepet vállalt Győr város irodalmi életében. Előadásokat tartott a Kisfaludy Irodalmi Körben, a Kovács Pál Irodalmi Társaságban, a győri Erdélyi Körben, a Katolikus Körben, a győri Szabadegyetemen.
Előadásaiban főként az erdélyi és a német irodalom kimagasló személyiségeit helyezte előtérbe: Reményik Sándort, Nyírő Józsefet, Ady Endrét, Herczeg.Ferencet, Tamási Áront, Franz Werfelt, Stefan Zweiget stb. Irodalmi elemzéseket végzett, többek között bemutatta Móricz Zsigmond igazi értékeit, a felszabaduló erdélyi irodalom arcát, Erdély irodalmi szellemét. Előadásairól a Győri Nemzeti Hírlap rendszeresen tudósított.

A meghirdetett kultúrprogram keretében a művelődés terjesztése érdekében 1921-ben életre kelt a Győri Szabadegyetem. Lehetőség nyílt ismeretterjesztő előadások, tanfolyamok, hangversenyek, tanulmányi kirándulások szervezésére. Különösen foglalkoztatta az erdélyi magyar irodalom által nyújtott nemzeti gondolat továbbélesztése. Az előadásokon a város kimagaslóan felkészült szakemberei álltak a hallgatóság elé, mint dr. Szólás Rezső, Halmos László, Turóczi Mária, Lám Frigyes, dr. Heckenast Kolozs és közöttük dr. Csávásy Alice is.
Többször szerényen megjegyezte, hogy *„A győri szabadegyetemre engem »csak« azért hívtak, mert híre járta: Alice néni milyen szépen ad elő.”*

A városban gyakoriak voltak a Collegium Musicum rendezvényei. Annak keretében Grieg szerzeményeit mutatták be az érdeklődőknek.
A zenei rendezvények megnyitóit „költőien szárnyaló gyönyörű szavakkal” minden alkalommal dr. Csávásy Alice tartotta.

Az iskola hivatalos értesítőiben számos írása jelent meg, többek között: Az *ifjúsági gyorsírókör működése az iskolában*, a Kisfaludy Irodalmi Kör kiadványában az *Irodalomóra…* karcolatával van jelen. *A magyar bohózat-irodalom kezdetei* című tanulmánya az iskola 1927-1928. évi évkönyvében található.

Nagy hatású nevelő volt. Tanulmányaiból a diákok, a tanárok és a felnőttek egyaránt meríthettek nevelési, életvezetési elveket, mintákat, példákat.
Iránymutató megállapításai csokorba szedhetők:
– *Az emberi léleknek egyrészt követendő eszményekre, másrészt erkölcsi szilárdságra van szüksége.*
– *Tekintélyt a tanár számára semmiféle külső eszköz nem biztosíthat. Annak megnyerésére csak egy út van: egyéni tudás, munka és korrektség.*
– *A pedagógiai nehézségek ott kezdődnek, amikor a tanítvány kérdezni kezd.*

– *Vessétek el a sötétség cselekedeteit és öltözködjetek a világosság fegyvereibe.*
– *A pedagógusnak a katedra színpad, az élet öröm. (...) A tanítás, a nevelés legféltettebb titka a szeretet.*

1939-ben a Felsőkereskedelmi Iskolák Gondnoksága kinevezte az iskola igazgatójának. *Egykori tanítványai* a Győri Nemzeti Hírlap hasábjain köszöntötték: „Drága Alice néni! Végtelen örömmel, kitörő lelkesedéssel olvastuk a Győri Nemzeti Hírlapban, hogy a Győri Kereskedelmi Iskolában Önt bízták meg az igazgatói teendők ellátásával. Drága Alice néni! Ön, aki mindig a gyengék pártfogója volt, akihez a bajba jutottak úgy siettek segedelemért, mint a gyermekek szüleikhez, Ön megérdemelte ezt a kitüntetést. »Alice néni mindent eligazít, Alice néni a legdrágább a világon« – ez a volt és a mostani növendékek véleménye is a legnemesebb szívű tanárnőről. Éppen ezért osztozunk mi is az Ön örömében, küldjük fohászunkat az egek urához, hogy adjon az emberiségnek több ilyen nemes szívet, ilyen aranyos lelket a jövő nemzedékének neveléséhez."

Mint az iskola igazgatója, olyan cél érdekében működött, amely a modern kereskedelmi élet számára nemzethű és keresztény erkölcsiségű fiatalokat nevel. A cél egyrészt szakismereti tanórákon valósítható meg, másrészt az élettel, a világpolitikával való nemzeti kapcsolat erősítésével. Továbbfejlesztette elődje, dr. Gálos Rezső igazgató pedagógiai elveit. Igazgatása alatt lényeges tantervi változások nem voltak. A magyarságtudat erősítése érdekében heti egy-egy órában magyar népdal tanulására biztosított lehetőséget. Folyamatosan működött a gyorsíró kör, amely a gyakorlati érettségire készítette fel a diákokat.

Vezetése idején a II. világháború eseményei rendkívüli helyzeteket teremtettek. A tanítás is hosszabb rövidebb ideig szünetelt.
Egyik megrázó alkalomra így emlékszik:
„Egy ellenséges bomba hatalmas krátert fúrt az iskola udvarába. Döbbenten néztem a mélységbe és örültem, hogy az épület nem károsodott. De pár nap múlva egy másik bomba beletalált a tanári könyvtárba. (...) Máig is hálásan emlékszem arra a 25 negyedéves tanulóra, akikkel úgy kármentesítettünk, hogy kézzel kotortuk ki az értékes könyveket a törmelékből. 11 órakor kezet mostunk és elfogyasztottuk a tízórai kenyerünket. Ilyenkor (...) köszönettel meséltem nekik. Valamit a világirodalomról, valamit a világ nagy városairól. Ez pihentető és összekötő erő volt."

A visszaemlékezésből is kitűnik az a gyermekszeretet, amely egész munkáját áthatotta. Valamennyi tanítványa átérezte, viszonozta ezt. Amikor a háború idején szünetelt a tanítás, nevelési útmutatásait nyilvános levél formájában közölte a Győri Nemzeti Hírlap hasábjain: pl. *Levél Balogh Évához*; *Adventi levél tanítványaimhoz*; *A nagy látogató*; *1944 Szilveszter*.
A Balogh Évához írt levelének élményanyagát a bombatámadáskor átélt esemény nyújtotta. Az érettségire készülő tanulók a légópincébe menekültek, ahol mintegy 300 ember szorongott a légitámadás miatt, és rövid idő alatt minden elsötétedett.
„Ekkor a karomon gyöngéd érintést éreztem, és Balogh Éva hangja kérdezte: Alice néni itt van?(...) Itt vagyok, ne félj, csak imádkozz gyermekem! (...) Itt vagyok, mondtam, és úgy éreztem, hogy bár semmi nagyot nem alkottam az életben, nagy rendeltetés az, hogy itt vagyok, és ha voltak és vannak körülöttem lelkek, akik belém kapaszkodnak, azokat nem hagyom magukra a süket csendben. Megfogom a kezüket, és azt mondom nekik: Itt vagyok! Évikém! Vidd el öreg iskoládból utolsó emlékként ezt a szót: Itt vagyok! Vedd át ezt az utolsó tanítást tőlem! (...) Szeretném hinni, hogy a bombazúgásba fulladt érettség felavatott titeket a jövőre. Szeretném hinni, hogy ott a sötét pince rettenetében te valóban megértél, és mi ketten immár szerepet cserélhetünk. Ezentúl te feléd száll majd a kérdés: Balogh Éva itt vagy? Itt vagy? Ahol a KORSZAK állandó, belső, lelki riadója szól, és tiszta munkára és önzetlen testvéri magyarságra hív. Itt vagy, ahol menteni kell? Itt vagy, ahol segíteni kell? Itt vagy, ahol békíteni kell?
Ósdi korunkban valóra válthatatlan önző ábrándok útján el ne indulj! Keresd a boldogságot a hasznos élet öntudatában! Ehhez pedig egyetlen út vezet: a közösség szolgálatából lassacskán a közösség vezetésévé nemesítő helytállás."

A háborút követően 1948-ban a felső kereskedelmi iskolát átvette az állam. A rendszerváltozás következtében előálló új intézkedésekkel nem tudott egyetérteni. Nem látta és nem érezte az intézkedésekben a pedagógiai munkát fejlesztő reformtörekvéseket. *„Nyugtalan korszak*

vergődésein estem át, midőn igazoltatások, leváltások és áthelyezések sorát érhettük meg.”

Meggyőződéssel vallotta, hogy az előálló új rendszer romboló hatású alapelveit nem tudja elfogadni.
1949-ben megfosztották állásától. Miskolcra került; „irodai segéderőként" gépírói beosztásban kereste kenyerét. Albérletben élt négy esztendeig.

1953-ban Fáy András, a győri Fiú Felső Kereskedelmi Iskola ugyancsak elmozdított igazgatója feleségül vette, így ismét visszakerült Győrbe, szeretett városába. Nagy örömére a ***győri Révai Miklós Gimnáziumban*** tanári állást kapott. Révai gimnáziumi pedagógiai pályája a „szakmai búcsút” jelentette, tanítványainak viszont egy életre szóló tanítást. Követendően kiváló teljesítményt nyújtott szaktanárként és nevelőként egyaránt. Erről egykori tanítványai legendákat mesélnek.

1953-ban a város első orosz tagozatos osztályát kitűnő előmenetelű tanulókból szervezték. Nehéz politikai időszakban tanultunk, gyakran betört életünkbe a történelem. Kitűnő nyelvtanárunkat, Gauder Andort 1955-ben letartóztatták. Diákként megélni ezt nem volt könnyű. De Alice néni igyekezett minket a tudomány berkei között tartani, megszerettette velünk a tanulást és az olvasást. 1956 legnehezebb napjaiban is mesélt nekünk Erdélyről, Párizsról, Bécsről, az erdélyi írókról, egy másik világról. Bármikor segítő baráttá tudott változni. Sajnált bennünket, hogy ilyen szűkre szabott világban kellett nevelődnünk, s biztatott, ha módunk lesz rá, ismerjük meg kelet felé is a világot. Nagy szerepe volt pályaválasztásomban. A tanári végzettségem mellett idegenvezetői képesítést is szereztem.

Nagy Iván egykori tanítvány visszaemlékezése: „A Győri Révai Miklós Gimnáziumban nagy szerencsém volt. Csupa régi vágású, művelt tanár tanított, és az iskola szelleme is magas minőségű kultúrát közvetített. Abban az időben a Rákosi-korszak éveit éltük, félig-meddig rongyokban jártunk, de ez mellékes volt. Magyartanárunk, Alice néni megtanított bennünket az irodalom és az olvasás szeretetére. Általa ismertem meg sok olyan magyar írót, akik a Horthy-rendszer ideológiáját tükröző vagy szovjetellenes megnyilatkozásaik miatt indexen voltak: Babits Mihály, Tompa Mihály, Herczeg Ferenc, Nyírő József, Makkai Sándor, Zilahy Lajos, Kemény Zsigmond, Dsida Jenő stb. Belénk sulykolta, hogy mindig pontosan kell fogalmazni. Ha valaki a »kellene« helyett azt írta, hogy »kéne« egy határozott pirossal áthúzta. Magam matematikatanár szerettem volna lenni, ettől azonban óva intett, és azt mondta: *Fiam, ha éhen akarsz halni, ha családot akarsz alapítani, akkor nem lehetsz tanár. Tanárnak ebben az országban nincs becsülete.* Saját élete példájával mutatta be nekünk, hogy mi a különbség a tanár és a pedagógus között.”

Egykori tanítványa, *Szilasi Antalné Pittmann Jolán* visszaemlékezésében említi: „Amikor Alice néni a tanterembe lépett, az első szava mindig az volt: »Osztályom!« …Kiváló pedagógus volt, ittuk minden szavát. Megtanított bennünket az irodalom szépségeire, megkedveltette velünk az olvasás örömét. Felkeltette az érdeklődésünket néhány kiváló író műve iránt. Később sokat leveleztünk, minden írását őrzöm a fiókomban és a szívemben. Leveleit így kezdte: »Édes kislányom!« és azzal fejezte be, hogy »Millió puszit küldök.« Jól értett a természetben található növények gyógyító hatásaihoz, különféle füvekből készített teákat ajánlott a betegségekre. Ha nála jártam, egy-egy értékes régi könyvet kaptam tőle. Ahányszor rájuk pillantok, büszkeség tölt el. Hálás vagyok a közösen átélt élményekért, a sok szeretetért, a szép emlékekért, amiket tőle kaptam.”

1957-ben nyugállományba vonult. Nyugdíjas évei alatt is folytatta tanító-nevelő munkáját. Magántanárként német nyelvet oktatott. Időnként német nyelvű fordításokat végzett. Több alkalommal lektori munkára is felkérték. Lakásában szeretettel fogadta egykori diákjait, ismerőseit. Lakása nemzedékek ízlését, műveltségét tükrözte. A falakról komoly, szakállas ükapák, mosolygó florentinkalapos ükanyák nézték a soha el nem fogyó látogatókat, akik erőért, eligazításért, a szellem kincseiért keresték fel őt a legutolsó időkig.

Volt tanítványai ma is szeretettel emlékeznek segítőkész tanácsaira, köztük én is.
1963-ban képesítés nélküli pedagógusként kezdtem tanítani Győrság községben. Mivel magyar és orosz nyelvből mindig jeles voltam, beiratkoztam a Pécsi Tanárképző Főiskola levelező tagozatára. A tanítás és a tanulás együtt nem volt könnyű, megijedtem a vállalt feladat összetettségétől. Elmentem panaszkodni Alice nénihez a rengeteg kötelező olvasmány miatt. Bíztatott, segített, sőt jegyzetelt számomra, hogy a sok írásbeli mellett a szóbeli vizsgáimat is le tudjam tenni. Erősített hitemben, hogy meg

fogom állni a helyemet a tanításban és a tanulásban. 1968-ban államvizsgáztam Pécsett. 1978-1981 között az ELTE-n magyar nyelv és irodalom szakon középiskolai tanári képesítést is szereztem. Az ő bíztatására és dr. Timaffy László konzulensem segítségével kisdoktori disszertációt írtam, *Győr külterületi földrajzi nevei* témában. Nagy öröm volt hozzá járni, bemutatni bizonyítványaimat, elmondani tanári munkám sikereit. Most tudom igazán átélni boldogságát, mikor egykori tanítványaim engem is ugyanúgy felkeresnek, mint mi akkoriban Alice nénit. Talán sikerül néhány morzsát nekem is átadni abból, amit Alice nénitől annak idején kaptam.

Nemcsak tanítványaival, egykori tanártársaival, régi iskolájával is tartotta a kapcsolatot. Pedagóguspályájának 35 évét töltötte az egykori győri Női Felső Kereskedelmi Iskolában. Az iskola 75. évfordulójának ünnepén köszöntőt mondott.

Tanítványainak érettségi találkozóin rendszeresen részt vett, örömmel hallgatta beszámolóikat az életben való helytállásukról.

1974-ben vette át aranydiplomáját.

Idős korában a Rónai Jácint úti nyugdíjasházba került.

Egyik gondozónője – *Bartosné Szlatki Zsuzsanna* – így emlékezett rá: „Alizka néni külső megjelenése alapján mintha nem is a XX. századba született volna bele, inkább bárónőnek, nagyasszonynak látszott. Nemes vonások jellemezték, szeme sugárzott az értelemtől, tekintetét kutató szemlélődés jellemezte. Magatartásában ugyanakkor a sorssal való megalkuvás és elfogadás egyszerűsége is érződött. Hónapokon át törtem a fejem, vajon min gondolkodhat, milyen emlékek kísérik árnyékként lépteit. Egyszer aztán feloldódott, elmesélte családjának tragikus életét. Elmondta, hogy 1944 októberében családjának több tagját félkatonai alakulatok a kendilónai lakóhelyükhöz közeli erdőbe elhurcolták és megölték. A történet alatt egymás kezét fogtuk – némán. Mit is lehetett a hallottakra mondani? Ettől kezdve többször beszélgettünk – zenéről és művészetekről. Észrevette, hogy szeretem a zenét, sőt szívesen énekelek is. Megkért, hogy énekeljek el neki egy Schubert-dalt. Csodálkozó szemekkel hallgatta végig. Huncut mosoly jelent meg az arcán, csak annyit mondott: *»Jó volt«*. Aztán segítségemmel kissé görnyedten visszavezettem szobájába. Hálás vagyok, hogy még életében tisztelhettem és szerethettem.”

Élete, munkássága tele volt megpróbáltatással. Szülőföldjének elvesztésével, családtagjainak tragikus halálával, két világháború borzalmaival, az állásától való megfosztás átélésével, Győrből való száműzetésével rendkívül sok sokkoló hatás érte. Emberi tartását, bátorságát, erkölcsi szilárdságát mutatta, ahogy az élet kemény kihívásait kezelte, hordozta.

Életének utolsó éveiben gondoskodott arról, hogy legkedvesebb könyveit biztos helyen tudhassa. Egykori kedves tanítványainak (Pittmann Joli, Gránát Anci, Kőrös Erzsi) örökségként adta a Tolnai Világlexikon sorozatot, a magyar és német irodalom régi kiadású értékes darabjait.

„Hallatlan tudás és tájékozottság, humor és szeretetből táplálkozó erő sugárzott belőle, aki nem tudott és akart eleget tenni az osztálygyűlöletre való felszólításnak, s aki a méltatlan miskolci száműzetés éveit is jellemnevelő nyereségnek tekintette. Lecsukódott a mindenre figyelő, élénk szem, elhallgatott a bot kopogása, megpihent, hazatért a lélek.” *(Moravcsek Mária)*

1997. március 23-án szíve megszűnt dobogni.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2012-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat harmadik kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emlék!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Egykori tanítványa, KŐRÖS ERZSÉBET
Győr

FAZEKAS SÁNDORNÉ Kirják Mária (Karcag, 1936. február 12. – Karcag, 2012. október 1.): gyakorlati oktató, napközis csoportvezető

Karcagi középparaszti család harmadik gyermeke. Kirják Balázs és Nagyfejeő Erzsébet szeretetben nevelték lányaikat, szoros kapcsolatot ápolva a nagy rokonsággal, megtanítva őket a föld, az állatok és növények szeretetére, védelmére. Már gyermekkorban fizikai munkát is végeztek édesapjuk mellett.

Iskoláit szülővárosában végezte; a katolikus iskolában, majd a Mezőgazdasági Technikumban alapozta meg, illetve bővítette ismereteit.
A technikusi végzettség, szakképzettség határozta meg további életét. Férjhez meneteléig édesapjával dolgozott a termelőszövetkezet növénytermesztési ágazatában. Vidám, minden helyzetben optimista szemlélete miatt társai és az egész rokonság kedvelte őt. Számon tartotta és szeretettel vette körül az egyre szaporodó Kirják család tagjait. Összetartó kapocs volt az unokatestvérek körében. A kicsiket – így e sorok egyik íróját is – nyaranta búcsúba vitte, a vasárnapi mise után séta következett nagy beszélgetésekkel.

1961-ben férjhez ment Fazekas Sándorhoz. Szülei ápolása és Sándor fia megszületése miatt 1965-ben tett képesítő vizsgát. 1967-ben megszületett második gyermeke, János, ezért csak 1973-tól vállalt munkát. Férje munkahelye miatt először Abádszalókon, majd ***Kenderesen*** telepedett le a család, ahol a férje a Szakmunkásképző Intézet igazgatója lett, ő pedig az ***általános iskolában*** technikus tanárként dolgozott. Gyakorlati foglalkozást vezetett a felső tagozatos tanulóknak.

Az akkori *igazgató* így jellemezte munkáját: „Pontos, precíz munkavégzés jellemzi. Tanulóit az órákon, a gyakorlókerti foglalkozásokon következetesen irányítja, nyugodt légkört teremt, minden helyzetet pedagógiai tapintattal kezel. Tantervismerete jó, kiemelten figyel az összefüggések megláttatására, a környezet védelmére. Alaptermészete vidám, optimizmusa jó hatással van a gyermeki és a felnőtt közösségre is. Az iskola érdekeit érvényesíti az intézményen kívül is.”

Tanulmányokat folytatott az egri Tanárképző Főiskolán. Családi helyzetében változás állt be, amikor férjét Karcagra helyezték. Ezért 1982-től a ***karcagi Általános Iskola és Diákotthon***, későbbi nevén ***Kováts Mihály Általános Iskola*** nevelőtestületében folytatta munkáját. Nyugdíjazásáig – 1991-ig – napközis csoportvezető volt. Nagy létszámú, 3-4. évfolyamos csoportokat vezetett. Jóval munkakezdés előtt érkezett az iskolába, tájékozódott tanulóiról, majd a napirendnek megfelelően szervezte meg a délutáni foglalkozásokat. Következetes volt, de hangos szó nemigen hallatszott ki a napközis teremből. A szülők biztosak lehettek abban, hogy a nap végére a házi feladat mindenkinél rendben lesz, és kellő szabadidőt is biztosított a gyermekeknek. Sokat kirándultak, a kitűzött programtól még az időjárás sem térítette el. A termésgyűjtő sétákról, a városnéző programokról vagy a téli hógolyózásból néha vizes ruhában tértek meg a gyerekek. Mivel 5 óráig tartott a napközi, az is fontos volt, hogy megszárítkozzanak hazamenetelre a nebulók. Ezekre még ma is szívesen emlékeznek a volt tanítványok. A fiatal kollégákat is szeretettel segítette, jó tanácsokkal látta el.

Dobos Lászlóné – egykori kolléganője – visszaemlékezése:
„Nagyon jó kolléga volt. Mi sokat dolgoztunk együtt az iskolában, a munkán túl közös kirándulások, napközis táborok, napközis rendezvények megszervezése alkalmával is. Hangulatossá tette csoportjának a napközit, ugyanakkor nagy rendet tudott tartani. Igényes volt a szeretetteljes, de fegyelmezett munkavégzésre. Következetesen tisztességre, becsületre, a munka becsületére nevelte csoportjait.
Ha gyerekekről volt szó, nem ismert lehetetlent. Egyszer elmentünk kirándulni Debrecenbe. A konyhások kötelessége lett volna, hogy a kirándulásra becsomagolják a hideg csomagot, ebédet, ami végül lemaradt a buszról. „Mit csináljunk? Mit csináljunk?”

Marika nem jött zavarba, hanem gyorsan a tettek mezejére lépett. Ötletét tett követte, s a gyerekek nagy örömére a nevelők által összedobott pénzből - egy közeli étterem jóindulatának is köszönhetően - felséges ebédet fogyaszthattak el a gyerekek a Debreceni Nagyerdőn.
Nagyon értett a kerthez is. A gyümölcsöskertekről, szőlőskertekről szinte mindent tudott, a kisujjában volt a szakma. Ez családi indíttatás volt nála. Magával hozta a föld, a növénytermesztés szeretetét és tudását. Nemcsak elméletben, de gyakorlatban is. Talán ebből is adódott, hogy nagyon bírta a munkát még akkor is, ha már fáradt volt.
Személyisége sok ember számára példaként állt, s állhat ma is. Őszinte, megbízható, egyenes ember volt, aki szívesen segített másoknak. Rendkívül családszerető, családcentrikus volt, amit otthonról hozott, s átadott gyermekeinek is.
Mi magánemberként is számíthattunk egymásra. Nem meglepő hát, hogy sok gondunkat, örömünket megosztottuk egymással, segítettük egymást – akár a puszta jelenlétünkkel, tanácsainkkal is.
Őszintén, tiszta szívből búcsúztattam ezen szavakkal nyugdíjba vonulása alkalmából mint kistérségi napközis munkavezető: Marikában egy talpig becsületes, szeretetre méltó embert ismerhettünk meg. Nagyon fog hiányozni."

Fazekas Sándorné Marika elmondhatta magáról azt, amit Nagy László így fogalmazott meg: *„Az élet helytállásra tanított meg."*

Nyugdíjazása után is aktív maradt. Bekapcsolódott a nyugdíjas körbe, részt vett a közéletben. Továbbra is fontos volt számára a család, unokái neveléséből is részt vállalt, példás háztartást vezetett, a kiskertben termelt gyümölcsök, zöldségek feldolgozása is öröm volt számára.
Még közreműködött a Kirják család családfájának elkészítésében, ápolta a rokoni kapcsolatokat.
76 évesen váratlanul érte a halál, távozása mélyen megrendítette családját, barátait, rokonait. Szülei közelében alussza örök álmát.

Forrás: iskolai, családi dokumentumok, emlékek.

Férje, FAZEKAS SÁNDOR
Karcag
és unokatestvére, KÁLMÁN ANTALNÉ
Debrecen

FESZTÓRY SÁNDORNÉ Csobay Mária

(Kállósemjén, 1912. augusztus 15. – Nyíregyháza, 1997. december 13.): aranyokleveles tanítónő

Édesapja, Csobay Lajos kántortanító volt Kállósemjénben, fiatalon elhunyt 1931-ben. Édesanyja, Rektor Mária postai hivatalnok volt, amikor négy leánygyermekével megözvegyült. A szolid anyagi körülmények közt élő család a családfenntartó halálával rendkívül nehéz anyagi helyzetbe került.

Mária az iskolában szorgalmas, példás magaviseletű jó tanuló volt. Kislány korától tanítónő szeretett volna lenni, részben szülői példa és indíttatás után kezdte meg tanulmányait Kisvárdán a tanítóképzőben. Szerette iskoláját, tanárait és tanulótársait, kikkel a kapcsolatot egész életében fenntartotta.
Az édesapja halála után el kellett hagynia iskoláját, mivel édesanyjának négy leánygyermeket kellett eltartani. Húgával Kecskemétre, árvaházba került, és ott 1933-ban jeles eredménnyel végzett a kecskeméti római katolikus tanítóképző intézetben.
Szorgalmára jellemző, hogy a tanítást gyertya-, lámpaoltás után feltüzesített „piszkavas fényében" is folytatta. Tanítói pályáját ***Nyírtasson*** kezdte és folytatta férjhez meneteléig.

1936-ban ment férjhez Fesztóry Sándor főjegyzőhöz, és élt vele annak haláláig boldog házasságban. Az 51 évi házasság alatt hangos szó, vita soha nem volt köztük. Férjhezmenetele után visszaköltözött szülőfalujába, Kállósemjénbe.
A Semjénben élő Kállay család segítségével sikerült fizetés nélküli tanítói állást kapnia ***Kállósemjén-Forrástanyán***. Tanítói munkáját lel-

kesen, magas hivatástudattal végezte. Iskolájába többnyire gyalog ment, vagy télen, havas időben szánon járt ki. A szegénysorú, mai elnevezéssel halmozottan hátrányos helyzetű kis tanítványait nagyon szerette, és ösztönözte a továbbtanulásra.

Nyugdíjas korában is lelkesen emlegette jó eszű tanulóit, akik közül több testvért is egyszerre tanított és akik közül többen – talán az ő példája, ráhatása eredményeként – tanult felnőttek, becsületes emberek lettek.
Munkája elismeréseként a tanyáról bekerült ***Kállósemjénbe a központi iskolába***. A faluban még ma is sokan szeretettel, tisztelettel emlegetik a tanító néni nevét, aki megtanította őket az írás, olvasás, számolás tudományára, emlékeznek szeretetére, türelmére. Soha nem emelte fel hangját, mégis rendet, fegyelmet tudott tartani.

Házasságából négy fiúgyermeke született.
A tanítás mellett a négy gyerek nevelése, fiai tanítása, gondozása is rengeteg energiát, türelmet igényelt, de mindkét feladatát örömmel és eredményesen látta el.
A világháborút átvészelve Nagykállóba költöztek. Főjegyző férjét a „Rákosi-időben" B listára helyezték, állásából elbocsátották, így a négygyermekes család eltartója lett. A család anyagi helyzete csak némileg javult, amikor férje a nagykállói malomban fizikai munkásként, majd adminisztrátorként munkát kapott.

Nagykállóban a fiúiskolában tanított. Legjobban a legkisebbeket, az első osztályosokat szerette, és azok is őt. Különös érzéke lehetett a 6-7 éves kicsik lelkéhez, mindig boldoggá tette, ha látta a kicsik értelmének kibontakozását, tudásuk gyarapodását, jellemük fejlődését. A kisdiákok szülei örömmel vették, ha gyermekeik az ő osztályában kezdték meg iskolás éveiket.

Dr. Batár István nyugdíjas egyetemi docens, Nővédelmi Intézet vezető, így emlékezik egykori tanítónőjére:

„Fesztóry Sándorné engem az 1949-50-es iskolai év második félévében tanított az I. sz. általános (fiú) iskola akkor »ógörög« iskolának nevezett részlegében. Tantárgyaink a következők voltak: beszélgetés, olvasás, magyar nyelv és irodalom, írás, fogalmazás, nyelvi ismeretek, számolás és mérés, rajzolás, ének és testnevelés. Sok volt a tantárgy, de még ennél is sokkal több az osztályban a gyermekek száma, akiket minderre meg kellett tanítani.

Fesztóry tanító néni ezt a nem könnyű feladatot példamutatóan és végül is eredményesen végezte, annak ellenére, hogy az osztály összetétele mind képességben, mind viselkedésben nagyon vegyes volt. Megfelelően tudott bánni a rossz magatartású gyerekekkel is, anélkül, hogy fel kellett volna emelni a hangját. Mindenkihez barátságos, segítőkész volt, amolyan igazi »tyúkanyó« típus.
Máig őrzöm második osztályos év végi bizonyítványomban szép zsinórírású aláírását, amelyet a mellékelt kép dokumentál."

Általános tanulmányi eredmény. . . . kitűnő
A nevelőtestület határozata: Felsőbb osztályba léphet.
Jegyzet:
Mulasztott órák napok száma: igazoltan: . . igazolatlanul: 18
Kelt Naplaldo, 1949 évi június hó 18 n.
Magyari Béla igazgató, vezető-tanító. P. H. Fesztóry Sándorné osztályfőnök, tanító.
Javítóvizsgálati záradék

Meggyőződése és természetéből fakadó elve volt, hogy minden megérdemelt dicséret többet ér, mint a feddés, büntetés. Legfőbb „szórakozása", kikapcsolódása volt, ha Nyíregyházára utazhatott és elmehetett templomba, mivel munkahelyén a pedagógusoknak tiltott volt a templomba járás. Nehéz anyagi helyzete mellett férjével együtt mindent megtettek a gyermekei taníttatása, nevelése érdekében, kisebbre cserélték házukat, hogy a négy fiú egyetemi, főiskolai tanulásának költségeit fedezhessék. Taníttatásuk érdekében minden követ megmozgattak.
A szülői ösztönzés hatására, annak eredményeként gyermekei mind továbbtanultak. Legidősebb Sándor fia, akit elsőre – származása miatt – jeles tanulmányai ellenére még gimnáziumba sem vettek fel, később, bár tanár nem lehetett, agrármérnök lett, szakmérnöki oklevelet és doktori címet is szerzett. Tamás fia erdőmérnök, Tibor középiskolai tanár, majd vízellátás-csatornázás-egészségügyi szakmérnök lett.
László kertész üzemmérnök.
A négy fiú tanulmányai során az egyetemi vizsgák előtt talán jobban izgult, örült az eredményeknek, mint fiai. A gyerekek taníttatása érdekében nyugdíjazása után is dolgozott.
Kállósemjénbe hívták tanítani, örömmel vállalta a munkát, pedig az autóbuszos kijárás fizikailag erősen megterhelte szervezetét, ennek ellenére közmegelégedésre eredményesen jó munkát végzett. A tanítás befejezése után még admi-

nisztrátori kiegészítő munkát vállalt, de legszívesebben Nagykállóban, a napközi otthonban dolgozott, ahol a fiatal tanárnők a nyugdíjas adminisztrátort megbecsült kartársnőként szerették.

Fesztóry Sándorné élete, munkássága tipikus vidéki tanítói életpálya. Az anyagi nélkülözések, sok munka ellenére elégedett, panaszmentes, becsületes életet élt. Példamutató családi körülményei és munkája eredményeként környezetének erkölcsi elismerése, szeretete, tisztelete boldoggá tette.

Férje halála után Nyíregyházára költözött, ahol három gyermeke lakik, és megöregedve szeretettel nézte unokái növekedését.

Temetésén 1997. december 18-án a nagy hideg ellenére családja mellett igen sokan búcsúztatták volt tanítványai, kollégái, a szertartást végző pap is korábbi tanítványa volt.

Források: családja és tanítványai visszaemlékezései.

Fia, FESZTÓRY TIBOR
Nyíregyháza

DR. FIGULA GYÖRGY (Nyírderzs, 1924. augusztus 30. – Nyíregyháza, 2010. június 23.): tanító, általános iskolai tanár, főiskolai docens

Figula György gazdálkodó (23 kh-on) és Lemák Mária htb. első gyermekeként született, tízen voltak testvérek. Testvérei közül még ketten pedagóguspályára léptek.

Elemi iskoláját Nyírderzsen végezte, ahol már kitűnt a szorgalmával, tehetségével, tudásával. Így került Nyírbátorba a Polgári Iskolába. Az iskola elvégzése után a nyíregyházi tanítóképzőbe került. A képzőben szorgalmasan és jól tanult. Kitűnt zenei érdeklődése, s ezt az osztályfőnöke, Bolvári Zoltán, külön értékelte, s segítette, hogy az egyházi zenén kívül jobban megismerhesse érdeklődésének megfelelően Bach, Mozart, Beethoven műveit is. A diáktársai is szívesen hallgatták hegedűjátékát.
1944 áprilisában a háború miatt csonka tanévben tanítói oklevelet szerzett, majd szeptemberben letette a kántori vizsgát is.

Ez után ***Petneházán*** a kántortanítói állást pályázta meg sikeresen. Petneháza kicsiny, 2400 lelkes szabolcsi község. Abban az időben a községnek nem volt jó híre, mert a megélhetés arra kényszerítette az embereket, hogy élelmet és tűzifát lopjanak, ezért a falu háromnegyede büntetett előéletű volt. Ilyen körülmények között kezdte el tanítói pályafutását. Nem futamodott meg a nehézségek elől. 1945-től 1960-ig volt tanító, majd általános iskolai tanár és igazgató, miután elvégezte Egerben a magyar-történelem szakot.

A fiatal tanító azzal hódította meg a nehéz sorsú – de máig már sokat javult – falut, hogy kedves és megnyerő volt az emberekhez. Kultúrát sugárzott a megjelenése is, beszéde, cselekedetei, javaslatai pedig az egész falu kulturálódását szolgálták. A fiatalokat arra tanította, hogyan kell öltözködni, hogyan viselkedjenek a lányok

a fiúkkal, a fiatalok az öregekkel, miért érdemes tanulni vagy éppen helyesen gazdálkodni. Hatása, véleménye a fiatalokon keresztül eljutott a szülőkhöz is. Rábírta az embereket a saját udvaruk tisztántartására. A volt urasági cselédek, summások a földdel együtt nem kapták készen a szakértelmet. Ezt pótolta beszélgetésekkel, tanácsokkal.

1950-ben nősült meg. Felesége: Majláth Veronika akkor tanítónő, később általános iskolai tanár, sőt gyakorló iskolai igazgató. Három gyermekük született, egy folytatta a pedagógus-pályát.

Figula György és felesége (mellette) a tánccsoport néhány tagjával

Figula György és felesége a fiatalokkal az iskolán kívül is szívesen foglalkozott. Felesége a táncot tanította, ő maga meg a zenét szolgáltatta a tánchoz. A tánccsoporttal, énekkarral több járási, megyei versenyen vettek részt, ahol értékes jutalmakat, elismerést kaptak munkájukért.

A tanítás mellett igazi népművelési munkát végzett Figula György Petneházán, a duhajkodás helyett rádiót hallgattak és olvastak a petneháziak, a fiatalok tanultak, sőt az idősebb korosztály is elvégezte az általános iskola 7-8. osztályát. Szerették az igazgatójukat, aki a továbbtanulásra is rá tudta venni a tanítványait, s a szülőkkel is megértette, hogy erre szükség van. A megyénél is felfigyeltek az agilis házaspárra, s 1960-ban bekerültek Nyíregyházára, ahol Figula György a Megyei Tanács Művelődési Osztályán dolgozott magyar-történelem szakos vezető szakfelügyelői, majd iskolai csoportvezetői, később osztályvezető-helyettesi beosztásban. Közben a debreceni egyetemen, szintén levelező úton magyar szakos tanári képesítést szerzett.

Az iskolákkal a szakfelügyelők révén volt kapcsolata, irányító munkáját kiválóan végezte.
1971-ben a ***nyíregyházi Tanárképző Főiskolára*** került a filozófia tanszékre. A tanszék munkájából maximálisan kivette a részét, a tanszékvezető az adminisztratív munkától kezdve a csoportbeosztásig mindent rábízhatott, egy időben ő volt a tanszékvezető helyettese is. Tantárgyát körültekintően, a csoportok érdeklődésének megfelelően magas szaktudással tanította.
A hallgatók érdeklődését maximálisan lekötötte, a vizsgán csak arra volt kíváncsi, amit a hallgató tudott, segítőkész volt ekkor is.

Raffay Zoltánné, egykori szemináriumvezető szerint: „Könnyű volt előadásai után szemináriumot tartani, mert a hallgatók szívesen foglalkoztak a megadott szakirodalommal, ami az előadás anyagához passzolt, és pontosan feldolgozták azt. Szívesen vállaltak kiselőadásokat, s igyekeztek a lehető legjobban felkészülni a vizsgákra.”

Lelkesen szervezett kirándulásokat, szakmai tapasztalatcserét hajdani tantestületének, szakfelügyelőknek, hallgatóknak testvérkapcsolatokat keresett egyetemi, főiskolai csoportokkal. Szakcikkeket írt, módszertani tapasztalatait megosztotta kollégáival.

Igen sokat foglalkozott a magyar görög katolikus egyház történetével, s doktori disszertációját is ebből a témakörből választotta: „*A magyar görög katolikus egyház önállósági és legitimációs törekvései 1945-ig*”.
Olyan kiválóságokkal dolgozott, mint dr. Kónya István filozófia professzor, dr. Menyhárt Lajos egyetemi docens.
Dr. Menyhárt Lajos így nyilatkozott: „Témaválasztását igen eredetinek tartom, mivel a görög katolikus egyház önállósulásának története történetírásunk fehér foltjai közé tartozik. A téma jelentőségét ezen túlmenően az adja, hogy kimunkálását módszertanilag is különlegesen oldja meg, figyelemre méltó munka született.”
A doktori disszertációját summa cum laude minősítéssel védte meg 1981-ben.

Munkahelyein a mindenkori vezetőség munkáját elsősorban *rendkívüli fizetésemelésekkel, oklevéllel* ismerte el. Megkapta az *„Oktatásügy Kiváló Dolgozója”* és a *„Munka Érdemrend bronz fokozata”* kütüntetést is. Nyugdíjba vonu

lásakor a *„Bessenyei György Tanárképző Főiskola Kiváló Dolgozója”*elismerést kapta.

1986-ban ment nyugdíjba. Nyugdíjba vonulása után is gyakran visszahívták egy-egy előadás megtartására, kollégákról való megemlékezésre vagy akár tanszéki értekezletekre.
Több főiskolai tankönyvet szerkesztett. Cikkei a Pedagógiai Szemlében jelentek meg. Nyugdíjas éveiben is aktívan dolgozott, segített feleségének, gyerekeinek az unokák nevelésében, szívesen dolgozott kis kertjükben. Gyakran felkeresték volt hallgatói, szakmai tanácsokat kértek tőle.
Megkapta az arany-, gyémánt- és vasdiplomákat.
Tanítványai tisztelték és elismerték felkészültségét, előadó készségét. Követelt, de mindig emberséges maradt a vizsgákon. Különösen kedves munkája volt a megyei oktatásügy és iskolavezetés tevékenységtartalmának és formai vonatkozásainak folyamatos fejlesztése, a termékeny emberi és munkatapasztalatok sokrétű gondozása.

Temetésén Bércesné dr.Takács Júlia, egykori hallgatója, majd tanszéki kollégája búcsúztatta, kiemelve, hogy olyan tanár ment el, aki az egyéni boldogsága elé helyezte mindig a közösség érdekeit, aki mindig adott jó szót, tanácsokat kollégáknak, szülőknek, hallgatóknak.

Forrás:
- Dr. Figula Györgyné (életrajzi adatok)
- Személyes ismeretség
- Kollégáival való beszélgetés
- Kövendi Judit: *Egy mai tanító* c. írása a havonta megjelenő *Népművelés* lapból, 1958.

BARTHA DÉNES ny. c. igazgató
Nyíregyháza

DR. FILEP LÁSZLÓ (Császló, 1941. december 6. – Budapest, 2004. november 19.): középiskolai és főiskolai tanár

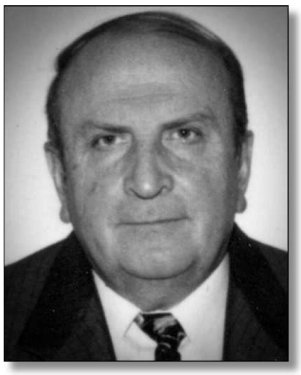

Édesapja a falu református lelkésze volt, édesanyja a háztartást vezette. A nagyszülők mindkét részről parasztemberek voltak, akikben élt a tanult ember tisztelete.
Szülei őt is, a bátyját is arra biztatták, hogy tanuljanak, szerezzenek diplomát, ami azokban az években, osztályidegenként nagyobb nehézségekkel járt. A falusi osztatlan általános iskolából az út a mátészalkai gimnáziumba vezetett a humán tagozatra, ahol latinos műveltséget szerzett. Legkedvesebb tanára, a matematikatanár Papp Gyula hatására jelentkezett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-fizika szakára, ahol a tanári diplomát 1964-ben szerezte meg.

Kilenc éven át ***középiskolában*** tanított, előbb ***Nyíregyházán a Kossuth Lajos Gimnáziumban***, majd ***Várpalotán***. Közben a felsőoktatással sem szakadt meg a kapcsolata, tanított a ***debreceni Agrártudományi Egyetem*** és a ***miskolci Felsőfokú Technikum*** levelező tagozatain.
1972-ben elvégzett egy tanártovábbképző tanfolyamot az ELTE-n. Rendszeres megoldója volt a Matematika Tanítása feladatrovatának, tanítványai sikeresen szerepeltek a tanulmányi versenyeken és a KöMaL pontversenyeiben.

1966-ban megnősült, felesége Dömötör Sára szerető, segítő társként volt mellette, támogatta minden tervét, nyugodt, biztos hátteret teremtett az alkotó munkához.
1973-tól ***Nyíregyházán a Bessenyei György Tanárképző Főiskola matematika tanszékének*** oktatója lett, 1995-től főiskolai tanári beosztás-

ban. 1976-ban angol középfokú, 1978-ban pedig angol felsőfokú nyelvvizsgát tett. Az angol mellett nyelvvizsgát tett oroszból, és kifogástalanul olvasott szakmai szövegeket németül. Évekkel később az arab nyelvvel is megismerkedett.

1978-ban doktorált a KLTE-n, summa cum laude minősítéssel. A szigorlat főtárgya a matematikatörténet, melléktárgya algebra. A Farkas Gyula életéről és munkásságáról írt disszertációjáról rövid recenziót közöl a *Historia Mathematica* folyóirat. A matematika történetét kutatta, és 1975-től oktatta is. Ebben a tárgyban szerencsésen ötvözhette az elméleti matematika, a történelem és a filozófia iránti érdeklődését. Ezekben az években kezdődött széles körű publikációs tevékenysége. A Farkas-tétellel kapcsolatos kutatásaiból több cikke és a *Játékelmélet* c. könyve született. Könyvet írt Bereznai Gyulával a számírás történetéről, és ezt a könyvet külföldön is kiadták. Már mindkét könyvnek megjelent a második kiadása is. A Természet Világa folyóiratban közölt írásaival a cikkpályázaton több díjat nyert. Előadásai, írásai nemcsak nagy tudását, szakmai hozzáértését tükrözték, hanem élvezetes, fanyar humorát, remek előadói stílusát is. Nem véletlen, hogy a hallgatók szívesen jártak előadásaira, kérték fel zárótanításuk elnökévé. Embersége, diákok iránti szeretete, segítőkészsége mindig megmutatkozott. Jó volt vele együtt dolgozni!

Kétszer nyújtott be kandidátusi témajavaslatot a TMB-hez, mindkétszer sikertelenül. Ennek fő oka a matematikatörténet sajátos helyzete a tudományok között, amely miatt szinte lehetetlen volt ezen a területen tudományos minősítést szerezni. Ezt belátva a ’80-as években Maurer Gyula segítségével az algebra egy új ágával, az ún. fuzzy algebrával kezdett foglalkozni. Ebből számos közös, majd önálló cikke jelent meg itthon és külföldön.

Közben váratlan lehetőség nyílt előtte: kiment ***Líbiába*** tanítani. Az 1987-1990 és 1992-1994 közötti éveket ***Tripoli egyetemén*** töltötte, mérnökhallgatókat oktatott angolul.

Nemzetközi ismertsége és elismertsége egyre szélesebb körű lett. Nemzetközi kongresszusok, konferenciák előadója, szekcióvezetője volt.

Külföldi lexikonokhoz, matematikatörténeti archívumokhoz kértek tőle adatokat a magyar matematikáról. 1988-ban az ICME – 6 egyik szekciójának ő volt a magyar szervezője, itt beválasztották a nemzetközi munkacsoport tanácsadó testületébe. 1992-ben meghívták az USA-ba egy fuzzy-konferenciára előadónak és szekció szervezőnek. 1997-ben Magyarország képviselője lett a Nemzetközi Matematikatörténeti Bizottságban. Ezen a poszton Szabó Árpádot követte. Hívták előadást tartani Mexikóvárosba, Maastrichtba, sokfelé, s mindig tudása legjavát adta, eleget tett a felkéréseknek.

1995-ben a KLTE-n úgy ítélték meg, hogy mind algebrai, mind matematikatörténeti kutatásai alapján kiérdemli a PhD minősítést.

A hazai ismeretterjesztés fontos könyve, tankönyve *„A tudományok királynője”* c. összefoglaló műve, amelyben két évtizedes főiskolai előadásainak tapasztalatait összegezte. Ez előbb 1977-ben jelent meg, majd az átdolgozott kiadás 2001-ben. Ez a könyv is segíti a matematika humanizálását, melyet fontosnak tartott.

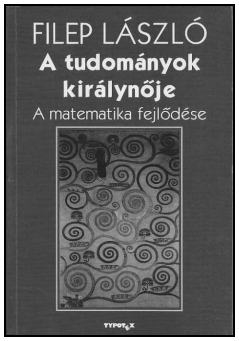

1999-ben egyszemélyes OTKA-pályázatot nyert, mely lehetőséget adott arra, hogy kutassa a XX. század első felének magyar matematikáját. A négyéves munkát a bíráló bizottság kiválónak minősítette. 1999-ben a MÖB támogatásával kéthetes tanulmányútra ment a koppenhágai egyetemre, ahol a dán-magyar matematikai kapcsolatokat kutatta. 2003-ban a lundi egyetem kérte fel Tiesz Marcell hagyatékának feldolgozására, amit egy hónap alatt elvégzett. Az „Álmok álmodói” kiállítás matematikai részének elkészítésében vezető matematikatörténész szakértőként vett részt.

Tanított ***Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen*** is, ahol közel nyolcvan éves hagyománya van a matematikatörténet tanításának, kutatásának. Itt Dávid Lajos, Jelitai József,

Szénássy Barna nyomdokaiba lépett. 2004 őszén nyújtotta be habilitációs kérelmét, amelynek elbírálását már nem érte meg.
1994-től a főiskolán a Minőségbiztosítási Egység vezetője volt, és aktív tevékenységet fejtett ki a felsőoktatás minőségmenedzsmentje területén. Ezen a területen is publikált, előadásokat tartott, konferenciákon vett részt (pl. Utrecht, Washington, London, Bécs, India, Chile, Kréta). A közélet aktív szereplője volt évtizedekig, civil szervezetekben vezető szerepeket töltött be.
Élete utolsó éveiben a Bolyai János Matematikai Társulat megyei tagozatának elnöke volt, és részt vett a Társulat matematikatörténeti bizottságának munkájában is. Tagja volt az MTA Komplex Tudománytörténeti Bizottságának.
Tanári munkássága elismeréseként 2004 nyarán megkapta a Bolyai János Matematikai Társulattól a *Beke Manó-díjat*. A mindenkori főiskolai vezetés pedig számtalanszor elismerte jutalmakkal tanári tevékenységét. Ezeket szerényen vette tudomásul, a hallgatói elismerését majdnem többre értékelte

2004. november 19-én Budapesten tartott előadást. Előadás közben egyszer csak megpihent egy pillanatra, lehajtotta a fejét, és végleg itt hagyott minket. Nagy tudású, kiváló matematikust, tanárt, embert veszített vele nemcsak a főiskola, hanem a nemzetközi matematikus társasága is.

Publikációit címek szerint felsorolni is sok lenne, csak álljanak itt számokban:
– Lektorált könyvek, könyvrészletek: 8
– Lektorált matematikai történeti cikkek: 46
– Lektorált algebrai cikkek: 18
– Egyéb cikkek, fordítások: 14
– Matematika-történeti előadások: 27
– Algebrai előadások: 9
– Rezenciók: 9

Az utókor, a leendő és mai tanárok, matematikusok tanulmányaik során gyakran találkozhatnak, találkozhattak nevével.

Egykori kollégái,
DR. ROZGONYI TIBOR
és RÓKA SÁNDOR
Nyíregyháza

FOGARASSY TAMÁS (Csenger, 1968. április 9. – Kaposvár, 2013. augusztus 5.): középiskolai tanár

Fogarassy Pál és Endrédi Katalin gyermeke. Anyai nagyapja a szamossályi elemi/általános iskola igazgató-tanítója volt. 1970-ben költöztek Debrecenbe, ebben az évben született húga, Katalin.
1974-től a Kun Béla (ma Bolyai) Általános Iskolába járt. 1986-ban érettségizett a Fazekas Mihály Gimnáziumban. 1992-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen matematika-számítástechnika tanári diplomát szerzett. Közben már 1991-től tanított ***Siófokon*** a ***Perczel Mór Gimnáziumban***.

1991-ben megnősült, feleségül vette Orczy Zsuzsannát, aki szintén középiskolai tanár. Két gyermekük született, Levente (1992) és Fanni (1996).

1997 szeptemberétől három tanéven keresztül a ***budapesti Gábor Dénes Főiskolán*** oktatott informatikai tárgyakat (programozás, Office, adatbázis-kezelés). 2000-ben életpályája rövid időre elkanyarodott az oktatástól.
2000 és 2004 közt különböző informatikai vállalkozásoknál tevékenykedett, munkája része volt szoftverfejlesztés, -telepítés, rendszerszervezés, illetve -fejlesztés, rendszergazdai feladatok. 2001 és 2003 között ezt a munkát itthon és Németországban is végezte. 2003-ban német nyelvből felsőfokú nyelvvizsgát szerzett.
2004-től – bár 2008 elejéig még részt vett informatikai cégek munkájában – újra a közoktatásban találta meg hivatását. A ***székesfehérvári Váci Mihály Ipari Szakképző Iskola*** matematika-informatika szakos tanáraként helyezkedett

el. 2005-ben informatikából az új típusú, kétszintű érettségin való vizsgáztatáshoz szerzett képesítést.

2009-től a ***székesfehérvári Gárdonyi Géza Szakiskolában*** is tanította szaktárgyait és fizikát óraadóként. Igazgatónője így emlékezett rá:
„Halk szavú mosolygós ember volt, kevésbé szigorú, de következetes tanár. Diákok, kollégák egyaránt szerették és tisztelték. Kollégákkal szemben kicsit zárkózott volt, gondjait nem osztotta meg velünk. Valószínűleg ez abból következett, hogy kevés időt töltött közöttünk, mivel csak néhány órát tanított iskolánkban és rohant a másik iskolájába. Ettől függetlenül nevelőtestületünk és iskolánk rendezvényein részt vett. Nem volt »porondmester« de azt gondolom, a velünk együtt töltött időt élvezte, mert mindig »készült« a soron következő alkalomra. Tudtuk róla, hogy családjáért sokat dolgozott, gyermekeire rendkívül büszke és őket nagyon szerető édesapa volt."

Utolsó osztályát 2010-ben kapta meg a Váci Mihály Ipari Szakképző Iskolában. Hirtelen fellépő, egyre súlyosbodó betegsége azonban megakadályozta, hogy tanulmányaik befejezéséig kísérhesse őket.

Utolsó osztályának tablója (2013)

Az osztály diákjai így emlékeztek rá:
„Ha a pedagógus szót lehet egy emberre használni, akkor ő ízig-vérig az volt! Felkészült, precíz, emberbarát! Sokak szerint a fizika és matematika a legnehezebb és kevésbé kedvelt tantárgyak a világon. Igen, lehet, hogy igazuk van. De őket nem Fogarassy Tamás tanár úr tanította. Mindig viccesen megjegyezte mikor felírta fizikaórán a képleteket a táblára és látta a rémült arcokat, hogy: *»tudjátok mit: ne is tanuljátok meg, úgyis megdőlnek az elméletek!«* Matematikaórákon fáradhatatlan odaadással dolgozott, akkor is, mikor már harmadszorra kellett elmondania ugyanazt, és ha még mindig nem értették a diákok, ő 4,5,6,7-szer is nekilendült! Osztályfőnökként mindent megtett az osztályközösség felkarolásáért, senkit nem hagyott ki semmiből, mindenkit elfogadott, megismert és szeretett minden hibájával együtt! Az osztályáért mindent megtett, ha kellett, a kollégájával is vitába szállt, hogy adjanak még egy esélyt a tanítványának. Emberként is volt részem megismerni őt. Tudtam, hogy számíthatok rá magángondokkal, vagy kérhetem a tanácsát is. Mondhattam neki bármit, tőle senki, de senki nem tudta meg. Barátai, kollégái szerették őt, amit az osztály érzett iránta, sajnos, nem tudom kifejezni, mert a ragaszkodásnál és szeretetnél erősebb szót nem ismerek!" (*Keresztes Milán*)

„Tanár urat egy remek embernek ismerhettem meg, akinek volt humora, kedves volt, mindig, mindenkivel, és persze intelligens volt; tanárnak úgy ismertem meg, akinek nagy türelme, nagy szíve volt és segítőkész volt,mindig szerette a vicceket, a csínyt, jó volt vele mindig elmenni osztálykirándulásra. Egy szó mint száz: remek ember volt, nagy űrt hagyott maga után az osztályban mint családban." (*Papp Ádám*)

„Ami Fogarassy tanár urat illeti, nagyon jó embernek ismertem meg, igaz, csak 2 évem volt rá, de sokat segített mindenkinek! A humora az, ami kiemelkedő, páratlan volt, és mindenkit megnevettetett, vagy az órán vagy az iskolán kívül. Mindig segítőkész volt, tanácsokkal látott el minket. Igaz, nem sokszor, de amikor igen, akkor maradandó hozzászólásokkal, érvekkel. Sok osztályfőnököm volt, de talán mondhatom, ő volt az, aki az utolsó lépésekben (itt gondolok az egyetemválasztásra stb..) ott volt azok mellett, akik tanakodtak a továbbtanulásról." (*Rozs Gergely*)

„Ahogy visszagondolok a tanár úrra, rögtön az ugrik be, hogy sosem sietett sehova, sosem szívbajoskodott. Számtalanszor megnyugtatta az embert magabiztossága. Úgy gondolom, hogy nemcsak matematikát és fizikát tanított nekem, hanem az élet minden területén hasznosítható tapasztalatokat adott át. Az óráit sokszor fűszerezte saját élményeinek elmesélésével vagy poénjaival. Kellően szigorú volt, de ha bármi problémával fordultunk hozzá, segítségünkre volt, lehetett szó bármiről. Remek osztályfőnök volt, az osztálykiránduláson együtt szórakozott az osztálylyal, ha úgy volt, »le tudott süllyedni« a mi szintünkre." (*Mathias Anita*)

Források: önéletrajza és a Váci Mihály Ipari Szakképző Iskola 2013-ban végzett 12/E osztályos diákjainak emlékezései.

Unokaöccse, FOGARASSY ZOLTÁN
Debrecen

DR. FUTAKY ISTVÁN (Nyírcsaholy, 1926. május 12. – Göttingen, 2013. január 21.): egyetemi tanár

„Itteni tevékenységem döntően magyar központú. Érzelmileg-szellemileg soha nem szakadtam el hazámtól, s önkéntelenül mindig »hazafelé tekintve« dolgoztam.” (Futaky István)

Nyírcsaholyban a Mátészalka melletti kis községben született.
Iskoláit Mátészalkán, Nagykállóban, majd Jászapátiban végezte. Ott érettségizett 1944-ben, kitűnő eredménnyel. Származása miatt nem kerülhetett abban az időben egyetemre. Volt segédmunkás, a Terményforgalmi Vállalatnál alkalmazott, majd 1952-ben a Római Katolikus Hittudományi Főiskola hallgatója lett. A papneveldét ért külső atrocitások miatt tanulmányait felfüggesztette. Egy sikertelen ausztriai határátlépést követően 1953-ban 4 év és 6 hónapra elítélték. Raboskodott Márianosztrán a börtönben, és dolgozott Csolnokon, a kényszermunkatáborban. 1956 júliusában amnesztiával szabadult. Magyarországi életének eseményeit két önéletrajzi kötetében, *Szálka, Szálka...*, és az *Utam a dossziéhoz* címűekben rögzítette

1957. január 7-én elhagyta Magyarországot. Ausztria után Németországba került, s egy Ford-ösztöndíj lehetőségével beiratkozhatott a göttingeni Georg August Egyetemre. Kiderítette, hogy az ottani levéltárakban gazdag idetartozó anyag szunnyad. Tanulmányainak megválasztásával –finnugor nyelveket és kelet-európai történelmet tanult, de foglalkozott germanisztikával, néprajzzal is – kifejezte azt a törekvését, hogy az anyanyelv, irodalom és művelődés tárgykörében akar továbbra is „otthon” maradni. Az oktatáson s a későbbi e témakörbe tartozó publikációkon kívül *a magyar vonatkozású művelődéstörténeti munkája elsősorban göttingai jellegű lett.*

Göttingen, – a régi magyar diákhagyomány szerint Göttinga – a 18. század óta a magyar peregrináció fellegvára volt. A felvilágosodás korában közel félezer hazánkbeli, többségében protestáns diák tanult a híres egyetem falai között. Hazatérve bekapcsolódtak az ország kulturális, tudományos életébe.

Futaky kutatási eredményei kötetekben is összegződtek. A *Hungarica Göttingensia*-ban az itt végzett diákok egyetemmel való tartós kapcsolatát tárja fel, a *Gelehrten Anzeigen (1739-1839)*, a tudós híradások folyóirata magyar témájú közleményeiből közel 600 tételt regisztrál. Munkálkodásának folyamata, egymásra épültsége nyomon követhető, elvezetnek további figyelemre méltó összegzésekhez. E sorban említhető a *„Selige Tage im Musensitz Göttingen”*, majd egy nagyszabású kötet, a *Göttinga* című monográfia kerül ki 2007-ben kutatói műhelyéből, melyben az egyetem magyarországi és erdélyi kapcsolatait vizsgálja a felvilágosodás idején és a reformkor kezdetén. Futaky a magyar nyelv oktatásán, az egyetemi tanrend keretébe tartozó hungarológiai rendezvényeken kívül gyakran tartott előadást saját kezdeményezése eredményeként ún. külső helyszíneken. Így szervezte 1974-ben a Szenczi Molnár Albert ünnepséget, 1984-ben a Kőrösi Csoma Sándor-emlékülést, 1989 őszén Bartók-emléknapot rendezett, 1993-ban az Antall-kormány kultuszminiszteri államtitkára, dr. Kálmán Attila kérésére, sikerült elérnie, hogy Göttingen városa emléktáblát helyezzen el a Bolyai Farkas lakóháza helyén épült új épület falán. A táblát hazai delegáció részvételével, az ő emlékbeszédével avatták fel. Meghívott előadóként megfordult Hamburgban, Münchenben, Helsinkiben, Krakkóban, Kolozsváron és Budapesten. És hívta az egyes tudományterületek (zene, népművészet, irodalom) szakavatott képviselőit. Fáradhatatlan és következetes volt a magyar szellemi értékek népszerűsítésében.
Szakterületén végzett munkájának eredményeit is folyamatosan közzétette. Tanulmányai a finnugrisztika köréből, elsősorban német nyelvű

szakmunkákban – az *Ungarn-Jahrbuch*-ban, az *Ural-Altaische Jahrbücher*-ben, a *Finnisch-Ugrische Mitteilungen*-ben – jelentek meg. Ez utóbbi, ma is élő folyóiratot ő alapította 1977-ben, és szerkesztette évtizedeken át.

Nyelvtörténeti kutatásai kötetekben összegezve gazdagították e tudományterület irodalmát. így: az 1975-ben kiadott *Tungusiche Lehnwörter*, vagy a nagy lélegzetű *Nyelvtörténeti vizsgálatok a kárpát-medencei avar-magyar kapcsolatok kérdéséhez*, mely 2001-ben került ki a nyomdából, jelzik pályájának újabb állomásait.
Hasonlóképpen fontos vállalkozásnak tekinthető, hézagpótló kötetnek mondható a göttingeni egyetemi könyvtár főkönyvtárosa, dr. Kesztyűs Tiborral társszerzőségben írt, összeállított, s 2003-ban kiadott *A hazatérő Farkas Gyula* című mű.

Futaky István tanulmányainak befejezése után ottmaradt a ***göttingeni egyetemen***, végigjárva intézményvezetésig az egyetemi életpálya minden lépcsőfokát, 1977-től professzor lett az ottani intézet ***Finnugor Szemináriumában.***
Közreműködött különböző testületek munkájában (pl. a Nemzetközi Filológiai Társaságban 1991-1996 között a számvizsgáló bizottság elnöke; 1990-től több cikluson át a Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányi tagja; 1988-tól az ELTE és a hamburgi egyetem között létesített Tudományos Tanácsadó-testület tagja volt. De más szempontból fontos ügyekben erdélyi, felvidéki egyesületekkel tartott kapcsolatot (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, Erdélyi Múzeum Egyesület, Kőrösi Csoma Sándor Egyesület) tagként, pártoló tagként segítve munkájukat.

Tekintélyes életművet hagyott maga után.
Nyelvtörténeti kutatásai során új területeket tárt fel, melyeknek eredményei beépültek a német és a nemzetközi fmnugrisztika tárházába. Göttingenben kifejtett tanári működését, a hungarológiával kapcsolatos kultúraszervezői tevékenységét elismerték. A II. Nemzetközi Hungarológiai kongresszuson 1991-ben *Lotz János-emlékéremmel* tüntették ki.

A Körösi Csoma Sándor Egyesület 2004 májusában, a névadó emlékének ápolásáért, emlékérmével jutalmazta. Schmitt Pál köztársasági elnöktől 2012. március 16-án, a berlini követségen átvehette a *Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét.* Publikációinak száma (tanulmányok, cikkek, recenziók), meghaladja a százat, önálló szerzőségű könyveinek száma nyolc, és társszerzőségben három kötetet jegyez.

Mádl Ferenc kultuszminisztertől 1994 májusában vehette át a Pro Cultura Hungarica emlékplakettet

Németországi végleges letelepedésének oka: az egyetemen ismerkedett meg Ruth Hebenstreittal, aki a pszichológiai fakultást ott végezte el. Életre szóló kapcsolat fűzte össze őket. Felesége a hagyományos családanya-szerep mellett – két, már felnőtt, diplomás gyerekük van – férjét munkájában is támogatta, és lelkesen részt vállalt a Futaky által szorgalmazott magyar-német kulturális kapcsolatok erősítésében (12 honi szépirodalmi, szakirodalmi kötetet ültetett át német nyelvre).

2013. január 21-én meghalt. Ravatalánál családtagok és szakmabeliek álltak. Barátja, az erdélyi származású Csákvári Dániel lelkész búcsúztatta. Pályatársai közül, sokan írásban is elbúcsúztak tőle. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem tudós tanára, *Zaicz Gábor* nekrológjának utolsó sorai: „Teljes életet élt. Spontaneitását, lelkesedését, szorgalmát haláláig megőrizte. Requiescat in pace.” Sírja megtalálható a Göttingen melletti lakóhelye, Bovenden komorságában is szép temetőjében.

Források:

- Személyi okmányok
- Önéletrajzi kötetei
- Híradások, interjúk
- Családi kötődés révén munkásságának ismeretanyaga

Testvére, FUTAKY LÁSZLÓ
Nyíregyháza

„Meg kell tanítani a gyerekeknek azt,
hogy önmagáért élvezzék a tanulást,
ne csak azért, hogy jó jegyeket kapjanak..”
(Csíkszentmihályi Mihály)

G-Gy

GAÁL DEZSŐ (Barabás, 1912. február 11. – Debrecen, 1969. április 18.) tanító, matematika-fizika szakos általános iskolai tanár

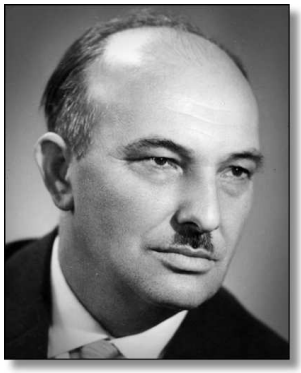

Dezső bácsi a kabai általános iskola nevelőtestületének emblematikus alakja volt. Ottani munkássága másfél évtized csupán, de a gyermekek és szüleik életében olyan nyomot hagyott, amit ma is tisztelettel emlegetnek még az egykori tanítványok utódai is.

A Bereg vármegyei Barabás községben született, Gaál Miklós és Szegedi Erzsébet gyermekeként. Édesapja 1914-ben kivándorolt Amerikába, ott is halt meg 1918-ban. Ebből következett, hogy az eszes kisfiú csakis saját erejéből tanulhatott tovább. Az elemi iskola elvégzése után Kisvárdán érettségizett, a diáktársak tanításával kereste meg a szükséges anyagiakat.
Egyévi katonai szolgálat után a debreceni tudományegyetem matematika-fizika szakán folytatott tanulmányokat, majd átiratkozott a jogi fakultásra. Ekkor is dolgozott, középiskolai és különbözeti vizsgára előkészítő foglalkozásokat tartott.

Az állandó behívások miatt többször meg kellett szakítania tanulmányait, és a háborús körülmények között nem is szerezte meg a jogi végzettséget. 1939-től mint hivatásos katona teljesített szolgálatot Nyírbátor, Munkács, Szolyva, Kassa, Mándok, Felsővisó állomáshelyeken.
Katonai évei alatt kitüntetésekben részesült: *Felvidéki emlékérem, Erdélyi emlékérem, Tűzkereszt I. fokozata, Kormányzó dicsérő elismerés.* Mire az orosz hadsereg elérte a máramarosi határokat, határvadász századosi rangban Felsővisón szolgált. Egy Ilk nevű nyírségi településen harcoltak, amikor 1944 októberében átlőtték a tüdejét. A katonaság a szombathelyi kórházba szállította. Fél évig, 1945 tavaszáig gyógyították. Ekkorára az orosz csapatok elérték Magyarország nyugati határát. Itt Pornóapátiban (Vas megye) esett orosz hadifogságba, ahonnan a Moszkvától északra 400 kilométerre fekvő cserepoveczi fogolytáborba szállították. Sok szenvedés után 1947 nyarán tért haza Kabára, ahol felesége és 3 éves kisfia, Dezső várta. Hazatérése után földművelésből tartotta el családját.

Kabán telepedett le, ahol 1952-től képesítés nélküli tanítóként dolgozott. 1953-ban a Debreceni Állami Tanítóképzőben képesítő vizsgát tett, és haláláig a ***kabai Általános Iskola*** tanára volt. Felesége, Baranyi Irma ugyanebben az iskolában volt tanítónő. A köztiszteletben álló

család tevékenysége túlmutatott az iskola falain. Gazdasági és kulturális kérdésekben is példát adtak. A falu lakosaival is jó kapcsolatot ápoltak. Gaál Dezső szervezte meg az 50-es években a dolgozók iskoláját, majd a 60-as években a mezőgazdasági technikum kihelyezett osztályaiban is tanított. 1964-ben matematika-fizika szakos általános iskolai tanári diplomát szerzett az Egri Tanárképző Főiskolán. Jó eredményeket ért el tanítványaival, amit a felmérési eredmények, a továbbtanulási mutatók, a járási, megyei és országos versenyeken elért helyezések igazoltak. Tanítványait önállóságra nevelte, sikeresen tudta fenntartani bennük a versenyszellemet.

Kiss Lajosné Szabó Lujza egykori tanítvány, későbbi iskolaigazgató így emlékezik rá:

„Számtanóra volt. Talán nem is annyira a tantárgy ragadott magával, hanem a tanár úr által megteremtett nyugodt, félelem nélküli légkör. Ahogy belépett a tanterembe öltönyben, mosolygós tekintettel végigpásztázott az osztályon, megszűnt az izgalom és vártuk a kérdést. No, milyen példát hoztatok? Ugyanis példáit mindig az életből vette. Minket is erre ösztönzött. A mindennapi életből, családunk életéből nekünk kellett szöveges feladatot írni, egymás között kicserélni, majd megoldani. Aki a leggondolkodtatóbb feladatot írta, azt megdicsérte, jó jeggyel jutalmazta. Elismeréssel emlékszem vissza óráira, különösen a gyakorlatias magyarázataira. Ha rá emlékezem, első villanásra a megfontolt, szigorúnak tűnő tanár képe sejlik fel előttem. De ezzel az emlékképpel azonnal párosul a humor, a gyermekszeretet, mint meghatározó jellemző. Szigorát, következetességét érezhetően áthatotta a gyermekszeretet. Lakásuk szomszédos volt a mienkkel, így érdeklődéssel figyelte otthoni ténykedésemet is. Időt szakított szüleimmel való beszélgetésre úgy rólam, mint az élet hétköznapjairól. Úgy emlékszem rá, mint akitől nagyon sokat lehetett tanulni. Az ő szemében nem volt rossz gyerek. Még a csínytevéseinket is megértéssel kezelte. Szaktudásán kívül személyiségével, közvetlenségével, őszinteségével is hatott ránk. Az életet tanította, az értékekre, a jóra nevelt. Szakmai elhivatottsága, tudása példátlan volt számomra, emellett a legőszintébb személy, akivel gyermekként találkoztam. Magas követelményeket támasztott, de úgy, hogy sohasem hagyott bennünket magunkra, mindig segített. Fegyelmezése nagyon egyszerű volt: elég volt ránk néznie, amiből már tudtuk, hogy valamit nem jól csináltunk, változtatni kell.

Én személy szerint is sokat köszönhetek neki. Négygyermekes család harmadik tagjaként születtem, nem igazán kedvező anyagi körülmények közé. Szüleim kemény, szorgos munkával igyekeztek biztosítani a család számára a szükségleteket. Így kérdéses volt a továbbtanulásom is. Dezső bácsi volt egyike azon tanároknak, akik meggyőzték szüleimet arról, hogy gimnáziumban tanuljak tovább. Így értem el azt, hogy én is tanár lehettem és volt iskolámban taníthattam. Mindig tisztelettel és megbecsüléssel gondolok Dezső bácsira.”

Osztályfőnökként összetartó közösségeket formált, jól irányította a továbbtanulást, tanítványai a középiskolában is jó eredményeket értek el, és megtartották kapcsolatukat egymással és tanáraikkal.

A 7. a osztály 1967-ben, osztályfőnök Gaál Dezső

Munkaközösség-vezetőként, az iskolatanács tagjaként az egész iskolára kiterjedt a tevékenysége, ő volt az iskola „statisztikusa”. Önkéntes munkása volt a községi tűzoltótestületnek.

A 40-es évek végén elvégezte a Kabai Állami Gazdaképző Iskolát. Mintaszerű kisállattenyésztéssel is felhívta magára a figyelmet. Fiával is, aki állatorvosnak készült, megszerettette a díszgalambtenyésztést. Kiemelt figyelmet fordított a magyar óriás begyes, a strasszer, a postagalamb és a pörtli díszgalambtenyésztésre. Kiállításokon többször vett részt, ahol galambjai díjakkal örvendeztették meg. Önzetlenül szervezte a pedagógusföldek művelését, segítve ezzel pedagógustársait.

Sári Gusztáv igazgató 1964-ben a következőket írta róla: „Számtant, fizikát tanít, a 8. b osztály osztályfőnöke is. Magas színvonalon, felelősségteljesen végzi munkáját. A felmérési adatok bizonyítják, hogy tanulói teljesítményképes tudásra tesznek szert. Sokoldalú foglalkoztatási és számonkérési módszereivel, a szülőkhöz fűződő termékeny kapcsolatával eléri, hogy nincs bukott tanulója. Naplóvezetése, adatszolgáltatása mintaszerű. Tanulóiért mindig kiáll. A tantestületi közösség aktív és önzetlen tagja. A C szakon tanítók munkaközösségét összefogja, a legjobb módszerek átadásában élen jár. Járási munkaközösségi tevékenysége alapos elméleti tudásról, nagy

gyakorlati tapasztalatról tanúskodik. Tankönyvbírálatban is részt vett."

A végre elért, biztosnak látszó megélhetés után született meg második gyermeke, Tünde. Öröme elmondhatatlan volt. Rendezett családi körülmények között nevelte két gyermekét, akik szintén kitűntek nemcsak tanulmányi eredményükkel, hanem a családi gazdaságban való munkálkodásukkal, közösségi tevékenységükkel is. Matematikai tehetsége az unokáiban él tovább, akik országos tanulmányi versenyeken értek el kiváló eredményeket.

Munkásságát feljebbsorolással, igazgatói, osztályvezetői dicsérettel ismerték el. 1966-ban *Miniszteri Dicséret* kitüntetésben részesült.

Aktív pályafutása hirtelen szívinfarktusával 1969-ben véget ért.

Forrás: A kabai iskola irattári dokumentumai, családi emlékek, visszaemlékezések.

KÁLMÁN ANTALNÉ,
a kabai iskola egykori igazgatóhelyettese
Debrecen

DR. GÁBRIS JÓZSEF (Szőgyén [ma Szlovákia], 1928. március 4. – Esztergom, 2010. május 10.): középiskolai tanár, igazgató, főiskolai tanár, bölcsészdoktor

Szegényparaszti családban született. Édesanyja korán megözvegyült, négy gyermeket nevelt nehéz körülmények között.
Elemi iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte, majd 1940-ben az esztergomi bencés gimnázium diákja lett. Innen egy év után – a kevesebb térítési díj reményében – átkérte magát az észak-komáromi bencés gimnáziumba. 1944-től azonban a háborús események és a csehszlovák nemzetiségi politika lehetetlenné tették tanulmányai folytatását. Így visszatért Szőgyénbe, ahol két éven át mezőgazdasági munkásként dolgozott.
1946-ban illegálisan lépte át a magyar határt, hogy Esztergomban folytathassa félbeszakadt tanulmányait. Itt egy évig a ferences gimnázium gazdaságában dolgozott, mellette magántanuló volt, majd 1947-ben felvették a Vak Bottyán Népi Kollégiumba, és a Szent Imre Reálgimnáziumban folytathatta tanulmányait. 1949-ben – a népi kollégiumok megszüntetésekor – átiratkozott a tanítóképző (akkori nevén Pedagógiai Gimnázium) harmadik osztályába, és az internátus lakója lett. Itt érettségizett 1951-ben, s ezzel egyben tanítójelölt lett. Budapesten az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola magyar szakán szerzett diplomát. Felsőfokú tanulmányait a Szegedi Tudományegyetem bölcsészkarának történelem szakán fejezte be, ahol eközben az egyetem tanulmányi osztályán dolgozott (1953-1959). Itt szerezte meg bölcsészdoktori címét is 1960-ban.
Ezekben az években ismerte meg későbbi feleségét, Bukovinszki Máriát, aki szintén magyartörténelem szakos középiskolai tanár. 1958-ban kötöttek házasságot, s ötvenkét éven át éltek békésen, boldogan együtt. Két lányuk született, Gabriella (könyvtáros), Katalin (pedagógus); választott hivatását mindkettő ma is gyakorolja.

1959-ben az ***Esztergomi Felsőfokú Tanítóképző Intézet*** igazgatóhelyetteseként, majd 1960-tól 1969-ig a ***szarvasi Vajda Péter Gimnázium*** igazgatójaként tevékenykedett.
1969-től 1971-ig ugyancsak Szarvason a középiskolások részére – az ő kezdeményezésére – létesített kollégium igazgatója. 1971-ben tért vissza az esztergomi tanítóképzőbe, ahol főiskolai docens, majd főiskolai tanárként másfél évtizeden át töltötte be az egyik főigazgató-helyettesi posztot.

1992-ben vonult nyugalomba. Nyugdíjas éveiben aktívan részt vett az Esztergomi Tanító- és Óvóképzős Öregdiákok Egyesületének működésében, melynek haláláig elnöke volt; ekkor készült több, önállóan megjelent műve is. Emellett

szívesen és sokat kertészkedett. Életének utolsó korszakát Bálint unokája aranyozta be.

Munkásságát végigkíséri az a szándék, hogy – mint vezető – biztosítsa az oktatás és nevelés sokoldalú támogatását. Szarvasi igazgatósága idején adták át a gimnázium Vajda Péter utcai új épületét, a középiskolai kollégiumot, ekkor épült fel – szintén az ő kezdeményezésére, társadalmi összefogással, tanárok és diákok kétkezi munkájával – a Körös partján a vízi sporttelep, ahol pedagógus és tanítvány egyaránt élvezhette a vízpart nyári örömeit.

Erről az időszakról *Kutas Ferenc* dr. Gábris Józsefről 2010-ben írt cikkében olvashatjuk: „Ekkor alakították ki az iskola fizikatanárai a gazdagon felszerelt fizikai előadót és szertárat, bővítették a gyakorlati foglalkozás tanműhelyeit egy varrodával. Az 5+1-es gyakorlati oktatás országos megszüntetése után az iskola – gazdagon felszerelt műhelyei révén – ún. statútumos iskola maradt, amelyben tovább folyt – bemutató jelleggel is – a gyakorlati oktatás."

Történelem szakos lévén örömmel tapasztalta az iskolai könyvtár gazdagságát, évszázados anyagát, valamint idős kollégáktól értesült a gimnázium régi hagyományairól. Így került sor az évkönyvek újbóli megjelentetésére és a diákújság megszületésére Diákhíradó néven. Folytatódott az iskolai diákszínjátszás, majd létrejött az irodalmi színpad.

A gimnázium egykori diákja, *Albel Andor* így emlékezik erre az időre:

„Az ember felejt – s ez így van rendjén, de mert olyan csodálatos az emberi agy: –, egy táj, egy kép, egy szobor, egy emléktábla, egy festmény vagy fotó, egy, a fiók mélyéről felbukkanó levél, és sok más az élettel együtt járó mozzanat áttöri a múlt ködét és »előhívja«, ami igazán fontos volt. (Mert ne feledjük – az egyéniség kialakulásának, az eszmélésnek négy évéről van szó!) …élmény olvasni a Szarvasi Gimnázium 1800-as éveiről szóló *Tudósítványokat*, de nekem személyesen például az 1960-as évek évkönyveit és a megfakult Diákhíradókat. Európai szivárvány címmel írt könyvem kapcsán, de mostanában is – készülve osztályom 50 éves érettségi évfordulójára –, igen jól szolgálják múltunk felidézését a fenti dokumentumok. Szívesen olvasom dr. Gábris József »A reformhoz« c. cikkét, azóta hány és hány reformot élt át a magyar oktatásügy.

Dr. Gábris Józsefné – Marika néni – patronálása mellett a diákszerkesztők kezei alatt sorra születtek a lapszámok. A III. évfolyam 1. számában megjelent írások közül osztálytársaim: Mucha Manyi, Kondacs Judit, Lóránd Edit és saját írásomat átvette a Békés megyei Népújság… És tsz-t is alapítottunk – az ifjúságit –, de jó lett volna emlékezni valamikor erre az első »munkahelyünkre«, amikor önéletrajzainkat írtuk! Nos, nem sorolom tovább… Mindez elfolyna a múló időben, ha nem születtek volna meg az Évkönyvek, a Diákhíradók. Ezért gondolok jó szívvel az »Őrzőkre«, különösen osztályom, a mi négy évünk őrzőire, kiemelten dr. Gábris Józsefre és feleségére, Marika nénire, és hálával az elődkiadvány, a *Tudósítványok* szerzőire és a munkát utánuk is folytató igazgatókra, tanárokra, öregdiákokra egyaránt."

1961-ben újjászervezte a háború után megszűnt Szarvasi Öregdiákok Baráti Körét, melynek több éven át elnökeként működött.

Ismét *Kutas Ferencet* idézve:

„Sajátos egyéniség volt. Munkás hétköznapjaiban szinte mosolytalan, keveset beszélő, tömören fogalmazó ember. Munkatársait elsősorban teljesítményük alapján értékelte, a hiányosságokra kendőzetlenül hívta fel a figyelmet. A település vezetőivel való kapcsolatát is ez jellemezte. …Ugyanakkor társaságban, baráti körben feloldódott; derűs vidám, társasági embernek bizonyult. …11 éven át élt Szarvason. Később is vissza-visszajárt; volt kollégáinál, barátainál töltött családjával kellemes napokat a városban, amíg egészségi állapota megengedte."

Esztergomi éveiben is folytatta szervezői tevékenységét.

Volt kollégája, barátja, *Kaposi Endre* a temetésen – többek között – így emlékezett meg róla:

„1971 és 1990 között szerkesztette a főiskola tudományos közleményeinek 27 kötetét, valamint a Főiskolai Kiskönyvtár címen megjelenő kiadványsorozat 15 kötetét. Döntő szerepet játszott az esztergomi tanítóképzés 150 éves jubileumának megszervezésében és programjának dokumentálásában. Kezdeményezője a szlovák nemzetiségi tanítóképzés megindításának, országos koordinátora volt a hátrányos helyzetű fiatalok felvételi vizsgára történő felkészítésének, és irányította Komárom, Nógrád és Pest megye tanítóinak továbbképzését is. Aktív szervezője és haláláig irányítója volt az Esztergomi Tanító- és Óvóképzős Öregdiákok Egyesületének. …tervezte az esztergomi tanítóképzés jeles tanáregyéniségeit és híressé vált diákjait bemutató kiadványsorozat elindítását is."

Tevékeny részese volt annak is, hogy a tanítóképző felvehette Vitéz János nevét.

A szervezőmunka mellett tudományos kutatást is végzett. Kutatásai és publikációi két téma köré csoportosultak: helytörténet és neveléstörténet. A helytörténeti munkák jórészt szülőfalujához, Szőgyénhez köthetők, neveléstörténeti művei az esztergomi tanítóképzésről és a népi

kollégiumról szólnak. Feldolgozta Majer István népművelői munkásságát, és megírta az esztergomi nevelőképzés történetét. Elkészítette szülőfaluja, Szőgyén község történeti monográfiáját, társszerzője volt a Szőgyén vallási hagyományait és létesítményeit bemutató kötetnek, megírta egy Szőgyénből elszármazott apáca (Király Mária, jelenleg 100 éves!) érdekes életútját, felkutatta egykori alapiskolája híres pedagógusának, Csongrády Lajosnak életét és tevékenységét is. Az ő kezdeményezése és kutatómunkája eredménye, hogy a szőgyéni iskola ma Csongrády Lajos nevét viseli.

Bár nem volt könnyű élete, szellemével, kitartásával megvalósította céljai többségét, s élete jelentős részében azt tehette, amit a legjobban akart és szeretett: dolgozhatott a magyar oktatás- és nevelésügy jobbításáért, közreműködhetett jó néhány pedagógus nemzedék útra bocsátásában.

Önálló kötetei:

– *A nevelőképzés évtizedei Esztergomban.* Esztergom. 1984, Esztergomi Tanítóképző Főiskola
– *Emlékek és tanulságok. Az esztergomi népi kollégium története.* Esztergom. 1986, Esztergomi Tanítóképző Főiskola
– *Mozaikok az esztergomi nevelőképzés történetéből.* Esztergom. 1988, Esztergomi Tanítóképző Főiskola
– Gyaraki F. Frigyes – Pál Lenke (társszerzők): *Oktatóink szakirodalmi és művészeti tevékenysége.* Bibliográfia. Esztergom. 1992, Esztergomi Tanítóképző Főiskola
– *Az alma mater dicsérete 1842-1892-1992.* Esztergom. 1993, Balassi Bálint Alapítvány – Esztergomi Tanító- és Óvónőképző Öregdiákjainak Egyesülete
– *Szőgyén.* 1995, Kiad. Szőgyén község
– *Az esztergomi nevelőképzés krónikája I.* Esztergom. 1996, Esztergomi Tanító- és Óvónőképző Öregdiákjainak Egyesülete
– *A Szentföld vándora.* Érsekújvár – Budapest. 1999, Cranium – Király Mária
– *Az esztergomi nevelőképzés krónikája II.* (1959-1993). Esztergom. 2000, Esztergomi Tanító- és Óvónőképző Öregdiákjainak Egyesülete – Balassa Bálint Alapítvány a Tanító- és Óvónőképzésért
– Vas Gyula (társszerző): *Szőgyén vallástörténelme.* Érsekújvár – Szőgyén. 2000, Cranium – Obec Svodín
– *A Csongrády család Szőgyénben.* Szőgyén. 2004, Szőgyén község Önkormányzata

Szőgyén c. könyvét dedikálja (1995)

Rövidebb, változatos témájú írásai napilapokban, folyóiratokban, a főiskola kiadványaiban, a szarvasi gimnázium évkönyveiben jelentek meg.

Kitüntetései:

–Kiváló Munkáért (1981)
–Munka Érdemrend ezüst fokozata (1982)
–Szocialista Kultúráért (1988)
–Vitéz János Emlékérem (1988)
–Kiváló Pedagógus (1991)
– Komárom-Esztergom Megyéért Érdemérem (1999)

Források:

- Kutas Ferenc: *dr. Gábris József (1928-2010).* In: Szarvas és Vidéke 2010. 05. 13. 7. p.
- Dr. Albel Andor kézirata. Gyula, 2014. 01.12.
- Pötl Zoltán: *In memoriam Gábris József* (Kaposi Endre beszéde dr. Gábris József temetésén). In: Hídlap, 2010.05. 29. 35.p.,
- www.ujszo.com/cimkek/parkanyi-szo/2003/10/03/lesz-nevadas-szogyenben

Lányai, GÁBRIS KATALIN
Esztergom,
GÁBRIS GABRIELLA
Budapest
és veje, TELEKESI GÁBOR
Esztergom

GARGYA MÁRTON (Hajdúböszörmény, 1934. október 18. – Debrecen, 2013. június 30.): biológia-kémia szakos középiskolai tanár, szaktanácsadó, igazgató

Köztiszteletben álló család második gyermekeként látta meg a napvilágot. Apja a családjáért teljes szívvel, erejével dolgozó gazdálkodó volt. Anyja minden nehéz körülményt – háborút, tanyasi életet – igyekezett gyermekei számára elviselhetővé tenni az otthon melegének biztosításával. Három évvel idősebb bátyjával jó testvérek voltak; szerették, segítették egymást.

Általános és középiskolai tanulmányait Hajdúböszörményben végezte. 1953-ban érettségizett – jeles eredménnyel a legendásan kiváló IV. C osztályban. Szigorú tanáraik (pl. Papp Béla, osztályfőnök, Mihály János, igazgató, Horváth Albert, igazgatóhelyettes és a többiek) jó útravalót adtak tanítványaiknak, sokan közülük országos, ill. megyei vezetők, tudósok lettek.
Az érettségi évében – 60 évvel ezelőtt – ismerkedett meg az akkor elsős gimnazista feleségével, akivel azóta elválaszthatatlanok voltak.

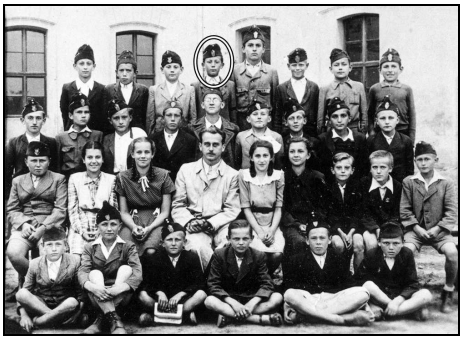

A nyolcosztályos gimnázium első osztályában Hajdúböszörmény, 1946

1953 és 1957 között a KLTE biológia-kémia szakos hallgatója volt. 1957. július 12-én középiskolai tanári oklevelet kapott jeles minősítéssel. Ez nem kis teljesítmény volt; a szigorú követelmények miatt mindössze 10-en végeztek a nagy létszámú első évfolyamból.
1957-től 1973-ig ***Berettyóújfaluban*** az ***Arany János Gimnáziumban*** tanított. Nagyszerű tantestületben dolgozhatott – matematika-ábrázoló geometria szakos feleségével együtt – Falucskai Jenő igazgató úr segítő, a jó tanári munkát értékelő igazgatása alatt.

1957 augusztusában itt ismerkedtem meg vele a berettyóújfalui gimnázium előtti buszmegállóban. Amikor a busz elporzott, ott maradtunk az útszegélyen. Sosem felejtem el meglepett arckifejezését, ahogy körülnézett: mintha nem tudta volna, hogy jó helyen jár-e. Látásból ismertük egymást az egyetemről, de személyes kapcsolatunk nem alakult ki: ő TTK-s volt, én bölcsész, más volt a szokásos útvonalunk, más társaságba tartoztunk. Gondoltam, hogy ő is a gimnáziumot keresi, csak nem hitt a szemének. A faluszélen találtuk magunkat, a prérin, ahogy később elneveztük. Ide költözött ugyanis 1956 nyarán a gimnázium, egy honvédlaktanyába, illetve annak egy raktárból átalakított épületébe, ez magyarázta kültelki jellegét.
Természetesen állásügyben utaztunk. A gimnázium négy személyre írt ki álláspályázatot. Ez kellemes meglepetés volt, mert a hivatalos közegek az 1956-os forradalom után nem bántak túl barátságosan az egyetemistákkal, nem tekintették szívügyüknek a volt hallgatók elhelyezkedését. A debreceni állásokat mintha zárolták volna, úgy kellett felderíteni iskoláról iskolára az üres állásokat.
A fiatal igazgató, Falucskai Jenő melegen, barátságosan fogadott bennünket. Ez nagyon jó érzés volt. Körülnéztünk az iskolában, beléptünk egy-egy tanterembe, ahol ugyan még üresen sorakoztak a padok, de minket megragadott a „hely szelleme”. Ez lesz a munkahelyünk, erre készültünk, ez a feladatunk. Hová is mehetnénk? Az ’56-os trauma után semmit sem kívántunk jobban, mint hogy zavartalanul, viszonylagos nyugalomban a hivatásunknak élhessünk.
Életünk fordulópontjára érkeztünk – anélkül, hogy erről akár egy szót is ejtettünk volna. Marci pláne nem: de a tekintetében, az arckife-

jezésében látszott, hogy egyet gondolunk. Később, amikor már a tanév elkezdődött, s albérletet is találtunk, a tanári szoba lett az igazi otthonunk (legtöbbször vasárnap is bejártunk). Itt dolgoztunk, társalogtunk, vitatkoztunk, megosztottuk tapasztalatainkat. Akkor már ő is közlékenyebb, bizakodóbb lett. Az idő megérlelte bennünk a találkozási pontokat, saját életprogramunkat, érdeklődési körünket, s már szavak nélkül is megértettük egymást. Életfelfogása, munkamorálja elismerést, megbecsülést váltott ki belőlem. Jó volt vele együtt lenni. Alaptermészete szerint gazdaságosan bánt a beszéddel: sosem szólt többet annál, ami éppen elég volt az önkifejezéshez, a kapcsolattartáshoz, a fesztelen viselkedéshez. Sosem lépte át azt a kritikus pontot, amivel a másik ember lelki »magánterületét«, belső világát mintegy körülvette. Mivel az ő szavai sosem inflálódtak, megszólalásának súlya volt. Jó volt vele társalogni, holott a vitában nem könnyen engedett. Tíz évig dolgoztunk egy tantestületben, sok évig egy házban laktunk, de nem emlékszem, hogy bármiképpen, bármilyen ügyben okot adott volna valamiféle neheztelésre. Ilyen ember volt, természetesnek tartotta az emberek különbözőségét, együttélési szokásait.

Ez az alaptermészet határozta meg tanári habitusát is. Szakmai tekintetben feltétlen kötelességének tartotta, hogy aki tanít, az lépést tartson a tudományos haladással – már amennyire lehetséges. Azt hiszem, az egyetemről kikerülő tanárokat elsősorban a szakmájuk érdekli; ez természetes, az egyetemi kreditrendszer is ezt tartja elsődlegesnek. Gargya Márton ezt komolyan vette. Amit én erről tudok, az az, hogy az ötvenes évek végén – amikor a genetika újra időszerű lett nálunk is – engem nagyon jól el tudott igazítani abban, hogy mi újság a hazai kutatásokban. Ugyancsak erre vall, hogy »leckét« vett Mariannától, a feleségétől – aki matematika szakos (is) – a kémiai feladatok megoldásához szükséges magasabb matematikai ismeretekből (mert ez nélkülözhetetlen volt a kémiaversenyekre készülő tanítványok felkészítésében).

Egyik volt tanítványa, Kremniczky Beáta, aki később biológia-kémia szakos tanárként kollégám lett, csak felsőfokokban beszélt volt tanára szakmai igényességéről, amely mintegy megalapozta a diákok előtti tekintélyét. Nem csoda, hogy temetésekor sok volt diákja küldött vagy helyezett el koszorút a sírján.

A tanári munka eredményességéhez előbb vagy utóbb szükségesnek látszik a pedagógiai kultúra fejlesztése is. Gargya Márton ezt már pályakezdő korában felismerte, ez is hozzájárult ahhoz, hogy kiváló tanárrá válhatott. A kísérletek bemutatásában, elvégzésében segítségre talált szertárfelelős diákjaiban. Számára természetes volt, hogy a tanítást és a tanulást egy képességfejlesztő folyamat elválaszthatatlan részének fogja fel. Az, hogy a tantárgy-pedagógiában is otthonosan mozgott, részben egykori tanárainak, saját tapasztalatainak és igényességének köszönhető. Ezen azt értem, hogy a szakma oldaláról indult el (e nélkül nincs is jó tanár), de nagyon is figyelmessé vált akkor, amikor ehhez hozzá kellett adni a tanulás-lélektani, didaktikai elemeket. Nyilván ez is hozzájárult ahhoz, hogy később az igazgatói munkakört – sok-sok meditáció után – megpályázta, illetve a kinevezési eljárás során tanár kollégái egységesen, nagy többséggel támogatták.

Azt hiszem, nemcsak az iránta érzett személyes és megkérdőjelezhetetlen – most már öröknek nevezhető – barátság mondatja velem, hogy embernek, tanárnak, kollégának egyaránt elismerésre méltó volt, hanem munkájának tárgyilagos és igazolható eredményessége is erre vall.

Újfalui tanítványai azóta is szeretettel várták minden találkozójukra. Amikor nem tudott a találkozókra elmenni, videofelvételt küldtek vagy telefonon számoltak be.

Érettségi találkozón az 1966-ban végzett osztályával és néhány kollégával Berettyóújfalu, Arany János Gimnázium

Egyik berettyóújfalui tanítványa, *Buka János* épületgépész-mérnök így emlékszik vissza rá:

„Gargya Márton 1959 és 1962 között volt a berettyóújfalui Arany János Gimnáziumban az osztályfőnökünk. A mi osztályunk volt az első, amelynek fiatal tanárként az osztályfőnöke lehetett. Diákjai közül valószínűleg mi lehettünk az egyik legemlékezetesebb, legkedvesebb osztálya pályafutása alatt, hiszen a találkozóinkon évtizedek múltán is emlékezett ránk, nevünkre, történeteinkre. Amíg egészsége engedte, mindig eljött a találkozóinkra, és észrevehetően örömmel és érdeklődve hallgatta, egészítette ki a visszaemlékezéseinket. Nagyszerű ember volt, segítőkész, nyugodt, csendes, türelmes, a tanulókért aggódó pedagógus. Tisztességes tartást adott, és egymás tiszteletének betartását tanította nekünk is.

A gimnáziumban annak a fiatal tanári generációnak a tagja volt, amely alig volt idősebb nálunk, és talán éppen ezért is tudott nekünk olyan sokat segíteni, megérteni bennünket, közel kerülni hozzánk. Fiatal, nős tanárként a szabadidejében is sokat foglalkozott velünk. Több kirándulást szervezett számunkra. Máig emlékezetes a szarvasi kerékpáros túra, melyen természetesen ő is részt vett. Évtizedek múltán, egy találkozón meg is emlékezett erről a kirándulásról. Elmondta, hogy a hosszú úton, nem gyakorlott kerékpározóként, bizony nehézségei voltak, ennek ellenére örömmel gondol vissza a kirándulásra. Hasonlóan szép emlékeim vannak a budapesti látogatásunkról is, amikor az Árpád Gimnázium tornatermében sportszőnyegeken aludtunk. Ezen a kiránduláson feleségével együtt vett részt.

Úgy gondolom, hogy ezek a csoportos kirándulások, az általa tartott osztályfőnöki órák is hozzájárultak ahhoz, hogy ez az osztály összetartó közösséggé váljon. Ez az ő kiváló pedagógusi teljesítményét, tudását igazolja. Sikerült neki olyan osztályközösséget kialakítani, hogy ez az osztály (sajnos egyre fogyó létszámban) a mai napig rendszeresen tartja a kapcsolatot egymással, megtartja osztálytalálkozóit nemcsak a kerek évfordulókon, hanem annál sűrűbben is.

Azt hiszem, minden osztálytársam nevében mondhatom, hogy a mai napig tisztelettel és köszönettel emlékezünk vissza a vele töltött éveinkre. Remélem, a találkozóink során ezt ő is érezte."

1973-tól 1996-ig – nyugdíjazásáig – a ***debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban*** tanított. Itt később megbízott igazgató, majd 1991-től 1996-ig kinevezett igazgató lett. Igazgatói tevékenységének fontos eleme, hogy felismerve a társadalmi igények változását és alkalmazkodva azokhoz, a Fazekas Mihály Gimnáziumban elindult a tehetséggondozó osztály, melynek „célja, hogy angol nyelvből, illetve matematikából 6 éves képzési terv alapján, magas szintű, tagozatos képzést biztosítsunk." Ezek az osztályok az azóta eltelt időszakban bizonyították létjogosultságukat, hiszen az itt végzett, valamint ide járó diákok kiváló eredményekkel büszkélkedhetnek.

Szerencsés volt, hogy új munkahelyén is értékelték békességre törekvő természetét, kollegiális segítőkészségét. Pályája során több évtizeden át osztályfőnök és szakmai munkaközösségvezető volt. Debreceni diákjai is az értük szigorú, tanítványainak jövőjéért dolgozó tanárt ismerhették meg.

Gáll József, közgazdász, matematikus, egyetemi docens, debreceni tanítványainak egyike így emlékszik rá:

„Gargya Márton utolsó osztályának egykori diákjaként írok. Nyugodtan mondhatom sokunk nevében, hogy számunkra a debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban töltött 4 év különösen meghatározó volt, s abban, hogy nagyon hálásak vagyunk az alma matertől kapott »útravalóért«, nagy szerepe volt osztályfőnökünknek, Marci bácsinak is. Sok év, több generációnyi volt a korkülönbség Marci bácsi és közöttünk, így nem a közös kulturális élmények jelentették a kapcsot. Sokkal inkább elsőként olyan emlékek, történetek jutnak eszembe, melyekből rendre az derült ki számunkra – néha a konkrét esetnél sokkal később, akár érettségi után értve meg –, hogy nagyon vigyázott ránk, ha úgy tetszik, védett, óvott minket. Képes volt a napi problémák fontosságát jól mérlegelve nagyvonalúan felülemelkedni sérelmeken, a határokat feszegető és bizony túllépő botlásainkon, s meggondolatlan cselekedeteink után is emelkedettebb célokat szem előtt tartva védett minket, akár kollégáival szemben is. Persze mindez nem lett volna lehetséges megkérdőjelezhetetlen szakmai, szaktanári hitele, tekintélye, illetve a szakterülete iránti szeretete nélkül. Nyugdíjasként is kisfiúi lelkesedéssel mesélt egy-egy növényről, természeti jelenségről, ám soha nem panaszkodott, nem terhelt minket napi problémáival. Nyugodt, de nehezen megnyíló pedagógus volt, aki időről időre akár (ön)iróniával fűszerezte mondandóját. Egy apró, de emlékezetes eset számomra, ahogy Marci bácsi dohányosként megfelelő malíciával harangozta be a tanóra elején, hogy a szóban forgó óra témája a dohányzás lesz, melynek veszélyeiről neki hitelesen kellene beszélnie."

Mindkét iskolájában hozzáértéssel, sok munkával fejlesztette, tette jól felszereltté a kémia szertárat. Kollégái szakfelügyelőként is szívesen várták, örültek, hogy konzultálhattak vele 1967 és 1973 között, amikor a Hajdú-Bihar megyei középiskolai szakfelügyeletet látta el.

1977-től a KLTE megbízásából vezetőtanári feladatokat végzett.
1967-ben az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója*, 1977-ben *Kiváló dolgozó* kitüntetésben részesült. 1996. december 30-a óta volt nyugdíjas, a *Pedagógus Szolgálati Emlékérem* tulajdonosa.
2007-ban a Kossuth Lajos Tudományegyetemen *aranydiplomát* vehetett át.

1960-ban vette feleségül Tóth Mariannát, a KLTE első olyan V. éves hallgatóját, akit – tanárhiány miatt – a megyei tanulmányi felügyelő megkért, hogy rendes óraszámban tanítson a berettyóújfalui Arany János Gimnáziumban.
1967-ben született fiuk, Péter, aki gyógyszerész lett. Unokái: Tamás, 1995-ben és Nóra, 1999-ben születtek. Fiát születésétől kezdve édesapai szeretettel, gondoskodással, figyelemmel vette körül. Semennyi időt nem sajnált a közös játékokra, kirándulásokra. Példamutatásának is köszönhető, hogy gyermeke is ugyanolyan jó szülővé vált.
A szűk család 8 tagú volt; a két unoka, szüleik és nagyszüleik. „Marci papa" – ahogy a gyerekek hívták – boldog volt, ha valamilyen családi esemény alkalmából együtt volt a család. Unokái mindig érezhették, hogy a világ minden kincsénél nagyobb ajándéknak tartja őket. Nagybetegen is védte őket a bánattól, megszokott humorával enyhítette a helyzet komolyságát.

Szabadidejében 38 évig gondozta, alakítgatta kertjét, a sokféle virág és növényfaj szépsége miatt sokan arborétumhoz hasonlították. Ennek a kertszomszéd *Gyarmathy házaspár* közvetlen tanúja volt, s így emlékeznek rá:

„…elveszítettünk valakit, akit nagyon becsültünk, szerettünk, aki hozzátartozott az életünkhöz. Ahhoz a biztonsághoz, hogy vagytok, ott vagytok abban a gyönyörű kertben, végtelen harmóniában, egymást szeretve, tisztelve. Ajándék volt a Ti együttélésetek, egymás ajándékai voltatok. A feltétlen összetartozás példaképei. Tudtuk, hogy ott vagytok együtt, és ez számunkra is megnyugvást jelentett. Úgy éreztük, ez így jó, és örökre így is marad. Üres lett minden, nagy a hiánya számunkra is."

Kollégája, NYIRKOS TIBOR
Püspökladány

GAUDER ANDOR (Zenta [ma Szerbia], 1909. február 7. – Győr, 1981. szeptember 11.): középiskolai tanár

Fia, Gauder Péter röviden így jellemezte: „Apám domináns egyéniség volt, határozott világnézettel, egyben hedonista életszemlélettel."

Gauder Andor édesapja, Gauder Jakab vasúti állomásfőnök volt. Édesanyja Obstmayer Mária.

Elemi iskolába Nemesmiliticsen járt, aztán előbb a zombori Állami Főgimnáziumban, majd a szegedi Magyar Királyi Állami Klauzál Gábor Gimnáziumban folytatta tanulmányait. 1928-tól 1933-ig a szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem német-francia szakos hallgatója. Két évig folytatott jogi tanulmányokat is, majd elvégezte az orosz nyelvtanári szakot. Egy évig Budapesten angol szakra is járt. Végzettsége: német és francia nyelv és irodalom szakos középiskolai tanár (1933), orosz nyelv és irodalom tanár (1952) volt.

Ezt a különleges tudást úgy érte el, hogy minden alkalmat megragadott a nyelvgyakorlásra. Tanulmányai során külföldi egyetemeken is hallgatott egy-egy félévet: Lausanne, Heidelberg, Marburg an der Lahn, Leipzig, Róma, Besançon, Párizs-Sorbonne a nyelvi sokoldalúság bölcsői voltak számára.

Fiatal korában sokat sportolt, kerékpározott. Megjárta kerékpárral a Großglocknert, úszott, ennek köszönhette jó állóképességét. A bakonyi kirándulások és a balatoni úszások számára – már családos emberként is – ezt a célt szolgálták.

Kezdő tanárként 1934-ben ***Hatvanba*** került, majd ***Szeged*** (1936) és ***Ipolyság*** (1939) következett.

Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Ferenczy Eszterrel, akivel 1941-ben házasságot kötött.

Házasságkötésük után Győrbe kérték áthelyezésüket. Azért esett a választás erre a városra, mert Győr Budapest és Bécs között félúton fekszik, és mindkét városban szerettek volna színházba, operába, múzeumokba járni. Nem gondolták, hogy a háború szele elfújja ebbéli reményeiket.

Édesapám 1941-től 1951-ig tanított a Révai Miklós Gimnáziumban, édesanyám a Kazinczy Gimnáziumban kapott magyar-francia-filozófia szakos állást. A gyermekáldásra még néhány évet várniuk kellett, de végül megszületett fiuk, Péter és lányuk, Eszter.
1943 januárjától ő is a frontra került. Frontbeli élményeiről újságcikkben számolt be.

Megint fiát, Pétert idézve: „…hogy híradós volt a háborúban, talán az is jellemző a nyelvekhez való viszonyára. A távírász nyelve a morze. Ez is nyelvnek tekinthető, de mindenképpen a kommunikáció hasznos eszköze… Oroszországban a front mögött szolgált. A rendfenntartás volt a feladatuk. Eljárt a pópához, mint a kevés értelmiségi egyikéhez, hogy tanuljon oroszul…”

A háború alatt és után a következő munkahelyeken tevékenykedett mint nyelvtanár:
– 1941-1951 ***Győr, Révai Miklós Gimnázium***
– 1951-1953 ***Nyúl, Általános Iskola***
– 1953-1960 ***Győr, Révai Miklós Gimnázium***
– 1960-1969 ***Győr, Szamuely Tibor Szakközéiskola***

A Révaiban 1953-tól szervezték meg az első győri orosz tagozatos gimnáziumi osztályt csupa kitűnő tanulóból. Gauder Andor tanította az orosz nyelvet heti 7 órában. A tanulók még Tyihonov szovjet íróval is leveleztek.

Dr. Kőrös Erzsébet egykori diák visszaemlékezése: „1955. január végén politikai okok miatt az ÁVO letartóztatta. Felfedezte ugyanis, hogy a segélycsomagok kiosztásánál megrövidítették az 1954-es szigetközi árvíz károsultjait. Nyelvtudását felhasználva beszélt a Nemzetközi Vöröskereszt kiküldöttjével, majd a révfalui károsultak nevében segélykérő levelet írt a témában, és elvitte Budapestre a Vöröskereszt képviseletére. Közben megnézte az akkor zajló Műkorcsolya Európa-bajnokságot, lelkesedéssel beszélt tanítványainak a Nagy testvérpár győzelméről. Másnaptól már nem taníthatott. Csak 1956. szeptember végén szabadult a győri börtönből. Két nyári szabadságát letöltve folytatta a tanítást, de volt tanítványait közben Frank tanárnő vette át, Schleich Lajos tanár úr érettségiztette.”

Máté Csaba volt révais diák visszaemlékezése: „Gauder Andornak már a megjelenése is olyan volt az iskolában 1956 októberében, mint amikor a gyorsvonat megérkezik a vasútállomásra: nem lehetett nem észrevenni. Hatalmas termete, több mint határozott habitusa, a dolgok azonnali, gyakorlati megközelítése mindig csoportot vonzott maga köré.”

Szabó Zoltánné Prettenhoffer Mónika volt révais tanítványa visszaemlékezése: „1956 szeptemberében lettem középiskolás a győri Révai Miklós Gimnázium orosz tagozatán. Szűk két hónap múltán a forradalom elsöpörte az orosz tagozatot, osztályfőnökünk is külföldre távozott, és helyébe Gauder Andor tanár úr lépett, aki német és angol, ill. francia nyelvre tanított bennünket. Osztályunk hamarosan ugyanolyan lelkesedéssel szívta magába az idegen nyelvek szeretetét, mint amilyen dinamikusan és élvezetesen Gauder tanár úr oltotta belénk az ismereteket. Megkövetelte a tudást, de ugyanakkor nagyon emberséges is volt, és főleg kiváló hangulatú, jó humorú órákat tartott.
Osztályfőnökként sokat törődött viselkedési és étkezési kultúránk csiszolgatásával is. Egy alkalommal a mai Rába szálloda eszpresszójában tartottuk az osztályfőnöki órát. Kisebb csoportokban érkeztünk, s a már bent ülő társaink szigorú szempontok szerint értékelték az újonnan érkezőket. Magabiztosak vagyunk-e a belépésnél, asztalfoglalásnál, rendelésnél? Útmutatásai mellett a 15 éves diákok gátlások nélkül fejlesztették viselkedéskultúrájukat.
Sajnos a gondtalan nyelvtanulás és a tanulságos osztályfőnöki órák 1958 februárjától megszakadtak. Gauder tanár úrnak meg kellett válnia a Révai Gimnáziumtól. Többen nála folytattuk a nyelvtanulást TIT-tanfolyamok keretén belül. Sok-sok évvel később magam is nyelvtanár lettem, és számos alkalommal jutottak eszembe a gimnáziumi nyelvórák, amelyek később segítettek saját óravezetésemben is.”

Csermák Gusztáv volt közgazdasági technikumi tanuló visszaemlékezése: „Gauder Andor kivételes tehetségű és tudású nyelvzseni-tanár, aki a tanórát hihetetlen humorával és egyedi módszereivel élménnyé tudta varázsolni. Mai szóval szuper fej volt. Osztályfőnöksége alatt olyan pedagógiai képességeiről szerezhettünk tapasztalatokat, amelyek máig elevenen élnek bennem. A nevelés és példamutatás terén két »tettét« említeném: A 16-17 éves fiúosztályból közösséget teremtett. Osztályzászló, osztályinduló készült közös alkotásként, melyeket minden osztályfőnöki órán felhúztunk, illetve elénekeltünk – mintegy alaphangulatot adva a kezdődő hétnek.

Máskor osztályfőnöki órán az egész osztályt elvitte az akkor még nagyon jó helynek számító Rába Hotel presszójába – saját pénzén –, hogy aki még nem volt jártas az ilyen helyen való viselkedésben, az tapasztalatot szerezhessen. Természetesen az odafelé úton atyai szeretettel magyarázta a rendelés, fogyasztás, távozás mikéntjét. Vajon hány osztályfőnök tett vagy tesz ilyesmit?
Örülök, hogy ismerhettem, és a legjobb emlékeim között tartom számon ma is, így közel a hetvenhez."

Tanári pályafutása alatt oktatott különböző típusú iskolákban, nyelvtanfolyamokon; volt fordító és tolmács, írt tankönyveket, készített tanítási segédanyagokat. Számos, tanítással kapcsolatos újítását elfogadták. Rengeteg táblázatot készített a legkülönfélébb nyelvek könnyebb megtanítása/megtanulása érdekében.
Lányaként magam is középiskolai nyelvtanár lettem, s a mai napig használom munkámban ezeket a táblázatokat, és a legtöbb tanítványom nagy örömmel tanul segítségükkel, mert logikusak, könnyen áttekinthetőek.

Innovatív szemléletét bizonyítja, hogy többször kísérletet tett az eszperantó nyelviskolai keretekben folyó oktatására. Már 1956-ban engedélyt kért az Oktatásügyi Minisztériumtól, hogy a Révai Miklós Gimnáziumban tantervi keretben taníthassa a nyelvet. Az engedélyt sajnos nem kapta meg. Később egy 1972. évi pályázatában, melyben a tanítóképző idegennyelv-tanári állását célozta meg, szintén tervezte az eszperantó nyelv bevezetését. Hozzáértését bizonyítja, hogy 1966-ban Budapesten, az Eszperantó Világkongresszuson *„A magyarok és nyelvrokonaik"* címmel hétszáz főnyi hallgatóságnak eszperantó nyelven tartott diavetítéssel egybekötött előadást.

Egykori tanítványa, *Máté Csaba* a következőképpen emlékezik vissza erre az időszakra: „Én azok közé tartoztam, akiket a tanár úr – iskolán kívül Bandi bácsi – lelkesedése elragadott, és rövid időn belül nemcsak az iskolában, hanem a városi eszperantó klubban is követtem őt Zamenhof nyelvének tanulásában. Ennek köszönhetem, hogy egész életemre megtanultam tőle a gyors cselekvést, határozottságot, gyakorlatiasságot, a világ nyitott megközelítését. A nyelveken - főleg az eszperantón keresztüli kapcsolatteremtéssel - az akkori, 1956 utáni gyanakvó, szürke, zárt világ kitárult számomra. A teljes szabadság érzését jelentette ez az ellenőrzött légkörben."

Álljon itt néhány könyvének és publikációjának címe is! Az adatokat – 30 évvel a halála után – az interneten is meg lehet találni.

- Angol nyelvkönyv I. (Gimnázium I. osztály-számára) – Dr. Király Rudolf, Gauder Andor, Görög Júlia, Irmai István – Tankönyvkiadó Vállalat, 1966.
- Gauder Andor: Angol nyelv II. Magyar Vagon- és Gépgyári Nyomda, 1969.
- Spanyol nyelvkönyv I. Szerző: dr. Király Rudolf, lektor: Gauder Andor.
- Gauder Andor: A középfokú oktatás reformja az értelmiségi munkanélküliség szempontjából. 222. 5. Szeged, 1939.
- Esperanto 2. Szerző: Szerdahelyi István, lektor: Gauder Andor.
- Gianola Albert: Marsili Alajos Ferdinánd és Erdély. (Szerkesztette, fordította, összeállította Gauder Andor), 1931.
- Német nyelvtan a középiskolások számára. Szerző: Karácsony Lajos, dr. Tálasi Istvánné 1991., lektor: Gauder Andor.

Győr város kulturális életében tevékenyen részt vett, nyelvi klubokat hozott létre. A Rába Városi Művelődési Központban több mint 20 évig vezette a felnőttek nyelvtanfolyamait. Tanítványai számára külföldi diáklevelező és diákcsere kapcsolatokat alakított ki.

Győrik Ferencné Árvay Ilona volt tanítvány így emlékszik az 1960-as évekre „1962 és 1966 között végeztem a volt Szamuely Tibor (jelenleg Baross Gábor) Szakközépiskola idegen nyelvi gyors- és gépíró tagozatán. Egy kis faluból jöttem Győrbe, elsősorban a nyelvtanulás miatt. A németet heti 5 órában tanultuk, gyönyörű színes német egynyelvű tankönyvekből, amelyeket használat után le kellett adnunk. A tanár úr néhány hónapos tanulás után levelezőtársakat keresett kelet-németországi (NDK) iskolákban, és javasolta mindenki részére a cserenyaralást. Így kerültem ki egy hónapra az NDK-ba, a thüringiai Ilmenauba már az első év befejezése után. A következő nyáron levelezőtársam jött hozzánk. Ez a kapcsolat ma is él."

Takács Zoltánné Ferenczi Zsuzsanna volt tanítvány visszaemlékezése az 1960-as évek 2. felére: „Gauder tanár úrral 1966-ban, első osztályos koromban németórán találkoztam az akkori Szamuely Tibor Közgazdasági Szakközépiskolában. Az akkori legmodernebb és leghatékonyabb, audiovizuális oktatási módszerrel tanított. Óriási szervezőkészséggel segítette a német nyelvben való jártasságunk elmélyítését.

Arról is gondoskodott, hogy a kor legmodernebb nyelvkönyveiből tanulhassunk. Német ismerősei révén egy kölni kiadótól több kiadványt szerzett - teljesen ingyen. Velünk izgult az érettségin. Ilyen alapos felkészítés után nem csoda, hogy csoportunkból többen is hivatásszerűen használjuk ma is a német nyelvet."

Úttörő kezdeményezéseként a Győri Közgazdasági Technikum Ipari Tagozatán az 1962-63. tanévben – a szakképző iskolák közül Magyarországon elsőként – bevezették a spanyol nyelvoktatást.

Vermesné Pernesz Marianna ny. adjunktus, volt tanítvány visszaemlékezése az 1960-as évekre*:* „1962 és 1966 között a jelenleg Baross Gábor nevét viselő technikumban, illetve szakközépiskolában nyelvi tagozatos osztályba jártunk. 41 tanulóból 19 oroszul, 22 fő pedig spanyolul tanult. Minden tanítási napon volt spanyolóránk. Igazán meghatározó volt számunkra, hogy ezt a szép, s abban az időben kuriózumnak számító nyelvet tanulhattuk, méghozzá olyan kiváló, sok nyelven beszélő, neves nyelvtanártól, mint Gauder Andor.

Gyorsan hozzászoktunk a tanár úr lendületes óráihoz, melyeket színes egyénisége tett mindig változatossá. Két egyforma óra nem volt. Sosem tudtuk előre, hogy aznap éppen milyen szisztéma szerint zajlik majd az óra. Számtalan nem hagyományos módszert alkalmazott. Azon kívül, hogy következetesen bővítette a szókincsünket, az új szavakat természetesen szövegkörnyezetbe ágyazva számon is kérte. Nagy hangsúlyt fektetett a nyelvtanra is, hiszen a nyelv helyes használatához a nyelvtani ismeretek elengedhetetlenek. Ma is őrzöm azt a »Spanyol nyelvtani táblázatok« című kockás füzetet, amit rögtön vezetnünk kellett, s amelynek első táblázata a fokozatosság elvét követve logikusan »A névelő« címet viseli. Ezt követték aztán sorban az egyre bonyolultabb, de rendkívül áttekinthető, példákkal illusztrált táblázatok egészen az ige szenvedő alakjáig, a modo indicativo és a modo subjuntivo, valamint a modo potenciál szemléltetéséig.

Spanyol tudásunk fejlesztéséhez Gauder tanár úr sokféle módszert alkalmazott. Levelezési címeket hozott a spanyolul beszélő országokból, így mi is diáklevelezést folytattunk. Én egy malagai orvostanhallgatóval leveleztem, szép képeslapokat is küldött, s minden levélért kaptunk egy ötöst, mert azért a diákoknak némi ösztönzésre szükségük volt.

Az összegyűjtött spanyol nyelvű napilapokból, hetilapokból, folyóiratokból fordítottunk cikkeket.

A térképet böngészve mindegyikünk választhatott egy spanyolul beszélő országot, s annak az országnak a földrajzi elhelyezkedését, gazdasági életét, kultúráját kellett tanulmányoznunk, illetve spanyolul megfogalmaznunk. Ismertetéseinket az órán előadtuk, így gyakorlatilag mind a 22-en megismerkedtünk mindegyik országgal.

Gauder tanár úr fontosnak tartotta azt is, hogy az órák jó hangulatban teljenek. Erre egyrészt az ő egyénisége volt a garancia, másrészt azok az általa kitalált huncut és szellemes, egyáltalán nem tankönyv ízű mondatok, amelyeket spanyolra fordíttatott velünk. Gyorsan kellett improvizálnunk!

Az élő, beszélt spanyol nyelvvel is megismertetett bennünket. Egyik alkalommal meghívta hozzánk Jósé Arzamendia gitárművészt, aki zenés spanyolórát tartott, s akivel utána beszélgethettünk is. Spanyol tagozatos osztályunk diákjai közül mindenki sikeres érettségi vizsgát tett, mégpedig remek eredménnyel. Többen a külkereskedelemben vagy egyéb más területen hasznosították a spanyol nyelvet. Volt olyan osztálytársunk, aki Argentínában dolgozott több évig, volt, aki légitársaságnál, s volt, aki sportriporterként érvényesült. Akinek pedig nem a munkájához kellett később a spanyol nyelv ismerete, annak is hasznára vált, hiszen a latin nyelvcsaládba tartozó spanyol kifejezések segítenek az olasz, a portugál, a francia nyelvterületen való eligazodásban is. Ma is, ha spanyol szöveget, dalt hallok, mindig felkapom a fejemet, s még ma is rendkívül közel áll hozzám ez a nyelv, amit Gauder tanár úr különleges, egyedi és hatékony nyelvtanításának köszönhetek."

Spanyol tagozatos osztályával (1962/63)

Takács Zoltán tanár, volt kollégája visszaemlékezése az 1960-as évekre: „Nyolc évet tanítottunk együtt. Ez a pályán eltöltött 47 tanévemhez viszonyítva kevés ugyan, ám emlékezetemben lapozgatva rendkívül tartalmas: felidézve Gauder Andor alakját, hangját, derűs vagy szigorú tekintetét. Figyelmeztetései közül nem fogtam fel az egyik legfontosabbat: a nyelvtanulás elkerülhetetlenségét. Igaz, ő még fiatal korában bejárta Európa nagyobbik felét, én viszont egy viszonylagos jólétű barakkszellemiségében kezdtem szocializálódni, amelyben a nyelvtudás mintegy leértékelődött.

Segítőkész, baráti kapcsolata a fiatal kollégákhoz nem felvett póz volt, hanem őszinte magatartás, különös tekintettel a nyelvtanításban beköszöntött, megváltozott célokra és eszközökre. Ez a viszonyulás oldotta a magamban kialakított tanárképet: a tartózkodó és konzervatív tartású, kínosan komoly, korán öregedő oktatóét.
Nyugdíjazása után is vissza-visszajárt az iskolába, sőt néhányszor családomat is meglátogatta, hiszen feleségem is tanítványa volt. Ilyenkor a múlt felidézése mellett beszélt terveiről. Úrrá akart lenni könyörtelen betegségén. Ha akkor az orvostudomány a mai szinten lett volna – szoktuk mondogatni…”

Személyiségét, nem csupán fiziológiai eredetű egyenes tartását, őszinte, markáns lényét jól jellemzi a következő történet, amire *Gauder Péter* így emlékszik: „Már halálos betegen, a veszprémi kórházban történt: Karját törte ágyából felkelve káptalanfüredi nyaralójában. Szabadságon épp itthon lévén Algériából - kórházba vittem, ahol persze megröntgenezték. Hiába támogattam, a sötétben egyensúlyát vesztve többször elmozdult. Végül a doktor rászólt: »Tata, ne mozogjon!« Erre ő indignáltan válaszolt: »Kérem, ne szólítson Tatának. Tanár vagyok, professzor, nem Tata!«”

Gauder Andor 1981. szeptember 11-én halt meg. „Temetésén ömlött az eső, az ég is gyászolt, volt mit siratnia.” (*Takács Zoltán)*
Győr-Révfaluban van eltemetve, szüleivel és feleségével egy sírban.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2012-ben, a „*Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében*” című emlékkönyvsorozat harmadik kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emlék!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Lánya, GAUDER ESZTER
Győr

GAUDER ANDORNÉ Ferenczy Eszter (Losonctamási [ma Szlovákia], 1906. december 31. – Győr, 1990. április 11.): középiskolai tanár

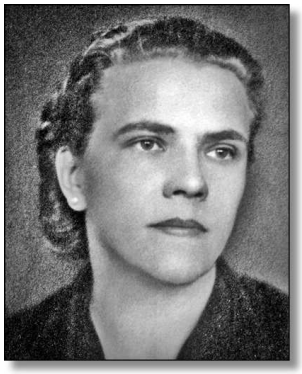

Azt szokták mondani, hogy minden sikeres férfi mögött egy nő áll. Ebben bizonyára sok az igazság. De vajon szükséges-e, hogy a nő feladja önmagát, vagy ő is sikeres lehet teljes emberként? Bizonyára sokkal nehezebb ezt megvalósítania, hiszen nagyon sok mindent kell összeegyeztetnie életében. A hivatást, a családot, a családi élet megszervezését. Édesanyám mindezeknek eleget tudott tenni. Fiatal korától fogva az volt a vágya, hogy megálljon a saját lábán, és gyermekei születése után sem szeretett volna lemondani életcéljáról, a tanításról. De nem is volt rá esélye, hiszen a történelem viharai meghatározták életét.

Egy felvidéki kis faluban, Losonctamásiban született Ferenczy Sámuel evangélikus lelkész és Kuzma Lujza családanya első gyermekeként. A családban további öt gyermek született. Mivel édesanyám volt a legidősebb, ráhárult a legtöbb felelősség is a családban. Segítenie kellett a ház körül, vigyázott testvéreire, sőt később, szülei halála után, ő lett a gyámja legkisebb, nála 16 évvel fiatalabb fivérének. A testvérek közül csupán húga nem végzett egyetemet, a többieket szüleik tudták taníttatni. A felelősségteljes életet, a gondoskodni tudást, a szeretetet tehát a családi házból hozta magával.
Mindig is jó tanuló volt. Szülőfalujában nagyrészt szlovák nyelvű lakosság élt, ezért a szlovák nyelv is „ráragadt”.

Az elemi iskola 1913-1917. évi elvégzése után szülei internátusba küldték tanulni. Itt ismerkedett meg a német nyelvvel.

Fiatal lányként vágya eredetileg az volt, hogy orvos legyen, de szándékáról környezete lebeszélte. Akkoriban kevés volt még a női orvos, és nagyon nehéz hivatásnak találták ezt egy nő számára. Így esett a választása a tanári pályára. A Prágai Károly Egyetemen tanult francia, magyar és filozófia szakon. Amikor az egyetemre került, vasszorgalmának köszönhetően a cseh nyelvet is elsajátította, de beszélt még olaszul is.

Egyetemi évei alatt – egy olyan tanárának köszönhetően, aki becsülte a magyar lányt – három hónapra franciaországi ösztöndíjas tartózkodásra küldték. Ez 1932-ben történt. Végtelenül szorgalmas volt, az egyetem mellett magántanárhoz is járt, s éjt nappallá téve tanult, hogy minél jobban elsajátíthassa a francia nyelvet. Szorgalmának és kitartásának köszönhetően egy olyan diplomával a zsebében tért haza, mely feljogosította, hogy a világ bármely országában taníthassa a francia nyelvet. Aki a francia mentalitást ismeri, tudja, hogy ez milyen nagy kitüntetést jelentett. A Károly Egyetemen 1935-ben kapott diplomáját a mai napig őrizzük.

Tanári pályafutását a Felvidéken, ***Rimaszombatban*** kezdte ***a gimnáziumban***. Egy 93 éves kedves tanítványa, a szegedi *dr. Mihalik Dezső* ma is emlékszik néhány epizódra ezekből az évekből: „Ferenczy Eszter tanárnő alig volt idősebb nálunk, 6-7. osztályos diákoknál, de mi megadtuk neki a tiszteletet, hallgattunk rá. Nagyon kedves és megértő volt. Logikát tanított, de mert ez a tantárgy nem volt érettségi tantárgy, nem igazán erőltettük meg magunkat. Emlékszem, egy alkalommal az igazgató bejött hospitálni az órára. Tudtuk, hogy a tanárnő rettegett tőle, mert szigorú, sőt félelmetes volt. Mi megembereltük magunkat, és szépen teljesítettünk az órán. Nem akartunk szégyent hozni rá. Másik emlékem, hogy egy iskolai kirándulás alkalmával mi is, a tanárnő is XIX. századi ruhákba öltöztünk, és nagyon jól szórakoztunk.”

Édesapja halála után Ferenczy Eszter az ***Ipolysági Magyar Királyi Állami Gimnáziumba*** kérte áthelyezését, mert édesanyja betegsége miatt rendszeresen haza kellett járnia, és a vasúti összeköttetés jobb volt onnan Losoncra. Ott ismerte meg édesapámat.

„Édesanyám, mint evangélikus lelkész lánya, hat gyermek közül az elsőszülött, precíz és túlzott mértékben is felelősségteljes volt. Apám egyke katolikus. Anyám felvidéki, apám vajdasági. A Felvidék visszacsatolásakor találkoztak. Két ennél különbözőbb embert még elképzelni is nehéz. Mi volt közös bennük? A nyelvek iránti olthatatlan vonzódás.” – írja szüleiről *Gauder Péter*.

Az 1941-1942. tanévben már ***Győrben,*** a ***Kazinczy Ferenc Gimnáziumban*** tanít franciát, magyart és filozófiát. Ebben a tanévben az I. B osztály osztályfőnöke. Egészen 1947-ig, fia születéséig dolgozott a Kazinczy Ferenc Gimnáziumban. A háború alatt, 1943 januárjától helyettesítő tanár volt a ***Révai Miklós Gimnáziumban***. Édesapámat helyettesítette, akit katonaként a frontra küldtek. Az iskolában különböző feladatokat látott el. Volt „segélyosztagparancsnok” és az ifjúsági könyvtár segédőre. Amikor egy légitámadás következtében megsérült olasz katonákat szállásoltak el a gimnáziumban, olasz tolmácsként segített a sebesültek ellátásában. 1944-ben „ismeretlen helyre menekült” bejegyzést találunk az iratokban. A Győri Vagongyárral – melynek a főépítésze öccse, Ferenczy Tibor volt – Česky Krumlovba menekült, ahol később édesapám is csatlakozott hozzá, miután visszatért a frontról.

A háború után, az 1947-1948-as tanévben a ***Révfalui Állami Általános Iskolába*** kérte áthelyezését, mert így rendszeresen haza tudott sietni akár a szünetekben is, hogy megnézze, gyermekei jól vannak-e. Akkoriban még nem volt megoldott a kisgyermekek szervezett napközbeni felügyelete. Szerencsére ezekben az években társbérletben éltek, s a másik társbérlő család vigyázott ránk, gyermekekre, amíg ő tanított. Ha ez a segítsége nem lett volna, nem is tudott volna dolgozni. Kb. 6 évig tanított a révfalui iskolában. Később a ***Gárdonyi Géza úti Állami Általános Iskolába*** került.

„Apánk nyolc, anyánk hat nyelven tudott tanári szinten. Ezeknek volt közös metszetük, és voltak

köztük olyanok is, amelyet a másik nem tudott. Hagyományos családmodellben éltek. Apám szinte holtáig bővítette nyelvtudását; anyámnak azért a család gondjai – beleértve apám B-listás és börtönéveit is – ezt nem tették lehetővé." – írja fia, *Gauder Péter*.

Dömötörné Holeczky Judit, volt tanítvány visszaemlékezése: „Ülök a számítógép előtt és megpróbálok felidézni egy olyan kort, amikor még nemhogy számítógép, de elektromos írógép sem volt. Gauderné Eszti nénire emlékezem, aki életem meghatározó személyisége, kedves tanárom volt, a magyar irodalom és több idegen nyelv kitűnő ismerője, oktatója. Szerencsésnek mondhatom magamat, mivel már a Révfalui Állami Általános Iskolában is tanítványa lehettem. Osztályfőnököm volt.
Az ötvenes évek második felében, nehéz időben oktatta a magyar nyelvet és irodalmat, –megváltozott igényű követelmények és tantervek szerint. S mégis, szinte észrevétlenül ültette belénk a hazaszeretetet és az erkölcs csíráját, amely megérintett minket. Soha nem felejtem el, amikor egy október hatodikán könnyes szemmel beszélt az aradi vértanúkról. Észrevétlenül vezetett rá az olvasás fontosságára, az irodalom gyönyörűségeire. A tananyagot meseként táplálta belénk. Megszerettette velünk a versmondást és verselemzést. Megkövetelte a magyar helyesírás szabályainak betartását, az esztétikus írást. Órái csendesek, nyugodtak voltak. Ennek ellenére helye volt a vidámságnak is: szeretett anekdotázni az irodalom nagyjairól, számtalan történetet tudott. 1956-ot követően, amikor az orosz nyelv tanítását egy időre felfüggesztették, németet és franciát is tanított. Az alapokat tőle sajátítottam el.
Az általános iskola elvégzése után a középiskolában is tanárom lett. Diákkoromból még most is emlékszem német nyelvóráira, az akkori játékos idegen nyelvoktatás számomra ma is példaértékű. Ma is hallom lelkes szavait: *Naponta fordíts le egy mondatot idegen nyelvre! Csak egyet!* Hosszú évekig megtettem, először németül, aztán franciául.
Az érettségi után is többször találkoztunk, mindig érdekelte sorsom alakulása. Még a gimnáziumban megpróbált a nyelvi pálya felé terelni, éppen ezért meglepődött, mikor megtudta, hogy műszaki tanulmányokat folytatok. *Nem baj* – mondta, *majd az idegen nyelvi ismeretedet és a mérnöki diplomádat ötvözni fogod. Talán így sokkal könnyebb lesz*. Ebben is igaza lett!
Eszti néni tudása, személyisége, számomra ma is példaértékű."

Vámosi Attila, volt tanítvány így emlékszik az 1950/1960-as évekre: „Olyan magyar és német órák idéződnek fel emlékeimben, amikor elfelejtettem kibámulni az ablakon. Eszti néni halk hangsúlyai lekötötték az osztály – mai kifejezéssel hiperaktív tagjait is. Nem a szigora, hanem az olvasottságával, anekdotáival, családi történetekkel fűszerezett tananyag közvetítése tette csendes figyelővé az osztályt. Osztálytársak szájtátott arca idéződik föl bennem Eszti néni történelmi és családi meséi alatt; ezekkel is nevelt bennünket jó modorra, szeretetre, hazaszeretetre. Előadásmódja egyéni, érdeklődést keltő volt. Nagy bátorság volt ez akkoriban. Ő ennek jegyében tanított és szólt a gyerekekhez. Nemcsak szeretetre méltó, hanem bátor is volt."

Fodor Jánosné Csimma Zsuzsanna, volt mayeros tanítvány visszaemlékezése: „Neki köszönhetem az olvasás szeretetét, ő hívta fel figyelmemet a minden művelt ember számára kötelező olvasmányokra, melyeket nem »kötelezően«, hanem élvezettel olvastunk végig.
Osztályfőnöki óráin sokoldalú élményanyaggal ismertetett meg, tartózkodóan felhíva a figyelmet a családi élet szépségeire, a tizenévesek problémáira, melyekkel kapcsolatban bármikor, magánemberként is lehetett fordulni hozzá.
Úgy él emlékezetemben, mint anyaszívű pedagógus, a magyar nyelvtanárok megkülönböztetett pozitív személyiségeinek egyike."

A Révfalui Állami Általános Iskola tanulói Gauder Andorné osztályfőnökkel (1952)

Édesanyám utolsó munkahelye az újonnan nyílt ***Mayer Lajos Gimnázium***, mely az 1960-1961. tanévtől a Mayer Lajos 12 Évfolyamos Iskola nevet viselte. 1959 és 1962 között az iskolaalapító tantestületnek volt a tagja.
Az 1959-1960. tanévben az iskola III. osztályának lett az osztályfőnöke. 1962-ben érettségiztette német nyelvből az akkor végző gimnáziumi osztály néhány tanulóját. Nyugdíjazásának időpontjáig dolgozott az iskolában.

Hegyi Erzsébet, volt tanítvány visszaemlékezése az 1960-as évekre: „Gauder tanárnő a középiskola első három osztályában német nyelvre tanított. Sok társammal együtt minden előképzettség nélkül kerültem hozzá. Az idegen nyelvet kezdő tanulókat is tisztelte, velük is elfogadóan, végtelen türelemmel

foglalkozott, meg nem unva a kiejtés, a szórend a szóhasználat stb. fontos szabályainak állandó ismétlését. Hálás szívvel emlékezem a Tanárnőre."

Rédli Margit, volt tanítvány visszaemlékezése az 1960-as évekre: „Gauder Andorné tanárnő az 1959-1960. tanévtől tanított német nyelvre Győrben, a Mayer Lajos 12 évfolyamos Iskola Gimnáziumának I-III. osztályában. Tanítási módszere, türelme segített, hogy szívesen tanuljam a számomra addig ismeretlen nyelvet, s egyúttal jó alapot adott arra, hogy a későbbiekben is eredményesen fejlesszem ismereteimet e nyelvből. Szeretettel gondolok a Tanárnőre."

Kiss Mária, ny. orosz szakos tanárnő visszaemlékezése: „1959 szeptemberében indult Győr szép új iskolájában, a »Mayerben« az általános és középiskolai évfolyam. Mi elsős középiskolások különös szorongással vártuk a német órákat. Nyelvtanárnőnk – Gauder Andorné, Eszti néni megjelenésével azonban azonnal oldódott izgalmunk, mert derűt, nyugalmat, szeretetet sugárzott felénk. Két tanévben élvezhettük türelmes tanítását, szigorú, következetes számonkérést, soha nem alázva meg a gyengébb tudású tanítványokat. Bátran mehettünk hozzá órákon kívül is tanácsért, segítségért. Mindig volt ideje számunkra. Művelt, széles látókörű ember volt, csordultig telve emberséggel, becsülettel.

Olyan tanár volt, aki nemcsak a nyelvre, a nyelvek szeretetére tanított bennünket, hanem közvetlenségével, szerénységével nevelte is diákjait. Szavai ma is a fülembe csengenek: *»Minden ember felé szeretettel közeledjetek!«*

Biztos alapokat kaptam kedves tanárnőmtől tudásban, emberségben is. Jelentős szerepe volt abban, hogy én is nyelvtanár lettem. Nyelvtanfolyamain felnőtt éveimben is tanultam a német és a francia nyelvet. A mai napig megmaradt bennem: *»Ahány nyelvet beszélsz, annyi embert érsz.«* Hálás vagyok, hogy megfertőzött a nyelvtudás igényével, szeretetével."

Gergely Sándor, volt kolléga emlékei az 1960-as évekből: „A Mayer Lajos 12 évfolyamos iskola igazgatóhelyetteseként több éven keresztül dolgoztam együtt Gauder Andornéval. A többségében fiatalokból, jelentős részben pályakezdőkből álló tantestületben ő az idősebb generációhoz tartozott. Derűs, nyugodt egyéniségével, optimizmust sugárzó megnyilatkozásaival szerencsésen befolyásolta az egész tantestületet. Pozitív emberi tulajdonságai mellett magas fokú szakmai tudása és sokéves nevelési tapasztalatai folytán nagy tekintélynek örvendett.

E sorok írójának megadatott, hogy részese lehetett az egykori »Mayer«, majd későbbi Szent-Györgyi Albert Általános Iskola, Középiskola és Kollégium fennállása harmincadik, majd nemrégiben az ötvenedik évfordulója alkalmából rendezett jubileumi ünnepségeinek. Gauder Andorné színvonalas magyar nyelv és irodalom, valamint német óráira diákjai mindmáig szívesen emlékeznek, szeretettel idézik fel a felejthetetlen pedagógus meleg emberségét. Megérdemelt helye van a jeles pedagógusok sorában."

Az 1960-as évek közepétől fokozatosan növekvő társadalmi igény jelentkezett Magyarországon az idegen nyelvek intenzívebb oktatása iránt. A közoktatáson kívüli nyelvoktatás keretrendszerében több innovatív megközelítési mód bevezetésére került sor, a kommunikatív módszerek alkalmazása, a beszélt nyelvekkel való foglalkozás egyre általánosabbá vált. Ebben az időben Győrött már rendkívül kedveltek voltak a Szakszervezetek Rába Művelődési Házában tartott nyelvtanfolyamok. Itt az oktatott nyelveken jól beszélő, képzett tanárokat alkalmaztak, akik elsősorban a nyelvhasználatra helyezték a hangsúlyt, és a nyelvi intenzivitást helyezték előtérbe. A Lloyd nyelvtanfolyamai összeforrtak szüleim nevével, akiknek felkészültsége garanciát jelentett a képzést igénybe vevők számára.

Édesanyám elsősorban francia nyelvet, de német és szlovák nyelvet is oktatott.

Még néhány évig édesapámmal együtt nyugdíjasként tanított a Hittudományi Főiskolán is, emellett otthon magántanítványokat vállalt. „Jól emlékszem, hogy az akkor a győri színházban szereplő Csűrös Karola és Horesnyi László is jártak hozzánk, akiket mi, kiskamaszok szájtátva lestünk, ha megérkeztek." – *Gauder Péter*.

És végezetül álljon itt egy magántanítványának, *dr. Bárdi Pál* mérnök úrnak a gondolatai saját pályafutásáról a nyelvtanulás tükrében:

„A francia nyelvet még egyetemista koromban, Budapesten, az 1960-as évek első felében, svájci nemzetiségű német/francia tanárnőm ösztönzésére – sikeres német középfokú nyelvvizsga után kezdtem tanulni.

A diploma megszerzése után 1965-től Győrbe kerültem dolgozni. Svájci tanárnőm színvonalát keresve, jó néhány vargabetű után találtam Gauderné Eszter tanárnőre. Kapcsolatunk az 1965 és 1970 közötti időszakra tehető. Eredménye: 1970-ben francia állami ösztöndíjjal 3 hónapot franciaországi mélyépítési – elsősorban vízépítési – munkahelyeken tölthettem. Az ösztöndíj előfeltétele volt a francia követség által felmért nyelvtudás. Az ösztöndíjat rövidesen szakmai középfokú nyelvvizsga követte, melyhez a felkészítést Gauderné Eszter tanárnőtől kaptam.

Pályafutásomat a francia nyelvtudás a továbbiakban is jelentősen befolyásolta: 1973 és 1975 között fran-

cia nyelvterületen, Algériában dolgoztam, ahol vízépítési tervező- és beruházásbonyolító, műszaki ellenőri valamint vízépítési középvezetői munkakörben a tárgyalókészség már »élesben« mérettetett meg.
Ezt követően 1984-ben, szintén francia állami ösztöndíjjal tanulmányozhattam a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszerrel hasonló adottságú francia vízierőművek környezeti hatásait. Egy érdekes visszacsatolás: 1971-ben intenzív, egész napos bentlakásos nyelvtanfolyamon vettem részt Londonban, ahol Gauder tanárnő nyelvtanítási módszere több ízben »visszaköszönt«.
Eltűnődhetünk azon, hogy mennyiben befolyásol egy emberi kapcsolat egy életpályát. Vajon hogyan alakult volna az életem, ha nem találunk egymásra, és szakmai munkám mellett elhanyagolom a francia nyelvet?”

A kor, amelyben édesanyám élt, nem kedvezett sem neki, sem pedagógusnő kortársainak. Születésükkor – innen a XXI. századból visszatekintve – szép esélyük volt a szakmai karrierre, hisz a tanári pálya akkor még megbecsülésnek örvendett. A II. világháború azonban szertefoszlatta álmaikat, küszködtek életük újrateremtésével, majd az 1950-es évek kilátástalan helyzetével. Nagyon sok nehézséget kellett leküzdeniük. Rengeteget dolgoztak, hogy gyermekeiknek – akik a háború után születtünk – nyugodt életet biztosítsanak. Édesanyám azonban tanári hivatását szívvel-lélekkel végezte. Kiváló tanár volt, akire tanítványai hálával emlékeznek viszsza.

1990. április 11-én hunyt el. A révfalui temetőben nyugszik. Édesapámmal közös sírjukon nyitott könyv jelképezi hivatásukat, a kultúra és műveltség szeretetét. Emléküket tanítványaik őrzik.

Forrás: A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2012-ben, a *„Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében”* című emlékkönyvsorozat harmadik kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel emlék!” Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.)

Lánya, GAUDER ESZTER
Győr

GERGELY KÁROLY (Budapest, 1913. augusztus 23. – Ajka, 1983. június 23.): középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató

Budapesten született tisztviselő családban. Születésekor Gerhardt Károlyként anyakönyvezték, amit 1934-ben magyarosított Gergely Károlyra. Az eredeti német neve és származása miatt a kitelepítés veszélye fenyegette a háború utáni időkben. Egyedüli gyerek volt. Tízévesen édesapja halálát követően édesanyja egyedül nevelte fel.
Iskolai tanulmányait Budapesten végezte.
Cserkészként részt vett Londonban a Világdzsemborin, ami óriási élmény volt számára. Középiskolát Budapesten a II. kerületi katolikus Főgimnáziumban, diplomát a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett történelem-földrajz szakon 1937-ben, ahol olyan nagy hírű mestertől tanulhatott, mint dr. Cholnoky Jenő professzor.

Első munkahelye 1937-től 1939. februárig ***Szentgotthárdon*** az ***Iskolaszanatóriumban*** volt, ahol szaktárgyait tanította és nevelőtanári munkát is ellátott. Az iskolaszanatóriumi munkájáról a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület levelében az alábbi olvasható:
„Gergely Károly úr tanári és nevelői tevékenységével ismételten elnyerte a szombathelyi tankerületi főigazgatóság szakelőadójának elismerését, és részünkről is mindenkor teljes elismerésünket fejeztük ki működése felett.”

Ezt követően 1940 novemberéig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium számvevőszékénél nyert alkalmazást Budapesten.

Életének új állomása 1940 novemberétől a ***Fráter György Gimnázium*** volt ***Miskolcon.*** Még a

háború elején a frontra került, ahonnan kisebb sebesüléssel jött haza.
1948-ban a vallás és közoktatási miniszter a ***miskolci Állami Zrínyi Ilona Leánylíceum*** és ***Tanítóképző Intézet*** mb. igazgatójává nevezte ki.
Ebből az állásból egy év múlva felmentették, mert újabb megbízást kapott, a miskolci tankerület gimnáziumaiban földrajz és néprajz tárgyak tanulmányi felügyeletét. Ez embert próbáló munka volt az akkori közlekedési és szállláslehetőségek között, mivel három megye területén kellett ellátni a feladatot.

1952 ősze nagy változást hozott életében. Új otthona és munkahelye ***Sárospatak*** lett nyugdíjba vonulásáig. Sárospatakot már korábban is ismerte és nagyon kedvelte. A ***Kossuth Lajos Internátus*** igazgatója lett 1952-től 1958-ig. Ez az intézmény volt az államosítás előtt a híres Angol Internátus.
1958 nyarán a ***Rákóczi Gimnázium*** igazgatója 1973-ig, nyugdíjba vonulásáig. Az iskola élén eltöltött 15 év a híres Rákóczi-Athéneumnak az 1531-ben történt alapítása óta a 427.-től a 442.-ig terjedő évei voltak.

Gergely Károly pedagógiai munkásságának legnagyobb eredménye – amire mi utódok hálával gondolunk – az, hogy az igazgatói tevékenységének köszönhetően az ország egyik legrangosabb, patinás iskolájának, a sárospataki Református Kollégiumnak (az államosítás után Rákóczi Gimnázium) a rangját és a „pataki szellemiséget” tovább tudta vinni. A sárospataki alma mater hírnevét a névadó Rákócziak és Comenius alapozták meg. Az ő haladó eszméik, mint a hazafiság, a humanizmus, a tudományosság megbecsülése, nemzedékeken keresztül tovább éltek. Gergely Károly is egyik fő feladatának tekintette ezen elveknek a megtartását, hogy az iskola megmaradjon az oktatás és nevelés élvonalában. E célokért a tantestület támogatásával nagyon sokat dolgozott.

A következő kitüntetésekben, elismerésekben részesült:
– Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1960)
– A Munka Érdemrend arany fokozata (1973)
– A Magyar Földrajzi Társaság Emléklapja (1976)

Egyik kollégája, *dr. Wiedemann Lászlóné Tóth Izabella* így emlékszik ezekre az évekre:

„1957. augusztus 15-től 1961. augusztus 15-ig tanítottam Sárospatakon a gimnáziumban fizikát és matematikát. Pályakezdő fiatal tanárként minden új és izgalmas volt számomra. Gergely Károly igazgató úr ottlétem alatt három évig vezette a gimnáziumot. Erről a három évről származnak a vele kapcsolatos emlékeim. Az akkor több mint 425 éves egyházi intézményben az államosítás után szinte a teljes korábbi tantestület megmaradt. Az állami irányítás elvárásait összehangolni az előző korábbi hagyományokkal nem volt egyszerű feladat. Gergely Károly igazgató úr ezt nagyon humánus módon valósította meg. Állandó jelenlétével a kontrollt biztosította, de meghagyta kollégái önállóságát a munkában. A népes iskola (5-6 párhuzamos osztállyal) tanulóinak kb. 80%-a kollégista volt, 125 településről érkezve.
Igazgató úr mindig szorgalmazta, hogy az iskola és a kollégium rendszeres és szoros kapcsolatban álljon egymással. A nevelőtanárok mindegyike egy-egy osztályt tanított is, ez elvárás volt mindkét részről. Így hetenként többször megfordultak az iskolában, az együttműködést erősítve ezzel. Gondja volt arra is, hogy az iskola a szülői házzal jó kapcsolatban álljon, több alkalmat teremtve évenként a találkozásra. Szívesen emlékszem vissza – így, nyolcvan évesen is – a »felnőtt tanárrá« válásomnak erre a pataki négy évére, az ott megismert és nagyon tisztelt kollégákra.”

A hagyományokra építve az édesapám vezetése alatti években a nyelvoktatás nagy hangsúlyt kapott az iskolában. 1962-ben bevezetésre került az angol nyelvi tagozat. Heti 5, majd 6 órában, osztályonként 2 ill. 3 nyelvi csoportban működött, biztosítva ezzel az intenzív nyelvoktatás lehetőségét. Az 1966/67-es tanévben az iskola továbblépett az angol nyelvtanítás terén, beindította az első speciális angol tagozatú osztályt, melyben az angol nyelvet heti 12 órában tanították. Ebből délelőtt 6 óra elméleti képzéssel, délután nyelvgyakorlással. Kiépítették a nyelvi laboratóriumot is. Az angoltanítás eredményességét segítették az angol nyelvű lektorok, akik fél, ill. másfél éves szerződéssel dolgoztak itt. Az évente megrendezett országos középiskolai tanulmányi versenyeken angol nyelvből a diákok 1. 2. 3. helyezettek lettek éveken keresztül. Jelentősen segítették az iskola angol nyelvoktatását az UNESCO által küldött angol nyelvű kiadványok, az új angol nyelvkönyvek. A gimnázium 1964-ben lett UNESCO asszociált iskola, ötödikként Magyarországon. *Dr. Bencédy József*, az UNESCO Nevelési Albizottságának elnöke 1968-as jelentésében így ír erről:

„Asszociált iskola abban az intézményben szervezhető, ahol kiemelkedően magas, területileg elismert az oktató-nevelő munka, az idegennyelv-oktatás, az internacionalista nevelés, a nemzetközi kapcsolatok terén elért eredmény."

A nyelvoktatás mellett a természettudományi tárgyak is súlyozottak voltak. A tanárok a legkorszerűbb tanítási módszereket alkalmazták, részt vettek tantervi előkészítésben, új tankönyvek kipróbálásában. Az érdeklődő tanulók részére pályatételeket írtak ki. Az önálló kutatómunkát és problémamegoldást fejlesztő többfordulós háziversenyeket rendeztek.

Az iskola tanárai közül sokan voltak mentorai a Kossuth Lajos Tudományegyetem ötödéves hallgatóinak kéthetes tanítási gyakorlatain. Édesapám irányítása mellett a tanórán kívüli ismeretszerzés és nevelés számtalan új formáját valósították meg. Ilyen volt többek között a „látókör", ami az önképzőköri és szakköri munkát váltotta fel. Az új módszer lényege, hogy évente több alkalommal előadásokat, esetleg műsorokat szerveztek az irodalom, a művészetek, a természet- és társadalomtudományok aktuális kérdései tárgykörben. Az előadók az iskola tanárai vagy meghívottak voltak. A meghívottak között szerepelt Mensáros László irodalmi műsora a XX. század címmel, Fekete Gyula író, az iskola egykori diákja, Kalász László költő, Pilinszky János költő, aki író-olvasó találkozót tartott. A tanár előadók között volt Gergely Károly igazgató is *Tanár szemmel Angliában* c. előadással.

A sportolás terén is számtalan szabadidős tevékenységet biztosított az iskola. Kedveltek voltak a tanulók körében a sítáborok, gyalogtúrák. A gimnáziumnak sikeres nagy létszámú (70 fős) vegyes kara volt, amely az iskolai, városi, megyei fellépéseken is elismerést vívott ki. A Magyar Rádió is sugározta a régi pataki diákdalokból készült hangfelvételeket. A gimnázium vegyes kara a CSEMADOK felkérésére több alkalommal is szerepelt Szlovákiában.

A gimnázium sokrétű, színes kulturális életét és a jól végzett tehetséggondozást bizonyították a sikeres Sárospataki Diáknapok, amelyek 1962-ben indultak. Borsod-Abaúj-Zemlpén, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár megye középiskolás fiataljai mérték össze tudásukat különböző művészeti kategóriákban kétévente. A kategóriák és a résztvevők létszáma évről évre bővült. 1965-ben 3100-an jöttek Sárospatakra.

Jól emlékszem, hogy milyen komoly gondot és óriási szervezőmunkát igényelt a vendégek ellátása. A Rákóczi Gimnázium ezeken a rendezvényeken is kitett magáért. Az iskolák közötti versenyben három évben is az első helyre került.

1970-ben diákújság indult Sárospataki Krónika címmel, mely nagyon hamar igen népszerű lett. Ez a kiadvány jó lehetőséget biztosított a tehetséges tanulók megmutatkozására, írói vagy tudományos ambíciók kibontakoztatására.

Édesapámnak a tanítás élethivatása volt, de az iskolavezetés terén is kimagaslót alkotott, amihez természetesen kellett az innovatív, kooperáló tantestület is. 1973-ban nyugdíjba vonulásakor adta át az igazgatói stafétabotot a tantestület egyik tehetséges tagjának, Kádas Sándornak. Nyugdíjas éveit a Dunántúlon, Ajkán töltötte gyermekei és unokái közelében, de gondolatai sűrűn visszajártak Sárospatakra. Optimizmusa, hivatástudata, munkaszeretete átvezette őt a nehézségeken. Szeretett élni, mindig tervezte a jövőt. Elnéző apai szeretettel támogatta a botladozó pályakezdőket, ápolta a tehetségeket. Nem volt féltékeny mások sikereire, nyitott volt az őszinte emberi kapcsolatokra, barátságokra. Emberi tisztesség, tartás, becsület volt a mérvadó értékrendjében.

Forrásjegyzék:

- Lázár István: Kiált Patak vára, Szépirodalmi Könyvkiadó Bp. 1974.
- A Sárospataki Református Kollégium története, Református Zsinati Iroda Bp. 1981.
- A Sárospataki Református Gimnázium jubileumi évkönyve, Sárospatak 1981.
- A miskolci Állami Zrínyi Ilona Leánylíceum és Tanítóképző Intézet évkönyve az 1948/49. tanévről
- Sárospataki Krónika 1970. I. évfolyam 1. szám
- Hivatalos dokumentumok
- Személyes emlékek

Lánya,
DR. KALÓCZKAI TIBORNÉ
GERGELY ZSUZSANNA
Budapest

GILÁNYI JÁNOS (Kurityán, 1934. szeptember 25. – Nyíregyháza, 2013.augusztus 4.): középiskolai tanár, igazgató, címzetes igazgató

Hatgyerekes bányászcsalád második legidősebb gyermeke volt, ahol a szülők nemigen tudtak foglalkozni gyermekeikkel.
Az általános iskolát szülőfalujában járta, s egy bányamérnök figyelt fel a gyermek értelmi képességeire. Sajnálta volna, ha elkallódik, ezért bejuttatta Székesfehérvárra középiskolába. Itt is kitűnt tanulmányi eredményével, szorgalmával és a sport terén nyújtott teljesítményeivel.
A sport végigkísérte egész életét.
Középiskolai tanulmányait befejezve a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-fizika szakán szerezte meg középiskolai tanári oklevelét 1958-ban.
Felesége, akivel 1958 decemberében házasodtak össze, s aki évfolyamtársa volt, mondta:
„Középiskolában is és az egyetemen is végig nagyon jó tanuló volt. Határtalanul szorgalmas. Annak a nemzedéknek a tagja, aki háború után bányászcsaládból került be az egyetemre és lett első generációs értelmiségi. Soha nem felejtette el, hogy honnan jött, s hálával gondolt mindig arra a bányamérnökre, aki kiemelte az otthoni környezetből. A székesfehérvári középiskolai éveket se felejtette el, éppen ez tette lehetővé, hogy a Kodolányi Főiskolának évekig kihelyezett tagozata működött a nyíregyházi Széchenyiben."

A tanári oklevél megszerzése után, miután menyasszonyát már a ***nyíregyházi*** Kölcsey Ferenc Gimnáziumba helyezték, ő is ide pályázott, s kapott tanári állást a Báthori utcai ***Kereskedelmi és Közgazdasági Technikumban.*** Itt tanított csaknem 50 évig matematikát, fizikát, volt 25 évig igazgató illetve címzetes igazgató a jogutód ***Széchenyi István Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskolában*** is, ahonnan 2005-ben ment nyugdíjba.

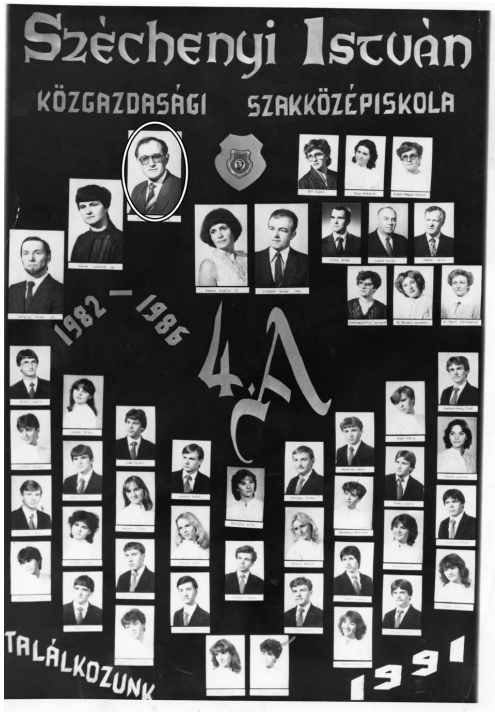

Az ő irányításának idejére esik a nyíregyházi Városmajor utcai iskola és kollégium építése, megfelelő eszközökkel való felszerelése, az informatikaoktatás bevezetése. Az intézmény még a közelmúltban is az ország legjobb iskolái között volt. Szeretett tanítani, diákpárti és segítőkész volt, tanítványai a szakmai tanulmányi versenyeken és továbbtanulásban jó eredményeket értek el, s közülük sokan elismertek és sikeresek lettek, politikusok, pénzügyi emberek.

Dr. Kovács Ferenc polgármester, aki szintén tanítványa volt, öregdiákként írt köszöntőt a 95. éves jubileumi évkönyvbe:
„Visszatekintve középiskolás éveimre, meggyőződésem, hogy valójában a Széchenyiben szerzett tudás és tapasztalat indított el céljaim megvalósítása felé. Szeretettel gondolok vissza egykori osztályfőnökömre és tanáraimra, akik – ma már úgy gondolom – pontosan azt nyújtották nekünk, diákoknak, amire akkor, abban az időben leginkább szükségünk volt."

Szénási Imre kalaposmester 1959-től 1963-ig levelező úton végezte a közismerten „Kefének" becézett iskolát, s azt mondta: „ha nem Gilányi tanár úr tanítja a matematikát, s nem az, aki volt,

akkor nem biztos, hogy leérettségiztem volna matematikából."

A *85 éves a Széchenyi* évkönyvben ez olvasható a *Tanáraink diákszemmel* c. részben*:* „Gilányi János szigorúnak látszik, de jóindulatú. Precíz, türelmes, érthetően magyaráz. A diákok szemszögéből nézve néha maximalistának tűnik."

Kollégáival igen jó kapcsolata volt, szerették, hallgattak rá. Sokszor dicsérte őket az elért eredményeikért, maga viszont nem volt egy dicsekvő ember a saját tevékenységét illetően. Nyugdíjasként is járt a tantestülettel kirándulni, mindig ott volt a „Széchenyi Alapítványi Bálon", s igyekezett minden volt kolléganőjével táncolni, volt kollégáival és tanítványaival beszélgetni.

Felesége révén, aki időközben a főiskola Matematika Tanszékére került tanítani, jó kapcsolatot épített ki a főiskolával is, igyekezett az odajelentkező tanítványait a bejutásnál patronálni. Ezen túl figyelemmel kísérte életútjukat is, s ha valamelyiküket alkalmasnak látta a „Széchényiben" való munkára, annak szólt is, hogy szívesen dolgozna vele együtt. (Pl. az iskola mostani igazgatója, Lőrincz László).

Az iskolán kívüli életbe is aktívan bekapcsolódott. A Nyíregyházi Városi Tanács tagja volt húsz évig, oktatási és szociális ügyekkel foglalkozott. Érzékeny volt a szegények, elesettek, a hátrányos helyzetűek problémájára, mindenkinek szeretett volna segíteni. 1980-tól Nyíregyháza országgyűlési képviselője volt. Megadatott számára, hogy részese lehetett a rendszerváltást megalapozó fontos törvények megalkotásának.
Iskolai és iskolán kívüli munkáját igen sok helyen és igen sokszor elismerték, ezeket szerényen, kis mosollyal az arcán vette át és köszönte meg.
Néhány a sok közül:
– Ifjúságért Érdemérem (1964)
– Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1977)
– Munkaérdemrend ezüst fokozat (1984)
– Krúdy Gyula Emlékérem (1985)
– Bessenyei György Emlékérem (1986)
– Széchenyi István Emlékérem (1987)
– Nyíregyháza Városért (1988)
– Széchenyi Alapítvány Különdíj (2001)
– Életmű Díj (2002)
(Erre nagyon büszke volt, amikor Nyíregyháza Megyei Jogú Város Közgyűlése a nyugdíjas címzetes igazgatónak kiemelkedő, magas színvonalú tevékenységének elismeréseként, megbecsülése jeléül adományozta)
– Aranydiploma (2008)

Majdnem természetes, hogy a „két végén égetett gyertya" az egészségére nem volt jó hatással. Kétszer volt szívinfarktusa, a kisebb-nagyobb betegségek egyre jobban kikezdték az egészségét, s felesége is súlyos betegségen esett át. Két közgazdász gyermekük távol él tőlük. Egyre inkább már csak a hobbi-kiskertjükben tevékenykedett. Itt köszönt el unokáitól, és csendesen elaludt.

Kiváló tanár, sikeres igazgató, a problémákra érzékeny közéleti személyiség és egy szerény, jó ember hiányzik a családjának, s Nyíregyházán azoknak, akiket tanított, akikkel együtt tanított, akikért dolgozott, akik ismerték, tisztelték, akik szerették.

Forrás:
- Beszélgetés Gilányi Jánosnéval és Lőrincz László igazgatóval
- Szénási Imre visszaemlékezése
- 85. és 95. éves Jubileumi évkönyvek

Felesége kollégája, RAFFAY ZOLTÁNNÉ
Nyíregyháza

GROHOLY EMÁNUEL EMIL (Alsószalánk [ma Szlovákia], 1888. február 27. – Miskolc, 1945. április 14.): görög katolikus kántortanító

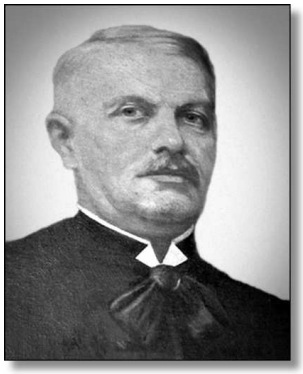

Szepes megyében született Alsószalánkon (Szlovinkán) pedagógus családból. Az idősebb

Groholy Emánuel kántortanító és Szabados Borbála első fiúgyermeke volt.
Iskoláit Eperjesen végezte. A családi hagyományt követve ő is édesapja (és ősei) hivatását választotta. Okleveles kántortanító lett belőle. Diplomáját az eperjesi görög katolikus kántortanító-képzőben szerezte 1908. június 13-án.

A családi krónika szerint Groholy Emánuel „jó megjelenésű, mokány termetű, kimondottan szép férfi volt". Gyönyörű hanggal rendelkezett, ami a tanítóság mellett a kántorkodáshoz különösen is szerencsés adottság volt számára. Humorkedvelő, népszerű egyéniségnek ismerték.

Oklevele megszerzése után a fiatal kántortanító 1908. november 1-jén ***Filkeházán*** kezdte meg működését. Mintegy három esztendőt töltött itt. A szép, mára már műemléki görög katolikus templomban énekelt a szertartásokon, az iskolában pedig oktatta a gyermekeket.

Időközben a fiatal pedagógusnak családalapításra is gondolnia kellett. Koscsó Máriát vette feleségül, aki a Zemplén megyei Lasztóc községben született 1893-ban, falusi kisiparos becsületes családjában. A gyönyörű hajadonból messze földön híres szépasszony, ugyanakkor hűséges, jó feleség lett. Emellett ügyes, ötletes, gyermekeit szerető édesanyává is vált.

Groholy Emánuel ***Oroszgadnán*** – mai nevén Garadnán – folytatta szolgálatát egy bő évtizeden át a görög katolikus templomban és az iskolában.
Itt született a négy gyermekük: Aranka Ella (1912), Valéria Anna (1914), Emil (1916) és Tivadar István (1921). Őseitől örökölt génjeit, vagy inkább hagyományait gyermekeinek is továbbadta, mert a lányok tanítói oklevelet, a fiúk pedig mérnöki diplomát szereztek. Így átélhette a szülők egyik legnagyobb örömét: a gyermekei boldogulását.

1922. július 1-jétől pályázattal ***Sajópálfalára*** került, és ott volt kántortanító egészen 1945-ig. Az első világháború után az akkori sajópálfalai pap feladatának érezte, hogy felépítsen egy görög katolikus iskolát, mellyel a község jobban kinyílhat a világ felé, és fejlődésnek indulhat. Az 1928-ban kőből és téglából épült két tantermes iskola a parókia és a kántori lakás közelében állt, a község közepén. Államsegélyből és a hívek anyagi áldozata révén, „kivetésből" tudták felépíteni. Még 1940-ben is jó karban volt, de azért a püspöki látogatás jegyzőkönyve megjegyzi, hogy „szükséges a villany bevezetése és a renoválás, valamint kút építése".

Az új iskolában már külön oktatásban részesülhettek az első-harmadik és a negyedik-hatodik osztályba tartozó gyermekek. A felsőbb évesek közös, összevont tankönyvében a következő tantárgyak szerepeltek: magyar irodalom és nyelvtan, történelem, polgárjog, természettan, természetrajz. „Mindezt természetesen vallásos keretbe foglalva, hiszen ebben az iskolában is kántortanítók oktattak" – egy leírás alapján. Ebbe az oktatási rendbe illeszkedett be Groholy Emánuel, aki az itt szolgáló pedagógusok közül a leghosszabb időt töltötte kántortanítóként Sajópálfalán. Az energikus pedagógus a fő hangsúlyt a népművelésre fektette. A fiatalságot zenére is oktatta, sőt, énekkart szervezett számukra. Sok karácsonyi éneket tanított be a gyermekeknek, és gyakran hegedűvel kísérte őket. Népszerűségét ez nagyban növelte.

A kor jellemzésére talán érdemes idézni az iskola I-II. osztályos tantermének leltárát, mely az 1931/1932-es tanévben készült (amiből 1 db volt, ott a darabszámot nem tüntettük fel – a szerk.).
Fiókos iskolai asztal; iskolai szék; dobogó; álló tábla; számológép; „Marabu" vaskályha; szekrény; 17 db kétüléses iskolapad; fogas; 6 db fali olvasó tábla; 6 db szemléltető „Mese kép"; fali szentkép (Feszület) üveg alatt; címer; Horthy domború kép; nemzeti ereklye; függő lámpa; 3,5 m. bordó függöny; 1929/930. évi „Magyar Ünnep" folyóirat; vezérkönyv „Beszéd ért. gyakorlathoz"; vezérkönyv „A Betűvetéshez"; Játék könyv; „Grimm" mesekönyv; tanterv „Az elemi isk. számára" 1925. évi; szemléltető ének oktatás; Olexino „Májer Irén" verses könyv; 8 db ifjúsági színdarab; 5 db Csita Károly színmű; 4 db műkedvelő színdarab Tarnai Istvántól; 2 db karácsonyi pásztorjáték; Tirpák Sándor-féle rajzminták; 2 db Fesztóry Károly dr. Táblai rajzok I-II. oszt.; 1928 évtől Néptanítók Lapja.

Egy 1930-ból származó adat szerint – tehát amikor Groholy Emánuel ott szolgált, s amikor az évi fizetése 164 pengő volt – a község 90%-a görög katolikus volt, és 508 hívőt számlált.
Ennek az őslakosságnak a túlsúlya meg is maradt. Így a község máig őrzi görög katolikus hagyományait az ünnepek és böjtök megtartásá-

ban. Ennek fényében fontos észrevétel az iskolalátogatási jegyzőkönyvekben az az állandó megjegyzés, hogy Groholy kántortanító nemcsak magyar, hanem „rutén és tót” nyelvismerettel is rendelkezik. További adatok igazolják (1933 és 1936 között), hogy nem is volt elég egyetlen tanító a faluban: Bodnár Ilona tanítónőt is alkalmazták, 1940-ben pedig Gaganetz Janka volt a II. tanítói állásra kinevezve. Groholy Emánuel talán a nehezebb munkát választotta, mert az első három osztályt tanította, ahol az alapokat kellett leraknia. Ám pontos és következetes pedagógusi tevékenysége révén – segítőjével együtt – elérte azt, hogy 1940-ben a 79 mindennapos és a 42 ismétlős, továbbképzős tanulóból hiánytalanul, mindenki rendszeresen járt iskolába. A püspöki látogatás ekkor született jegyzőkönyve nem véletlenül állapítja meg róla: „erkölcsi viselkedése ellen kifogás nincs”.
Bizony, nem lehetett könnyű dolga a pedagógusnak, amikor az ugyanezen évben készült iskolalátogatási jegyzőkönyv szerint a tanulók táplálkozása csupán 50%-ban volt jó, 25%-ban gyenge, 25%-ban pedig rossz volt! Ruházkodásuk is csak háromnegyed részben volt jó, egynegyed részben pedig gyenge. A tanszerekkel való ellátottságuk 80%-ban volt jó, 20%-ban pedig gyenge. Egy 1936-ból származó iskolalátogatási jegyzőkönyv viszont az iskola felszereléséről állapítja meg, hogy „hiányos”. És fel is sorolja, hogy miben: „Méter mértékek, Himnusz táblák, beszéd-értelem gyakorlathoz szükséges szemléltető képek hiányzanak”.

Milyen boldog lehetett Groholy Emánuel, hogy azon a helyen szolgálhatott, amely a magyar görög katolikusoknak – Máriapócs után – a második kegyhelyük! Ugyanis a sajópálfalai Mária-kép 1717. január 6. és február 16. között véres könnyeket hullatott. Igaz, hogy a csoda kivizsgálása után Egerbe vitték át a képet, majd a második világháború után a távoli pécsürögi templomban lett oltárkép, míg aztán 1973. október 25-én sikerült visszahozni Sajópálfalára. Hogy a helybéli görög katolikusok mennyire fájlalták a kegykép hiányát, azt igazolja, hogy maga Groholy Emánuel is imádságos-énekes füzetet adott ki 1928-ban, amely a kegykép elvitelét siratja, illetve a visszahozatalán örvendezik (bár ekkor még csak az 1927-ben készített másolatról lehetett szó, amit az eredeti helyére tettek október 9-én). Mindenesetre, a kántortanító költői vénája is megmutatkozik az énekek szövegében.

Sajópálfalai tanulók

Sajópálfalán betegedett meg súlyosan, s ez végül tragikus körülmények között halálához vezetett. Amikor 1945-ben bombatámadást intéztek Sajópálfala ellen, találat érte a tanítói lak végében lévő pajtát is, amely lángot fogott.
A családtagok fejvesztetten kezdték kihordani a lakóépületből – elsősorban ölben vagy ki hogyan tudta – a menthető értékeket. Groholy Emánuelnek már hosszú ideje hasi sérve volt, sérvkötőt viselt. Ölében egy nagy halom ruhával nekiszaladt a ház előtti területen egy elhagyott szekér rúdjának, és ekkor súlyosan károsodott a hasi sérve. Kezelésére akkor gondolni sem lehetett, a sérv kizáródott, elgennyesedett, majd súlyos állapotában a felesége szekéren beszállíttatta a miskolci kórházba, ahol már csak a teljes vérmérgezést tudták megállapítani, és nem tudtak rajta segíteni. Így a miskolci Erzsébet kórházban 57 éves korában elhunyt a sérv következtében fellépett általános vérmérgezésben. Halála előtt a római katolikus kórházlelkész látta el szentségekkel. Minthogy kántortanító volt, négypapos nagy temetésben részesült. Halála után két nappal, április 16-án a Miskolc Mindszenti temetőben Kozma János püspöki tanácsos, kerületi esperes parókus, dr. Bodnár Béla tanügyi esperes felsőzsolcai, Demkó Sándor tiszteletbeli esperes görömbölyi és Legeza Sándor sajópálfalvai parókusok temették.
Mintegy húsz évig nyugodott Miskolcon, mert később Budapestre, a Farkasréti temetőbe kerültek hamvai. Amikor a felesége 1965-ben Budapesten elhunyt, Tivadar fiuk exhumáltatta az édesapja földi maradványait, és közös sírba helyeztette a szülőket.

Groholy Emánuel kántortanítóra ma is szeretettel emlékeznek az idős emberek. Az egyik beszámoló kiemeli kettős hivatásának összefonódását: „Először mindig a templomba ment a liturgiára, utána az iskolába. Kb. 10 hold kántorföldje volt, abban gazdálkodott, abból élt a családjával. A helybeliek sokat segítettek nekik a munkákban. Cselédet is tartottak”.

Egy másik visszaemlékező pedig igazi szeretettel emlékezik meg róla: „Jó ember volt, de szigorú. Hirtelen, indulatos ember volt, aki hamar odacsapott, ha valami nem tetszett neki (ami már nem helyeselhető pedagógiai módszer). Sokat követelt, de sokat is adott. Nagyon szépen hegedült. Az iskolában annak segítségével tanította az éneket és a kottaolvasást. Színdarabokat tanított, tornavizsgák voltak, melyeket ő vezetett, énekkart is szervezett”.

Műve: *Legújabb pálfalai énekek a 210 évi hányatottság után megkerült s a kegyképen ábrázolt Szűz Anya tiszteletére*, Miskolc 1928.

Források:

- Az eperjesi görög katolikus egyházmegye sematizmusai
- A hajdúdorogi görög katolikus egyházmegye sematizmusai
- A Hajdúdorogi Görög Katolikus Püspöki Levéltár iratai
- A sajópálfalai görög katolikus egyházközség levéltárának iratai
- A filkeházi, a garadnai és a sajópálfalai görög katolikus egyházközség anyakönyvei
- Szmrek Zsuzsa: A sajópálfalai görög katolikus egyházközség története, Nyíregyháza, 1997. (szakdolgozat)
- Az 1940. május 21-én történt püspöki kánoni látogatás jegyzőkönyve
- A családi levéltár iratai és okmányai

Rokona, DR. IVANCSÓ ISTVÁN
Nyíregyháza

GROHOLY EMÁNUEL (Garadna, 1861. augusztus 23. – Debrecen, 1926. szeptember 5.): görög katolikus kántortanító

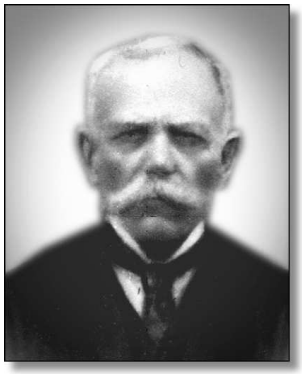

Garadnán született Groholy György és Bihary Erzsébet fiaként. Három nap múlva keresztelték, augusztus 26-án. Keresztszülei Mika Pál és Kocsis Anna, ifj. Lengyel Jánosné voltak. Alakja – mint családjában oly sok személyé előtte és utána is – szorosan kötődik a templomhoz és az iskolához. Ízig-vérig kántortanító volt.

A család gyökerei Lengyelországba nyúlnak vissza. A Groholy név a borsóhoz, a borsótermeléshez kötődik. Ám az 1700-as évek derekán már anyakönyvek által kimutatható módon jelen vannak az észak-magyarországi Mikóházán. A törököknek az Alföldön való terjeszkedése előbb kiüresítette, a hódoltság megszűnése pedig feltöltötte ezt a falut, de immár északi irányból. S ekkor érkezhettek ide a görög katolikus Groholy család ősei is. Amennyire vissza lehet tekinteni, egyenes ágon egyértelműen, és oldalágakon is sok-sok helyen a család férfi tagjai kántorok – és ezzel együtt kántortanítók – voltak. Ez érvényes már az anyakönyvből kideríthető legidősebb tagra is, Groholy Gergelyre (1769-1814), aki dédapja volt Emánuelnek. Nagyapja, édesapja szintén ezt a hivatást gyakorolta.

Az akkori kor szokása szerint a fiatalok – s különösképpen a gyermekek – a templomi kántorszékben tanulták meg a kántori szolgálatot. Így történt ez Emánuel esetében is. Amikor pedig felcseperedett, kitanulta hozzá a pedagógusi mesterséget is. Végül a nagyhírű ungvári kántortanító képző intézetben szerzett oklevelet 1880-ban.

A tanulmányi évek befejeztével visszakerült a szülőház közelébe, ugyanis – a családi krónika szerint – működését ***Kassa*** perifériáján létesített új településen, ***Újváros***ban kezdte, majd édesapját segítette ***Garadnán***. Nem vette át tőle a teljes szolgálatot, mert azt az apa folytatta az 1892-ben bekövetkezett haláláig.

Kántori és pedagógusi szolgálatának harmadik színtere ***Szőled*** volt – az egyházi közigazgatásban Hernád-Szőled – egy picinyke település. Görög katolikus egyházközséggel valójában nem is rendelkezett. A fiatal kántortanító számára az volt az egyetlen előnye, hogy szülei közelében lehetett. Ugyanis a falu szomszédja volt Garadnának. Így a fizikai kapcsolaton túl a szellemi is összekötötte őket, s az édesapa „szakmai tapasztalatából" sok előnyt meríthetett.

Groholy Emánuel 1886. november 15-én kötött házasságot. Házastársának kiválasztásában a kor szokásait, sőt előírását követte, mert „saját berkekből" nősült. Azonban ez a tény hivatásának kiteljesedését is segítette. Szabados Borbálát vette feleségül, aki Szabados György múcsonyi kántor leánya volt. Az elárvult kisleányt, miután apja és anyja meghalt, bátyja, Szabados Bertalan felsővadászi kántortanító vette magához. Groholy Emánuel itt ismerkedett meg vele, és itt vezette oltárhoz. Kovaliczky Sándor felsővadászi lelkész eskette őket, amint azt az anyakönyvi bejegyzés igazolja.

A házasság megkötése után Szepes megyébe, ***Szlovinkára*** költözött a fiatal pár, Groholy Emánuel újabb állomáshelyére (amit 1899 után Alsó-Szalánknak neveznek). Egy 1890-es adat szerint ennek a helységnek 778 görög katolikus vallású lakosa volt (bár a meglehetősen sok leányegyházközséggel együtt 2124). Az eddigiekhez képest tehát meglehetősen nagy közösségben szolgált az új kántortanító: összesen 229 iskolás gyermeket kellett tanítania, illetve hivatása kiteljesedésében ennyit taníthatott. Természetesen ezt a templomi szolgálata mellett végezte. Az új párt családi öröm is érte itt: 1888-ban megszületett Emánuel nevű első gyermekük. Ekkor még csak gondolni lehetett arra, ami később be is bizonyosodott, hogy az elsőszülött fiú nemcsak a nevet örökli az édesapától, hanem a hivatást is: ő maga is kántortanító lett.

A családi feljegyzés szerint „a szlovinkai szűkölködésből elegendő volt két év is a családnak". Ugyanis újabb gyermek érkezett, Mária, aki valójában az apai házban, Garadnán született 1889-ben. Nem sokáig élt, kiskorában meghalt.

Aztán ***Görömböly*** következett a család életében, ahol a fiatal tanító nem önállóként működött. Miskolc közelében ebbe a nagytekintélyű közösségbe került, ahol idősebb kollégáitól sokat tanulhatott a későbbiekre nézve is. A család itt újabb három gyermekkel gyarapodott: 1893-ban megszületett Jenő, aki görög katolikus pap lett, majd 1895-ben Aladár, aki édesapját és nagyobb testvérét követte a hivatásában kántortanítóként, végül 1896-ban Erzsébet is napvilágot látott.

A következő esztendőben újabb költözés következett a család életében. Ez egyben azt is jelentette, hogy Groholy Emánuel ismét önállóan működött mind a tanításban, mind a kántori szolgálatban, mely kettős hivatást egyetlen percig sem választotta szét az életében. ***Bölzse*** (egyházilag Bölzse-Sziget) nem jelentett többet egy maroknyi közösségnél: mindössze 44 görög katolikus hívő tartozott bele. Viszont a leányegyházközségekkel együtt 1464 volt a számuk. Mindenesetre itt 29 iskolás gyermekkel foglalkozhatott a tanító. Egyben ki is teljesedhetett pedagógusi munkássága. Megérkezett 1899-ben a család hatodik gyermeke: Mária, aki csaknem száz esztendőt kapott a gondviseléstől s aki Ivancsó Jenő Ödön pedagógus felesége lett (jelen életrajz összeállítójának pedig nagymamája). Így tehát a nagy kiterjedésű két kántortanítói família szerencsésen összetalálkozott.

Groholy Emánuel aktív pedagógusi életének utolsó állomása ***Homrogd*** lett. Szolgálatának a felét ebben a ma is összetartó és hitét komolyan megélő görög katolikus közösségben tölthette. Mint jó pedagógus és kinézetre is tekintélyes személyiség, mire nyugdíjba vonult, a falu apraját-nagyját tanította, a templomi szolgálatban pedig az istendicsőítésben irányította. Az egyéb szolgálatból sem vonta ki magát: a kor szokása szerint sok kisgyermeket, illetve szegény embert kísért ki a temetőbe és temetett el pap nélkül is, amint az anyakönyvi bejegyzések igazolják. Saját családja közben jelentősen meggyarapodott, ugyanis megszületett Melánia

(1902-ben), aki nagylány korában meghalt, Ilona (1904-ben), valamint Bertalan (1911-ben), aki tudós pap lett, teológiai doktorátusával a hittanórákon és a templomi szószéken oktatta az embereket, megőrizve a családban a pedagógusi vonalat.

Az 1920-as évek elején Groholy Emánuel – több mint 40 évi működés után – Homrogdról ment nyugdíjba. A családi krónika rögzítette életének utolsó szakaszát is. Aladár nevű fia (aki később Biharira változtatta nevét, mivel nagymamája Bihary Erzsébet volt, de az y-nal való névírást nem engedélyezték), a hosszú hadifogságot szenvedett tanító Szibériából hazatérve, kétévi kilincselés után Nyírgyulajban jutott tanítói álláshoz. Mivel Mária nevű testvére is ide ment férjhez (házasságkötésük is egyszerre történt 1923-ban), a nyugdíjas apa elbúcsúzott Homrogdtól és Nyírgyulaj közelében, Nyírbátorban vásárolt szerény házat, ide költözött maradék családjával. „Nyugdíját viszont alig egy évig élvezte. A nyakán támadt, lényegtelennek látszó pattanás elmérgesedett, és a debreceni sebészeti klinikán szörnyű kínok között kiszenvedett. Diagnózis: trombózis, tromboflegitis”.
A család anyagiak híján nem tudta hazaszállíttatni (meg valójában nem is Nyírbátor volt az igazi hazája), így Debrecenben temették el az akkori – mára már felszámolt – görög katolikus temetőben. Unokaveje még látta a sírját, amely nem messze volt a temető közepén még ma is álló kis kápolnától. Temetését az akkori görög katolikus parókus, Papp Gyula végezte 1926. szeptember 7-én.

Lehet, hogy Groholy Emánuel külső szemmel nem alkotott nagyot: nem szerzett doktori diplomát, nem hozott létre új pedagógiai iskolát vagy tanítási módszert. Azonban a példaadásban ő mindig elöl járt, amiről tudjuk, mennyire fontos a pedagógia területén! Hivatását mindvégig hűségesen teljesítette a mindennapi szolgálatban mindkét helyen: az iskolai katedrán, illetve a templomi kántorpadban. S elmondható róla, hogy a génjeiben hordozott örökséget nemcsak megőrizte, hanem tovább is adta. Hazáját ezzel is szolgálta. Népes családot hagyott maga után, melynek tagjai közül további pedagógusok és papok kerültek ki.

Források:

- Az eperjesi görög katolikus egyházmegye sematizmusai
- A Hajdúdorogi Görög Katolikus Püspöki Levéltár iratai
- A garadnai, a görömbölyi, a homrogdi és a debreceni görög katolikus egyházközség anyakönyvei
- A családi levéltár iratai és okmányai

DR. IVANCSÓ ISTVÁN dédunoka
Nyíregyháza

GYARMATI MÁRKUS ISTVÁN (Miskolc, 1933. július 2. – Ebes, 1999. október 1.): általános és középiskolai tanár, igazgató

Munkáscsalád harmadik gyermekeként született. Édesapját, Gyarmati Andrást egészen fiatalon, még a világháborúban elvesztette egy bombatámadás következtében. Édesanyja, Makai Erzsébet háztartásbeliként mind a három gyermekét tisztességben felnevelte.

Gyarmati István eladóként dolgozott 1947-ben a Szivárvány Áruházban. Szakérettségijét 1953-ban szerezte meg a debreceni szakérettségis tanfolyamon. Munkája során is folyamatosan fejlesztette önmagát: felsőfokú tanulmányait a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem bölcsészkarán végezte el 1953 és 1957 között, ahol magyar-orosz szakos középiskolai tanári diplomát szerzett.
Kötelező sorkatonai szolgálata alatt tolmács beosztásban tevékenykedett.

Feleségével, Perdiák Anna Erzsébettel Debrecenben ismerkedett meg. Házasságkötésükre 1957. április 27-én került sor. Házasságuk során két közös gyerek született, kapcsolatukat kölcsönös tisztelet és boldog együttlét jellemezte. Sajnálatos módon fiuk egy közlekedési baleset során életét vesztette.

Tanári munkáját ***Hajdúsámsonban*** kezdte el, ahol egy kisebb szolgálati lakásban éltek. Első gyermekük születése után nem sokkal nyerte el 1957-ben a ***kunpálhalmi tanyasi iskola*** igazgatói állását, amelyet 1966-ig töltött be lelkiismeretesen. Az 5-8. évfolyamos tanulókat összevont osztályban tanította. Ebben az időszakban született meg Zsuzsa lányuk is, 1960-ban. Anyagi körülményeiken állatgondozással és háztáji gazdálkodással próbáltak javítani. Szabad idejében szívesen kertészkedett.

A tanyai iskola megszűnése után, 1967-től tanárként, osztályfőnökként nevelte, oktatta az ebesi gyermekeket. ***Ebesre*** kerülése nagy lépést jelentett életében. Az ***általános iskola*** felépülését követően a mai római katolikus templom helyén álló szolgálati lakásba költözhettek be. Később önálló ház építésébe is belekezdhettek, azzal a kikötéssel, hogy 10 évig Ebesen fogja tanítani a fiatal diákokat. Ez azonban nyugdíjazásáig tartott. Megindította a dolgozók iskoláját, ez alatt az időszak alatt keltette fel érdeklődését Ebes múltja. Nem sokkal később hozzá is látott az *Ebes története* című tanulmányához, amit a Vörös Csillag Termelő Szövetkezet finanszírozott. Ezt a művet forrásul vette Haja István *Ebesi krónika* című könyve, amit 1996-ban adtak ki.

Az első ebesi osztálya

Négy generációt nevelt osztályfőnökként, felkészítve őket továbbtanulásra és az életre.
Magyar szakkörébe sok tehetséges diák járt, akik évenként szavalóversenyen, ünnepi irodalmi műsorokon vettek részt. Egy tanítványa – Szarvas József – neves színész lett.

Mezei László egykori tanítvány így emlékezik tanárára, osztályfőnökére:

„Nekünk, fiúknak Gyarmati tanár úr volt a példaképünk. Elegáns, ápolt megjelenésű és finom humorú volt. Szerettük az óráit, pedig szigorú volt, megkövetelte, hogy készüljünk az óráira. Az élet nagy ellentmondásait nagyon humorosan magyarázta meg, hogy tanuljunk a hibáinkból. Szüleink is tisztelték és becsülték. Közkedvelt társasági személyiség volt. Az ilyen karakteres pedagógusok hiányoznak napjainkban az alapoktatási intézményekből. Ebben az időszakban az ebesi alapoktatási intézmény Hajdú-Bihar megye kiemelkedő iskolája volt."

Pályafutását kölcsönös megbecsülés jellemezte mind a kollégák, mind a diákok részéről egészen 1994-es nyugdíjazásáig. Elmondásuk alapján precíz, megbízható és jó humorú emberként ismerték meg. Munkája során a képességfejlesztő, önálló tanítói munkát részesítette előnyben. Önzetlenül segített bárkin, aki segítségért fordult hozzá, lehetett az munkahelyi vagy magánéleti probléma. Munkatársként is igazi példaképként szolgálhatott mindenki számára. Fontosnak tartotta a jó munkahelyi légkör megteremtését, amit a sikeres pedagógiai oktatás egyik alapvető feltételének tartott. Az a fegyelmezettség és szakszerűség, ami munkáját jellemezte, mindvégig mintaként szolgált tanítványai számára.

Források:

- Özvegy Gyarmati Istvánné és Bakó Gézáné Gyarmati Zsuzsanna emlékei, fényképei
- Az Arany János Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános és Alapfokú Művészeti Iskola hivatalos iratai és dokumentumai
- Gyarmati István: A Vörös Csillag 20 éves története. 1969.
- Volt kollégák által közölt visszaemlékezések

BARNÁCZ GYULA *történész*
Ebes

„Nemcsak én hatok a tanítványaimra, diákjaimra, hanem az életükkel, igenléseikkel, tagadásaikkal, a világnak, életnek nekifeszülő indulataikkal ők is hatnak rám.”
(Fülöp Sándor)

H

HACK MÁRTON (Almáskamarás, 1912 – Szolnok, 1982): magyar-német-orosz szakos középiskolai tanár, igazgató

A Békés (1919-ig Arad) megyei Almáskamarás-son született 1912. november 8-án egy négygyermekes család harmadik, egyetlen fiúgyermekeként. Édesapja, Hack János kovácsmester (elesett a I. világháborúban), édesanyja Krausz Veronika. A Hack család ősei a XVIII. század végén költöztek a megyébe.
Hack Mártont, a helyi állami elemi iskola eminens diákját a hadiözvegy édesanyja és a jó szándékú tanítói bejuttatták a váci árvaházba. Vácott végezte gimnáziumi tanulmányait is a Kegyes-Tanítórendi (Piarista) Gimnáziumban. Az érettségit követően útja a Pázmány Péter Tudományegyetemre vezetett. A Bölcsészeti Karon magyar-német szakot végzett. 1938-ban szerzett középiskolai tanári diplomát.
Tanulmányait – édesanyja és három leánytestvére rossz anyagi helyzete miatt – különböző ösztöndíjakból és diákok korrepetálásáért kapott szerény fizetéséből finanszírozta.

Az egyetem elvégzése után ***Vasvárra,*** a ***polgári fiúiskolába*** került, mint „próbaszolgálatra bocsátott segélydíjas” tanár. Nem sokáig maradt itt, mert a második bécsi döntés következményeként, amikor zömmel az anyaországból küldtek tisztviselőket és tanárokat a visszacsatolt területekre, a ***nagyváradi M. Kir. Állami Szent László Gimnáziumba*** került. Előbb gimnáziumi helyettes tanár, 1943-tól pedig gimnáziumi rendes tanár. A II. világháború következményeként őt is hadba hívták. Szerencséje volt, egyrészt, mert irodai szolgálatra osztották be, másrészt, mert angol fogságba esett, s innen már 1946-ban hazakerült.
Itthon megrázó hírek várták. A felsőbb szovjet katonai vezetés 1944. december 22-én kelt 0066. számú parancsával Magyarországon az összes német származású munkaképes személy mozgósítását rendelte el, a férfiaknál 17-45, míg a nőknél 18-30 éves korig. Ez volt az ún. „málenkij robot”.
Békés megyéből 4000 férfit és nőt köteleztek munkára (Almáskamarásról 400 férfit és nőt vittek el, ennyi volt a kontingens), akiket 1945. január 10-én vagoníroztak be Gyulán. A Szovjetunióba, a Donyec-medencébe bányamunkára hurcoltak közül (egyes visszaemlékezések szerint köztük voltak Hack Márton nővérei is), akik túlélték a megpróbáltatásokat, a hivatalosan

ígért hat hét helyett 31 hónap kényszermunkát követően a hadifoglyokkal együtt tértek haza.
Az Almáskamaráson maradt lakóknak is el kellett hagyniuk otthonaikat. 1946-ban a település megmaradt lakosságát kitelepítették Németországba. Így azután a Szovjetunióból hazatértek szüleiket nem találták, házaikban idegenek laktak.

A családjával történtek bizonyosan súlyos teherként nehezedtek a hadifogságból hazatért és igazolt tanárra, akit a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 98.053/1946. V. határozatával Nagyváradról ***Szolnokra, a Verseghy Ferenc Gimnáziumba*** helyezett át. Az 1947/1948-as tanévben magyart és németet tanított, a rendes tagozaton 13, a dolgozók gimnáziumában pedig 7 órában. Emellett „irodai segéderő", diák-önkormányzati tanácsadó tanár, kollégiumi felügyelőtanár és a szajoli partikula felügyelője. (Ebben az időben többek között Szajolban is „parasztdolgozók gimnáziuma" működött.)

Hack Márton gimnáziumi tanárként a Lenin Intézet levelező hallgatója lett, s 1954-ben orosz nyelv- és irodalomból is középiskolai tanári diplomát szerzett. Ebben segíthették átlagosnál jobb szellemi képességei, jó nyelvérzéke, s feltehetően szerepet játszhatott döntésében a családjával történtek miatti megfelelési kényszer is. Hasonlóan többféle oka lehetett annak is, hogy még 1947-ben belépett a kommunista pártba. Az orosz nyelvtanulással szoros összefüggésben vezető szerepet vállalt a Magyar-Szovjet Baráti Társaság helyi szervezetének munkájában.
1952-ben nevezték ki a Verseghy Gimnázium igazgatójának. Nem sokáig működött igazgatóként, mert 1954-ben a ***Szolnok Megyei Tanács VB Oktatási Osztályára*** került vezetőnek.
Hack Márton osztályvezetőként is megállta a helyét. Az általa jegyzett elemzések rendre magas szakmai színvonalúak voltak. A Szolnok Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei azt bizonyítják, hogy megszólalásaiban őszintén, kendőzetlenül tárta fel egy-egy elemzett oktatási részterület problémáit, s megoldási javaslatai szakmailag mindig megalapozottak voltak.

Az 1956-os forradalom napjaiban mindenkinek átadta „káderlapját". Közszereplést azonban nem vállalt. Osztályvezetői minőségben utoljára 1957. január 15-én segítette a végrehajtó bizottság munkáját. A vezető testület elé tárta, hogy az iskolákban nincs szén, azt javasolta, hogy a tanítást január 28-án kezdjék meg. Jelentése egyértelművé tette, hogy milyen elemi erejű ellenállás volt az orosz nyelv tanulásával, tanításával szemben. Szolnok megyében 1957 januárjában gyakorlatilag senki nem tanulta az orosz nyelvet.

Hack Márton 1957. január 16-án, mint az intézmény igazgatója, visszatért szeretett gimnáziumába. Saját kérésére történő felmentéséről és egyben gimnáziumi igazgatói kinevezéséről a végrehajtó bizottság 1957. január 9-én kelt 52/1957. számú rendeletével döntött. A kinevezéséről szóló értesítést ugyanarra a címre küldték neki és a gimnázium akkori ideiglenes vezetőségének. A Verseghy Gimnázium épületének egy részében ugyanis szolgálati lakások voltak, ott lakott Hack Márton is családjával 1968-ig. Ekkor sikerült elérnie, hogy a szolgálati lakásokban élő családok a városban kapjanak lakást. A szolgálati lakások felszámolásával 10 „új" helyiséggel gyarapította az intézményt. Két évvel később már 36 tanár 20 tanteremben 700 diákot tanított. Ebben az évben volt a legnépesebb a gimnázium. A hatvanas évek végén indult az első matematika-fizika tagozatos osztály is.

Fügedi László, egykori tanítvány, a IV. A-sok közül így emlékezik:
„A mi évfolyamunk tagjai 1956 szeptemberében lépték át a Verseghy Ferenc Gimnázium küszöbét. Ekkor még nem tudtuk, hogy a gimnáziumban eltöltött napok, hónapok, évek milyen meglepetéseket tartogatnak a számunkra. Az első hetek, hónapok a beilleszkedés nehézségeivel teltek. Közben a zűrzavaros politikai helyzet is borzolta idegeinket.
Amikor beléptünk a gimnáziumba, Hamza Dezső volt az igazgató. Nem sokáig, mert meghalt. Őt követte dr. Selmeczi László, sajnos ő is meghalt. Megbízott igazgatóként követte őket Kovács Ferenc. 1957 első napjaiban nevezték ki igazgatónak Hack Mártont, aki kitartott, míg mi a gimnázium padjait koptattuk.
Milyen ember volt Hack Márton igazgató? Emlékezetem szerint tekintéllyel és emberséggel rendelkezett. Egyáltalán nem viselkedett úgy, mint annak idején a pártkáderek tették. Nagyszerű tanár volt, tisztelte a diákokat és segítette őket. A tanulókat a mindennapi életre igyekezett felkészíteni.
Igazgató úr, nekünk Marci bácsi – az osztály nagyobbik felének – a német nyelvet tanította, míg a

többiek a francia nyelv rejtelmeivel ismerkedtek. Nem is emlékszem, hogy egyszer is igazgató elvtársnak szólítottuk volna, bennem Marci bácsi maradt meg. Az óráin gyorsan telt az idő, nem a magolásra tanított bennünket, hanem a beszédkészség fejlesztése volt a fő törekvése. Óráin is egymással beszélgetve gyakoroltuk a nyelvet, ennek megfelelően zajlottak a feleletek is. Állítom, hogy ez alatt a három és fél év alatt többet és jobban tudtunk beszélni németül, mint oroszul, pedig azt már az általános iskolában is több évig tanultuk.

A IV. A osztály tanulói nem a jó magaviseletükről voltak híresek. Minden diákcsínyben benne voltunk, de magunk is kezdeményeztünk jó néhányat. Ezt Marci bácsi 1960-ban az évzárón szemünkre is vetette. Nem tudom már pontosan idézni a szavait, de a lényege a következő: kellemesen csalódtam ennek az osztálynak a tanulóiban. Nem voltak a jó magaviseletű diákok mintapéldányai, de az érettségi vizsgán kitettek magukért, és jobb eredményt produkáltak, mint az tőlük elvárható volt.

Emberi és tanári méltósággal rendelkező személy volt Hack Márton igazgató."

Az egykori IV. B-sek közül *dr. Selmeczi László* emlékezik:

„A gimnáziumigazgató több száz serdülőkorú gyermekkel a középiskolai követelményeket elsajátíttató, a felsőfokú tanulmányokra felkészítő, diákjai nevelésében messze nem elhanyagolható szerepet játszó intézmény vezetője. Az iskola nem is olyan könnyű irányításáért az igazgató általában jelentős órakedvezményben részesül, így legfeljebb egy vagy két osztályban tanít. Csak keveseknek jut az a szerencse, hogy közelebbről megismerkedhetnek vele. A diákság többsége az igazgatóval leginkább az évnyitó és évzáró ünnepségeken, a tablóbálon és más gimnáziumi rendezvényeken találkozhat. Amikor mi jártunk gimnáziumba 1956 és 1960 között, mint az »Úr hangjával« Madách tragédiájában találkoztunk az igazgatónkkal. Míg tanítványai Marci bácsiként gondolnak rá, mi, a többiek igazgató elvtársként, igazgató úrként. Az 1959/1960. tanév IV. humán osztályának tagjai az érettségink évében gyakran hallhattuk az iskolarádióban igazgatónk hangját. Hozzánk intézett intelmei rendszerint úgy kezdődtek: »*Már megint a IV. B!*«.

Amikor megkaptam a felkérést, hogy mint az egykoron igazgatónk által sokat emlegetett IV. B osztály tagja írjak róla, a legnagyobb problémát az jelentette számomra, hogyan tudnék mint emberhez közel kerülni hozzá. Sajnos, a vele kapcsolatban fennmaradt adatok nem túlságosan bőségesek. Pedig Hack Márton kiemelkedő szerepet játszott Szolnok megye oktatásügyében, s a közvélekedés szerint az általa vezetett Verseghy Gimnázium működésének egész ideje alatt intézménye, az oktatás minőségét tekintve, a legjobb volt a megye középiskolái között.

Az almáskamarási kovácsmester árvaházban nevelkedett fia számára – ne tagadjuk le – az a változás, amely hazánkban 1945 után történt, megadta a felemelkedés lehetőségét, s ő élt ezzel. De nem karrierizmusból, hanem mert hitt neveltjeiben, mert hitt abban, hogy hozzá tud járulni egy jobb, igazságosabb világ megteremtéséhez. Amint egyik évfolyamtársunk, akinek olyan szerencséje volt, hogy neveltje lehetett, fogalmazta: »Tekintéllyel és emberséggel rendelkezett. Egyáltalán nem viselkedett úgy, mint annak idején a pártkáderek tették«. Nemcsak a nevelés, a tágabb közösségért végzett munka is szent volt számára. A társadalmi feladatok könnyen megtalálták. A már korábban említett társadalmi funkciói mellett a Pedagógusok Szakszervezete Szolnok megyei elnöke volt, emellett részt vett a Hazafias Népfront megyei szervezete és a megyei tanács munkájában.

Gimnáziumigazgatóként szinte azonosult az általa vezetett intézménnyel, talán még a családjánál is fontosabb volt számára az iskola. Neki adta tudásának legjavát. Igyekezett átplántálni munkatársaiba a munka- és tanításszeretetét, akiknek igazgatója volt ugyan, de védőernyőt is tartott föléjük. A nyugdíjba vonulásakor elmondott rövid búcsúbeszéde is ezt bizonyítja, hiszen munkatársainak a kölcsönös együttműködést, igazgatói munkájának támogatását és »az oktató-nevelő munka érdekében kifejtett jó szándékú erőfeszítést, a sok-sok fáradozást« köszönte meg."

Az 1960-ban érettségizett három osztály

Hack Mártont 1974. augusztus 1-jén felettesei felmentették és nyugdíjazták. Búcsúztatásán utóda, Molnár Sándor értékelte a távozó igazgató munkásságát, életútját. Az utód jól látta, hogy Hack Márton egész élete szolgálat volt „a közösség, a szocialista Magyarország (ma már inkább úgy fogalmaznánk, hogy a haza), a felnövekvő ifjú nemzedék alázatos szolgálata". Jól

látta, hogy az „igazgató úr” a fiatalokat, neveltjeit és munkatársait is „mindig magasabb eszmék és célok érdekében” biztatta „szép, megfontolt szóval, s ha kellett, korholással is, mert csak így teljes az ember”. Jól látta azt is, hogy a Verseghy Gimnázium „sikerei elválaszthatatlanok” Hack Márton munkásságától, nevétől. Az utód tudta, hogy méltatottja „a szó igazi értelmében alkotó ember, aki a lélek pallérozása mellett tudott időt és erőt szakítani az iskola materiális gyarapítására is.”

Volt tanítványa, DR. BARANYÓ GYÖRGY
Csobánka

HAJA ISTVÁN (Debrecen, 1929. május 30. – Debrecen, 2000. április 10.): általános iskolai tanár, igazgató, igazgatóhelyettes

Kisiparoscsaládból származott. Édesapja Haja István (1904-1980), foglalkozását tekintve hentessegéd, édesanyja, Geréb Margit (1906-1982) pedig mosodai dolgozó volt 1961-ig. A Csapókertben nőtt fel, testvére nem volt, 1946-ban szülei elváltak, s a háborús történelmi időszak miatt neki sem volt könnyű gyermekkora.

Az elemi iskola négy osztályát 1935-ben kezdte a Csapókertben, az 5-6. osztályt a Varga utcai iskolában fejezte be. Középfokú tanulmányait 1941-ben a Magyar Királyi Fazekas Gimnáziumban kezdte el, amit félbe kellett szakítania a világháború következtében. A Debrecen környéki harcok idején a környező tanyákon bujkált a behívó parancs elől.

A család nehéz anyagi körülményei miatt 17 éves korában napszámos munkát vállalt az egyetemi gépháznál, ahol a kazánházban a kiömlő salak elszállítását végezte. Később a vézna sihedert a nehéz és veszélyes munkából áttették a lakatos műhelybe, ahol fűtésszerelőkkel dolgozott együtt. Amikor anyagi helyzetük lehetővé tette, édesanyja ösztönzésére ipari tanulónak állt, és kitanulta a férfiszabó mesterséget.
A háború utáni időben több szegény sorsú fiatalnak nyílt lehetősége szakérettségit tenni, így került 1951-ben Szombathelyre a Pedagógiai Népfőiskola Ságvári Endre Szakérettségis Kollégium tanfolyamára.
A szakérettségi megszerzése után beiratkozott az Egri Állami Pedagógiai Főiskolára. 1953-ban államvizsgázott, majd 1954-ben matematika-kémia szakos általános iskolai tanári diplomát kapott. A főiskola befejezése után kezdődött el oktatói pályája 1953-ban ***Fegyverneken***, majd rövid ideig *Tégláson*.

1953. szeptember 16-án kötött házasságot Kelemen Erzsébettel. Két lányuk született, Erzsébet 1954-ben, Gabriella 1956-ban.

Ebesen 1955-től 1990-ig egészen a nyugdíjba vonulásáig munkálkodott. Tanított a ***tanyai iskolában***, 6 évig volt az iskola igazgatója.

A tanyai iskola tanulóival 1959-ben

Az 1964-65-ös tanévben az iskolavezetéssel karöltve véghezvitték a körzetesítést. Ezáltal számolni kellett a településen koncentrálódó tankötelesek szakszerű oktatása tárgyi feltételeinek biztosításával is, amit nem kis mértékben az ő átfogó munkájával valósítottak meg.
Az 1967-ben átadott diákotthon nagyrészt az ő érdemeinek volt tulajdonítható. Ennek az in-

tézménynek 1971-től 1993-ig volt igazgatóhelyettese.

Személyében igazi néptanítót ismerhettek meg a környékbeliek, az Egri Tanárképző Főiskolára tanársegédnek hívták, de nem vállalta el a sok mindenben kedvezőbb tanári állást.
A nyári szünidőben is a közösség javát szolgálta, ha kellett, tyúkokat oltott vagy mozigépésznek állt, egy időben önkéntes rendőr is volt.
Kalligrafikus betűivel szívesen készített feliratokat, hirdetményeket, tájékoztatásokat, a takarékszövetkezet, gyógyszertár nyitvatartásáról stb. A fiatalkorúak érdekvédelmével foglalkozva gyámügyekben segédkezett, mindig szem előtt tartva az iskolai tanulmányok lehetőség szerinti elvégzését.
Számtalan pedagóguspalánta, statisztikus, szociográfus fordult hozzá, ha szükségük volt Ebesről adatokra szakdolgozataik, diplomamunkájuk elkészítéséhez.

A tantestület életére is nagy befolyással bírt, kártyázásokat és főzéseket szervezett. Igazán kötődött Ebeshez, a munkatáborok kitelepítettjeivel a kezdetektől fogva jó viszonyt tartott.

Prepuk János nyugalmazott iskolaigazgató, egykori munkatárs visszaemlékezése:
„Jó patriótaként szolgálta a fiatalon munkahelyévé és egyben otthonává választott Ebest, a nagy kiterjedésű tanyavilágból 1952-ben önálló községgé szerveződött települést. Itt 6 évig iskola-, 4 évig diákotthon-igazgató, 25 évig helyettes igazgató volt. Az iskolában matematikát és kémiát tanított, ám ha kellett, oroszórán helyettesített, korrepetálta a gyerekeket. Megkövetelte a tudást. Fő szervezője, irányítója az intézményben évről-évre egyre jelentősebb szerepet betöltő szabadidős tevékenységnek a tanyai diákotthon és napközi otthon, majd a klubnapközi keretében. A 120 gyermeket nevelő, ellátó tanyai diákotthon, a nyolc tanyasi iskola felső tagozatos gyermekein kívül a körzeten kívülről is fogadott néhány jelentkezőt, sőt Budapestről is volt lakója. Meghatározó szerepe volt abban, hogy az iskolapolgárok – tanulók, nevelők, szülők – jól érezzék magukat az iskolában. Aki jól érzi magát, az együttműködő, tevékeny és sikeres, ezért nincs szükség külön fegyelmezésre. Nem véletlen, hogy évtizedeken át Ebesen nem volt egyetlen olyan általános iskoláskorú tanuló sem, aki a szomszéd városokban választott volna iskolát. Az itt végzők valamennyien továbbtanultak. Debrecen elit középiskolái is szívesen várták, fogadták jelentkezésüket. Haja István nem a település szülötte, de jó ebesi lett, amit az is bizonyít, hogy fő tevékenysége mellett helytörténészként is jelentőset alkotott. A község eredetének, múltjának és akkori jelenének fáradhatatlan kutatója, megörökítője, a templomrom feltárásának lelkes szervezője. Az *Ebesi krónika* nemcsak sok utánajárás alapján nagy gondossággal megírt monográfia, hanem őszinte vallomás is az ebesi emberről, az ebesi embernek munkát adó, s nemcsak az ebesi embert eltartó mezőgazdaságról, az egykori országos élvonalba tartozó Vörös Csillag Mezőgazdasági Termelőszövetkezetről, az intenzív kereskedelemről. Vall a bővülő és színvonalában folyamatosan erősödő egészségügyi ellátásról, a község életét, fejlesztését hatékonyan szervező és irányító tanácsi, majd önkormányzati rendszerről, a település szellemi életét alapozó óvodáról, iskoláról és a joggal saját életműnek is tekinthető tanyai diákotthonról.”

Haja István nagymértékben hozzájárult Ebes pezsgő kulturális és közéletéhez. A gyerekeknek majálist és gyermeknapokat szervezett. A sportkör elnökségi tagjává választották. Különböző sportszakosztályok elindítását valósították meg, mint például a futballét és kézilabdáét. Szemmel tartotta a tehetséges diákokat, lehetőség szerint segített nekik sportkarrierüket támogatni. Volt, aki a segítsége által vált a DVSC játékosává.
Örült diákjai sikereinek, boldogulásának.

Családja gyarapodását örömmel fogadta. Lányai férjhez mentek, és 1979-ben megszületett első unokája: Krisztián, őt követte 1986-ban István, majd 1987-ben László, és Tamás 1992-ben.
Nagyon szerette családját, a négy fiúunokáját, megtanította őket sakkozni, ha csak tehette, vitte őket a Trabantjával a környékre s a templomdombra kirándulni, ahol ebesi és családi történeteket mesélve töltötték az időt.

Haja István közösségépítő és kultúranépszerűsítő munkájával elévülhetetlen érdemeket szerzett Ebes község életében. Munkája mellett

nagy gondot fordított a település életének szakszerű megörökítésére az utókor számára.
A tanyák felszámolásával párhuzamosan gyűjtötte a forrásokat, dokumentumokat. Mindezen adatok elemzése után kezdett el nyugdíjas korában az Ebesi krónika című könyvéhez, amelyben szemléletesen bemutatja Ebes történelmét, a környéken élő népek és népcsoportok történetét. Az ebesi Széchenyi Ferenc Tájmúzeum történeti gyűjtemény alapját nagyrészt az ő áldozatos munkájának köszönheti. Munkássága előtt tisztelegve kiállítótermet neveztek el róla.

Életművének jelentőségét bizonyítja, hogy az átsorolásokon, kinevezéseken és a pedagógusnapok jutalmain kívül elnyerte a *Kiváló Munkáért* kitüntető jelvényt 1988-ban, a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet* 1989-ben. A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Akadémiai Bizottsága 1999-ben *DAB-díjjal* jutalmazta.
A Lakitelek Alapítvány országos helytörténeti pályázatán pedig a VI. díjat nyerte el művével. Ebes Község Önkormányzata a posztumusz *Pro Villa-díj ezüst fokozata* elismerést ítélte meg számára 2004-ben.

Források:

- Haja István: Ebesi krónika. Debrecen. 1997.
- Az Arany János Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános és Alapfokú Művészeti Iskola hivatalos iratai és dokumentumai
- Az Ebesi Múzeum dokumentumai
- Barnácz Gyula történészkutató munkája

Lányai,
BÁNYAINÉ HAJA ERZSÉBET
és BARTHÁNÉ HAJA GABRIELLA
Debrecen

Lemhényi HANKÓ ADORJÁN (Maksa [ma Románia], 1873. április 25. – Megyaszó, 1941. február 2.): igazgató-tanító

Édesapja, Hankó Sándor Brassó vármegyei irodaigazgató. Édesanyja Maxai Ágnes. Házasságukból három gyermek született: Gyula (1869) református lelkész, esperes New Yorkban (USA); Ilona (1871) Bereck (ma Románia, román neve Bretcu) községben gazdálkodó; Adorján (1873) Megyaszón református igazgató-tanító.

Adorján, a legkisebb gyerek iskolái elvégzését követően, kis kitérő után ***Megyaszóra*** kerül a református iskolába, ahol előbb a III. és IV. osztályos lányokat tanítja, majd a IV., V. és VI. osztályosokat, végezetül a presbitérium igazgató-tanítónak nevezi ki, választja meg.

1898-ban kötött házasságot Pusztai Jakab Margittal (1875-1942). Öt gyermekük született: Sándor (1900, még ez évben meghalt), Margit (1901), Ilona (1903), Zoltán (1905), László (1910). Valamennyien tanítói képesítést szereztek. Zoltán nyugdíjazása után a történelemtudományok doktora lett, László városi díszpolgári címet kapott.

Legkisebb gyermeke, László – az én édesapám – 18 éves korában a Sárospataki Tanítóképzőben az alábbiakat írja édesapja, Hankó Adorján életrajzában:

„Született Háromszék megye kellős közepén Maksa községben, 1873-ban. Megjegyezni kívánom, nem látszik meg rajta, hogy a nagy kolera esztendejében született, mert öles nagyságú és 100 kilón felüli ember. Családja ősi székely nemes család mind apai, mind anyai ágon. Gondos családi nevelés után az elemi iskola végzésével a sepsiszentgyörgyi Székely

Mikó kollégiumba járt négy gimnáziumot, honnan a dévai Állami Tanítóképzőbe ment, s ott 1892-ben jó oklevelet is nyert. Ilyen fiatalon nagyapám nem akarván önálló pályára, állásra bocsájtani, kinevezte Brassó vármegye alispáni hivatalához írnoknak. Itt töltött el egy évet, melynek leforgása után több helyre pályázott tanítói állásokra. Egyszerre három helyre választották meg, s ő ***Megyaszót*** fogadta el. Ez történt 1893-ban, ezelőtt 35 esztendővel. Azóta is ugyanebben a nagyközségben van, s ma is hűségesen tanítja a református iskola IV.,V. és VI. osztályát.

Megyaszón eltöltött hosszú idejét csupán 1898-ban kötött házassága és 1907-ben az a kirándulás tette változatossá, melyet az észak-amerikai Unió, New York városába tett. Tanulmányútra ment és fél évig időzött ott a szintén New Yorkban levő református lelkész bátyjánál. Bár bátyja állandóan az ottmaradásra unszolta, ő mint testestől-lelkestől magyar ember, erre nem vállalkozott, bár itt utol nem érhető anyagi előnyökkel kecsegtették. Visszavágyott magyarjai közé, s haza is jött. Azóta itt él hazájának, s családjának munkálkodik pályáján lelkiismeretesen és csendben, rendben. Tanítói állása mellett a falu közjóléti intézményeinek vezetője. Vezeti a dalkart, a Hangya és Hitelszövetkezetet, a Tűzoltó testület parancsnoka, az egyesületi szeszfőzőnek ügyvezetője, az egyháznak jegyzője, s e mellett a falu népének földmérője és rajzolója. Ha két szomszéd összetűz a barázda miatt, ő tesz igazságot legtöbbször közmegelégedésre, s ha valakinek szekértáblája elvész, ő fest újabbat az atyafiaknak. Mindezen sokoldalú tevékenységéért és szigorú igazságszeretetéért nagyon szeretik és tisztelik a faluban…

Földi vagyont nem szerzett, de nagy vagyonnal felérő lelki nyugalmat igen. Mindent megtett, amit megtehetett hazája, egyháza, népe és családja érdekében…”

S hogy ezeket a gondolatokat nem csak a gyermeki szeretet mondatja, néhai *Csőri István*, megyaszói lelkipásztor (44 évig szolgált Megyaszón) könyvéből idézek:

„Hankó Adorján a leghosszabb ideig volt az énekkar vezetője 1894-tól 1933 ig. Az énekkar történetének ezt a korszakát a fejlődés és a virágzás korszakának nevezzük, ez elsősorban Hankó Adorján érdeme.

Hosszú megyaszói működése áldásos és gyümölcsöző volt az iskolában, az egyház és a község életében. Különösen eredményes volt az énekkarban kifejtett munkássága.”

Nyugalomba vonulása alkalmával, 1934. november 30-án a presbitériumban így búcsúztatták:

„Lelkészelnök meleg szavakkal búcsúztatja a 40 éve hűséges szolgálat után nyugalomba vonuló Hankó Adorján igazgató-tanító urat. Hálás szavakkal emlékezik meg azon fáradhatatlan tanítói, nevelői és egyházépítő munkájáról, melyet megszakítás nélkül 40 éven át folytatott. Nemcsak a népoktatás terén, hanem az egyháztársadalmi élet és községünk közgazdasági életének minden vonatkozásában elévülhetetlen érdemei maradtak az ő áldásos működésének. Ki kell emelni egyháza iránti hűségét, melyet éppen a legválságosabb időkben bonyolított legfényesebben. Lelkészelnök indítványára a presbitérium Hankó Adorján érdemeit jegyzőkönyvében megörökíti…

Községünk közgazdasági életében való munkásságának bizonyságai, hogy ő szervezte, vezette és irányította éveken keresztül a Hangya Szövetkezetet, a Szeszfőzdét és a Megyaszó és Vidéke Hitelszövetkezetet. Mindezeket a fejlődés és a virágzás fokára emelte.

Olyan jó adottságokkal rendelkezett, hogy alkalmas volt emberekkel bánni, embereket jó ügy szolgálatára összefogni. Bölcs, nyugodt, szelíd természetű volt. Különösen szép zenei tehetséggel áldotta meg az Isten. Nem volt kántortanító, de orgonálni olyan szépen, művésziesen tudott, mindenki felfigyelt játékára.

Néhai Tantó János lelkipásztor is elragadtatással nyilatkozott játékáról, elő- és utójátékairól, melyek szerinte a szép, tiszta, magyar motívumok gazdag változatai.

Adottsága volt arra is, hogy énekkart betanítson és vezessen. Eredményesen tanított, a tagok szerettek a próbáin részt venni. Azonnal észrevette, ha valaki csak egy fél hangot is tévesztett, és azonnal leintette az illetőt.”

Az 1933. december 31-i énekkari jegyzőkönyvben ez áll:

„Megemlékezik a közgyűlés Hankó Adorján ny. igazgató-tanító, volt énekvezér érdemdús munkásságáról. Negyvenévi áldásos működéséért e lapon mond köszönetet azzal, hogy bár az utódoknak is Isten kegyelme ily vezért adjon, hogy a vezetése alatt állott énekkar szépen, felfelé ívelő pályája folytassa útját a tökéletesedés, mint végcélja felé. Örömmel veszi a közgyűlés tudomásul, hogy szeretett volt vezére továbbra is aktív szerepet vállalt a II. basszus szólamban. Isten áldását és oltalmát kérve életére, hogy körében még számos esztendőn munkálkodjon a testület igaz örömére és gyarapodására.”

A református egyháztanácsnak 35 évig volt jegyzője és a presbitérium tagja.

1942. február 1-jén már a haláláról emlékeztek meg így:

„A múlt évben elhalálozott volt tagtársunk régebben 40 éven át volt karnagyunk. Körünkből való távozása fájdalmas csapás volt énekkarunkra. Iránta való hálánk jeléül elhatározza a testület, hogy emlékét

jövőbeli testületi otthonában arcképét megörökíteni kívánja. Hankó Zoltán és Hankó László, Hankó Adorján fiai, édesatyjuk szellemében igyekeztek az énekkar továbbfejődésén munkálkodni (1933-1948).”

Portréját Urbán Béla büdszentmihályi művésztanár festette meg (a család féltve őrzött kincse), melynek hű másolata a megyaszói egyház gyülekezeti (testületi) termében a mai napig főhelyen található.

A dédunoka, Hankó Edit a megyaszói testületi teremben a dédnagyapa portréképe előtt

Az eredeti festmény, de a másolat is oly tökéletesre sikerült, hogy az ablakba kitett életnagyságú olajfestménynek a néhány méterre levő úton közlekedő atyafiak tiszteletük jeléül kalapot emeltek.

Források:

- Csőri István: *Megyaszói Ref. Egyházi Énekkar története 1866-1965*
- Hankó László: *Édesapám életrajza (1928)*
- Megyaszói Ref. Egyház jegyzőkönyvei
- Családi emlékek, íratok

Unokája, HANKÓ ANDRÁS
Tiszavasvári

HARASZTI JÓZSEF (Cigánd, 1941. július 5. – Nyíregyháza, 2013. június 21.): általános iskolai tanár, szakvezető, igazgatóhelyettes

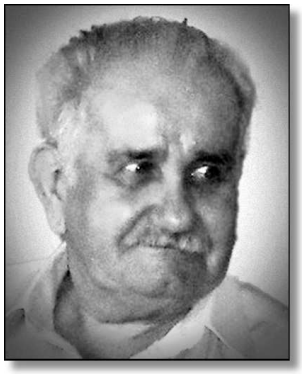

Édesapja, Haraszti József földműves, édesanyja, Gál Julianna háztartásbeli. Hárman voltak testvérek.

Az elemi, illetve általános iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte, majd középiskolába a debreceni és sárospataki református gimnáziumba járt. Általános és középiskolában is kitűnt szorgalmával, jó tanulmányi eredményével.

Érettségi után hiába szeretett volna tovább tanulni, nem sikerült, mert cigándi viszonylatban édesapját a 23 kataszteri hold földdel kuláknak nyilvánították, ami nem volt jó ajánlólevél a továbbtanuláshoz.

Nyíregyházán a SZÁÉV-nál helyezkedett el, majd a fizika iránti érdeklődése a nyíregyházi 110. sz. Szakmunkásképzőbe irányította, ahol villanyszerelői szakmunkás bizonyítványt szerzett, s a TITÁSZ-nál helyezkedett el dolgozni.

1962-ben „első fecskés” lett a beinduló Tanárképző Főiskolán. Innen a hallgatók egyik szakjuk megszerzése után kikerültek tanítani a Szabolcs megyében uralkodó óriási szaktanárhiány miatt, így Haraszti József is 1964. augusztus 1-től ***Porcsalmán*** tanított az ***általános iskolában*** 1965. október 31-ig. Ezután 1965. november 1-től 1968. szeptember 1-ig a ***Nyírtelek-görögszállási Általános Iskola*** volt a munkahelye.

Közben megnősült, Jakab Anikó TITÁSZ-os kolléganőjét vette feleségül. Házasságukból négy gyerek született. (A harmadik, Tamás megvalósította édesapja álmát, fizikus lett, kutatásai révén bejárta a világot, most Németországban él.)

Befejezte a főiskolai tanulmányait is, s 1966. augusztus 25-én matematika-fizika szakos általános iskolai tanári oklevelet szerzett. Közben nagy hozzáértéssel, a gyerekek iránti szeretettel, lelkiismeretesen végezte tanári munkáját.
Az akkori gyakorlóiskola igazgatója is hírét vette munkájának, s meglátogatása után alkalmasnak találta arra, hogy gyakorlóiskolai szakvezető legyen fizikából, aki ráadásul ismeri a tanyasi gyerekeket is. 1968-ban ugyanis felépült a Váci Mihály Tanyai Kollégium, ahova a környék tanyavilágából bekerültek a felső tagozatos gyerekek, s először integráltan a városi gyerekekkel jártak a gyakorlóiskolába, majd létszámuk növekedésével külön osztályt alkottak.

Haraszti József 1968. szeptember 1-től nyugdíjazásáig a ***gyakorlóiskolában*** tanított. Itt ismertem meg 1970-ben én is, de híre megelőzte: ő volt az, aki a gyakorlóiskola fizika szaktantermét Fekete Mátyással, volt kollégánkkal együtt kiépítette elsőnek a városban. A többi iskolának a szaktantermi rendszer létrehozásánál ez volt a minta.

Dr. Lakatos István idegsebész főorvos emlékszik: „Elsőként milyen öröm volt saját kezűleg kipróbálni az elektromos »kütyüket«, szikrázást alkotni, vagy saját fantáziánkra hagyatkozva kísérletezni, mert tanár bácsi engedte”.

Nagyon értett a gyerekek nyelvén, kollégista osztályfőnökséget kapott rendre, mert a fizikát még ezekkel a gyerekkel is meg tudta szerettetni, főleg az önálló kísérletezés által, s szinte apjuk helyett apjuk volt. Arról nem beszélve, hogy tőle kértek segítséget ügyes-bajos dolgaik elintézéséhez, továbbtanulási tanácsot is kaptak. Megismertette a nyírségi homokhoz szokott gyerekeket a hegyvidék szépségeivel, a túrázás szabályaival. Gyakran vitte őket kirándulni.

Tanítványai a középiskolákban, szakmunkásképzőkben megtartották gyakorlóiskolai eredményüket, visszaigazolva ezzel a gyakorlóban megszerzett szaktárgyi tudás értékállóságát. Tanulmányi versenyeken rendszeresen induló versenyzői a városi megmérettetésen az élmezőnyben végeztek. 1968-tól 1976-ig, majd 1982-től ismét fizikából szakvezető. Ebben a tevékenységében a hallgatók szakmai tudásának fejlesztése, a tanulók szeretettel és szigorúsággal való nevelése, a tökéletességre való törekvés átadása állt a középpontban.

Később, amikor már én voltam a felelős a gyakorlati képzésért, mindig példaként állíthattam a kollégák elé. Az a bizonyos „Képzési terv” precíz, pontos, oktatási, nevelési célokkal ellátott és változatos munkamódszerekre épült. Példaértékű volt.
1976. július 1-től 1982. június 15-ig a gyakorlóiskola gazdasági igazgatóhelyettese volt. Korrektségével, lelkiismeretes vezetői tevékenységével hozzájárult az intézmény elismertségének megtartásához és a változó körülményekhez való sikeres alkalmazkodáshoz. Közös irodánk volt, s a már említett Fekete Mátyással – aki akkor igazgató volt – nagyon jó „csapatot” alkottunk. Szavak nélkül is megértettük egymást, s ez jó hatással volt a tantestület munkájára is. Jó baráti légkör volt közöttünk, Jóska volt az, aki édesapám után ismerte az órarendkészítés „csínját-bínját”. Mindig segített elkészíteni azt a 28 tanulócsoport számára félévenként.

Csaknem 10 évig volt az intézmény munkavédelmi felelőse s a gyakorlóiskola szakszervezeti főbizalmija. A társadalmi érdekek egyre erősebb konfrontálódása idején kezdeményező szerepet vállalt a felek közötti ellentétek csillapításában. A megegyezéses alapon történő konfliktusmegoldásra törekedett, mindezzel az iskolai légkört javította.

Munkáját rendkívüli fizetésemeléssel, feljebbsorolással többször is elismerték, mindemellett kitüntetésekkel is büszkélkedhetett, de szerénysége nem engedte a hivalkodást:
– Kiváló Munkáért (1980)
– Vezető Tanár (1984)
– Szakszervezeti Érdemérem (1987)
– Bessenyei Emlékérem (1993)
– Apáczai Plakett és Oklevél (1995)

A legutóbbi odaítéléséről a munkaközösségek javaslatai és a gyakorlóiskola igazgatójának előterjesztése alapján a nevelőtestület titkos szavazással döntött, a döntésben a Nyíregyházi Főiskola Szenátusa is állást foglalt. Nagyon megérdemelte ezeket az elismeréseket. Mindamellett, hogy nagyon jól felkészült, mindenben alaposságra törekvő tanár volt, családszerető, gyerekeit példásan nevelő apa, később nagyapa volt.
A szívével kezdett betegeskedni, így a nyugdíjkorhatárnál valamivel korábban ment nyug-

díjba. 2010-ig még eljött a főiskolai nyugdíjas találkozókra, sőt segített heti két alkalommal a főiskola szakszervezeti munkájában. Nyugdíjkiegészítésként még egy trafikba is eljárt dolgozni.
Felesége hirtelen halála nagyon megtörte, nehezen tudott a helyzettel megbirkózni, családján kívül nemigen találkozott senkivel, nem nagyon mozdult ki a lakásukból se. Hirtelen halála megdöbbentő volt családja, kollégái számára. Egy igazi jó ember, példamutató pedagógus távozott közülünk. Felesége hamvaival együtt szórták szét hamvait a nyíregyházi Bujtosi-tóba.

Forrás: Az Apáczai Csere János Gyakorló Általános Iskola 40 éves Ünnepi évkönyve.

Kollégája, barátja,
RAFFAY ZOLTÁNNÉ
Nyíregyháza

HÉCZEI JÓZSEF (Nyíregyháza, 1940. november 3. – Nyíregyháza, 2000. március 2.): középiskolai tanár, tanulmányi felügyelő, igazgató, kollégiumi igazgatóhelyettes

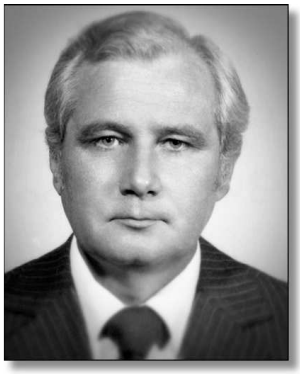

Apja vasúti tisztviselő, anyja háztartásbeli, akire a három gyermek nevelése és a békés családi élet megteremtése hárult. A két testvér, Béla és Éva szintén a pedagóguspályát választották.
Az általános iskolai tanulmányok befejezése után a nagyhírű ***nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban*** végzi tanulmányait, ahol olyan kiváló tanárok pallérozzák, mint az osztályfőnök Bódor Sándor, Margócsy Józsefné, Hadházi Lajos, Horváth Sándor. A kémiát Bacháthné Éva szeretteti meg vele, s így kerül a Kossuth Lajos Tudományegyetem kémiai-biológia szakára, ahol 1964-ben diplomázik.

Társadalmi ösztöndíjasként visszakerül szülővarosába, s egykori iskolájának kollégiumi és óraadó tanára lesz. Kollégiumi és iskolai munkáját lelkiismeretesen végzi. Feladata a tanulókkal való differenciált foglalkozás, hogy azok minél gyorsabban fejlesszék különböző szintű felkészültségüket.
A kollégiumi életet színes hétvégi programok szervezésével tette változatossá. Jó munkája alapján 29 évesen már a Megyei Tanács Művelődési Osztályának tanulmányi felügyelője, majd középiskolai csoportvezetője.
Ebben a munkakörben sokat tett az újonnan létrejött vidéki középiskolák zökkenőmentes működéséért, a tanári utánpótlás biztosításáért és a magas színvonalú tárgyi feltételek megteremtéséért.

Munkájának eredményességét jelezte, hogy a megye nagy tiszteletben álló igazgatói is elfogadták és tisztelték következetes állásfoglalásáért és a jó kapcsolat kiépítéséért az intézmények és a felügyelő minisztériumok között.

1974-ben kapott megbízást a ***Nyíregyházi Vasvári Pál Gimnázium*** igazgatására. Legfontosabb céljai az iskola vezetésében a következők voltak:
– ápolni és megtartani az intézmény kiemelkedő zenei oktató-nevelő munkáját
– új tagozatok létrehozása
– az iskola elavult épületeinek korszerűsítése, a tárgyi feltételek modernizálása és bővítése.

Ezek határozták meg 14 éves igazgatói tevékenységét, amelyet lelkiismeretesen, a kollégák véleményének meghallgatásával, ugyanakkor következetes elvárásokkal végzett.
Az ének-zene tagozat munkája már országosan is ismert volt, amelyet mutattak a szép felvételi eredmények és a kórus sikerei az országos Éneklő Ifjúság mozgalomban.
A színesebb zenei munka érdekében külföldi kapcsolatokat teremtett, amely ez időben még nem volt általános. Testvérkapcsolatot alakított ki az iskola egy német (Zwickau) hasonló profilú intézménnyel, s így folyamatossá váltak a kölcsönös kórusszereplések, a nyelvi táborok,

kulturális és sporttalálkozók. A programokat a tanulók és a tanárok csereüdültetései tették színesebbé.
Nagy élményt jelentett a kórus életében a stockholmi rádió kórusával való cserelátogatás és a stockholmi rádió lemezfelvétele. Ezt követte a hamburgi fellépés, majd Debrecenben a Nemzetközi Kórusfesztivál első díja.

A másik fő feladat a testnevelési tagozat beindítása, amelyre 1976-ban került sor. Kezdetben főként az atléták voltak eredményesek, de hamarosan felzárkóztak a futballisták és a röplabdások is. Az Országos Középiskolai Atlétikai Bajnokságokon a vasváris diákok az ország legjobbjainak számítottak, s az iskolák közötti pontversenyt rendszeresen megnyerték.
Az iskola futballcsapata is országos bajnokságot nyert, a röplabdás lányok a helyi klub utánpótlását biztosítják.

Az ének és testnevelés tagozat mellett az iskola 1982-től a katonai kollégium diákjainak bázisintézményévé vált. Az országban a nyíregyházi mellett Tatán és Egerben működött hasonló profilú gimnázium. A katonai kollégisták fokozott pedagógiai munkát követeltek mind az iskola vezetésétől, mind a tantestülettől. A diákok zöme hátrányos helyzetű volt, és sokukat nehéz volt motiválni a rendszeres munkavégzésre (ugyanis felvételi vizsga nélkül jutottak be a katonai főiskolákra).
Az iskola jó kapcsolatot ápolt a Damjanich laktanya parancsnokságával, az ottani nevelőtanárokkal, s így sikerült a tanulók zömét a rendszeres munkára szoktatni. Nemcsak a tanulásban igyekeztek a katonai kollégisták megfelelni, hanem az országos sport- és kulturális rendezvényeken is sokszor megelőzték a másik két intézményt. A Honvédelmi Minisztériummal kialakított jó kapcsolat sokat segített abban, hogy sor kerülhessen az elavult iskolaépület felújítására. Új tantermekkel, nyelvi laborokkal, korszerű tornateremmel és impozáns aulával bővült az intézmény. Sajnos, a betervezett uszodaépítésre már nem került sor.

Az igazgatói feladatokhoz kapcsolódó sok szervező munka mellett nyugdíjazásáig oktatott a ***Kossuth Lajos Dolgozók Gimnáziumában***, ahol a felnőtt hallgatókkal közvetlenül bánt, ugyanakkor következetes szigorral várta el a feladatok teljesítését.

A tantestületi értekezletekre nagy körültekintéssel készült, beszámolói tömörek, lényegre törőek voltak. Mindenről tájékozódott, ami az iskolában történt. Rendszeresen részt vett szülői értekezleteken, kóruspróbákon, edzéseken.

Pedagógusnapi köszöntő

Elkísérte a tanulókat az országos versenyekre és a külföldi utazásokra.
Kiemelt feladatának tekintette a jól teljesítő tanárok és tanulók anyagi és erkölcsi megbecsülését. Javaslatára hozta létre az intézmény a Vasvári Pál Emlékplakettet, amelyet a tantestület szavazata alapján ítéltek oda az arra érdemes tanárnak és diáknak.

A sokirányú iskolai munka mellett gondot fordított szakmai továbbképzésére is, s elvégezte a Kossuth Egyetem 2 éves pedagógiai komplex továbbképzését, ahol az osztályfőnöki tevékenységről írta szakdolgozatát.
A sok munka kikezdte egészségét, s 1987-ben kérte felmentését az igazgatói teendők alól.
Kollégiumvezető, majd az intézmény átszervezése után (amely visszakerült az egyházhoz), a ***Bessenyei Kollégiumban*** lett igazgatóhelyettes.
A munka nem volt számára új, hiszen e területen kezdte pályáját. A kollégium tanulói több középiskolából kerültek ki, így az iskolákkal való kapcsolattartás, munkaközösség-vezetőként a fiatal kollégák pedagógiai irányítása, a kollégium kulturális életének szervezése volt a fő feladata. Diákjai kiemelkedően szerepeltek az Országos Kollégiumi Seregszemléken.

Továbbra is megmaradt jó kapcsolata volt iskolájával, amelynek tantestülete 1992-ben visszahívta az intézmény vezetésére. Az intézmény dolgozói pályázatát maximálisan támogatták, de

látva a felügyelő hatóság ellenállását, pályázatát visszavonta, s 1999-es nyugdíjazásáig színvonalasan végezte a kollégiumi munkáját.

1997-ben érte az első infarktus, majd a szívműtétből még felépült, de 2000. március 2-án szervezete a második infarktust már nem tudta legyőzni.

A sokszínű munka mellett kiegyensúlyozott családi élet tette teljessé életét. Felesége szintén pedagógus, a Nyíregyházi Széchenyi István Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola tanára, majd két évtizeden át igazgatóhelyettese.
Két lányuk, Eszter és Fruzsina a jogi egyetemen diplomázott, de Fruzsina, örökölve apja jó rajzkészségét és kreativitását, élethivatásul a lakberendezést választotta.

A család fő hobbija az utazás volt, s a szerény lehetőségek között, a 70-es évektől kezdődően igyekeztek megismerni Európa kulturális kincseit.
A másik nagy szenvedély a borászkodás, amelynek emlékét ma is őrzik palackozott tokaji borai.

Életpályája sokszínű, sokszor zaklatott volt, de mindig tiszteletben tartotta mások véleményét, tisztelte munkatársait, büszke volt tanítványaira, akik közül sokan követték a pedagóguspályán.

Kitüntetései:
– Kiváló Tanácsi Dolgozó (1972)
– Kiváló Társadalmi Munkáért (1980)
– Kiváló Munkáért (1980)
– Nevelő Munkáért (1981)
– Haza Szolgálatért Érdemrend arany fokozat (1982)
– Vasvári Pál Emlékplakett (1987)
– Pedagógus Szolgálati Érdemérem (1998)

Források: iskolai dokumentumok és visszaemlékezések.

Felesége,
HÉCZEI JÓZSEFNÉ VÁGÓ ILONA
Nyíregyháza

HEGEDŰS ANDRÁS (Beretke [ma Szlovákia], 1923. január 14. – Szeged, 1975. február 15.): magyar-történelem szakos középiskolai tanár, tanszékvezető főiskolai tanár, főigazgató

„…a hivatás szépsége addig és oly erővel záporoz tiszta fénnyel, hogy az ember méltóvá kezd válni a hivatásához.”
(Hegedűs András)

A vadregényes, hegyes-völgyes, sziklás, népdalokat termő „Gömörország” kis falujában született. Egyéves volt, amikor édesapja a boldogulás reményében kivándorolt Amerikába, ahol alig egy év után maga alá temette a bányaomlás. Édesanyja mezőgazdasági munkákból tartotta el két gyermekét, jóságával, szeretetével boldog gyermekkort biztosítva számukra.
„A szeretet és szellem sátra alatt teltek el gyermekkori éveim” – ahogyan ő emlékezett.

Végtelen hálával gondolt mindig elemi iskolai tanítójára, Gérecz Lajos tanító úrra, aki Benedek Elek, Gárdonyi, Móra, Mikszáth műveivel nemcsak megismertette, hanem neki köszönhette, hogy az írók novelláinak hősei szinte gyermekkori barátaivá lettek. *„Mátyás király igazságossága, Mikes Kelemen hűsége, II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelem emberi nagysága, Kossuth Lajos hazaszeretete már akkor belém itatódott… Első nagy tanítóm éreztette meg velem a könyvek, a lélek kenyerének ünnepi ízét.”*

A hat elemi után lelki vívódások közepette – hallgatván nap mint nap a polgáriba gyülekezők vidám beszélgetését – óriási tettre szánta el magát. Gyalog elindult a 6 km-re fekvő Sajógömörre, ahol Dienes Dezső igazgató úr elé

állt, és színjeles bizonyítványával felvételét kérte a polgári iskolába.
Így emlékezett erre a napra: *„…homlokára tolta a szemüvegét, s végignézett rajtam… csapzott hajamon, kipirult arcomon, fehér kisingemen…, s egyszer csak megszólalt: »Felvettelek, fiam…« Kezembe vettem sorsom alakítását.”*

A sajógömöri polgári iskola szlovák anyanyelvű, de a magyart anyanyelvi szinten beszélő igazgatója, a matematikus Dienes Dezső őszinte és igényes tanár volt, embersége, végigkísérte Hegedűs Andrást a pályafutásán. Tanári hivatásuk magas fokán álló kollégái: Gérecz István tanár úr, Madarassy Sarolta tanárnő már a második évben kezdték felkészíteni a gimnáziumi különbözeti vizsgára. *„A sajógömöri polgári iskola az életem olyan darabja lett, ahol a világ igazságtalansága helyre igazíttatott.”*

A Rimaszombati Egyesült Protestáns Gimnáziumban 1943. június 10-én jeles eredménnyel érettségizett.
1943 őszén a Sárospataki Református Teológián kezdte tanulmányait, ahová 1945-ben, hazalátogatása után, már csak a határon átszökve – jóakaratú emberek segítségével – érkezhetett vissza tanulmányai folytatására.
1949. november 26-án szerzett segédlelkészi oklevelet. Tanárai között dr. Újszászi Kálmán professzor úr tudása és emberi magatartása volt rá kiemelkedő hatással.
Teológiai tanulmányaival – részben – párhuzamosan beiratkozott a Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára. Az ősi Református Kollégium – ahol ingyenes szállást és étkezést kapott az otthontalan hallgató – és az egyetem sodró erejű szellemi hatásokkal ajándékozta meg. Tudós tanárai között sokat emlegette Szabó Istvánt, a történelem professzorát, aki az óriási művelődési, történeti anyag rendszerezését, a magyarországi problematika egyetemes történelmi távlatba helyezését mesterien mutatta be előadásain. Karácsony Sándor professzor úr lebilincselő neveléstörténeti kurzusain *„szellemi birkózásra ingerelte agyvelőnket, a jellemünket párviadalra kényszerítve fejlesztette”*. (Tanulmányai mellett ünnepi alkalmakkor legátusként kijárt a Debrecen melletti falvakba prédikálni.) 1950. március 30-án szerzett magyar-történelem szakos tanári oklevelet.

„Hogyan lettem pedagógus? Úgy, hogy a nagy és jó tanáraim elkísértek, szinte azt is mondhatom: belém költöztek.”

1950-től a különböző pedagógusképző intézetekben igen gazdag és termékeny pályát futott be. Sokszor hangsúlyozta, hogy – különösen a szarvasi és a kőszegi tanítóképzőkben – *„… a hivatástudatnak olyan tömény, nevelőerejű atmoszférája vett körül, hogy a katedra engem, a tanárt formált igazán”*.

1950. augusztus 15-től a ***Szarvasi Állami Tanítóképző*** magyar irodalom-történelem szakos tanárává nevezték ki, majd az 1953/54. tanévben az igazgatói teendők ellátásával is megbízták.
A tanítóképző felsőfokú intézménnyé szervezése miatt a középfokú képzők megszüntetésére került sor, ezért 1958-ban ***Győrbe*** helyezték, ahol a ***Győr-Sopron Megyei Tanács Művelődési Osztályán*** középiskolai előadóként dolgozott egy évig. 1959. augusztus 1-jétől ***tanítóképző intézetbe*** vezető tanári kinevezést kapott. (Félállású kutatóként az MTA Irodalomtörténeti Intézetében egy ideig a Petőfi-kutatásokban vett részt.) 1965. augusztus 15-től az MM a ***Bajai Tanítóképző Intézet*** igazgatására kérte fel.
1968. augusztus 1-jével a ***Szegedi Tanárképző Főiskola Irodalomtörténeti Tanszékének*** vezetője lett főiskolai tanári kinevezéssel, 1969. augusztus 1-jétől pedig az intézet főigazgatója.

„A középiskola és az egyetem padjaiban elsősorban Arany János költészete formált magyartanárt belőlem. Megajándékozott nagy eszméivel, és ráirányította szememet a költői szépségekre. Most a költő mellett a tanár Arany János is tanítómmá, mesteremmé vált” – vallotta visszaemlékezésében.

Elhivatott pedagógus volt, akit sokirányú érdeklődés hajtott: a megszerzett és megtapasztalt értékek közvetítése és továbbadása, a nevelés lehetőségeinek tágítása, igényes, kiművelt tanítók és tanárok képzése. a neveléstörténeti és szépirodalmi tevékenység egybefoglalásának kutatása.

Tanári munkájáról kollégái és tanítványai így vallottak:
„Kiváló oktató volt, óráin sokat adott, és majdnem kíméletlenül követelt, ugyanakkor a tanteremből ki-

lépve bűbájosan kedélyes volt tanítványaival." (*Palov József*, szarvasi tanártársa)

„…írásai halhatatlanná tették, de ifjú szívekben élővé a tanítási órái. Tiszteletet keltett hatalmas tudásával, szakmai felkészültségével, szavaiból sütött az irodalomszeretet; meggyőzően beszélt, miközben oktatta, tisztelte is tanítványait, ki tudta nyitni az ablakot, melyen át ráláthattak az irodalom szépségeire, együtt gyönyörködött velük, szavai és tettei egybeestek: hiteles ember volt. Tanévnyitón, diplomaosztó ünnepségen, ballagáskor mondott beszédei élményt jelentettek számunkra. …csodálatos volt azok szerkesztettsége, logikai építkezése, mondanivalójának nyelvi kifejezése." (*Sárosy Józsefné*, Kazinczy-díjas tanító és irodalomtanár, a bajai gyakorlóiskola igazgatónője)

„Mágnesként vonzotta a tanító- és tanárjelölteket. Aki egyszer a pedagógia sodrába került, sose tudott többé szabadulni lobogásától. Önfeledten bűvölte, varázsolta hallgatóit, ki-kihagyó szívére alig figyelve. Sugara volt pedagógusi tartásának, amelyet mély nevelő hit és szenvedélyes hazaszeretet fűtött." (*Balázs Mihály* tanár, a Köznevelés főszerkesztője)

„Tanár úr nekünk a 4 év alatt végigtanította a magyar irodalmat. Mindenkiről nagy beleéléssel beszélt, mintha számára a legkedvesebb lenne… Apáczai Csere Jánost nagyra tartotta. Bár nem volt tananyag akkor, nekünk mégis beszélt róla. …életét és munkásságát példának tekintette. A szónoki képessége kiváló volt. Nemcsak a kifejező ereje, hanem a szép, ugyanakkor világos stílusa miatt… Nála jegyzetelni kellett, nem volt elég a tankönyvet tudni. Pályám során gyakran alkalmaztam a módszereit: a fontos dolgokat állandóan ismételni kell. A legbiztosabb tudást a memoriter jelenti. Soha nem felejtem el a szerkezet fontosságát, a logika szerepét. A nyelvtan és az irodalom egyenrangú… Rendkívül érzékeny volt a szegénység, a kiszolgáltatottság, az igazságtalanság iránt. …a magyar tanítók sorsa iránt is, ahogyan emlegette Gárdonyi A lámpás c. regényének főhősét… Olyan ragyogó március 15-i beszédet életemben nem hallottam, mint tőle, papír nélkül, szépirodalmi stílusban. Az egész napot ünneppé tette, bearanyozta… Sajnálta a tanítási órát adminisztrációra pazarolni… Többször beszélt arról, hogy szükség lenne egy gyermekeknek szóló irodalmi lapra… Gyakran tartott bemutató órákat… Tanár úrnak köszönhetem, hogy felvettek a bölcsészkarra, Szegedre… Ő készített fel tanulmányi versenyekre, az egyetemi jegyzeteiből tanultam." (*Leszó Józsefné Igaz Jusztina* középiskolai tanár, szarvasi tanítvány)

„Nagyon szerette a verseket. A verstanulásról így vélekedett: *A verset ne magold, hanem olvasd élvezettel, kitartóan addig, amíg meg nem tanulod. Az így tanult vers elfelejthetetlen.…* Érettségi előtt folyamatosan irányította tanulásunkat, felkészültségünket személyenként segítette." (*dr. Szabó G. Mária* főiskolai docens, szarvasi tanítójelölt)

„*»Áldott legyen a láng, mely utamra rávilágított«* – jut eszembe mindig Jókai gyönyörű gondolata, ha visszapillantok a győri évekre, ahol olyan kiváló tanárom volt, mint Hegedűs tanár úr. Az ő hatására lettem magyartanár. Mindnyájunkat elbűvölt előadásaival, vitavezetésével, szemináriumi óráinak kellemes légkörével. A velem született irodalomszeretetet még inkább felerősítette, olyan meggyőzően tudta bemutatni a magyar- és világirodalmi alkotásokat Andersentől Jókaiig, Mórától Tamási Áronig, mint kevesen. A tanítóképzés ügyét mindennél fontosabbnak tartotta. Szellemi útravalóval, lelki iránytűvel indított a tanítói pályára mindannyiunkat. Ezért ragyog az emléke lelkünkben." (*Bódi Lászlóné Szenkovits Rozália* általános iskolai tanár, győri tanítvány)

„Élménydús művelődési rendezvényeket honosított meg. A tudományos konferenciák előtti évben szakmai konzultációkat szervezett; a házi konferenciák hangulatát értékessé tette az igényes vita, az ünnepélyes elismerés. Az országos diákkonferenciákon pályázattal részt vett hallgatókat elismerte. Az iskola otthonosságának elvét, a lélek nevelését a főiskolai élet vidámságával, színességével, változatosságával szolgálta." (*Apró Tibor* tanár, szegedi hallgatója)

Tanári és igazgatói tevékenysége mellett folyamatosan kutatott: *„A pedagógusképzés súlyos szépsége még a szaktudományomon, a magyar irodalmon belül is meghatározta érdeklődésemet, kutatásom irányát. Három területre nyitotta rá a szememet: a nagy magyar írók tanítói, tanári tevékenységére, az irodalom pedagógusábrázolásának vizsgálatára, nagy íróink pedagógiai nézeteinek rendszerezésére."*

1955-től publikált. Megjelent kötetei:

– *Arany János a katedrán.* Tankönyvkiadó,1957
– *Győr irodalmi örökségéből.* Győr-Sopron Megyei Tanács, 1961
– *Gárdonyi, a néptanító.* Tankönyvkiadó, 1962
– *Robot és szolgálat.* Győr, Hazafias Népfront Városi Bizottsága, 1965
– *Legkedvesebb íróim.* Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 1971.

Posztumusz jelent meg:

– *Magyar írók pedagógiai nézetei.* Tankönyvkiadó, 1976. (kandidátusi értekezésnek készült)

– *Hiszek az emberben.* Csongrád Megyei Tanács Művelődési Osztálya, 1976.

A Tankönyvkiadó 1968-ban adta ki a *Gyermek- és ifjúsági irodalom a tanítóképző intézetek számára* c. jegyzetét szöveggyűjteménnyel együtt. Több mint 200 írása – tanulmányok, egyéb cikkek – jelent meg a különböző tudományos közleményekben, folyóiratokban, irodalmi lapokban, újságokban (külföldön is). A tanító- és tanárképzés megújításával, tartalmi korszerűsítésének kérdéseivel, a posztgraduális képzéssel, a nevelés egyes területeinek lehetőségeivel, az ifjúsági irodalom és az olvasóvá nevelés fontosságával, a könyv szerepével, írók, költők műveinek elemzésével, aktuális kérdésekkel foglalkozott ezekben.

Lapszerkesztői tevékenysége már Sárospatakon elindult, ahol a *Sárospataki Ifjúsági Közlöny* szerkesztője volt 1946-tól 1948-ig. Győrött a *Jövendő* c. ifjúsági lapot szerkesztette 1958 és 1965 között. Szegeden – szerkesztőként – indította el a *Kincskereső* c. ifjúsági irodalmi folyóiratot azzal a céllal, hogy értékes irodalmi anyagot nyújtson a 10-14 éves korosztálynak és segédanyagot az irodalomtanároknak. 1974-től, országos lappá válásától a főszerkesztője lett. Győrött 1962-től 1965-ig felelős szerkesztője az *Embernevelés* c. kötetnek, szerkesztőként, társszerkesztőként, közreműködőként jegyez különböző kiadványokat: *Petőfi az iskolában*; *Korszerűség és nevelés a tanárképzésben*; a *Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei*.

Igazgatói munkásságát így értékelték az illetékesek:

„…igen nagy tudású, mindig kutató, szinte lázban égő személyiség volt. Barátságos tekintete kísérte értékes gondolatait beszéd közben… Megyei értekezleteken tömör »veretes« felszólalásaiban nevelési, tartalmi ügyeket vetett fel. Nem adminisztrálta magát »széljárás« szerinti szöveggel.” (*Kálmán Gyula* tanár, a Békés Megyei Tanács Művelődési Osztályának középiskolai főelőadója)

„Önégető ember volt, lángolt, lobogott. Szeretett élni, szerette a hivatását, munkáját, melynek lényege, summája ez volt: legfőbb érték az ember. Hat esztendőn át volt főigazgató. E nem vágyott munkakörben is maradandót alkotott, s éppen tanári erényei okán. Nem adminisztratív vezető volt, hanem szemléletformáló művelődéspolitikus.” (*dr. Pálmai Kálmán* egyetemi tanár, az OM Tudományegyetemi és Főiskolai Főosztályának vezetője)

Baján – továbbképzési céllal – évente megszervezte a Tanítók Nyári Akadémiáját, Szegeden pedig a Tanárok Nyári Akadémiáját. 1973-ban a Pedagógusjelöltek II. Országos Találkozóját szinte az egész várost megmozgató programmá szélesítette.

1973. október 6-án – centenáriumi ünnepségek keretében – kezdeményezésére a főiskola felvette Juhász Gyula, a költő nevét. Ünnepi beszédében hangsúlyozta: *„Mai pedagógiai szemléletünk akkor nem lesz gyökértelen, ha éltető nedvét a múlt értékes hagyományaiból szívja. Nevelési törekvésünk akkor válik tudatossá, ha neveléstörténeti pillérei vannak.”*

Rendkívüli módon becsülte tanárkollégáit, a tanítóképzők, a főiskola és a gyakorlóiskolák különböző területein dolgozó munkatársait. Szinte mindig ki tudta választani a megfelelő szakembereket elképzelései kivitelezésére, megvalósítására. Ajánlására a főiskola „Pro Iuventute” emlékgyűrűt alapított, ami sokakat emlékeztet kiváló munkájuk elismerésére.

Szívügye volt a határon túli magyar nyelvű tanító- és tanárképzés is. Szoros kapcsolatot alakított ki a szabadkai tanítóképzővel, az újvidéki egyetem Magyar Irodalom Tanszékével – előadások, továbbképzések – és a nyitrai tanárképző főiskolával. Részképzés keretében nyelvszakos hallgatók tanultak külföldön, illetve szlovák és román anyanyelvűek a főiskolán.

A főiskola főépületének előterében két márványtáblán jeles pedagógiai gondolkodók sorai olvashatók, amelyek javaslatára kerültek a falakra, őrzik emlékét:

„Az tudomány gyükere keserű, gyümölcse penig gyönyörűséges.” (Apáczai Csere János);

„A mai nevelő feladata óriási: felszabadítani a lélek minden képességét.” (Kemény Gábor)

Kitüntetései:

– Kiváló tanár (1956)
– Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1968)
– Munka Érdemrend ezüst fokozata (1973)
– Haza Szolgálatáért Érdemrend arany fokozata
– Miniszteri dicséretek.

„A két végén égő gyertya hamarabb fogy el.” (Sárosy Józsefné)

Hiába aggódott a család, a környezet, mosolyogva reagált ezekre: dolga van még. 1975. február 14-én megtartotta hivatalos útja miatti óráit, elvégezte teendőit. Éjszaka, az íróasztala mellett lett rosszul – Németh László pedagógiai nézeteinek végső formába öntésén dolgozott –, s a gyors orvosi segítség ellenére alkotóereje teljében leterítette a kaszás. Kodály Zoltán szívszorító Esti dalával siratták el azok, akiket itt hagyott, akiknek hiányzott…

Családi életének állomásai:
– 1950 nyarán megnősült, felesége Oláh Mária Éva hajdúsámsoni volt. 1954-ben felesége betegsége miatt (orvosi javaslatra) kérte hegyes vidékre helyezését. 1955-ben sikerült áthozatnia édesanyját a Felvidékről, akinek nagy szerepe volt 1955 áprilisában született kislánya felnevelésében, miután felesége, a leányka édesanyja 1964 márciusában elhunyt.
– 1965 decemberében győri tanítványát, Bősze Évát választotta társául, 1966 októberében kislányuk született. Mindkét lánya egyetemet végzett: Éva nyelvtanár, Hajnalka fogorvos lett, egyetemi oktató. Négy különböző kvalitású unokája közül a most szigorlóorvos és tehetséges költőként indult Bence – részben – tőle örökölte irodalmi vénáját, lázas munkatempóját.

Forrás: családi, pályatársi és tanítványi visszaemlékezések.

Özvegye, HEGEDŰS ÉVA
Szeged

HORVÁTH SÁNDOR (Dombóvár, 1916. január 18. – Budapest, 2014. február 14.): középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató

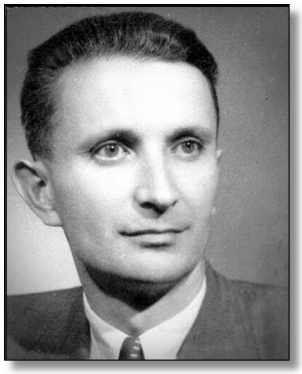

98. születésnapjára összegyűlt a család: a három gyereke (két mérnök fia és matematika szakos középiskolai tanár lánya), a négy unoka és a négy dédunoka. Az ünneplés közben elmondta, még a márványdiplomát is meg akarja érni, akkor lenne 100 éves.

A családja Tolna megyéből, Dombóvárról, anyai ágon az őslakos Kalocsa paraszt famíliából származott, nagyapám családja és rokonsága az Esterházy hercegi puszták népe volt. Édesanyjának öt, édesapjának nyolc, neki magának öt testvére született. A Sándor nevet az I. világháború elején hősi halált halt nagybátyjának emlékére kapta.
Elbeszélése szerint gyermekkorában gyakran látogatott el a már egyedül maradt nagymamájához. A hozzávezető út a gimnázium mellett haladt el, de rövidesen ezt az utat messze elkerülte. Ugyanis délelőttönként ijesztő hangok harsogtak a gimnázium udvarából. Mint később kiderült, a tornatanár, Petraskó László vezényelt úgy. Édesapám nem gondolta volna akkor, hogy annak az ijesztő hangnak a gazdájával később Nyíregyházán, a Kossuth Gimnáziumban találkozik, s lesznek kedves kollégák, barátok.

Elemi iskoláit 1922 szeptemberében kezdte meg Dombóváron. Úgy mesélte, a betűk felismeréséhez, olvasásához nagyobb figyelemre lett volna szüksége. Nagyapám – délutánonként mellé ülve – próbált neki segíteni, és néhány kemény nyakleves megnövelte apám figyelmét, szorgalmát. Ekkor jelentette ki, hogy *„ezentúl jól*

fogok tanulni, ügyvéd leszek, és apát be fogom csukatni”[/].

1926-ban a dombóvári Kir. Kat. Esterházy Miklós főgimnáziumba vették fel. Nagyapám nem csinált gondot a gimnáziumi tanulásából, csak annyit mondott iskolakezdéskor neki:
– „Te tudod, mi akarsz lenni, úgy tanulj! Amire szükséged lesz a tanuláshoz, előteremtem.”

Apám a gimnáziumi évek alatt mindenre figyelt, rengeteget olvasott. Az ifjúsági könyvtár őre végül hetente 3 könyv kivételét engedte meg neki. A földrajztanár észrevette, hogy igen szép térképeket rajzolt, a rajztanár felismerte rajzolási képességét és foglalkozott vele, de egyben azt is kérte, hogy az általa tartott énekórákon viszont ne nyissa ki a száját. Negyedik osztályban a latintanár az érettségi tételt hozta be az órára, hogy próbálja meg lefordítani. Édesapám olvasta és lefordította – talán nem véletlen, hogy később történelem-latin szakos tanár lett.
Tanulmányi eredményei alapján 1930-ban hathetes tanulmányutat kapott Bajorországba, Nürnbergbe. Gyönyörű tájakat, műemlékeket, múzeumokat láttak, de Nürnbergben nem tetszettek nekik a tüntetések, utcai verekedések.

Apám gimnáziumi tanulása nagyszüleimnek nem került komolyabb költségébe. Mindig használt könyvet vett, azokat bekötötte, s rendszerint drágábban adta tovább. A gimnáziumban – de később az egyetemen is – mindig tandíjmentes volt. A felső osztályokban apám „művészete” is hozott már valami kis pénzt: pasztellkrétával tájképeket, portréképeket készített jobb módú diáktársainak. Megpróbálkozott a költészettel is.

1934-ben tett sikeres érettségi vizsgát. Az 1944. évi találkozót azonban a világháború megakadályozta, a 40 éves találkozó után pedig már elfogyott az osztály.
Az érettségi évében, a világgazdasági válság közepette apámnak komoly gondot jelentett a pályaválasztás. Rajztanára a Képzőművészeti Főiskolát javasolta, de mivel akkor ínséges idők jártak a művészekre (is), ő azt válaszolta: „*Tanár Úr! Rajzolni, festeni szeretek, de nem szeretnék koplalni.*” Végül úgy döntött, a pécsi egyetemen lesz bölcsészhallgató.

A szakok eldöntése során az egyik – a latin – egyértelmű volt, másiknak végül a történelmet választotta. Az egyetem rektora a felvételi jelentkezés – és 5 pengő lefizetése – után, ünnepélyes kézfogással a pécsi Erzsébet Tudományegyetem polgárává fogadta apámat.
Elmondása szerint szép körülmények között teltek a diákévek. A pécsi polgárok, a pécsi „tükék” szerették, becsülték a diákokat; az egyetemi professzoroknak kicsit „kolléga urak” lettek.
Nagy szerencséje volt, mert mindkét választott tárgyát kiváló tudós tanárok tanították. Legnagyobb hatással apámra Kerényi Károly latinprofesszor volt, alapjában véve ő alakította ki gondolkodását az egész életére. A latin tanszéken magántanár volt Mészáros Ede – először a dombóvári, nyíregyházi kir. kat. gimnáziumokban tanár, később pedig Debrecenben tanszékvezető.
Másodéves korától a gólyák és az idősebb társak között is hangadó lett. A klasszika-filológiai szeminárium helységeiben rendezvényeket, farsangi symposionokat szervezett.

A szakvizsga letétele után fél év gyakorlati tanítás következett, ami 1939 januárban befejeződött. Február 1-jén kétéves katonai szolgálatra vonult be. Katonáskodott Kárpátalján, Erdélyben, Jugoszláviában.
A filozófia-pedagógia vizsgáit csak a katonai szolgálat befejezése után, 1941. januárban tette le, ekkor kapta meg tanári oklevelét is. Tanári pályája is elkezdődött. Már egy évet tanárkodott, amikor 1942. októberben újból behívták hadiszolgálatra.

1943-ban rendes tanári kinevezést kapott Nyíregyházán. A gimnáziumban szabadidejében a tanárkollégákkal gyakran kirándultak – villamossal, vagy az erdőn át gyalogolva - a közeli Sóstóra. Egy idő után Gazsó Olga kolléganőjével kettesben is kivillamosoztak Sóstóra. Máskor ő hívta meg ebédre édesapámat. Egy alkalommal, a legkedvesebb gyümölcsével, eperrel lepte meg. Nem tudott ellenállni, megszólalt: „*Olga, ha maga is úgy gondolja, legyen a feleségem!*” Nem volt szükség több beszédre. Rövid idő alatt sikerült jegygyűrűt szerezni, és családi körben megtartották az eljegyzést. Szeptember végén Péczeli Imre a Szent Imre Gimnázium kápolnájában – diákjaik körébe – összeeskette édesapámat és édesanyámat.

Frontszolgálata alatt történelmi ismeretei kiegészültek néhány személyes élménnyel is. Megjárta a Brjanszki-erdő rengetegét, túlélte a világháború egyik legnagyobb páncélos csatáját Kurszk környékén. Visszavonulva – Napóleon nyomán – apám is átkelt a Berezina folyón, végül Breszt-Litovszkból tért haza Budapestre, majd Pécsre.

Feltétlenül meg kell említeni édesapám néhány utólagos gondolatát, amelyet a négy évre nyúlt katonai szolgálatához fűzött: *„Hazafias kötelességemet teljesítettem-e a négy év alatt, vagy azoknak volt igazuk, akik éppen ellenünk védték a békét? Bűnös célokért harcoltam-e, amikor Trianon átkából szabadult, könnyező, boldog magyarjaimat láttam délvidéki, felvidéki, erdélyi bevonulásaim során, vagy a »felszabadító szovjet hősöket« próbáltam távol tartani? Az új nemzedék – egykor majd – erről új ítéletet tud hozni.*

Ahogy századok alatt eldőlt, Rákóczi kurucaival a hazáért és szabadságért harcolt-e, megérdemelte-e, hogy emlékét megőrizzük? Vagy megérdemelt »jutalma« a száműzetés, Rodostó volt? 1848-49 forradalom és szabadságharc volt-e, hősei példaképeink-e, vagy megérdemelték, hogy a harcmezőn vagy bitón pusztuljanak el?

Az 1960-as években kiegészítette a gondolatait: *„1956-ban világ példája voltunk-e, vagy a nagyhatalmak világméretű harcának áldozatai? Megérdemeltem-e, hogy azon kevés forradalmi bizottsági elnökök közé tartozom, akit nem akasztottak fel? Unokáink egyszer erre is felelni fognak.”*

1944. áprilisban az iskolai tanulás gyorsan befejeződött. Ekkor kinevezték Nyíregyháza egyik légvédelmi tisztjének.

Nyíregyháza orosz elfoglalása elől édesanyámmal együtt Dombóvárra utaztak, nagyszüleimhez. A front gyorsan átfutott a városokon. Dombóváron katonai parancsnokság alakult.

Minden férfinak jelentkezni kellett, s mindenkit kihallgattak tolmács segítségével. A kihallgatás után apámat is fogdába csukták, ott várták a bizonytalan jövőt. Az egyik fogdázott tiszt a gimnáziumi matematikatanára volt. Délután néhányuk nevét – a tisztek közül az apámét is – felolvasták, őket „pasli damoj” búcsúztatóval hazaengedték. A többieket viszont útnak indították kelet felé…

Korábban Lakatos István fizikatanár – később a keresztapám – naponta eljárt a házukhoz, várta szüleim érkezését. Állapotukat látva felajánlotta a lakását az Egyház utcában.

Édesapám mintegy 40 évet töltött el a katedrán. A katonai szolgálat befejezése után Pestre, a minisztériumban pályázatot adott be tanári kinevezésre. Szeretett volna végre valódi tanár lenni. Ezekben az időkben Dombóváron, az Orsolya Rend polgári iskolájában tartott néhány helyettesítő órát, majd rövidesen magántanítással és polgári iskolát végzett lányok gimnáziumi továbbtanulásához latin nyelvi vizsgára való felkészítésével szerzett – akkori mérték szerint – jelentős keresetet.

1941-ben a Szatmárnémeti Tankerületi Királyi Főigazgató a ***nyíregyházi kir. kat. gimnáziumban*** próbaszolgálatra bocsátotta, ahol azonnal jelentkeznie kellett szolgálattételre. Két nap alatt Nyíregyházára utazott. A gimnázium épületét – a külsőt illetőleg – első pillanatban valami hodálynak vélte, de a belsejét – a benne talált tanárokkal, diákokkal együtt – mindvégig fiatalsága legszebb élményei közé sorolta.

Gyorsan beilleszkedett, hamarosan komoly baráti körre tett szert. Mint fiatal tanárt nemcsak az igazgató, hanem az idősebb kollégák is patronálták, ha kellett, tapintatosan figyelmeztették. A gimnáziumban megkapta az első osztály osztályfőnökségét. Ezeknek a – létszámban évről-évre fogyó – fiúknak mindvégig osztályfőnöke maradt.

Mind leány-, mind fiútanítványaival (de velünk, gyermekeivel is!) szigorúan és következetesen viselkedett, követelt és jutalmazott. A magatartásának köszönhetően az angolkisasszonyoknál tartott óráin rövidesen már nem ültettek egy kézimunkázó nővért.

A háború után lassan szerveződött az iskolai élet. Tanítás az angolkisasszonyok épületeiben, osztálypótló tanfolyamok, érettségi vizsgára való felkészítés a Kossuth Gimnáziumban, majd a teljesen tönkretett kir. kat. gimnázium bútor, padló nélküli termeinek rendezése – ez volt a rend.

1945. márciusban a visszatért tanárokból megalakult a kir. kat. gimnázium testülete, s az igazgató előtt letették a hivatali esküt. A megélhetés a romló pengő miatt egyre lehetetlenebbé vált, azt a magántanítás – alku szerinti (bab,

zsír, sertéshús, baromfi, vagy tűzifa, stb.) juttatással – biztosította.
Apám a debreceni főigazgatóság megbízásából elindította a dolgozók gimnáziumát, később a ***Bessenyei György Népi Kollégium*** mellékhivatású nevelőtanára lett.
A negyvenes évek apáméknak – a gimnáziumi órák mellett – reggeltől késő estig tartó óraadásokkal teltek el. Mindez éppen csak arra volt elég, hogy jómagam (1946) és öcsém (1947) megszületése után a családot el tudják látni.

A tanítás lassan konszolidálódott, de a politikai viszonyok megnehezültek. A gimnáziumokat államosították, azok vezetőit leváltották, elbocsátották, becsukták. Ezekről az évekről bővebb ismereteket adnak egyik tanítványának, Galambos Lajosnak az írásai: a „*Hideg van tegnap óta*" c. regénye, és a Népszabadságban 1964-ben apámról írt tárcája.

Apám első osztálya 1949-ben – botrányos körülmények között – érettségizett. Az érettségi elnök mindenkibe és mindenbe belekötött, a tanítványoknak igazi „kényura" lett, mert a gimnázium katolikus volt. Mégis a tanítványok háromnegyede már a 10 éves találkozón egyetemi oklevéllel rendelkezett, egyikőjük – mérnökként – találmányáért Állami Díjat is kapott.
1949. októberben a ***Vasvári Pál Gimnázium*** igazgatóhelyettesének nevezték ki. A Bessenyei kollégiumot összeolvasztották az államosított ***Szent Imre kollégiummal***, és megbízták ennek az igazgatóságával is.
1950-ben a ***Zrínyi Ilona Gimnázium*** igazgatójává nevezték ki, amely a Zrínyi, az evangélikus és az angolkisasszonyok gimnáziumának összevonásával alakult meg. A gimnázium 1952-ben minisztériumi kitüntető oklevelet kapott, apám pedig a „*Közoktatás Kiváló Dolgozója*" lett.
1954-ben – „népgazdasági érdekből" – ***a Kossuth Lajos Gimnáziumba*** helyezték át igazgatónak. A Kossuth Lajos Gimnázium ***Nyíregyháza*** első és elismert középiskolája volt, tantestületét mindenkor kiváló „professzorok" alkották. Apám áttanulmányozta az iskola történetét, s annak alapján dolgozta ki az iskola célkitűzéseit, ezek között a gimnázium 150 éves jubileumi ünnepségének megszervezését. 1957-ben megjelent az általa szerkesztett jubileumi évkönyv.
1956 októberében Nyíregyházra is elérkezett a forradalom, novemberben átgördültek a „testvéri tankok". Amikor a forradalmi tömeg a gimnázium udvari kapuját döngette, a tanulókat az utcai hátsó kapun kiengedte, a kollégistákat pedig tanártársával hazautaztatta.
Akkor is, később is sokszor átgondolta, amit tett. Összevetette azokkal az eseményekkel, amelyek akkor másutt megtörténtek: hányan pusztultak el – Pesten néhány kiváló tanítványa is – sortüzekben, de a Kossuth gimnáziumból egy diák sem.
1957-ben mégis fegyelmit indítottak ellene, de továbbra is vezethette a gimnáziumot – „békés együttélésben" a pártvezetőkkel, a művelődésügyi osztállyal. Nem volt hajlandó belépni a pártba, ezért ezután a „békés együttélés" megszűnt. Vizsgálatot rendeltek el ellene, állásából azonnal felfüggesztették, munkabérét felére csökkentették.
Írásbeli megrovásban részesítették, mert a forradalom napjaiban az „…(értelmiségi) bizottság tagjainak működéséhez helyiséget és írógépet biztosított"

Két év után ezt a munkát is megvonták tőle, óraadási lehetőségeit elvették. 1959-ben a megyei művelődési osztályon közölték vele és édesanyámmal, hogy attól a tanévtől általános iskolába helyezték át őket. Indoklás nem volt. Áthelyezésüket nem fegyelmi büntetésként, hanem megalázásként hajtották végre.
Apámat is, édesanyámat is jóakarattal fogadták az új intézetekben. Apám az ***1. sz. általános iskolában*** – latinon kívül – magyart, történelmet, matematikát, politechnikát és mezőgazdasági ismereteket tanított, tanulóival együtt művelte az iskolakertet.
Egyidejűleg megakadályozták, hogy apám akár az újságban, akár a rádióban folytassa cikksorozatait, a TIT-ben megszüntették szakosztályelnökségét. Levéltári kutatással mégis elkészítette a Ságvári telepi króniká-t.

Pár év után a minisztériumhoz fordult a munkakörülményeinek rendezéséért. 1963-ban visszahelyezték a Zrínyi Ilona Gimnáziumba, édesanyámat pedig a Kölcsey Ferenc Gimnáziumba.
A Zrínyi Gimnáziumba visszatérve megenyhült körülötte az ellenséges légkör. Támogatást ugyan nem kapott, de a nyugodt tanítás körülményei lehetővé tették, hogy folytassa levéltári

kutatásait, tanulmányokat készítsen. A TIT-ben visszakapta szakosztály elnöki megbízatását. Az iskolai szakköri munkában magas szintre emelte a tehetséges tanítványainak tudását; a televízió 1969., 1972. és 1976. évi „Ki miben tudós?” versenyeiben egy-egy tanítványa helyezett lett. Az egyik ma főiskolai tanár, a másik akadémikus Chilében.

Dr. hab. Láczay Magdolna, Prof. HC., tanszékvezető főiskolai tanár, volt tanítvány így emlékezik: *„Amúgy jól megvagyok, csak a lábam nem akar engedelmeskedni* – mondja a telefonba –, *de nem unatkozok. Nézem a szekrényem fölé helyezett képeket, az én négy dédunokámat, akik nemzetközivé tették a családot. Van köztük félig lengyel és japán is, ez a kicsi, mint egy szamuráj!*

Nem csodálkozok, mert két fia is tanult és dolgozott külföldön, a lánya itthon folytatta édesapja hivatását, de az unokák közül többen is külföldi egyetemen diplomáztak, doktoráltak.

A sok évtizedes ismeretségünk megkönnyíti a beszélgetésünket, és humorosan mondja, hogy megöregedtek a tanítványai, az érettségi találkozókra is ritkábban kerül sor, de ő kivárja a 100. évét, hogy megkaphassa a márványdiplomát. Reméljük, sikerül, hiszen nagy idők tanúja, értő elemző krónikása volt akkor, amikor a helytörténet kutatására még csak kevesen mertek vállalkozni…

Nyíregyháza több középiskolával rendelkezik, …ma három gimnázium köszöntheti benne volt tanárát, a Szent Imre Gimnázium, amely a Kir. Katolikus Gimnázium jogutódjaként jött létre, a Kossuth Lajos Gimnázium és a Zrínyi Ilona Gimnázium, ahol a leghosszabb ideig dolgozott…

Igényes tanárként ismerték diákjai, kollégái. A kedvelt latin oktatásának háttérbe szorulásával a történelem felé fordult inkább a figyelme. A Hársfalvi Péter által vezetett megyei levéltárban ő dolgozta fel elsőként az 1945-ös földreform megyei történetét, és ezzel országos hírnevet szerzett magának. A Jósa András Múzeum kiadványaiban, majd az újrainduló Szabolcs-Szatmári Szemlében jelentek meg írásai. Nem a kor által megkívánt dogmatikus történetszemlélet szerint dolgozott, hanem a források abszolút tisztelete vezette. Külön megemlíthető a Kossuth Emlékkötetben megjelent megyetörténete, amely alapja lett a megyei honismereti mozgalomnak. Saját élményem és szerencsém, hogy hitt a tehetséggondozásban. A kiválasztottak forrásokkal való megismertetésének, a megfelelő elemzési módszerek megtanításának köszönhetően diákjai sorra nyerték a helyi és országos versenyeket. Egész pályája során tisztelet övezte, de vezetői babérokra már nem vágyott, valószínű. nem is kaphatott volna. A politika számára megtűrt, de nem támogatott tanár azonban érezhette, hogy mindenütt akad olyan diákja, aki az embert, a tanárt mély tisztelettel támogatja.

Így van ez most is, hiszen a három volt munkahelyén, a három középiskolai intézmény élén három tanítványa áll, akiknek nagy segítséget jelent, hogy Sándor bácsi megírta iskolatörténetüket. A város vezető testületeiben még ma is többen mondhatják el magukról, hogy a Sándor bácsi tanítványai voltak, bizonyítván, hogy a tanári hivatás beteljesedése évtizedekkel a nyugdíjba vonulása után is hitelesíti azt a magára formált költői hitvallást, hogy jót és jól kell oktatni, ebben rejlik az ő titka is.”

Tanári pályáját 1976-ban fejezte be, az utolsó osztályával ő is elballagott. Budapestre költözött az ott élő húgomhoz (ő apámék hivatását választotta!) és öcsémhez. Tavasztól őszig a Budakalászon található kertjében kertészkedett, a téli időszakokban tájképeket, csendéleteket festegetett, vagy kis szobrokat, fejeket faragott.

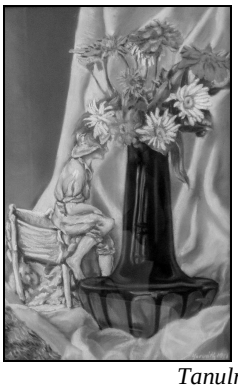

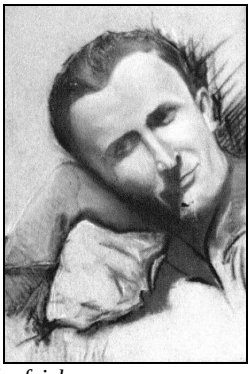

Tanulmányfejek, csendélet, önarckép

Iskoláit, tanítványait számon tartotta, megírta iskoláinak a történetét, amelyek nemcsak a személyességétől, hanem a források felkutatásától is lettek hitelesek. Amíg egészsége megengedte, rendszeresen részt vett régi tanítványainak érettségi találkozóin, ill. a kir. kat. gimnázium jogutódjaként megalakult „Szent Imre” Katolikus Gimnázium Baráti Körének találkozóin.

Azokon túl is szívesen találkozott, beszélgetett velük otthonában. A régi tanítványokkal emlékezve mindig azzal búcsúzott tőlük: „*Jó pályát választottam, a munkám igazi elismerését, jutalmát a ti szeretetekben kapom meg minden alkalommal.*”

Tanári diplomája előbb aranydiplomává, később gyémántdiplomává, majd rubindiplomává, sőt vasdiplomává „érett”. Várta és reménykedett, hogy talán a márványdiplomát is megéri, de ezt már nem tudta megvárni.

A tanítványai által kitüntetett tiszteletben tartott tanár – nekem, húgomnak és öcsémnek csodálatos édesapa – 2014. február 14-én, egy hónappal 98. születésnapja után elment a minden élők útján.

Fia, HORVÁTH PÉTER
Nyíregyháza

„Nem lesújtani kell a diákot, hanem felemelni.
Épp ezért, akinek gúnyos, csúfondáros a természete, az ne menjen tanárnak.
Magam tanáromtól tanultam majdnem mindent, ami bennem ér valamit:
emberszeretetet, hazaszeretetet, becsületet,
az igazsághoz való törhetetlen ragaszkodást.”
(Füst Milán)

J

JANKÓ SZÉP SÁNDOR (Szilágyszeg [ma Románia], 1944. szeptember 26. – Nagyvárad [ma Románia], 2002. szeptember 21.): fizika szakos középiskolai tanár, iskolaigazgató

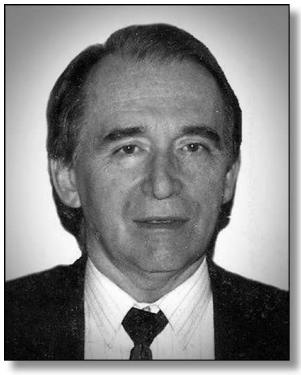

Szülei: Jankó Sándor, kereskedő és Sághi Mária, munkás. A szilágyszegi általános iskola befejezése után a középiskolát Zilahon végezte. 1962-ben érettségizett.
Felsőfokú tanulmányait a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem fizika szakán folytatta, 1967-ben szerzett tanári diplomát.

1967-ben került ***Nagyváradra***. Előbb a volt ***2-es Líceumban***, majd 1978-tól az ***Alexandru Moghiorosról 5-ös számúra*** átkeresztelt, a rendszerváltás után ***Ady Endre*** nevét viselő ***líceumban*** dolgozott fizikatanárként.

1972-ben vette feleségül Szép Ilona francia szakos tanárt.

Gyermekeik: Sándor Tibor (1973), Ilona Yvett (1974) és István Tamás (1976).

1985-ben szerzett első fokozatú tanári minősítést (fokozati dolgozatának irányítója dr. Gábos Zoltán professzor volt).
1990 januárjától 1992 decemberéig töltötte be első ízben az újra magyar tannyelvűvé alakított Ady Endre Líceum igazgatói tisztét. Ez idő alatt több testvériskolai kapcsolat létesítését kezdeményezte magyar- és németországi gimnáziumokkal, illetve intézménymenedzseri továbbképzésen vett részt Hollandiában.
A ’90-es évek első felében aktív szerepet vállalt a helyi politikában, az RMDSz alapító üléseitől kezdve az 1992-es indulásig a nagyváradi polgármester-választáson. 1993-ban az országos Képviselők Tanácsának tagjává választották, 1992 és 1996 között Nagyvárad Önkormányzati Képviselő Testületének tagjaként is dolgozott az iskolában végzett munkája mellett, majd fokozatosan visszavonult a nyilvános politizálástól.

Vitákat kavart leváltását követően, 1993 januárjától a tanítás mellett az iskola támogatására létrehozott Alma Mater Alapítvány ügyvezetőjeként tevékenykedett, a líceum műszaki, elsősorban számítógépes felszereltségének gazdagításához, illetve az idegen nyelvi laboratórium felújításához, korszerűsítéséhez nyújtva segítséget. 1994-től az alapítvány égisze alatt kezdte el működését az Almater Prest oktatási vállalkozás, mely különféle, elsősorban hiányágazatokban indított tanfolyamok szervezése út-

ján gyarapította az alapítvány anyagi forrásait és bizalmi tőkéjét.

1997 őszétől 2002 nyaráig újra az Ady Endre Líceum igazgatói tisztségét töltötte be. Az intézményépítést és testvérintézményi kapcsolatok ápolását folytatta.

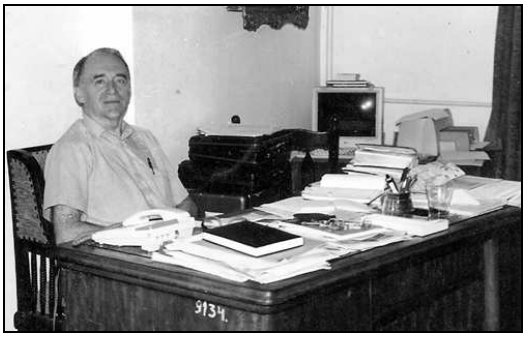

Igazgatói irodájában

Egyetemi évei alatt kezdett szenvedélyesen érdeklődni a természettudományok mellett a filozófia, esztétika, különösen pedig a filmelmélet iránt, amatőr fotózással és filmezéssel kiegészítve. Pályamódosításig nem jutott, de tanárként soha nem volt szigorú szakbarbár, előszeretettel alkalmazott interdiszciplináris szempontokat, megosztotta tanítványaival a filmművészet és fotózás, a művészet- és filozófiatörténet terén szerzett műveltséget.

Ez idő tájt a helyi sajtóban és A Hét című folyóiratban publikált tudománynépszerűsítő írásokat.

Diákjai több ízben szereztek elismerést az iskola számára országos szintű tantárgyversenyeken: egy második és egy harmadik helyezést, több dicséretet, három alkalommal utazhatott egy-egy tanítványa az országos válogatottal a fizika tantárgyverseny nemzetközi fordulójára.

Pedagógusi érdemeit a ’80-as évek közepén *kitüntetett tanári díjjal* jutalmazták, annak ellenére – tenné hozzá ő maga egy félmosollyal –, hogy eszében sem volt belépni a pártba.

2002 szeptemberében, fejében új, reményteli tervekkel, váratlanul érte a halál.

Egyik tanítványa, *dr. Sarkady Zsolt*, így emlékezik rá:

„Jankó Szép Sándor különleges ember volt. Különlegessége személyiségének sajátosságában rejlett, mely sajátosság jellegzetesen megkülönböztette attól a társadalmi csoporttól, melynek tagja volt. Azt nem állítom, hogy tudatosan akart különbözni és ezáltal tetszést, vagy elutasítást kiváltani környezetéből, de egy feszes magatartásminták és sztereotípiák által dominált közösség valódi nonkonformistájává vált. Nonkonformizmusa különösen 1989-et megelőzően volt szembetűnő, amikor a hatalom a pedagógustól számtalan, az oktatással össze nem függő tevékenységet is elvárt. Ez a viselkedésminta tulajdonképp nemes értelemben vett liberalizmus volt, nem annak mai félreértelmezett, hanem inkább reformkori változatában. 1989-et követő tevékenysége a bizonyíték rá, hogy hitt a közösség megtartó erejében és az észszerűen megalkotott szabályok közösségépítő jellegében.

Jankó Szép Sándor annak ellenére, hogy számos tanulmányi versenyre készített fel sikerrel tehetséges tanulókat, elsősorban nem fizikatanár, hanem valódi nevelő, pedagógus volt. Szerencsésnek érzem magam, hogy diákja lehettem. Ami vagyok, általa vagyok, amivé lettem, érette lettem, hisz azon kevesek közé tartozott, aki nem csupán valós jelenlétével volt képes oktatni-nevelni, hanem virtuális, illetve mögöttes jelenlétével is. Akkor is jelen volt az ember tudatában, amikor már rég nem hatott közvetlenül, egy életre szólóan bevéste oda magát, életről alkotott nézeteit, mentalitását, érdeklődését.

Másokra gyakorolt lebilincselő hatását mi sem igazolja jobban, mint hogy kilencedikes koromban az első osztályfőnöki órára a volt osztályának két képviselőjével jelent meg, akik átadták nekünk mint egy értékes vagyontárgyat. Akkor nem értettem ennek az átadásnak sem az okát, sem a jelentőségét. Ma azonban világos előttem, hogy nem csupán én és évfolyamtársaim, hanem lélekben generációk sora élt és talán még ma is él a Jankó által elképzelt univerzumban.

Nevelési módszerének sikere abban rejlett, hogy minden kényszertől mentes volt. Szerinte nem azért kellett tanulni, mert ezt valamilyen ok kikényszeríti, hanem mert új ismereteket szerezni, a környező világunkat megismerni jó és felemelő érzés. Éppen ezért nagyon is megértette, ha valaki nem az ő tantárgya iránt érdeklődött, sőt hangoztatta is, hogy nem kell mindenkinek fizikusnak lenni. Mint ahogy ő is, azt hiszem, ha lehetősége lett volna rá, számtalan más dolgot is kipróbált volna. Felejthetetlen marad számomra, amikor a Challanger űrsikló katasztrófáját követő osztályfőnöki órán kifejtette, hogy ha az űrutazás veszélyessége miatt nem lenne, aki vállalkozna a kísérletek folytatására, akkor ő szívesen elvállalná az asztronauta szerepét. Vagyis az életét is kockára tenné a tudás és haladás szolgálatában. Ezért volt oly ádáz ellensége a kicsinyes, együgyű korlátoknak, melyek a józan ész szárnyalásának gátját képezik.

Hogy szerette-e diákjait, azt nem tudom, de hogy szégyellte érzéseit kimutatni, abban biztos vagyok. Éppen ezért mindazok, akik közel érezték magukat hozzá, igyekeztek minél inkább megfelelni elvárásainak, hogy ezáltal kiérdemeljék elismerését. Ez az igyekezet sokunkban nem szűnt meg az iskolaévek befejeztével."

Egy másik tanítvány, *dr. Lukács Kinga* az alábbi emlékeket idézte fel:

„Azon szerencsés emberek egyike vagyok, akit a Jankó Szép házaspár tanított. Jankó Szép Ilona a francia nyelv és irodalom szépségeivel ismertetett meg hetedik és nyolcadik osztályos koromban, a férje, Jankó Szép Sándor a fizikatanárom volt tizenegyedik és tizenkettedik osztályban. Szerény, visszafogott ember benyomását keltette, aki a fizika tantárgy szeretete és tanítása mellett az »igazi tanulásra« is ösztönzött minket...

Bizonyára senki előtt nem ismeretlen, hogy a diákok hajlamosak néha az órarendből egy-egy órát kihagyni... Két olyan tanárunk volt, akinek az óráiról soha nem hiányoztunk: az egyik ő volt, a másik Fodor Ferenc tanár úr, ő a történelmet tanította nekünk.

Márai Sándor sorait idézve: »*A szuverén ember, aki életét föltette az igazságok hirdetésére és gyakorlására, melyeket megismert és minden következménnyel vállal: természetesen mindig szerény és udvarias. Akkor is, amikor az igazságot hirdeti. A szuverén ember legfőbb ismertető jele, hogy nem fél semmitől, csak lelkiismeretétől, s ugyanakkor nem is sértődik meg semmitől.*«

Jankó Szép Sándor szuverén ember volt."

ANDRÁS EMESE,
az Ady Endre Líceum tanára
Nagyvárad

JÁNOVSZKY ETELKA (Szarvas, 1928. november 16. – Szarvas, 2013. június 30.): tanító, szakoktató, általános iskolai tanár

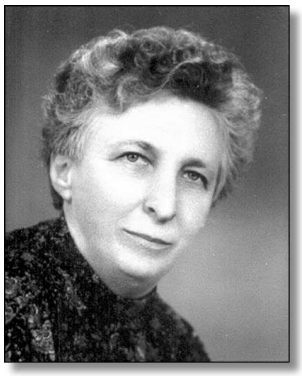

Pedagógus-tradíciókban gazdag családba született, Jánovszky György és Rohoska Etelka legfiatalabb gyermekeként. Az apai és anyai ágon egyaránt örökölte a pedagóguspályára alkalmasságot nyújtó ösztönös és tudatosan fejleszthető adottságokat. Szülei négy gyermeket neveltek fel szorgalmas, családcentrikus és vallásos légkörben, ahol a családtagok – így a gyermekek – lelkületét is a jóság, a békesség és a szeretet határozta meg.

Az elemi iskolában első tanítója édesapja volt. Tanulmányait a polgári leányiskolában folytatta, majd a családi hagyományokat követve beiratkozott a Szarvasi Evangélikus Luther Tanítóképzőbe. Itt tett képesítő vizsgát 1948. július 9-én. Ez volt az államosítás előtti utolsó egyházi évfolyam.

Tanítói pályájának első állomásai a ***Szarvas környéki tanyai iskolák*** voltak (***Horváth-puszta***, ***Hertelendi-major***, ***Ezüstszőlő***, ***Középhalom***).

„Munkásságának ezen helyszínein ismerkedett meg a háború utáni tanyai gyermekek társadalmi és szociális helyzetével. Missziói munkát végzett szellemi felemelkedésükért." – írja *Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna*, egykori osztálytársa, majd kollégája.

Az osztatlan tanítási rendszerű tanyai iskolákban történő helytálláshoz szükségét érezte, hogy ismereteit bővítse: ennek érdekében szakoktatói tanfolyamot végzett földrajzból és biológiából Debrecenben, 1951-ben. A felső tagozatos gyermekek tanításához e tanulmányai nyújtottak alapot.

1952-ben szomorú fordulatot vett élete: egy kötelező mezőgazdasági munka során szerzett betegsége miatt rokkantsági nyugdíjba került. A gondos orvosi kezelés, családtagjainak önzetlen ápolása és a lelkében élő hivatástudat segítette ahhoz, hogy 1964 áprilisától folytathassa szeretett hivatásának gyakorlását – most már a ***szarvasi 2. sz. Általános Iskolában***. Ismét fontosnak tartotta a munkája alaposabb, szakszerűbb végzéséhez elengedhetetlen továbbképzését, ezért a Szegedi Tanárképző Főiskola levelező tagozatán magyar-ének szakos tanári diplomát szerzett.

Életének ezt az időszakát munkájának egyik legjobb ismerője – *Zsáky Istvánné*, az iskola igazgatója – így ítéli meg: „A hatvanas évek elején – egy hosszabb betegség után – folytatta pályáját a szarvasi 2. sz. Általános Iskolában, ahol a testület örömmel fogadta a pedagógusdinasztia tehetséges, elhivatott tagját. Magyar nyelvet, irodalmat, éneket tanított. Olyan pedagógust nyert vele az iskola, aki – ha helyettesíteni kellett – bármely tárgy ismeret- és tudásanyagában, szakmódszertanában kiválóan felkészült és eredményes volt. A kollégák tisztelték, értékelték nemcsak munkásságáért, hanem derűlátó, nyílt és végtelenül szerény egyéniségéért."

Jánovszky Etelka pályatársa, dr. Szilvássy Lászlóné szintén tanyai iskolákban töltött ötéves szolgálat után került a 2. sz. Általános Iskola tantestületébe. Mindketten osztályfőnökök lettek 40 feletti létszámú ötödik osztályokban.

Ezekről az időkről így emlékezik *dr. Szilvássy Lászlóné:* „A tanulók jó része különböző okok miatt hátrányos helyzetű volt, jó páran túlkorosan, osztályismétlőkként kerültek osztályainkba. Igazi nehéz terep! Tantermeink hatalmas hodályok voltak, nehezen felfűthetőek (a korabeli szenes kályhákkal). Az olajos padlók csak seprést igényeltek. Túl sok időt nem töltöttünk a körülmények elemzésével. Minden energiánkat lefoglalta a rengeteg tennivaló (szombaton is volt tanítás). Természetesnek vettük, hogy délelőtt-délután is voltak feladataink (pl. délután úttörő-foglalkozás, értekezletek, szakmai, ideológiai továbbképzések, családlátogatások, társadalmi munkák stb.). Mindenki pedagógiai felfogása, lelkiismerete, természete és vérmérséklete szerint tette a dolgát. Etelka végtelen türelemmel és jósággal – mert ő ilyen volt. Soha nem hallottam, hogy felemelte volna a hangját (csodáltam is ezért). Körülötte minden tiszta és rendezett volt. Szép füzeteiben egyenletes kézírással sorakoztak a vázlatok – az órákra történő alapos és aprólékos felkészülés mintái."

Nemcsak a szorosan vett oktatói tevékenység kötötte le figyelmét, hanem a nevelés minden színterét igyekezett a gyermeki személyiség eredményes fejlesztésének szolgálatába állítani.

Erről így emlékezik *Zsáky Istvánné*: „A gyermekszeretet, hivatástudat motiválta, amikor munkát vállalt a korabeli ifjúsági mozgalomban. Kezdetben rajvezetőként szerették meg tanítványai, később a csapat gazdasági vezetőjévé választották. Évtizedeken keresztül szervezte, segítette a nyári táboroztatás nehéz, mindig új feladatokat jelentő munkáját. Igényes, gondos, a gyermekekért végzett áldozatos munkájáért többször kitüntette a vezetőség.

Az olvasóvá nevelést is szívügyének tekintette. Felkeresve a város könyvesboltjait kiválasztotta azokat a kiadványokat, melyek leginkább megfeleltek a tanulók érdeklődésének és fejlődésének. A tanítványok az ő segítségével kezdték kialakítani saját kiskönyvtárukat, de kollégái is általa jutottak az érdeklődésüknek megfelelő legújabb, értékes irodalmi alkotásokhoz.

A készségfejlesztés (írás, olvasás, beszéd, fogalmazás) tudatos és következetes munkájában is maradandó érdemeket szerzett. Tehetséggondozó munkája sikereit mutatták a tanulmányi versenyeken (városi – megyei – országos) elért eredmények.

Karvezetőként nemcsak a tiszta forrásból való választást tartotta fontosnak, hanem az énekkari munka megszerettetését, a zenei nevelés emberformáló jelentőségét, az érzelmi, esztétikai hatások beépítését a személyiségbe. Az ének-zene oktatását nagyon tudatosan állította a hazafias nevelés szolgálatába, így az iskolai ünnepélyek élménye, hatása maradandóvá vált.

Szakmai munkaközösségi feladatként bemutató tanításokat tartott, ha erre felkérték. Szívesen átadta tapasztalatait nevelésben, korszerű óravezetésben.

Bemutatta többek között a differenciált óravezetést, a személyiségre bontott fejlesztést, a csoportfoglalkozások módszereit. Kereste és jó érzékkel alkalmazta azokat az eljárásokat, melyekkel fejleszthető a személyiség, gondozható a tehetség. Ennek eredményei osztályfőnöki munkájában jelentek meg példásan.

A szigort, a következetes nevelést minden területen és minden esetben a gyermekek iránti mélységes tisztelet, szeretet motiválta. Gondjaik, problémáik megértése és a megoldásuk segítése a helyesen alkalmazott tolerancia – ez jellemezte vezetői stílusát."

Külön is megemlékezhetünk osztályfőnöki munkásságáról. Erről *dr. Szilvássy Lászlóné* így ír: „Mint osztályfőnök igen jól ismerte tanítványait – tősgyökeres szarvasi lévén –, a családi körülményeket és összefüggéseket is. Tanítványai érezték a benne lévő érdeklődést, szeretetet és szelídséget. Szerették és tiszteltek."

Nevelői pályafutásának erről a területéről őriz szép emlékeket egyik tanítványa is – *Timárné Hunya Tünde* (most már főiskolai docens) –, akinek Jánovszky Etelka négy éven át osztályfőnöke volt: „A számunkra igazán fontos embereket nem feledhetjük el. Csak azért veszítjük el, hogy hiánytalanul megtalálhassuk őket a szívünkben: bármikor, bármilyen helyzetben előhívhatók, megidézhetők. Nem halványul sem arcuk, sem nevetésük, sem emberi tartásuk. Nem árt nekik az idő…

Etelka néniről először énektanárhoz méltóan telt, dallamos nevetése jut eszembe. Mert bár visszafogott, de jó kedélyű ember volt; sokat nevetett velünk.

Testnevelés tagozatos osztályként fékezhetetlen energiájú, eleven társaság voltunk. Ő azért tudott megzabolázni bennünket, mert mindannyiunkkal személyes kapcsolata volt: társaságában fontosnak érezhettük magunkat. Minden diákkal – a legrosszabb fiúval is – egyformán törődött, évtizedekkel azután is, hogy elhagytuk az iskolát. Többen, többször megfordultunk az otthonában. Egyesével, társaságként is szívesen látott vendégül bennünket. Az osztálytalálkozókon sem volt köztünk generációs szakadék vagy üres udvariaskodás: gyermeki kíváncsisággal fordult az életünk, a sorsunk felé. Nem ítélt meg, csak kérdezett-kérdezett… Elvárásai mégis világosan érezhetőek voltak velünk szemben.

Középiskolás korunkban könnyedén megéltünk abból, amit tőle tanultunk magyarórán. Irodalomból tájékozottak, nyelvtanból pontosan elemzők, jól fogalmazók lettünk a kezei között. Évtizedek múlva is előkerültek otthonában gyerekkori fogalmazásaink, jól sikerült munkáink. Mint saját gyermekei ereklyéit őrzi az anya, úgy találtuk nála, rendben eltéve az általunk rég feledett dolgainkat. Énekóráin kamaszként sem kellett szégyenkeznünk, pedig keményen megdolgoztatott bennünket. Nem volt alibi óra az énekóra.

A történelmi sorsfordulókra emlékező iskolai ünnepségekre kitűnő dramaturgiájú, életszerű műsorokat állított össze. Felnőttként is könyv nélkül szavaltuk, amit tőle tanultunk. Mert megélt eseménnyé, élménnyé vált mindaz, amit elképzelt és színpadra vitt velünk. Úttörőrajként élvezhettük mellette a szabadságot, de az első pillanatban ott termett, ha elszabadultak az indulatok. Három férfi testnevelő tanárunkban rendre felébresztettük az alvó oroszlánt. Mégis meghunyászkodtunk az aprócska, fehér hajú, törékeny nő előtt. Hogyan csinálta?!

Előtolulnak az emlékek: iskolarádiót szervezett, mely nekünk, rólunk szólt. Büszkévé tett bennünket, hogy ötletelhettünk, dolgozhattunk önállóan. Megdöbbentő, mennyire partnerként kezelt minket, gyerekeket. Pedig ez nem volt akkoriban bevett pedagógiai eljárás. Hevenyészve, percek alatt rótt soraimat nézve egy dolog bizonyossággá érik bennem: róla akarok írni, mégis rólunk szól minden. Mert úgy tűnik, mintha az ő életében csakugyan rólunk szólt volna minden. Legalábbis ezt hitette el velünk, tanítványaival. Pedig bizton tudom, mert szomszédjában nevelkedve, láttam: jó leány, jó testvér, jó barát volt!

Mindig is sejtettem, mennyire elevenen él bennem ő, aki nem rokonom, nem folyik ereimben a vére. Vagy történt valami vérátömlesztés, csak én nem tudok róla?... Köszönöm, hogy gondolhattam rá! Tartoztam, tartozom neki (hozzá?) – mindörökké. És ezzel nem vagyok egyedül!”

Jánovszky Etelka sokoldalúságát, személyiségének gazdag tárházát *Zsáky Istvánné* következő soraiban is felfedezhetjük:

„Humanizmusa szép hagyományt teremtett iskolájában. Minden pedagógusnap azzal zárult, hogy elindult egy kis gyermekcsapat sok-sok virággal. Vezetésével felkeresték a város temetőiben azoknak a pedagógusoknak a sírjait, akik valamikor az intézményünkben dolgoztak. Egy-egy csokorral mondtak köszönetet, hálájukat és szeretetüket kifejezve a megemlékezéssel. Megtanította a gyermekeket arra is, hogy az élet ugyan mulandó, de az emberek emlékét nemzedékeken át tisztelni, becsülni kell, és ez kötelesség.

Amikor az iskola tornatermének építési munkáit megkezdték, a tantestület, szülők, gyermekek kívánságára ő helyezhette el az építmény alapkövét. Már közel a nyugdíjas évekhez – ezzel is méltatni kívánta a város legnagyobb iskolájának közössége Etelka életművét.

Sok pedagógus példaképévé vált egy-egy tette, emberi tartása, hivatásszeretete – anélkül, hogy erre valaha is vágyott, vagy törekedett volna.”

Családi életéről meg kell említenünk, hogy szoros családi kötelékben élt szüleivel, nővéreivel és az ő gyermekeikkel. Nem volt soha magányos. Ő is megkapta mindazt, amire egy emberi léleknek szüksége van: szeretetet, odafigyelő és gondoskodó közösséget.

Nyugállományba vonulása utáni éveiről ismét *dr. Szilvássy Lászlóné* emlékezik: „Nyugdíjazása után még nem fáradt el, volt még tartalék energiája. Töretlen lelkesedéssel állt helyt olyan posztokon, ahol szükség volt rá, ahol még több nehézséggel kellett megküzdenie. Ilyen igazi mély víz volt az »általános iskola ifjúsági tagozata« vagy »fiatal felnőtt oktatás« fedőnevű délutáni küzdelem azokkal a 15-16 év körüli ifjakkal, akik nem fejezték be az általános iskolát, mert megbuktak, kimaradtak stb., de tankötelesek voltak, vagy csak szerettek volna 8. osztályos bizonyítványt. Ők csak jártak, de – tisztelet az igen ritka kivételnek – tanulni nem akartak. A jó Isten a megmondhatója, mennyi akaraterő kellett

ahhoz, hogy ezt az utat végig lehessen – megfutamodás nélkül – járni.
Nehezen vált meg az iskolától, de egyszer ez is bekövetkezett."

A pedagóguspálya iránti hűségét, az évtizedeken át kifejtett értékes szakmai tevékenységét igazolják azok a díszoklevelek, melyeket a megadott évfordulókon adományoztak számára: aranyoklevelet 1998-ban, gyémántoklevelet 2008-ban vehetett át, a vasdiplomát pedig 2013 tavaszán állították ki a nevére.

A gyémántdiplomások között (2008)

Életének utolsó szakaszáról *Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna* így ír: „A pihenés kezdő éveiben még dolgozgatott kertjükben. Sokan nyitottak rá ajtót. Szeretett társalogni látogatóival. Érdekelte tanítványai sorsa. Unokahúgait és családjaikat sajátjaiként szerette. Szarvas zenei életének rendszeres támogatója volt.
Kezdődő betegségeit türelmesen fogadta és viselte el. Földi dolgait elrendezve, csendesen távozott. Legyen áldott az emléke, amit mi is kegyelettel megőrzünk."

2013. június 30-án, a vasárnap csendjében, otthonában, szerettei között életét visszaadta teremtő Urának.
Dr. Szilvássy Lászlóné ezzel a gondolattal zárja megemlékezését: „Halálával egy lelkiismeretes, színes pedagógus-életpálya ért véget."

Mindannyian, akik ismertük, szívünkben őrizzük szeretetre méltó emlékét.

Forrás: családi és munkatársi visszaemlékezések.

Rokona,
KONDACS MIHÁLYNÉ PODMANICZKY MÁRIA
Szarvas

DR. JUHÁSZ IMRE (Hajdúdorog, 1932. január 13. – Hajdúszoboszló, 2013. december 4.): tanító, történelem-földrajz szakos középiskolai tanár, múzeumalapító-vezető, helytörténész

Háromgyerekes család legkisebb gyermeke volt. Apja, Juhász Antal géplakatos, később cséplőgép-tulajdonos, anyja, Bereczki Julianna háztartásbeli. A szülők családcentrikusan nevelték gyermekeiket, és a középiskola elvégzése után valamennyiük számára igyekeztek biztosítani a továbbtanulás lehetőségét.
Az elemi és polgári iskolát szülővárosában végezte, ott járt egyházi (görög katolikus) tanítóképzőbe is, de a tanítói képesítést Debrecenben szerezte meg, mivel a „reakciós" intézmény működését az állam időközben megszüntette. Az egyházi iskola következetes munkára és szigorú erkölcsre nevelte növendékeit.

Pályáját 1950-ben tanítóként kezdte a Széphalom melletti ***Alsóregmecen***, majd folytatta ***Biharnagybajomban.*** Itt határozta el, hogy ismereteit, látókörét tovább bővíti. Így került vissza Debrecenbe, ahol 1952 és 1956 között a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett középiskolai tanári diplomát. Szakmai igényességével, precizitásával igen nagy hatással volt rá dr. Jausz Béla professzor, a pedagógiai tanszék vezetője, akinek intézetében demonstrátorként működött. Tagja lett az ottani tudományos diákkörnek, s a *Tanszabadság* című díjazott dolgozatával először kóstolt bele a pedagógiatörténeti műhelymunka rejtelmeibe.

A tanári diploma megszerzése után, 1956 őszén kinevezést kapott az alig 10 éves múlttal rendelkező ***hajdúszoboszlói gimnáziumba***, amely 1950-től Irinyi János, majd 1958-tól a helyi

származású ***Hőgyes Endre***, a „magyar Pasteur” nevét viseli. Itt nyugdíjazásáig történelmet tanított, s ezt több éven át kiegészítette a művészettörténet, rövid ideig a földrajz, majd az akkoriban bevezetett „Világnézetünk alapjai” tárgy oktatásával is.
Szoboszlói működésének első éveiben írta meg „summa cum laude” minősítéssel bölcsészdoktori disszertációját a város jeles szülöttéről Gönczy Pálról, Eötvös József munkatársáról.

1957-ben e városban alapított családot, felesége Regős Ágnes fizika-matematika szakos középiskolai tanárnő lett. Házasságukból két gyermek született: Imre (1961), aki közgazdasági egyetemet végzett és Nóra (1964), aki a pedagógusi életpályát választotta hivatásul.

Hajdúszoboszló, az egyre híresebb fürdőváros és szépen fejlődő gimnáziuma kiváló terepet nyújtott tanári hivatása kiteljesedéséhez. Igazán itt ízlelte meg az emberformálás szépségeit és értékeit, s itt nyílt sokrétű lehetősége a hasznos közszerepléshez.
A gimnáziumban nevéhez fűződik az ún. Hőgyes-kultusz megteremtése, mely egyszersmind jól szolgálta a diákok hazafiságra nevelését is. 1974-ben dolgozta ki a névadó tiszteletének változatos programját, s csaknem két évtizeden át támogatta az iskola vezetőségét az ezzel kapcsolatos rendezvények szervezésében, együttműködve az ifjúsággal és a tantestület tagjaival. A legfontosabb célt egyebek közt így fogalmazta meg: *„A nemzetközi hírű orvosprofesszor, Hőgyes Endre emlékét nemcsak külsőségekben kívánjuk ápolni, hanem szellemiségében is. Ehhez pedig az szükséges, hogy törekvésünk kilépjen az ünnepi megemlékezések, osztályfőnöki órák szokványos, sablonos kereteiből, és aktuális tevékenységünk ösztönzőjévé váljék.”*
A Hőgyes-napok lényege az iskolai munka komoly, olykor játékos, hangulatos, meg-megújuló ösztönzése volt. Középpontjában olyan komplex rendezvénysorozat állt, amely pozitívan befolyásolta az iskola tanulmányi eredményeit, erősítette a diákok munkamorálját, szélesítette kulturális látókörét, színezte sportéletét. A névadó életét, munkásságát felölelő vetélkedők az egymást követő diáknemzedékekhez közelebb hozta Hőgyest, a szoboszlói diákot a kor jellegzetességeivel, a tiszta jellemű embert, a sikeres tudóst, a közéleti felelősséget is vállaló szervezőt. Mindezt kiállítások, változatos szimbólumok alkalmazása egészítette ki. A versenyeket minden évben értékelő iskolai ünnepség, koszorúzás és az elismerések, jutalmak átadása zárta le.

Gönczy Pálról tart előadást a helyi gimnáziumban

Szakmai munkájában kiemelt hangsúlyt kapott a helyismeret, ill. a honismeret. Szervezeti fóruma a változó nevű történelemszakkör volt, mely 1957 őszétől 1992 tavaszáig folyamatosan működött, s kiterjedt gyűjtőmunkával megalapozta a város múzeumát. Az évről évre 15-25, olykor 30 fős közösség érdeklődése szerint munkacsoportokra oszlott, így végezte munkáját. A kutató szellemű diákok pályázatokat írtak. A regionális és országos versenyeken 29 fő ért el kiemelkedő eredményt. Az OKTV-n két szakkörös szerepelt sikeresen (első, ill. harmadik helyezett lett), míg egy az MTV által szervezett „Ki miben tudós?” című megmérettetésben országosan második helyen végzett történelemből.

Kitartó munkán alapuló tanári tevékenysége két területen emelkedett ki. Egyik a hajdúszoboszlói Bocskai István Múzeum megalapítása, fejlesztése; a másik pedagógiai (módszertani) és helytörténeti munkássága. Az elsőhöz tartozott a város néprajzi, történeti, szellemi értékeinek feltárása, rendezése és közkinccsé tétele. Vezetése alatt a teljes muzeális gyűjtemény tárgyi anyaga megközelítette a 18 ezer darabot. Megoszlása: történeti-helytörténeti, néprajz-népművészeti, képző- és iparművészeti, numizmatikai, valamint természettudományi gyűjteménycso-

port. A segédgyűjtemény részei: történeti dokumentáció (adattár), fotótár, könyvtár, folyóirattár. Az összesített segédgyűjtemény darabszáma meghaladja a húszezret. A ma is három épületben működő (nem számítva ide a Nemzetközi Modern Múzeumot) intézmény közel fél évszázad alatt több mint 100 kiállításával, rendezvényeivel szolgálta a város közművelődését. *Dr. Gazda László* ny. megyei múzeumigazgató 1998-ban így vélekedett Hajdúszoboszló múzeumáról: „…Juhász Imre elhivatott, hozzáértő, szakmailag megalapozott munkája révén vált Hajdú-Bihar megye jelentős múzeumi intézményévé".

Az egyik látogató így örökítette meg véleményét a vendégkönyvben: „Nagyon tetszett a kiállítás, jó látni: hogy és hogyan ápolják a hagyományt! Szép!"

A kiállítás megértését, látványának élményszerűségét gyakori tárlatvezetése és az általa összeállított kalauzok, képeslap-sorozatok segítették. 47 éves működése alatt sokat tett a múzeum névadójának, a hajdútelepítő Bocskainak kultuszáért is.

Úgy tűnik, hogy az ezerarcú közös múzeumi munka nem maradt hatástalan a gimnáziumi diákokra, hiszen felnőtt korukban többen lettek rendszeres látogatók, múzeumpártolók, sőt muzeológusok. Az egykori Hőgyes-diákok (szakkörösök) még évek múltán is számosan gazdagították a helyi gyűjteményt, jelentős anyagi eszközökkel segítették a „Hajdúszoboszló Múzeumáért Alapítvány"-t.

A múzeum szervezése mellett népszerűsítő és tudományos jellegű publikációinak száma meghaladja a százötvenet. Írásai különféle folyóiratokban v. újságokban láttak napvilágot: Történelemtanítás, Pedagógiai Szemle, Köznevelés, Honismeret, Természet Világa, Magyar Múzeumok, Múzeumi Kurir, Szókimondó, Hajdú-Bihari Napló, Hajdúszoboszló című városi lap. Témakörük szerint cikkei érintették a történelemtanítás módszertanát, a neveléstörténetet, a muzeológiát, valamint a helytörténet különböző területét. E téren megemlíthető Hajdúszoboszló gazdasági élete, oktatása, kulturális élete, egyházi emlékei, a város jeles szülöttei, különböző egyesületei, nem utolsósorban nemzetközi hírű gyógyfürdője, folyamatosan növekvő idegenforgalma.

Néhány jelentősebb publikációja:

– Az összehasonlító és szintetizáló kérdések szerepe az ismeretek ellenőrzésében; Történelemtanítás VII.1962.4.1-5p.
– Önálló feladatok a tankönyvvel és kézi atlaszszal, Köznevelés XIX. 1963.6.179-180.p.
– Múzeumszervezés a honismereti-helytörténeti szakkör segítségével, In. Honismereti szakkörök az iskolákban (szerk: Gálos Tibor) Tk. 1970.
– Hajdúszoboszló gazdasági fejlődése 1867-1914 között: In. Tanulmányok Hajdúszoboszló történetéből (szerk. Gazdag István). Hajdúszoboszló VárosiTanács, 1979.
– Pávai-Vajna Ferenc, a tudós geológus. Természet Világa, 1987. 2.
– A hajdúszoboszlói középiskolai oktatás története 1867-1980, 400 év Hajdúszoboszló neveléstörténetéből (szerk: Gazdag István). Városi Tanács V.B. Hajdúszoboszló, 1989. 169-227.p.

Főbb munkái:

– Gönczy Pál, a reformer pedagógus, HBM. Múzeumok Közl. 11. sz. Debrecen, 1969.
– A Bocskai István Múzeum négy évtizede 1958-1998. Hsz.1999.
– Hajdúszoboszló önkormányzata a rendszerváltástól napjainkig 1990-2000. Hsz.2001.
– Hajdúszoboszló monográfiája (1975) Tanulmány Hajdúszoboszló múltjából és jelenéből (9-13) 309-494.
– A római katolikus egyházközség múltja és jelene városunkban (Szókimondó, 2008. július-augusztus)

A közéleti tevékenység egész pályafutását végigkísérte. Kezdődött a tanácstagsággal, folytatódott a népi ellenőrzési megbízatással. Aktívan vette ki részét a Hajdúszoboszlói Városszépítő Egyesület, a Honismereti Bizottság, a Hajdúszoboszlói Kör és a Bocskai István Hagyományőrző Egyesület munkájából. Hosszú éveken át lelkesen dolgozott a Művelődésügyi Minisztérium és az országos Pedagógiai Intézet Módszertani Bizottságában. Mint korreferens, többször szerepelt a Történelemtanárok Országos Vándorgyűlésén. Tagja volt a Magyar Történelmi Társulat, valamint a TIT megyei és városi szervezetének. Csaknem 20 évig TIT-előadásokat tartott a helyi üdülőkben Hajdúszoboszlóról és fürdőjéről.

A különböző jellegű tevékenységéért többször részesítették elismerésekben:

– Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1961)
– Kiváló Tanár (1969)
– Szocialista Kultúráért (1987)
– Maróthi György Megyei Pedagógiai Díj és Emlékérem (1975),
– Hajdúszoboszló Városért (1988, 1992)
– Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (1996)
– Hajdúszoboszló város Díszpogára cím (2007)

Egyéniségéről, emberségéről *egyik kollégája* 1992-ben, amikor az iskolából nyugdíjba vonult, de a múzeumban továbbra is dolgozott, így írt: „Céltudatossága, munkabírása határtalan! A bőség zavarával küszködöm. 22 év óta ismerem, 15 éve minden cikkét elolvasom, 3 épületnyire és 2 udvarnyira duzzadt múzeumi anyagát sokszor végigcsodáltam társaságában vagy egyedül. Gyűléseken érvelési vaslogikáját, érettségiken plebejus humorát igyekeztem ellesni. Tanítási időben – délelőtt, délután – gyakran belegondoltam: hogy lehet ezt a munkatempót erővel és lélekkel bírni? A felnőttoktatás egyre rögösebb útján több mint egy évtizede mellette loholok, s ő erősít meg néha, hogy ez nem mellékjövedelmi forrás, hanem kicsit mostohán kezelt értékmentés. Ismerem kedélyességét a fehérasztal mellől is többször megszorítottam már unokái fotóival büszkélkedő kezét. 1982-ben készített vele a *Hajdúszoboszló* egy terjedelmes riportot. Ezen újból átrágtam magam: Gazdag életút! Nemcsak tanár, de népnevelő is. Igazi »gárdonyi lámpás« – hümmögök elismerően. Idén ment nyugdíjba, s az őt, az aktív nevelőt búcsúztató ünnepi méltatást bizony megkönnyeztem… Bár lenne távolabb tőlem érzelmileg ez a remek ember! Csak ne lenne nekem is (mint néhány humán szakos kollégának) a titkolt példaképe! …Ecseteljem szerteágazó történelemtanári, helytörténészeti vagy múzeumszervezői-vezetői sikereit?

Bevett szokás egy ilyen bemutatott személyiség legújabb terveiről is említést tenni. Dr. Juhász Imre – bár imádja őket – sosem lesz csupán az unokák mindenre ráérő babusgatója. Nyugdíjasként is lót-fut, új álmokat visz a megvalósulás felé:

a.) Előkészületben a Hajdúszoboszló élő népművészete kiállítása, ahol természetesen csak a jelenleg is alkotó népművészek állítanak ki.

b.) Hírneves gyógyfürdőnkben egy fürdőtörténeti tárlatot tervez létrehozni 1997-re a közelgő jubileumra.

Meggyőződésem, hogy ezeket a terveket tető alá hozza, majd jönnek az újabb közösséget szolgáló vágyak, s azok megvalósulásai. Ilyen ember ő… Nemcsak iskolai nevelőmunkában, de városban, sőt nemzetben gondolkodó és tervező egyéniség dr. Juhász Imre; tehát olyan magyar, aki számára az aktív munkásélet a szíve utolsó dobbanásáig tart.”

Részletek a temetésén elmondott búcsúbeszédemből:

„Hajdúszoboszló elmúlt 50 évének legjelesebb személyisége volt…

Imrével közel negyven éven át, betegsége tragikussá válásáig igen jó viszonyban voltam: a gimnáziumban kartársak, a város kulturális és közösségi életében harcostársak, világszemléletünkben a nép-nemzeti oldalon állók voltunk.

A búcsúbeszédre készülés elején fel-felörvénylő emlékképek kavarogtak bennem, és ez a világéletében precíz és tudóstanár még holtában is a segítségemre jött. Megtudtam, hogy mielőtt a romlékony test legyűrte az egészséges értelmet, Imre leírta a szakmai életútját… Ebből a testamentumszerű hagyatékból nekem csak válogatni kellett.

Hőgyes-tanárként fel-felvillan emlékezetemben néhány élethelyzet Imrével kapcsolatos múltunkból. A kis fehér lapocskákat sosem felejtem el, amelyekre leírta az egyes elintézendő napi feladatokat. Néha még a lyukasóráján is elautózott valamilyen ügynek a végére járni. De a sürgős múzeumi elintézendők ellenére a napi tanításban mindig képben volt!...

Sokat adott tanulóinak, de sokat is követelt. Ám emberséges szigorából következően érettségin sohasem buktatott. Az izgulós vizsgázókat sikerült megnyugtatnia kedélyes beszédmodorával. …nemcsak bennem maradtak meg eleven élted jellegzetes pillanatai, ahogy biztatod a megrettent vizsgázót: *„Mondjad komám, kisasszony, ne kímélj!”*…

Látom, ahogy gyors léptekkel méred a Bocskai utcát, kedves figyelmességgel veszed körül vendégeidet egy múzeumi rendezvényen. Okos, szívhez és értelemhez szóló gondolatokat fogalmazol meg például március 15-én a városi megemlékezésen beszédmondóként…

Markáns személyisége szívünkben él tovább, szelleme ott lebeg mindig kedves múzeuma falai között, vagy felénk ragyog az írásaiból.”

Források:

- Családi dokumentumok
- Szabó Katalin: Hitt és tett a városért. Beszélgetés dr. Juhász Imrével- Hajdúszoboszló, VIII. évf. 6. sz.1982. március 28.

- Juhász István: Szabálytalan arcképvázlat… Hajdúszoboszlói Tükör, I.évf. 1992. október
- Pedagógiai Ki Kicsoda; Kerabon Kiadó, Bp.1997.119.
- Juhász Imre: A Bocskai István Múzeum négy évtizede 1958-1998. Hajdúszoboszló, 1999.

Kollégája, JUHÁSZ ISTVÁN
Hajdúszoboszló

DR. JURCSÁK LÁSZLÓNÉ dr. Bartha Éva (Berzence, 1926. június 24. – Debrecen, 2013. június 19.): magyar-történelem és pszichológia-pedagógia szakos tanár, tanszékvezető, főigazgató-helyettes

A Tanítóképző Főiskola egykori főigazgató-helyettesétől, Neveléstudományi Tanszéke vezetőjétől 2013 júniusában vettünk végső búcsút. Személyes és szakmai sikerekben gazdag, ugyanakkor küzdelmekkel szabdalt élete volt, mely példaként állítható a felnövekvő nemzedék elé.

A Somogy-megyei Berzencén született. Személyes sorsa viszont hamarosan a nyírkércsi parókiára vezette, ugyanis édesanyja özvegyen maradván, majd újraházasodva, testvérének adta örökbe gyermekét. Boldog gyermekévek következtek. Lelkész keresztszülei igyekeztek mindent megadni neki, beköltöztek Debrecenbe, s így lehetett a Dóczi Református Gimnázium növendéke, ahol meghatározó élményre tett szert: magyartanára Szabó Magda volt, aki életre szólóan megszerettette vele az irodalmat, művészeteket.

1949-ben a Debreceni Tudományegyetemen szerzett magyar-történelem szakos tanári, majd 1954-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen pszichológia-pedagógia szakos oklevelet.
Ezzel a végzettségével tanított évtizedekig pszichológiát a ***Debreceni Tanítóképző Intézetben*** (1949-1955), illetve a ***Debreceni Tanítóképző Főiskolán*** (1955-1982).
Doktori disszertációját 1974-ben fejlődéslélektanból írta dr. Kelemen László professzor úrnál, aki óraadóként is számított rá az egyetemen. Több főiskolai jegyzetet írt, s közel 50 tanulmánya jelent meg szakmai folyóiratokban. De, miként egyik önvallomásában maga írja, *„igazi békét és örömöt”* számára az oktató-nevelő munka adott, több ezer hallgatójával *„a napi együttműködés, a nevelőkké nevelésük és a tudományos gondolkodásuk, hivatástudatuk, gyermekszeretetük fejlesztése során”*.

A pedagógusok továbbképzését is szívügyének tartotta, számtalan előadást tartott a megye iskoláiban, nevelők továbbképzésein, tanfolyamokon, országos szakmai és tudományos fórumokon.
Mindezek elismeréseként nevezték ki 1976-ban a Neveléstudományi Tanszék vezetőjének, majd 1978-ban főigazgató-helyettesnek. Ezzel kapcsolatos teendőit 1982-ig, nyugdíjba vonulásáig látta el.

Papp Gézáné Németh Róza egyike volt azon tanítványoknak, akik elméleti és gyakorlati szinten kaptak tőle olyan muníciót, hogy szívvel-lélekkel művelhették a tanítói hivatást. Éva néni a diplomaszerzést követően is nyomon követte tanítványait, segítette őket munkájukban, magánéletükben.

Nyugdíjas éveiben tovább művelte hivatását. Oktatott a ***KLTE Pedagógiai Tanszékén***, majd 1986-tól 1993-ig a Hajdú-Bihar megyei KÖJÁL Egészségnevelési Osztályán dolgozott mentálpszichológusként. Itt ismerkedett meg a gerontológiával, mint tudománnyal, s kezdett el foglalkozni az öregkor pszichológiájával.

13 éven át vezette a Csapókerti ÉLETFA öregek klubját, adott életvezetési tanácsokat, lelki támogatást, szervezett egészségügyi népfőiskolát, s működött közre telefondoktori egészségneve-

lésben. A pedagógusoktól sem szakadt el, a Nyugdíjas Pedagógusok Klubjában is tevékeny közreműködő volt. Végül a debreceni Máltai Szeretetszolgálat és a Hospice Alapítvány kötelékében kérték fel s vállalt lelki gondozási munkát terminális állapotban élő daganatos betegek körében.
Bár ez a munka mentálisan is megterhelő volt, a szépre, művészetre való nyitottsága élete végéig jellemezte. Több kórusban énekelt, koncertekre, kiállításokra járt, s boldogan utazott, kirándult itthon vagy a határon túl.

Szakmai munkájáért, hathatós teljesítményéért sokszor részesült elismerésben. Oklevelek, emléklapok mellett 1981-ben a *Munka Érdemrend ezüst fokozata* kitüntetésben részesült. *Eötvös József Emlékérmet* kapott 1996-ban és 1999-ben.

Dr. Jurcsák Lászlóval, aki a Kenézy Gyula Kórház fül-orr-gége osztályának osztályvezető főorvosa volt, 20 évig élt házasságban. Két gyermeke, négy unokája örömforrás volt számára.

Családja, barátai, munkatársai, tanítványai, mind szeretettel emlékeznek Éva nénire.

Idézet *Püskiné Sári Judit* református lelkész búcsúbeszédéből: „Ami mindig előttem van, az a mosolya, ahogy mosolygott a szeme, az egész lénye. A mosolyában benne volt az életöröme, a találkozás öröme, a biztatás, a bátorítás a másik felé, benne volt az elfogadás, a szeretet…
Babits Mihály sorai jutnak eszembe: »*Mindenik embernek a lelkében dal van, / és a saját lelkét hallja minden dalban. / És akinek szép a lelkében az ének, / az hallja a mások énekét is szépnek.«*”

Szlahóné Szilágyi Margit egykori tanítvány, a tanítónőképző 1955-ben végzett 4. b osztályosai nevében így adózott dr. Jurcsák Lászlóné emlékének:
„Drága Éva nénink! Ez volt az első karácsony, hogy »elmentél« tőlünk. Tőlünk, harminchatunktól. Az első tanítóképzős osztályod. Alig tíz év korkülönbség volt köztünk. A Te határtalan szereteted, példád, lelkiismeretességed tett bennünket Pedagógussá.
Mindig türelemmel, hittel vezéreltél minket, a »kislányaidat«. Neveltél pedagógussá, nővé, családanyává, alkotó közösségi emberré. Mikor kikerültünk tanítani a vízvezeték, villany nélküli falvakba, Te adtad az erőt, biztatást, kitartást számunkra. Eszünkbe sem jutott, hogy nehéz, hogy messze az orvos – a beteg gyerekünket kilenc kilométerre kell gyalog vinni –, csak azt tudtuk, ez a feladatunk! Nem volt olyan eseménye életünknek, hogy ne fordultunk volna Hozzád! Bölcs tanácsaid, mosolyod, erőd mindig segített. A másod-harmad generációnk részesévé vált életednek, »unokáid«, lányom, unokám is pedagógus lett. Mik is lehettek volna? Hiszen Tőled tanultuk a pszichológiát, a pedagógiát, a szakmai elhivatottságot! Senki sem hagyta el a pályát, ki negyven, ki több évet tanított. (Én ötvennégy évet, ma is vezetek színjátszó szakkört az iskolában,) Tőled kaptam a segédanyagot, ha pedagógusnapra műsort csináltam a városnak. Te köszöntöttél, amikor országos kitüntetést: Karácsony Sándor-díjat kaptam, pedig ha megérdemeltem, csak a Te példádat követtem.
Még utolsó éveidben is adtál: együttérzést, egy simogatást, megbékélő hitet az előtted járóknak a Hospice Alapítványban. Hetvenhét évesek vagyunk! Tizennégyen követtünk utolsó utadon, az ország különböző részéről »hazatérve« Hozzád. Nagy űr maradt utánad, mindig büszkék leszünk arra, hogy tanítványaid voltunk!”

Büszkék vagyunk arra, hogy ismerhettük a tanítóképzés egyik utolsó nagy formátumú személyiségét, hogy emberi-szakmai tartást, feltétel nélküli elfogadást, bizalomhitelezést és pozitív életszemléletet tőle tanulhattunk.

Tanítványa, később kollégája,
PINCZÉSNÉ DR. PALÁSTHY ILDIKÓ
Debrecen

„Aki nevelővé akar lenni, annak ezt az ajándékot csírájában, már születésénél meg kell kapnia éppen úgy, mint az alkotónak a költészet, a zene vagy a plasztika területén.”
(G. Kerschensteiner)

K

KÁDÁR TIHAMÉR (Nyíregyháza, 1915. március 23. – Nyíregyháza, 1965. november 10.): magyar-francia szakos középiskolai tanár

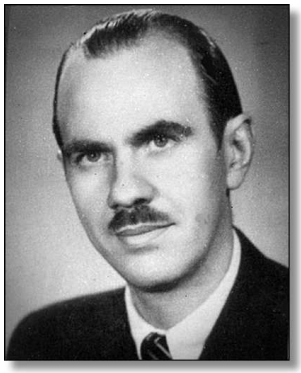

Háromgyermekes családban született. Édesapja, Kádár Imre negyven évig állt a református gyülekezet szolgálatában kántortanítói beosztásban. Édesanyja, Kun-Szabó Julianna nevelte három fiúgyermeküket. Testvérei: Kádár Gyula, a bajai III. Béla Gimnázium igazgatója, György, Nyíregyházán volt megyei tanácsvezető bíró.

Középiskolai tanulmányait Nyíregyházán, az Evangélikus Kossuth Lajos Gimnáziumban – a magyar- és világirodalmat felsőfokon oktató- és művelő tanárok féltő szeretete és gondoskodása mellett – végezte. Ott határozta el, hogy maga is a pedagógusi pályát választja. Így került a debreceni Tisza István Tudományegyetem bölcsészeti karának magyar-francia szakára, ahol 1937-ben diplomázott.

Kiváló nyelvérzéke és a francia irodalom iránti vonzódása tette lehetővé számára, hogy a párizsi Sorbonne-on képezze tovább magát.

1941 őszétől szülővárosában, a ***Nyíregyházi Gróf Széchenyi István Felsőkereskedelmi Iskola*** helyettesítő tanáraként oktatta a magyar nyelv és irodalom, illetve a francia nyelv tantárgyakat.

1944 szeptemberében katonai behívó szólította el a katedrától. A háborút követően ismét korábbi iskolájában oktatott a szép magyar beszédre, az igazán értékes irodalom, s főként a költészet ismeretére, szeretetére.

1947 őszén, az iskola elsős növendékeként ismertem meg Kádár tanár urat, akit mindegyikünk csak *Titi* bácsinak szólított. Már az első hónap az irodalom kézzelfogható megismerésével kezdődött. Az akkor Benczúr téren lévő megyei és városi közkönyvtár hányatott sorsú, a hadicselekményeket alaposan megszenvedett könyvállománya rendbetételére általa toborzott diákjai között számos délutánon ismerkedhettünk az értékesebbnél értékesebb kötetekkel, ami legtöbbünk számára egy életre szóló élményt jelentett. Ma is féltett kincsként őrzöm a kívülről-belülről csodálatosan szép könyvet, amelyet akkori munkámért kaptam tanár úrtól: Puskin és Lermontov munkáit tartalmazza *Északi fény* címmel.

Mostanában, amikor Csermely Péter *Milyen a jó tanár?* című tanulságos írását olvasom, mindenek előtt Kádár Tihamér tanár jut az eszembe.

Több mint hat évtizede búcsúztam el szeretett alma materünktől és Titi bácsitól, mégsem felejtem el azt az embert, aki majd félévszázada nincs már közöttünk. Ám a lelke, a szellemisége, a kisugárzása egy ízig-vérig tanító és nevelő, rövidre szabott életével, munkásságával ma is példát mutat.

Tablónk (1952)

Ilyen volt ő: hiteles, kiszámítható, nyitott és megértő. Kifogyhatatlan a rábízott diákok szeretetében, a jóindulatban, a meg-megújuló tudás szerzésében és közreadásában. Sokunknak sokáig a szülőt is jelentette. Akiben bízni lehetett, aki követel, de ad is, akinek az egész lénye bizalmat kelt és a körülöttünk lévő világ állandó megismerésére serkent.

Mostanában személyes emlékeim felfrissítése során újra rájöttem: Titi bácsinak köszönhetem Petőfit és Arany Jánost, de Adyt és József Attilát is. Rajtuk kívül – egy szakközépiskoláról beszélek(!) – Illyés Gyulát, akinek *Az öreg béres tanítványa* című versét nem csupán betéve tudom, de szinte naponként ismétlem. Tóth Árpád *Körúti hajnalának* gyönyörű sorai is fülemben csengenek – ugyancsak tanárunk közvetítésében.

Csak bennem maradt ilyennek tanár úr? Volt iskolatársaimnak tettem fel a kérdést, hogy ötven-hatvan év múltán milyen embernek, tanárnak ismerték Titi bácsit? Íme a válaszuk dióhéjban:

„Embernek, tanárnak egyaránt kiváló, akinek a diák is vele azonos értékű ember volt mind az iskolai tanteremben, mind a kollégiumi tanulószobában.
Nagy tudású tanár volt, aki a megtanulandó sorok alanyait, alkotóit is közel hozta hozzánk. Hús-vér embereket tanított hús-vér emberek példáján keresztül. Ha nem ilyen lett volna, vinnénk egy-egy – sajnos megritkult – érettségi találkozásaink alkalmával a sírjára virágot, vagy ennyi idő eltelte után is ennyiszer emlegetnénk a legjobb nevelők között? (*Király Béla*)

„Végtelenül nagy tudású, diákszerető ember volt, aki számára két dolog volt a világon a legfontosabb. Az egyik az irodalom, a könyv, a másik a diák, akiért volt mindez. Korrekt volt emberként, tanárként, korrekt a diák szerető barátjaként is. Így, ezekkel a tulajdonságaival együtt szerettük és néztünk fel rá…” (*Czékmann István*)

„Minket franciára tanított. Nem mondhatom, hogy ezen esztendő alatt kiválóan megtanultuk a nyelvet, de legalább a társalgáshoz legfontosabb mondatokat igen. Ami így, majd öt évtizeddel később igazán értékelhető teljesítménynek számít egy szakiskolában. Különösen olyan családi körülmények között, ahol a gyereknek is dolgozni kellett otthon, sokszor a leckeírás helyett is. Szerettük Titi bácsiban az embert, a tanárt és a nyelvet is, amelyet akkoriban aligha tudtunk használni, ám amikor már elmehettünk Párizsba, első dolgom volt, hogy megnézzem a Szent Mihály útját, ahová Ady Endre költeménye szerint *beszökött az ősz…* és amely városról saját élményeit is megosztotta velünk Kádár tanár úr…” (*Kalotai László*)

Ez a kiváló pedagógus, miután hazatért a háborúból, jó néhány – a ma emberét is érdeklő – cikket írt az akkori helyi lapokba. Egyiknek már a címe is figyelemreméltó: *A mezítlábas apostolok* kifejezés nem fedett másokat, mint a nemzet egykori napszámosait, a tanítókat, tanárokat. Kádár Tihamér alábbi sorai megérdemlik, hogy felidézzük:

„…Én mint pedagógus szeretnék néhány mondatban rávilágítani bajainkra. Hiszen kifejez az mindent. Mi volt a pedagógusok helyzete a múltban? A sanyarú helyzetben a vidéki tanítót valóságos álláshalmozásra kényszerítették. Volt Hangya-tisztviselő, dalárdavezető, orgonista, méhész, tűzoltó, segédjegyző… Látástól vakulásig dolgozott, hogy valahogy megéljen, így aztán tényleg kiérdemelte a nemzet napszámosa jelzőt. Hiszen a mellékmunkák javarészét ingyen kellett elvégeznie. Hogy éltünk mi a városon? Valósággal hódoltunk a gyűjtőszenvedélyünknek. Gyűjtöttünk ócska cipőt, rongyot, tökmagot, ricinusmagot… Ilyen és ehhez hasonló pedagógiai felkészültséget igénylő foglakozási ágakra specializáltuk magunkat… Hangsúlyoz-

nom kell, hogy a világon annyi ingyenmunkát nem kellett végezni pedagógusoknak, mint nálunk… Tettük mindezt zokszó nélkül, hiszen élt bennünk a hivatástudat, csak éppen ezt használták ki a végtelenségig.

Jött egy háború minden borzalmával. Az amúgy is szerény anyagi helyzetünk végleg megrendült, s ma már itt tartunk, nem a mélység szélén, de már a mélységben. Idáig is bámulatos volt a pedagógusok valami különleges fanatikus ereje, amellyel cipelték az élet nehéz keresztjét. De mi is gyarló emberek vagyunk és elérkeztünk az erőnk végéig. Segítségkérően nézünk egymásra: meddig bírjuk még? Lekerül rólunk lassan a ruhanemű, a lábbeli és mind kopottabbak és fáradtabbak leszünk. Kellene a ruha, a cipő, az orvosság. Nincs, nincs, nincs – hangzik ütemesen ez a tompa szó. Minduntalan kínoz bennünket a kérdés, hogy ha így emelkednek a kenyér és a többi élelmiszerárak, miből fizetjük ki? Egy pedagógus ebben a hónapban két liter olajért tanít… nemzeti ügy, hogy a jövő nemzedékeit nevelő, s formáló pedagógusok éhen ne haljanak.

Nem kérünk mi sokat, hiszen tudjuk, hogy az országot csak önfegyelemmel és lemondással segíthetjük ki a gazdasági nehézségekből. De egyet kérünk: ne tekintsék a mi munkánkat hetedrangúnak. Ne halmozzanak el bennünket címekkel, hangzatos jelzőkkel. Voltunk mi már a múltban oltárépítők, magyar messiások, nemzet napszámosai, de egyek mégsem voltunk: becsületesen megfizetett pedagógusok.” (Magyar Nép c. lap, 1947. május)

Hatvanhét évvel ezelőtt írta ezt a megdöbbentő újságcikket Titi bácsi, akit egy valóban szerény és áldozatos embernek ismertünk. Milyen lelkierő bátorította ennek a cikknek a megírásához? Visszagondolva jöhetünk rá: hatalmas elszántság és gyermekszeretet kellett ahhoz, hogy e körülmények között tanítványai semmit se érezzenek tanáraik mindennapi kenyérgondjaiból. Milyen hivatásszeretete volt annak az embernek, aki a tanítás mellett gondozta-gyarapította az iskola könyvtárát! Cikkek sorozatát találhatjuk a megye napilapjában Kádár Tihamér tollából a városfejlesztés időszerű kérdéseiről. Például: késnek az építkezések, a szabolcsi megyeszékhely elhanyagolt és földszintes főutcái, a sok-sok romház feddőleg néz ránk, ugyanakkor a munkáskezek várják a munkaalkalmakat, hogy bebizonyíthassák: ez a város élni akar.

Titi bácsit eddig – sajnos – csak egyik oldaláról ismertük. Ma már tudjuk: sokoldalú, a közélet iránt érdeklődő, azon változtatni kívánó ember volt. Aki lelkesen szervezte az iskola irodalmi önképzőkörét, szerkesztette az *Ifjúság* című diákújságot. Élete végéig harcos lokálpatriótaként vetette bele magát a város és mindenekelőtt a reá bízott ifjak fizikai és szellemi megújhodásába.

Segítette mindezekben 1955-től hűséges társa, iskolája hosszú évtizedekig kiváló mindenese, Ibi néni, aki két gyermekkel ajándékozta meg őt és a pedagógusi kar utánpótlását. Apjuk példája lengte be az otthont is, hiszen Tihamér fiuk a Türr István Képzési- és Kutatóközpont munkatársa, Ibolya leányuk magyar-történelem szakos tanárként a Zrínyi Ilona Gimnázium és Kollégium igazgatója.

Méltán lehetnek büszkék a fiatalon, alig ötvenévesen elhunyt édesapa, példaképük munkásságára. Kinek sokoldalúsága, a humanista nagy elődök tisztelete, művészetek iránti rajongása sok-sok diákja életében, munkásságában, példáján él tovább. Gyűjteménye legértékesebb darabjai a könyvek, amelyek tára városunk gazdag magánkönyvtárainak egyike. Antik darabjai között találhatóak a hazai régiségek mellett a francia irodalom ritka művei is.

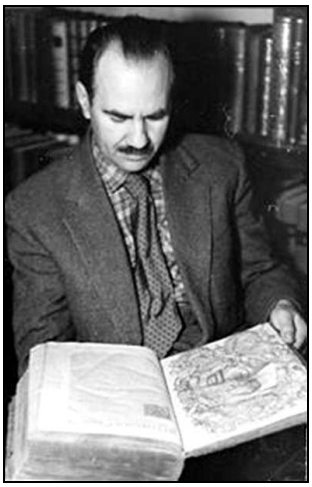

Könyvgyűjteménye egy különleges darabjával

Munkásságát több elismerés jelzi, de akik közel voltunk hozzá, tudjuk, hogy a kiváló munkát

visszaigazoló kitüntetéseinek igazi értéke bennünk, egykori tanítványaiban van. Az egymást követő diáknemzedékek sokasága Titi bácsi példája nyomán tanultak, nevelkedtek. Sok mai pedagógus is megismerkedhet szakmódszertani tanulmányaival, például az olvasás fontosságáról, melyben a film szerepe is bennfoglaltatik.

(Írásomhoz segítséget nyújtott leánya, Huszárné Kádár Ibolya)

Tanítványa, KOPKA JÁNOS
Nyíregyháza

KÁLMÁN ISTVÁNNÉ Germán Piroska (Földes, 1954. március 4. – Kaba, 2003. február 20.): óvodapedagógus, tagóvoda-vezető

„Múlhatnak az évek, változhat körülöttünk a világ, de az ember legfontosabb dolga mindig az utódok felnevelése, emberré válásuk elősegítése marad. Én ebből vállaltam egy kis részt, és ennek szeretnék még sokáig eleget tenni, akárhogy is alakul az életem.”
(Kálmán Istvánné, 1991)

Földesen született a család első gyermekeként. Édesapja gépkocsivezető volt, édesanyja pedig óvodai dajkaként dolgozott. Gyermekkora első két évét Pocsajban töltötte, ahol szülei akkoriban dolgoztak. A család 1956-ban került Kabára, két lánytestvére már itt született. Kisgyermekkora óta az elsőszülött felelősségével vett részt a család életében, és segített a testvérek nevelésében. Általános iskolai tanulmányait Kabán végezte, majd Debrecenben, a Bethlen Gábor Közgazdasági és Postaforgalmi Szakközépiskolában folytatta, ahol 1972-ben jeles érettségi vizsgát tett. Könyvelői, tervezői és statisztikusi képesítést is szerzett, ám jobban szeretett volna gyermekekkel foglalkozni. Pályaválasztását édesanyja foglalkozása és mély gyermekszeretete motiválta, ezért választotta későbbi hivatását. Nappali tagozaton folytatta tanulmányait az akkori Hajdúböszörményi Óvónőképző Intézetben, ahol kimagasló tanulmányi és gyakorlati eredményéért 1974-ben vörös diplomát kapott.

Barátnője, *Molnár Tamásné*, a kabai Művelődési Ház nyugalmazott igazgatója így emlékszik vissza hosszú barátságukra:

„Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy gyermekkoromtól ismerhettem Piroskát. Egy csoportba jártunk az óvodába, az általános iskolában osztálytársak voltunk, a Bethlen Gábor Közgazdasági Szakközépiskolában pedig egy évfolyamra jártunk. Személyében mindig derűs, mosolygós, optimista, nyíltszívű, együtt érző embert ismerhettem meg. Igazából barátok a középiskolai években lettünk, amikor együtt laktunk albérletben, Debrecenben. Azután pedig mint bejáró diákok osztottuk meg örömünket, gondjainkat egymással. Ekkor ismertem meg logikus gondolkodását, szorgalmát, sokszínű érdeklődését. Nagyon szeretett olvasni, őáltala ismertem meg a klasszikus magyar és világirodalmat, valamint a hetvenes években alkotó népszerű írókat.

Szociális érzékenysége korán megmutatkozott. Nehéz helyzetben levő osztálytársainkat mindenben segítette, biztatta, szárnyai alá vette. Közösségi, vezetői képessége az iskolai életben is jól érvényesült. Népszerű őrsvezető volt. A középiskolában a tanulás mellett közösségi szerepet is vállalt.

Számomra kissé meglepő volt akkoriban a pályaválasztása, hogy óvónő szeretne lenni, mivel nagyon jó eredményt ért el a híres debreceni középiskolában, és azt gondoltam, kiváló közgazdász válik belőle. Helyette az óvodások körében végzett méltán maradandó pedagógiai munkát azon a településen, ahonnan elindult. Ezen a területen is a folyamatos megújulás, a kreativitás, a közösségben való cselekvés volt a hitvallása. Miután megalakította az óvodában a Napsugár Alapítványt, a helyi művelődési házban is kuratóriumi tagként segítette a település kulturális életét.

Fiatalon kapott feladatát és a betegségét is úgy kezelte, mint megoldandó életfeladatot. Ebben a helyzetben is hittel, bizalommal és odaadással segítette környezetét. Korai halála nagyon megviselt, vigaszt

abban találok, hogy olyan élete volt, amely munkájában és a családi életben is példaértékű."

Középiskolás éveiben bontakozott ki kapcsolata férjével, akivel 1973-ban kötöttek házasságot. Az oklevél megszerzése után ***Hajdúsámsonba*** költöztek, ahol kinevezést és szolgálati lakást kapott. Itt töltötte első, pályakezdő évét.
Amint lehetősége nyílott rá, a családhoz és a településhez való kötődése visszahozta *Kabára*. Felépítették családi házukat, s két lányuk született, 1976-ban Zita és 1984-ben Anita.
A valamikori ***I. sz. óvodában*** kezdett, majd dolgozott a ***II. sz. óvodában*** is.
Hivatásáról így vallott: *„Nagyon szeretem a munkámat, a lehető legnagyobb felelősséggel végzem, mert meghatározó fontosságot tulajdonítok az élet első néhány évének. Csoportvezető óvónőként sok-sok kisgyermek óvodai életét próbálom kellemessé és fejlesztő hatásúvá tenni. Minden lehető alkalmat igyekszem megragadni, hogy pedagógiai ismereteimet és szakmai tudásomat bővítsem."*

Pályakezdésem egybeesett Pirike Kabára való visszakerülésével, mellette lettem délutános óvónő. Emberként, óvodapedagógusként – de később tagóvoda-vezetőként is – meghatározó, mértékadó személyiséggé vált számomra, akitől sokat tanulhattam. Lendületes, felkészült, biztos szakmai tudású, értékes emberi tulajdonságú kolléganőt ismertem meg benne. Munkáját már akkor nagyfokú önállóság, érdeklődés, kezdeményezőképesség és okos gyermekszeretet jellemezte, melyet hivatástudatával együtt példaértékűnek tartottam a magam számára.

1982 és 1984 között vezetett járási munkaközösséget az óvodás gyermek egészséges életmódra neveléséről, majd helyi szinten az irodalmi nevelés fejlesztését célzó munkaközösséget is irányította 1989-1991 között. Ebben az időszakban cikke jelent meg a pedagógiai szakfolyóiratban, az *Óvodai Nevelésben*.
Munkájáért 1983-ban *Miniszteri Dicséret* elismerést kapott.

1988-ban vezető-előképző tanfolyamot végzett, majd diplomamegújító egyéves intenzív képzésen vett részt, amelynek záró dolgozata a megyei pedagógiai pályázaton 3. helyezést ért el. Erről a képzésről így vallott: *„Rendkívül termékenyítőleg hatott rám ez az esztendő, szinte új lendületet vett szakmai munkám."*

Ez az időszak kedvezett a hazai óvodai nevelés megújulásának és az új törekvések kibontakozásának. A bizalom és elismerés jeleként fejlesztő-innovációs tevékenységek kidolgozását és végrehajtásának irányítását is rábízta az óvoda vezetője. Így kerülhetett sor az ő közreműködésével egy új óvodai csoport létrehozására a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatására s egy másik programmal a helyi környezeti nevelés hatékonyabbá tételére.

1991-ben sikeres pályázatot nyújtott be a ***Hajdúsági Cukorgyár Óvodájának*** vezető óvónői állására. *„Olyan óvodát szeretnék, melynek jellemzői a derű, a megértés, a tolerancia, okos gyerekszeretet, igényesség a munkában. Őszinte, barátságos légkörben lehet csak eredményesen dolgozni"* – vallott terveiről.
Az akkori gazdasági változások hatására az intézmény megszűnésével visszatért korábbi munkahelyére, ahol a ***III. számú tagóvoda*** vezetőjeként folytatta munkáját.

Hivatástudata, értékrendje irányt mutatott számára, hogy mindig megtalálja a továbblépés megfelelő irányát. Az ő személyéhez kötődik a Napsugár Óvoda névadásának gondolata, akkori arculatának kialakítása, a Napsugár Alapítvány létrehozása. Pályázati források felkutatásával segítette a játszóudvar korszerűsítését, esztétikusabbá tételét. Nyaranta többnapos ovis táborokat szervezett és vezetett, hogy a gyerekek minél több természettől kapható élményt és ismeretet szerezhessenek.

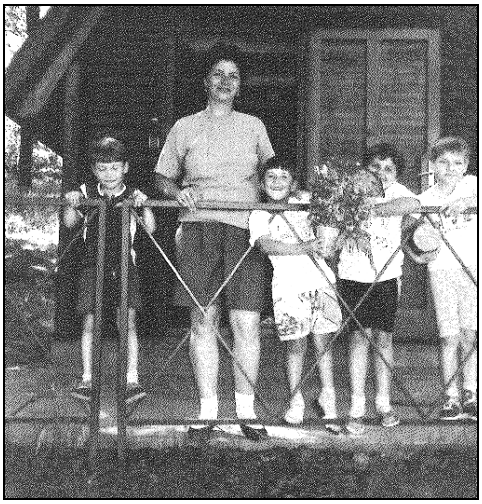

Természetfigyelő tábor Szorospatak, 1996

Az egészséges életmódra nevelés részeként bevezette a Föld-napi rendezvényeket, amelyek később hagyománnyá váltak, és azóta is az óvodai program részét képezi. Mottója a környezetkultúra alakítása és szemléletformálás volt a szülők bevonásával.

Iszály Mihályné Germán Erika, aki nemcsak testvére, hanem kolléganője is volt, ekként emlékszik vissza:

„Különleges kapcsolat volt a miénk, amilyen csak keveseknek adatik. Számomra ő volt a gondoskodó nővér, akire bármikor és bármiben számíthattam. Az értékrendje olyanformán követendő volt számomra, mint az édesanyámé. Ő egy személyben kolléganőm, sőt mentorom is volt, máig ajándéknak tekintem a sorstól, hogy évekig együtt dolgozhattunk. Sokat tanultam tőle: emberséget, szeretetet, gondoskodást, hivatást. Családtagként és óvónőként is példaértékű ember volt számomra."

Amikor tehették, a családdal sokat túráztak és kirándultak Magyarországon és a környező országokban. Több alkalommal járt nagybátyjánál és annak családjánál Angliában. Ezekre az utazásokra mindig nagy szeretettel gondolt vissza, hiszen feltöltődést jelentettek számára.

Szabadidejében mindig is szeretett olvasni, kertészkedni, utazni. A *Kabai Hírmondó* hasábjain nyilatkozott olvasási szokásairól:

„Első könyvélményemet otthonról hoztam. Gyermekkoromra visszatekintve sosem felejtem el, ahogy esténként együtt mondtuk Fazekas Annától Az öreg néne őzikéjét… Szeretetteljes nosztalgiával emlékszem vissza, ahogyan az édesapám műhelyében ültünk, közösen hallgatva a Kossuth rádióban az esti mesét. Édesanyám, ha csak tehette, felolvasást tartott nekünk. Már akkor is sok könyv volt a háznál, s középiskolában is faltam a könyveket."

1994-ben, fiatalon találta meg a betegség. Majd 2000-ben, 26 éves pályafutása után úgy ítélte meg, hogy emiatt munkáját már nem képes azzal a lendülettel és odaadással végezni, ahogyan ő azt szerette volna, és mindig is tette, ezért kérte nyugdíjazását.

Visszavonulása után sem szakadt el addigi munkájától. Olyan emberi kapcsolatot alakított ki és tartott fenn egykori munkatársaival, hogy nyugdíjas évei alatt is számíthattak aktív közreműködésére.

Elindították férje fazekas vállalkozását, amelynek szellemi irányítását magára vállalta, és tevőlegesen is részt vett benne. Nevelői tevékenységét folytatván nyaranta kézműves táborokat szerveztek gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt, ahol a résztvevők megismerkedhettek a fazekas mesterség minden területével. Örömét lelte az alkotó munkában, ez a tevékenység lehetővé tette számára azt az aktivitást, amelyre továbbra is szüksége volt. Sikerült olyan életformát kialakítania, amely nyugdíjas éveit tartalommal töltötte meg.

Ugyanazzal a kitartással, ahogyan élte az életét, küzdötte végig a betegségét is. Mintegy kilenc évig dacolt a rákkal páratlan élni akarással.

Források:

- Kálmán Zita és Kálmán Anita visszaemlékezése és családi dokumentumok
- Vezetői pályázat 1991
- Kabai Hírmondó 2001
- Baráti, munkatársi visszaemlékezések

BORBÉLY VILMOSNÉ óvodavezető
Kaba

DR. KÁLMÁNFI (KÁLINFALVAI) BÉLA ZSOLT (Budapest, 1924. július 28. – Esztergom, 1988. március 28.): tanító, tanár, főiskolai tanár, zenepedagógus, néprajzkutató

„Nem elég a célt látni; járható útja kell!
Nem elég útra lelni, az úton menni kell!
Egyedül is! Elsőnek, elöl indulni el!
Nem elég elindulni, de mást is hívni kell!
S csak az hívjon magával,aki vezetni mer!"
(Váci Mihály)

Édesapja, Kálinfalvai Béla tisztviselőként dolgozott. Édesanyja, Halmy Berta tanítónő volt, akitől már az anyatejjel a pedagóguspálya iránti elhivatottságot szívta magába. Szüleit korán elveszítette. Nagynénje, Halmy Irma tanítónő vette magához a nyolcéves Bélát és húgát, Klárát. Így kerültek Püspökladányba; szintén iskola-közelbe.

1938-ban, 14 évesen, ötéves középfokú tanítóképző intézetbe került, a híres Debreceni Református Kollégiumba. A tanítóképző elvégzése után, 1943-ban a szegedi tanárképző főiskolára jelentkezett magyar-történelem-ének szakra. A tanárképző mellett néprajz szakot is hallgatott a tudományegyetemen.
Tanítóképzős és főiskolás évei alatt tombolt-rombolt a II. világháború. A katonaság elől főiskolás volta miatt megmenekült; csupán a főiskolások, egyetemisták számára kötelezően előírt honvédelmi munkában vett részt.

Püspökladány megszállása után, 1945. február 14-től tanítóként kezdett dolgozni a tanárképző főiskola végzése mellett. Részt vett az iskolai munka elindításában, majd az általános iskolai oktatás megszervezésében.
1946-tól Ifjúsági Parasztkórust, majd nyolcvantagú általános iskolai gyermekkart szervezett és vezetett.
1948-tól, a tanári diploma megszerzése után általános iskolai tanárként dolgozott tovább Püspökladányban. Ez évben újabb kórust szervezett, a Járási Pedagógus Szakszervezeti Kórust, melyet vezetett is.

1951. május 14-én házasságot kötött Juhász Gizellával, aki akkor már végzett tanító és másodéves tanárképzős főiskolai hallgató volt.
Nagy feladatot kapott ebben az évben. A Hajdú-Bihar Megyei Tanács Oktatási Osztálya megbízta a püspökladányi óvónőképző középiskola, majd később az általános gimnázium szervezésével és vezetésével. A feladat sikeres megoldása után nyolc éven keresztül középiskolai igazgatóként dolgozott. Az óvónőképző mellé mintaóvodát, a gimnázium mellé kollégiumot szervezett. Mind az óvónőképzőben, mind a gimnáziumban megszervezte az esti és a levelező felnőttoktatást. Az óvónőképzéshez és a gimnáziumhoz kapcsolva zeneoktatást is szervezett.

Az óvónőképző, majd a gimnázium kórusát vezette 1951 és 1959 között, mely kórusokkal több alkalommal szerepelt megyei rendezvényeken Debrecenben.

1952-ben nagy esemény történt családjukban: megszületett Berta nevű lányuk, aki később, felnőtté válva az erős családi hagyományokat megszegve mérnök lett.
1954-ben újabb diplomát szerzett. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett magyar nyelv és irodalom szakon.

1958-ban kapcsolódott be a TIT munkájába. Később a TIT Országos Művészeti választmányában is dolgozott.
1958-ban kezdeményezésére a ***püspökladányi gimnázium*** a minisztérium engedélye alapján felvette a község nagy szülöttének, ***Karacs Ferenc*** térképkészítő, rézmetsző művésznek a nevét, aki az első magyar nyelvű térképet készítette el. A névadó ünnepség alkalmából jelent meg szerkesztésében a Karacs Ferencről szóló kiadvány. Felállították Karacs Ferenc szobrát, megnyitották a róla elnevezett emlékszobát, mely a későbbi Karacs Ferenc Múzeum alapja lett.

Püspökladányi évei alatt több éven át vezette a helyi Pedagógus Énekkart, majd a Sárrétudvari Parasztkórust. Az óvónőképző és az általános gimnázium kórusának vezetőjeként önálló Bartók- és Kodály-hangversenyeket tartott. Ezen kívül megszervezte az iskolák közös Éneklő Ifjúsági hangversenyét.

1959-ben, a tanítóképzés átszervezésének évében ***Esztergomban*** is meghirdették a ***Felsőfokú Tanítóképző Intézet*** állásait. Feleségével együtt küldték el a pályázataikat, melyeket elfogadtak, s így Esztergomba költöztek.
Az esztergomi tanítóképzés területén 1959-től kezdve huszonöt tanéven keresztül ének-zene oktatóként dolgozott. Ének-zenei szakcsoportvezetőként megszervezte az intézet zenei életét. Női kart indított, mellyel a Magyar Rádióban is szerepelt.
Évenként kórushangversenyt, operalátogatásokat, ifjúsági hangversenysorozatokat szervezett.
Elindította az azóta hagyománnyá vált Tavaszi Dalos Ünnepet az esztergomi iskolákban.
A hallgatók számára ének-zenei szakmódszertani jegyzetet állított össze.

1962-ben a Tanítóképző Intézetben tudományos munkatervet nyújtott be, melyet a minisztérium támogatásban részesített a TUKUFA alapból. Ennek segítségével Esztergomban és környékén 22 helységben végzett népdalgyűjtő munkát, melynek során hasznosíthatta a Szegeden tanult néprajzi ismereteit. A gyűjtés során több mint 3000 magyar, szlovák, német és cigány népdalt gyűjtött össze. Ez a teljesítmény nem csupán a nagyszámú népdal miatt becsülendő, hanem amiatt is, hogy a magyaron kívül egyik nyelvet sem beszélte.
1964-től kezdve több éven át vezette a tokodaltárói Bányász Kórust, mellyel kiváló minősítést ért el.
Zenelélektani pályamunkájával díjat nyert, melyből 1966-ban a Csehszlovákiában, Besztercebányán megrendezett Nemzetközi Zenei Művelődési Konferencián előadást tartott.

Több éven át részt vett a Művelődési Minisztérium Pedagógusképző Osztálya mellett működő Ének-zenei Szakbizottság munkájában. Zenepedagógiai írásai itthon és külföldön magyar, szlovák, német és bolgár nyelven jelentek meg.

1967 áprilisában a sorozatos névtévesztések és kellemetlenségek miatt nevet változtatott: Kálinfalvai Béla Zsoltról Kálmánfi Béla Zsoltra.

1968-ban az ELTE Néprajzi Tanszékén „summa cum laude” minősítéssel fogadták el a saját gyűjtése anyagából összeállított bölcsészettudományi értekezését *Esztergom és környéke nemzetiségi költészete* címmel.
1970-től kezdődően rendszeresen tartott előadást a TIT Dunakanyar Művészeti Nyári Egyetemén *Esztergom zenei emlékei és népzenéje* címmel.
1972-től vett részt a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége mellett működő Honismereti és Néprajzi Bizottság munkájában.

1973-ban orosz nyelvből nyelvvizsgát tett. Ugyanebben az évben jelent meg első önálló kötete, a 331 oldalas *„Rozmarin Zeleny”*.
Kálmánfi Béla keveset tudott szlovákul. Inkább értette, mint beszélte a nyelvet. A szlovák népdalokat a kesztölci Fuzik Ildikó fordította neki, aki ízig-vérig szlovák volt.
1974-ben csekély szlovák nyelvtudásának bővítése érdekében a Szlovák Nyári Egyetem hallgatója volt Pozsonyban. 1974-ben a kesztölciek kérésére átvette a kesztölci Szlovák Kórus vezetését. Ez évben kapta meg a Szocialista Kultúráért kitüntetést.
Néprajzi témából (Esztergom és környéke nemzetiségi költészete) az első tudományos előadását szintén ebben az évben tartotta meg Budapesten, a Magyar Néprajzi Társaságban. Két évvel később újabb előadást tartott.
1975-ben jelent meg második önálló kötete, a 225 oldalas *„Glück auf”*, melyben a dorogi szénmedence német nemzetiségi népköltészeti alkotásait gyűjtötte össze.
Ebben az esztendőben az ausztriai Güssingenben tartott néprajzi konferencián adott elő.
1975 és 1978 között a szlovák népdalgyűjtés anyagának felhasználásával a kesztölci és a piliscsévi kórusok részére háromszólamú kórusfeldolgozásokat készített, és 12 népdalcsokrot állított össze, melyekkel számos alkalommal szép sikereket értek el.
1976-tól kezdve vezette a piliscsévi Szlovák Asszonykórust. Később a mogyorósbányai Szlovák Kórus is őt kérte fel karvezetőjének.
A kórusokkal többször szerepeltek a Magyar Rádió és a Magyar Televízió műsoraiban, és több alkalommal vettek részt hazai és külföldi fesztiválokon.
Ez évben sikeres nyelvvizsgát tett német nyelvből.
1976-ban a felsőfokú tanítóképző intézeteket főiskolákká szervezték át. Így munkahelye, az ***esztergomi tanítóképző*** is ***főiskolai*** rangot kapott. Ekkor a ***Művészeti nevelés Tanszék*** tanszékvezető-helyettese és az ének-zenei munkacsoport vezetője lett. A főiskolai ének-zene képzésben a hangképzés, a társas ének, a tantárgy-pedagógia és a fakultatív zene (furulya) előadója volt. Sikerült megvalósítania azt, hogy évről-évre több hallgató vállalkozott önkéntesen furulyatanulásra. Az ének-zenei szakkollégisták egyéni fellépéseinek állandó fórumává tette a hangszeres és karvezetői házi bemutató hangversenyeket. A hallgatóság zenei életének fejlesztésére megszervezte az Ifjú Zenebarátok Klubját, mely a nemzetközi ifjúsági zenei szervezet (Jeunesses Musicales) részeként működött.

1978-ban beválasztották a KÓTA Nemzetiségi Bizottságába. Rendszeresen részt vett a nemze-

tiségi megmozdulásokon mind megyei, mind országos szinten.
Az 1978-as év egy részét Bécsben töltötte, ösztöndíjasként a Collegium Hungaricumban dolgozott.
Békéscsabán került megrendezésre a Nemzetközi Nemzetiségkutató Néprajzi Konferencia, ahol 1978-ban és 1980-ban előadást tartott.
1978-ban a Komárom megyei népdalok és népzene című hanglemez műsorába kérték fel a piliscsévi és a kesztölci kórussal. Műsorukat az MTA Nemzetiségkutató Csoportja elfogadta. Még ebben az évben megkapta a *Kiváló Munkáért* kitüntetést.

1979-ben Szlovákiában néprajzi tárgyú előadást tartott. A tanítóképző főiskolán ének-zenei napokat szervezett 1979-ben és 1982-ben.
Kísérletet indított a Tegzes-vázlatok kipróbálására a főiskola gyakorló általános iskolájában, e kezdeményezést az OPI támogatta.
Akkoriban a Tegzes név még szinte semmit nem jelentett a tanítóknak. Ezért is jelentős, hogy az akkor még szakfelügyelő Tegzes György *Vázlatok a zenei írás-olvasás tanításához* című új módszertani anyagának megismertetését szorgalmazta.
1981-ben megszervezte főiskolánkon az alsó tagozatos tanítók részére az Országos Ének-zenei Konferenciát. A Bartók-emlékévi ünnepségsorozat is az ő szervezésével került megrendezésre. Ebben az évben lépett dr. Kálmánfi Béla a Zeneművész Szövetség Zenepedagógiai Szakosztályának tagjai sorába.
Ez évben a piliscsévi kórussal országosan kiváló minősítést ért el. A kórus fennállásának 10 éves jubileuma alkalmából megkapták a Komárom Megyei Amatőr Művészeti Díjat és a Szocialista Kultúráért kitüntetést.
1982-ben országos ének-zenei szakfelügyelői értekezletet szervezett Esztergomban, valamint megszervezte Kodály Zoltán születésének 100. évfordulóján a Kodály-emlékévi ünnepségsorozatot.
A Bartók- és Kodály-emlékévi ünnepségsorozat kapcsán mindkét évben zenepedagógiai tanulmányköteteket állított össze, készített elő kiadásra a Főiskolai Tanulmányok sorozata számára.
1982-től tagja lett a Megyei Zenei Bizottságnak. Ebben az évben jelent meg a Piliscsévi Szlovák Asszonykórus műsoráról Kálmánfi Béla vezetésével készült hanglemezfelvétel, mely a Magyarországi szlovákok népzenéje címet viselte.
Az 1983-as esztendőben kapta meg a Komárom Megyei Művészeti és Tudományos ösztöndíjat.

1984-ben kormánykitüntetést kapott munkái elismerésére; a *Munka Érdemrend bronz fokozatát* vette át. Ebben az évben lett 60 éves. Pedagógus pályafutásának végén így emlékezett vissza: *„A pedagógus pályán eltöltött 40 évből 30 esztendőn át vettem részt a pedagógusképzésben, ebből 5 év óvónőképzés, és 25 tanéven át dolgoztam Esztergomban a tanítóképzés területén.*
Egész pályámon aktívan vettem részt különböző kulturális tevékenységekben, a tudományos és művészi munkában. 25 esztendőn át különböző vezető funkciókat töltöttem be a közoktatás, a pedagógusképzés területén mint ének-zenei szakfelügyelő, mint óvónőképzői igazgató, majd a felsőfokú tanítóképzőben ének-zenei szakcsoportvezető-helyettes, s ének-zenei munkacsoport-vezető.”

60. életévéhez elérkezve nyugdíjazását kérő levelében ezt írta:
„Életem elkövetkezendő – nyugdíjas – korszakában a tudományos és művészi élet területén kívánok dolgozni, s szeretném elkezdett tudományos témáimat befejezni. Az eddig szerzett pedagógiai tapasztalataimmal és szerény tudásommal továbbra is támogatni fogom a pedagógusképzés, valamint az ének-zenei nevelés ügyét.”

1985. január 1-től nyugdíjasként dolgozott tovább. Igaz, tanítani már nem tanított, de a tudományos és művészi élet területein hihetetlen erővel dolgozott továbbra is.
A Kórusok Országos Tanácsa Nemzetiségi Bizottságának és a Társadalmi Elnökségnek, valamint a Veszprémi Akadémiai Bizottság Zenetörténeti és Népzenei Munkacsoportjának tagjaként tevékenykedett.
A Dunakanyar Művészeti Nyári Egyetem előadójaként Esztergom zenei emlékei és népzenéje címmel tartott előadást.
A TIT munkájában is újult erővel tevékenykedett. Csupán az 1987-es évben összesen 15 zenetörténeti, népzenei, néprajzi előadást tartott.
A szlovák népdalkórusokkal 1985 őszétől 1986 őszéig 21 alkalommal szerepelt a közönség

előtt. Nyugdíjas korában ötször szerepelt a kórusokkal a Magyar Rádió és a Magyar Televízió műsoraiban.

Mindemellett publikált, s az MTA megbízásából könyvet lektorált. 1986-ban Kiváló Társadalmi Munkáért kitüntetést kapott.
Az 1980-as évek végére egy Komárom megyei népdalgyűjtemény megjelenését tervezte. Ezen dolgozott Szilaj Gyulával együtt, aki nyugdíjasként Tatabányán a Megyei Tanács alkalmazásában állt.
Egy másik népdalgyűjtemény összeállításában is részt vett. Ez a gyűjtemény a Magyarországi német népdalok címet kapta. Ebbe a gyűjteménybe ő adta volna a Komárom megyei német népdalokat.
Sajnos, e két utolsó, nagyszabású művet nem tudta befejezni. 1988. március 28-án elhunyt.
Emléke azonban halála után is él az emberek szívében. A szlovák kórusok tagjai misét mondatnak érte halálának évfordulóján, s 1989-ben hagyományteremtő Kálmánfi-emlékestet rendeztek Mogyorósbányán az általa vezetett és támogatott kórusok. Azóta minden évben megrendezik az emlékestet, mindig más helyszínen.
A Vitéz János Tanítóképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolájában Krammerné Hampl Zsuzsanna német nemzetiségi szakos tanárnő a „Glück auf” című kötetből tanít népdalokat az esztergomi gyerekeknek.
„Legyen a zene mindenkié!” Kálmánfi Béla ezt a szép Kodály-gondolatot tartotta egész életében a szeme előtt, s tőle telhetően mindent megtett ennek megvalósulásáért. Ezért méltán helyezheti nemcsak az esztergomi főiskola, de a magyar zenepedagógia és néprajzkutatás is nagyjainak sorába.

MAJTÁN OLGA tanító-szociálpedagógus
Budapest

(A szerkesztő megjegyzése.
A szerző a fenti életrajzot 1992-ben nyújtotta be egy pályázatra az Esztergomi Tanítóképző Főiskola hallgatójaként. Írása most jelenik meg először nyomtatásban, természetesen az ő hozzájárulásával. A pályázatban teljességre törekedett, s a szöveges részt bibliográfiával egészítette ki a következő tagolásban: I. Önálló kötetek, II. Tanulmánykötetek, III. Cikkek, IV. Hanglemezek és műsorkazetták, V. Rádió- és tévészereplések. Mindezek tételes felsorolásától eltekintettünk; részben, mert a dolgozatba nagy részük bekerült, részben, mert kiadványunkban az arcképvázlatok terjedelmének bizonyos ésszerű korlátozására törekszünk. A dolgozatot dr. Etter Ödön, a Komárom-Esztergom Megyei Ügyvédi Kamara elnöke, az iratok gondozója bocsátotta rendelkezésünkre a szerzővel egyetértésben. Köszönet érte.)

KITULJAK ANDRÁSNÉ Urbancsok Etelka Piroska (Hunya, 1936. február 15. – Békéscsaba, 2012. február 11.): óvónő, gyakorlóóvodai óvónő

Urbancsok Mihály földműves és Nehéz Etelka iskolai takarító második gyermekeként született. Nővérével, Máriával és öccsével, Mihállyal a gyermekkorát a kondorosi tanyákon töltötte.
Nehéz, de szeretetben nagyon gazdag gyermekkora volt.

Az általános iskolát (népiskolát) az endrődszentlászlói, majd a hunyai iskolában végezte.
1950-ben, az általános iskola befejezése után jelentkezett óvónőképzőbe. Az első osztályt Szarvason, a második és harmadik osztályt a Gyomai Állami Óvónőképzőben végezte.
A sikeres képesítő vizsga után, 1953-tól óvónői munkakörben dolgozott ***Endrődön, Ecsegfalván, Dévaványán.***

Ecsegfalván ismerkedett meg Kituljak Andrással, akivel 1953. november 28-án kötött házasságot. Házasságukból két gyermek született: 1956-ban András, 1959-ben László. A kis óvodásai mellett a családjáról való gondoskodás jelentette mindennapjai örömét.

1957-től ***Szarvason*** kapott állást.

1960-tól hosszú időn keresztül dolgozott óvónő- és vezető óvónőként a ***Damjanich úti óvodában***.
1970-ben a szarvasi Óvónőképző Intézetben gyakorlóóvodai óvónő oklevelet szerzett. 1973. szeptember 1-jétől áthelyezték a ***Szarvasi Óvónőképző Intézetbe*** gyakorlatvezető óvónőnek, és munkáját a ***Bacsó Béla utcai gyakorlóóvodában*** végezte nyugdíjba vonulásáig, 1991. február 17-ig.

Óvodás csoportjával 1983-ban

A gyakorlóóvodában dolgozni nagy kihívás és sajátosan összetett feladat is egyben. A szerteágazó feladatok magukba foglalják a gyermekcsoportban történő mintaszerű szakmai munkát, a legmegfelelőbb nevelői eljárásokat, amelyek példaként állhatnak a gyakorlatvezetőre bízott hallgatók számára.
Ebbe a munkába vezette be nagy körültekintéssel az évek során azokat a kollégáit, akik kezdőként kerültek óvodájába, vagy gyakorlottként, de más óvodákból kaptak feladatot a gyakorlóóvodában. Erről tanúskodik *Montvajszkiné Bátor Anna* szakvezető óvodapedagógus visszaemlékezése is:
„Negyven év távlatából emlékszem vissza arra a napra, 1974. szeptember elsejére, amikor mint munkába lépő, kezdő óvónő találkoztam Kituljakné Piroskával. Mivel ő volt a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet Bacsó Béla utcai tagóvodája vezetője, már tudott az érkezésemről, de személyesen nem ismertük egymást. Úgy fogadott, mint kolléganőt, akit majd kalauzol a kezdő lépések megtételében. Jó érzéssel töltött el, hogy úgy fogadott, mint egy ismerőst, akinek bemutatja a rábízott kollégákat, gyerekeket, csoportokat.
Magával ragadott a természetessége, nyugalma, közvetlensége. Megnyugtatott és biztosított arról, hogy bármikor számíthatok rá, ha kérdésem, kérésem van. Ez valóban így volt a vele eltöltött 17 év alatt.
Kezdő szakmai bizonytalanságomat feloldotta sok biztatásával, útmutatásával. Gyakorlati tanácsai úgy hangoztak el, hogy abban mindig meghagyta a választás lehetőségét. Sokszor bepillantott az óvodai csoportomba, figyelte első próbálkozásaimat. Amikor valami nem úgy alakult, ahogyan azt a „protokoll” kívánta, soha nem dorgált, hanem kérdezett, rávezetett. Gyakran beszélgettünk, tisztáztuk az elképzeléseim helyességét, vagy a módszereim megválasztását.
Sok segítséget nyújtott a szülőkkel és a hallgatókkal történő kapcsolatalakításra. Soha nem direkt módon. Inkább megkérdezte, hogy elfogadok-e tőle egy tanácsot? Néha csak figyeltem és tanultam az ő tevékenykedéséből. Láttam, hogy mennyi időt tölt el a hallgatók felkészítésével. Alapos volt, és azt várta el a hallgatóitól is. Figyeltem a hangvételét, ami közvetlen, de mégis tiszteletet kiváltó volt. Azért fogadták el tapasztalatom szerint a hallgatói, mert szinte gondoskodó szülőként, következetesen és sok szeretettel tudta a hiányosságokat is elmondani, és a dicséretekkel sem fukarkodott.
Alapvetően vidám, pozitív kisugárzású személyiségnek ismertem meg, aki a pontos munkát ugyanúgy elvárta, mint a környezetünk esztétikáját, rendjét.
Figyelte azt is, hogyan viszonyulunk a közösségben egymáshoz: ösztönzött arra, hogy vállaljunk feladatokat a nevelői közösség érdekében. Amennyiben valaki tovább szeretett volna tanulni, biztatott minket. Segített megtalálni az utat a legcélszerűbb választáshoz.
Minden iránt nyitott, érzékeny volt.
Amikor valamelyikünk gyermeke megbetegedett, azonnal felajánlotta, hogy maradjunk otthon vele, segített a helyettesítésünk megszervezésében. Akkoriban belefért a munka melletti időnkbe a mindennapi élet kisebb-nagyobb egyéni gondjainak, örömeinek megbeszélése is. Mivel többen – korunk alapján – szinte a gyerekei lehettünk volna, gyakran kértük ki a véleményét sokféle dologban. A szakmán kívül is szívesen adta át a tapasztalatait. Lehetett az akár egy háztartási fogás, bármilyen kézi kötésmód is. Többször mesélt kezdő éveinek munkamódszereiről, családjáról, gyerekeiről, később unokáiról is.
Mindezek jól szolgálták azt, hogy körülötte mindig családias légkör volt a Bacsó utcai gyakorlóóvodában. A ma óvodáiban, a ma óvodapedagógusainak is ilyen kollégát, vezetőt kívánok.”

Hasonló – mégis más – szituációkról, szakmai, emberi kapcsolatokról ír *Mihály Zoltánné* gyakorlatvezető óvodapedagógus, etnográfus. Az ő

visszaemlékezéseiből is a mélyen humánus, gondoskodó és szeretetteljes munkatárs alakja rajzolódik ki előttünk:

„Fiatalon, két gyermekem születése után a Bacsó utcai gyakorlóóvodában kezdtem el dolgozni. Félek az ismeretlentől, így a bemutatkozás előtt is nagyon szorongtam, kik dolgoznak ott, hogyan fogadnak. Piroska, aki az óvoda vezetője volt, megkönnyítette számomra ezeket a pillanatokat. Úgy fogadott, mintha mindig ismert volna, kislányomnak szólított, ami később szinte valóság is lehetett volna.

Egy év után ugyanannak a gyerekcsoportnak lettünk váltótársai. Borzasztóan aggódtam az első bemutató foglalkozásom miatt, amit az életem első hallgatói csoportjának tartottam. Sikerül-e, megfelel majd? Meg tudom csinálni? Nagy megkönnyebbülést éreztem, amikor túl voltam rajta. Másnap Piroska elmesélte, hogy amikor a bemutatóm reggelén készülődött az oviba, Bandi bácsi, a férje megkérdezte:

– Nem délutános vagy?

– *De igen* – mondta Piroska.

– Akkor hová mész most?

– *Stünci tart bemutatót a hallgatóinak és megnézem.*

– Miért? – kérdezte Bandi bácsi.

– *Mert tanulhatok tőle.*

Ennél nagyobb dicséretet sem előtte, sem az óta nem kaptam. Köszönöm, Piroska.

Ő volt az a vezető, aki soha nem volt féltékeny, irigy a szakmai sikerekre, elismerte, ha valaki kreatívabb, ügyesebb volt. Örült annak, ha a kollégáit más is elismerte és ezt személyes sikerként élte meg.

Egy év múlva úgy alakult az életem, hogy gondoltam egy nagyot, és elkezdtem autóvezetői tanfolyamra járni. A két kisgyerek mellett elég nehéz volt, de valahogy megoldottuk. Ekkor a férjem kapott egy lehetőséget, hogy Amerikában dolgozzon. Nincs más lehetőség, abba kell hagyni a tanfolyamot – gondoltuk –, nincs, aki vigyázzon a gyerekekre, ha Békéscsabára kell menni, vezetni.

Piroska fülébe jutott a dolog és nem engedte. Amikor én elmentem vezetni, ő Bandi bácsival összeszedte a gyerekeimet az oviból, hazamentek hozzánk, és begyújtottak a kazánba, ami nem volt egy egyszerű feladat, és addig ott voltak, rendezték a gyerekeim életét, amíg haza nem értem. A lányaim sokáig emlegették azokat a diafilmes estéket.

Nehezen boldogultam a fűtéssel, sokszor megengedte, hogy a dajka néni elmenjen és begyújtson a kazánba, hogy este ne jéghideg lakásba menjünk haza.

Történt egyszer, hogy friss jogosítvánnyal délutános lévén délelőtt Szolnokra mentem át kocsival valamiért. Piroska tudta, hiszen tényleg a »kislánya« voltam. Ez még a mobiltelefon előtti időkben történt. Már pontosan nem emlékszem, hogy miért, de nem értem vissza a munkakezdésre, és nem tudtam értesíteni sem.

Gondoltam, nagyon le fog szidni Piroska.

Hát farkast emlegettem… Valóban nagyon összeszidott! De nem azért mert késtem… Azért, mert aggódott értem, azt hitte, valami bajom van, és nem a munkaerőmet féltette, hanem engem.

A Bacsó utcai gyakorlóóvodában olyan közösség volt, hogy szerettük egymást, és nem kellett csapatépítő tréning – az más dolog, hogy nem is hallottunk ilyenről. Piroska volt az, aki összetartott bennünket, és családként éltünk.

5 évet dolgoztunk együtt, amikor új feladatot kaptam a Szabadság utcai gyakorlóóvodában. Örültem az új kihívásnak, de nagyon sokáig hiányzott az az otthonos légkör, ami ott volt.

Édesanyám messze élt, él, így Piroska volt az, aki a helyére lépett itt Szarvason. Sokat köszönhetek neki mind a magánéletemben, mind a szakámban.

Milyen furcsaságokat produkál az élet: az unokaveje az óvodásom volt, és most az ő dédunokáját nevelem nap mint nap. Itt is megköszönöm neked, Piroska!”

Nyugdíjasként még lehetőséget kapott az intézettől, hogy végzős hallgatóit kiengedje az életbe. 1992. június 30-án végleg nyugdíjba vonult.

Unokáival sokat verselt, mesélt, mókázott. Krisztián, Ági, Rita, Réka és Emőke nagyon élvezték a nagymama közelségét.

2006. január 4-én elveszítette férjét, akinek hiánya halála napjáig nem enyhült. Gyermekei támogatásával csendben teltek napjai.

Utolsó éveiben betegséggel küszködött, keveset találkozott régi munkatársaival. Rövid időre kórházba került, és ott hunyt el 2012. február 11-én.

Kitüntetések:

– 1980. Kiváló Munkáért
– Brunszvik Teréz emlékérem: négy évtizedes munkásságáért nyugállományba vonulása alkalmából vehette át, legkedvesebb elismerése volt.

Forrás: családi és munkatársi visszaemlékezések.

Fia, KITULJAK LÁSZLÓ
Szarvas

KONCZILI SÁNDOR (Vállaj, 1925. március 15. – Mátészalka, 2014. január 4.): tanító, igazgató

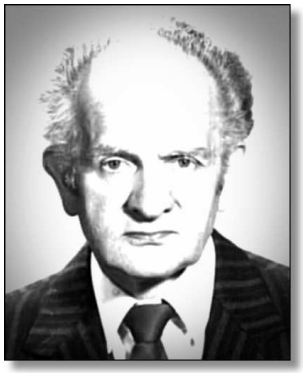

„Élni való minden élet,
csak magadhoz hű maradj,
veszteség nem érhet téged,
ha az leszel, aki vagy.”
(Goethe)

Édesapja, Konczili István kerékgyártó, édesanyja Barth Terézia. Házasságukból két fiú született. Béla 1919-ben, katonatiszt, majd pénzügyi szakember lett. Sándor 1925-ben Mérken született, de a közigazgatási összevonás miatt Vállajon anyakönyvezték. Édesanyját korán elveszítette, így neveltetését és iskoláztatását az édesanyai ágon nagybátyjai, Barth Benedek és János egyházi méltóságok irányították.
Elemi iskoláit Mérken végezte 1932-től 1936-ig, majd Bácsalmáson az Állami Polgári Fiúiskolában 1937-től 1940-ig. Középiskoláit Bácsalmáson az Állami Mezőgazdasági Középiskolában végezte. Diákévei magányosan, az édesanyai szeretet hiányában teltek, mivel nagybátyjai csak a megélhetést és iskolai előmenetelét biztosították. A második világháború idején Mérken élt, leventeként onnan a visszavonuló német csapatokkal került a Dunántúlra. Itt esett orosz fogságba. Hadifogolyként gyalog kísérték Budapest irányába, majd egy „dokument”, egy iskolai bizonyítvány alapján munkaszolgálatra osztották. Gyalog és vonat tetején utazva, éhezve, nagy nehézségek árán került haza Mérkre. Munkát a gróf Károlyi Gyula tiborszállási birtokának gazdatisztje biztosított számára középiskolai mezőgazdasági tanulmányai alapján.
1946-ban ismerkedett meg feleségével, Jekli (később Jászonyi) Katalinnal.
Különbözeti vizsgával 1947-ben felvételt nyert a kalocsai Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézetbe. Tanítói oklevelét 1948. május 24-én szerezte meg.
1948. július 25-én kötött házasságot Jászonyi Katalinnal, akivel 62 évig boldog párkapcsolatban élt. Házasságukból két gyermek született. Sándor 1949-ben, aki a Bánki Donát Műszaki Főiskolán szerzett gépész üzemmérnöki és középiskolai műszaki tanári diplomát. 1951-ben született lányuk Katalin, aki előbb műszaki rajzolóként, majd mérlegképes könyvelőként dolgozott.

Pedagógiai munkásságát 1948. október 28-tól 1954. augusztus 15-ig ***Fábiánházán*** végezte. Az 1950-es évektől igazgatói feladatokkal bízta meg a mátészalkai tankerület. Áthelyezéssel került igazgatónak ***Nyírparasznyára***, ahol 1954-től 1963-ig szolgált. Pedagógiai munkája mellett kultúrotthoni igazgatói feladatok végzésével igyekezett a falu lakosságának életét színesebbé tenni. Feleségével együtt igen aktív szervezőmunkát végeztek. Színjátszó csoportot vezettek, és a környező településeken előadták a betanult darabokat. Megszervezték, hogy a villany és kövesút nélküli községben heti egy alkalommal filmvetítés legyen. Közéleti munkájával nagyban hozzájárult a falu kövesútjának és villanyhálózatának kiépítéséhez. A fiatal gazdáknak „Ezüstkalászos mezőgazdasági tanfolyam”-ot szervezett és vezetett. Megszervezte az énekzene és a nyelvoktatást is iskolájában, valamint a madarak és fák napjának ünneplését a szomszédos községekkel közösen a rendszeres sportnapok mellett.

Pituk Mihályné Vajas Klára régi nyírparasznyai tanítványa így emlékszik ezekre az időkre: „Mindenkihez nagyon segítőkész volt igazgató úr. De a munkájával kapcsolatban szigorú, ami a tanulók javára szolgált. Az emberekkel a faluban nagyon jó viszonya volt. Az iskolás gyermekek oktatása volt neki a legfontosabb, és magas szinten nevelte őket. Tanulmányi versenyekre jártak a gyermekek. Minden gyereknek támogatta a továbbtanulását. Nagyon barátságos, emberséges kapcsolatot tartott az egész falu népével, és összetartotta a falu lakosságát. Mindenki tiszteletben tartotta, de ő is viszonozta ezt mindenkivel.”

Munkájának méltó elismeréseként felkérte a Járási Hivatal művelődési osztálya a ***mátészalkai III. számú Általános Iskola*** igazgatói feladatainak ellátására. Így került 1963. augusztus 15-től Mátészalkára, ahol nyugállományba vonulásáig – 1986. december 31-ig – dolgozott. Az új iskola második igazgatójaként látott munkához. Az intézmény hamarosan tanulmányi, sport- és kulturális rendezvényeivel hírnevet szerzett, és felvette a II. Rákóczi Ferenc nevet.

A II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola tantestülete

Igazgatói munkája mellett aktívan részt vállalt a város közéletében, melyért számos kitüntetést, oklevelet kapott:

– *Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója* kitüntetést 1975. május 31-én
– *Hild János Emlékérmet* kapott Mátészalka város tanácsától a város építésében kifejtett tevékenysége elismeréséül 1981. november 8-án
– Mátészalka város képviselőtestülete *Pro Urbe díj* kitüntetést adományozott neki 2006. augusztus 20-án. Az indoklásban ez áll: „Mátészalka város érdekében kifejtett kiemelkedő közéleti tevékenységének és magas szintű nevelő-oktató munkájának elismeréséül, mellyel jelentősen hozzájárult a város anyagi, szellemi értékeinek gyarapításához, és az ifjúság, a jövő nemzedék fejlődéséhez.”

1986. december 31-én ment nyugdíjba. Nagyon hiányzott neki a több évtized alatt megszokott rendszeres munka, ezért a szakmunkásképző iskola igazgatójának (Király Miklósnak) a felkérésére örömmel mondott igent.

Így dolgozott nevelőtanárként városunkban még 1987-től a ***138. számú Ipari Szakmunkásképző Intézetben*** 1996. június 31-ig. Az élete során felhalmozódott pedagógiai tapasztalatait a rábízott tanulóknak – a mindennapi tanulmányi munka segítése mellett – igyekezett átadni a 14-20 éves fiatalok életkori sajátosságaiból eredő problémák megoldásához. Sokszor kapott lány fodrász csoportot, ők is szeretettel emlékeznek Sanyi bácsira. De szívesen emlékeznek rá a kezdő, volt munkatársak is, akiket odaadó gondoskodással segített pályájuk elején.

Feketéné Csipkés Katalin így emlékezik:

„A mindennapos rohanások közepette megállok és »időutazok«. Hihetetlen, hogy elröpült ez a 25 év! 1989 szeptembere, a 138. számú Ipari Szakmunkásképző Kollégiuma – pályakezdőként idekerültem egy nagyszerű csapatba, olyan kollégiumi nevelők szárnyai alá, akik ízig-vérig igazi pedagógusok voltak, sok éves tapasztalattal, életbölcsességgel a tarsolyukban. Közöttük volt Konczili Sanyi bácsi, aki a nyugdíjas éveit is aktívan töltötte, szem előtt tartva Kölcsey örökbecsű szavait: »*Amit pályádul választottál, abban légy tökéletes!*« És ő valóban ilyen volt, ilyennek ismertem meg. Megtiszteltetés, igazi öröm volt vele együtt dolgozni. Soha nem éreztem, nem érezttette, hogy én csak kezdő vagyok. Személyiségéből áradt a nyugalom, a béke, a harmónia és az emberség. Pedig a kollégiumi nevelői munka igazi kihívás volt. A tanulók eltérő összetétele, családi háttere, tudásszintje egyéni bánásmódot igényelt. A legnehezebb feladat az elméleti órákra való felkészülés volt a szilenciumon és a pótszilenciumon. Kollégiumi csoportjaiból úgy tudott jó közösséget formálni, közöttük rendet, fegyelmet tartani, hogy ehhez még a hangját sem kellett felemelnie. Jó szóval, őszinte érdeklődéssel, nyitottsággal fordult a diákok és a kollégái felé. Tudta, hogy a kollégista kamaszoknak ez a második otthonuk, szeretettel, odafigyeléssel lehet őket leginkább motiválni, irányítani. Minden diákjában felfedezte és erősítette azt a képességet, amiben igazán jó, ügyes volt, amire lehetett építeni, pl. gyakorlati munka, sporttevékenység, szervező képesség… Azóta is sokszor gondolok hálás szívvel azokra az évekre.”

Sanyi bácsi végtelen nagy szeretettel mesélt nekem is diákjairól, kezdő munkatársairól találkozásaink alkalmával. De őszinte ragaszkodással, megbecsüléssel emlegette fel szeretett általános iskolai beosztottjait, tanártársait, kollégáit. Büszkén mutogatta a régi közös élményeket őrző fényképeket még az idősek otthonában is. Hosszú, 48 éven át tartó – az élet hozta buktatókkal, sikerekkel teli – aktív életpályája után kissé megfáradva a családdal és kertje gondozásával töltötte idejét. Életébe boldogságot még unokái (Zsuzsa és Mónika) hoztak, valamint az iskolai rendezvényekre történő meghívások.

Nagy törést okozott életében szeretett felesége halála 2010 májusában. Türelemmel, higgadt

bölcsességgel viselte az egyedüllétét 2014-ben bekövetkezett haláláig. Temetésén igen sokan jelenlétükkel, virággal fejezték ki szeretetüket, tiszteletüket.

A tantestület nevében *Szakszonné Csepei Katalin* tanárnő így búcsúzott tőle:
„Szerencsésnek éreztük magunkat, mert ő volt az igazgatónk. Mi egyszerűen csak főnöknek hívtuk. Olyan embert búcsúztatunk, aki nem akárki volt Mátészalkán, de a legkedvesebb címe az igazgató bácsi volt. A Rákóczi Iskolába járni, ott tanítani az akkori városunkban rangot jelentett, és ezt ő teremtette meg. Szívvel, ésszel, emberséggel dolgozott.
Minden tette az övéiből, az övéinek szólt. Most nem a saját kézzel épített házukról beszélek, hanem arról, hogy felépített egy iskolát, ami országos hírnévnek örvendett, a megyében pedig bázisiskola lett.
A rábízott emberekből, a tantestületből remek pedagógiai közösséget kovácsolt. Hírességek kerültek ki a kezünk alól, akiket egymást szerető és megbecsülő emberek neveltek, tanítottak. Vitatkoztunk, de soha nem engedte meg az ellenségeskedést. Sok feladatot kaptunk tőle, de mindig megmutatta a megoldást is. A »brigádlátogatások« igencsak megviseltek minket, de az órák elemzését olyan ügyesen irányította, hogy a végén magunk is elhittük, hogy ez a sok remek pedagógiai fogás mind a miénk volt. Amikor kritizáltuk a helyi vezetők intézkedéseit, ő »kimosott« és megvédett bennünket. Mellette biztonságban voltunk. Köszönjük, Főnök! Mi is büszkék voltunk rád! Isten áldja meg tartásodat, erődet, a gondolataidat, amelylyel példát adtál, amelyet nem tudott utánad csinálni senki! Évtizedekig voltál igazgató. Az 1983-as év tablóján olvastam kedvenc idézeted, amit a gyerekeknek ajánlottál, Johann W. Goethe írta: »*Élni való minden élet, csak magadhoz hű maradj, veszteség nem érhet téged, ha az leszel, aki vagy.«* Te hű maradtál választott hivatásodhoz, és azokat a pluszterheket, feladatokatamelyeket az élet rád rakott, magas szinten teljesítetted. Boldogok voltunk, hogy mi is teljesíthettük nemrég utolsó kívánságodat: – *Lányom, szeretnék még egyszer belépni az iskolámba!*
Köszönjük a református iskola vezetőségének az igazi, szívélyes fogadást. Kevés embernek adatott meg ilyen szép, kerek élet, mint a tied volt. Mert ama nemes harcot megharcoltad, a pályát végigfutottad, a hitedet megtartottad. Isten áldjon Igazgató Úr!”

Forrás: fia, Konczili Sándor tanár, valamint családi és munkatársi visszaemlékezések.

LOSONCZI LÉNA tanár
Mátészalka

KONRÁD TERÉZ (Érmihályfalva [ma Románia], 1869. október 10. – Debrecen, 1928. január 2.): tanító, tanár, polgári iskolai igazgató

Konrád László és Kolláth Teréz gyermeke. A Debreceni Református Kollégium tanítóképző intézetében szerzett tanítói oklevelet 1887-ben a magánúton elvégzett tanulmányai után.
1891-ben a Dóczy Gedeon igazgatása alatt álló ***debreceni református leánynevelő intézet varróiskolájában*** kezdte tanári pályáját. Az intézet lett első és egyetlen színtere tanári működésének. A következő tanévben az ***elemi iskolának*** lett a tanítónője, ahol a III. osztályt tanította. Elvégezte a polgári iskolai tanárképzőt, s mint a természettan szakra képesített tanár 1897-ben átkerült a ***felsőbb leányiskolai tagozatra***, amely legkedvesebb iskolájává vált. Úgy látszik, a fiatalabb gyermekekkel találta meg jobban a hangot, hisz tanári pályája alatt leginkább az alsóbb osztályokat, a 10-14 éves leányokat tanította. Kezdetben csak ideiglenes alkalmazást nyert, mennyiségtant, természettant, csillagászati földrajzot oktatott. Igen hamar elnyerte szigorú igazgatója, Dóczy Gedeon jóindulatát, szorgalma és precízsége révén tanárkari jegyzővé választották, s rábízták a természettani szertár kezelését is. Az 1898/99-es tanév végén, miután megállapították, hogy „két év óta nagy szorgalommal és jó eredménnyel töltötte be helyét”, véglegesítették.

1900 és 1907 között a ***tanítónőképzőben*** is tanított, a természettudományos tárgyak mellett vezette a gazdasági és kertészeti gyakorlatokat, s alkalmanként az internátusi növendékeknek zongoraleckéket adott.

Tanári pályáján mindig szem előtt tartotta saját tudományos-szakmai önképzését. 1896-tól tagja volt a Természettudományi Társaságnak, a nyári szünetekben rendszeresen részt vett külföldi tanulmányutakon (1902, Olaszország, később Ausztria).

Tanítási módszereiről nem sokat őriztek meg a korabeli dokumentumok, a tanfelügyelői vizsgálatok sokkal nagyobb figyelmet fordítottak a humaniórák értékelésére, mint a természettudományos tárgyakra. Szervezőként azonban olyan újításokat kezdeményezett, s már működő szervezeteket olyan tetterővel vett át, amelyekkel méltán írta be a nevét az intézet történetébe. Modern pedagógiai elveket vallva megszervezte az iskola első nagyobb szabású tanulmányi kirándulásait. 1903-ban a pallagi mezőgazdasági iskolát tekintette meg a tanítónőképző növendékeivel, később is szívesen vitte növendékeit a város különböző üzemeibe, intézményeibe, hogy saját tapasztalatot szerezzenek ezek működéséről (gyógypedagógiai intézet, gőzcukorgyár, vágóhíd). 1909-ben ő szervezte meg a budapesti, 1911-ben a fiumei tanulmányi kirándulást. Az intézet tagozatokra válásakor a felsőbb leányiskola tanári karába került. 1912-ben átvette a Segítőegylet vezetését, amelyet saját maga is támogatott, emellett az ifjúsági könyvtár alsós tagozatának is ő volt a felelőse. Az igazgatótanács az első világháború közepette a polgári leányiskola megszervezésével bízta meg. Az egyház kezdetben kis körben mozgó, ugyanakkor teljes és befejezett tanulmányokat és ismereteket kívánt nyújtani az új iskolatípussal. Nem önálló kenyérkeresetre akart képesíteni, hanem a régi leányiskola mintájára visszaállítani a nőt a családba. Ez azonban teljesen idegen elképzelés volt mind a polgári iskolák gyakorlati jellegétől, mind az I. világháború okozta társadalmi változásoktól. Egyértelmű volt, hogy a frontokon elesett katonák munkás kezét a hátországban pótolni kell. Ez a feladat várt az eddigieknél még gyakorlatiasabb képzést és szélesebb elhelyezkedési lehetőséget biztosító iskolára, melyet főleg az alsóbb középosztály választott gyermekeinek.

Konrád Teréz lelkiismeretesen, erejét megfeszítve vitte véghez az iskolaszervezés nagy munkáját. 1916 és 1922 közt a polgári első igazgatója volt, s mint ilyen, képviselte a tagozatot az intézet igazgatótanácsában és a közös tanárkari értekezleteken. Az indulás nagy munkája a diákságot tekintve abban állt, hogy a különböző iskolákból érkező leányokat egyöntetű módszerekkel és szabályokkal szoktassák a Dócziban elvárt fegyelemre. Konrád Teréz pedagógiai rátermettségét dicséri ennek a feladatnak az elvégzése. Igazgatói teendői mellett tovább folytatta a tanítást is, heti 6-7 órában számtant, természetrajzot oktatott. Rendkívüli tetterő jellemezte, a polgáriban bevezette a gyakorlati gazdaságtan oktatását, megszervezte a Leányegyesületet, iskolai ünnepélyeket rendezett (reformáció napja, gályarabok emléknapja, március 15., anyák napi ünnepély, karácsonyi ünnepély). Rendszeresítette a polgáriban is a rajz- és kézimunka-kiállításokat, nyilvános tornavizsgákat. Az intézet tagozatai közül a polgári iskolának jutott a legmostohább sors. Hosszú évekig abból kellett gazdálkodni, amit a két másik tagozat meghagyott neki, mind tantermekben, mind taneszközökben. Igazgatása idején szinte végig délelőtti-délutáni váltott tanításra kényszerült a polgári a helyhiánnyal küzdő intézetben. Ennek ellenére a háborús időkben is minden évben sikerült új tanári állásokat szerveznie iskolájában, és ehhez az egyház és az állam anyagi támogatását is elnyerte. A 2 tanerővel induló tagozatnak 1922-ben már 21 tanára volt. A diákság létszáma is évről-évre emelkedett, hamar elérve fizikai korlátait.

Munkabírására és felekezeti türelmére jó példa, hogy amikor 1921-ben az izraelita polgári leányiskola felkérte óraadásra, igazgatói teendői mellett is örömmel elvállalta, miután megkapta felettesei beleegyezését. Az református polgári leányiskola természettani szertárát egy 100 darabos ásványgyűjteménnyel gyarapította.

Visszavágyott azonban az időközben gimnáziummá fejlődött felsőbb leányiskolába, ezért az igazgatótanács hosszas unszolása ellenére, bár éppen ez évben nevezték ki állandó igazgatóvá, lemondott tisztéről, amit az „rendkívüli érdemeinek elismerése mellett” sajnálattal vett tudomásul, s újra egyszerű tanárként dolgozott 1928-ban bekövetkezett haláláig.

Az I. világháború után, amikor az ország gazdasági helyzete rövid időre újra megengedte, azonnal újraindította az iskolai kirándulások gyakorlatát, Aggtelekre, Nyíregyházára, Buda-

pestre, 1927-ben a Balaton északi partjára vezette a gimnazistákat.

Ma már nem lehet kideríteni, melyik tagozat diákjai örökítették meg alakját a következő kis versikében:

„Számtan, mértan, fizika, kisangyalom,
Teréz néni tanítja, kisangyalom.
Teréz néni magyaráz, kisangyalom,
Engem meg a hideg ráz, kisangyalom.”

Igazgatója, Koncz Aurélné bizalmának köszönhetően az 1925-ben megalakult Volt Iskolatársak Szövetségének egyik elnöki tisztévé választották.

Tanártársaival mindig szívélyes volt, rendszeresen összehívta őket csigekerti szőlőjébe egy-egy szalonnasütésre. Végrendeletében a tanári karra hagyta balatoni telkét egy nyaraló építésének céljaira. Élete vége felé már tudta, nincs sok ideje hátra. Hosszú, súlyos betegség után halt meg. Az utókor, a leánygimnázium és különösen a polgári iskola már halálakor tisztában volt vele, kit vesztett el Konrád Teréz távozásával. Nem kellett éveknek, évtizedeknek eltelnie, hogy halálában méltassák annak a kollégának a jelentőségét, hatalmas érdemeit, aki életében elhárított minden ünneplést. Halála után a polgári Leányegyesülete és a gimnázium Segítőegyesülete is felvette a nevét.
A Vasárnap című debreceni református lapban így méltatták: „A nyilvános szereplést sohasem szerette, a háttérből legbuzgóbb, legfáradhatatlanabb rendezője volt az iskolai ünnepélyeknek és kirándulásoknak… Legszebb jellemvonása a minden külsőségtől ment, mély és igaz vallásossága volt.”

Források:

- Családi dokumentumok, közlések
- Tiszántúli Református Egyházkerületi Levéltár
- A Dóczi Leánynevelő Intézet értesítői

FOGARASSY ZOLTÁN
a DRK Dóczy Gimnázium könyvtárosa
Debrecen

KOÓS SÁNDOR (Debrecen, 1931. április 7. – Debrecen 1994. december 4.): középiskolai tanár, gimnáziumi igazgatóhelyettes, vezető pedagógus

Édesanyja Margócsy Valéria, édesapja, Koós Sándor postatisztviselő volt.
Alapfokú és középiskoláit szülővárosában végezte. Nyolc gimnáziumi tanév végén az egyetemi gyakorló gimnáziumban érettségizett 1949-ben. Az egyetem BTK magyar-történelem szakán oklevelet szerzett 1953-ban. Egyetemi tanulmányai idején a Régészeti Intézetben dolgozott, ahol másodéves korában már demonstrátor lett, s itteni feladatait tanulmányai befejezéséig ellátta. Ilyen irányú érdeklődése egész pályafutását elkísérte. Ásatásokat, kutatásokat, régészeti kirándulásokat végzett, vezetett.

Sorkatonai szolgálatának teljesítése után 1953. november 1-jén a ***hajdúböszörményi tanítóképzőhöz***, majd az ebből alakult ***óvónőképzőhöz*** került, ahol a szaktárgyain kívül pedagógiai tárgyakat is tanított 1956-ig.
1956-ban a debreceni ***Maróthi György Tanítóképző Intézetbe*** helyezték át, ahol két évig a tanítóképzők felsőfokú átszervezéséig dolgozott, majd a ***debreceni Nyulasi Általános Iskola*** tanára lett.

A pályakezdésének öt esztendeje nagyon alkalmas volt változatos pedagógiai tapasztalatok szerzésére, saját ismereteinek bővítésére, szakmai, pedagógiai, módszertani fejlődésére. Iskolai mellékteendői és a külső társadalmi elfoglaltságai az érlelődő közéleti érdeklődését, társadalmi aktivitását erősítették.

Felesége szerint:
„Debreceni szülők kései, nagyon várt és egyetlen gyermeke volt. A református kollégium elemi isko-

lájába járt, majd az egyetemi gyakorlógimnázium növendéke lett. Nyolcadikos diák volt, mikor édesapját elvesztette. Egyetemista korában érdeklődése a régészet felé fordult, amely számára kedvelt tevékenységet, szakmai kibontakozást és intézeti elhelyezkedést kínált.
Magyar-történelem szakos diplomával a ***törökszentmiklósi gimnáziumba*** helyezték, de három hónapi sorkatonai szolgálat után szakmai szolgálatát a hajdúböszörményi tanítóképzőben kezdte meg.
A kiváló Csapó István segítségével Debrecenbe, s így özvegy édesanyja közelébe is került.
Igazi élettere a Tóth Árpád Gimnázium volt; élt-halt az iskoláért.
Különös érzéke volt megnyerni a tizenéveseket. Nagyon értett a nyelvükön, értette az észjárásukat.
Szívesen vezetett kirándulásokat. Minden egyes alkalomra újra és újra felkészült. Nemcsak a célállomás látni- és tudnivalóit bogarászta össze, hanem az odavezető út minden érdekességét, legyen az történelmi, régészeti, építészeti, földrajzi tartalmú."

Az 1959-60 tanévben a ***Tóth Árpád Gimnáziumba*** került, ahol a második félévtől nevelési igazgatóhelyettesi kinevezést kapott.
E beosztását a városban elsőként és kísérleti jelleggel kapta, s ilyen minőségében majd az iskolaügy megújítására irányuló törekvéseknek sikeres munkálója lett.
Pedagógiai kísérleti munkákat vállalt, s közreműködött jelentős dokumentumok, módszertani segédletek létrehozásában. Részese volt az Országos Pedagógiai Intézet által irányított Nevelési Terv kísérleti előmunkálatainak. Nevelési törekvéseiben a hajdani jeles debreceni iskolai, kollégiumi hagyományokra, a személyiség- és jellemformálás bevált módszereire támaszkodott.
Az iskolai valóság minden elemének ismerete, és gondoskodó, fejlesztő szándéka jellemezte fáradhatatlan munkáját. A nevelési tényezők kapcsolatát jó érzékkel és változatos megoldásokkal formálta tanártársai közreműködésével a diákság érdekében és a szülők megelégedésére.
A pedagógiai folyamatban elsősorban a klasszikus gimnázium humán műveltségeszményét képviselte. Vezetői gyakorlatában az oktatás-nevelés arányos egyensúlyán munkálkodott.
Szaktanári tevékenységének középpontjában a történelem oktatása állt. A tantárgy szemléletés jellemformáló erejét érvényesítve az érdekességek és tanulságok felhasználásával tanított szaktárgyi óráin.
A helytörténet és honismeret elkötelezett művelője és a tanulmányi kirándulások vezetésének kitűnő mestere volt. A szülőföld és a hazai táj ismeretére nevelte a diákjait, erősítve a családhoz, az iskolához és a szülőföldhöz tartozás érzését. Hangulatos kirándulásai természetjáró és kirándulási szokások formájában élnek tovább az utódok életrendjében. Élénk érdeklődéssel fordult a közeli és tágabb környezet valóságos értékei, emberi, természeti szépségei felé.

A külföldi iskolai kapcsolatok és diákcserék felelőseként diákok százait juttatta maradandó élményekhez. Egyben a világlátás, nyelvgyakorlás, nyelvtanulás számára adott új lehetőséget, ösztönző motívumokat, s ezzel nyitogatta a korábban zárt iskolai kereteket.
Különösen fontos és értékes volt a sumeni testvérvárosi kapcsolatok keretében közel két évtizeden át tartó nyári diákcsere az ottani testvériskola tanáraival, diákjaival, amikor is nyaranta kölcsönösen 30-30 középiskolás ismerhette meg egymás országát, nyelvét, kultúráját, fiatalságát. Ez a bulgáriai testvérvárosi kapcsolatunk akkor rendkívül értékes volt. Koós Sándor humán képzettségéhez élénk műszaki-technikai érzék és érdeklődés társult. A motorizáció és a modern közlekedés gyakorlati kérdései foglalkoztatták. A KRESZ műszaki ismeretek iskolai oktatásának jogosítványig vezető folyamatát segítette. Fotó szakköre vezetőjeként is hódolt a hasznos hobbi kihívásának, s alakította diákjai körében a fényképezés, filmezés készségeit. Kiváló fotósokat, művészeket nevelt.

A szaktanárok és osztályfőnökök támogatásával szervezte és irányította a diákközösség életét, a diákönkormányzatot és az ifjúsági szervezet munkáját.
Különös érzékkel találta meg, választotta ki és bízta meg a különböző diákkörök, szervezetek elfogadott, rátermett vezetőit, akik aztán később a közéletben is bizonyítottak.

Pogány Emese egykori osztálybizottsági titkár (ODB) így emlékezett:
„Legjobban mégis egyvalami, illetve Valaki miatt szerettem ODB-titkár lenni: ez Samu bácsi volt. Ha emlékezetem nem csal, hetente egyszer, a nagyszünetben volt jelenésünk nála fent, az előtérben. Mindig viccelt, a »halálosan« komoly dolgok is (jó értelemben véve) súlytalannak tűntek az ő szájából. Mellette nem volt aggodalomra ok, az élet leginkább egy nagy

játéknak tűnt, ahol előbb-utóbb mindig a jó került uralomra. Humora, életszeretete ma is megmelengeti a szívemet, akárhányszor a nevét hallom, vagy meglátom a fotóját. Engem nem tanított, pályáját is csak az emlékkönyvekből ismertem meg. Nagy hobbija, a fotózás, amely engem akkor még egyáltalán nem fogott meg. Én »csak« az embert ismertem, lényének abból a darabjából kaptam tőle: életre szólót, soha el nem felejthetőt…"

A tantárgyi szakkörök és diákkörök az érdeklődést kielégítő, tehetségeket fejlesztő, versenyekre felkészítő kiváló tevékenységi formák voltak.
Felkarolta azokat a tevékenységi formákat, melyeket az a történelmi időszak kínált.
Különös figyelemmel szervezte és Hegedűs Imre tanár úrral együtt irányította a nagy iskola részvételét az őszi, közhasznú társadalmi munkában. Ez jó két évtizeden át az almaszüretet jelentette Nyírlugos és Balkány állami gazdaságában a betakarítás és a fontos export érdekében. A közlekedéssel nehezített akció „parancsnoka" is Samu bácsi volt.

Átszállással mennek az iskola tanulói almát szedni

A diákok élményt adó nyári programjába illesztette az iskola virágkarneválon diákcsoporttal, virágkocsival történő szereplését jó másfél évtizeden át.

Munkássága hozzájárult ahhoz, hogy a Tóth Árpád Gimnázium újszerű és jellegzetes iskolai jó szokásai fokozatosan nemes hagyományokká érlelődtek, hogy folyamatosan kiemelkedő sikerek születtek a diákélet különböző területein.
Együtt élt növendékeivel, a diáktitkok tudója volt. A kamaszok világának minden rezdülését érzékelte. Az egyéni, iskolai, családi gondok, önismereti problémák feltárását, megoldását közvetlen beszélgetések során tanácsaival, megértéssel oldotta fel; mindenki Samu bácsija volt.
Együtt élt – szinte időhatárok nélkül – az ifjúsággal és az iskolai gondokkal.
Tevékeny életét a folyamos szolgálat, állandó készenlét és munkálkodás jellemezte. Az iskolarendszer kötöttségeinek és ellentmondásainak szorítását derűs szemléletével és szelíd humorával oldotta fel kollégái körében.

Szakmai, közösségi munkásságának biztos hátterét a szerető családi háttér adta. Felesége, dr. Bartos Erzsébet szemész főorvos volt. Két gyermekük született. Sándor elektromérnök lett, Erzsébet középiskolai tanárként szolgál. Tőlük négy unokával és négy dédunokával terebélyesedik a család.
Az ifjú unokák még ismerték és szerették, holtában pedig példaképként tisztelik a legendás nagyapát.

Közvetlen egyéniségével, barátságos, segítőkész, derűs magatartásával, sokoldalú, önzetlen és eredményes munkásságával a tűnő világ jellegzetes szereplője volt.
Neve összeforrt iskolájával, színes egyéniségével, maradandó eredményeivel a Tóth Árpád Gimnázium történetének értékes része lett.
Megemlékezésemet nagy köszönettel és tisztelettel zárom, mert személyében 30 éven át kedves kartársamat, jellegzetes vezetőtársamat idézhettem.

Forrás:

- Emlékkönyv a TÁG 50 éves jubileumára
- TÁG-Kör 2006. Debrecen
- Családi, tanítványi, munkatársi visszaemlékezések

Kollégája, POLGÁR SÁNDOR
Debrecen

KÓSA LAJOS (Szamosszeg, 1932. szeptember 30. – Debrecen, 2013. július 8.): középiskolai tanár

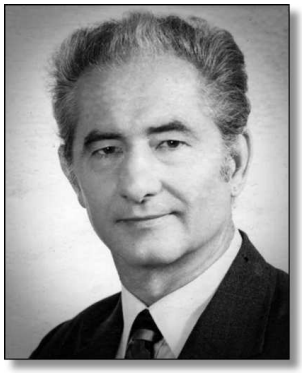

Édesapja, Kósa Lajos gazdálkodó, édesanyja, Bodó Julianna háztartásbeli. Hárman voltak testvérek, bátyja, Árpád és nővére, Vilma.
Elemi iskoláit Szamosszegen végezte, majd a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának növendéke volt 8 évig. Középiskolás évei alatt aktívan és tehetségesen birkózott. 1951-ben tett érettségi vizsgát kiváló eredménnyel.
Származása miatt nem vették fel egyetemre, ezért pénzkereső fizikai munkákat vállalt, rakodómunkásként, mozigépészként dolgozott, illetve megszerezte a vasesztergályos szakképesítést is.
1952-ben vették fel a Kossuth Lajos Tudományegyetem matematika-fizika szakára. 1956. július 15-én államvizsgázott kitűnő eredménnyel.

1958 decemberében házasságot kötött Bacskó Katalin védőnővel. Házasságukból 2 gyermekük született: l962-ben Katalin, 1964-ben Lajos. Feleségével 54 évig éltek együtt szeretetben, és később közösen küzdöttek gyógyíthatatlan betegsége leküzdésében, elviselésében.

A matematika-fizika szakos diploma megszerzését követően egy évig ***Kisar*** községben, majd két évig ***Fehérgyarmaton*** tanított, ahol kollégiumi nevelőtanár is volt. Ezt követően, 1958-ban helyezkedett el ***Debrecenben a Bethlen Gábor Közgazdasági Technikumban***, amellyel egy életre szóló elkötelezettséget vállalt. A későbbi szakközépiskolában nyugdíjazásáig, négy évtizeden át dolgozott tanárként, majd gyakorlatioktatás-vezetőként.

Debrecenbe kerülésekor az intézményt Ujhelyi Istvánné, a legendás Klári néni vezette, aki csak rátermett pedagógusokat tűrt meg maga mellett. Akiket a Bethlen általa is képviselt szellemisége jellemzett: magas szakmai színvonal; hagyományos, de szabad szellemű nevelési értékek; érzelmi azonosulás. Ennek az igénynek teljes mértékben megfelelt. S hamarosan olyan sokoldalú pedagógusi értékeket mutatott, amelyek a nagy tanáregyéniségek sorába emelték.

A pedagógust más értékelések mellett a diákok tisztelete, szeretete minősíti. A diák akkor tiszteli tanárát, ha a követelés színvonallal és következetességgel jár együtt. S akkor szereti, ha mindehhez emberség, megértés társul. Kósa Lajos tanár úr ilyen volt. Mindenekelőtt matematikatanár: magas szintű, logikusan felépített magyarázatait kérlelhetetlen következetességű követelés kísérte. Azonban a számonkérés fegyelme mellett az emberség figyelme jellemezte: az éltanulót fejlesztette, a lemaradót segítette. Versenyzőket, későbbi egyetemi oktatókat nevelt, s a tanórai viták során meggyőzhető volt, ritkán előforduló tévedéseit elismerte. Statisztika- és fizikaórákon a tanárjelöltek szorongtak, mert segítőkészsége mellett kérlelhetetlen és kíméletlen volt: nem tűrte a szakmai pontatlanságot. A technikai eszközök használatában pedig közelíteni sem tudták elméleti és gyakorlati ismereteit.

Ma már hiányzik ez a tanártípus: mindenféle szemléltető eszköz használója, karbantartója és megjavítója. Írásvetítő, episzkóp, magnetofon, iskolarádió, filmvetítő – amelyhez még mozigép-üzemeltető oklevele is volt – állandó bevethető eszköz volt az iskolában. Nála a hamar elnyert gyakorlatioktatás-vezető kinevezés nem formális funkciót, hanem elismert szakmai vezetést jelentett. Saját Csepel motorját, legendássá vált Trabantját is maga szerelte, amelynek minden csavarját ismerte.
Fejében volt az épület teljes berendezése is leltár szerint. Ha az iskolának időnként költöznie kellett egy-egy beszakadt tető vagy hulló vakolat miatt, szervezőkészsége nélkülözhetetlen volt: bármelyik asztal, szék, falikép, tábla pontos helyét tudta. Osztálykirándulásain az ország minden szálláshelyét, nevezetességét ismerte és ismertette.

Számos kitüntetését az Agrártudományi Egyetem is kiváló oklevéllel gazdagította az évente szervezett őszi diákmunkák, a kukoricatörés, gyümölcsszüretelés eredményességéért. Sportolóként szintén éremgyűjteménnyel rendelkezett, a birkózást magas szinten űzte. Tanár-diák focimeccseken csodálták a matektanár mértani pontosságú átadásait.

Bethlenes tanári, vezetői munkája mellett folyamatosan tartotta a kapcsolatot egykori középiskolájával. Volt osztálytársaival alapítványt hoztak létre „Tanítványok a Diákokért Alapítvány" néven, amelynek kuratóriumi tagja, később elnöke lett. Az alapítvány képviseletében több mint két évtizeden át, haláláig segítette a hátrányos helyzetű, tehetséges diákok tanulmányait. A szakmai érdekvédelemmel kiemelten foglalkozott, a Pedagógus Szakszervezet városi és országos testületeiben is aktívan dolgozott.

A többszörös túljelentkezés jellemezte népszerű szakközépiskola vezetésében évtizedeken át tevékeny részt vállalt, technikai ismeretei, gyakorlata, szervezőkészsége nélkülözhetetlen volt. Nyugdíjazását követően is részt vett az iskolai rendezvényeken, ünnepségeken, érettségi találkozókon, s kertészkedés közben is szívesen adott szakmai tanácsokat egykori diákjainak, kollégáinak.

Matkó Mária, aki 1976 és 1980 között volt a Bethlen Gábor Közgazdasági és Postaforgalmi Szakközépiskola tanulója, így emlékezik egykori tanárára: „Elsősként már megismertük Kósa tanár urat, matematikát tanított az osztályunknak. Jó humorú, közvetlen ember volt. Mindig halkan beszélt, de tudta, hogy így is fel tudja magára hívni a figyelmet. Megadta nekünk, diákoknak a tiszteletet. Követelt, de minden esetben következetes volt. Nem kellett tartanunk tőle, hogy ha valamit nem tanultunk meg, akkor bosszút fog állni érte. Amit nem tudtunk megérteni, mindig segítőkészen elismételte a másik órán is. Amikor büntetni kellett, megtette, de jutalmat is adott, amikor lehetett. Amikor osztályfőnökünk szülni ment, Kósa Lajos tanár úr lett az osztályfőnökünk. Nem féltünk tőle, örültünk neki. Osztálykirándulásainkon mindig köztünk volt. Nem kellett tíz órakor takarodót fújni, a lányokkal együtt lehettek a fiúk, de ő is köztünk volt a hajnalig tartó beszélgetések során. Szalonnasütéssel, beszélgetéssel, tréfálkozással töltöttük az időt. Egyik kirándulásra még a fiát, Kósa Lajost is elhozta, s nagyon jól éreztük magunkat vele. Tiszteltük, és nem vittünk végbe vele szemben diákcsínyeket csak egyetlenegyszer. Egy Dunakanyarban tett osztálykirándulás során bekentünk a szobája ajtajának kilincsét fogkrémmel. Megbújva lestük, hogy mikor jön reggel ki a szobából. Meglepődött, amikor kívülről ráfogott a kilincsre, de együtt nevettünk, amikor rejtekünkből előjöttünk.
Vezetőként sem változott a jelleme, mindig be tudott jutni hozzá a diák, amikor szükséges volt. A felmerülő problémáinkat minden esetben megpróbálta orvosolni.
Nekem sokat jelentett, hogy egy ilyen emberrel találkoztam az életemben. A megértés, a tolerancia, a következetesség, az odafigyelés számomra sokat jelent és ő mint ember ezt erősítette bennem."

Egy másik generáció tagjaként *Berkiné Abuczki Gyöngyi* 1985-ben érettségizett a Bethlenben.
Ő így emlékszik: „Matematikát tanított az osztályunkban. A tárgyat csoportbontásban tanultuk, én az ő csoportjába kerültem. Nagyon szigorúnak láttam, de igazságos, emberséges és következetes embernek ismertem meg. Diákszemmel eleinte persze nem egészen így éreztem. Utólag azonban rájöttem, hogy neki köszönhetem a jó eredményű érettségit matematikából. Az órai fáradtságot gyakran enyhítette gyermekkori történetei elbeszéléseivel, s birkózó múltjáról is szívesen mesélt. Érettségi után pedig valahányszor találkoztunk az utcán, mindig a nevemen szólított, érdeklődött a sorsomról, és láttam rajta, hogy őszintén örül az életben elért sikereimnek."

Papp Gézáné, aki életrajzi adatait pontosította, szintén úgy emlékszik egykori kollégájára, mint következetes, elkötelezett pedagógusra.

Számos kitüntetése mellett Kósa Lajos az iskola elismerésére volt legbüszkébb: 2012-ben a nevelőtestület egyhangú határozatával *„A Bethlen Örökös Tanára"* címet adományozta díszdobozba foglalt oklevéllel négy évtizedes példamutató életpályájáért, az iskola iránti elkötelezettségéért. Ez a tántoríthatatlan hűség még nyugdíj után húsz évvel is az érettségi találkozók, élménybeszámolók, generációs találkozók elmaradhatatlan részesévé tette a szélütések nyomán egyre nehezülő beszéde, gyengülő járása ellenére is; míg 2013 júliusában a legutolsó csapás ezt végleg meg nem hiúsította.

Egykori kollégája, PALLÁS GYÖRGY
Debrecen

KOVÁCS JÓZSEFNÉ Simon Katalin (Zádorháza [ma Szlovákia], 1932. március 27. – Nyíregyháza, 1994. november 16.): tanító, gyakorlóiskolai napközis csoportvezető

Simon Sámuel jómódú kereskedő és Boros Klára htb. harmadik gyermekeként született.
Alsó iskoláit Zádorházán járta, majd 1947 júniusában áttelepítették a családot Magyarországra, s Nyíregyházán találtak otthonra. Óriási vagyont kellett hátrahagyniuk. Édesapja vasszorgalmának köszönhetően jutottak újra az általuk megszokott életszínvonal megteremtéséhez. Bátyja, aki féltestvére volt, hadifogság után Szlovákiában maradt.
Kati 1949 szeptemberétől beiratkozott a nyíregyházi Leány Tanítóképzőbe, ahol igyekvő, jó tanuló volt. Kis tanítványaihoz való jó érzéke már a gyakorlati tanítások során megmutatkozott, vezető tanítója elégedett volt munkájával, sőt volt tanítványa, *Varga Istvánné Marján Mária* is nagyon jól emlékszik még az óráira: „Szigorú, de mindig mosolygós volt. Odafigyeltünk rá, s már az órán sikerült megjegyezni az új ismereteket. Nemcsak tanított, hanem szünetekben nevelt is bennünket a kulturált étkezésre, a játék szabályaira. Nem lehetett kijátszani, mint a többi kis tanítót."

Kati a képesítő vizsga előtt férjhez ment, házasságából két gyerek született, akiket 1963-tól egyedül nevelt a velük élő édesanyjával.

Tibor fia pedagógus, majd vállalkozó lett.
Ő mondta el: „Az, hogy anyám a napköziben betartatta szigorúan az étkezési szabályokat, s hogy mindent meg kell enni, az a nagyanyám szigorú, de szeretetteljes nevelésének köszönhető. Gyerekkorunkban nekünk is be kellett tartani ezeket a szabályokat, az evőeszközök rendes használata kötelező volt. Ugyanakkor polihisztorként rányitotta a szemem a világra, felkeltette utazás iránti kedvemet, melyet jóval a halála után sikerült is megvalósítanom."

Kati a képesítő vizsgát Kisvárdán tette le, s megszerezte a tanítói oklevelét 1953-ban. Már előtte, 1952. szeptember 3-tól a ***Nyíregyházához tartozó újtelekbokori Általános Iskolában*** összevont osztályban tanított, ahova naponta kerékpárral járt ki az akkor még huszártelepi otthonukból.
Ezt követően a ***nyíregyházi 1. sz. Általános Iskolában*** tanított 3-4. osztályokban. 1956. december 10-től a ***Tanárképző Főiskola Gyakorlóiskolájának*** jogelőd iskolájába (a háború után elsőként épült új, XII. sz. Általános Iskola) került mint napközis csoportvezető, de felső tagozatban is tanított. Sokat segített a megalakuló úttörőcsapat szervezésében, megértette a szülőkkel, hogy szükséges a tanulóknak értelmes délutáni, iskolán kívüli elfoglaltságot találni, nem egyszer beállt a gyerekek közé akár a rongylabdát is rúgni.

1962. július 1-től a gyakorlóiskolában maradt nyugdíjazásáig, 1988. október 2-ig.
Annak a generációnak a tagja volt, amely megalapozta a gyakorlóiskola jó hírnevét, mondhatjuk, hogy a gyakorló alapító tagjai között volt. Idekerült volt tanítványa, Varga Istvánné iskolatitkárnak, aki továbbra is nagy tisztelettel vette körül volt tanítóját, később betegsége ideje alatt is eljárt hozzá segíteni.
A gyakorlóban találkoztam vele én is, először mint kolléga, azután igazgatóhelyettesként többször látogattam foglalkozásait. Nagyon jó barát volt, ami nem változott a „főnök" és beosztott kapcsolatban sem.

Munkához való viszonya mindig pozitív volt.
A neveltségi szint kialakítása terén sokat segített az osztálytanítóknak. A szokásrend kialakításában nagy gondot fordított a fegyelmezett, kulturált viselkedés, egészséges életmód kialakítására. Megteremtette a lehetőséget, hogy a gyerekek közvetlen hangnemben, kötetlenül elmondhassák apró-cseprő dolgaikat. Határozott megjelenése kiváltotta a tiszteletet a legvásottabb fiúkból is. Belső továbbképzéseken mindig aktívan részt vett, s törekedett a lehető legjobb emberi kapcsolatok kialakítására. Nagyon odafigyelt, hogy nevelési céljait összhangban fogalmazza meg az iskola és osztály munkaterveivel. Nagy gondot fordított a tanulási foglal-

kozások szervezésére, a tanulmányi munka ellenőrzésére.
A csoportterem otthonossá tételében élen járt a munkafoglalkozásokon készített tárgyakkal, s épített a felelősök munkájára is. Volt tanítványai emlékeznek arra, hogy sok mindent megtanultak nála, ezek ismerete felnőtt korukban is segítségükre volt, s ekkor már hálásak voltak azért, hogy gyerekkorukban megismerték a kötelességtudatot. Szervezte az egész iskola kulturális életét, a színház-, mozi-, hangverseny-látogatás az ő idejében volt a legaktívabb. Sokat segített a szülőknek abban is, hogyan kell viselkedni ilyen alkalmakkor. Nem volt szakvezető, de azok, akik a hallgatókkal foglakoztak, sok segítséget kaptak tőle, sőt egy-egy foglalkozást hospitálhattak a hallgatók nála, ezek tapasztalatait hasznosítani is tudták.

Munkáját elsősorban fizetésemelésekkel ismerték el. Egyike volt azoknak, akik a megkapták a *„25 éves Törzsgárdatagság”* elismerést. Nyugdíjazásakor a *„Pedagógus Szolgálati Emlékérem”* kitüntetésben részesült.

Utolsó nap az iskolában

Nyugdíjazása után sokat kézimunkázott, nagyon szépen és ügyesen kötött, s be-bejött az iskolába is. Azután betegsége megakadályozta, hogy bejárjon az iskolába. Tanítványai, kollégái szívesen látogatták, segítettek neki, s bámulták akaraterejét. Szívesen segített fiatalabb kollégáknak, hogy megismerhessék a napközis munka „rejtelmeit” és szépségét. Többünknek elmondta a felvidéki sztrapacskakészítés (mert ez az igazi, mondta) hogyanját, sőt ki is próbáltatta velünk. Felvidítottuk ügyetlenkedéseinkkel, az iskolai életben történtek elmesélésével.
Azonban egészségi állapota rohamosan roszszabbodott; ekkor már feladta a küzdelmet, s ez aránylag fiatalon való eltávozásával járt.

Ennyi év után is jó emlékezni rá, feleleveníteni gyerekeivel, tanítványaival való kapcsolatát vagy a munkában eltöltött éveket.

Forrás:
- Minősítések
- Tibor fiával való beszélgetés

Kollégája,
RAFFAY ZOLTÁNNÉ
Nyíregyháza

DR. KOVÁCS LÁSZLÓ GYÖRGY (Budapest, 1936. augusztus 18. – Brisbane [Ausztrália], 2013. július 28.): matematika-fizika szakos középiskolai tanár, az Ausztrál Nemzeti Egyetem Matematikai és Fizikai Tudományok Kutatóiskolájának matematikatanára, a Debreceni Egyetem díszdoktora

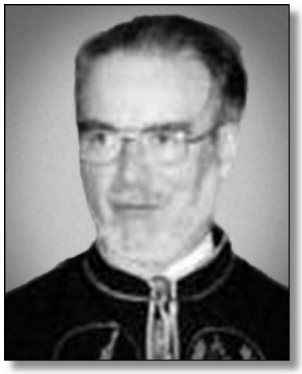

Kovács László református lelkipásztori és pedagógus családból származott. Édesapja, Kovács József református lelkész volt, édesanyja, Bertók Erzsébet szintén teológiai végzettséggel rendelkezett. Sárospataki tanulmányaik után mindketten – de nem egyszerre – Skóciában folytatták teológiai tanulmányaikat, édesapja még egy évig Németországban, Bonnban is tanult. Anyai nagyapja Munkácson volt református püspök, másik nagyapja tanító volt.

László születésének idején édesapja Noszvajon volt lelkész. 1949-ben Sárospatakról Debrecenbe költöztek. Kovács József a debreceni egyetemi templom lelkipásztora volt 1949 és 1958 között.
Két testvére van: öccse, Péter, aki Debrecenben orvosprofesszor és húga, aki Budapesten volt könyvkereskedő.

Kovács László elemi iskoláit – többek között – Nyíregyházán, Sárospatakon, majd Debrecenben végezte. Középiskolai tanulmányait Debrecenben a Református Kollégium Gimnáziumában folytatta. 1954-ben érettségizett kitűnő eredménnyel.

Középiskolásként kitűnt matematikai tehetsége. Részt vett a Szele Tibor professzor által szervezett matematikai szakkörön, az ún. Bolyai Délutánokon. Bekapcsolódott a Középiskolai Matematikai Lapok feladatmegoldó versenyébe.
A KöMaL több feladatmegoldást az ő neve alatt közölt. Az 1952/53. évi pontversenyen első díjat kapott. Fényképét a legeredményesebb feladatmegoldók között közölték.

Ezzel párhuzamosan az országos matematikai versenyeken is eredményesen szerepelt. Az Országos Arany Dániel Matematikai Tanulóversenyen 1951-ben második díjat, 1952-ben Vígassy Józseffel megosztva első díjat kapott, 1953-ban és 1954-ben az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen matematikából dicséretben részesült. 1954-ben Vígassy Józseffel és Csiszár Imrével együtt nyerte a Kürschák József emlékversenyt.

Felsőfokú tanulmányait Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatta 1954 és 1958 között matematika-fizika tanárszakon. Az egyetemi hallgatók Schweitzer-versenyében még középiskolásként, 1953-ban dicséretben részesült, 1954-ben első, 1955-ben megosztott első-második díjat, 1956-ban megosztott első díjat, 1957-ben megosztott második díjat kapott.

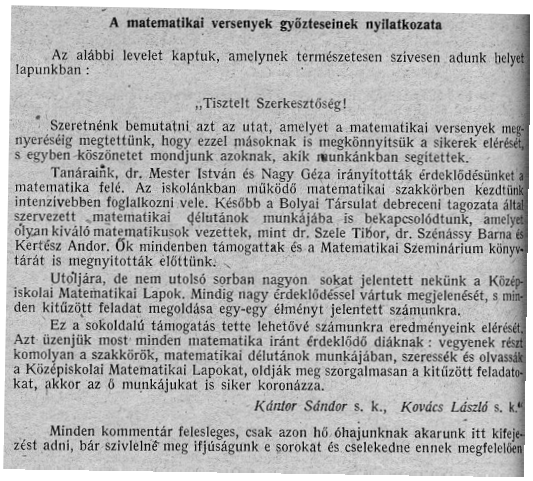

A matematikai versenyek győzteseinek nyilatkozata

Az alábbi levelet kaptuk, amelynek természetesen szívesen adunk helyet lapunkban:

„Tisztelt Szerkesztőség!

Szeretnénk bemutatni azt az utat, amelyet a matematikai versenyek megnyeréséig megtettünk, hogy ezzel másoknak is megkönnyítsük a sikerek elérését, s egyben köszönetet mondjunk azoknak, akik munkánkban segítettek.

Tanáraink, dr. Mester István és Nagy Géza irányították érdeklődésünket a matematika felé. Az iskolánkban működő matematikai szakkörben kezdtünk intenzivebben foglalkozni vele. Később a Bolyai Társulat debreceni tagozata által szervezett matematikai délutánok munkájába is bekapcsolódtunk, amelyet olyan kiváló matematikusok vezettek, mint dr. Szele Tibor, dr. Szénássy Barna és Kertész Andor. Ők mindenben támogattak és a Matematikai Szeminárium könyvtárát is megnyitották előttünk.

Utóljára, de nem utolsó sorban nagyon sokat jelentett nekünk a Középiskolai Matematikai Lapok. Mindig nagy érdeklődéssel vártuk megjelenését, s minden kitűzött feladat megoldása egy-egy élményt jelentett számunkra.

Ez a sokoldalú támogatás tette lehetővé számunkra eredményeink elérését. Azt üzenjük most minden matematika iránt érdeklődő diáknak: vegyenek részt komolyan a szakkörök, matematikai délutánok munkájában, szeressék és olvassák a Középiskolai Matematikai Lapokat, oldják meg szorgalmasan a kitűzött feladatokat, akkor az ő munkájukat is siker koronázza.

Kántor Sándor s. k., *Kovács László* s. k."

Minden kommentár felesleges, csak azon hő óhajunknak akarunk itt kifejezést adni, bár szivlelnék meg ifjúságunk e sorokat és cselekedne ennek megfelelően

Egyetemi hallgatóként érdeklődése az algebra és főképpen a modern algebra felé fordult. Ekkor írta első cikkét a reguláris gyűrűkről és egy Abel-csoportról. Mesterei Szele Tibor, majd Szele Tibor 1955-beli halála után *Kertész Andor* professzorok voltak. Egyetemi évei alatt demonstrátorként tanított. Bekapcsolódott a KLTE Matematikai Intézete nemzetközi folyóiratának a szerkesztésébe. Részt vett *Kuros Algebra* könyvének fordítási munkáiban. Ekkor került kapcsolatba B.H. Neumann professzorral, aki a könyv német kiadásához írta a Függeléket.
Egyetemi tanulmányainak befejezése után 1958-ban angliai ösztöndíjat kapott a North Staffordshire University College-tól (ma Keele-i Egyetem). Két évig élt ***Keele-ben*** és ott egy ***lánygimnáziumban***, a ***Goudhurst College***-ban tanított. Itt ismerkedett meg az angol iskolai matematikával. Az angol nyelvet már iskolás korában magas színvonalon tanulta, és Angliában tökéletesítette tudását. 1960 nyarát a ***Tübingeni Egyetemen*** töltötte H. Wielant professzor mellett. 1960-tól ***Manchesterben a Viktória Egyetemen*** oktató.

A mesterfokozatért megírta a szakdolgozatát, majd 1961-ben a doktori disszertációját az *automorfizmus csoportok*ról. 1961-ban avatták

doktorrá, Manchesterben, és B. H. Neumann professzor mellett folytatta csoportelméleti kutatásait.
1963-ban Bernard és Hanna Neumann Ausztrália fővárosába, ***Canberrába*** költöztek. Kovács László követte őket. A politikai körülmények miatt 20 évig nem tért haza Magyarországra. Az ***Ausztrál Nemzeti Egyetem*** (ANU) ***Matematikai Kutató Iskolájának*** tanára volt 2001-ig, a nyugdíjaztatásáig. Utána sem szakadt meg a kapcsolata az intézménnyel, élete végéig folytatta munkáját.

Az Ausztrál Matematikai Társaság folyóiratának (Bulletin of the Australian Mathematical Society) alapító szerkesztője (1969-1979), illetve a nem kommutatív algebrai rész szerkesztője volt a Journal of the Australian Mathematical Society Series A-ban. Ez a folyóirat egy számát neki ajánlotta a 65. születésnapjára.
Ő maga nemzetközileg kimagasló eredményeket ért el algebrából, elsősorban a csoportvarietások és a molekuláris szabad Lie algebrák elméletében.
100-nál több tudományos dolgozata jelent meg. Számos dolgozata társszerzős.

Ausztráliában őt tartják a matematikai tehetséggondozás megvalósítójának. Több mint 25 évig foglalkozott a tehetséges középiskolai diákokkal, és tanította őket az ANU Nyári Iskolájában.

1965-ben Mike Newman-nel együtt fogott hozzá, hogy ***Canberra középiskolás*** diákjaival megismertesse a problémamegoldás fortélyait. Munkájukat siker koronázta. Később büszkék lehettek tanítványaikra, pl. Patricia Hewitt az UK (Egyesült Királyság) kabinetminisztere lett, Andrew Blakers az ANU professzora.
Egyike volt azoknak a canberrai tanároknak, akik 1976. április 11-én megalapították az Ausztrál Matematikai Versenyt. Ő mint alapító tag lett a Feladatkitűző Bizottság vezetője, majd a későbbiekben moderátora.
Munkájáért 1993-ban *B. H. Neumann-díjat* kapott, amit a versenyen adtak át neki.
1966 és 2003 között sikeresen végzett 18 PhD hallgatónak volt a fő témavezetője.

Számos rangos nemzetközi konferencia főelőadója volt, kiváló előadónak tartották. Előadásait a fekete tábla mellett tartotta, és csak a krétát használta. Vendégprofesszorként tevékenykedett a világ számos egyetemén. Olaszországban nyári iskolákban tanította a diákokat.

Külföldre távozása után is tartotta a kapcsolatot a debreceni kollégákkal. Az 1980-as évektől vendégprofesszor volt a debreceni egyetemen. Közösen dolgozott a debreceni algebristákkal. Számos kurzust tartott. Ausztráliai meghívásokkal, értékes folyóirat-adományokkal segítette a DE Matematikai Intézetében az oktató- és a kutatómunkát.
Élete végéig szerkesztőbizottsági tagja volt a debreceni Matematikai Intézet nemzetközi matematikai folyóiratának, a *Publicationes Mathematicae* (Debrecen)-nek.

2003. május 24-én a Debreceni Egyetem díszdoktorává avatta.
Egykori tanárának, Kertész Andor professzornak a 80. születésnapja alkalmából rendezett debreceni emlékülésre írt egy meleg hangú megemlékezést, ami az emlékkötetben meg is jelent. Kollégái nagyra becsülték és szerették. Kedvenc társalgási témái a matematika és a politika voltak. Nagyon szerette a zenét.

Alison Asbrooke-kal kötött első házasságából három gyermeke született: Ilona, Piroska és Michael. 1972-ben elváltak. Három gyermekét igen szerette és segítette. Második feleségével, Margeret Oates-szal 1982-ben kötött házasságot. A zene magas fokú szeretete is összekapcsolta őket. Együtt jártak az operaelőadásokra, a koncertekre a világ minden táján.

Források:

- DE honlapja
- Publicationes Mathematicae László György Kovács (Tomus, 83. Fasc.4, (2013)
- KöMal 1953/54
- The Globe (Newsletter from Australian Mathematics Trust (Vol. 20, Number 3. Sept 2013)
- M. F. (Mike) Newman: Obituary: László (Laci) György Kovács 1936-2013
- Gazette of the Australian Mathematical Society, Volume 41 Number 1 March 2014.

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ
matematikatörténész
Debrecen

DR. KOVÁCS SÁNDOR BÉLA (Hajdúszoboszló, 1948. április 20. – Kemecse, 2011. június 18.): biológia-testnevelés szakos tanár, a KISZ vezetőképző iskola igazgatója, kollégiumi nevelő

Édesapja Kovács Sándor, édesanyja Kovács Rozália volt. Hajdúszoboszlón szülei nagy szeretetben nevelték húgával együtt. A szülők felismerték, hogy mindkét gyermekük értelmes, okos, jó tanuló, ezért támogatták őket továbbtanulási szándékukban. Mindkét gyermekük főiskolát, egyetemet végzett.

Az általános iskolát szülővárosában végezte. Testnevelő tanára, Leel-Őssy Pál figyelt fel kiváló fizikai adottságaira. Először atletizált, majd a kézilabdával kötelezte el magát. l965-ben tett érettségi vizsgát a Hőgyes Endre Gimnáziumban. Jó osztályközösségük volt. Itt Szabó László testnevelő keze alatt folytatta az aktív sportolást.

1965-ben előfelvételivel felveszik az egri Tanárképző Főiskola biológia-testnevelés szakára, amelyet az egyéves sorkatonai szolgálata után, 1966-ban kezd el. 1971-ben diplomázik.
A főiskolán a kézilabdacsapat tagja, ahol felfigyel rá az edzője. Próbálta rábeszélni, hogy menjen az országos válogatottba játszani, tanulmányait pedig folytassa levelezőn. Ő ezt nem vállalta. Nagyon szerette és tisztelte szüleit, erős érzelmi szálak kötötték szülővárosához, el sem tudta képzelni, hogy máshol éljen.

1971-től testnevelő a ***Hajdúszoboszlói Mezőgazdasági Szakiskolában*** és nevelőtanári beosztást vállal a ***szakiskola kollégiumában***. 1973-tól városi KISZ-bizottság titkára.

1976-ban kezdik építeni a ***Hajdú-Bihar Megyei KISZ Vezetőképző Iskolát***, melynek 1977-től igazgatója. A tanítás lehetősége miatt is örömmel vállalja a vezetői feladatot.

1978-ban elkezdi az ELTE filozófia szakát, ahol 1983-ban diplomázik. A kisdoktori címet szintén itt szerzi meg. Doktori értekezését Spinozáról írja.
1981-től a Hajdú-Bihar Megyei Pártbizottságon dolgozik. 1983-tól óraadóként a ***megyei pártiskolán*** filozófiát tanít.

1983 őszétől aspiráns, majd egy évi nyelvi előkészítés után kikerül Moszkvába a Politikai Főiskolára. 1988-ban kandidál, ez év őszén szerzi meg a kandidátusi minősítést.
A főiskola elvégzése után 1988-ban hazajön, és néhány hónapig még a megyei pártbizottság a munkaadója. Ebben az évben bontakozik ki a rendszerváltás, munkahelye megszűnik, és életének nagyon nehéz időszaka kezdődik.

Elsők között éli meg, mi a munkanélküliség. Filozófiából magas fokú felkészültséggel rendelkezik. Diplomákkal, doktori címmel a zsebében azonban nem kap állást. Főiskolák, egyetemek hitegetik, de senki sem fogadja. Két év után végül elhelyezkedik a debreceni ***Váci Mihály Középiskolai Kollégiumban*** nevelőtanárnak, ahol 6 évig dolgozik. Itt igen lelkiismeretesen és eredményesen végzi nevelői tevékenységét. A kollégiumi munka sajátossága (éjszakai felügyelet) és belső feszültsége miatt egészsége azonban olyannyira megromlik, hogy leszázalékolják.

Első házassága Koncz Zsuzsannával 1972-től 1999-ig tartott. A fenti adatokat is felesége, *Koncz Zsuzsanna* bocsátotta rendelkezésünkre. Ő így jellemezte volt férjét:
„Sándornak nagyon fontos volt a tudás, állandóan tanult, művelte magát. A szépirodalom és a szakirodalom egyaránt fontos volt számára. Kiemelkedő volt a végtelen emberszeretete és -tisztelete. Azokban a beosztásokban, ahol ő dolgozott, legfontosabbnak tartotta a tisztességes helytállást, a mindig adni tudást.”

Vele kapcsolatban véleményt nyilvánított *Fazekasné Seri Katalin* pedagógus: „Nagyon kedves, barátságos, jóindulatú ember volt. Szelíd szerénységgel viselkedett akkor is, amikor már más elszállt volna a pozíciótól, ahova került. Sajnáltam, hogy nem volt tovább pedagógus, mert nagyon jó ember-

barát, gyerekbarát tanár volt. Kár, hogy beszippantotta a politika, de ott is helytállt, nem felejtve el, hogy honnan jött."

Csukás Jánosné tanító már gyermekkorától ismerte Kovács Sándort. „Sanyi szüleimhez járt »zsemlicéért«. Intelligens, tisztelettudó, példamutató viselkedésű gyermeknek ismertem meg, aki mindig ápolt, rendezett külsejű volt. Az általános iskola után a gimnáziumba járt, ahol aktívan részt vett a középiskola KISZ-életében. Elsőtől a negyedik osztályig KISZ-titkár volt.

Én az egyetem elvégzése után Nagyhegyesen tanítottam. Itt keresett meg Sanyi, mint a városi KISZ-bizottság titkára. Felkért a városi úttörőelnöki teendők ellátására. Ez a beosztás együtt járt a KISZ-bizottsági tagsággal. Nagyon jó munkahelyi kapcsolat alakult ki köztünk, hiszen Sanyi minden jó ötlet megvalósításhoz maximális segítséget nyújtott. Segítette, támogatta a Megyei Gyermek Képzőművészeti Alkotótábor létrehozását. Ezt 20 évig minden évben megrendeztük, olyan kiváló vezetők közreműködésével, mint Fekete Borbála és Tasi Miklós.

Hatékonyan segítette, hogy az Állami Ifjúsági Bizottság támogatásával nyaranta 18 tábort szervezzünk a hajdúszoboszlói gyermekek részére (álló csapattáborok, kisdobos-táborok, szaktáborok: számítástechnikai, zenei, majorette és szociális tábor). KISZ-titkárként arra ösztönözte a KISZ-alapszervezetek fiataljait, hogy az úttörőcsapatoknál ifi-vezetői munkát végezzenek."

Úr Attila, aki a gimnáziumi osztályfőnöke volt, így emlékezik rá: „Kovács Sándor – a továbbiakban Sanyi – már fiatal korában érdeklődött a különböző jelenségek természeti és filozófiai vonatkozása iránt, melyek meghatározták felsőfokú tanulmányainak irányát. Szüleim, főleg édesapám baráti viszonyban volt a Kovács családdal. Gyakran találkozott a két család. Olykor én is részese voltam ezeknek az alkalmaknak. Itt ismertem meg Sanyit, aki az évek során felcseperedett, s eljött számára az a pillanat, hogy középiskolába léphetett. 1962 nyarán az I/d osztály osztályfőnöke lettem, ahová Sanyit is felvették. Reményteljes 1962/63-as tanévet kezdtünk meg. Remek volt az osztály, sok színes egyéniséggel, jóravaló, kedves lánnyal és fiúval, akik szorgalmasak és tehetségesek voltak. Öröm volt ebben az osztályban tanítani. Sanyi kiemelkedő tagja volt az osztálynak. Kedves, tehetséges, jóravaló, jó szellemű egyéniség. Megkülönböztetett módon érdekelte a biológia, a kémia és a sport, majd később, mint jeleztem, a filozófia. Kiválóan kézilabdázott, a csapat vezéregyénisége volt. Minden meccsükön ott voltam, szurkoltam a csapatnak. Az I/d osztály kézilabdázói nyerték meg az iskolai bajnokságot. Nem gyakran esik meg az ilyen eredmény. Jó csapatszellem és küzdeni tudás jellemezte a játékukat.

Nagyon emlékezetes volt a veszprémi és a soproni kirándulásunk. Útban Sopron felé a vonat ablakából figyeltük a vidék flóráját. Sanyi nagy érdeklődést mutatott. Előkerültek a virágok és növények magyar és a latin nevei. Abban az időben minden tanulónak növénygyűjteményt kellett összeállítania, amely lepréselt növényeket tartalmazott magyar és latin nevükkel együtt. Sanyi ebben is kiváló volt.

Sanyi vonzódott a mozgalmi munkához. Nem véletlen, hogy utánam ő lett a KISZ-bizottság városi titkára, majd pár évvel később a KISZ-iskola igazgatója. Néhány év múltán tanulmányait megkoronázva Moszkvában, az egyetemen filozófiából doktorált."

Második házasságát Lőrinczy Évával kötötte, 2003. március 4-én. A felesége elmondása szerint Sanyival sokat kirándultak, szerették a természetet. Mint biológiatanár mindig vonzódott a természet szépségei iránt, mikor tehette, felkereste és tanulmányozta az ország legszebb természeti tájait.

Leszázalékolt állapotában egészsége tovább romlott, 2011. június 18-án 63 évesen szívinfarktusban halt meg Kemecsén.

A Hajdúszoboszló Városi KISZ Bizottságon egy rövid ideig együtt dolgozhattam Sanyival gazdasági vezetőként. Az alatt a pár hónap alatt, míg együtt dolgoztunk, precíz, emberséges munkahelyi vezetőt ismertem meg benne.

Dr. Kovács Sándor halálával egy olyan embert veszítettünk el, aki nagyon sokat tett a város ifjúságáért, akik őt ismerték, nagy tisztelettel és szeretettel emlékeznek rá.

Volt munkatársa, SZŰCS ÉVA
Hajdúszoboszló

KOVÁCS TIBOR LÁSZLÓ (Pátroha, 1927. szeptember 24. – Debrecen, 2013. december 22.): tanító, tanár, iskolaigazgató

„Tételezzük fel mindig az emberben a jót, még ha azzal a kockázattal is jár, hogy tévedünk.”
(Makarenko)

A fenti idézettel kívánok egy életutat méltatni, példaképként állítani egy olyan embert, pedagógust, aki egész pályafutása alatt és minden beosztásában, gyermekben, felnőttben az „embert” látta legfontosabbnak.
Ehhez adott hátteret a vasúti tiszt Kovács Miklós apa és a tanítónő Mikó Erzsébet édesanya gondoskodó szeretete, nemcsak az ő, hanem Miklós öccse nevelésében is.
Még az iskoláskort sem érte el, amikor a család – szolgálati okokból – beköltözött Kisvárdára. Itt kezdte el elemi és gimnáziumi tanulmányait. Kiváló tanulmányi eredményében, szorgalmában még az sem okozott törést, hogy közben szülei elváltak, s a két fiú taníttatásáról egyedül az anyának kellett gondoskodnia. A gimnázium negyedik éve után a Debreceni Református Tanítóképző tanulója lett. A tanítóképzés ideje alatt nagyon sok szép élményben volt része, kedvenc tanárai gondoskodását, valamint legátusi, kántori megbízatásait illetően.

Kincses Gyula volt osztálytárs, ny. igazgató elmondása szerint az ottani tanárok emberséges közvetlensége, a tanórák hozzájuk szóló tartalma mind-mind az ősi kollégium szellemiségét sugározta. Török Tibor igazgató úr, a mindig reálisan látó és ítélő Szenes Károly osztályfőnökünk, a pedagógiával és pszichológiával mindnyájunkat megismertető dr. Tóth Béla és az áldott emlékezetű Kossuth-díjas Csenki Imre tanár úr soha nem felejthető el.
1947-ben Csokonai palástja alatt Kovács Tibor is elballagott, s boldogan készült Földesre, első munkahelyére, hogy az ott tovább adhassa mindazt, amit az ősi kollégium szellemisége beleoltott.
Végzett tanítóként ***Földesen*** tanított egy évig, a következő tanévben a szomszéd falu, ***Tetétlen iskolájába*** kérte áthelyezését, ahol édesanyja is tanított. Itt sok mindent megtanult, ami az intézeti képzésből kimaradt. Főleg bátorságot, a paraszti világ segítését azzal, hogy Nyírábrány-Budaábrány tanyavilágában szó nélkül vállalja el egy 2-4. összevont osztály vezetését. Élete végéig kitörölhetetlen nyomot hagyott benne a paraszti életforma, a föld szeretete. Mindez kertészkedésben, méhészkedésben nyilvánult meg elsősorban. Hiszen legtöbb helyen a falusi tanító volt a mestere a gyümölcsfák ápolásának, szaporításának. Eközben szépen ívelt szakmai, társadalmi tevékenysége is. Szakszervezeti elnöke lett iskolájának. Beiratkozott az Egri Pedagógiai Főiskola magyar-történelem szakára.

1954 nyarán szerezte meg tanári diplomáját. Friss diplomával a kezében 1954 őszén kinevezték a ***szerepi általános iskola*** igazgatójának. Ez újabb feladat elé állította, melyet olyan sikerrel végzett, hogy pályafutása végéig gyakorolhatta.

Sikeres pályakezdése egy nagyon szép eseménnyel is párosul, hiszen ebben az évben házasságot köt Pécsi Vilma Mária tanítónővel, s immár két kiváló pedagógussal gazdagodhat – az egyébként is jó hírű – szerepi tantestület.

Szerepi évei alatt *Kolozsi Jolán* pályakezdő emlékei szerint: „Kovács Tibor igazgatóként, kollégaként, emberként példakép volt és maradt a szerepiek számára.”

Boros Gyula és *Gali Gyula* tanítványai (1954-1962) ötvenéves iskolai találkozójukon, 2012-ben örülhettek a szeretett igazgatójukkal történt együttlétnek, visszaemlékezve arra, hogy az igazgató bácsi úgy szerette őket, mintha saját gyermekei lettek volna. Nemcsak a gyermekekhez, de a felnőttekhez is mindig volt egy-két kedves szava. Jóban-rosszban mindig együtt érzett a szerepi emberekkel, a szerepi parasztvilággal.

Szabad idejében itt alakult ki szakszerű méhészkedési gyakorlata, amely példaadó volt később is a falusi ember számára.

Gárdonyi „lámpásaként” töltötte be a falusi tanítói szerepet olyan társadalmi, közéleti feladatvállalásokkal, melyeket a kor elvárásainak megfelelően, mindig emberségesen és szakértelemmel látott el. A szerepi évek egész életében felejthetetlenek maradtak. Hiszen itt születtek meg gyermekeik: Mária (1957), Tibor (1959) és László (1960).

Igen színvonalas vezetői munkáját, jó közösséget teremtő tevékenységét, példás családi életét felettesei is nyomon követték, s különösebb előrejelzés nélkül szinte váratlanul felkérték a szomszéd községben, ***Bárándon*** megüresedett igazgatói munkakör betöltésére 1963 őszén.
Rövid tájékozódás után igent mondott. Ez az iskola akkor kétszerese volt mind a gyermek-, mind a nevelői létszám tekintetében a szerepinek.
Egy stabil, szakmailag felkészült, több nehézségen túljutott testületbe érkezett.
Sok-sok példa közül néhányat: megerősödött az iskola és a szülői ház kapcsolata, konszolidálódott az iskola és az egyház viszonya, szerethetőbbé vált a mindennapos oktató-nevelő munka.
Gondot fordított a szakos ellátás javítására. Egyrészt a szülési szabadságon lévők, másrészt üres állásokon helyettesítő képesítés nélküli nevelők alkalmazásával a pályára alkalmas fiatalokat biztatta továbbtanulásra, olyannyira sikeresen, hogy szakos nevelőként még napjainkban is többen szolgálnak intézményeinkben: óvodában, iskolában egyaránt.

Folyamatában jól látta és értékelte a pedagógusok, iskolai dolgozók munkáját mind a tanórai, mind az azon kívüli időszakot illetően.
Vezetői munkája a közös szervezeti egységben működő napközi otthonos óvodára is kiterjedt.

Katona Irén nyugdíjas óvónő emlékezete szerint: „Személyisége tiszteletet parancsolt. Kollégáinak kellő szabadságot biztosított jó irányú kezdeményezésekre. Ennek is köszönhető, hogy bensőséges, családias kapcsolat alakult ki a nevelőtestületben. Hozzájárult a község kulturális értékeinek ápolásához, a község jó hírnevét is erősítő intézményi és községi csoportok és együttesek (énekkarok, Lúdanyó bábcsoport stb.) működéséhez.”

Ulveczki Lajosné nyugdíjas tanár, iskolaigazgató egykori tanítványból lett pályakezdő pedagógusként emlékezik arra a szívélyes fogadásra, amely állásra jelentkezésekor történt. Az l965-ben ballagtató igazgatója hat év múlva barátságos kezet nyújtó kollégaként fogadta. A dolog természetéből adódó szorongását az igazgató úrból áradó belső harmónia, nyugalom oszlatta el. Kedvező első benyomásai a későbbiekben csak erősödtek, hiszen igazgatójának szakmai, módszertani tudása pályafutásának követendő példája lett.

Vezetése alatt az iskola nem csak a község határán belül, azon kívül is elismerésnek örvend. Több nevelő szakmai, vezetői készségének kiemelkedő szintje miatt válik meg az iskolától magasabb beosztásokba kerülés miatt. Sokan lettek a járás, a megye oktatási, szakigazgatási vezetői, szakfelügyelői. Erre jegyezte meg igazgatónk: *„Testületünknek minden újabb elismerés újabb veszteséget jelent!”*

Jó kapcsolatot épített ki a szülők közösségén kívül a község gazdasági, társadalmi szerveinek vezetőivel is. Az iskolának abban az időben is jól jött a fenntartón kívüli támogatás.
Kapcsolatai révén a község gazdálkodó szervei olyan beszerzést biztosítottak, amellyel még nagyobb intézmények sem rendelkeztek (pl. iskolatelevízió). Az új iránti fogékonysága, innovatív képessége példaértékű volt minden időben.

Az ebben az iskolában eltöltött 42 esztendőmből tíz éven keresztül vezetőtársak voltunk (egy évig helyettese), melyre ma is szeretettel emlékezem, abban a hitben, hogy jó munkát csak együttes jó akarattal érhettünk el.
Munkája mellett példás családi élete is szép emlékeink közé tartozik. Fő támasza felesége volt mind a családi nevelésben, mind az iskolai munka egyik részterületén, alsó tagozati munkaközösség-vezetőként. Ez a terület is külön rangot adott az iskolának.

Az is természetes viszont, hogy az idő múlásával, a gyermekek növekedésével új helyzet elé állítja a sors a családokat. Így történt ez a Kovács család esetében is. Jöttek a középiskolás beiskolázási gondok kétévente. A család gondja a testület gondjává is vált azzal, hogy el kellett

köszönnie 12 év után köztiszteletű igazgatójától és feleségétől.

1975 őszén igen nehéz és felelősségteljes munkát vállalt a család ***Debrecenbe*** való beköltözését követően: a ***Hajdú-Bihar Megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet*** otthonvezető igazgatóhelyettese lett. Az átmeneti otthon irányítása, az állandóan változó és különböző összetételű és állapotú gyermekcsoport, az egyes gyermekek eltérő felkészültsége nagy kihívás volt számára.
Önéletírásában így írt: *„28 évi, falun töltött szolgálat után, mely nagyon sokoldalú és szép nevelői feladat volt, szeretném nevelői tevékenységemet újabb területen folytatni, erőmhöz, tehetségemhez mérten, nem elszakadva a pedagógushivatástól…”*

Erős akarattal, nagy hivatástudattal a nyugdíjas kor eléréséig 12 év szolgálatot teljesített ezen a nehéz területen is. 40 év szolgálati idővel 1987 szeptemberében nyugállományba vonult.

Négy évtizedes eredményes szakmai és társadalmi tevékenységét több alkalommal is elismerték:
– *Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója* (1973)
– *Társadalmi munkáért arany fokozat* (helyi, megyei szint) több alkalommal
– *Pedagógus Szolgálati Emlékérem* (1987)

Egy hosszú, küzdelmes életpálya – tarkítva örömeivel és gondjaival – megérdemelt folytatása a pihentető nyugdíjaskor. A máskor csak szabad idejére korlátozott kedvteléseinek, kertészkedésnek, méhészkedésnek immár kinyílt a tárháza. Debrecen kertségeiben ennek élvezhette szépségét, de terheit is.
Közben több ideje jutott családjára is. A költözködéssel, munkahelyváltással járó fáradság meghozta a családi örömöket, eredményeket. Gyermekei, Mária és László orvosok lettek, Tibor a méhészetet vitte tovább a családban. Fiai családot alapítottak. Megszülettek unokáik, akik bearanyozták nyugdíjas éveiket, feledtetve sokszor kisebb betegségeiket is.

Egykori munkahelyei: a szerepi s főleg a bárándi iskola több alkalommal hívta meg iskolai találkozókra, egyéb rendezvényekre.
Ezeknek a meghívásoknak készséggel tett eleget feleségével együtt.
Nagy öröm volt a velük való találkozás. Ezeken sokszor azt érezte, hogy tanítványai sikereiben neki is része van. Bizony, bizony ebben nem is tévedett. Nem tévedett, mert az emberben mindig a jót tételezte fel!

Az idő haladtával egészsége egyre inkább romlott, de még akkor is dolgozni szeretett volna.
Életével példát mutatott szeretett családjának, s mindazoknak, akik ismerték, szerették. 63 év boldog házasság után 2013. december 22-én visszaadta lelkét Teremtőjének.
Temetésén családján, barátain kívül részt vettek egykori tanítványai, igazgató utódjai, kollégái. Földi létének utolsó perceiben megszólaltak a bárándi református templom harangjai is, hálaadásként itt végzett munkájáért.

Forrás: családi, munkahelyi dokumentumok, visszaemlékezések.

Kollégája, barátja, DELI ANDOR
Báránd

KÖVÉR SÁNDOR (Hajdúböszörmény, 1939. augusztus 2. – 2013. július 7.) tanár, tanulmányi felügyelő, igazgatóhelyettes

„Az embert nem a születés,
a földi rang avatja előkelővé,
hanem a szellem és a jellem.”
(Goethe)

Nagyapja, apja böszörményi kántortanító volt. Az általános iskolát és a gimnáziumot is Hajdúböszörményben végezte.
Hivatástudatának valóra váltása nem volt könnyű, mivel a gimnázium véleményezésével to-

vábbtanulását – bár tanulmányi eredménye ezt nem indokolta – többször megakadályozta. Így villanyszerelő segédmunkásként, majd orvosi műszerészként dolgozott.

1961-ben ***Mezősasra*** került (akkor még villany és kövesút nélküli bihari kis faluba) képesítés nélküli nevelőként.
Az Egri Tanárképző Főiskolán matematika-fizika szakos általános iskolai tanári diplomát szerzett. Ezután mind a két szakot minden évfolyamon tanította, s ez módot adott arra, hogy alaposan megismerhesse annak folyamatát, egymásra épülését, a tanulók életkorából adódó bánásmódokat (dolgozók iskolájában is!), az eredményre vezető módszereket. Akkori tanítványai még évekig visszahívták találkozójukra szeretett tanárukat.

1968-ban a Berettyóújfalui Járás Művelődésügyi Osztályára került, ahol bérgazdálkodással foglalkozott.
1971-ben a ***Hajdúböszörményben*** megnyílt Óvóképző Intézetbe meghívták feleségét, így hazajöttek. Ekkor a ***3. sz.***, ma ***Bethlen Gábor Általános Iskolában*** igazgatóhelyettesi beosztást kapott, ahol az alsó tagozat is hozzá tartozott.
1979-től felkérésre elvállalta a tanulmányi felügyelői kinevezést, de rövid idő után rájött, hogy gyerekek nélkül nem tud létezni, így 1981-ben áthelyezését kérte a ***6. sz.***, ma ***Eötvös József Általános Iskola és Művészeti Iskolába***, ahol igazgatóhelyettes lett.

Sáriné Balogh Annamária, aki a 6. sz. iskolába járt – később kollégája lett –, az *Így él emlékeimben Kövér Sándor* című írásában így emlékezik:
„A neve hallatán képek, érzések kelnek életre emlékeimben.
Ötödik évfolyamba léptem, amikor először találkoztam vele. Kicsit tartottam tőle, számomra megmagyarázhatatlan okokból. Általában komolyan lépdelt a folyosón, de nem gyermekijesztő mogorvasággal, hanem barátságos szigorúsággal és szelíd mosollyal a szája sarkában.
Ahol megjelent, ott rend járt léptei nyomában, pedig nem kiabált ő a diákokkal, elég volt pusztán a személye és az őt övező tekintély.
Mindig jól öltözötten, megborotválkozva, haját hátrafele fésülve érkezett az iskolába, barna táskájával a kezében. Most is látom magam előtt, ahogy felmegy az irodájába.
Szóval akkoriban ötödik osztályos voltam. Osztályfőnökömet pedig éppen akkor vitték el katonának, az ő helyét vette át ideiglenesen Kövér Sándor.
Emlékszem rá, mikor először lépett be az osztályba. Síri csend fogadta, nem tudtuk, hogy mire számíthatunk vele kapcsolatban. Úgy gondoltuk, hogy nagyon szigorú tanárt kaptunk, s meg is voltunk szeppenve, hogy az igazgatóhelyettes lett az oktatónk.
De mint minden csoda, ez is csak három napig tartott. Rájöttünk, hogy egy kedves, jó tanárt kaptunk, aki persze megkövetelte a rendet és a figyelmet az órán.
Én nagyon szerettem, ahogy magyarázott, és könnyen meg is értettem a tananyagot.
Neki köszönhetem az egész számok összeadásának és kivonásának homályából való kilábalást. Mindig nehézséget jelentett számomra az alsó tagozaton a pozitív és negatív számokkal való műveletvégzés, de türelmes tanárom a hosszú évek küzdelmei után néhány perc alatt világosságot varázsolt elmémbe ezzel a témával kapcsolatban. Ez apróságnak, semmiségnek tűnik, de aki részese egy-egy ráismerésnek, megvilágosodásnak, annak az jelentős dolog marad örökre. Hálás is voltam ezért, amit felnőtt koromban meg is köszöntem neki. Ő ekkor szerényen, kedvesen és alázattal fogadta köszönő szavaimat.
Bár kollégák lettünk, Kövér Sándor semmit sem változott az évek során. Ugyanolyan kedves, figyelmes maradt, mint amilyen annak idején volt. Ugyanolyan rend és tekintély kísérte lépteit a folyosón, mint gyermekkoromban. Ugyanolyan jólöltözötten, megborotválkozva, haját hátrafésülve, táskájával a kezében érkezett az iskolába.
És most is látom magam előtt, ahogy felmegy a lépcsőn az irodájába.
Ő egy igazán jó ember, jó tanár volt.”

A 3. sz. iskola végzősei 1978-ban

Munkássága alatt az iskolák nevelőtestülete többször kérte őt az igazgatói beosztás megpályázására, de ennek azért nem tett eleget, mert tudta, hogy akkor nem kerülheti el a pártba történő belépést, ami elveivel összeegyeztethetetlen volt.

Feleségével, dr. Kovács Ilonával 51 évet éltek házasságban, fiuk, Péter tanítóként dolgozik.

A gyászistentiszteleten ez írás szerzője így búcsúzott tőle:
„Az igaz ember eltávozik, de fénye megmarad!” (Dosztojevszkij)
Már lassan 15 éve, hogy Kövér Sándor – váratlan nyugdíjba vonuláskor – elbúcsúzott iskolánktól, ahol 18 évig tanított és vezetői feladatokat látott el.
Az intézményben eltöltött hosszú évek alatt meggyőzően bizonyította, hogy a pedagóguspálya méltó gyakorlója volt.
Tanítványai tisztelték és becsülték gyermekcentrikus beállítódásáért, következetességéért, csínyeket is toleráló jó humoráért. Csodáltuk – és ma sem tudjuk miként csinálta –, de ha eltűnt valami, vagy kárt okoztak a gyerekek, csak neki jeleztük, s rövid időn belül ott állt a „megszeppent” tanuló. Ez olyan bizalmat, gyermekismeretet, egyéni bánásmódot tükröz, amivel csak kevesen rendelkeznek.
Közvetlen stílusával, egyéniségével támogatót talált minden elvégzendő feladathoz. Úgy tudta ezen teendőket szervezni, hogy kérésére csak „igent” lehetett mondani. Nyugodt, kiegyensúlyozott egyénisége ösztönzőleg hatott tanítványaira és kollégáira egyaránt. Viselkedéskultúrája, szakmai tudása felhatalmazták arra, hogy elvárásai lehessenek munkatársai iránt.
Önmagával szemben is igényes volt. Tanítványai tudását, kollégái teljesítményét reálisan értékelte.

Vezetői tevékenységét a pontosság, a szakmaiság jellemezte. A mai kor adminisztrációs gépezete nélkül – a ceruza és radír világában –, olyan tantárgyfelosztásokat, iskolai statisztikát tudott készíteni, amit mai napig emlegetünk.
„Ha élünk a hátrahagyottak szívében, nem halunk meg.” (Thomas Campbell)

Munkatársaim visszaemlékezései – a nevelői szobában, az értekezleteken – mind arra utalnak, hogy maradandó nyomot hagyott testületünk életében. Bár 15 éve távozott tőlünk, jellegzetes barátságos tekintetét, alakját őrizzük: Amint szaporázta lépteit az Árpád utcai épület lépcsőin, ragyogó bőrcipőjében, bőrdzsekijében, élére vasalt nadrágjában, szorgos teendői közepette. Kötelességtudó, intelligens és pontos ember volt. Udvarias gesztusait követendő mintaként emlegetjük és példaértékűnek tartjuk a mai napig.

Egy kiállításon tanítványaival (1977)

Közvetlen, kellemes, jó humorérzékkel megáldott ember volt. Pályakezdésének, munkásságának számtalan vidám története idéződött fel általa a kirándulások, kötetetlen beszélgetések keretében. Remek előadókészségével nagyon sok vidám percet adott kollégáinak. Úgy mesélt, adomázott, hogy nevetve együtt könnyezett mesélő és hallgatója is.

Váratlan, hirtelen nyugdíjba vonulásakor gyorsan és elegánsan távozott. Jelenlétét hiányoltuk. Jelzések, üzenetek, gratulációk jöttek-mentek. És megérkezett az utolsó meghívó!
És mi, régi tanítványok, munkatárak, pedagógusok jöttünk utoljára, hogy Albert Schweitzer szavaival búcsúzzunk: „*Legszebb emlékműved az emberek szívében áll*.”

Források:
- Önéletrajza
- Pályázata
- Kollégák emlékképei

Kollégája, RADÁCSI ERZSÉBET
Hajdúböszörmény

KUNRÁTH SÁNDOR (Miskolc, 1921 – Jászszentandrás, 1998): kántortanító, általános iskolai tanár

Osztrák származású édesapja a MÁV-nál dolgozott géplakatosként. Kilencen voltak testvérek. Minden testvére iparosként élte le életét, egyedül ő tanulhatott tovább. Az elemi, a polgári iskolát egyaránt Miskolcon végezte. Az evangélikus tanítóképzős diploma megszerzése után 1942-ben először ***Mezőkeresztesre*** nevezték ki kántortanítónak, és még ugyanebben az évben ***Tarnabodon*** lett helyettes kántortanító.
A következő évben, 1943-ban került ***Jászszentandrásra*** kántortanítónak. Itt azonban rövid időt tölthetett, mert behívták katonának Tornaljára, ahol egy aknavetős szakaszhoz osztották be.
A karpaszományos kiképzés színhelye Miskolc volt, a hadapródiskolát pedig Jutason végezte. 1944. október 15-én a Ferenc József laktanyába vezényelték egységét, és egy karhatalmi zászlóaljba osztották be. Egységét Tökölnél és Alagon vetették be, majd Rákosszentmihálynál szovjet fogságba került. Innen a jászberényi hadifogolytáborba került, majd Debrecenbe vitték, ahol besorozták az I. Vasútépítő Magyar Hadosztályhoz, amely a 2. Ukrán Front irányításával tevékenykedett a vasúti összeköttetés megteremtése érdekében. A Kárpátokban dolgoztak, majd Szlovákiába kerültek. Innen súlyos betegség miatt (tífusz) a 104. számú gyöngyösi hadikórházba került. Felépülése után 1945 júliusában a miskolci kiegészítő parancsnokságon leszerelték.

A hazatéréssel lezárult életének felkészülési szakasza, hiszen kántortanítóként tért vissza Jászszentandrásra. Frontot járt társaival 1948-ban Mária-szobrot állítottak a szentandrási templom mellé, hogy kifejezzék köszönetüket, hálájukat az égieknek visszatérésükért.

Majd kezdődött élete fontos, önépítő szakasza. 1947-ben érettségi vizsgát tett a jászapáti gimnáziumban, hogy tanári képesítést szerezhessen a szegedi főiskolán. Magyar, történelem és ének-zene szakos általános iskolai tanári képesítést szerzett, és ezek birtokában kezdődött életének következő szakasza.

1953-ban megnősült. Tanítónőt vett feleségül, Nagy M. Gizellát, aki néhány hónapig tanítványa volt működése színhelyén.
Ezután kezdte meg tartalmas tanári pályáját, de mindvégig hű maradt tanítói mivoltához. Úgy maradt hű tanítói pályájához, hogy tanítványait mindvégig, 1982. szeptember 1-jéig tanítóként, annak bensőséges viszonyával kezelte, igazi társnak tekintette az általa szintén tanított szülőkkel, részint nagyszülőkkel együtt. Ennek a bensőséges viszonynak a feltétele, hogy ennek a falunak a lakossága egyik legvendégszeretőbb közössége a segítő értelmiségieknek, és ennek következtében befogadják a tisztes szándékú jövevény értelmiségit és egyéb foglalkozású, jóindulatú személyiséget.

Torba Nándor ny. kormányfő-tanácsadó, egykori tanítvány így emlékszik a „jászsági néptanítóra”:
„Az 1954-ben indult általános iskolai osztály tanulói a Kunráth pedagógus házaspár gyermekei lettek Jászszentandráson nyolc év alatt. Az írást, olvasást, számolást Nagy M. Gizella tanító nénitől tanultuk meg, majd Kunráth Sándor lett az osztályfőnökünk a felső tagozatban. Ez lehetőséget teremtett számukra, hogy végigkísérjék fejlődésünket a nyolc évfolyamon, és a szükséges, személyre szabott pedagógiai feladatokat is együtt határozzák meg. A volt tanítványaik átlagon felüli arányban sikeres életpályát futottak be. Jámbor Ferenc (ny. tűzoltó alezredes) osztálytársam és kedves barátom szavaival *apánk helyett apánk volt* Sanyi bácsi.
A jászszentandrási általános iskola több tanára a nehéz politikai időkben is gerinces ember tudott maradni, amivel életre szóló mintát adtak tanítványaiknak. Kunráth Sándor közéjük tartozott.
Néhányunkat középiskolás korunkban is maga köré gyűjtött, bevont a helyi civil közéletbe, a Pávakörbe, színjátszásba. A sors nekem azt a kivételes lehetőséget adta, hogy valóban a »fiának« tekintett és barátjának fogadott. Az én szüleim nem voltak a »Szocialista Hazáért érdemrend« tulajdonosai, ebből adó-

dóan felvételizni kellett az egyetemre, de ez elsőre nem sikerült. Ő szerezte nekem az első munkahelyet, amivel egyikünk sem volt elégedett, ezért aztán segítségével bolti eladóból könyvtárossá léptem elő. Megszereztem hozzá a szükséges képesítést is.
Az ő néptanítói lelkületével nem volt összeegyeztethető, hogy egy diplomás ember otthagyja a szülőfaluját, melytől oly sokat kapott. Én pedig ezt tettem, amikor egy jobb jövő reményében Szentendrére költöztem. Kapcsolatunk meglazult, de soha meg nem szakadt. Meglátogattak Szentendrén, és ha Jászszentandráson jártunk, akkor családommal mi is benéztünk a Bartók Béla út 5-be. Az utcát az ő javaslatára nevezték el a zeneszerzőről.
Korán távozott közülünk, de osztálytársam és kedves barátom, Nagy László javaslatára a helyi általános iskolát róla nevezték el Jászszentandráson. Így nemcsak tanítványai és barátai emlékezetében, hanem az egész település – amelyért oly sokat tett – emlékezetében is megmarad."

Kunráth Sándor egyrészt irodalom és művészet iránt fogékony személyiség volt, másrészt viszont a népi színjátszás és kóruséneklés megszállottja. Eme fontos tulajdonságok birtokában el tudta fogadtatni elképzeléseit, terveit. Számos írása jelent meg például a *Módszertani Közlemények*ben. Ezek egyrészt szakmódszertani kérdéseket taglaltak, másrészt pedig az éneklés sajátos vonásait fejtegették.
Ugyanakkor alkotó személyiségként ismertté tette nevét. Számos dal szerzőjeként is számon tarthatjuk, hiszen megjelentetett sok olyan alkotást, amelyek a népzenei szemlélet terjesztését szolgálták, szolgálhatják ma is. Kórusával országra szóló sikereket ért el, és kórusa ma is sikeresnek számít. 1959-ben alapította a *Pávakört*, és élete végéig vezette. A kör 1999-ben felvette alapítója nevét.

Fontos szerepet játszott a Jászság és Jászszentandrás kulturális életének gazdagításában, és kartársaival együtt megbecsülést szerzett iskolájának és községének, a Jászságnak.

Egyetlen késleltető mozzanat játszott szerepet négy évtizedes pályáján. 1956-ban részt vett a község forradalmi tevékenységében, s ezért 1957-ben állásából felmentették, de később fegyelmi megrovás után ismét taníthatott, és gazdagíthatta településének kóruskultúráját.

Külön figyelmet érdemel *Az én gyermekeim* (Pedagógiai karcolatok) című munkája. Remek pillanatfelvételek révén rajzolja egykori tanítványait bátortalanságukkal, félénkségükkel együtt, ugyanakkor bensőségesen érzékelteti önérzetes, magukra adó természetüket is. A lakók és tanítványok szinte összenőttek a népi sarjként közéjük kerülő tanítókkal, tanárokkal. A nyolc iparos testvér bizonyosan érzékeltette az egyetlen tanulttal az egykorihoz való tartozást, az abból fakadó kötelezettséget. (Amikor megszüntették a kinti iskolákat, volt két olyan pedagógus, akik felnőtt férfiként sírva váltak meg egy tanyai iskolától, hiszen összenőttek a külterületi lakossággal, tanítványokkal.)

Bizonyos, hogy a kántori tevékenység is fontos szerepet játszott a mindinkább növekvő elfogadottság erősödésében. Ezt a részfoglalkozást nyugdíjasan is folytathatta Jászszentandráson és egyéb településeken: Gyöngyöspatán, Hevesen, némelykor a fővárosban és Miskolcon is.

A település szellemi életének tevékeny részese volt nyugdíjasként is. A helyi *Jász Szó* lapnak a szerkesztőjeként is hatott a település kulturális, szellemi életére.

A néptanító így tudott élni és hatni a nyolcosztályos általános iskola létrejötte után. Tanár lett, hogy a település gyermekeit tizennégy éves korukig el tudja kísérni, egészen a középiskola kapujáig. Ugyanakkor együtt tudott tevékenykedni a keze alól kikerült szülőkkel és nagyszülőkkel is.

Kitüntetéseinek se szeri, se száma. Megszámlálhatatlan sok újságcikk méltatta a Jászszentandráson folyó kórusmunkát, de Kunráth Sándor egyéb tevékenységét is. Biztosak lehetünk abban, hogy a település sokáig őrzi a kiemelke-

dő tanítói-tanári teljesítmény emlékét. 1993-ban megkapta a *Független Demokratikus Magyarországért emlékérmet*.

Forrás: a dokumentumokat Kunráth Sándor özvegye bocsátotta rendelkezésünkre.

FARKAS FERENC ny. főiskolai tanár
Jászberény

KURUCZ JÁNOS (Karcag, 1914. november 21. – Maglód, 1994. szeptember 15.) vándortanító, népiskolai tanító, általános iskolai tanító

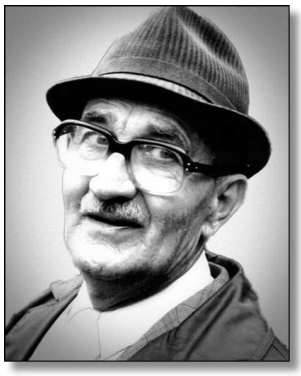

Szülei szegény parasztemberek, az egyháztól bérelt földön gazdálkodtak. Tizenkét gyermekük közül a nyolc életben maradottat taníttatták. Volt köztük tanítónő, postavezető főellenőr, táblabíró. János, a legkisebb gyermek 1914-ben született Karcagon.

Érettségi után az Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézetben 1935-ben tanítói oklevelet szerzett. Boldogan készült hivatására, amelyet mindig nagyon komolyan vett. Élete ajándékának, legszebb feladatának tekintette, hogy taníthat, nevelhet, hogy elindíthatja a tudással felvértezett emberpalántákat azon az úton, amely egy boldogabb, egy emberibb világhoz vezet. Jelmondatának választotta, hogy a gyerekeket gondolkodni tanítsa meg egy életre.

Csak az volt a baj, hogy reménytelennek látszott az elhelyezkedés. Sok volt az állástalan pedagógus. Magántanítványokat vállalt, majd a ***Karcag*** határában fekvő ***Berekfürdőn*** és a környező ***tanyákon*** tanított 1938-1939-ben kinevezéssel mint vándortanító. Kiváló képességei elismeréseként tizenkét vándortanító megbízott igazgatója lett.

Népiskolai tanítói kinevezéssel került ***Rákóczifalvára*** 1940-ben. Nem csak az ***iskolában*** tanított, az írástudatlanság felszámolására tanfolyamot indított, a munkáskörben sokféle tanfolyamot szervezett, diákjaival színielőadást hozott létre, igyekezett mindenben összefogni a falu lakosságát.

Abban az időben a falusi gyerekek továbbtanulása az általános iskola negyedik osztályának elvégzésével kezdődött. A gazdagabbak gimnáziumba mentek, a kevésbé tehetősek a polgáriba, ami nem adott érettségit, az itt végzettek az értelmiség középrétegét képezték. Lehetőségük volt négyévi továbbtanulással valamelyik szakmai középiskolában érettségit szerezniük. Akik maradtak az általános iskolában és elvégezték az ötödik, illetve a hatodik osztályt, azok számára a továbbtanulási lehetőség többnyire befejeződött.

Ezt nem volt hajlandó tudomásul venni a tizenkét gyermekes parasztcsaládból származó néptanító, mert ha valaki, hát ő tudta, mit jelent az, ha valaki innen fel akarja küzdeni magát.

Miniszteri engedéllyel megszervezte a nyolcosztályos általános iskolát, ami addig nem volt Rákóczifalván. Ezzel megteremtette a lehetőségét annak, hogy a nyolc osztályt elvégzett diákok szorgalmas munkával magántanulóként megszerezhették a polgári iskolai végzettséget, és innen további szorgalmas munkájukon múlt, hogy milyen szintig emelkedtek.

Kurucz tanító úr alaposan megfigyelte nyolcadikos diákjainak tanulmányi előmenetelét, és ahol ezt érdemesnek látta, felkereste a szülőket, és esetenként hosszas rábeszéléssel próbálta őket meggyőzni, hogy gyermekük tehetséges, és felajánlotta segítségét. Így lettek a már elveszettnek látszó falusi gyerekekből orvosok, mérnökök és ki tudja még hány fajta népi értelmiségiek. Szerették is az emberek!

A háború egy időre elsodorta innen, de utána visszajött Rákóczifalvára.

1946-ban megházasodott, feleségül vette Patacsics Zsuzsannát. Két gyermekük született: János, ma a Budapesti Kézműipari Vállalat faipari részlegvezetője és Béla, a Villamosipari Kutató Intézet kutatómérnöke.

Nehéz körülmények között, de békében éltek. Aztán kitört a vihar! 1956. október 24-én délután a martfűi cipőgyár dolgozói felvonultak Rákóczifalva utcáin, és követelték, hogy a tanácselnök hívjon össze nagygyűlést. Ez megtörtént. A tantestület az iskolában volt, és izgatottan tárgyalta a pesti eseményeket. A tanácselnök Kurucz János tanítóért küldetett, hogy csendesítse le a tanácsháza előtti háborgó tömeget, ami meg is történt. Elszavalták a Nemzeti dalt, a Szózatot, és a nép csendben hazament.
A faluban nem történt semmi atrocitás, mégis jött a megtorlás. (Lásd: Népszabadság 1957. szeptember 29-i, vasárnapi száma *„Egy nemzedék vár rájuk”* című cikkét.) A forradalom leverése után Kurucz Jánost többször elvitték a községházára, megfélemlítették, illetve megverték. Élete végéig fájó emlékként kísérte, hogy senki nem mert kiállni védelmére ott, ahol annyi jót tett 16 éven keresztül a közösségért.

Az 1954-ben végzett nyolcadikosok Rákóczifalván

A további üldöztetések elől testvéreihez menekült. Rákos-hegyen kapta az értesítést 1957 márciusában, hogy a rákóczifalvai iskolából azonnali felmondással elbocsájtották. Egy jó szándékú szandaszőlősi ember felkereste titokban, és állást ajánlott Pesten részére a Kompozíció Illóolaj- és Vegyigyárban, ahol 1957. április 9-től 1962-ig dolgozott segédmunkásként. 1957 őszén Rákóczifalváról Maglódra költöztek.

Ez után történt, hogy hazug vádak alapján bűnvádi eljárást indítottak ellene az ´56-os magatartása miatt. 6 hónapi börtönre ítélték. Fellebbezéssel, nagy küzdelmek árán sikerült elérni, hogy az eljárást megszüntették ellene.

A nehéz fizikai segédmunka után 1962-ben visszakerült a pedagógusi pályára. ***Tápiósülyön***, majd 1965-től ***Maglódon*** igazgatóhelyettes lett. Bár csak hosszas rábeszélésre tért vissza a pályára, ez mégis sokat jelentett számára. Nagyon hamar megszerették itt is a tanítványai, és az ismeretlenségből a közösség megbecsült, szeretett tagja lett.
Ennek bizonyítására idéznénk saját szavait, melyet felesége tolmácsolt a Rákóczi Lap 2008 márciusában megjelent *„Méltatlanul mellőzve”* című cikkben. *„Nem remélt örömöt jelentett az életemben, hogy megérhettem a rendszerváltozást, 1991-ben átvehettem a köztársasági elnök aláírásával a Hazáért és Szabadságért c. kitüntetést és emlékérmet.”*

Büszkeséggel töltötte el, hogy sok tanítványa ért el az életben szép eredményt, volt közöttük, aki később egyetemi tanár, sebész, pap, ügyvéd, bíró lett. 1975-ben a maglódi nyaralói iskolából ment igazgatóhelyettesként nyugdíjba. Ez év májusában *miniszteri kitüntetést*, *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet* kapott, a szocialista nevelés-oktatás érdekében végzett több évtizedes áldozatos munkájáért. A korábban megismert, kiváló pedagógusi képességeit értékelve visszahívták őt a ***sülysápi Általános Iskolába*** napközi vezetésére 1985-ben, 71 évesen is. Még ez év júniusában ünnepélyes keretek között vehette át Kurucz János is a hajdani Egri Érseki Tanítóképző Intézetben 1935-ben végzettekkel együtt az ötven éve szerzett és hivatása méltó teljesítésének elismeréseként kiállított Aranyoklevelet.

Végezetül idézzük fel *dr. Gürtler Magda* pedagógus kolléga méltató, összegző gondolatait, melyet a *Maglód Újság* 1992. februári számában megjelent – *Beszélgetés Kurucz Jánossal, a „Hazáért és Szabadságért” kitüntetettjével* – című cikkében fogalmazott meg:

„Kurucz Jánosnak nincsenek milliói, még ezrei sem. De ő a múlandó lét múlandó kincseinél sokkal nagyobb értékeket mondhat magáénak: bátor, tiszta, soha meg nem alkuvó jellemet, azoknak megbecsülését, szeretetét, akikkel valaha is kapcsolatba került. Az ő bizonyítványába az élet írta be: »Kitűnőre vizsgázott«.”

Kitüntetései:
– Miniszteri kitüntetés (1975)
– Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1975)
– Pedagógus aranyoklevél (1985)

– Hazáért és Szabadságért kitüntetés és emlékérem (1991)

1994-ben halt meg és temették el a maglódi temetőben.

Hitelesítő források:

- Hivatalos és családi dokumentumok
- Népszabadság 1957. szeptember 29-i száma
- Maglód Újság 1992. februári száma
- Maglód a harmadik évezred küszöbén c. 2002-ben megjelent kiadvány
- Rákóczi Lap 2008. harmadik számában megjelent Méltatlanul mellőzve c. cikk

Tanítványa, szomszédja, MÁTÉ PÁL
Rákóczifalva

KUTAS GYÖRGY (Szarvas, 1917. április 7. – Szarvas, 2005. február 17.): magyar szakos általános iskolai tanár

Hétgyermekes iparoscsaládban született. Édesapja, Kapuszta János csizmadiamester volt, édesanyja Fábri Mária. Kisgyermek korától anyai nagynénje, Czupra Jánosné és férje nevelte, mert nekik nem született gyermekük. (A család 1936-ban magyarosította nevét *Kutas*-ra.)

Szarvason érettségizett, majd a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karán végzett két évfolyamot. Nevelőszülei betegsége, majd halála miatt abba kellett hagynia a tanulást. Szarvason, örökölt üzletében rövidáru-kereskedést folytatott, majd különböző vállalkozásokba kezdett. Száraztészta-, keksz- és cukorkaüzeme volt, amelyet a háború, majd az államosítás időszaka tett tönkre; téglagyárat alapított kákai földjén, papírfeldolgozó üzem és kereskedelmi cég alapítására tett kísérletet. A történelem kudarcra ítélte kísérleteit, s ez rányomta bélyegét gondolkodásmódjára. 1950-től 52-ig kereskedelmi alkalmazott volt.

1952-től dolgozott képesítés nélküli nevelőként ***Békésszentandráson***. Nagy élményt jelentett számára a tanítás. Tisztelte tapasztaltabb tanártársait, tanult a magyar szakos kollégáitól. Otthon állandó téma volt az iskola. Közben Szegeden, levelező tagozaton magyar szakos általános iskolai tanári oklevelet szerzett. 1955-től a ***szarvasi 3. sz.,*** majd a ***2. sz. Általános Iskolában*** tanított. 1959-től 63-ig a ***dolgozók esti iskolájának*** tagozatvezetője. 1965-ben betegsége (trombózis) miatt munkahelyet váltott, a ***Napközi-otthonok Igazgatósága*** nevelőjeként dolgozott. Innen ment nyugdíjba 1977-ben. 1967-től 74-ig a város napközis munkaközösségének vezetője volt.

Aktív nyugdíjas életet élt. 1980-tól 87-ig klubvezetője, 1993-ig szakszervezeti titkára a Nyugdíjas Pedagógusok Klubjának. E beosztásaiban sok színes programot szervezett kollégáinak, segített nekik eligazodni a hivatalok útvesztőiben. Sokan neki köszönhetik rendkívüli nyugdíjemelésüket.

1956-ban vette feleségül Szénási Ilona tanárnőt, akivel 46 esztendőt töltött házasságban. Gyermekük nem született, így egymásnak, a családnak és a közösségnek éltek. Ők voltak a szűkebb család összetartó erői. Kutas György testvéreinek gyermekeit támogatta a továbbtanulásban, tanácsaival segítette előmenetelüket. Lakásuk a családi együttlétek színhelye volt, s a mindenkori legkisebbeknek mindig jutott valamilyen ajándék. Baráti kapcsolataikat ápolta: ünnepeken, névnapokon tucatjával jöttek-mentek az üdvözlőlapok. Haláláig meleg szeretettel gondozta szülei, nevelőszülei, testvérei, rokonai, felesége rokonai és barátai síremlékét.
Mindenszentek napján korábban több mint húsz, és még a legutolsó alkalommal is, amikor már néhány méternyi járás is nehezére esett, tíznél több sírra került koszorú vagy virág. Korán elhunyt testvére, Dániel budapesti sírjára évente többször is. Testvérei közül hozzá fűzte a legszorosabb kapcsolat.

Egyre szaporodó és egyre súlyosbodó betegségeit végtelen türelemmel viselte, és erős akarattal gyűrte le vagy enyhítette. Még ötvenéves sem volt, amikor első súlyos betegségén esett át, nyugdíjazása előtt támadta meg egy másik, amellyel megtanult együtt élni (lábszárfekély). Életének utolsó évtizedében gyakorlatilag folytonos küzdelmet folytatott az élhető életért, ebben rendkívül sokat segített felesége, aki amíg tehette, aggódó szeretettel kísérte minden lépését, mozdulatát.
Felesége halála és súlyosbodó betegségei testileg és lelkileg is megviselték, de nem törték meg. Berendezkedett az egyedüllétre, s akkor is megszervezte életét, amikor már szinte járóképtelenné vált. Maga körül szigorú rendet tartott, hivatalos és pénzügyeit egy könyvelő precizitásával végezte és dokumentálta.

Élete utolsó percéig megőrizte szellemi frissességét: megírta a keksz- és cukorkaüzemének történetét, valamint kalandos szökését a katonaságtól – a frontvonalon át. Ha 2005 májusát megéri, 88 évesen első cikkes szerzőként köszönthette volna a *Szarvasi Krónika* című periodika.

Élénk hivatalos levelezést folytatott, telefonon és levélben intézte ügyeit, s mindent kiharcolt magának, amiről úgy vélte, jár neki. Az 1940-es évek kudarcos üzleti vállalkozásai erősítették abban a meggyőződésében, hogy eredményt elérni csak jó kapcsolatok révén lehet. E meggyőződés vezérelte cselekedeteit.

Bár sokan jártak hozzá – keresztfia, ápolói, segítői, rokonai, egykori kollégái –, rendszeresen levelezett volt barátaival, távoli családtagjaival, mégis sokszor érezte egyedül magát.
– *Vele szoktam beszélgetni* – mutatott időnként felesége fényképére. – *Sajnos, ő már nem tud válaszolni* – panaszolta. Magányát enyhítendő, dúdolgatva tett-vett, szervezett. Élete utolsó napján rendeztette tagdíját a Mozgássérültek Egyesületében, s készülődött, hogy meglátogatja a Pedagógus Klub következő foglalkozását, rendezi ez évi tagdíját, és beszélget volt kollégáival.

Váratlanul, álmában érte a halál 2005 februárjában. A család e nemzedékének utolsó tagja volt. Gazdag életutat járt be.

Munkáját *Szolgálati Emlékéremmel*, *Eötvös József-díjjal* és *Pedagógiai Díjjal* ismerték el. 2004-ben vette át aranydiplomáját.

Publikációi:
– *Száraztészta-, keksz- és cukorkagyártás Szarvason, 1940-1950.* Megjelent a *Szemelvények elődeink életéből* c. kötet 135-154. oldalán, Szarvas, 2011
– *Szökésem a hadifogságból* (Kéziratban, megjelenés előtt.)

Hagyatékában talált verse:

Édes Icukámhoz

Esti csendben gondolatom Feléd száll
Miért hagytál itt Drága Icukám?
Nyílik az aranyeső, zöldell a határ,
Csak Te hiányzol nekem, Drága Édesanyám.

Itt éltünk boldogan kettesben,
Egymást ápolgattuk édes szerelemben.
Gondoztál, ápoltál, ha jött a betegség,
Te voltál a legjobb, hűséges feleség.

A temető csendje ad majd nyugtot nékem,
Ha melletted nyugszom, édes Feleségem.
Gondolatban mindig a sírodba megyek,
Könnyeim hullatom, mert mást nem tehetek.

Várom gyógyulásom, de ha nem sikerül,
Akkor megyek Hozzád, ismét együtt leszünk.

Unokaöccse, keresztfia,
DR. KUTAS FERENC
Szarvas

KUTAS GYÖRGYNÉ Szénási (Szvák) Ilona (Szarvas, 1913 – Szarvas, 2002): tanító, biológia-kémia szakos általános iskolai tanár

Szarvason született Szvák Mihály irodai altiszt és Sárkány Anna gyermekeként. Elemi iskoláit Szarvason végezte, majd a szarvasi tanítóképzőben szerzett tanítónői oklevelet 1932-ben.

A trianoni béke, a gazdasági világválság és a következményei által sújtott országban több évig nem kapott tanítónői állást, ezért közel egy évtizedig nevelőnőként dolgozott polgári családoknál. Pedagógus pályáját a 30-as évek végén kezdte meg ***osztatlan tanyasi iskolákban***. Ekkor magyarosította nevét.

1946-ban került a ***szarvasi 2. sz. Általános Iskolába*** nevelőként a felső tagozatba. Kezdetben rajzot és biológiát tanított. 1952-ben levelező hallgatóként elvégezte a Szegedi Tanárképző Főiskolát, és biológia-kémia szakos tanári oklevelet szerzett. 1966-ig a ***szarvasi*** 2. sz., majd az ***1. számú Általános Iskolában*** tanított, 1966-tól 1969-es nyugdíjba vonulásáig. Nyugdíjba vonulása után sem szakadt el a kollégáitól: férjével együtt a Pedagógus Nyugdíjas Klub állandó vendégei voltak.

Tanáregyéniségét, mint volt tanítványa, későbbi rokona, így idézem fel:
1950 és 54 között tanított nekünk rajzot és biológiát. Stílusán érezhető volt, hogy eddig alsósokkal foglalkozott, bár mi ezt nem tudtuk. Hanglejtését, beszédstílusát „anyáskodó”-nak tartottuk. 1950-ben és 51-ben tüzelőhiány volt az iskolában. Aki tudott, fát hozott, amellyel éppen elviselhető hőmérsékletet lehetett teremteni. Sajnált bennünket, megpróbálta a pislákoló tüzet felélesztení. Mi, kiskamaszok, visszaéltünk ezzel a szeretettel.
Akváriumot telepített az osztályába, virágtartót, virágokat hozott, és rászoktatott bennünket a virágok szeretetére. Talán hetedikesek lehettünk, egy délutáni foglalkozás alkalmával az egyik társunk – heccből – beledobott az akváriumba egy szelet száraz kenyeret, mondván, megeteti a díszhalakat. Másnapra mind elpusztult. Döbbenten láttuk, hogy Ica néni sír, de senki nem lett „áruló”.
Akkor nem nagyon kedveltem, de amikor férje révén családtag lett, megszerettem őt. Ekkor ismertem meg igazán. Meggyőződhettem arról, hogy túláradó szeretete nem póz, hanem lényéből fakad.

1952-ban kötött házasságot Kutas György általános iskolai tanárral. Mindketten közel voltak már a 40-hez. Nagyon szerettek volna gyermeket. Ica néni fürdőbe járt, kisebb műtétet is végeztek rajta, de nem esett teherbe. Ettől függetlenül kiegyensúlyozott házasságban, egymásnak éltek. Ugyanakkor a tágabb családot – férjével együtt – ők tartották össze. Rendszeresen látogatták a rokonokat és a barátokat. Ica néni szeretetét a közeli rokonok gyermekeire terjesztette ki: foglalkozott velük, a kicsik rendszeresen ajándékokat kaptak.

Varga Rezsőné Konyecsni Zsuzsa, volt tanítványa szeretettel emlékezik rá:
„Ica néni nevét szüleimtől 1952-ben, ötéves koromban hallottam először, akkor még Szénási Ilonka néni néven. Úgy volt, hogy nővérem elsős tanító nénije lesz a Csatai Iskolában. Azonban szeptemberben változás történt: Szénási Ilonka néniből Kutas Györgyné lett, a tanító néniből tanárnő, és felsősöket tanította a városközpontban.
Teltek az évek, megszűnt a 3-as számú iskola, és Ica néni, számos tanulóval és kollégájával együtt, átkerült az 1-es számú iskolába. 1958-tól 1961-ig a biológia (növénytan, állattan, embertan) és a kémia tanítása mellett osztályfőnököm is volt. Az egyik osztálytársam, aki kutató lett, általa szerette meg a kémiát.
Bennem mint felelősségteljes, lelkiismeretes nevelő és osztályfőnök él elsősorban. Érzékeny, finom lelkű, gyenge fizikumú tanár néni volt. Nem emlékszem, hogy valakit is gúnyolt vagy megbántott volna, mert szegény családból származott vagy gyengébb képességekkel rendelkezett, esetleg mert hittanra járt.
Jóságával a neveletlen kamaszlányok gyakran visszaéltek. Jó sztorinak számított, hogy Ica néni a kémiaórán szemléltetésre körbeadott egy darab jégcukrot a

kristályok tanulmányozása végett. A neveletlenek nem a kristályokat figyelték, hanem megették a jégcukrot.
Mint kémiatanár tanulmányi kirándulást szervezett nekünk Szolnokra a papírgyárba. Vonatoztunk, gyárat látogattunk, várost néztünk, jókedvűen, sok élménnyel tértünk haza. Ezen az úton férje, Gyurka bácsi is velünk volt. A két tanárember jól megértette, kiegészítette egymást.
Az osztályfőnöki órák közül kettő nagyon emlékezetes maradt számomra. Az egyik osztálytársunk kiskorúként terhes lett. Azt az aggodalmat, féltést nem lehet leírni, amit Ica néninél észrevettem. Védőnővel (Lipták Mihályné Ágnes nénivel) felvilágosító órát tartottak nekünk. Rámutattak a szerelem szépségére, de buktatóira is, felelősséget érezve a mi sorsunkért.
A másik emlékezetes óra abban az időben volt, amikor az egyik osztálytársunk szülei elváltak (akkor ez még ritkaságnak számított). Ica néni elmondta, hogy osztálytársunk az édesapjával és nagymamájával Szarvason marad, édesanyja és az öccse vidékre költözik. Osztályfőnökünk kérte, hogy a tanulóra ne tegyünk megjegyzéseket, ne nézzünk rá ferde szemmel, inkább még nagyobb szeretettel, megértéssel vegyük őt körül.
Ballagásunk előtti este szerenádoztunk Ica néni ablaka alatt, az egyik osztálytársunk édesapja volt a kísérőnk. Másnap a drága osztályfőnökünk mosolygó arccal, mintegy harminc krémessel megrakott nagy tálcával a kezében lépett be a terembe köszönetképpen.
Gimnáziumi ballagásunkra hatan-nyolcan meghívtuk mint egykori osztályfőnökünket. Szinte magam előtt látom kedves arcát, ahogy az udvari ünnepségről az iskola épületébe vonultunk, egy-egy szál virággal és jókívánsággal gazdagította csokrunkat.
Felnőttként, ha találkoztam vele, mindig érdeklődött családi életem és munkám felől.
Ilyenkor mosolyogva és szeretettel ellátott egy-egy bölcs tanáccsal.
Gyerekként is szerettem Ica nénit, felnőttként, pedagógusként az iránta való tisztelet és megbecsülés még fokozódott.

A kép ballagásunk alkalmával készült. A sort Ica néni és Bátori tanár úr vezeti, az Ica néni előtti kislány én vagyok.”

Férjét 1965-től kezdődő krónikus betegségeiben türelemmel és szeretettel ápolta. Rendszeres nyári üdülésük a nyugdíjas éveikben jórészt Hajdúszoboszlóra korlátozódott, itt vett részt férje a gyógykezelésekben. Utolsó éveiben őt is megtámadták az öregkor jellemző, visszafordíthatatlan betegségei. Férje már a szociális otthonba való bevonulásukat tervezte. Ez a terv Kutas Györgyné 2002-ben bekövetkezett halála miatt meghiúsult.

Tanítványa, férje keresztfia,
DR. KUTAS FERENC
Szarvas

A pedagógus munkája áldásos és felelősségteljes.
Egy zsarátot kap, s rajta áll,
hogy hamu vagy fáklya lesz belőle.”
(Herman Ottó)

L

LÉVAI TAMÁS (Debrecen, 1940. november 29. – Debrecen, 1986. január 31.): tanító, tanár

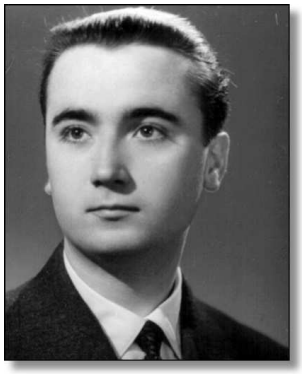

Debrecenben született, életének nagy része a városhoz kötődött. Édesapja, Lévai Márton városi írnok, édesanyja, Takaró Mária a család háztartását vezette.
A családba két fiú született: András, aki MÁV főtiszt lett, valamint Tamás.
Édesapjuk hamar meghalt, Tamás alig volt hároméves, így a két fiú nevelése édesanyjukra maradt. De szerencsére nagyszülei és a keresztszülők is segítettek a család gondjainak megoldásában, támogatták a családot.

Tamás Debrecenben a Fazekas Mihály Általános Iskolában kezdett tanulni. Mindig kiváló tanuló volt, így nem volt kétséges, hogy a tanulmányainak végeztével tovább tanult.
A Maróthi György Tanítóképzőbe iratkozott. Tanulmányi eredményei ott is kiválóak voltak.
Tanárai elismeréssel szóltak iskolai tevékenységéről. Osztálytársaival könnyen teremtett kapcsolatot.

Nagy Sándor, tanítóképzős osztálytársa így emlékszik vissza az ott eltöltött diákévekre: „1955. szeptember 1-jén kezdődött, amikor 24 megilletődött diák, legtöbbjük nagyon szegény gyerek ült a debreceni tanítóképző osztálytermében. Halkan, beszélgetve ismerkedtünk egymással, a környezettel. Egyszer csak belép az ajtón egy komoly, borotvált arcú fiatalember. Mi gyorsan – jó nevelt gyermekként – felálltunk az üdvözlésére. Ekkor ő megszólalt és kérdezte: fiúk, hol van még szabad hely, mert szeretnék leülni? Én is osztálytársatok vagyok. Ő volt Lévai Tamás.
Ez a külső végig megfontolt, kiegyensúlyozott belsőt takart. A véletlen úgy hozta, hogy egymás mellé kerültünk. Négy éven keresztül megosztottuk az izgalmainkat, gondjainkat és örömeinket egymással.
Ki is volt Tamás? Elsősorban városi gyerek, de sohasem játszotta meg azt a magabiztos városi srácot, amit a hely ismerete alapján tehetett volna. Özvegy édesanyja nevelte, arra törekedett, hogy gyermeke minél hamarabb kenyérkereső legyen. Mi mindenben segítettük egymást. Közös kapcsolatunknak olyan megnyilvánulásai voltak, hogy a kollégium által szervezett színházi előadásokra rendre beszerveztem.
A tanítóképző nemcsak Tamásra, hanem mindanyiunkra jótékony hatással volt. Hamarabb felelős felnőtté váltunk, mint más középiskola diákjai.”

Tanítói végzettségének megszerzése után 1959-ben ***Kabán*** kezdett tanítani. Ott eleinte első osztályosokat tanított.
Később, miután megkezdték az iskolákban a technika tantárgy bevezetését, a technika tanítá-

sával bízták meg a felső tagozatban. A fiúk részére barkácsszakkört szervezett és vezetett is eredményesen.

Pedagógiai munkáját figyelemmel kísérte az iskola vezetése és a szakfelügyelet is. Alapos felkészültsége, a gyermekek szeretete, pedagógus kollégái iránt érzett tisztelete és megbecsülése arra késztette őket, hogy az iskola úttörőcsapatának a vezetésével bízzák meg. Ő lett a fiú úttörőcsapat vezetője.
Úgy érezte, hogy ha munkáját, pedagógiai tevékenységét még eredményesebben akarja végezni, tovább kell képezni magát. Nyilas Viktor, az iskola akkori igazgatója mint tehetséges pedagógusnak javasolta, hogy jelentkezzen továbbtanulásra. Felvételét kérte az egri tanárképző főiskola matematika-mezőgazdasági gyakorlat és technika szakára. Ezt jó eredménynyel el is végezte.

Családi életében is változás történt. 1962-ben házasságot kötött Buza Irén tanítónővel. Ez az esemény nagymértékben megváltoztatta további tevékenységüket is. Az, hogy az ifjú pár egymás közelében dolgozhasson, együtt élhessen, csak úgy volt lehetséges, ha munkahelyet változtattak. Ez a hely pedig a Debrecenhez közeli ***Debrecen-Haláp pipóhegyi általános iskola*** volt. Közös életüket itt kezdték meg, ahol Lévai Tamás mint iskolavezető a felső tagozatot, a felesége pedig az alsó tagozatot összevontan tanította. Volt olyan tanítási év, amikor ketten 123 gyereket tanítottak.

Feleségével együtt a pipóhegyi tanyasi iskolában

Itt születtek leányaik is, 1965-ben Ivett (dr. Tibai Zsoltné), ő szülei példáját követve tanítónő abban az iskolában, ahol szülei is dolgoztak; 1968-ban Marietta (Géresiné dr. Lévai Marietta), ő családorvos.

Életük legszebb, legboldogabb és legküzdelmesebb szakaszát töltötték a tizenhárom tanyai év alatt. A Klebelsberg-iskola ugyan szép helyen, az erdő közepén volt, megközelítése nem volt könnyű, 6 kilométert homokos úton kellett megtenni. Nem volt villany, aggregátor termelte a villamos energiát. (1968 novemberében egy filmet is forgattak ott a Magyar mozi 25 éve címmel. E filmben Lévai Tamás volt a mozigépész, a felesége pénztáros és jegyszedő.)

Ők voltak a tanyai terület irányítói, a „lámpások” nemcsak az iskolai munkájukban, de a lakossági fórumokon is. Az egyszerű emberek bizalommal fordultak a „tanító úrhoz”, mert tudták, hogy segítőkész.

Nagy Sándor osztálytárs, később kollégája így emlékszik vissza az akkori időkre: „Kapcsolatom Tamással már családos, kétgyermekes szülőként is folytatódott. Többször rendeztünk közös családi napot nyáron a debrecen-pipóhegyi általános iskolában. Ők feleségével, Irénkével, aki szintén pedagógus volt, igazi tanyasi tanítókká váltak. Felvállalták az ott élő emberek gondját, baját. Igazi lámpások voltak ott, abban a környezetben. Közben tovább tanultunk, mert fülünkben csengett képzős tanáraink biztatása: fiúk, a tanítói diploma csak az első lépcső. Az igazi pedagógus folyton képezi magát. Így lett Tamás több szakos, sokoldalú, megbecsült ember. Így vált később Debrecen egyik legnevesebb iskolájának hasznos tagjává.”

Az iskola az otthonukat jelentette! A lakosság kulturális fejlődését esti iskolával, rendszeres filmvetítésekkel, előadásokkal és a könyvtár működtetésével biztosították, sokszor több mint száz tanuló tanítása mellett.
Munkabírását jellemezte, hogy az Egerben szerzett mezőgazdasági gyakorlati szak mellé még fontosnak tartotta az ipari szak elvégzését is. Ez a szak Pécsen indult. Ő ezt is elvégezte, vállalva a főiskola megközelítésének hosszú útját. Évente több alkalommal is megtette ezt az utat. Akkor még nem gondolt arra, hogy később ennek mennyire hasznát veszi.

1975-ben a tanyai iskolát bezárták. A két pedagógusnak ***Debrecenben*** új munkahelye lett. Szerencsések is voltak, mert abban az évben adták át a ***Kardos Utcai Általános Iskolát*** (napjainkban ***Hatvani István Általános Iskola***). Lévai Tamás az új munkahelyén ipari technikát tanított és úttörő csapatvezetői tevékenységet folytatott. Ehhez az is kellett, hogy azok a fele-

lős vezetők, akik hivatottak voltak a két tanyasi pedagógus munkáját ellenőrizni, értékelni, jó véleménnyel voltak az elmúlt több mint tíz évben végzett tevékenységükről, hisz abban az időben nem volt könnyű debreceni iskolába pedagógusként bekerülni.

A debreceni iskola a két pedagógus értékével gazdagodott. Sokoldalú, felkészült pedagógusként tették értékesebbé a tantestületi közösséget. Tamás – szaktárgyán túl – sokat helyettesített, hisz a tanyai iskolában az összevont osztályok tanítása során szerzett tizenhárom évi gyakorlati tapasztalat felkészítette más tantárgyak szakszerű tanítására is. Gépjármű szakkört vezetett, tanítványai országos eredményeket értek el. Mint tanár városi közlekedési szakreferensként is dolgozott. Több pályázata jelent meg az általános iskolai közlekedéssel kapcsolatban. Itt az új iskolájában is kamatoztatta gyakorlati tudását; mint mozigépész rendszeresen tartott vetítést az iskola alsós és felső tagozatos tanulóinak.
Szinte az egész napot a munkahelyén, az iskolában töltötte.
Tanítványai rajongásig szerették.

A gépjárműbarát szakkörösök között

Életének, tevékenységének fénykorában, negyvenöt évesen, 1986. január 31-én hirtelen érte a halál.
Emlékét családján kívül kollégái, tanítványai ápolják. Debrecenben a város művelődésügyi osztálya és a Hatvani István Általános Iskola szervezésében 1987 óta minden évben sor kerül a „Lévai Tamás Közlekedési Emlékversenyre”, mellyel a szervezők a kolléga emlékét örökítik meg.

„Halála után ébredtünk rá arra, hogy Lévai Tamás jósággal, gazdag lélekkel, szerető szívvel, jó humorral, kirobbanó életkedvvel, derűvel, hatalmas pedagógus szívvel megáldott ember volt.” – így jellemezte tömören *Tar János*, volt iskolatársa, pedagógus kollégája.

Elismerései:
Munkáját több ízben dicsérettel, pénzjutalommal ismerték el.
Kapott *Kiváló Úttörő Munkáért*, *Kiváló Úttörővezető* kitüntetést.

Pedagógiai munkájának nagy titka abban rejlett, hogy a huszonhárom évet – minden bizonytalanságával és örömével – kiegyensúlyozottan, egyenes gerinccel és végtelen szeretettel végigjárta. Életének sokféle üzenete közül talán a legfontosabb az, melyet a debreceni Köztemetőben síremléke hirdet: *„A szeretet az élet”* (Móra Ferenc).

Forrás:
- Felesége, Lévai Tamásné Buza Irén és családja személyes emlékei
- Volt osztálytársak, Nagy Sándor tanár és Tar János tanár visszaemlékezése

Iskolatársa, VMIRJÁNCKI JÓZSEF
Körösszegapáti

LUGOSI ISTVÁNNÉ Hajdú Irén (Mezősas, 1932. szeptember 15. – Debrecen, 2013. április 24.): általános iskolai tanár

Szegény földműves családban született. Apja Hajdú Béla, anyja Pintye Katalin. Hárman voltak testvérek, ezért édesanyja odahaza dolgozott. Enyhe mozgássérültsége miatt Irénkére szülei nem számíthattak a fizikai igénybevételt jelentő paraszti munkában. Taníttatását tervez-

ték, hogy talán postamester vagy valamilyen irodai munkás lehessen.

Az elemi iskola két osztályát Mezősason 1939-től járta, majd a többit 1943-44 évben Körmösdpusztán fejezte be. Ezt követően az akkor még létező polgári iskolába iratkozott be Berettyóújfaluban. Ennek a négy osztálynak az elvégzése után Debrecenbe került, ahol előbb a Svetits Mátyás, majd a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban tanult. A gimnáziumot igen jó eredménnyel zárta. 1952 júniusában érettségizett.

Reálgimnazista létére inkább az irodalom, a könyvek, regények, versek érdekelték. Ezért osztályfőnöke, tanárai az Egri Pedagógiai Főiskolát ajánlották neki. Tanácsaikat átgondolva szívesen elfogadta, neki is tetszett a leendő tanári pálya.
1952-ben felvették az állami Pedagógiai Főiskola magyar nyelv és irodalom szakára, melyet sikeresen elvégzett. 1955. július 8-án magyar nyelv és irodalom szakos tanárrá nyilvánították.

Az akkori idők szokása szerint álláshelyekben nem lehetett válogatni, kihelyezték a Hajdú-Bihar megyében található, Berettyó menti ***Gáborján*** községbe.
Itt szeretettel fogadták. Igazgatója, Fábián Károly mindenben segítette a pályakezdő tanárnőt. Osztályt kapott, osztályfőnökként kezdte pedagógusi működését. Hamar belejött, és megszerette a munkát. A tanítványai is szerették.
A szülők nagyon tisztelték, mint általában a tanítókat, tanárokat. Az akkori szülőket még a régi református iskola nagyra becsült igazgató tanítója, Kálmánchey tanító úr tanította, akire ők gyakran hivatkoztak, említvén szigorú eljárásait, jóra nevelését. Mint nagyhatású nevelő, az egész falu kulturális szellemét befolyásolta.
Érdekességként megemlíthető, hogy együtt tanítottak a későbbi ismert íróval, Végh Antallal.

1957 nyarán a Berettyószentmártonból Gáborjánba áthelyezett Lugosi István tanítóval ismerték és szerették meg egymást. 1959-ben házasságot is kötöttek. 1961-ben megszületett Pista fiuk, ami nagy örömet okozott nekik. Gyermeküket nagy gondossággal és szeretettel nevelték. A megnövekedett családi gondok ellenére tovább is lelkesen dolgozott. Részt vett a falu kulturális életében: színdarabokat tanított be, előadásokat tartott.
Célul tűzte ki, hogy az akkor még igen eldugott helyen lévő kis falu tanulóival megismerteti a szűkebb, tágabb környezetüket. Célja volt, hogy tanítványai „világot lássanak”. Ezt szisztematikusan végezte osztályával. Az ötödik osztályos tanítványait Berettyóújfaluba vitte, majd Debrecen nevezetességei következtek, végül Budapestre is elmentek. Az akkor még mintegy 30-35 fős osztállyal indult el. Nyári táborozáskor is velük volt Sződligeten a Duna parti táborban. Akkor még a gyerekek fegyelmezettebbek, szófogadóbbak voltak. Bárhová vihette a tanulóit baj nélkül.

Pedagógiai tevékenységét az iskola vezetői, de a felügyeleti szervek is jónak, eredményesnek ítélték. 1961-ben igazgatóhelyettesi, majd 1962-ben igazgatói kinevezést kapott. E munkájával is a falut, a gyerekeket szolgálta, akiket megszeretett, de úgy érezte, hogy ez kölcsönös.

1968-ban felkereste őket nagybátyja, Pintye János, aki akkor a körmösdpusztai termelőszövetkezet elnöke volt. Kérte, hogy jöjjenek ***Körmösdre*** tanítani, mert az ott szolgált házaspár elköltözött.
Férjével együtt gondolkodóba estek, de a szíves invitálás és az a tény, hogy szülőfaluja, szülei is ott élnek, meggyőzte őket. Elfogadták a hívást. Odaköltöztek a még eldugottabb, isten háta mögötti kis településre, ahol mindenki szeretettel fogadta őket.

A „két tanerős” iskolában a férj a felső tagozat négy osztályát, ő pedig az alsó négy osztályt vette át. Ez a munkahely új kihívás elé állította a Lugosi házaspárt. Újszerű feladat volt négy osztályt egyszerre, „szinkronban” tanítani, bizony, ez komoly előkészületet és heti tervet igényelt.
A késő éji ellenőrző körúton járó nagybátyjának fel is tűnt, hogy ugyan miért ég rendszerint a tanteremben a villany (itt írta a pedagógus a terveket).
A heti terv nélkülözhetetlen programterv volt, hogy a négy osztály sok tantárgya kellően elosztott legyen napokra, órákra. Így lehetett tudni, hogy adott napon egy-egy osztály mivel foglalkozzon (külön megjelölve az önálló munkálkodást és az adott osztály „közvetlen”, direkt foglalkozását a nevelővel).

Körmösdpusztai tanítványaival

E szokatlan és nem könnyű munkát kellően átlátta, lelkiismeretesen készült, tervezett, munkálkodott. Tevékenysége sikeres volt. Tanítványai megállták a helyüket majdan a biharkeresztesi iskolában is, ahová négy év múlva kerültek. Az akkori körzeti és járási tanulmányi versenyeken tanítványai szépen szerepeltek. A kis „tanyasi iskolásokkal" nem vallott szégyent.

Rájött, hogy az összevont oktatásnak óriási előnyei is vannak. A tanulók folyamatosan hallják az előző osztály anyagát a „közvetlen" foglalkozásokon, ami ugyan nem nekik szól, de hallják akaratlanul is, sok mindent megjegyeznek. A következő osztály anyagából hasonló módon. Így az ismereteket mintegy „spirálisan" sajátítják el. Ugyanakkor a sokat hangoztatott „önálló ismeretszerzési képesség kialakítása" pedagógiai elv – bár kényszerűségből – itt megvalósult. Mindez komoly figyelmet, szervezőkészséget igényelt a nevelő részéről, amivel ő rendelkezett.

Nehezítette munkáját, de egyben nagy örömforrás is volt, hogy 1969-ben megszületett második fiuk, László. Ebben az időszakban járt tanárképző főiskolára férje, akinek gyakori távolléte pluszmunkát jelentett számára. Mindezeket vállalva végezte munkáját. Erre a tevékenységre a szülők, a kis település lakóinak és a gyermekeknek szeretete inspirálta.

Anyaiskolája, ahova körmösdpusztai iskola tartozott, Körösszegapáti is elismerte munkáját. Látogatások alkalmával, felmérésekkor meggyőződtek a tanulók biztos tudásáról. Hanzéros Ádám igazgató és az ottani nevelőtestület megbecsülte őket és szeretettel viszonyult a két pedagógushoz. Egyetlen jutalomosztásból ki nem hagyták volna őket.

1972-ben országos akció indult a tanyasi tanulók iskoláztatásának könnyítése érdekében.

A felsőbb szervek igyekeztek a gyermekeket szakos ellátású iskolákba terelni. E célból a tanyasi iskolások számára diákotthonokat létesítettek. Biharkeresztesen a megszűnt Járási Hivatal épületét szánták diákotthonnak. A kollégiumba a szórványtanyákból, valamint a távolról bejáró tanulókat kívánták elhelyezni. Biharkeresztes körzetében nem volt ilyen lehetőség. A tanyák már rég megszűntek, nem volt tanyasi tanuló. Így jött számításba a kis település Körmösdpuszta diáksága, mint „tanyasi".

Így alakult meg ***Biharkeresztesen a Tanyai Diákotthon***, aminek állományát fel kellett tölteni, ha már létesült.

A szülők meggyőzése nem ment könnyen. Alsós gyermekeiket különösen nem szívesen adták volna oda. Egyedül az döntötte el és könnyítette meg a „toborzást", hogy a tanítóházaspár, Lugosiék mennek velük, jó kezekben lesznek a gyerekek. Így aztán férjével együtt beköltöztek Biharkeresztesre, ahol szintén „két tanerősök" lettek Kelemen János igazgató mellett.

Lugosi Istvánné az alsós, férje a felsős csoportot kapta. Itt a fő feladat a tanulók életének megszervezése, a napirend kialakítása, az otthonos légkör biztosítása és a lehetőségekhez képest a szülői ház pótlása volt.

A kisgyermekekkel, akik között több első osztályos is volt, nagy szeretettel és anyáskodva bánt. Rövid idő alatt sikerült megszoktatnia a diákotthoni életet. Mindezt lelkiismerettel, amire jó példa, hogy éjjelenként bizony sokszor körüljárta a hálókat, hogy mi van a „gyermekeivel". Nem volt külön éjszakai ügyeletes. Ezt is ők látták el.

A diákotthon fejlődött, terjeszkedett. Már Újirázról is jött egy gyermekcsapat, a környező községekből is jöttek hátrányos helyzetű családok gyermekei. Ezekkel volt a legtöbb baj. Velük igen nehéz volt bánni. A gyermekek inkább állami gondozási alanyok lettek volna, de egyszerűbb volt a hatóságnak a megalakított diákotthonba elhelyezni. Igaz, a tanulók is jobban jártak, mintha a több száz fős gyermektömegbe kerültek volna. Itt személyesebb gondoskodásban volt részük, köszönhették ezt az ott tevékenykedő lelkiismeretes munkát végző pedagógusoknak.

Biharkeresztesen

Lugosi Istvánné, Irénke sokat tett a tanulók tanulmányi munkájának segítésében, igyekezett rászoktatni a gyerekeket az olvasásra. Ezt nagyban segítette a Szabad Föld újság „Könyvet a tanyai diákoknak” akciójában kapott több ezer kötet könyv. E könyvállományt tervszerűen gyarapította az éves költségvetési keretekből. Szépen berendezett könyvtárszobát alakítottak ki, ahol a tanulóknak sok foglalkozást tartott. Itt szívesen tartózkodtak a diákotthonosok.
A kulturális életet is szervezte: versmondó versenyek, kis színdarabok, bensőséges kis ünnepségek jelezték ezt.

Később férjét nevezték ki igazgatónak, majd egy idő múlva a helyi általános iskolával vonták össze az intézményt és végül az akkor önállóvá vált ***Bocskai István Gimnázium diákotthona*** lett. Ekkor már az otthon lakói is kicserélődtek, a létszámát a gimnazista lányok és fiúk töltötték fel.
Ez újabb pedagógiai nehézséget okozott. Át kellett állni a felsőbb osztályosokkal való bánásmód metodikájára. E feladatot is sikeresen oldotta meg. Megtalálta a módszert, a hangot ezekhez a tanulókhoz is.

A kollégiumi élet, a kulturális tevékenység, a könyvtári munka továbbra is középpontban volt. Munkáját folyamatosan értékelték, számtalan elismerésben volt része, ezek között néhány miniszteri kitüntetés.
E kitüntetések és elismerések mellett boldoggá tette, eredményként értékelte az is, hogy saját gyermekei is megállták helyüket az életben.
István tanulmányait a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem földrajz-történelem szakát végezte el, jelenleg a kecskeméti Kandó Kálmán szakközépiskola és szakmunkásképző intézményben igazgatóhelyettes.
László fia szintén pedagógusnak tanult a debreceni Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskolán, jelenleg kormányhivatalban dolgozik Derecskén, munkaügyi kirendeltség-vezető.

1988. szeptember 15-én lett nyugdíjas. Ezután már csak családjának élt. Szeretett, tudott is főzni, sütni. Kézimunkázott, keresztszemes díszítésű kivarrásokat készített. Nagyon sokat olvasott, szenvedélyes keresztrejtvényfejtő volt. A régebbi kirándulásaikról és országjárásaikról nagyon sok feljegyzést készített, azokat rendezte. Egy kiadványt szeretett volna ezekből készíteni. E tevékenységében betegsége már megakadályozta.

2013. április 24-én halt meg. Debrecenben temették el.

Munkájának elismerései:
– *Kiváló Munkáért kitüntető jelvény* (1981, 1985)
– *Pedagógus Szolgálati Emlékérem* (1988)

Forrás:
- Férje, Lugosi István tanár visszaemlékezése
- Volt kollégáinak közlései

Volt kollégája, VMIRJÁNCKI JÓZSEF
Körösszegapáti

LUPSA JÓZSEFNÉ Gál Mária (Kótaj, 1950. október 1. – Nyíregyháza, 2013. október 20.): tanító

A Gál család második gyermekeként látta meg a napvilágot, ahol András és Katalin testvérével nagy szeretetben nevelkedtek. Szülei a helyi általános iskola hivatalsegédei voltak, talán pályaválasztását is ez motiválhatta, hiszen más diáktársaival ellentétben neki csak át kellett sétálnia az iskola udvarán lévő szolgálati lakásból az osztálytanterembe.
Középiskolai tanulmányait Nyíregyházán a Vasvári Pál gimnáziumban végezte, majd ugyanitt felvételizett a Tanítóképző Intézetbe.

Két évet végzett nappali tagozaton, a harmadik évben képesítés nélküli nevelőként szülőfaluja, ***Kótaj iskolájába*** került, és levelező tagozaton folytatta tovább tanulmányait.
Ez az első év (1971) nagyban befolyásolta pedagógus pályafutását, hisz olyan segítőkre talált környezetében, akik szívvel-lélekkel tanítottak. Megismertették olyan pedagógiai fogásokkal, amelyeket nem lehet szakirodalomból (könyvekből, jegyzetekből) elsajátítani. Haláláig szeretettel gondolt egykori pályatársaira.
1972 júniusában államvizsgázott, továbbra is a helyi iskolában tanított, de most már okleveles tanítóként. 1973-ban szülei nyugdíjasok lettek, ki kellett költözniük a szolgálati lakásból, amelyben egykor elhatározása született: egyszer pedagógus lesz.

Még ebben az évben házasságot kötött Lupsa Józseffel, lakást építettek, itt telepedtek le a községben. Házasságukból két gyermek született: Zoltán 1974-ben, Tamás 1977-ben. Gyermekei nevelése mellett iskolai feladatait is lelkiismeretesen, eredményesen látta el. Önként vállalta az első, cigánygyerekekből verbuvált osztály tanítását, az akkori diákok mai napig hálásak neki, a sok türelemért, jó szóért, bíztatásért.

Végigjárta az akkori idők „ranglétráját”. KISZ titkárként tevékenykedett a faluban, olyan közösséget kovácsolva, amelyet még a mai napig is emlegetnek. Tagja volt a Kótaji Női Futballcsapatnak, aktív tevékenysége elismeréseként részt vehetett a Berlinben megrendezett VIT-en, ahol felejthetetlen élményekben volt része.
1979. április 30-án elveszítette férjét. Fiai, akik kisgyermekként veszítették el édesapjukat, olyan hivatást választottak, amelyek az emberek testi, lelki felépülésével hozhatók kapcsolatba. Zoltán a testi épüléssel foglalkozik: mentős lett, Tamás a lelki épülést szolgálja, a papi hivatást választotta.
A pedagóguspályán eltöltött 38 év 149 nap után 2008-ban lett nyugdíjas.

Vendégségben az iskolában (2011. december)

A *Keresztút* 2013. decemberi számában In Memoriam címmel egy emlékezést írtunk Marikáról:
Lassan telnek a napok, hónapok. Néhanapján felnézek a monitor mögül, de már nem toppan be frissen, fürgén: – „*egy kis munkát hoztam*”. Fáradhatatlan volt, vele mindig történt valami, háztartás, gyerekek, született egy vers, elkészült egy mandala. Ha valami fontoson dolgozott, akár háromszor is kerékpárra pattant, pontosítottunk, átírta, begépeltük, s küldtük a célállomás felé, legyen az egy irodalmi pályázat, vagy a *Pedagógusok arcképcsarnoka* kötet, amelyben neki köszönhetően helyet kaptak a községünkben élt és dolgozott, már elhunyt pedagógusok

is, emléket állítva pályatársainak, megörökítve munkásságukat. Nem gondoltuk volna, hogy a következő ő lesz.

Ha elkezdett valamit, azt teljes gőzzel, a maximumra törekedve véghez is vitte. Oroszlánrészt vállalt abban, hogy az egykori munkatárs, Dobránszky Sándor nyugdíjas iskolaigazgató által kéziratba rendezett emlékekből nyomdába kerülhessen az *Időutazás* c. Kótaj történetét felölelő könyv. Minden követ megmozgatott egy hiányzó fotóért, levelet írt, telefonált, kerékpárra pattant, és már jött a pontosított évszámmal, hiányzó névvel. Ha szükséges volt, ötször átírtunk egy-egy mondatot. Mindig a tökéletesre törekedett.

Mindemellett megmaradt szerényen, alázatosan a háttérben, nem várta el, hogy felemlegessék érdemeit. Pedig lehetett volna rá oka, hisz a *Keresztút* újság hasábjain is számtalanszor adhattunk hírt országos irodalmi pályázatokon elért sikereiről.

Lelkesen támogatta a Szüreti Vigasságok rendezvényünket, számos verseskötetét, mandaláját ajánlotta fel a versenyen résztvevők díjazására.

Önzetlen, segítőkész – ezek azok a jelzők, amelyek először jutnak eszembe ma is, ha szóba kerül a neve.

Minden versének születését végigkövettük, a kézzel írt papírlaptól a verseskötetig. Számos novellát, rövid írást gépeltünk az elmúlt közel 10 év alatt, volt köztük egy, melynek akkor nem volt olyan súlya, mint most, újraolvasva, amikor ő már nincs közöttünk.

Ebből az írásából egy részletet közzétéve adózunk emlékének, hisz nála jobban senki sem fogalmazhatta meg hitvallását.

L. Gál Mária: Portré (részlet)

„A hosszú éveket a legszebb, de a legnehezebb munkával töltöttem: 1-2. osztályban tanítottam. Ez az időszak a formálás, alakítás időszaka, hiszen a jól végzett munka leginkább a jól kezdett munkából adódik. Nagy kár, hogy ma kevesen érzik, hogy aki hivatásul a pedagógusi pályát választja, az csak igaz hittel, szeretettel, emberismerettel, alázattal tudja megvalósítani, amire vállalkozik: a jövő nemzedékének nevelését-oktatását.

Az én »szolgálatom«-ra talán azok adhatnának választ, akik egyetemet, főiskolát végeztek vagy kitűnő szakmunkások lettek, akiknek kezét én fogtam az első betűelemek és számok írásakor.

Lehet, hogy az öregedés jele, de az is lehet, hogy csak egyszerűen üzenni akarok a világnak: az utóbbi időben szívesen írok. Témát a mindennapi életünk, mások élete ad bőven. Központi helyen mindig Ő áll, akiben bízok, hiszek és remélek, mert úgy érzem, ha segítségét, jelenlétét nem éreztem volna életem szinte minden pillanatában, nem tudtam volna végigvinni mindazt, amit eddig tettem: családomban, munkámban egyaránt.

Vallom: hit nélkül semmit sem ér az ember, Isten segítségét nélkülözve pedig egy lépést sem tehet ezen a Földön.

Szeretem: a csendet.

Valaki egyszer azt kérdezte tőlem – miért, mit lehet azon szeretni?

A válaszom lehet, hogy megnyugtatta, de az is elképzelhető, hogy kételyeket ébresztett benne.

A csend az, amiben minden benne van: béke, nyugalom, imádság, szeretet, hit, remény, boldogság, álom…, s akkor a felsorolás még korántsem teljes. Továbbá azért, mert az halk zene a szívnek, mozdulatlan pillanat, nesztelen hang, fénytelen sötétség…

Költői megfogalmazások nélkül a csend az, amire az ember vágyik, de csak nagyon ritkán kerül vele kapcsolatba, ebben a rohanó, önmagát pusztító világunkban.

»Ifjúságomnak régmúlt idejében
jártam-keltem álmok,
ábrándok
aranyerdejében.

Voltak, vannak céljaim
titkolt, s megvalósult
vágyak,
labirintjaim.

Földi vándorutam, életem
egykor véget ér.
Nesztelenek lépteim a
titkon remélt, végtelen felé!«
(Csendben a végtelen felé)”

A tantestületben több Marika is volt, ezért őt mindig lánykori nevén, Gál Marikaként emlegettük, s emlegetjük ma is. Munkáját hivatásként végezte, ízig-vérig pedagógus volt. Fiatal pályakezdőként 30 apró roma kisgyereket bíztak rá, hogy tanítsa meg velük a betűvetést. Közel

40 éves pályafutása során első osztályos tanítóként nagyon sok félénk, bátortalan kisgyermek kezét fogta, könnyeit törölte, s nevelte őket második anyjukként. A pedagógusmunka egyik legszebb, de talán a legnehezebb feladata volt az övé évtizedeken keresztül. Pontos, precíz munkájával kivívta kollégái tiszteletét. Személyes példamutatásával mindig adott kitartást a csüggedőnek, erőt az elesettnek. Most is köztünk van, hiszen alkotásai, ügyes keze munkájának gyümölcsei mai napig díszítik az iskola falait. Amikor halálhíre eljutott hozzánk, mi, a tantestület tagjai együtt voltunk valamennyien.

Egyik fiatal kollégánk, aki látta a döbbenetet az arcunkon, s nem ismerte Marikát, megkérdezte tőlünk: – Ki volt ő nektek?

Ő egy TANÍTÓ volt, a szó legnemesebb értelmében. Büszkék vagyunk arra, hogy közülünk való!

Források: személyes emlékezések.

Munkatársai,
FERENCZINÉ SZÉKELY ILDIKÓ
és MAJOROS GYÖRGYNÉ
Kótaj

„Az okos szeretet az a pedagógiai érzelmi többlet, ami átöleli, magába foglalja és élővé teszi a tanítást".
(Hoffmann Rózsa)

M

MAGI ISTVÁN (Debrecen, 1944. augusztus 22. – Budapest, 2013. december 29.): magyar-orosz szakos középiskolai tanár, minisztériumi főosztályvezető

Édesapja, Magi István papi árvaként teológiát végzett, segédlelkészként megházasodott, majd a debreceni klinika gazdasági hivatalának vezetőjeként dolgozott nyugdíjazásáig. Édesanyja, Mező Margit a Gépipari Technikum, majd a Magyar Gördülőcsapágy Művek gazdasági vezetője volt. Nagyon büszkék voltak egyszem gyermekükre.

Középiskolába a nemrég indult Tóth Árpád Gimnáziumba írták fiukat 1959-ben.
Az 1960-as években a Debreczeni Tibor által alapított Debreceni József Attila Irodalmi Színpad meghatározó tagja volt. A magas, jóképű, jó humorú fiú, aki egyszerre volt vidám, vagány és komoly, mindenkire odafigyelő jó barát és szuggesztív előadó, hamarosan a csoport és a közönség kedvencévé vált. Sok-sok előadást tartottak Debrecenben és vidéken egyaránt.

„Az itt szereplőknek szinte mindegyike egy életre elkötelezte magát a versmondás, az előadó-művészet mellett. Felemelő érzés volt megtapasztalni, hogy a közönség vevő volt a lélek komoly játékaira. Nem kellett semmi eszköz, kellék, csak a hang működött, s minden sor visszacsengett az emberekben" – írja *Virágh Tibor*, az együttes hajdani tagja.

A gimnazista évek után Magi István tanulmányait a Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar-orosz szakán folytatta, emellett azonban a színházhoz továbbra is hű maradt, az Egyetemi Színpad tagja lett.
1968-ban egyazon napon kapta meg a diplomáját és vette feleségül szerelmét, egyetemi csoporttársát, Lengyel Katalint.

Akkoriban szinte kötelező volt egy frissen végzett tanárnak vidéken, lehetőleg egy kis eldugott faluban kezdeni a pályáját, de Polgár Sándor, a ***debreceni Tóth Árpád Gimnázium*** legendás igazgatója elérte, hogy néhány hétnyi kitérő után Magi István a gimnázium tanára legyen. Diákjai ugyanolyan szeretettel vették körül, mint amilyen szeretetet ő sugározott feléjük.
Sokat tanított és jól. Imponáló volt a tudása, a műveltsége. Intelligens volt és igényes. Örökre beleívódott tanítványai emlékezetébe a magyarórák hangulata, amikor megszólalt a vers.

„Jó volna még magasra hágni,
A kalapot a szemembe vágni,

Azért is, élni még!
Lenni még egyszer fiatalnak,
Nem fordulni még be a falnak
S nem szólni bölcsen és gyáván: elég!
(Tóth Árpád: Karthágó kövein)

Ady, József Attila, Tóth Árpád verseit, Sánta Ferenc *Sokan voltunk*-ját, a magyar és világirodalom remekműveit úgy tudta megszólaltatni, hogy elért vele a tanítványai szívéig. Amikor valamiről elmondta a véleményét, az elemzés, összegzés, útravaló volt egyben. Szabadnak nevelte a nála alig fiatalabb gimnazistákat és emberi tartást adott nekik. Rang volt a Magi-osztályba járni.

A tanítás mellett irodalmi színpadot szervezett, klubot vezetett, a színpaddal különböző fesztiválokon vettek részt (pl. Sárospatak, Csurgó), és mindenütt nagyon jó minősítéseket kaptak. Az egyik legemlékezetesebb előadás a különböző Rejtő-regényekből összeállított színjáték volt. *Solténszky Tibor* dramaturg, rendező így ír erről az időről: „vele, általa kezdődött színházas életem. Ezért, hogy minden szakmai életrajzom így indul: …a Magi István vezette diákszínjátszó csoport tagjaként léptem először deszkára…”

Nem sokáig, csak hét évig maradt tanár, mégis meghatározta diákok százainak életszemléletét. 1975-ben elfogadta a Debreceni Városi Tanács felkérését, hogy a művelődési osztályon tanácsosként szolgálja a magyar kultúrát. 1975 és 1978 között levelező tagozaton színházelméletet tanult a Színművészeti Főiskolán, majd a Csokonai Színház megbízott igazgatója lett. 1987-ben következett a legnagyobb lépés, két fiával és feleségével elhagyta „a várost”, Debrecent, mert a Művelődési Minisztérium művészeti főosztályára hívták. A ranglétrán gyorsan emelkedett, osztályvezető, majd főosztályvezető lett. Pályafutásának 20 éve alatt tizenhárom minisztere volt. Nagyon sokan ismerték, nagyon sokan tisztelték és nagyon sokan szerették: debreceniek és fővárosiak, színházi emberek és nem színháziak, határon innen és határon túl élők egyaránt. Az egyenes szándékok, a tisztelet és az elfogadás embere volt. Elismerésre méltó erény, hogy folyamatosan működtetni tudta a politikai erők, az államigazgatás és a színháziak kényes, dinamikus egyensúlyát. Minden erejével segítette a határon túli magyar színjátszást, a hazai nemzetiségi színházakat és a kis alternatív csoportokat. A Magyarországi Szerb Színház létrejöttében és folyamatos működésének biztosításában végzett több mint egy évtizedes munkájáért 2005-ben *Szent Száva-díjat* kapott, 2006-ban pedig megkapta a közművelődésben betöltött kiemelkedő szerepéért a *Bánffy Miklós-díjat*.

2007-ben nyugdíjazását kérte, de még ugyanebben az évben megbízást kapott egy munkacsoport felállítására, amelynek segítségével megalkották a színházi törvényt. Később pedig az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet tanácsadója lett. Betegségéig, 2012-ig dolgozott.

Felesége szavai összegzik legjobban, ki volt Magi István: „maga volt a fény, a biztonság, a megbízható társ, aki rengeteget csiszolt rajtam, akinek az ízlésében meg lehetett bízni, akár emberről, akár műtárgyról, akár színházi előadásról volt szó.”

Volt diákja,
CSÁKBERÉNYINÉ DR. TÓTH KLÁRA
Debrecen

MARCZINKÓ ISTVÁNNÉ Kovács Katalin (Szatmárnémeti [ma Románia], 1943. november 24. – Kisvárda, 2009. szeptember 5.): magyar-orosz szakos általános iskolai tanár, iskolai könyvtáros

Szüleiről, gyermekkoráról önéletrajzában így ír: *„Röviddel születésem után Tokajba költöztünk, ahol apám (Kovács József) a helybeli malomban szakmunkásként dolgozott. Anyám (Bodnár*

Erzsébet) apám haláláig háztartásbeli volt. Nővérem, aki 3 évvel idősebb tőlem, Tokajban kezdte és ott is fejezte be tanulmányait.

Az általános iskola nyolc osztályát Tokajban végeztem. Nemcsak tanulmányi eredményem volt kitűnő, az úttörő munkában kezdettől fogva vezetőként dolgoztam. 1956-ban apám betegség következtében meghalt. Ez az esemény, úgy érzem, kissé meghatározta életem további alakulását. Anyám ekkor kezdett el dolgozni, s meglehetősen kevés fizetésből taníttatott bennünket nővéremmel együtt."

1958-ban felvételt nyert a Tokaji Ferenc Gimnáziumba, ahol 1962-ben jeles eredménnyel érettségizett. A gimnáziumi évek alatt szívesen végzett közösségi munkát, itt alakult ki érdeklődési köre (mindvégig a humán tantárgyak iránt vonzódott) és ezért is jelentkezett az Egri Pedagógiai Főiskola magyar-orosz-rajz szakára.

Általános iskolai és középiskolai osztálytársa, barátnője *dr. Vastagh Júlia* így emlékezik rá:

„Volt egyszer egy gimnazista lány. Magas növésű, vékony alkatú volt. Fiatal, üde arca körül a barna haja mindig rövidre vágva göndörödött. Nagy, okos tekintetű, beszédes szeme barnán csillogott. Leggyakoribb viselete a fehér galléros klottköpeny volt. Mert ő még a klottköpenyek korában volt gimnazista. Okos lány volt. Minden szava és tette a megbízhatóságáról, kötelességtudásáról, felelősségérzetéről, pontosságáról és alaposságáról tanúskodott. Ő volt a mindenki által elismert, szeretett, becsült, szerény, intelligens jó tanuló. Vidám lány volt. Pedig talán soha nem kacagott. Vidámságát, jókedvét mindig a mosolya jelezte. Gyakran mosolygott. A szemével is. De leginkább a lelkével.

Különlegesen gazdag lelkű lány volt. Sok szépség és érték lakott benne. Mindenki tartósan a közelében volt, megérezte szeretetét, törődését, figyelmességét, segítőkészségét. Egyszóval a benne megtestesült humánumot. Csendes, kicsit visszahúzódó volt. Mégis mindenki tudhatta, tudta róla, hogy jelen van, számítani lehet rá. Buzdít, bátorít, segít, továbblendít, megfékez, eltérít, visszafog, lecsillapít, óv mindenkit, mikor mire volt szükség. Mert az emberszeretetéhez – már gimnazista korában is – bölcsesség társult. Ez a két dolog tette sugárzó egyéniséggé. Fényével és melegségével az egész környezetét megajándékozta. Ez az egykori lány nagyon szépen tudta végigélni az életét. Okosan és komolyan. Mert ő már a kezdetektől tudta, hogy valójában kinek és minek van jelentősége az életében. Az érettségi utáni évtizedekben mindig szép szavakkal beszélt a vágyott és megteremtett világáról: a szerelem és a szeretet kölcsönösségében megélt házasságáról, fiának születéséről és anyai örömeiről, a jól választott tanári hivatás adta élményeiről, eredményeiről. Csak az emberek, a vele és a körülötte élő emberek voltak fontosak számára. Elégedett, boldog ember volt, mert sosem kapni akart tőlük, hanem mindig adni, adni, adni nekik.

Volt egyszer egy gimnazista lány: Kovács Katica. Az édesanyjától tanultuk ezt a becenevét. Együtt voltam vele klottköpenyes diáklány. Osztálytársak voltunk, a gyermekkorba gyökerező barátság és szeretet időtálló szálai kötöttek bennünket össze. Fáj, hogy mindezt múlt időben kényszerülők elmondani. A megidézett lány, Katica már nincs velünk, nincs velem. Utolsó ajándékát csak megköszönni volt alkalmam, viszonozni már nem.

Bennünk él, bennem él. Nagyon. Mert szeretetünk, a szeretetem élteti."

Felvételi vizsgát azonban már nem Egerben, hanem Nyíregyházán tett, ahol ebben az évben nyílt meg a főiskola. Bár sikeresen felvételizett, helyhiány miatt nem nyert felvételt.

1962 szeptemberében a Tokaji Speciális Otthonban kezdett el dolgozni, kezdetben ápolóként, majd később könyvelői munkakörben, de a pedagógusi pálya iránti vonzódása tovább erősödött. 1963-ban eredményes felvételi vizsgát tett, és magyar szakon kezdte el tanulmányait. Nyíregyházán a főiskolai évek alatt az évfolyam kulturális felelősének választották. Bár munkáját nem a kezdeményezés jellemezte, de mindvégig igyekezett a vállalt feladatokat lelkiismeretesen, eredményesen elvégezni. 1965-ben részállamvizsgát tett magyarból és pedagógiából, vizsgaeredménye jó volt.

A viszonylag rövid főiskolai évekre barátnője *Varga Ferencné Regőczi Anna* így emlékszik:

„A nyíregyházi Tanárképző Főiskola egyik emeleti szobájába belépve láttam meg először Katikát. Szerényen mosolyogva, nyílt tekintettel, őszinte érdeklődéssel nézett rám, mint leendő évfolyamtársára és szobatársára.

Attól a naptól kezdve »közös hullámhosszon« voltunk, elválaszthatatlan barátnők lettünk. Mély érzésű, segítőkész, türelmes lány volt, aki bölcs, megfontolt tanácsaival a többieknek is sokszor segített. Mindenkiben csak a jót látta. Nagy elhivatottsággal, s kitartó szorgalommal készült a tanári pályára. Művelt, széles látókörű ember volt, akit állandóan hajtott a tudásvágy, a többet akarás. Mindig újabb és újabb magas mércét állított maga elé.

Mindig csodáltam igényesen összeállított, gyöngybetűivel precízen megírt fogalmazásait, előadásait,

verselemzéseit, melyek jó stílusérzékről, nagy szókincsről és lelki gazdagságról tanúskodtak.
Könnyű volt Katikát szeretni, tiszta szeretet lakott benne. Olyan kedves volt, olyan csendes és szerény. Soha nem hallottam, hogy felemelte volna a hangját, vagy elvesztette volna a türelmét. Csupaszív ember volt, aki önzetlenül hintette a szeretetet, soha nem várt ezért hálát vagy köszönetet.
Érdek nélkül szeretett és segített. Hálás vagyok a Sorsnak azért, hogy 46 évig a barátnője lehettem."

1965-ben kezdte tanári pályáját a mátészalkai járásban ***Tiborszálláson***, mivel lakóhelyén, illetve annak környékén nem volt lehetősége elhelyezkedni. Közben az ún. kombinált képzés keretében levelező tagozaton folytatta tovább tanulmányait orosz szakon.
A főiskolán ismerkedett meg későbbi férjével, Marczinkó Istvánnal, akivel évfolyamtársak voltak. 1966. január 4-én kötöttek házasságot Tokajban. A házasságkötés után ***Nyírtasson*** folytatták tovább pedagógiai pályafutásukat. Rövid idő alatt sikerült beilleszkednie az új nevelőtestületbe, itt 3 évig csapatvezető-helyettesként tevékenykedett. Ez utóbbi munkát is örömmel és eredményesen végezte. 1967-ben levelező tagozaton fejezte be az orosz szakot és kapott magyar-orosz szakos tanári képesítést.

1968. március 21-én született Csaba nevű gyermekük. A szülési szabadság letelte után rögtön tanítani kezdett, a család anyagi helyzete ugyanis ezt tette szükségessé. Fiuk nevelését a nagymama segítette, aki velük közös háztartásban élt. 1969 szeptemberétől férjével, családjával együtt a ***tuzséri Általános Iskolához*** kerültek. Munkahelyük megváltoztatását megoldatlan lakásproblémájuk tette szükségessé. Szaktárgyai tanítása mellett az iskolai könyvtár vezetője lett.

Az iskola igazgatója, *Szép Béla* pedagógiai nevelő-oktató munkájáról az alábbiakat írja minősítésében:
„A szakfelügyelet az iskola igazgatójával egyetértésben „A" szakos munkaközösségi vezetői feladatokkal bízta meg. E tevékenységet az eltelt idő alatt tervszerűvé és tartalmassá tette. Óráira becsületesen felkészül. Módszeresen, tudatosan dolgozik. Mint magyar szakos nevelő jelentős részt vállal az iskolai, üzemi és községi ünnepségek műsorainak összeállításából. Egyénisége kedves, következetesen, türelmesen foglalkozik a gyenge felkészültségű tanulókkal. 1969 óta a könyvtár vezetője. Sikeresen elvégezte a könyvtári tanfolyamot, 1974-ben magyar szakos komplex gyakorlati szemináriumot végzett. Az iskolai irodalmi színpad vezetője. Kezdeményező, leleményes nevelő, akit tanítványai szeretnek. Rendszeresen vállalt bemutató tanításokat."

1975-ben részt vett az orosz szakos tanárok nyári tanfolyamán. Ebben az évben elnyerte a Magyar Úttörők Szövetségének Dicsérő oklevelét, 1977-ben pedig az oktatási miniszter Dicsérő Oklevelét.

Juhász Tiborné tuzséri tanár, későbbi igazgató emlékezése a tuzséri kilenc tanévre:
„»Hős harc az Élet, és megélni szép, / Ha hozzáedzik tüzes szív-kohók / Ifjú vitézlők lengeteg szívét.
Ha élet zengi be az iskolát, / Az élet is derűs iskola lesz, S szent frigyüket így folyatják tovább.«
Ady Endre szállóigévé vált soraira gondolok, amikor felidézem Marczinkó Istvánné Kovács Katalin magyar-orosz szakos tanár kedves emlékét. A tuzséri iskolában még ma is fogalom a Marczinkó házaspár pedagógiai szerepe, közéletiségük, szakmai munkájuk. 1969-től 1978-ig tanítottak Tuzséron. Katika a feleség igazi tanár, igazi feleség, igazi ember volt, Már kedves, egyszerű, igényes megjelenése, mosolya is nevelte tanítványait, a tuzséri iskola valamennyi tanulóját. Tanítványai rajongásig szerették. Életet vitt tanítási óráira, derűt sugárzott, derűs életre, a magyar nyelv és irodalom szeretetére nevelte tanulóit. Szakmai igényességgel ismertette meg az írók, költők életútját, az irodalmi műfajokat szemléletesen oktatta, a memoritereket tanulói nagy szorgalommal tanulták. Tanítási óráit a kedves egyszerűség, a halk szavú magyarázat, a szemléletes előadásmód jellemezte. A nyelvtani alapfogalmakat, a helyesírás alapjait szakmai igényességgel próbálta megszerettetni. Minden gyermekhez volt egy-egy kedves szava, simogatása. Fejében, lelkében rend, harmónia uralkodott, ami jellemezte egyéniségét. Mi, a kollégák sok szépet, jót, kedveset kaptunk tőle. Mindig szeretettel vitattuk meg a szakmai, közösségi és kulturális kérdéseket. Tanítványai kiválóan szerepeltek nyelvtani és szavalóversenyeken. A kirándulások aktív résztvevője volt, különös tekintettel a megye irodalmi emlékhelyeire. Marczinkó Istvánné Kovács Katika a tuzséri iskola történetében jelentős helyet foglal el. Sok év elteltével is tisztelettel emlékeznek rá volt kollégái, a szülők, a falu lakosai.
Szabó Lőrinc szavaival kegyelettel emlékezünk rá:
»…mert hiszek benned, jóság, türelem, / hiszek benned, isteni értelem / hiszek benned, szabadság, szeretet / s hiszem, hogy győztök, tiszta fegyverek.«"

1978-ban férjét felkérték a ***berkeszi II. Rákóczi Ferenc Gyermekotthon- és Általános Iskola*** vezetésére, s a család ide költözött. Az önéletrajzában erről az időszakról így fogalmaz:

„Eddigi munkánk legszebb négy évét töltöttük Berkeszen.”

1979-ben elvesztette édesanyját, a tragédia elviselésében a család és a munka segítette. Az iskolában magyar nyelv és irodalmat tanított, mellette pedig ellátta az iskolai könyvtár vezetését. A képességfejlesztés és tehetséggondozás mellett sok időt fordított az állami gondozott növendékek nevelésére, személyiségük formálására.

1982-ben férjét ***Kisvárdán*** egy új iskola (5. sz.) igazgatójának nevezték ki, beköltöztek Kisvárdára. Ez év szeptemberétől a ***111. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet*** függetlenített könyvtárosa lett, és ebben a munkakörben dolgozott nyugdíjazásáig. Nagyon megszerette a könyvtárosi munkát, mellette pedig irodalombarát és honismereti szakkört is vezetett, eredményesen. Az iskola profilja 1991-ben megváltozott, II. Rákóczi Ferenc Szakközép- és Szakiskolaként működött tovább. A könyvtárosi munka mellett szeretett tantárgyát, a magyar nyelv és irodalmat is tanította. Több tanulócsoportot eredményesen készített fel az érettségi vizsgára. Mindvégig nagy gondot fordított az önképzésére. A könyvtárosi munka mellett az iskolában ellátta a kulturális nevelőtanári feladatot is. Több mint egy évtizeden keresztül szervezte a szalagavatót és a ballagást, az ünnepeket és megemlékezéseket magas színvonalon. A rendszerváltás után német nyelvből középfokú nyelvvizsgát szerzett, és néhány évig ezt a nyelvet is tanította. Tanítványai évről évre sikeresen szerepeltek az irodalmi, nyelvi és helytörténeti versenyeken.

Molnárné Tugya Anita középiskolai tanár, egykori tanítvány visszaemlékezése:

„Mindig szívesen és nagy tisztelettel emlékszem vissza a magyartanáromra, a későbbi Katika nénire. Az első pillanattól fogva arra törekedett, hogy megszerettesse velünk az irodalmat, ami nem volt könnyű feladat. Ennek érdekében minden egyes órán keményen dolgozott és dolgoztatott minket. Az ő óráin soha nem lehetett lazítani, fegyelmezetlennek lenni. Szigorú volt és következetes, barátságos és szeretetteljes. Felkészítő munkáját, szakmai felkészültségét dicséri, hogy a gyengébb képességű tanulókat is igyekezett sikerélményhez juttatni. Nemcsak pedagógusként, hanem emberként is mellettem állt, anyáskodott felettem. Mindig újabb és újabb feladatokkal bízott meg, kihívások elé állított, ösztönzött, biztatott és hittel töltött meg, amit saját személye táplált. Ennek a biztatásnak lett eredménye, hogy érettségi után a Nyíregyházi Főiskola magyar szakára jelentkeztem. 2000 májusában Katika néni három legkedvesebb tanítványától Vörösmarty szavaival búcsúzott: »*Szólj, gondolj, tégy jót s minden szó, gondolat és tett tiszta tükörként fog visszamosolyogni rád.«”*

Munkáját ebben az intézetben is több kitüntetéssel ismerték el:

– Kiváló Társadalmi Munkáért (1986)
– Diákmozgalmat segítő tanári kitüntetés (1987)
– Szocialista Kultúráért (1988)
– Rákóczi emlékplakett az iskola nevelőtestületétől (1998)

2002-ben fejezte be sok sikert és eredményt felmutató pedagógiai munkáját (20 évig volt ennek az iskolának tanára). Ugyanebben az évben Pedagógus Szolgálati Emlékérmet is kapott. Könyvtárosi munkáját a SCOLA TÉKA Megyei Alapítvány rubintköves gyűrűvel ismerte el 2003-ban: Könyvtáros Munkáért – életmű-díj. Nyugdíjas éveiben is aktív volt: több növendéket készített fel felvételi és nyelvvizsgára, segítette a szakdolgozatok elkészítését. Nagyon szeretett olvasni, a család egy közel 2000 kötetes könyvtárral rendelkezik. Fő érdeklődési köre: József Attila költészete (róla írta szakdolgozatát is), az erdélyi irodalom és az utazás. Férje vezetői és pedagógiai munkáját egész életén át nagy körültekintéssel segítette. Fia villamosmérnök, műszaki tanár és számítástechnikai üzemmérnök, házasságban él, felesége középiskolai tanár. Férje 2007-től nyugdíjas, korábban a szakképző iskola oktatási igazgatóhelyettese volt.

Marczinkó Istvánné a nyugdíjas éveket sajnos rövid ideig élvezte. Közel 3 évig tartó betegsége megviselte, ezt csak fokozta szeretett nővére váratlan halála is. 2009. szeptember 5-én örökre lehunyta szemeit. A kisvárdai régi temetőben nyugszik.

Róla valóban elmondhatjuk:

„Az igaz ember eltávozik, de fénye megmarad.”

Férje, MARCZINKÓ ISTVÁN
Kisvárda

DR. MARGÓCSY JÓZSEF (Nyíregyháza, 1919. április 8. – Nyíregyháza, 2013. július 8.): középiskolai, főiskolai tanár, irodalomtörténész, főigazgató

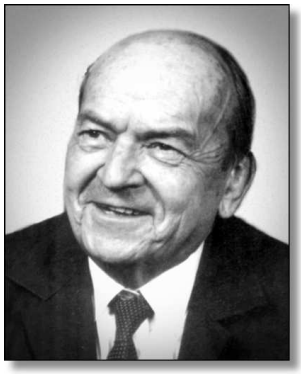

Nyíregyháza huszadik századi történelmének egyik legmeghatározóbb egyénisége volt, a város szülötte. Egy köztiszteletben álló pedagógusdinasztia emblematikus egyénisége.

Édesapja, Margócsy Emil matematika-fizika szakos tanár, a Széchenyi Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola elődjének, a Felső Kereskedelmi Iskolának volt az igazgatója. Édesanyja, Algőver Erzsébet tanítónő, aki férjhezmenetele előtt Pozsonyban tanított, ahol Bartók Béla édesanyja volt az igazgató.

Margócsy Józsefék négyen voltak testvérek, kettőjük nem élte meg a felnőttkort. Erzsébet testvére szintén tanár lett magyar-francia szakon. Valamennyien a nyíregyházi evangélikus elemi iskolában jártak, Jocó bácsi – mert mindenkinek megengedte, hogy így szólítsuk – jövendő feleségével egy osztályban. Az Evangélikus Kossuth Lajos Gimnáziumba járt, majd 1937-től 1942-ig mint az Eötvös Kollégium tagja Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerezte meg magyar-francia szakon középiskolai tanári oklevelét.

Még ebben az évben tanára lett volt középiskolájának, de rövidesen 50 hónapos katonai szolgálat, hadifogság következett. Közben 1944. április 18-án összeházasodtak hajdani iskolatársával, Oberländer Erzsébettel, aki a nagyhírű Geduly, a Kossuth Lajos, majd a Vasvári Pál gimnáziumokban tanított. Házasságukból két gyerek született, Klára és István mindketten a szülők pályáját folytatták (Nyíregyházi Főiskola illetve ELTE).

Margócsy József 1946 novemberében került vissza a hadifogságból, s újból a ***Kossuth Lajos Gimnáziumban*** tanított, 1951-től szakfelügyelőként 1959-ig, ezután 1962-ig a ***Vasvári Pál Gimnáziumban.***

Dr. habil. Kálnási Árpád, volt középiskolai tanítványa így emlékezett rá:

„Dr. Margócsy Józsefről, Jocó bácsiról röviden szólni igen nehéz. Emberi, tanári egyéniségének kisugárzása, hatása, úgy vélem, legtöbbünkre egy életre szóló, kitörölhetetlen nyomot hagyott. Hangulatos magyaróráinak jellemzője volt, hogy amint észrevette, lankad a figyelmünk, dorgálás helyett egy-egy anekdotával rázott fel bennünket. Ő maga vezényelt, szinte karmesterként: »*Öhögni! Öhögni!*« Majd hirtelen leintette a hahotázó kórust… Szerencsénkre Jocó bácsi meg tudta szerettetni velünk a könyvnélkülieket is. Órai fegyelmezése, nemtetszésének kifejezése is olyan Jocó bácsis volt. Egy homlokráncolása elég volt, hogy mi, akkori szilaj csikók, visszafogjuk magunkat.”

Dr. Margócsy József az általános és középiskolai tankönyvei és szakfelügyelői tevékenysége révén a magyar oktatásügy országosan elismert személyiségévé vált. Az 1962-ben a létrehozott ***Nyíregyházi Pedagógiai Főiskola Magyar Irodalom Tanszékének*** vezetőjévé nevezték ki. 1971-től 1973-ig főigazgató-helyettes, 1973-tól 1980-ig az intézmény főigazgatója volt.

Munkásságával nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a főiskola mind a hallgatói létszámot, mind pedig az oktatói és tudományos munka színvonalát illetően az ország egyik nagy főiskolájává vált. Fontosnak tartotta, hogy nemzetközi megértés szellemében nevelődjenek a jövendő tanárai. Munkássága nyomán vált a főiskola UNESCO asszociált főiskolává.

Számtalan módszertani tanulmányt, elemzést írt, különféle bizottságokban dolgozott, itthon és külföldön mondta el tapasztalatait. A Magyar Pedagógiai Társaság felkérésére összegezte mindazt, amit a tanári pályáról fontosnak tartott elmondani. Ez a kötet *„A pedagógus és az élet”* címmel a Tankönyvkiadó gondozásában jelent meg 1984-ben.

A tanítás és iskolaszervezés mellett maradandót alkotott az irodalomtudomány területén is.

Számos dolgozata, terjedelmes tanulmánya jelent meg Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond írói munkásságáról. Nagyon sokat foglalkozott Szabolcs-Szatmár-Bereg megye irodalmi hagyományaival, jelesül az anarcsi Czóbel család történetével, Czóbel Minka munkásságával. Mindez könyvben is megjelent: *„Egy régi udvarház utolsó gazdái”* címmel (1988).
Anarcs község hálából díszpolgárává avatta (2003).

Amikor naponta találkoztam vele, azt gondoltam, hogy Margócsy Józsefnek, a közéleti embernek legnagyobb szerelme a Bessenyei György Tanárképző Főiskola. (A főiskola az ő főigazgatósága ideje alatt vette fel Bessenyei György nevét.)
Csak évek múltán vált teljesen egyértelművé számomra, hogy van egy nagyobb szerelme, szülővárosa, Nyíregyháza. Nyíregyháza az ő számára talán szebb és „szőkébb” volt, mint Váci Mihály számára. Ha ez lehetséges, még inkább sajátjának tekintette a várost, mint a költő. A város pedig meghálálta ezt a szeretetet. Nemcsak azzal, hogy az önkormányzat díszpolgári címet adományozott neki (1979), hanem azzal is, hogy Nyíregyháza a nyugdíjas éveiben a kutatómunka kincsestárává is válhatott számára.

Nyugdíjasként, mint a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár helytörténeti szaktanácsadója, fáradhatatlanul gyűjtötte a régi Nyíregyházra jellemző adatokat, s szorgalmasan elevenítette fel ifjúkorának emlékeit, a város dokumentumait. Az *„Utcák, terek, emléktáblák”* című kötetek (I-V 1984-2002) örökbecsű krónikái városunknak. Megírta a város színjátszásának történetét, a nyíregyházi rádióban havonta tízperces műsorban a város történetéről, utcáiról, tereiről, épületeiről beszélt.

Margócsy Józsf lokálpatrióta volt a szó legnemesebb értelmében, ugyanakkor viszont otthon volt a határainkon túli világban is. Nemcsak francia nyelven, hanem németül is tárgyalóképes volt. Amikor német vagy osztrák vendégek érkeztek a főiskolára, általában megkért arra, hogy „tolmácsoljak”. Ez azonban mindössze abból állt, hogy néha egy-egy szót, kifejezést kérdezett. Egyébként szabadon, szellemesen tárgyalt a vendégekkel. Nyelvtudása, műveltsége révén képes volt egységben látni és egységes elvek szerint értékelni Czóbel Minka, Jókai, Mikszáth, vagy éppen Ronsard műveit. Képes volt összhangot teremteni Anarcs, Nyíregyháza, Budapest, Bécs és Párizs között.

Életének nyolcvanas éveiben is tevékeny, aktív életet élt. Talán csak annyi változott, hogy lassan elmentek azok, akik még Jocónak szólították. Jocó bácsi lett mindenki számára, végérvényesen és visszavonhatatlanul. Csak a legutolsó években említette egyik rövid levelében, hogy immár teher számára a magas életkor.
„Mikor meghal egy okos öregember, borzong a vigyázó jegenyék kopasz ága…” – írja Szirmay Endre. Margócsy József halálának napján a jegenyék és nyírfák teljes pompájukban köszöntek el egy bölcs embertől.

„Margócsy József tudós tanár volt. Móricz Zsigmond szakavatott kutatójaként, Nyíregyháza helytörténeti hagyományainak értő krónikásaként ismerték és becsülték őt szerte a hazában. Pedagógiai szakírói munkássága mellett katonaemlékeinek regényes formába öntése is figyelmet érdemlő alkotás. *Ötven hónap utászcsizmában* (1998).
»Non omnis moriar…« (Nem hal meg egészen…) – írja Horatius. Jocó bácsi sem halt meg egészen, emléke tovább él mindazokban, akik ismerték.” (*Dr. habil. Kálnási Árpád*)

Emlékét a maga teljességében fogják megőrizni családjának tagjai és mindazok, akik vele dolgozhattak, tőle tanulhattak. Alakja és szellemisége markáns ecsetvonásként marad meg Nyíregyháza polgárainak, a magyar oktatásügy, a magyarországi tanárképzés és az irodalomtudomány művelőinek emlékezetében. Nem régen a nyíregyházi Jósa András Múzeumban emlékkiállítás nyílt emlékére.

A díszpolgári cím mellett, megkapta:
– az Apáczai Csere János-díjat (1979)
– a Magyar Tudományos Akadémia emlékplakettjét (1982)
– a Francia Köztársaság akadémiai pálmarendjét (1985)
– a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéért kitüntetést (1993)
– a Toldy Ferenc-díjat (1997)
– a Trefort Ágost-díjat városvédő munkásságáért (1999)
– a megyei Príma-díjat (2007)

Forrás:
- Életrajzi adatok: Dr. Margócsy Klára

- *Elhunyt Nyíregyháza élő emlékezete* (Kelet-Magyarország, 2013. július 15.)
- Dr. habil. Kálnási Árpád: *Jocó bácsi emléke tovább él* (Kelet-Magyarország, 2013. augusztus 10.)

DR. SZÉKELY GÁBOR
professor emiritus
Nyíregyháza

DR. MARGÓCSY JÓZSEFNÉ Oberländer Erzsébet (Nyíregyháza, 1919. október 13. – Nyíregyháza, 1995. november 22.): középiskolai tanár

Imre Emma és Oberländer Gusztáv műszaki mérnök leányaként született. Eredeti neve Erzsébet volt, de mindenki Gyöngyikének szólította. Édesanyja a nagyhírű nyíregyházi ügyvédnek, Imre Jánosnak volt leánya, édesapja családja a Szepességből települt Nyíregyházára.

Iskoláit a nyíregyházi evangélikus elemi iskolában kezdte, ahol egy osztályba járt későbbi férjével, Margócsy Józseffel. Gimnáziumi éveit a helybeli Geduly Henrik Leánygimnáziumban töltötte. Jó tanuló volt, érdeklődése a magyar nyelv és irodalom, a művészettörténet és a nyelvek iránt hamar megnyilvánult. Érettségi után a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-latin szakán tanult. Vőlegényével 1942-ben ***Nyíregyházára*** kerültek mindketten állásba. Házasságkötésükre a katonaság miatt csak 1944 tavaszán került sor. A háború után Margócsy Józsefet az akkor csak fiúkat tanító, humán és reál tagozatú ***Kossuth Lajos Gimnáziumba*** helyezték. Gyöngyi néni is ugyanoda került később.
Két gyermekük született: Klára (1947) és István (1949). Mindketten pedagógusok.

Mindig nagy szeretettel és örömmel foglalkozott tanítványaival, versenyekre készített fel, ő maga is szívesen mondott verset. A tanórák mellett foglalkozott amatőr színjátszással, sok színdarabot állított színre: Gogol, Bessenyei, Csehov, Móricz, Molière darabjait. A szereplők közül Kozák András, Hetey László és a Zrínyi-gimnazista vendég, Pécsi Ildikó lett később híres színész.

Ezekre az időkre emlékszem vissza – mint az arcképvázlat egyik szerzője (ET) – volt diákjaként: Gyöngyi néni harmadikban és negyedikben volt tanárom. Számomra emlékezetes irodalom- és nyelvtanórák fűződnek a nevéhez. Én valóban komolyan vettem tanácsát, hogy olvassunk so-kat és sokoldalúan, hogy tanuljunk verseket, mert azok elmélyítik ismereteinket. Olyan vállalkozásokra is ösztönzött, hogy kisebb-nagyobb nyilvánosság előtt is mondjuk el kedves verseinket, vegyünk részt az iskolai szavalóversenyeken. Hogy volt hozzá valamelyes tehetségem is, azt az bizonyítja, hogy nyertem iskolai szavalóversenyt, sőt az ő felkészítésével előkelő helyezést szereztem a megyei versenyen is (Pécsi Ildikó mögött). Tulajdonképpen neki kö-szönhetem, hogy az akkor megtanult verseket, főként Petőfit, Aranyt, József Attilát, Adyt ma is fejből tudom, sőt a nyugdíjasok között versenyeket nyerek velük.
Alapvetően műszaki érdeklődésű diák voltam, de annál nagyobb élmény volt számomra, hogy a gimnázium 150 éves jubileumi ünnepségén (1956-ban) az ő betanításában feladatot kaptam Illyés *Fáklyaláng* című drámájának harmadik felvonása előadásán, melyet két társammal: a korán elhunyt Árokszállási Jancsival (Kossuth) és a későbbi poznani tanár, néhai Brendel Jancsival (Ihász) sikerrel adtunk elő.
Visszatérve irodalomóráira, főként az kapott meg, ahogy igyekezett rávezetni bennünket a szövegek, versek nehezebben megérthető részeinek felderítésére. Elevenen él bennem a tömör Arany-verssor „megfejtése": *„Orcáikon, mint félelem, sápadt el a harag."* Vagy, ahogy ráirányította figyelmünket ezekre a Petőfi-so-

rokra: *„Kalmár szellő járt a szomszéd mezőkön. / S vett a füvektől édes illatot.”* Ma is eszembe jut, amikor vidéken járva érzem a mezők illatát… Gyöngyi néni nagyon szerette a francia irodalomat. Stendhal, Maupassant, Balzac váltak ismerőseinkké előadásában. Volt, amikor egy hét több magyaróráját arra használta fel, hogy maga olvasta fel nekünk a Goriot apó néhány fejezetét. Három évtizeddel később, egy osztálytalálkozón – amelyekre haláláig eljött hozzánk – megkérdeztem tőle: miért tartotta fontosnak, hogy felolvassa azt nekünk. Egyszerűen válaszolt: *„Mert tudtam, hogy azt maguk soha sem olvasták volna el.”*

Műszaki ember létemre is életelememmé tette a magyar nyelv szeretetét. Ma is élek vele folyóirat-szerkesztői feladataimban. De hasonlóan vélekedtek volt osztálytársaim is. Például dr. Hecker Walter, aki kétnyelvű, német-magyar családból jött s mégis az egyik legjobb nyelvtanos volt, máig emlegeti, hogy mekkora segítség volt számára az iskolai nyelvtan megtanulása, mely nélkül későbbi tudományos szakirodalmi alkotó feladatait képtelen lett volna megfelelő színvonalon megoldani. Hasonló élményéről számolt be dr. Kajati István is.

Egy harmincéves érettségi találkozón 1986-ban, tanártársai között

Egy másik tanítványa, *Lukácskó Zsolt* írja: „Nagyon szerettük. Ő volt »a tanárnő«. Hittünk neki, hallgattunk rá. Viharos idők voltak, sok minden ért bennünket. Akik 1956 őszén kerültek be a gimnáziumba, azok tudják, milyen időket éltünk akkor. Kezdték az elit gimnázium elit tanári karával, és utána nekünk is részünk volt mindenben, amit a történelem feljegyzett. Talán többet is kaptunk. Gyöngyi néni négy évig ott volt mellettünk jóban, rosszban, örömben és könnyek között. Ő ugyanaz volt mindig, hitet, reményt, tartást és tudást adott. Ezért szerettük és tiszteltük egy életen át.”

Gyöngyi néni 1962-től tanított az akkori ***Vasvári Pál Gimnázium és Rádióműszerész Szakközépiskolában,*** egészen nyugdíjba vonulásáig, 1975-ig. Kovács Tibor 1967-től járt oda. Gyöngyi néni volt a magyartanáruk. Tibinek egy életre szóló emléke az, amikor egy műelemzési dolgozata után Gyöngyi néni kiemelte az ő munkáját, s közölte: *„Kovács, magának nem rádióműszerésznek kell mennie, hanem újságírónak, vagy foglalkozzon a magyar nyelv rejtelmeivel. Aki ilyen tökéletes, abszolút helyesírási ismeretekkel rendelkezik, kiváló a választott tartalom, és fiú létére szépen is ír, az nem két ötöst, hanem kétszer két ötöst érdemel!”*
Tibi nagyon sajnálta, hogy harmadévtől már nem Gyöngyi néni tanította.

Nyugdíjas éveiben elsősorban férjének segített Nyíregyháza történetének feldolgozásában.
Emellett tevékenyen részt vett több egyesület, klub munkájában (Múzeumbarátok Köre, a Kodály Társaság, Bessenyei Társaság, Pedagógus Nyugdíjas Klub).
Az általuk szervezett kirándulásokra is nagy lelkesedéssel készült. A Kodály Társaság 1988-as kirándulásán például a moldvai csángók falvai mellett megtekintették a bukovinai pravoszláv kolostorokat is. A különleges értékek bemutatására egy franciául is tudó papnő ajánlkozott. S akkor Gyöngyi néni vállalkozott arra, hogy fordítsa a mondanivalóját. Az ő értő közreműködésével ismerhették meg a társaság tagjai e sajátos műemlékegyüttest.

A Kodály Társaság gyimesi kirándulásán 1990-ben még táncolt is

Szívesen utazott, kirándult, örömmel keresték fel férjével azokat a külföldi városokat, műemlékeket, amelyeket fiatal korukban nem látogathattak meg. A legnagyobb szenvedélye azonban az unokázás volt. Két unokája született, Gergő 1977-ben, Dani 1978-ban. Igen sokat foglalkozott velük, tanítgatta őket, együtt sétálgattak.

Sajnos nagyon korán, 1995-ben, 77 éves korában távozott közülünk. *Lukácskó Zsolt* így emlékezik*:* „Utoljára a nyíregyházi kórház belgyógyászatának első emeletén találkoztunk. Jocó bácsival beszélgettek mosolyogva, kedvesen. Az ablakon besugárzó fény különös szeretettel simogatta arcukat. Szóba elegyedtünk, mint máskor. Nincs nagy baj, csak egy kivizsgálásra jött. Mondtam, én is bejövök holnap, még találkozunk! Másnap már nem volt ott, mire odaértem. Elment, magával vitte mosolyát, tudását, szeretetének kisugárzó erejét. Azóta, ha a városban találkozom lányával, mindig eszembe jut. Talán a nagy hasonlóság mellett őbenne él tovább az a sok-sok szép és jó, amivel Isten megáldotta."

Temetésén sok régi tanítványa is elkísérte utolsó útjára. A megyei napilapban néhai *Bachát László* főiskolai tanár búcsúztatta: „…A Nyíregyházi Öregdiákok pesti találkozóinak egyik legállandóbb látogatója volt. Aktív munkát végzett a Pedagógus Nyugdíjas Klubban is, előadásokat tartott, kirándulásokat vezetett. A színházi bemutatókon, az irodalmi és nyelvi előadásokon, hangversenyeken és mindenféle kulturális eseményen találkozhattunk a nyugdíjas tanárnővel. …Gyöngyike, Isten vele, nyugodjon békében!"

Férje 2013-ban követte, s együtt nyugszanak a Morgó-temetőben lévő családi sírban.

Leánya, DR. *MARGÓCSY KLÁRA*
és tanítványa, ERDÉLYI *TAMÁS*
Nyíregyháza

MÁTIS BÉLA (Hosszúfalu [ma Románia], 1891. július 5. – Nyíregyháza-Sóstó, 1987. február 25.): tanító

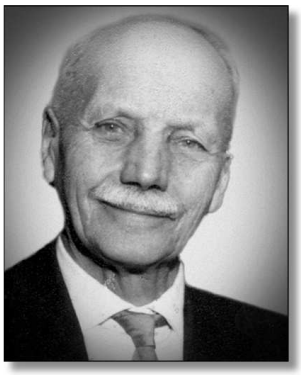

Mátis – korábban Mátyus – háromszéki nemesi família eredete (Mátisfalva) a családfa alapján évszázadokra visszavezethető. Mátis Béla a már elszegényedett népes családban a tizenegy testvér közül a hatodik gyerekként született. Apja, Máté János erdőőr, és anyja, Bakó Mária gondos szülők voltak, keresztény szellemben nevelték gyermekeiket.

Iskoláit a hosszúfalui elemi iskolában kezdte, ahol az első négy osztályt, majd az állami polgári iskola hat osztályát végezte el. Tanulmányait Déván folytatta, és az Állami Tanítóképzőben 1911. június 25-én kapta meg a tanítói és az evangélikus kántori oklevelet.

Élethivatása választásához ösztönző példát jelentett anyai nagyapja, aki nagy tekintélynek örvendő tanító volt. Ez év szeptemberétől a Sárospataki Állami Tanítóképzőhöz viszi az útja, ahol internátusi nevelői beosztást vállal.
A tanítás iránti vonzalma azonban a pedagóguspálya gyakorlata felé vezeti, és 1912-ben pályázat útján kerül a ***Nyíregyházi Evangélikus*** Egyház kötelékébe tartozó ***iskolákhoz***. Először mint segédtanító, fél év múlva, munkája elismeréseként már rendes tanítónak választották, s megszakítások nélkül 1951. október 31-ig, nyugdíjazásáig tanított Nyíregyházán. Sorrendben: a ***Vargabokori***, majd a ***Felsősóskúti*** és a ***Salamonbokori***, mindenütt hatosztályú osztatlan és ismétlő ***tanyasi iskolában***. A tanulók létszáma 34-36 fő, s köztük 2-3 csak tótul beszélő gyerek, akik tökéletesen elsajátították a magyar nyelvet.

Az akkori viszonyokra jellemző, hogy pl. a Vargabokorban az iskola és a tanítói lakás egy bérelt tanyaházban volt. Elöl a tanterem, majd a földes lakó- és hátsószoba. Taneszközök: palatábla, palavessző, irka, toll és olvasókönyv.

Ebben a környezetben a tanyasi lakosok megbecsülését kiérdemelve élt, tanított Mátis Béla. Lámpásként világított, szolgálta kulturális ügyekben is a gondjaira bízott közösség ügyét. Sokoldalú, komoly, határozott ember volt. Egyéniségéből nem hiányzott a derű, iskolai munkája mellett ifjúsági egyesületet, énekkart, színjátszó csoportot vezetett, előadásokat tartott, ünnepélyeket, vallásos összejöveteleket szervezett.

Kezdeményezője volt a gyümölcstermesztési, méhészeti foglalkozások, kosárfonási gyakorlatok bevezetésének. Mindannak, ami a tanyasi emberek és gyermekeik boldogulását (testnevelés, ipari iskolai tanfolyam) segítette. Egész lényével együtt élt, lélegzett a dolgos, általa sokra tartott tanyasiakkal.

1924 őszén Móricz Zsigmond író is meglátogatta a Salamonbokori iskolát, és irodalmi riportban számolt be az ott szerzett tanítási tapasztalatokról. Mátis Béla jól ismerte a bokortanyák iskolatörténeti emlékeit, és kutatta annak néprajzát. Mindkét témában kordokumentum értékű dolgozatokat hagyott az utókorra (pl. *A nyíregyházi evangélikus nép- illetőleg általános iskolák története 1753-tól 1948-ig*, valamint a *Tirpák lakadalom* címűt, mely a *Szabolcsi Tanító* c. lap 1929. évi számában jelent meg.

A tanyasi élet után az egyházközség vezetősége 1929-ben áthelyezte a városi központi iskolába. Itt az ötödikes lányok oktatása volt a feladata, e mellett vezette az analfabéták tanfolyamát, oktatott a kereskedő tanonciskolában, és megválasztották a város népművelési felügyelőjének. Munkáját elismerték.

„1931-ben a Tiszavidéki Evangélikus Egyházmegyei Tanító Egyesület elnökévé választották. Tagja volt ezenkívül a Tanító Egyesületek Országos Szövetsége Igazgatótanácsának, az Országos Tanító Szövetség Tanyai Albizottságának, a Szabolcsi Tanító című folyóirat szerkesztő bizottságának, Nyíregyháza város képviselőtestületének, az Evangélikus Egyház tanácsának és képviselő-testületének." – áll a Váci Mihály Irodalmi Kör által 1993-ban megjelentetett *A bokortanyák tanítója* című, írásait közlő kötetben.

Az államosítást követően különböző tantárgyakat oktatott felső tagozatban, majd 1949 nyarán *a 6. sz. iskolában* folytatta pedagógusi munkáját, és onnan ment 1951. november l-jével nyugdíjba.

Mátis Béla az *Életem, emlékeim* c. 96 oldalnyi, kéziratos visszaemlékezésének bevezető szakaszában az élet értelméről és céljáról elmélkedik, így a *Dolgozni*, *Jót tenni*, *Becsülettel élni* és a további címszavak alatt, axióma-jellegű passzusokban fejti ki véleményét. Számára mindez nem elvont filozófiát jelentett, hanem kötelező etikai szabályt, mely tetten érhető pedagógusi munkásságában, családi életében, a magyarság melletti elkötelezettségében.

1916 augusztusában megházasodott, tanítótársa lányát, Kubacska Ilonát vette feleségül. Két gyermekük született, Etelka, akit Szabó Vilmos lelkész, és Olga, akit M. Takács Ferenc tanár vett nőül. Lányai, apjukat követve, a pedagóguspályát választották.

Küzdelmes sors jutott Mátis Bélának. Szívós természetével, élni akarásával túlélt két világháborút. 1918-ban az olasz fronton szolgált, 1945-ben szovjet hadifogságba esett. Legyengülten, betegen 1946. október 6-án szerelt le. Hosszú élete alatt családjának, környezetének sok szeretetet, ismeretet adott, s ő is átvehette hűsége jutalmát, a pályáját jelző *aranydiplomát*, a *vas* és *rubin okleveleket*, végül a *platinadiplomát*.

Felesége halála után a Sóstói Szociális Otthont választotta lakhelyéül. Szerettei látogatták, tartották vele a kapcsolatot. 1987. február 25-én halt meg. Eltemették a nyíregyházi Északi temetőben.

Források:

- Mátis Béla: Életem, emlékeim (Kéziratos önéletírás. 1968.)
- A bokortanyák tanítója (Mátis Béla írásai. 1993.)
- Elismeréseire vonatkozó újságcikkek
- Unokája, Szabó Etelka tanárnő visszaemlékezése

Rokona, *FUTAKY LÁSZLÓ*
Nyíregyháza

MOLNÁR PÁL (Nyírbátor, 1937. március 1. – Vác, 2007. augusztus 12.): tanító, magyar-énekzene szakos tanár

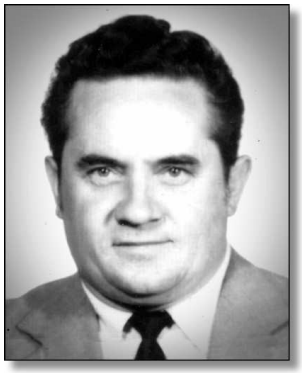

Édesapja, Molnár Pál kőművesmester volt, édesanyja, Kótor Zsuzsanna a háztartást vezette. Házasságukból hét gyermekük született, hárman pici korban elhunytak, három kislányt, valamint egy fiúgyermeket neveltek fel: Palit, aki hetedik gyermekként látta meg a napvilágot.

Általános iskoláit Nyírbátorban végezte, ahol korán kiemelkedett zenei tehetségével, így énektanára javaslatára jelentkezett Békéstarhosra, a különleges zeneművészeti iskolába. Sajnos, felvétele ellenére édesanyja nem járult hozzá, hogy egyetlen fia távol kerüljön a családtól.
1951 szeptemberében elkezdte tanulmányait a nyíregyházi Állami Tanítóképző Intézetben.
1955-ben az érettségi vizsgát követően gyakorló tanító évét a ***Nyírvasváron, az állami általános iskolában*** töltötte. Tanítói oklevelét 1956. július 2-án vehette át.
Pályafutása ***Istvántanyán*** kezdődött, majd 1959-ig ***Nyírgyulajban*** folytatódott.

A tanítás mellett a kulturális életbe is bekapcsolódott, több alkalommal, nagy sikerrel játszotta a *Liliomfi* főszerepét. 1956-ban a forradalom idején felkérték a *Nemzeti dal* elszavalására, amiből kellemetlensége is adódott, azonban segítői közreműködésével sikeresen átvészelte.

1958-ban találkozott élete párjával, amely találkozás 1959. június 27-én házasságkötéssel is megpecsételődött. A közös sorsuk ajándéka két gyermekük megszületése volt.

1959-től 1963-ig összevont 5-8. osztályban folytatódott pedagógusi tevékenysége ***Felsőbadúron***, amely 8 km-re található a szabolcsi megyeszékhelytől. Ez időszakban párhuzamosan a tanítással, levelező úton végezte a magyar-énekzene szakot az egri főiskolán, a tanári diploma megszerzése volt a kitűzött cél.

Közéleti szereplőként tanácstaggá választották, továbbá meghatározó személyiség volt a település kulturális életében is: klubvezetőként filmvetítéseket, ismeretterjesztő előadásokat, valamint a környékbeli fiataloknak klubprogramokat szervezett.
Mivel a fenti rendszerű oktatási formát megszüntették, felszámolták a felső tagozatot. Így a tanári diploma birtokában a ***3. sz. Bem József Általános Iskola*** ének-zene tanára lett ***Nyíregyházán.*** Osztályfőnöki minőségében magyart is tanított a saját osztályában.

Tanítványai a 3. sz. iskolában rajongtak érte. Szülei Nyírbátorban életük végéig büszkék voltak, hogy Pali fiuk mindig hű volt a nyírbátori iskolában „kapottakhoz”. Volt tanárai is büszkék voltak rá, tartotta velük a kapcsolatot, szakmai tanácsokat kért és kapott tőlük.

Az iskolai énekkar vezetőjeként többször indult kórusával az „Éneklő Ifjúság” versenyeken, ahol kiváló eredményeket értek el,1965-ben a Kossuth Rádió is műsorára tűzte szereplésüket.
Kamarakórusa hétvégeken rendszeresen énekelt esküvőkön, névadó ünnepségeken a helyi anyakönyvi hivatal szervezésében.

1978. március 5-én, a Művészeti Oktatói Működési Engedély megszerzését követően felnőtt vegyes énekkar vezetője lett a Konzervgyárban.
Több hangszeren is játszott, különösen szerette a tangóharmonikát, melyen közkívánatra több családi és más rendezvényen előszeretettel játszott, jó hangulatot teremtett pillanatok alatt.
Költői vénával is megáldotta a sors. Verseit összegyűjtve, csokorba szedve *„Zajlik az élet”* címmel, limitált kiadással, kézi kötésben lánya lepte meg 65. születésnapján.

Sportban is élen járt, kitűnő labdarúgó volt. Később a Testnevelési Főiskolán megszerezte a labdarúgó-edzői képesítést, így az edzői továbbképzések rendszeres látogatójává vált
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye több csapatát jó érzékkel nevelte, az edzéseket tudatosan, előre

átgondoltan, tervszerűen vezette, s nem maradt el az eredmény.
„Neve” volt a szakmában, keresték, hívták különböző szintű klubok. Kitartó munkájával és szakértelmével vitte őket a felsőbb osztályokba.

Nyugdíjba vonulásáig minden munkaterületen intenzíven dolgozott, hivatásként kezelte valamennyit. Ennek tudható be, hogy nyugdíjazása nagyon megviselte, nem találta helyét.

Egészségi állapota leromlott, korunk betegségeivel – cukor, magas vérnyomás – kellett megküzdenie valamint ennek szövődményeivel. Ezek következményeként sajnos 2007 nyarán elhunyt, így már aranydiplomáját személyesen nem vehette át.

Mindenki „Pali bácsija” másokért élt.

Felesége,
MOLNÁR PÁLNÉ MAGYAR MARGIT
Nyíregyháza

„Tudod, mi a különbség egy tanár és egy filozófus között?
Az, hogy a tanár azt hiszi, sok mindent tud,
amit azután belesulykol a tanítványaiba.
Ezzel szemben a filozófus a tanítványaival együtt
próbál eligazodni a világban.
(Jostein Gaarder)

N-Ny

NÁDASDY JÓZSEF (Debrecen, 1890. február 22. – Debrecen, 1956. december 4.): középiskolai tanár

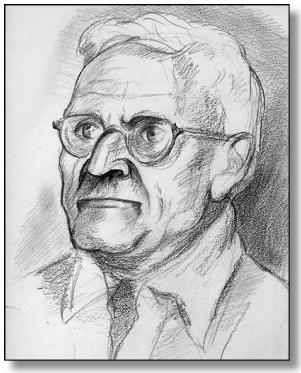

Édesapja: Nádasdi (Piribauer) Alajos főreáliskolai tanár, édesanyja: Vámos Etelka. Felesége: Bottyán Erzsébet, polgári iskolai tanár. Két gyermekük született: József 1922-ben, Katalin 1930-ban. Lányuk, vejük, két unokájuk szintén pedagógus végzettségűek.

Nádasdy József a debreceni Főreáliskolában (a későbbi Fazekas Mihály Gimnáziumban) érettségizett, majd Budapesten, a hírneves Eötvös Kollégium diákjaként szerzett kémia-természetrajz szakon középiskolai tanári diplomát. Az Eötvös Kollégiumban a legkiválóbb tanárok, nevelők keze alá került, és életre szóló útmutatást kapott a kutató-kísérletező tanári életpályára és a következetes, etikus emberi magatartásra. Megszűnéséig tagja volt az Eötvös Kollégiumi Szövetségnek.

Első munkahelye is korábbi iskolája volt, ***Debrecenben a Főreáliskolába*** nevezték ki helyettes tanárnak 1914-ben, majd rendes tanárnak 1917-ben. Ebben az iskolában tanított 1945-ig, majd jogutódjában, a ***Fazekas Mihály Gyakorló Gimnáziumban*** nyugdíjba vonulásáig (1954).

Bár kétszakos tanár volt, elsősorban kémikusnak vallotta magát. Folyamatosan figyelemmel kísérte a kémiai kutatásokat, a szakfolyóiratokban megjelenő újabb eredményeket, és szinte élete végéig rendszeresen tanulmányozta a megjelenő szakkönyveket.

Tanári ars poeticáját a korszerű ismeretek korszerű módszerekkel való átadása jellemezte. Ennek alapfeltétele a tanár alapos és biztos szaktudása, valamint módszertani felkészültsége, módszereinek folyamatos megújítása.

Meggyőződése volt, hogy a tapasztalatnak, a gyakorlati és elméleti ismereteknek teljes egységben kell lenniük, oly módon, hogy a gyakorlati oktatásra, a szemléltetésre és a kísérletre kell épülnie az elméletnek. A korábban mellőzött kísérletes oktatás úttörője volt már a két világháború közti időkben.

Nádasdy tanár úr vezette be a kémiatanításába az úgynevezett munkáltató oktatást. A diákok részére rendszeresen tartott kiscsoportos, kísérletes gyakorlati foglalkozásokat. Így a tanulók lépésről lépésre maguk jöttek rá a kémiai folyamatok lényegére és az alapvető kémiai fogalmakra. Rendszeresen használt modelleket is

az egyes vegyületek szerkezetének megértetésére. Kísérleti óráinak alapja a kémiai szertár volt, amelyet még édesapja alapozott meg, és amelyet féltő gonddal bővített és fejlesztett tovább. Számos alapvető eszközt, például a molekula-modelleket a tanulók maguk készítették el, sokszor a legegyszerűbb anyagok ötletes felhasználásával. Kísérleteinek egyik alapeszköze a lombik volt, így született meg a „Lombik tanár úr” név, volt tanítványai máig így emlegetik.

Az 1957-ben végzett IV. A osztály tablóján

Kiemelkedő munkája alapján 1937-ben megbízást kapott a kémia oktatásának tanulmányi felügyeletére. Először a debreceni középiskolákban látta el feladatát, majd iskolalátogató tevékenységét az egész tankerületre kiterjesztette. Felügyelői munkája lehetővé tette számára, hogy jegyzőkönyveiben kifejthesse a kémia tanításának korszerű módszertanát, saját ajánlásaival kiegészítve. Meggyőződése volt, hogy az általa javasolt módszertani újításokkal foglalhatja el a kémia az őt megillető helyet a természettudományos tárgyak oktatásában. Ebben egyenrangú szerepet szánt a kísérletezésnek és a gondolkodtató feladatok megoldásának. Úgy vélte, hogy ehhez a kémiaoktatás óraszámának növelése is szükséges, így fejtheti ki nevelő értékét a tárgy az önálló tapasztalaton alapuló gondolkodásban. Nézeteit előadásaiban is kifejtette a debreceni Tanári Körben.

Cikkei rendszeresen megjelentek iskolája évkönyveiben, néhány tanulmánya az Országos Tanáregyesület évkönyveiben is. Itt jelent meg kultúrpolitikai esszéje is *„Kémiai gondolkodás, magyar észjárás”* címmel, különnyomatban is.

Életének végig kísérője volt a zene. Kiválóan hegedült és brácsázott. Tagja volt a MÁV Filharmonikus Zenekarnak. A ***Zenedében*** is tanított mint óraadó tanár. Élete végéig kvartettezett. Első kvartettjének tagja volt Páricsi Pál, aki az Operaház zenekaráért hagyta el Debrecent. Ebben az időben sokat turnéztak. A későbbiekben főként saját kedvükre „házimuzsikáltak”. Egyik utolsó kvartettjük tagjai voltak: Jakucs István (hegedű), Szenes József (hegedű), Nádasdy József (brácsa), dr. Zsadon Béla (cselló). Sok szép estét szereztek családjaiknak. Annyira fontosnak tartotta a zenét, hogy amikor egy új tantervben csökkentették a kémia óraszámát, az ének tanítását is elvállalta. A tanítást a 101 magyar népdal gyűjteménnyel kezdte. Az éneklést szívesen variálták, gyakran kánonoztak. Általában jó hangulatban, vidáman teltek az órák.

Széles körű, nagy műveltségű ember volt. Formálta őt a szülői ház, az atyai példamutatás, ám jelentős volt az Eötvös Kollégium hatása is. Diákjának lenni nagy megtiszteltetés volt. Érdeklődési köre kiterjedt a zene mellett az irodalomra is, szívesen olvasta a magyar és az európai klasszikusokat, de ízlésének megfelelően válogatva a modern szerzőket is. Életében az objektivitás, a tapasztalati bölcsesség, a reális gyakorlati gondolkodás vezérelte. Ez tette véleményalkotását hitelessé. Szakmáját hivatásként szerető ember volt, ez késztette a folyamatos tanulásra, önképzésre. A gondolkodtatva tanításba nemcsak sok energiát fektetett be, de sok energiát is nyert belőle.

Iskolájának megbecsült tanára volt. Szellemes, jó humorú embernek ismerték. Családi élete is nagyon harmonikus és kiegyensúlyozott volt. Édesapaként példa értékű volt gyermekei számára, akihez minden gonddal hozzá lehetett fordulni. A problémákat megbeszélték, megvitatták és megoldották.

Nádasdy tanár úr élete sajnos, tragikusan fejeződött be. Lakásuk 1956. november 4-én belövést kapott. A család a lakás elhagyására kényszerült. A megpróbáltatások hatására kiújult a korábbi, de stabilizált állapotú gyomorfekélye. A klinikára került, azonban néhány hét után, egy hónappal az átélt nagy megrázkódtatás után elhunyt.

Emlékét kegyelettel őrizzük. Élete példa lehet a jövő tanárnemzedékei számára is. Sok hasonló tanárra lenne még szükség.

(Az arcképvázlat megszületésében nagy segítségemre volt Nádasdy József leánya, dr. Varga Gyuláné Nádasdy Katalin, unokája, Licska Józsefné Varga Katalin, dr. Marckhart Józsefné dr. Murányi Edit, dr. Szalay Tibor, dr. Jakab Attila és dr. Varga Zoltán.
Közreműködésüket hálásan köszönöm. Külön köszenet illeti meg Varga Zoltán osztálytársunkat, aki fénykép hiányában rendelkezésünkre bocsátotta Nádasdy tanár úrról készített élethű rajzát.)

Tanítványa, KEREKES ANTAL
Debrecen

NAGY BALÁZSNÉ Kürti Emma (Hajdúszoboszló, 1928. május 18. – Hajdúszoboszló, 2013. szeptember 26.): biológia-földrajz szakos gimnáziumi tanár

Szülei saját földjükön gazdálkodó emberek voltak. Kilencen voltak testvérek.
Elemi és polgári iskolába Hajdúszoboszlón járt, majd különbözeti vizsgával a Debreceni Dóczi Gimnáziumban folytatta tanulmányait. Érettségi után 1946-ban beiratkozott a Debreceni Tudományegyetem biológia-földrajz tanári szakára.

1950-ben végzett és kinevezték a ***nagykállói Budai Nagy Antal Gimnáziumba,*** ahol igazgatóhelyettes is volt. Nyolc év után kérte áthelyezését a ***püspökladányi Karacs Ferenc Gimnáziumba***, hogy közelebb legyen idős szüleihez, akiknek az ő segítségére is szükségük volt. 1962 őszén nevezték ki a ***hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnáziumba***, ahol nyugdíjazásáig (1983. szeptember 1.) dolgozott, illetve szerződéses munkaviszonyban tanított az esti levelező tagozaton 1988-ig.

1967-ben férjhez ment Nagy Balázs kollégájához, akivel negyven évet élt boldog, kiegyensúlyozott házasságban. Házasságukból gyermek nem született. Az 1964-65-ös tanévben a megyében másodikként indított gimnáziumunk biológia-kémia tagozatos képzést.

Én – pályakezdő tanárként – ebben a tanévben kerültem a gimnáziumba. Néhány gondolat arról, mit is jelentett ez a képzési forma a gimnáziumnak, tanárnak és tanulónak.
Az objektív feltételek elég szerények voltak. Ekkor került átadásra a gimnázium új épülete, a szertárak felszereltsége hiányos volt. Az iskola vezetése felismerte a fejlesztés szükségességét, így néhány év múlva majdnem ideálisak lettek a feltételek. Minisztériumi támogatásból is kaptunk komolyabb eszközöket. Külön tankönyvek nem álltak rendelkezésre, a gyakorlati tematikát a szaktanároknak kellett kidolgozni és megvalósítani. Rendszeresek voltak az országos továbbképzések, általában a szünetekben. A tagozatra jelentkezett tanulók néhány évig felvételi vizsga után kerültek be az osztályokba, később az általános iskolai eredmények alapján nyertek felvételt. Sok tehetséges tanulót kaptunk más megyéből is.

Az első tagozatos osztálynak Emmike volt az osztályfőnöke. Képes volt felismerni a feladatokat (szaktanári, osztályfőnöki), rendelkezett az azok megvalósításához szükséges szívóssággal. Felelős szeretettel viszonyult a rábízott tanítványokhoz, főleg a sok kollégistához, akik havonta egy alkalommal utaztak haza. Nemcsak tanított, nevelt is jellemével, egyéniségével, a munkához való viszonyával. Jó hallani érettségi találkozón, hogy tanítványai sikereikben mit köszönhetnek gimnáziumunknak és az őket tanító tanároknak.

A *Hőgyes Endre Gimnázium vezetősége* így értékelte munkáját:
„Két évtizede végez eredményes oktatói munkát. Munkájára az igényesség jellemző. Több tanítványa vett részt tanulmányi versenyek során megyei döntő-

ben. Az általa tanított tanulók szinte kivétel nélkül megfeleltek az egyetemi, vagy felsőfokú felvételi vizsgákon, és az azt követő felsőfokú tanulmányaik során.
Munkacsoport-vezetői tisztét és feladatát példásan látta el. Többször vett részt egyetemi felvételi bizottságok munkáiban, a tapasztalatokat közkinccsé tette. Óráira az a fő jellemző, hogy a lényegkiemelésre törekszik, minden lehetőséget megteremt a szemléltetésre, a koncentrációra. Különösen sokoldalú szemléltetési anyaggal dolgozik a tanulókísérleti órákon, a tagozatos osztályok biológiai gyakorlatain. Figyelemmel kíséri tanulóinak folyamatos tanulását, korszerű felmérési eljárásokat is alkalmaz.
Az 1972/73-as tanévben eredményesen tanította az OPI kísérleti tantervét biológiából, korábban pedig eredményes munkát végzett tankönyvbírálat vonatkozásában. Munkafegyelme, magatartása, állásfoglalása jó és pozitív, szemlélete reális, fórumokon ennek hangot is ad. Társadalmi munkaként több évtizede dolgozik a Döntő Bizottságban, korábban más társadalmi munkát is végzett (szakszervezeti munka, termelőszövetkezet kulturális segítése)."

„Kiválón megfelelt" minősítéssel végezte el biológiából az egyetem által szervezett komplex tanfolyamot. Munkáját így minősítette *dr. Lipták András* tanfolyamvezető:
„Az elméleti előadásokat követő konzultációkra megfelelő jártasságot mutatott, és tapasztalható volt, hogy az előadásokhoz ajánlott szakirodalmat igyekezett átvenni. A gyakorlati foglalkozások igen aktív és érdeklődő résztvevője volt, és túl a gyakorlatok elvégzésén érdeklődött a műszerek kezelése, felhasználási területe és esetleges középiskolai alkalmazhatósága iránt is."

Volt tanítványa, *Balogh Erzsébet* biológia-kémia szakos tanár így emlékezik szaktanárára és osztályfőnökére:
„Mit kaptam a Hőgyes Endre Gimnáziumtól, tanáraimtól, Emmi nénitől? Mindent. Szárnyakat vágyaimhoz, reményt, lehetőséget egy másmilyen életre, mint amibe beleszülettem. Nemcsak tudást, hanem hitet, kitartást, hogy ez nekem sikerülhet.
Kinyitották számomra a világot. A kötelező szakmai gyakorlat során jutottam el először Budapestre, ezek voltak az első kirándulások életemben, színházban is az osztálytársaimmal voltam először.
Az egyik legmaradandóbb élményem a pályaválasztásom volt. A felvételi jelentkezés előtt Emmi néni tartott egy szülői értekezletet, ahol édesapámmal közölte: *»Ez az árva lélek még mindig nem döntötte el, hol akar továbbtanulni.«* A jelentkezési lapok beadásáig barátnőimhez – Rácz Éva, Balogh Klári – hasonlóan én is orvosnak készültem, de akkor megriadtam, mi lesz, ha nem tudok valakit meggyógyítani. Végül Emmi néni segített, rábeszélt, hogy válasszam a biológia-kémia tanári szakot. Soha nem bántam meg. Az életem úgy alakult, hogy immár 33. éve dolgozom az orvosegyetem gyermekklinikáján a genetikai laboratóriumban. Részt veszek a betegek kivizsgálásában, ha nem is közvetlen a betegágy mellett. Hálás vagyok, hogy ebbe az iskolába járhattam, kiváló tanáraimnak az egész életemet meghatározó tudásért, példamutatásukért."

Sarkadi László biológia-földrajz szakos tanár emlékezése kedves tanárnőjéről:
„Emmi néni életem meghatározó pedagógusegyénisége volt. Mint falusi gyerek, csak remélhettem, hogy felvesznek a Hőgyes Endre Gimnázium biológia tagozatára. Nem felejtem az első terepgyakorlatot: előttünk robog, egy kicsi, de energetikus tanárnő (bocsánat: "Moped"). A szakma csúcsáról fűz megjegyzéseket mindenhez, ami mozog is, ami nem. Megtudom, melyik az egérfarkfű, a libapimpó és a védett sisakos sáska, és miért vannak ott, ahol. Nem felejthetem a laboratóriumi gyakorlatokat sem: példás (leltáros) rend a munkaasztalokban, életemben először nézhetek »rendes« mikroszkópba. Megvalósíthatom a csaknem lehetetlent: vegyek vért a gilisztából, készítsek metszetet a fenyő tűleveléből. Később elmehettem az (osztálytársaimmal) orvosi egyetemre, Debrecenbe, hogy molekuláris genetikát hallgathassak: riboszómákról, hírvivő RNS-ről..., a fehérjeszintézis okán, a hetvenes évek elején! – mert tanárom megszervezte és elkísért bennünket! (A genetikát azóta is szeretem.)
Általános iskolám »szürkegémes« vitrinjéhez képest óriásit léptem előre! Szorongtam – nem is egyszer – emiatt, ráadásul a kollégiumban is egyedül voltam a falunkból. Elvállaltam a szertárosi munkát, és ettől kezdve gyakran beszélgettem tanárnőmmel. Lelkileg segített, bátorított, ha kellett, kérdezgetett magamról, meg a családomról is. Feddő tekintete kísért, mikor néhány guppi hamarabb pusztult el az akváriumban a kelleténél (talán keveset pipettáztam az ürüléket). Volt – számomra – mókás jelenet is: a boncoláshoz nagy edényben, homokban tárolt békákat időnként meg kellett fürdetni, nehogy megfulladjanak. Néhány kicsúszott a kezemből (»kétéltűek: nyálkás kültakaró«), és összevissza ugrált a szertárban, mire Emmike néni látványosan kimenekült!
Vidéki, kis gimnázium biológia tanáraként sokat gondolok ezekre az időkre. Több évtizede egyedül tanítom ezt a tárgyat, és gyakran azon kapom magam, ezekből a gyökerekből táplálkozom! Bár ritkán, de rendszeresen találkoztunk azóta is, kisebb-nagyobb szakmai sikereimnek immár nemcsak »kovásza« de elismerője, ösztönzője lett. Megtisztelő, hogy egész életemben mentoromnak tekinthettem!
Utóbbi érettségi találkozónkra elhoztam 4 évtizede őrzött laboratóriumi munkakönyveimet. Nagyszerű

kapcsolatunk okán Emmike néni szinte mentegetőzött egynéhány gyenge érdemjegyem kapcsán. Pedig tökéletesen igaz megjegyzések voltak mellette: rendezetlen írás, hiányzik a színes ceruza a mikroszkópi rajzoknál, helyenként hiányos és felületes megfogalmazások, pontatlan szakirodalmi utalások... Köszönöm! És köszönik diákjaim is, hogy ugyanezzel a szemüveggel nézem az érettségi projekt munkájukat, tudományos kiselőadásaikat. Ugyanezen a találkozón – idős korára való tekintettei – viccesen előadta a hosszú élet titkát. Ő valóban ismerte ezt: átadta minden tudását, és emberséget, hogy mi is továbbadhassuk!"

Nekem mint pályakezdő tanárnak is példaképem volt, később igazi munkatársi és emberi kapcsolat alakult ki közöttünk, ami megmaradt élete végéig. A rendszeres egyhetes igazi tanulmányi kirándulásokon megtapasztalhattam az átlagosnál nagyobb érdeklődését és tudását a közvetlen szakmai területen túl is. Hálás vagyok a Sorsnak, hogy ilyen és hozzá hasonló kartársak vettek körül a gimnáziumban és segítették indulásomat. Egyéniségének köszönhetően kartársai is felnéztek rá és tiszteltték.

Növénygyűjtés Hajdúszoboszló határában

Erről így emlékezik *Hüvelyes Lajosné* biológia-földrajz szakos tanárnő:

„Nagy Balázsné, Emike nénivel egy évet tanítottam együtt a Hőgyes Endre Gimnáziumban. Én mint fiatal, szinte pályakezdő pedagógus, ő pedig nyugdíjazás előtti utolsó évét töltötte az iskolában. Mind a ketten a biológia-kémia munkaközösség tagjaiként napi kapcsolatban voltunk. Óriási szakmai tapasztalatával, tárgyi tudásával sokat segített nekem a mindennapi problémák megoldásában. Szellemi frissessége, temperamentuma a későbbiek során is megmaradt. Nyugdíjazása után még évekig tanított iskolánk levelező tagozatán. Tanítványait széles körű tájékozottságra, kitartásra, kötelességtudásra, emberi méltóságra nevelte. Kapcsolatunk a későbbiek során is megmaradt, hisz szinte haláláig állandóan jelen volt valamennyi iskolai rendezvényen, szalagtűzőn, kiránduláson, tanévvégi búcsúztató tantestületi programon. Érdeklődött tanulóink eredményeiről, versenyeken való szereplésükről. Kiváló szakmai felkészültsége, igényessége és embersége követendő példa lehet valamennyiünk számára."

Nagy ajándék volt eletében, hogy nagyon sok tanítványa pályaválasztásában szerepet játszott a biológia. Ezek eredményes megvalósulásához segítséget nyújtott az a szakmai munka is, amivel felkészítette versenyzőit a különböző tanulmányi versenyekre, felvételi vizsgákra. Ezekben az években még nem nagyon ismerték a tanulók a magántanár fogalmát. Nyugdíjas éveiben maradandó segítséget nyújtott a helyi múzeumnak, azzal, hogy vállalta városunk és környéke jellegzetes növényeinek gyűjtését, meghatározását és rendszerezését.

Munkájának elismeréseként kapott városi és állami kitüntetéseket:

– Miniszteri Dicséret (1974)
– Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1976)
– Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1983)
– Gönczy Pál-díj Hajdúszoboszló Város Pedagógiájáért (2003)

2013. szeptember 26-án távozott el közülünk, rövid betegség után.

Életére, tevékenységére jellemzők Vitó Zoltán költő szavai:

„Taníts hát minket is, hogy érdemes
növelni magunkban, ami nemes; – és
taníts meg Igazra, Szépre, Jóra,
hogy elbűvölten hallgatva, kövessünk,
és boldogok, – s még példák is lehessünk;"

Forrás:

- A hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnázium irattári anyaga
- Tanítványok visszaemlékezései
- Családi és munkatársi visszaemlékezés
- Személyes emlékek

Kollégája, CSIZMADIA KATALIN
Hajdúszoboszló

DR. NAGY JÓZSEF (Debrecen, 1929. december 21. – Eger, 2013. május 16.): általános iskolai, középiskolai, főiskolai tanár, a történelemtudományok kandidátusa

Ezek a sorok csak egy sok szempontból kivételes pedagógusi pálya fontosabb állomásait hivatottak felvillantani, hiszen a Debrecenből indult dr. Nagy József magyar-történelem szakos tanár gazdag életpályájának bemutatását a terjedelmi korlátok nem teszik lehetővé.

Debreceni munkáscsaládban született 1929-ben. A villamoskalauz apa szerény jövedelméből élő család hétköznapjaira olykor-olykor így emlékezett: *„nem volt fényes gyermekkorom, sok nehézséggel kellett szembenéznünk”*.
A II. világháború szörnyűségei sem kerülték el a Nagy családot. Az 1944. június 2-i, a Nagyállomást és környékét sújtó amerikai szőnyegbombázást az akkor 15 éves Nagy József apjával együtt csak a szerencsének köszönthetően élte túl. Az állomásnál kialakított lakossági óvóhely, ahová már nem volt idejük behúzódni, néhány perc múlva telitalálatot kapott. A borzalmas élmény a családi ház romba dőlésével folytatódott, légiakna zúzta szét kertes házukat. Annak a barbár cselekedetnek is szemtanúja volt Hajdúböszörményben – átmenetileg itt húzta meg magát a Nagy család –, amikor a román repülőgépek legéppuskázták a legelésző marhacsordát. *„Abban a korban voltam* – nyilatkozta egyik jubileumi interjújában –, *amikor már visszaemlékszik az ember a megtörtént eseményekre. Saját bőrömön tapasztaltam, mit jelent egy bombázás vagy a szovjet hadsereg felszabadító harca. Bizonyos mértékig ezek is inspiráltak arra, hogy a történelem iránt érdeklődjek.”*
Az elemi és középiskolai tanulmányait Debrecenben végezte, a Fazekas Mihály Gimnáziumban érettségizett 1949-ben. Itt többek között tanárai voltak Adler Miklós, Bihari József, Kálmánchey Zoltán, akik 1948 őszétől az ekkor megalakult debreceni Pedagógiai Főiskolán is tanítottak. Az ő hatásukra végül is úgy döntött, hogy tanulmányait a pedagógiai főiskolán folytatja. Felvételt nyert a főiskola magyar-történelem szakára (még Debrecenben), ám a főiskolát miniszteri döntéssel Egerbe helyezték át, így a diákévek Egerben kezdődtek el. Az új intézmény az indulás ezernyi problémájával küzdött, de a nagyszerű diáktársakkal együtt (pl. Falucskai Jenő ny. gimnáziumi igazgató, dr. Fekete Péter, az egri főiskola ny. főiskolai tanára, Kerek Lajos ny. általános iskolai igazgató stb.) a mindennapok nehézségein túl lehetett jutni. A kollégiumi szoba 12 fős, „Matroszov” nevű közössége kiváló tanári kartól tanulhatott szakmát, pedagógiát és emberséget egyaránt. Akkor még „egy fős tanszékek” léteztek a főiskolán. Meghatározó élmény volt Papp Istvántól tanulni a magyar nyelvészetet, Csabai Tibortól, Kiss Kálmántól az irodalmat, Varga Zoltántól a történelmet. Mivel Varga Zoltán már 1950 őszén visszakerült a debreceni egyetemre, helyébe az akkor már szakmai elismerést szerzett, fiatal középiskolai tanár, Szántó Imre érkezett. A főiskolai évek a „fényes szelek” jegyében teltek.
A tanulás mellett mindenkinek, így Nagy Józsefnek is, ki kellett vennie részét a mozgalmi munkából. DISZ-tagként, a többi diáktársával együtt falujárásra is kötelezte az ifjúsági szervezet. Az igazi és felejthetetlen kikapcsolódást számára a néptánc jelentette. Ennek köszönhette az 1949-es budapesti Világifjúsági Találkozón való részvételét is. Ekkor született az ’50-es évek elején állandóan harsogott mozgalmi dal is:

Hegyek között, völgyek között zakatol a vonat,
Én a legszebb lányok közül téged választalak.
Egy a jelszó, tartós béke,
Állj közénk és harcolj érte! stb.

A magyar-történelem szakos diploma átvétele 1951 júniusában történt, az egri évek viszont folytatódtak, mert 1951. augusztus 1-jén Szántó

Imre javaslatára a történelmi tanszékre került gyakornoki munkakörbe. Oktatási feladata nem volt egyszerű, hiszen az ókori egyetemes történelemtől kezdve a legújabb kori magyar történelemig mindent kellett tanítani. Ennek a permanens felkészülést igénylő periódusnak a későbbiekben mégis komoly haszna lett, mivel a szakirodalomban való tájékozottsága mellett a történelmi szemlélete formálódott. Ismeretei gazdagodásával a magyar és egyetemes történelem folyamatait összefüggéseiben látta és láttatta a hallgatóival, a történelem egységes folyamatként való értelmezéséig jutott el. Az így szerzett készségeket különösen akkor tudta értékelni, amikor 1956 és 1958 között az ELTE-n elvégezte a történelem szakot. 1961-ben itt védte meg sikeresen a kisdoktoriját is.

Egy évtizednyi tanársegédkedés után adjunktus lett az ***egri pedagógiai főiskolán***. Ez idő tájt a 3 éves főiskolai képzést 4 évre módosították, ami az egyes történeti koroknak az alaposabb ismeretét, történeti forrásokban való jártasságot stb. követelte meg az oktatóktól. Nagy József Magyarország új- és legújabb kori történelmére specializálódott. A majdnem 30 éves (1966-1995) tanszékvezetői, plusz a közel 20 éves (1966-1984) főigazgató-helyettesi tevékenység a tudományos munkálkodását egyáltalán nem hátráltatta.

1971-ben a történelemtudomány kandidátusa fokozatát szerezte meg, ugyanebben az évben érdemelte ki a főiskolai tanári kinevezést is.

Az 1970-es években Eger múltjának a feltárásával kezdett el foglalkozni. 1978-ban a Gondolat Kiadó nagy példányszámban kiadta *„Eger története”* c. könyvét, amely nemcsak hogy széles körben ismertté tette a nevét, hanem több évtized múltán is a város története iránt érdeklődők kézikönyvének számít. Az 1980-as években a két világháború közötti, illetve az 1945 utáni agrártörténelemmel foglalkozott. Idevágó témákból az 1990-es évektől kezdve mintegy 20 tanulmánya jelent meg. Egész pályafutása alatt nyolc főiskolai jegyzet, 13 könyv és 55 tanulmány került ki írógépéből (nem számítógépéből!).

Emberi habitusának érzékeltetéséhez egy életepizódot idézzünk fel! A hetvenedik születésnapja alkalmából készített interjúból (Líceumi Paletta 2000. februári száma):

„Rékasi Mónika [diákújságíró]: – Melyek azok az értékek, amelyek a legfontosabbak tanár úr számára?

Nagy József: – *Elsősorban a család, mert szilárd családi háttér nélkül rettentően nehezen tud boldogulni az ember. A másik, hogy mindig legyünk őszinték. Ezen nem azt értem, hogy mindenkinek megmondjuk a véleményünket, ami nem is mindig megalapozott. Fontos még, hogy amit csinálunk, azt szeressük, mert ha nem, jobb, ha bele sem kezdünk.*”

Dr. Zám Éva főigazgató asszony (1994-től 2001-ig) ugyanezen alkalomból elhangzott köszöntőjéből: „A főiskola megalapításától lélegzel együtt ezzel a sok vihart megélt, de mégis nyugalmat árasztó egri főiskolával. Fél évszázad ugyanabban az intézményben, először hallgatóként, majd tanárként!… Tanítványaid, kollégáid közül ma már egyre többen szólítanak Jóska bácsinak. Tisztelnek és szeretnek emberségedért, segítőkészségedért, mérhetetlen türelmedért, kitartásodért…”

Ha górcső alá veszem életének utolsó bő évtizedét és elősorolom azokat a magánszférán kívüli eseményeket, amelyek vele kapcsolatosak, akkor ahhoz a természetes konklúzióhoz juthatok el, hogy ezek a történések mind-mind a MŰHELY-hez (az Eszterházy Károly Főiskolához) és a SZAKMÁ-hoz (Magyarország agrártörténete; helytörténet) kötődnek. Igen, a „MŰHELY és a SZAKMA” által meghatározottan élt és dolgozott. Ez a mikró társadalom jelentette számára – főleg szeretett felesége halála, 1999 után – az éltető közeget, ebben a környezetben érezte magát otthonosan. Íróasztalának fiókjából nemrégiben előkerült, utolsó önéletrajzából származó sorok ezt az érzést bennünk, a „Töri Intézet” valamennyi munkatársában, meg is erősítették: *„Végül is 1996 decemberében mentem nyugdíjba, de ma is bejárok, részt veszek a főiskola és a tanszék életében, mert azt a helyet, amely több mint fél évszázadon keresztül második otthonom volt, nem lehet ott hagyni.”*

Ez volt a magyarázata annak, hogy a nyugdíjba vonulása egyáltalán nem jelentette a nyugalomba vonulást. Kölcsönösen szükségünk volt egymásra.

Az egyéni kutatómunka mellett szívesen elvállalta a főiskolai vezetés eseti felkéréseit is. Ezek a felkérések egytől-egyig a történészi búvárko-

dás folytatásához kötődtek: a főiskola névadója, Eszterházy Károly püspök Egerbe érkezésének 250. évfordulójához, az egri pedagógusképzés történetéhez, az utóbbi két évtized intézményéletét befolyásoló változások összefoglalásához. Szorgalmas gyűjtőmunkájának eredményeképpen a legtájékozottabb embere volt nemcsak a főiskola régmúltját, de a közelmúltját illetően is. Ő szerkesztette a „főiskolai könyvecskék" sorozatot (Libelli Historiae Academiae Agriensis), amelyen a történész keze nyoma azonnal kirajzolódik. Aki a „könyvecskékbe" belelapoz, szembeötlik, hogy az összeállítója a lényegkiemelés mestere volt, a fontos, kevésbé fontos, szükségtelen adatok között biztos kézzel szelektált. Történésznek és sokat megélt, tapasztalt pedagógusnak, s nem elfogult bölcsésznek kellett lenni ahhoz, hogy az utóbbi két évtized felső- és közoktatást érintő radikális változásait oly precízen rögzíthesse az utókor számára.

Ahogyan azt már említettem, Nagy József (kollégái Főnöknek szólították) a nyugdíjazása után a tudományos és a közéletből nem vonult ki, éppen ellenkezőleg. 2004-ben például, a permanensen változó 20. századot faggatva, egy olyan dokumentumkötetet bocsátott útjára – Izsák Lajossal, az ELTE professzorával közösen –, amely nélkülözhetetlen munkaeszközzé vált mind az oktatóknak, mind a hallgatóknak.

Amíg nap mint nap a katedrán állt, mindig nagy gondot fordított a primer források értelmezésére, értelmeztetésére. Ennek a 2004. évi kiadványnak „eszmei mondanivalója" éppen abban ragadható meg (véleményem szerint), hogy a történelmi sorsfordulókkal bőven „megáldott" 20. századot behatóan tanulmányozni szükséges, és a megalapozott igazságok kimondásáig csakis a dokumentumok megismerésével lehet eljutni. Mivel a közreadott korleletek nagy része – legalábbis a rendszerváltást megelőzően – még a történészek előtt ismeretlen volt, különösen nagy felelősség hárul ma azokra a kollégákra, akik bevezetik a hallgatókat, az érdeklődőket a múlt század rejtelmeibe. Ennek a dokumentumválogatásnak nagy erénye továbbá az is, hogy a munka a forrásközpontú történelemoktatás nélkülözhetetlen darabjává lett. A gondosan összegyűjtött és logikusan sorjázó „történelmi nyersanyag" kínálja a magyar történelem kényes kérdéseinek a megvitatását, alkalmat teremt a sokszínű, de értelmes dialógusra, polémiára. A szakmai kihívásoktól egyébként sosem riadt vissza a Főnök. A rá jellemző igényességgel, lényegkiemeléssel kezelte pl. az olyan agrártörténeti témákat is – „Hitbizományok Magyarországon a 20. században" (2007) –, amelyek fehér foltnak számítottak korábban a szakirodalomban. Szívesen fogadta a szakma a vezető folyóiratokban, az Agrártörténeti Szemlében, a Századokban publikált írásait, csak egyet kiemelve közülük a *Kényszerszövetkezetek Magyarországon (1948-1956)* című, 2008-ban publikált tanulmányát. Példaértékűnek hathat, hogy életének hetvenedik évében (2009) vehették kezükbe a 20. századi magyar agrártörténettel foglalkozó szakemberek, illetve a hagyományos paraszti gazdálkodás és társadalom felbomlása (1945-1956) iránt érdeklődő egyetemisták, értelmiségiek nívós monográfiáját. (A paraszti társadalom felbomlásának kezdetei, 1945-1956. Napvilág Kiadó, Budapest, 2009.) Erre a hallatlan gazdag adatbázison nyugvó, mondanivalójában korszerű feldolgozásra nagy szüksége volt a szakmának, mert a korábbi munkák inkább csak a jelenségeket ábrázolták. Érintették „a beszolgáltatást, a tsz-szervezést, az adóztatást, a kulákkérdést mint a parasztságot sújtó problémákat", de mélyebb elemzésbe nem mentek bele.

Nem panaszkodhatott Nagy József a társadalom elismerésére sem. A mindenkori kormányzat gazdagon honorálta kiemelkedő pedagógiai, tudományos és az ezekkel járó társadalmi tevékenységét. 1984-ben a *Munka Érdemrend arany fokozata*, 1989-ben *Apáczai Csere János-díj*, 1997-ben *Köztársasági Érdemrend tiszti keresztje* kitüntetéseket vehette át. 2002 januárjában a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány *Trefort Ágoston-díjban*, az egri városatyák 2005-ben pedig a *Pro Agria-díjban* részesítették.

Az egri universitas megalapításának gondolata, vagyis Eszterházy Károly püspök elképzelése mind a mai napig töretlenül él Egerben. Nagy József nyomdokain haladva (tudományos teljesítményét, intézményfejlesztési erőfeszítéseit követve) ez a 250 éves lebegtetett cél közelebb kerülhet a megvalósításhoz, ha minél több olyan kvalifikált kutató, oktató kerül az intézménybe, mint dr. Nagy József. A MŰHELY-ben és a

MŰHELY-ért végzett több évtizedes tevékenysége példaként kell, hogy szolgáljon a jelen és a jövő pedagógus generációjának.

Válogatott bibliográfia Nagy József írásaiból:

Könyvei:
- Eger története. Gondolat Kiadó, Bp., 1978.
- A Nagyatádi-féle földreform. Eger, 1993.
- IV. Károly. Az utolsó magyar király. Göncöl Kiadó, Bp., 1995.
- A földbirtokpolitika Magyarországon a két világháború között. Líceum Kiadó, Eger, 2003.
- Források Magyarország legújabb kori történetéből, 1944-1990. Annotált forráskiadvány történelem szakos hallgatók részére. Líceum Kiadó, Eger, 1996.
- A paraszti társadalom felbomlásának kezdetei, 1945-1956. Napvilág Kiadó, Budapest, 2009.

Fontosabb tanulmányai:
- Nagyatádi Szabó István és a földreform. In: Nagyatádi Szabó István emlékkönyv 1863-1924. Magyar Mezőgazdasági Kiadó, Bp., 1995. (224-278.)
- Földbirtok-politikai törekvések Magyarországon a két világháború között. In: A hosszú tizenkilencedik és a rövid huszadik század. Tanulmányok Pölöskei Ferenc köszöntésére. ELTE Új- és Legújabb kori Magyar Történeti Tanszéke. Bp., 2000. (353-366.)
- A paraszti érdekképviseleti és érdekérvényesítési szervezeteinek felszámolása 1945 után. In: Hagyomány és történelem. Ünnepi kötet Für Lajos születésnapjára. (Szerk.: Gebei Sándor), Líceum Kiadó, Eger, 2000. (295-310.)
- A tagosítás hatása az 1950-es évek birtokviszonyaira. In: „Emberek és eszmék...” Tanulmánykötet Vadász Sándor születésnapjára (Szerk.: Gebei Sándor). Eger, 2001. (l43-155.)
- A szántóföldi művelés állami irányítása és a paraszti gazdálkodás feltételei az 1950-es években (1949-l956). In: Századok. 2001/5.(1075-1124.)
- Hitbizományok Magyarországon a 20. században. Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae. Tanulmányok Gebei Sándor tiszteletére. Líceum Kiadó. Eger, 2007. (297-312.)
- Földműves képviselők az 1920-as nemzetgyűlésben. Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae XXXV. Líceum Kiadó, Eger, 2008. (181-208.)
- Kényszerszövetkezetek Magyarországon (1948-1956). In: Agrártörténeti Szemle. 2008/1-4. (169-212.)
- 50 éves a tanárképzés Egerben. Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta: Nagy József. Eger, 1998. (5-72.)
- A Líceum államosítása és a pedagógiai főiskola első egri évei. In: Libelli historiae academiae Agriensis. Adatok és adalékok a főiskola történetéhez 2008-2009. Eger, 2009. (87-104.)
- A tanárképzés Egerben (1948 – 1990) In: Az egri Domus Universitatis és Líceum (A Szerkesztő Bizottság elnöke: Petercsák Tivadar) Eger, 2013. (355-399.)

21 éven keresztül közvetlen munkatársa,
GEBEI SÁNDOR
Debrecen

NAGYLUCSKAY JÓZSEFNÉ Lautner Magdolna (Munkács [ma Ukrajna], 1914. március 1. – Nyírbátor, 1975. október 16.): tanító, általános iskolai, középiskolai tanár

Kárpátalján, Munkácson született második gyermekként Lautner János munkácsi vasutas tiszt és Strausz Magdolna házasságából. Nővére, Krisztina óvónő, fiútestvérei: Ede és Sán-

dor kereskedelmit végeztek, könyvelők, Rudolf pedig pedagógus lett.
Az óvodát már mint csehszlovák állampolgár kezdte, mivel Kárpátalját a trianoni határrendezés után Csehszlovákiához csatolták. A család Várpalánkán élt a vár tövében, kertjük a Latorca-partra futott ki. A vasutas tiszt apa jogán a család szabadjeggyel bejárta a Felvidéket, a Kárpátokat.

Az elemi iskolát Munkácson végezte, a gimnáziumi érettségit Ungváron tette le, majd itt járt a Görög Katolikus Leány Tanító Képzőbe (a Libakertbe), ahol későbbi apósának testvére, Volosin Ágoston görög katolikus pap volt az igazgató. (Volosin Ágoston az egyetemen matematikát hallgatott. Ezt követően végezte el a pedagógiát és filozófiát Bécsben, teológiai tanulmányait a Budapesti Tudományegyetemen kezdte, majd ezt követően a teológiát Rómában és 1896-ban az ungvári papi szemináriumban fejezte be.)

Lautner Magdolna érettségi bizonyítványa és tanítói oklevele szlovák és ukrán nyelven lett kiállítva 1937-ben. Első munkahelyére a Munkács melletti ***Nagylucskára*** (ma Великі Лучки), később ***Pósaházára*** nevezték ki, mivel a Csehszlovák Népművelődésügyi Minisztérium képesített népiskolai tanítónak minősítette a kárpátorosz tannyelvű iskolákhoz.
Ekkor még nem gondolta, hogy ez a kis falu az ő vezetékneve lesz három év múlva, és rokonságba kerül a volt tanítóképzős igazgatóval, Volosin Ágostonnal, aki 1938. november 2-án megalakította az önálló Kárpátukrajnát, melynek magyar anya és ruszin apa gyermekeként miniszterelnöke lett.

1938 novemberében, a magyar hadsereg bevonulásával egy időben a magyar állam a közigazgatás megszervezésére állami tisztviselőket küldött a területre, akik között volt a 32 éves Volosin József, aki a munkácsi hivatal megszervezésében vett részt, és később főjegyző lett ott. A félig magyar, félig ruszin származású görög katolikus papi családban József bátyja, Sándor felkutatta, hogy egyik görög katolikus pap ősük (Volosin Iván), az 1848-as szabadságharcban szerzett érdemeiért nemesi címet kapott, és a Nagylucskay előnevet vette fel. Sándor mint magyar katonatiszt és József köztisztviselőként erre a névre magyarosították nevüket.

Nagylucskay Volosin József és Lautner Magdolna 1940. augusztus 10-én házasságot kötöttek, és Munkácsra költöztek a Várpalánkának nevezett városrészbe. A Vallási és Közoktatási Minisztérium ide, ***Várpalánkára*** helyezte Lautner Magdolnát, és kinevezte rendes tanítóvá a népiskolába, mivel a magyar nemzeti tanács igazolása szerint „a cseh megszállás idejében a magyar nemzethűség ellen nem vétett, sőt annak javát „szolgálta” és a tanítói „átképző tanfolyamot” elvégezte, melyről bizonyítványt a királyi tanfelügyelőség 1939. július 8-án állított ki. A második világháború kitöréséig Magdolna Várpalánkán tanított.
Amikor férjét behívták a magyar hadseregbe, átköltözött szülei házába a Latorca partjára, mivel három fiútestvérét is besorozták és a frontra vitték. A háború végén Magdolna nővérével, Krisztinával és hároméves fiával, Attilával az akkor már lezárt szovjet-magyar határon (a Tiszán egy halászladik hozta át őket) Magyarországra szöktek a „málenkij robot” elől apósáékhoz, Volosin Jánoshoz, aki Nyírvasváriban volt görög katolikus kanonok.
A férje Nagylucskay (Volosin) József nővére, Volosin Gizella pedig Nyírbátorban lakott, ahol házastársa, Mező Lajos volt az akkor még működő minorita gimnázium igazgatója.
A nyírbátori rokonság segítségével 1945 áprilisában Magdolna tanítói állást, nővére, Krisztina óvónői állást kapott. A háború után férje a fogságból Nyírbátorba ment, ahol Krisztina jogán a Pócsi utcai óvoda szolgálati lakásában laktak. A sváb származású Magdolna, aki szülőföldjén magyar, csehszlovák és ukrán fennhatóság alatt élt, beszélt németül, csehül, ukránul és oroszul is. Mivel Magyarországon kötelezővé tették az orosz nyelv tanítását, Nagylucskay Józsefné szaktanári vizsgát tett Székesfehérváron, így a ***nyírbátori I. számú Általános Iskolába*** megkapta kinevezését1950-ben.

Nyírbátorban 1949-ben szülte második gyermekét, Lászlót, kinek felnevelésében nővére, Krisztina nagy segítségére volt. Így a 8-9 éves Attila és az újszülött mellett levelező tagozaton elvégezte az Egri Állami Pedagógiai Főiskolát, ahol 1952-ben orosz nyelv és irodalom szakos általános iskolai tanári diplomát kapott. Közben a férje részt vett a nyírbátori tanács adminisztrációjának szervezésében, míg a származása és a

korábbi főjegyzői múltja alapján „osztályidegennek” minősítették, és el kellett hagyni az államigazgatást. Az építőiparban helyezkedett el különböző adminisztrátori, bérszámfejtői munkakörben (kiváló matematikus hírében állt, és szép írása volt). Nagyobbik gyermeküket, Attilát kitűnő érettségivel csak egy év bányában töltött munka után vették fel az egyetemre.

Magdolna a nyelvtanítás mellett színjátszó kört szervezett az általános iskolában, ahol a „Hét szín virág” mesejátékot és később a „Csipkerózsikát” is színpadra vitte. A szülői munkaközösség tagjaival közösen jelmezeket varrtak és díszleteket festettek. Ezekben segítségére volt férje, akinek rajzkészségét a kisebbik gyerek, László örökölte, ő épületgépész tervező mérnök lett.
Magdolna az iskolai rendezvényekre a tánccsoportokat és a szavalókórusokat is jó érzékkel tanította be. Megyei és országos tanulmányi versenyekre készített fel diákokat.

A gimnáziumi szalagavatók nyitó táncát is ő tanította be a diákoknak (Nyírbátor, 1964)

Bár súlyos betegséget állapítottak meg nála, a kezelések után egy évvel már munkába állt és folytatta a nyelvtanításon túl a kulturális tevékenységét is. Felkarolta és támogatta a kezdő pedagógusokat tantárgytól függetlenül.
Mindig elegánsan, sokszor kerékpárral járt tanítani az iskolába. Magántanárként, fizetéskiegészítésként lakásán német nyelvórákat adott. Férje 1964-ben hunyt el.

Magdolna gyermekeivel és testvéreivel, Krisztinával és Rudolffal, annak családjával az 1960-as évektől sűrűn látogatták meg Munkácson élő testvéreiket. Egy ilyen látogatás szomorúan végződött, mert 1970-ben Munkácson Krisztina váratlanul elhunyt. A család úgy döntött, hogy „hazament meghalni”, így a váraljai temetőben szüleivel együtt nyugszik, sírjukat a régi tanítványok és távoli rokonok gondozzák.

Nagylucskay Józsefné a ***nyírbátori Báthory István Gimnáziumban*** német és orosz nyelvet tanított 1965. október 1-től nyugdíjba vonulásáig, 1970. augusztus 15-ig. Nyugdíjasként régi kollégáival, Jakab Ilonával, Lázár Miklóssal, Szták Sándorral, diákjaival, Tóth Erzsébet (Balláné), Sári Erzsébet (Kovács Andrásné dr.) tartotta a kapcsolatot, és figyelemmel kísérte pályafutásukat.

Raffay Zoltánné Oláh Katica írta róla: „Az én emlékeimben is az él, hogy mindig nagyon elegáns volt, s mindenkivel nagyon kedvesen beszélgetett, a nyelvtanításban pedig következetesen szigorú, de segítőkész volt. Nemcsak felkészítette a tanítványait a versenyekre, hanem azok eredményesen is szerepeltek ott az iskola és a szülők örömére. Nem egy tanítványa nyelvtanári pályára készült hatására.
Puskás Lajos bácsi, iskolaigazgató nem véletlenül nem engedte el korábban a gimibe tanítani, csak mikor 1965-ben ő is elment, akkor mehetett át oda.”

Az általános iskolában kedvenc kolléganője, Parag Sára később a menye lett, aki egy leányunokával (Ágnes Krisztina) ajándékozta meg. A nagymamaságot nem sokáig élvezte, mert öt év nyugdíjas év után 1975. október 16-án elhunyt. Temetése Nyírbátorban volt, ahol a rokonságon kívül sok barát, kolléga és volt diákja kísérték utolsó útjára. Az én gyermekem (Nóra Magdolna) születését sajnos már nem érhette meg.

Források: családi iratok, személyes emlékek.

Gyermeke, NAGYLUCSKAY LÁSZLÓ
Nyíregyháza

DR. NÁNAY BÉLÁNÉ Pethő Vilma (Kiskunhalas, 1890. augusztus 4. – Debrecen, 1961. október 17.): gyakorlóiskolai tanítónő, tankönyvíró

Pedagóguscsaládból származott, édesapja, Pethő József tiszacsegei református tanító, édesanyja Ferenczy Jolán volt.

1910. október 29-én kötött házasságot Kiskunhalason Nánay Bélával, aki akkor ott református hitoktató lelkész volt, és ezután szerzett középiskolai tanári végzettséget. A férj pedagógiai elvei haladóak voltak. A tanítási órákon az önmunkásság híve volt. Feleségének nézeteire a tanító édesapa mellett az ő elvei is hatással voltak: „neveljünk szeretettel, az erkölcsi célok érdekében, ha kell, szigorral, a gyermekkel mint gyermekkel kell bánni. A gyermek játéka cselekvés, alkotó tevékenység, készülés az életre. Munkájában hagyjuk magára a gyermeket. ” – írta Nánay Béla. (Tanítók Lapja, 1931).
Egyetlen gyermekük, Zoltán, 1911-ben született.

Nánay Béláné 7 éves szolgálati idővel 1924 januárjától az 1924/25-ös tanév végéig helyettes tanárként tanított a ***debreceni Dóczi Leánynevelő Intézet Polgári Leányiskolájában.***
A ***debreceni Dóczi Leánynevelő Intézet Tanítóképző Intézet gyakorló elemi iskolájában*** 1925 szeptemberétől volt tanítónő. 1926 szeptemberétől kinevezték a gyakorlóiskola 1. számú tanszékére tanítónőnek. Itt tanított nyugdíjazásáig. 1943-ban az igazgatótanácsba őt választották be mint tantestületi képviselőt. Tevékenységéről az utolsó bejegyzés így szól: „1947. jan. 27-én a tanítóképzéssel foglalkozó értekezleten Nánay Béláné javasolta, hogy az 5 éves tanítóképző elvégzése legyen minden további pedagógus pályára történő tanulmány előfeltétele.”

A Református Tanítóképző Intézet az 1948-as államosítás miatt elvesztette a gyakorlóiskoláit. Nánay Béláné az 1949/50-es tanévben az államosított Svetits Intézet tanított, és a tanév végén nyugdíjba vonult.

Az 1941-ben végzett növendékek tablóján

Éveken át osztatlan elemi iskolai osztályokat tanított, együtt vezette mind a négy osztályt. Erre azért volt szükség, hogy a tanítónőket felkészítsék a falusi vagy tanyasi kisiskolákban való tanításra. Az osztályok létszáma nem volt túl nagy.
Tanítványai közt találjuk Darkó Irént, Bacsó Alexandrát, Tóth Eglantine-t, Varga Erzsébetet, Tikos Sárit, Varga Tündét, Szalacsi Rácz Máriát.

Nagyon művelt, jól képzett, lelkiismeretes tanár volt, aki az adott korszak leghaladóbb nézeteit vallotta, a munkaiskola szellemében tanított. Azt tartotta, hogy a tanítás a tanító és a tanuló közös munkája. Az iskolán belül a gyakorlóiskola szertárőre volt, és évekig vezette az Ifjúsági Vöröskeresztet. Ennek keretében munkadélutánokat szerveztek, ahol kézimunkáztak, baba- és gyermekruhákat varrtak, amiket szeretetadományként a nyulasi elemi iskola szegény sorsú tanulói között osztottak szét. Azt tartotta, hogy *„egymásban inkább a jót keressük, mert mindenkiben van valami, sőt több jó is.”*

A tanításon kívül jelentős tankönyvírói tevékenységet fejtett ki. A református elemi iskolák I-VI. osztályai számára tankönyvsorozatokat írt, illetve tankönyveket dolgozott át. Elkészítette a hozzájuk kapcsolódó tanítási segédleteket, ve-

zérfonalat az írás, olvasás, fogalmazás és a földrajz tanításához.
A tanítóképzős hallgatók gyakorlati kiképzését is végezte. Több cikke jelent meg a *Tanítók Lapjában.*

Az 1930/31-es tanévben a tanítói szemináriumban bemutató gyakorlati tanítást végzett. A bemutató gyakorlati foglalkozások részletes leírását a Tanítók Lapjában találjuk meg. Az 1930-ban közölt esettanulmányok, a tanulói munka leírása olyan modern, hogy a mai napon is le lehetne közölni egy módszertani folyóiratban.
Vezetésével látogatást tettek a prepákkal a siketnémák intézetében, hospitáltak a kisegítő iskolában. Ennek célja az volt, hogy felkészítsék a tanítójelölteket a különleges igényű tanulókkal való foglalkozásra.
Az 1936/37-es tanévben tartott szülői értekezleten arról beszélt, hogyan tudnák a szülők segíteni az iskolában folyó nevelés nehéz munkáját. Az előadását három témakör köré csoportosította:
nevelés – a rendre és pontosságra
– a környezet megfigyelésére
– a munkára.

A nagy gyerekismeretre valló, vallási vonatkozásokkal telített előadás a nagyszámú hallgatóságra igen mély benyomást gyakorolt, mert sok olyan részletkérdést világított meg, amelyeknek a szülők addig nem tulajdonítottak nagyobb jelentőséget.

Tankönyveinek témakörei igen változatosak, és felölelik az elemi iskolai tanításnak főbb részeit: írás, olvasás, fogalmazás, hittan, földrajz. Számtankönyvet nem írt. Emlékeim elsősorban az írás, olvasás, fogalmazás témakörökhöz kötődnek. Minden órán sok volt a szemléltetés, a számtanórákon számképek, pálcikák, pénzutánzatok voltak, de voltak mérlegek és edények is.
Két ábécés tankönyv volt használatban, ezek egyike: *Az én könyvem. ABC és olvasókönyv a református elemi népiskolák számára* (1938). Ezt Baksy Andorral (Sárospatak) közösen szerkesztette. A tankönyv három részből áll. Az I. rész: *Kisbetűk* Baksy Andor, a II. rész: *Nagybetűk* és a III. rész: *Olvasmányok* Nánayné munkája.

Ha megnézzük az olvasmányok válogatását, akkor azt igen színvonalasnak találjuk. Arany János, Benedek Elek, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Móra Ferenc, Pósa Lajos munkáiból választottak a kisiskolások számára is érthető, rövid, világos részleteket. Válogattak a kor aktuális gyerekirodalmából is: *az Én Újságom*ból és a *Gyermek* c. folyóiratból.

A másik könyv az, amiből én is tanultam az 1941/42-es tanévben: *Ábécé és olvasókönyv a zsinóríráshoz: a református elemi népiskolák számára* (Debrecen, Városi Nyomda, 1940).

Számomra ez a könyv a legérdekesebb, és következményei a mai napig érvényesek. Mi Vilma nénitől a Luttor-féle zsinórírással tanultunk írni. Így aztán az írásom jellegzetes. Sem a középiskolai diákjaim, sem az egyetemi hallgatók nem tudták hamisítani.

Az Ábécés könyv és a hozzákapcsolódó vezérfonal nagyon jó bírálatot kapott, és példaként állították a többi tankönyvszerző elé: „Mintául szolgálhatna Nánayné zsinóros ABC-je, melynek minden olvasmánya kifogástalan kapcsolatban áll a beszélgetés anyagával.” (*Göőz Pál*, Tanítók Lapja, 1938)

A tankönyvíró Nánay Béláné módszertani elképzeléseit a tanítók számára írt *Vezérfonal*ban találjuk meg.
Érdemes felidézni elképzeléseit a *Vezérfonal az Ábécés könyvhöz* (1940) c. tanári segédkönyvből. *„Az Ábécés könyv szerkesztésénél arra törekedtem, hogy a kicsinyek szívesen forgassák, értsék és gyönyörködjenek benne.*”

Az osztott és osztatlan református elemi iskolák tankönyvei között még a következő könyvei és útmutatói szerepelnek a tankönyvjegyzékben:
– Helyes magyar beszéd, helyes magyar írás az elemi iskola II., III., IV., V., VI. osztály számára
– Vezérfonal a II-VI. osztályok számára: Írás, Fogalmazás, Helyesírás és nyelvi magyarázat (Szerk. Szathmáry Ferenc, Sárospatak). Aranykapu sorozat 2. kötete
– Édes hazám, Magyarország, Földrajz az elemi népiskolák IV. osztálya számára,
– Ecsedi István – Nánay Béláné: Földrajz az elemi népiskolák V., VI. osztálya számára
– Ecsedi István: Emberföldrajz és Európa politikai földrajza a tanító- és tanítónőképző intéze-

tek II. osztálya részére (átdolgozta Nánay Béláné)
– Kocsis János – Nánay Béláné: Bibliai történetek a református elemi népiskolák II. osztálya számára (1930-1940).

A tankönyvekkel kapcsolatban néhány fontos dolgot szeretnék kiemelni, amik kapcsolódnak a tanításhoz és egykori élményeimhez. A hivatalos értékelés szerint Nánayné könyve a *„Helyes magyar beszéd, helyes magyarírás – olyan elismerésben részesült, úgy a kultuszminiszter, mint az összes bírálók részéről, amely a legritkább esetben tapasztalható.”* (Tanítók Lapja, 1938. 12-13. szám)

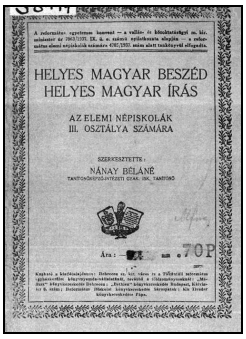

Nagyon szép a tankönyvek kiállítása, a rajzok egyszerűek, de nagyon esztétikusak. A tankönyvek rajzait általában Darabos D. István grafikusművész készítette.
Szemléltetéssel, vagyis vastag betűkkel emelte ki a lényeges tudnivalókat, pl. **tt, dt, ly, bb, nn, K, L, P, S.** Nánayné elképzeléseivel nem minden tanító értett egyet, feleslegesnek tartották a nyelvtani nehézségek tipográfiai kiemelését.

A IV. osztály anyagával kapcsolatban kiemelem a másolást, a tollbamondást és a fogalmazást. Itt mintaszerű az egyes részek tantárgyi koncentrációja, pl. amikor beszédórán novemberben a Balatonról tanultak az elemisták, akkor a témát összekapcsolták a földrajzi ismeretekkel.
Hasonlót tapasztalunk a fogalmazások témakörében is.
Nánay Béláné szociálisan érzékeny és vallásos volt. Ez meglátszik az olvasókönyveinek témaválasztásában is.
Meglepett, hogy írt földrajz tankönyvet is, illetve ő dolgozta át Ecsedi Istvánnak Földrajz az elemi népiskolák számára IV., V., VI. osztályos tankönyveit, illetve a tanítóképző intézetek számára írt Emberföldrajz és Európa politikai földrajza c. tankönyvét.
Vilma néni nővéremnek (Varga Erzsébet) és nekem is tanító nénim volt. Anyám a későbbiekben sokáig tartotta vele a kapcsolatot, segített neki a hétköznapi dolgok intézésében. Nagy tudású, csendes, de határozott egyéniség volt. Nekem kicsit szomorúnak tűnt. Ebbe családi problémái is beleszólhattak. Zoltán fia mérnöki végzettséget szerzett. Sajnos, a második világháborút követő zűrzavaros időkben meghalt. Anyám elbeszélése alapján úgy emlékszem rá, hogy Debrecenben a Piac utcáról hurcolták el malenkij robotra. Lement a lakásukból az utcára, és soha többet nem tért vissza. Vilma néni sokáig várta vissza, de hiába reménykedett.
A református elemi iskolák államosítása, a tankönyvek cseréje, a tanítóképző intézet megszüntetése, férjének hirtelen halála mind megpróbáltatást jelentett számára.

Emlékezésem kiegészítésére még két egykori tanítványt idézek:

Kállay Ferencné dr. Tóth Eglantine: Emlékezés kedves iskolámra, a Dóczira (A Debreceni Református Kollégium Dóczy Gimnáziumának Irattára):

„Nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy hatéves koromtól tizennyolc éves koromig ebbe az iskolába járhattam. Magától értetődő volt, hogy amikor iskolaköteles lettem, szüleim ide írattak be. Apai és anyai részről is felmenőim a Református Kollégiumba jártak, és szerencsére, mikor én iskolás lettem, már régen volt a Kollégiumból eredően, hasonló szellemben működő leányiskola, az első elemitől az érettségiig; a Dóczi lett az iskolám. Édesanyám úgy döntött, hogy ebbe a gyakorlóiskolába fog beíratni, és visszanézve nagyon örülök, hogy ezt tette. A tanítónő Nánay Béláné Vilma néni volt. Nyugodt, igen felkészült, rátermett tanár volt, akiben megvolt a fegyelemtartás képessége, ugyanakkor a derű árasztása.
Megszoktuk, hogy arra koncentráljunk, ami éppen a mi feladatunk, a többi osztály is természetesnek vette ezt a módszert. Úgy érzem, hogy itt kezdődött az, hogy jól összpontosítsuk a figyelmünket, de közben attól az osztálytól is ellessünk egy-egy szót, gondolatot – ha nekünk volt „csendes foglalkozásunk” –, amelyik éppen az aktív tanulás középpontjában volt.
Nem tudom, hogy hogyan csinálta Vilma néni, de sohasem kiabált, csendesen adott utasításokat – és rend volt, nyugalom, kellemes légkör.”

Nánay Béláné Vilma nénire egykori tanítványa, *dr. Korompai Gáborné* így emlékezik vissza:

„1949 szeptemberétől a Svetits Mátyás Pedagógiai Gimnázium gyakorló iskolájának negyedikes diákja lettem Vilma néni osztályában. Előzőleg a Svetits Intézetben működő katolikus tanítóképző gyakorló iskolájába jártam, amelyet 1948-ban államosítottak, és az ott tanító szerzetes nővéreket szélnek eresztették, a diákság egy része is szétszóródott.
Az iskola átszervezése sok zűrzavarral járt, szinte az egész 1948/49-es tanév a rendszertelenség jegyében telt el. 1949-ben a volt református tanítóképzők sok kiváló pedagógusát áthelyezték a Svetitsbe, így került az intézmény tantestületébe Nánay Béláné, Sass István, Szűcs János és Zsigó Károly is. Nekik köszönhető, hogy újra magas színvonalúvá vált a tanítás. Nekünk, kisdiákoknak ismét meg kellett szoknunk a szigorú iskolai rendet, és alkalmazkodnunk kellett az igényes elvárásokhoz.
A negyedik osztályt tanító Vilma néni kiválóan felkészült, rendkívüli képességekkel rendelkező, hagyományos értékrendet követő pedagógus volt. Szikár, puritán megjelenése, határozottsága, szigora eleinte riasztónak tűnt. Egy idő után azonban megéreztük látszólagos ridegsége mögött irántunk érzett szeretetét, gondoskodását.
Jól érthető módon magyarázta a tananyagot, tőlünk szabatos feleleteket várt, hibáinkat türelmesen javította. Kinek-kinek érdeklődését, képességét figyelembe véve adott feladatokat. Nem emlékszem, hogy fegyelmezési gondjai lettek volna, elég volt, ha a szemével intett. Legfeljebb az ültetés rendjén változtatott, ha szükségét látta; lehetett ez jutalom vagy büntetés, érdemünk szerint.
Fegyelmezett, pontos munkát várt tanítványaitól. A gyengébbek jó teljesítményét gyakrabban dicsérte. A jó tanulókkal szemben igényesebb volt. Az elmarasztalással és a dicsérettel csínján bánt.
Akkoriban volt egy tantárgy, amelyet beszéd- és értelemgyakorlatoknak neveztek. Számunkra ezek az órák adták a legmaradandóbb emléket. A beszélgetés tárgya igen változatos volt: barátság, hazaszeretet, becsület, szorgalom, tisztaság, család, a minket körülvevő természet, városunk nevezetességei, olvasmányaink, kedvenc foglalatosságaink. Általában irodalmi utalással vezette be az órát Vilma néni, aztán minket kérdezgetett, válaszainkat türelmesen hallgatta, nyelvhelyességi és egyéb hibáinkat következetesen javította. Ő hívta fel a figyelmünket a múzeumi látnivalókra, a debreceni szobrokra, emlékművekre, a Köztemetőben lévő jeles emberek sírjaira.
Rajzórán általában valamilyen aktualitáshoz kötődő témát adott: szünidei élmények, Mikulás-járás, karácsony, március 15, húsvét. Különösen büszke voltam arra, hogy a falvak villamosításáról készült rajzomat kitűzte a falra.
Énekóráinkon a »kistanítónénik« bevonásával népdalokat tanultunk.
Vilma néninek különös gondja volt arra, hogy diákjaival megismertesse a kulturált viselkedés szabályait, és meg is követelte, hogy illedelmesen viselkedjünk.
Ma is hálával gondolok intelmeire és mindarra, amit tudásban, emberségben tőle kaptam.”

Források:

- A kiskunhalasi Református Egyházi Hivatal iratai
- A debreceni református egyház Dóczi Leánynevelő Intézet Polgári Iskolájának és Tanítóképző Intézetének értesítői (1900-1947)
- Tanítók Lapja (1926-1942)
- Volt tanítványok, dr. Tóth Eglantine és dr. Korompai Gáborné megemlékezései

Volt tanítványa,
KÁNTOR SÁNDORNÉ
Debrecen

NEMES LÁSZLÓ (Hajdúnánás, 1930. január 3. – Debrecen, 2012. december 18.): tanító, testnevelő, matematika szakos általános iskolai tanár, sportvezető, osztályvezető

A Nemes család elsőszülött fia Egyeken nevelkedett, ahol édesapja a csendőrség kötelékében dolgozott, majd nyugdíjasként 15 kh földön gazdálkodott feleségével együtt. Egy testvére volt.
László elemi iskoláit az egyeki újtelepi iskolában végezte, majd a debreceni Piarista Gimnáziumban folytatta tanulmányait. 1944-ben irat-

kozott be a nyíregyházi tanítóképzőbe, ahol kollégista lett. A diákszövetség megalakulásával diákszövetségi főtitkár lett. Aktívan vett részt a diákmozgalomban és a sportéletben.

1949. június 25-én szerezte meg a tanítói oklevelet kitűnő minősítéssel, és ősztől a ***bárándi Általános Iskola*** tanítójaként kezdte meg munkáját. Mivel testnevelést is tanított, 1950-ben a budapesti Pedagógiai Főiskola testnevelés szakos hallgatója lett, ahol 1954-ben diplomázott. Nagysikerű – az egész falut megmozgató – tornaünnepélyeket szervezett.

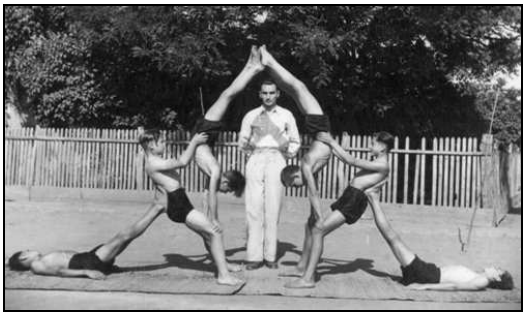

Tornavizsga Bárándon (1951)

Erre az időszakra esik a családalapítás is, 1950-ben feleségül vette Edelényi Zsuzsanna óvónőt. 1953-ban született László fiuk.

A tanári munka mellett az úttörőcsapat vezetését is vállalta, osztályfőnök volt, a dolgozók esti iskolájában is tanított. A lelkes fiatal tanítót az iskolai szakszervezet titkárának is megválasztották. 1958-ban a községi kultúrotthon igazgatója lett, majd a Hazafias Népfront titkári feladatait is ellátta. Munkája és a település lakóival való jó kapcsolata egyre inkább ismertté vált a püspökladányi járásban. Járási tanácstaggá választották, a Járási Művelődési Állandó Bizottság titkári feladatait is ellátta. Eközben újabb diplomát szerzett az egri Pedagógiai Főiskola matematika tanári szakán 1961-ben.

Deli Andor nyugalmazott iskolaigazgató, akkor 7. osztályos tanítványa visszaemlékezése:

„Nemes László szigorú, fegyelmet megkövetelő tanító volt. Következetes munkája révén nemcsak velünk, de szüleinkkel is jó kapcsolatot tudott teremteni, ugyanúgy, mint a községi társadalom egészével. Az 1950/51-es tanév végén, egy délelőtti napon az akkori igazgatóval megjelent lakásunkon, s közölték, hogy ősztől engem jelölnek az úttörőtanács titkárának, s ehhez a Püspökladányból (ide 10 km) másfél óra múlva induló vonattal el kell utaznom Csillebércre. Egy tehénszekéren kívül más jármű nem volt a háznál. Gyors csomagolás után tanító úr kerékpárjának a vázán ülve elértem a vonatot. Ősztől ő csapatvezető lett, s én mint szárnysegédje feszítettem mellette az elég sűrűn megrendezésre kerülő rendezvényeken. Megtanultam a vigyázzállást, s mindazt, amit egy nagy iskolai közösség élén tennem kellett. Sorsunk úgy hozta, hogy 10 esztendő múlva kollégák lettünk. S mi több, nagyon jó barátok is. Bármerre vetette a sors, a kapcsolatunk mindig jó maradt. A korombeliekkel ma is emlegetjük a művelődési ház akkori pezsgő életét, az általa rendezett népszínművek sikereit, a községi énekkar működésének egyik fő támaszát. De mindenekelőtt az iskolai testnevelés és sport virágkorát, a színpompás tornavizsgákat, ahol tiszta fehérbe öltözve vezényelte le a bemutató gyakorlatokat, köztük a hajmeresztően szép gúlákat. Nagyon sok gyermeknek alapozta meg későbbi sikereit is, ma élő tanítványai közül sokan eljutottak hozzá messze földről is végső búcsút venni, mert ő mindenki szívében a »Nemes Tanító Úr« maradt.”

Az iskolai élet, a tanítás kitörölhetetlen emlékei megmaradtak. Szívesen visszatért Bárándra volt osztálya találkozóira, iskolai és községi ünnepségekre. Sok tanítványa végzett főiskolát, egyetemet, életútjukat nyomon követte, sikereikhez gratulált.

1964-ben a Püspökladányi Járás Végrehajtó Bizottságának elnökhelyettese lett. A katedrának búcsút intett, de a sport és az ifjúság nevelése mindvégig szívügye maradt. Bármilyen feladatra kapott megbízást, ezzel a két területtel mindig kapcsolatban állt. Felelősségérzet és pozitív hozzáállás jellemezte irányító tevékenysége során is. A járási tanács új épületének építésében, berendezésében is intenzíven részt vett. Ideiglenesen elnöki teendők ellátásával is megbízták.

1970-től a Hajdúböszörményi Városi Tanács Művelődésügyi Osztályának vezetője lett, 1974-ben elnökhelyettessé választották, ahol a művelődés, az oktatásügy és a városi sportélet irányítása tartozott hatáskörébe. Zsupos Gábor tanácselnök 1977-ben elismeréssel nyilatkozott kiváló vezetői képességéről, szervező és irányító munkájáról, kiemelve jó kapcsolattartó képességét.

Ekkor épült fel Hajdúböszörményben az új művelődési ház, a városi sportcsarnok, az óvodák és iskolák bővítése érdekében is sokat tett. Segítséget nyújtott az Óvónőképző Intézet beindításához, a termelőszövetkezetek közreműkö-

désével épült fel a négycsoportos óvoda, amely az óvónőképzős hallgatók gyakorlóhelyeként is funkcionált. A városban működő Nemzetközi Művésztelep szervező bizottsága elnökeként segítette a mára már igen népszerű program meghonosítását. Neves külföldi és magyar művészekkel jó kapcsolatot tartott. A termékeny és színvonalas alkotótábor vonzotta a művészeket.
1980. április 15-től megyei sportvezető lett, 1984-től nyugdíjazásáig a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Ifjúsági és Sportosztályának vezetője volt.

Termékeny évek voltak ezek. Közreműködött a Hódos Imre Sportcsarnok építésének szervezésében, a sportiskola beindításában, ami az országban másodikként jött létre. Fejlesztette a sportéletet, külföldi sportkapcsolatokat kezdeményezett. Ekkor indult meg a lublini, a drezdai, a nagyváradi testvérkapcsolat. A megyében a sportolók ellátásának, komfortérzetének javítására számos öltöző, zuhanyzó épülhetett ezekben az években.
Beválasztották a Magyar Olimpiai Bizottság tagjai sorába. Kezdeményezője és szervezője volt a megyei olimpiai ötpróba, valamint az Országos Sportnapok rendezvényének.

1982-ben *Szőllősi Gyula* megyei elnökhelyettes így értékelte munkáját: „Emberi magatartása, szakmai, közéleti tevékenysége egyaránt elkötelezettségről, nagyfokú felelősségérzetről tanúskodik. Jól körvonalazott koncepcióval rendelkezik a megye testnevelési és sportmozgalma fejlesztésére. Igényes, humánus, ugyanakkor következetes vezető. Elemző, értékelő tevékenysége jó színvonalú, munkatársai nagyra becsülik.”

Munkásságát több elismeréssel, kitüntetéssel ismerték el:
– Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1969)
– Szocialista Kultúráért (1971)
– Kiváló Úttörővezető (1974)
– Honvédelmi Érdemérem (1975)
– Munka Érdemrend ezüst fokozat (1978)
– Testnevelés és Sport Érdemérem ezüst fokozat (1984)

Önzetlen, szerető férj, családapa, nagyapa, dédnagyapa és após volt. Családi és baráti összejöveteleken jó hangulatot, szeretetteljes légkört teremtett. A zene, a dal minden változatát kedvelte, ez betegségében is vigaszt nyújtott neki. Az utazások, a társasági élet örömteli együtlléteket jelentett számára. Barátaihoz is hűséges volt.

Munkássága utolsó éveiben egészsége megromlott, 1988 decemberében nyugdíjba vonult, de továbbra is aktív társadalmi életet élt. Volt munkatársaival, a sportvezetőkkel ápolta a kapcsolatot, tanácsaival segítette őket. 1998-tól haláláig elnöke volt a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Nyugdíjas Szakszervezetének.
Szervező munkáját a *Közalkalmazottak, Köztisztviselők Érdemérem ezüst fokozata* kitüntetéssel ismerték el.

Forrás: irattári dokumentumok, munkatársi, baráti visszaemlékezések, családi emlékek.

Felesége, NEMES LÁSZLÓNÉ
és a család barátja, KÁLMÁN ANTALNÉ
Debrecen

NÉMETH LAJOS (Tiszacsege, 1904.március 6. – Tiszacsege, 1972. december 11.): tanító

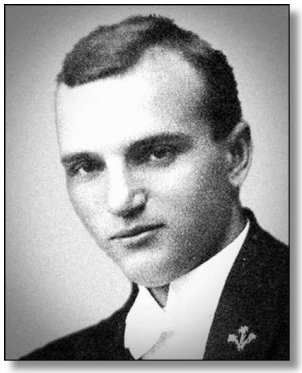

Édesapja, Németh István több mint negyven évig tanított a csegei református elemi iskolában. Anyai ágon is tanítócsaládból származott, édesanyja, Sőrés Jolán a hajdúböszörményi Sőrés Márton tanító lánya volt. Nyolc gyermeküket nehéz anyagi körülmények között, de nagy szeretetben, az egymás és az emberek iránti tiszteletre, megbecsülésre nevelték.

Az elemi iskola négy osztályát Tiszacsegén végezte. Az apja tanítói fizetéséből a család nem tudta az öt – középiskolás korú – gyermekét városban taníttatni, ezért a polgári iskola

négy osztályát szülői felügyelet mellett magántanulóként teljesítette. A magánvizsgákat a hajdúszoboszlói Állami Polgári Fiú és Lány Iskolában tette le kitűnő eredménnyel.
Tanulmányait a debreceni Református Tanítóképzőben folytatta, ahol 1923. július 1-jén tanítói képesítést szerzett, augusztusban a presbitérium beválasztotta a ***tiszacsegei Református Iskola*** tantestületébe.
Nagy lelkesedéssel, hozzáértéssel kezdte pályafutását, hiszen a szülői házban már megtapasztalta, hogy milyen az élete egy falusi tanítónak. Iskolai munkája mellett bekapcsolódott a falu közéletébe, de továbbra is nagy gondot fordított az önképzésre.

Megismerkedett Szabó Margittal, aki szintén tanítócsaládból származott, házasságukból három gyermek született. Lajos fia (1926) agrármérnök, lányai Margit (1928) és Ilona (1937) – követve a családi hagyományokat – tanítói végzettséget szereztek, édesapjuk nyomdokaiba lépve a tiszacsegei általános iskolában helyezkedtek el.

1927 nyarán egy hathetes mezőgazdasági tanfolyam résztvevője volt Kunszentmártonban, melyet falusi tanítók részére szerveztek. Ezzel a végzettséggel szeptembertől már a ***mezőgazdasági továbbképző iskola*** fiú osztályaiban is tanított, ezt a munkát az iskolatípus megszűnéséig folytatta igen eredményesen.

Tanítványai körében az 1938/39-es tanévben

1929-ben Kiss Imre kántortanítóval földműves és iparos emberekből négyszólamú kórust szerveztek, melyet megyeszerte ismertek az emberek. Ezt a kulturális tevékenységet közel tíz éven át szervezték, irányították. A második világháború katonai behívásai miatt e nemes, igazán közösségformáló tevékenységet abba kellett hagyniuk.

A háború szele Csegére is elérkezett, 1941-ben alispáni rendeletre tűz- és légoltalmi tiszti tanfolyamot végzett. A képzés befejezését követő időszakról így ír önéletrajzában:
„Hazatérve átvettem a tiszacsegei önkéntes tűzoltóság vezetését. Mint a 6500 lakosú nagyközség tűz- és légoltalmi parancsnokának az akkori HM. Rendeletek alapján polgári foglalkozásomban való meghagyás járt volna. 1943. április 7-én – mivel a községünkben akkor már közel két éve dúló papválasztási harcban a kommunista ízű beszédek tartása miatt perbe fogott pap oldalán vettem részt – mégis be kellett vonulnom katonai szolgálatra. Nekem akkor már három gyermekem és özvegy édesanyám volt. Igen elkeserített, hogy helyettem az »alispán úr« jó barátjának a nőtlen fia, községünk akkori adóügyi jegyzője maradhatott itthon mint tűz- és légoltalmi parancsnok.”

Debrecenben vett részt három hónapos katonai kiképzésen, majd áthelyezték a 6. fogatolt vonatosztályhoz. 1943. október 12-én elindultak a frontra, ami a szovjet hadsereg állandó előrenyomulása miatt folyamatos visszavonulást jelentett. A viszontagságok közepette két társával Simontornyánál szökést kísérelt meg, de elfogták, súlyosabb következményektől a régi ismerős tisztek közbelépése mentette meg.
1945. május 7-én Mariazellnél esett szovjet hadifogságba, öt nap múlva Bécsújhelyen a katonai parancsnokság szabadon bocsátotta őket, május 18-án érkezett haza Tiszacsegére.
Nagy örömmel fogadta a család és a község elöljárósága is, mert előző év októberétől már nem volt tanítás. A nyár folyamán az ágyúzások utáni romeltakarítás zajlott, majd rendezték a tantermeket, összegyűjtötték a széthordott, de még meglévő padokat, és szeptemberben megindult a tanítás.
1945 májusában belépett a Magyar Szociáldemokrata Pártba, beiskolázták alap- és középfokú pártszemináriumra, melyet eredményesen teljesített. Közben a Népfront Bizottság titkára és a Gazdakör jegyzőjeként is tevékenykedett, vezette az Ezüstkalászos gazdatanfolyamot.

Az 1945/46-os tanévben Szombathy Béla igazgató által készített beszámolóból kitűnik, hogy az adott évben számtan, mértani rajz, földrajz,

gazdasági gyakorlatok tantárgyak tanítását végezte felső tagozaton. Osztályfőnöki teendőit is nagyon komolyan vette, amikor az írás és helyesírás terén súlyos hiányosságok derültek ki a „fiairól". Heti egy alkalommal – a tanév második félévében – folyamatosan korrepetálta a rászorulókat. Az úttörő mozgalomban rajvezetést vállalt, és számtan szakkört vezetett. A településen a békekölcsön jegyzésébe is aktívan bekapcsolódott. Az ötvenes évek végétől iskolai statisztikus és bérfelelős volt, mely feladatkör nagy pontosságot, precíz munkát igényelt.

1955 márciusában *Dienes Antal* igazgató úr így jellemezte az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója" kitüntető jelvény adományozásához szükséges dokumentációban:

„A felső tagozatban számtant és mértant tanít, iskolai oktató-nevelő munkáját igen nagy ügybuzgalommal és kiváló eredménnyel végzi. Tervezése egyedi és bátor. Sohasem ragaszkodik az irányító tananyagbeosztáshoz, mindig a kapott osztály alapos felmérése, tanulmányozása után egyéni terveket készít. Ezzel a módszerrel, valamint a szemléletes oktatás tökéletes megvalósításával, újszerű szemléltető eszközök készítésével megvalósítja az állami Tanterv célkitűzéseit. A tanulókkal való bánásmódja kifogástalan, a velük való helyes foglalkozás példamutatóan jó. Valamennyi növendékének, miután néhány hónapot foglalkozott vele, mennyiségtani gondolkozóképessége igen fejletté válik. A változatos feladatmegoldásokkal érdekfeszítővé, izgalmassá teszi óráit. Az adott feladatokon keresztül mindenkor szolgálni tudja az erkölcsi, hazafias és világnézeti nevelést. Szilárd tárgyi tudása, kiváló pedagógiai képzettsége a legbonyolultabb oktatási feladat megoldására is képessé teszi. Nemcsak növendékeinek, de kartársainak a fejlődését is elősegíti, mint a mennyiségtani munkaközösség vezetője az egész iskolára kiható tevékenységet folytat. A fiatal kartársak nevelését, jó pedagógussá válását elősegíti. Munkássága ilyen irányban kihat az egész járás területére, tapasztalatcserére, hospitálásokra a szomszédos falvakból jönnek a kartársak hozzá. Mindig tud közvetlen segítséget adni bármilyen felmerült kérdésre. Különösen szép eredményt tudott felmutatni a VI. osztályos mértan tanításával már most, az új tankönyv bevezetésének esztendejében. Eredményeit bemutatja, népszerűsíti az egész járás területén."

A jellemzésében olvashattuk, hogy a tanítványok mellett a fiatal kollégák felkészítését is segítette. Erről a mentor munkáról mesélt kollégám, *Bencze Jánosné*, aki a csegei iskola pályakezdő matematika-fizika szakos pedagógusaként még ismerte Lajos bácsi munkáját: „Rendszeresen jártunk a polgári járás iskoláiba a pedagógus társak óráira, a mai kor szavaival élve hospitáltunk. A szakszerű óravezetés mellett megtanultuk a tanórák bírálatára vonatkozó ismereteket, a látott órák elemzése során bátran alkalmaztuk ez irányú tudásunkat is. Későbbi munkám során nagy szerepet játszott a foglalkozásain tanult sok plusz-ismeret, mert munkaközösség-vezetőként gyakran látogattam fiatalabb kollégáim óráit, a bírálatok alkalmával mindig a tőle tanult emberséges, de a szakma iránti szigorúsággal jártam el. Munka mellett jártam a főiskolára, szakdolgozati témám a geometriával összefüggő elemzésekre, gyakorlati ismeretekre épült. Német Lajos bácsi átnézte, a hibákat elemezte, majd a javításban is segített. Az újszerű elemek beépítéséért tanári dicséretet kaptam, mindezt a közös munkának és a szakmai felkészültségének köszönhettem."

Egészségi állapota a feszített tempójú munkavégzés során megromlott, 1955 augusztusában bekerült a debreceni TBC Klinikára, ahol több mint egy évig állt gyógykezelés alatt, majd itthon hosszú hónapokon át tartott a további rehabilitáció. Nagyon lassan gyógyult, ezen időszak alatt zárkózottá, visszahúzódóvá vált, de a két évig tartó felépülése után szeptembertől ismét munkába állt, örömmel, lelkesedéssel folytatta a tanítást.

Nyugdíjas éveiben is, 1972. december 11-én bekövetkezett haláláig bejárt az iskolába, tanácsaival segítette az ott folyó munkát, helyettesítést vállalt, otthon pedig szívesen tanítgatta a segítségért hozzá forduló fiatalokat. Az elődei által alapított pedagógus dinasztia halála után is tovább élt, és él ma is, mert lányai: Iluska és Margit, valamint Katalin és Ágnes nevű unokái folytatva a hagyományokat a tanítói, tanári pályát választották élethivatásul.

Forrás:

- A tiszacsegei Fekete István Általános Iskola irattárában található dokumentumok
- A családtagok, Hajdú József, Németh Lajosné visszaemlékezései
- Kollégák, tanítványok elbeszélései

Gyermekei munkatársa, FARKAS JÁNOSNÉ
Tiszacsege

NYÉKI LÁSZLÓ (Komárom, 1929. augusztus 9. – Érd, 2010. december 30.): tanító, pedagógia szakos bölcsész, kollégiumi nevelőtanár és igazgató, óvónőképző intézeti, majd főiskolai adjunktus

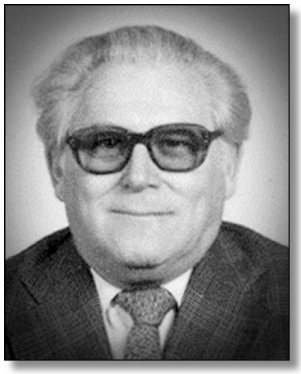

Gyermekkorát szülővárosában töltötte. Édesapja mozdonyvezető, édesanyja háztartásbeli volt. Második fiúként született. A család anyagi helyzete lehetővé tette, hogy az elemi iskolát követően a polgári iskolát is elvégezhesse.

A második világháború ideje alatt – 1945-ben, tehát igen fiatalon – halálbüntetés terhe mellett bátyjával és több társával együtt a nyilasok kivitték Németországba, ahol egy Pocking nevű bajorországi faluba kerültek. Itt csak egy drótháló választotta el őket a zsidó deportáltaktól, akiket embertelenül dolgoztattak. Számukra ezekből a hónapokból az éhezés volt az egyik legemlékezetesebb. Miután a tábort felszámolták, egy ottani parasztcsaládhoz szállásolták be néhányukat, ahol az ellátásért a ház körüli munkákat végezték. Innen amerikai fogságba kerültek, ahonnan a bátyjával és néhány komáromi társával együtt megszöktek, és gyalogolva, vonatokra kapaszkodva eljutottak Észak-Komáromig. Híd nem lévén a néhány fokos Dunában úszniuk kellett ahhoz, hogy a déli városrészhez eljussanak. A viszontagságos szökést még tetézte, hogy a fiatalokat cseh katonák észrevették és kis híján lelőtték őket.

A háborút követően a győri Királyi Katolikus Tanítóképző Intézetben folytatta tanulmányait 1950-ig, ahol is tanítói oklevelet szerzett.
1951-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemre jelentkezett. Tanulmányainak befejezésével 1955 júliusában pedagógia szakos bölcsész-diplomát kapott a Nyelv és Irodalomtudományi Karon.

Megházasodott. A fiatal pár ***Győrben*** helyezkedett el a ***401. sz. Kossuth Lajos Ipari Szakmunkásképző Intézetben,*** ahol ő a szakmunkástanulók kollégiumában nevelőtanári állást kapott. Pályakezdő pedagógusként lehetősége nyílt szakmai gyakorlatot szerezni a több száz fős intézményben. Ez alatt a tíz év alatt gyakorló nevelőtanári munkájával párhuzamosan a szakmunkásképző kollégiumok nevelőotthonainak szakfelügyeletét is ellátta.

Miután házasságát felbontotta, az ország másik részébe költözött. ***Miskolcon*** folytatta pályafutását, ahol szintén szakmunkástanulókat elszállásoló és nevelő kollégiumban kapott vezetői állást: a ***114. sz. Eötvös József Ipari Szakmunkásképző Intézetben.*** Az itt eltöltött pár év számos pedagógiai kihívást tartogatott számára. Beosztásával járt, hogy szinte egész napját munkahelyén töltötte, gyakran éjszaka is behívták, amikor a diákok némelyikével problémák adódtak. Ennek az időszaknak „köszönhetően” egészsége megromlott.

1972-ben a ***szarvasi Óvónőképző Intézet*** pályázatát elnyerve új családjával – feleségével, Tari Emmával és leányával, Mónikával – az alföldi kisvárosba költözött.
Itt valódi szakmai műhelyre lelt, ahol többek között kollégája lett Törzsök Bélának, Szűcs Gyulának, dr. Daróczi Erzsébetnek. Az új feladat iránti kihívás ismét lelkesedéssel töltötte el. Sikerült megtalálnia Szarvason azt a pedagógiai területet és szakmai miliőt, mely elhivatottságát megerősítette. Kezdetben környezetismeretet, módszertant, közoktatás-politikát, majd vezetéselméletet, neveléselméletet tanított adjunktusként.

Tanszéki munkatársa, *Bobné Chlebik Márta* így idézi fel ezt az időszakot:

„Az itt töltött sok év alatt szinte »összenőtt« az intézménnyel. Munkatársai úgy emlékeznek rá, mint aki szívesen volt közöttük hivatalos és nem hivatalos alkalmakkor is. Kedves, udvarias, derűs és humorérzékkel is rendelkező kolléga volt. Szeretett beszélgetni, társaságban anekdotázni. Nyitott szemmel jártkelt, így hamar észrevette, ha valaki nem őszinte, ha valami hanyagul van elvégezve. Ha kritizált dolgokat, abban nem a bántás, hanem a »jobbá tevés« szándéka vezette. Éveken át részt vett az óvoda-

pedagógus hallgatók óvodai gyakorlati képzésében. Pedagógiai munkájukról gondos feljegyzéseket vezetett azzal a céllal, hogy majd az elemző órán konkrét helyzet alapján tudjon a hallgatónak megerősítést adni, avagy tevékenységét javítani. Nagyon nehéznek találta az óvodai gyakorlat osztályozását: ötfokozatú skálába besorolni egy éppen alakulóban lévő képességet?"

Volt tanítványa, majd gyakorlóóvodai munkatársa, *Montvajszkiné Bátor Anna* így emlékezik rá:

„1972 és 1974 között hallgatóként a Szarvasi Óvónőképző Intézetben ismerhettem meg Nyéki Lászlót. A tantárgy, amit nekünk tanított – »közoktatás-politika« – alkalmat adott arra, hogy a szombat délelőtti szemináriumokon (akkor még szombaton is volt tanítás!) mi, diákok, kicsit lazábban beszélgethessünk, elmondhassuk gondolatainkat. Ő engedte, hogy elragadjon bennünket a 18-20 évesek lendülete. Az akkor még tapasztalat nélküli, világmegváltó elképzeléseinket is türelemmel hallgatta, egy-egy vidám fordulattal helyére tette az óra menetét.

Később, az 1980-as évek végén a szarvasi óvónőképző Bacsó utcai gyakorlóóvodájában mint gyakorlatvezető óvodapedagógus dolgozhattam vele.

Ő irányította csoportomban több félévig a hallgatók gyakorlati képzését. Minden alkalommal azt tapasztalhattam, hogy a hallgatók felkészültségét (esetleg készületlenségét) azonnal felmérte, dicsért és dorgált érdem szerint, de mindig előremutatóan, megszívlelendően és könnyed stílusban adta át gondolatait, tanácsait, óvodai tapasztalatait. Egyéni képességeikhez, tudásukhoz igazodó fejlesztésükre törekedett. Szerette a pontosságot, megkövetelte az esztétikus, jól átlátható tervezést, jegyzetelést, elvárta a hallgatóktól, hogy a rájuk bízott gyerekekre egyéniségüknek megfelelően figyeljenek. Fontosnak tartotta, hogy a hallgatók tanuljanak meg egymásnak segíteni és felelősséget vállalni egymásért az elemző órák alkalmával.

Udvarias, korrekt, tapintatos volt a hallgatók és kollégák irányában egyaránt.

A főiskola és gyakorlóintézmény 50 éves fennállása alkalmával rendezett ünnepségen (2009) szívesen emlékezett a régi óvodásokra és együtt képzett hallgatóinkra."

A tanítás mellett számos területen bekapcsolódott a közösségi életbe. A diákoknak szervezett oktatáson kívüli programoknak is aktív résztvevője, szervezője volt. Népszerű hagyományok egyike volt például a „macska-egér" röplabdamérkőzés, melyen mindig lelkesen erősítette a tanárok csapatát.

Az általa felkarolt speciálkollégium (gyermek- és ifjúságvédelem) tagjai az állami gondozott gyermekek nevelésével ismerkedhettek meg alaposabban.

A Körös-parti város egyedi hangulatának, vízi életének köszönhetően rövid idő alatt otthonosan érezte magát. Idővel a város egyik lokálpatriótájává vált. Tanácstagsága idején a kulturális élet és a sport területeit igyekezett fölkarolni. A Békés megyei TIT tagja lett. Hétvégeken idegenvezetőként járta az országot éveken át.

Az intézmény egyik oszlopos tagjává vált nyugdíjazásáig (1991.). Még azt követően is bebejárt, és ott tevékenykedett, ahol megbízták egy-egy feladattal.

Nyugdíjba vonulása alkalmával *Brunszvik Teréz-emlékéremmel* méltatták oktatói tevékenységét

2005-ben arany oklevélben – díszdiplomában – részesítette az Apor Vilmos Katolikus Főiskola az ötvenéves szakmai tevékenységéért.

1995-ben Érdre költözött. Itt is aktívan részt vett a közösségi életben. Gyakran publikált a helyi és országos lapokban, olyan témák kifejtésében, melyek a mindennapi élet problémáiról szóltak: észrevételek a mindennapi élet eseményeiről, fásítási program népszerűsítése a helyi lakótelepen, városrendezési javaslat. Több levélben megkereste az érdi polgármestert, annak érdekében, hogy az évtizedek óta a városban élő Törzsök Béla munkásságát méltassa a város.

Szilárd ideológiai nézetei mellett élete végéig megmaradt. Elhunytáig (2010. december) hűséges maradt azokhoz az elvekhez, melyeket 1945 óta vallott.

Lányaként, úgy gondolom, ezt a tényt politikai és ideológiai hovatartozástól függetlenül mindenképp pozitívumként szükséges kiemelni.

A szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet megalakulásának 50. évfordulójára ő is meghívást kapott. Az évfordulóra nagyon készült, tele volt várakozással. Túl egy nagy betegségen, ez újra erőt adott neki, és vállalkozott a hosszú utazásra. A régi kollégákkal való találkozás nagy élményt jelentett számára.

Személyiségét elsősorban az emberekhez fűződő ragaszkodás jellemezte. Hosszú évtizedekre visszatekintő kapcsolatait is rendszeresen ápolta. Közösségi emberként elsősorban a jó-

kedv jellemezte. A pedagógusi tekintély megtartása mellett mégis közvetlen tudott lenni.
Szellemisége természetesen hatott a családtagjaira. Az elhivatottsága, elkötelezettsége akár pedagógusként, akár közéleti személyként követendő példa számunkra. Rendelkezett azzal a képességgel, hogy ki tudta mutatni őszinte ragaszkodását. Évtizedekig tartotta a kapcsolatot gyermekkori barátaival, iskolatársaival, távolabbi rokonaival. Jellemzője volt az életszeretet. Kedvelte az állatokat, a növényeket, szívesen vett részt közösségi összejöveteleken, bálokon, találkozókon, fórumokon. Ugyanilyen gonddal vigyázott a tárgyakra is. Az alkalmaknak megfelelő külső szintén fontos volt számára. Előítéletet soha nem tapasztaltam nála.

Egyik gyermekkori élményem, amikor egy üdülőben a második napon egy vak kislány „rátalált" apámra, és attól kezdve két hétig szinte csüngött rajta.

Együtt pingpongoztak, kirándultak, beszélgettek. Ma már gyakorló pedagógusként úgy gondolom, hogy nem volt véletlen a kislány választása, megérzett valamit, amit nagyon nehéz megfogalmazni. A háttérből jó érzés volt őket szemlélni. Nem éreztem féltékenységet, inkább büszkeséget.
A mindennapok küzdelmei ellenére egy boldog gyermekkort és egy biztos hátországot kaptam. Talán ennek köszönhetően hasonló harmonikus családban élhetem a felnőtt életem.

Forrás: családi és tanítványi, valamint munkatársi visszaemlékezések.

Lánya, KOPPÁNYNÉ NYÉKI MÓNIKA
Érd

„A boldog gyerek a helyes nevelés bizonyítéka.
A tanár legnagyobb sikere, ha elmondhatja,
a gyerekek úgy dolgoznak, mintha ő a világon se volna.”
(Maria Montessori)

O

OKOS LÁSZLÓ (Eger, 1918. július 27. – Debrecen, 2008. december 3.): tanító, gyógypedagógiai tanár, igazgató

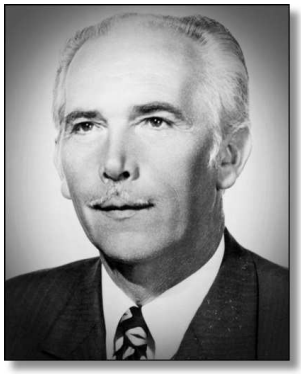

Egerben született, többgyermekes család legkisebb fiaként. Édesapja, Okos Bertalan asztalosmester volt a városban, fiait önállóságra nevelte. Édesanyja, Fábry Margit korai halálát követően a kisfiút négyéves korától Kaló Mária, a második feleség nevelte.

Iskoláit Egerben végezte, a liceumi 4 elemi után a középiskolát a Dobó István Állami Reáliskolában. Ezután kis kitérő következett. Mivel gyerekkorában arra gondolt, hogy hajószakács lesz, pár hónapra beállt a város környékén cukrásztanulónak.
Így egy év kihagyással folytatta tanulmányait az egri Római Katolikus Tanítóképzőben, ahol 1938 nyarán kántortanítói oklevelet szerzett.

Mivel akkoriban nehéz volt kántortanítóként elhelyezkedni, eleinte helyettes tanítóként dolgozott ***Tiszapüspökiben***, majd 1940 augusztusától a ***nyíradony-gasstanyai vándoriskolához*** kapott kinevezést, pár hónap múlva pedig ***Nagyhalász-Telektanyára*** vezényelték.
1941 decemberében népiskolai helyettes tanítóvá, 1942. júniustól pedig rendes tanítóvá nevezték ki. Telektanyai működése idején hirdetett a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola pályázatot tanítók részére gyógypedagógiai tanár képesítés megszerzésére. Azonnal pályázott és felvételt nyert. A főiskolai tanulmányok idejére a vallás- és közoktatásügyi minisztertől fizetés nélküli szabadságot kért és kapott, így Bárczi-tanítvány lett. Az 1943-ban megkezdett főiskolai tanulmányok 1945 márciusában megszakadtak, mivel közben behívták katonának, és Szentgotthárdnál orosz fogságba esett.
1947. június végéig volt hadifogoly a Kaukázusban.

Hazatérve a főiskola igazgatóságának engedélyével rövidített tanév elvégzését követően 1947. december 13-án gyógypedagógiai tanári oklevelet szerzett. 1948. januártól a ***váci Siketnémák Országos Intézetéhez*** került mint gyógypedagógiai tanár.
Két év után a minisztérium Gyógypedagógiai Főosztálya vezetőjének rábeszélésére elvállalta az igazgatói állást a ***debreceni Siketnéma Intézetben***. 1950. szeptember 6-tól nyugdíjba vonulásáig, 1978. augusztus 31-ig látta el az intézetvezetői teendőit.

Itt, Debrecenben ismerte meg feleségét, Hernádi Katalint, aki magyar-történelem szakos tanárnő volt. Lányuk 1954-ben született. Szeretett feleségét, megértő társát 1977-ben veszítette el.
Az általa vezetett bentlakásos intézményben elhivatott, jól képzett kollégák együttműködésével, a Bárczi-módszert szem előtt tartva folyt az oktató-nevelő munka. Később az intézmény új nevet kapott: ***Siketek Általános Iskolája és Nevelőotthona.*** Irányításával megszervezték a korszerű óvodai nevelést, amely a siketnéma gyermekek egyéni képességét felmérve, ahhoz alkalmazkodva játékos formában megalapozta a későbbi hallás- és természetes beszéd fejlesztését. A hallás- és beszédfejlesztő gyakorlatok mellett hangsúlyt fektettek a ritmusnevelésre is. Az aprólékos munka a beszédhangok fonetikai rögzítésétől, a szópárok, egyszerű mondatok képzésétől, a szájról olvasás, írás elsajátításától elvezetett az általános iskolai tantárgyaknak megfelelő 8 osztályos speciális képzésig. Az anyanyelvi tantárgyak szakszerű oktatása döntő jelentőségű volt.
A hallásnevelés végigkísérte a gyermekek intézetben eltöltött éveit, nemcsak a tanórákon, hanem a délutáni foglakozások során is. A megfelelő technikai feltételeket is igyekeztek megteremteni, így csoportos hangerősítő berendezéseket, majd fényforrásos automata ritmusjelzőt konstruáltak. Az intézetben folyó munka magas szakmai színvonalának biztosítása érdekében együttműködés folyt a pedagógiai szakszolgálat, a városi logopédia munkatársaival, szakmai munkaközösségek alakultak. A gyógypedagógus tanárok bekapcsolódtak a városi továbbképző tanfolyamokba, tanulmányutakat, ún. cserelátogatásokat szerveztek a társintézetekkel, rendszeresen részt vettek pedagógiai pályázatokon. Az Országos Pedagógiai Intézet és a Tankönyvkiadó felkérésére számos speciális szaktárgyi tankönyv született ezen időszak alatt.

Okos László maga is több iskolai tankönyvet írt a siketnéma tanulók számára 1960 és 1974 között. 1964-67-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán elvégezte a pedagógia szakot. A szakmai igényesség mellett mindig igyekezett az általa vezetett intézményben az oktatás, a bentlakás körülményeit is korszerűsíteni. Így sor került – a nagyobb beruházásokat említve – az óvoda felújítására, a konyha-ebédlő komplexum és egy új épületszárny megépítésére.

Munkája elismeréséül több kitüntetést kapott, többek között a *Kiváló Tanár*, a *Pedagógus Szolgálati Emlékérem* tulajdonosa lett. Szabadidejét legszívesebben horgászattal töltötte barátai társaságában.
Nyugdíjas éveiben is hű maradt hívatásához, elkötelezettségéhez a hallássérültek segítésében. 1997-ben megírta visszaemlékezését *„Huszonnyolc év a debreceni Siketek Általános Iskolája és Nevelőotthonában 1950-1978”* címmel, melyben a személyes élmények mellett szakmaszeretete és igényessége jól végigkövethető. Ebben a kötetben *Vasas György*, az iskola volt tanulója így ír: „Emlékeimből… Tanáraimat nagyon szerettem, jó emberek voltak, az igazgató bácsi is jó, nyugodt ember volt. Az iskola minden gyerekével törődött, hogy is alakul az életük… Mondhatom, kiegyensúlyozott az életem. Boldog ember vagyok.”

Kincses Gyula, a Kettesy Aladár Általános Iskola és Diákotthon nyugalmazott igazgatójának visszaemlékezése: „Hat évtizeden túl is nagy tisztelettel és megbecsüléssel emlékszem vissza Okos László kollégára, a debreceni Siketnémák Intézete igazgatójára. 1950-ben meghirdetett programjának fontos része volt a korai hallásnevelés, az optafontól az egyéni hallókészülékig vezető út közös keresése, a kis siketnéma gyermekek hallásának fejlesztése, s ezáltal az akusztikai információkat is könnyen felfogó és megértő gyermek társadalmai beilleszkedésének segítése.
Vallotta, hogy az intézetben legfontosabb a felvételi körzetből beiskolázott kisgyermek. Tudta, hogy az iskolai tanulmányaik befejezése után is figyelemmel kell követnünk életüket. Ennek segítésére szoros kapcsolatot épített ki a felnőtt siketek megyei szervezetével. Ekkor győződött meg arról, hogy jelentős részük – a szükséges iskolai végzettség híján – csak segédmunkási munkakört láthat el. Okos László számára a feladat adott volt, így Kakucsi Géza igazgató kollégával a felnőtt hallássérültek részére megnyitották a Dolgozók Általános Iskolája külön tagozatát. Ezáltal a négy féléves képzés után a siketnémák egy része magasabb szintű munkakörben tudott helytállni.
A kollégák szakmai felkészültségéről beszélgetések, óralátogatások során tájékozódott. Ez utóbbin külön figyelmet fordított arra, hogy a tanár a tanítás folyamatában az adott fogalmat, történést a nehezen érzékelhető akusztikai ingerekkel párhuzamosan milyen mértékben tudta érthetőbbé tenni vizuális információk segítségével. Okos László igazgató kollége mű-

ködésének 28 éve alatt a felkészült, sok szakmai és emberi értékkel rendelkező munkatársai közül hat intézeti és iskolaigazgatói és egy országos főtitkári állás betöltésére tette meg javaslatát, ketten pedig később főiskolai tanári állást töltöttek be."

Az 1990-es évektől a felnőtt hallássérültek kommunikációs nehézségei foglalkoztatták, hogyan boldogulnak a mindennapi életben, esélyegyenlőségük megteremtésének mik a lehetőségei.
Kidolgozott egy elsősorban televízióra alkalmazható, a jobb megértést segítő speciális módszert számukra.
2005-ben *„Megismerve segíteni – gondolatok a hallássérültek esélyegyenlőségéről"* címmel, ezzel kapcsolatos gondolatait, elképzeléseit magánkiadvány formájában meg is jelentette. 87 évesen ezt írta:
„Bármilyen indíttatással foglakozunk a hallássérültek rehabilitációjával, …a hallássérülteket egész életük során segítenünk kell, individuálisan, az ő igényeikhez alkalmazkodva…"

Élete utolsó pillanatáig terveket szőtt, emberi tartását, optimizmusát soha nem adta fel. Otthonában 2008. december 3-án csendben megpihent.

Lánya, DR. OKOS ÁGNES
Debrecen

OLÁH MIKLÓSNÉ dr. Erdélyi Mária (Vámospércs, 1929. január 15. – Debrecen, 1980. április 23.): matematika-fizika szakos középiskolai tanár, egyetemi docens

Édesapja, Erdélyi István először földműveléssel foglalkozott, majd 1952-ben „felajánlotta" az államnak a földjét és ezután nyugdíjba vonulásáig géplakatosként dolgozott. Édesanyja, Sándor Mária varrással foglalkozott. Mária egyetlen gyermekük volt.

Elemi és középiskoláit Debrecenben végezte.
1947-ben a Dóczi Leánygimnáziumban érettségizett. Kedvenc tantárgya a matematika volt, így 1947-ben a debreceni egyetemre iratkozott be matematika és fizika tanári szakra.
A család nehéz anyagi helyzete miatt a ***Dóczi Leánygimnázium Internátusában*** volt nevelőtanár 1948 szeptemberétől 1951 júniusáig.

Az egyetemen az algebra érdekelte, és így bekapcsolódott a Szele Tibor által vezetett algebrai iskola munkájába. A csoportelmélet területén végezte kutatásait. 1951-től egyetemi gyakornok, majd 1953-ig a ***debreceni Fazekas Gimnázium*** tanára. Középiskolai tanári diplomáját 1952-ben kapta meg.

1953-ban a ***KLTE Algebra és Számelmélet Tanszékén*** lett tanársegéd. 1962-től adjunktusnak, 1978-tól egyetemi docensnek nevezték ki.
Szele Tibor halála után Kertész Andor mellett végezte algebrai kutatásait. 1959-ben doktorált. Doktori értekezése: *Az n-algebrailag zárt csoportok elméletéhez.*
Erdélyi Máriának 4 csoportelméleti dolgozata jelent meg, ebből két cikk a doktori értekezés eredményeit tartalmazta.

Az Algebra Tanszék kiemelt feladata volt a tanárképzés. Mivel Erdélyi Máriának volt középiskolai tanítási gyakorlata, ezért rábízták az *Elemi matematika és módszertana* tantárgy programjának a kidolgozását, majd a gyakorlatok vezetését is. Hosszú ideig ő látta el a szakmódszertani tantárgyak oktatását. Több szakmódszertani témájú speciálkollégiumot tartott.

Az oktatómunka profiljának a megváltozása más irányba terelte tudományos munkásságát, szakmódszertani, oktatástörténeti kérdésekkel kezdett foglalkozni. Ebből a témából 25 közleménye jelent meg.

A doktori oklevél

Levéltári kutatások alapján kezdte vizsgálni a magyar matematikaoktatás történetét, az eredeti dokumentumokat vizsgálta, amiben segített latin nyelvtudása.

Külföldi tanulmányutakon gyűjtött anyagot, és eredményeiről neves folyóiratokban és tudományos konferenciákon tartott előadásokban számolt be. Foglalkozott a magyar, az olasz, a norvég, a román és a szovjet matematikaoktatás reformtörekvései mellett a hazai matematikatanítás neves alakjaival (Kerekes Ferenc, Brassai Sámuel), a gyakorló gimnáziumok szerepével, a tanárképzéssel, illetve az 1777-es Ratio Educationisszal. Ebből a témából írta kandidátusi értekezését is.

A disszertáció címe: *Matematikaoktatásunk a két Ratio idején (1777-1848).* A kandidátusi értekezés 1979-ben készült el.

Sajnos a disszertáció megvédését már nem érte meg. Betegágyán még olvasta a pozitív opponensi véleményeket. Halála után, 1982-ben posztumusz kapta meg a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot.

A disszertáció bírálói: a matematikusok részéről Szendrei János tanszékvezető főiskolai tanár, a neveléstudomány részéről Mészáros István professzor volt.

Szendrei János véleménye: „Az értekezés 8 fejezetre oszlik. A vizsgált időszak előzményeivel foglalkozik az I. fejezet. A két Ratio tanterveit, tankönyveit, a módszertani útmutatásokat, valamint a módszertani segédeszközöket és matematikai könyvtárakat elemzi a II-V. fejezet. A tanítás fontos feltételével, a tanítók és tanárok képzésével és felkészültségével foglalkozik a VI. fejezet. A tanítás helyzetét, az osztályozás, a vizsgák, valamint a tehetséges tanulókkal való foglalkozás vizsgálatát tartalmazza az utolsó két fejezet. Az értekezés összegzéssel zárul.

Az értekezés körültekintő, alapos munkát tükröz Nem sajnálta a szerző a fáradságot venni ahhoz, hogy a témában szinte valamennyi fellelhető dokumentumot áttanulmányozza, és azokat elemezze.

Az értekezés tartalmi érdeme vitathatatlan a matematikaoktatásunk szempontjából, hiszen egy jelentős korszak feltárását végzi el. Nagy elmélyültséggel és lelkiismeretes, tudományos alapossággal rámutat a pozitívumokra, az előremutató törekvésekre, s ugyanakkor részletes alapossággal feltárja a matematikaoktatás problémáit is a formalizmus, a gondolkodásra való nevelés területén, a pedagógusképzésben, annak erkölcsi, anyagi és társadalmi elismertségének hátterét. Az értekezés megfogalmazása és kiállítása mintaszerű."

Brassai Sámuelről készített munkáját Gazda István vezetésével a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai digitalizálták.

Alapos és jó oktató volt. Óráira lelkiismeretesen felkészült. A Matematika Tanszékcsoport levelező oktatásának volt a felelőse. Aktívan részt vett a tanártovábbképzésben. Jegyzetet, példatárat készített. A levelezős hallgatók felelőseként sokat tett értük, lelkén viselte sorsukat, segített megoldani problémáikat.

Közösségi tevékenysége sokoldalú volt. Tevékenykedett mint szakszervezeti bizalmi, később kari szakszervezeti vezetőségi tag és ifjúsági felelős. Tagja volt a Bolyai János Matematikai Társulatnak. A BJMT és a Művelődésügy Minisztérium számos szakbizottságában vett részt..

Sajátos egyéniség volt. Aggályos és magát őrlő, befelé forduló, meleg lelkű, érzékeny és segítőkész ember. Sokszor fordultak hozzá problémáikkal a hallgatók, és ő készségesen segített

nekik a megoldásban. Erősen érdekelték a társadalom problémái. Ő volt Szele Tibor szüleinek az istápolója, ő kezelte az Intézetben a Szele család számára felajánlott havi anyagi segítséget.
Szeretett szépirodalmi műveket olvasni és színházba járni.
Nagyon szerény volt. Vitákban halk szóval és csak kifejezett kérésre fejtette ki véleményét.
Munkabírása, akaratereje és önfegyelme csodálatra méltó volt. Különösen kitűnt ez, amikor már súlyos beteg volt. Az utolsó pillanatig dolgozott, bár tudta, hogy nincs sok ideje hátra.
Nagyon szerette a családját. Életének utolsó időszakában idős édesanyja és férje sorsa miatt aggódott.

1967-ben ismerkedett meg Oláh Miklóssal (†2006) a DVSC Természetbarát Szövetségében és 1968-ban kötött házasságot vele. Oláh Miklós a MÁV Járműjavító kocsi villamos részlegének volt a vezetője. Közös hobbijuk, az utazás és a természetjárás kötötte őket össze. Gyermekük nem volt.

Oláh Csaba Miklós megemlékezése édesapja első feleségéről:
„Édesapám sokszor mesélt első feleségéről (Marikáról), elbeszélései alapján egyszerű, szerény embernek ismertem meg. Munkájában végtelenül szorgalmas és kitartó volt. Tanárként szigorú (emlékeim szerint még az 1-es érdemjegyért is teljesíteni kellett), ám igazságos, lelkiismeretes és segítőkész volt. Tanítványai szigorúsága ellenére nagyon tiszteltek és szerették. Oktatói elhivatottságát mi sem bizonyítja jobban, hogy mikor betegsége miatt már nem tudott az egyetemen vizsgáztatni, saját otthonában fogadta hallgatóit.
Édesapám nem volt a tudományos élet szereplője, de büszke volt feleségére, és végtelenül tisztelte. A szakértelmet és szorgalmat mindenkiben becsülte, akármilyen területről is legyen szó. Soha senkit nem nézett le, és mindenkinek, mindig megadta a tiszteletet.
Nagyon szerette a természetet, édesapámmal is így ismerkedtek meg.
Másik nagy »szerelme« az utazás volt. Sokat utaztak édesapámmal, számos országban jártak. Utazásaik során legtöbbször egyszerű diákszállókban szálltak meg, ahova szinte csak aludni jártak. A nap legnagyobb részét városnézéssel, túrázással, az adott ország és kultúra megismerésével töltötték s nem napokig elnyúló pihenéssel. A felfedezés, megismerés vágya ekkor is hajtotta.
Betegségének jelei egy romániai, bukaresti előadásán mutatkoztak meg először. Rosszullétét követően édesapám ment érte és hozta haza. Betegségét az utolsó pillanatig méltósággal tűrte.”

Főbb munkái:
– Kerekes Ferenc nézetei a matematika oktatásával kapcsolatban. In Acta Paedagogica Debrecina, 1965, 57-67.
– A matematikatanítás vázlatos hazai története, In A matematikatanítás módszertanának néhány kérdése, Tankönyvkiadó, 1972, II. kiadás 1977.
– Brassai Sámuel a matematikai műveltségért, In Pedagógiai Szemle, 1973, 5. szám, 415-425.
– Matematikai tankönyvek a két Ratio idejében (1777-1848), In Pedagógiai Szemle, 1977. II. szám 1028-1036.
– Az 1777-i Ratio Educationis és a matematikaoktatás, In Magyar Pedagógia, 1977. 3-4. szám, 435-444.
– Az 1777-es Ratio Educationis és a pedagógusképzés, különös tekintettel a matematika oktatására, In Kétszáz éves az I, Ratio Educationis, Nyíregyháza, 1977. 44-62.
– Adalékok matematikaoktatásunk történetéhez (1777-1850), in: Tanulmányok a magyar nevelésügy 17-20. századi történetéből, Akadémiai Kiadó, 1980, 153-167.
– Matematikaoktatásunk a két Ratio idején (1777-1848), kandidátusi értekezés, kb. 10 ív, Debrecen, 1979.

Források:
- A KLTE oktatóinak visszaemlékezései
- Az Egyetemi Élet 1980. május 23-i számában megjelent megemlékezés
- Oláh Miklós, Oláh Csaba Miklós visszaemlékezése
- www. Debrecen.hu
- Fogarassy Zoltán: A debreceni Református Dóczi Leánynevelő Intézet története (1838-2013) Debrecen, 2013, 164.

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ
matematikatörténész
Debrecen

DR. ORBÁN JÓZSEFNÉ dr. Apáthi Jolán (Érszakácsi [ma Románia], 1904 – Debrecen, 1998): magyar-német szakos középiskolai tanár, igazgatóhelyettes, vezetőtanár

Édesapja, Apáti Imre kereskedő, édesanyja, Sipos Jusztinia háztartásbeli. Anyjának második férje, Szikszai György nevelőapjaként gondoskodott róla miután Budapestre költöztek.
Elemi iskoláit Szakácsiban végezte. A budapesti gimnáziumi évek után, mivel jól tanult, a Pázmány Péter Tudományegyetemre került magyar-német szakra. Ott szerzett tanári diplomát, majd doktorált magyar nyelv és irodalomból. Az 1930-as években férjhez ment Ács Józsefhez, akivel még az egyetemen ismerkedett meg. Sajnos, férje súlyos cukorbetegségben hamar meghalt.

A második világháború után 1946-tól ***Nyíregyházán a Kálvineumban*** tanított. Ott vált tapasztalt és sikeres tanárrá. 1951-ben házasságot kötött Orbán Józseffel, vele költözött Debrecenbe, mivel férje a debreceni megyei SzTK igazgatója volt.
Debrecenben először a ***Csapókerti Általános Iskolában*** tanított. 1952 szeptemberétől az államosított Dóczy Református Leánygimnázium épületében megalakuló ***Kossuth Lajos Leánygimnáziumba*** került dr. Nábrádi Mihály igazgató mellé igazgatóhelyettesnek.
Nehéz, mértékadó feladatok várták. A sok közül: egyházi iskolából állami iskolát formálni, az új felettes hatóságokkal – mint Megyei Tanács, majd a Városi Tanács, az Egyetem – megismerkedni, kapcsolatot teremteni a politikai, társadalmi szervezetekkel stb. Mindezekben segíteni az iskolavezetést. Beszédeket mondani, sokat írni, előadásokat tartani.
Általános helyettesi teendők ellátásában pontos, alapos, a szakmai-pedagógiai munkában minőségi munkát elváró helyettesnek indult, és maradt mindvégig. Általános műveltsége, német-francia nyelvtudása, tájékozottsága imponáló volt a tanárok, a tanulók, sőt a szülők körében is. Sokan a tanulók közül szigorúnak tartották, ugyanakkor igazságosnak, s általában kedves-mosolygós „Joli néninek” ismerték.

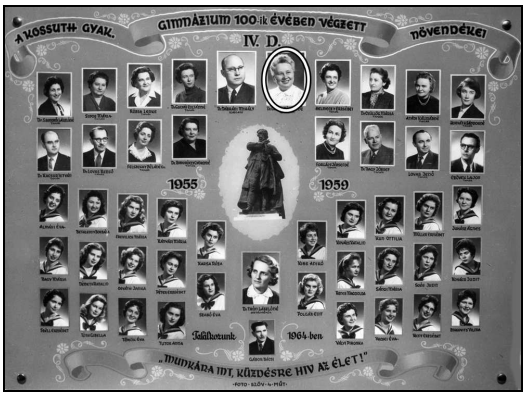

Az 1959-ben érettségizettek tablóján

Dr. Nagy Mihályné Nyáry Erika, volt tanítványa és barátja így emlékszik vissza:
„1952-ben a 2. c osztály magyartanáraként ismertük meg Joli nénit. Kiegyensúlyozott, mosolygós egyénisége, szeretetteljes tanítási módszere, kiemelkedő tantárgyi ismerete lenyűgözte a 43 lányt. Én már korábbról ismertem, mert a Csapókerti Általános iskolában tanított, és családom tagjai szintén ott éltek és tanítottak. Akkor sok »tanári esti beszélgetése« volt a tantestületnek, s mint ott lakó pedagógusivadékot engem is behívtak azokra. Öröm töltött el, Joli néni iránti szeretet és bizalom, mikor a Dóczyból Kossuthtá váló gimnáziumban tanárként köszönthettem osztályunkban. Élveztem óráit. Később magam is magyar-latin-orosz szakot végeztem a KLTE-n.
Szakválasztásomban neki is szerepe volt. Református elemi után 10 évesen lettem a Dóczy tanulója, állandó szavalója, énekkezdője, magyar és más szakkör vezetője, az iskola színházszervezője. Az Illyés Gyula Fáklyalángjának előadása előtt az iskola nevében Szabó Lőrinccel együtt én köszöntöttem a szerzőt az iskola első emeleti folyosóján, bordó rózsacsokorral.
Még egy konkrét emlék: Madáchtól Az ember tragédiáját és Ady istenes verseit a »kommunizmusban« tilos volt tanítani. Ezért az új tankönyvből év elején ki kellett tépni az idevonatkozó lapokat pártutasításra

Joli néni felügyelete alatt, aki könnyező szemmel adta a szomorú instrukciókat. Kisvártatva megszólalt: *Lányok! Ne dobjátok el e lapokat! Otthon olvassátok el, őrizzétek meg!* – Így helyettesként is jellemes ember maradt!”

Orbán Józsefné és Illyés Gyula kézfogása az iskolában, a Fáklyaláng debreceni bemutatója évében

Szociális érzéke, protestáns eredetű erkölcsisége, humanizmusa indította arra, hogy hátrányos helyzetű tanulóknak, szülőknek, kartársaknak (kényes kérdésekben is) segítséget nyújtson.

Megjelenésére sokat adott: gondosan fésült haj, szépen vasalt blúzok a leánygimnáziumban minta volt. Nagyon érdekelték a nőnevelés speciális pedagógiai kérdései (tanácsadás, felvilágosítás stb.).

Hogyan él bennünk, a mi emlékezetünkben, akik akkor fiatalon, kezdőként kartársai voltunk? Most is felidéződik mosolygós, kedves tekintete. Gyakran hospitált, látogatta óráinkat. Különösen a fiatal, kezdő tanároknak reális órabírálataival nagy segítséget nyújtott. Minden ilyen órát alapos megbeszélés követett. Először a jót mondta el, dicsért is, majd a rosszat. Örült, ha dicsérhetett, de soha nem hallgatta el – és mi szívesen is vettük – bíráló megjegyzéseit, mert mindig igyekezett módszertani tanácsokat adni a hibák kijavítására.

Sokat segített annak tudatosításában, mennyire fontos a tanítás mellett, az ismereteink átadásán túl a nevelés, a gyerekek szeretete, jellemük formálása, életkori sajátosságaik figyelembe vétele. Ez utóbbit különösen akkor éreztük nagyon fontosnak, amikor egy időben tanítottunk általános iskola ötödikes és érettségiző osztályokat. Megtanultuk tőle, hogy eredményesen tanítani, együtt dolgozni a tanulókkal csak rendben, fegyelmezett viselkedésű osztályban lehet.

Követendő példát láthattunk egész életmódjában: minta volt állandó önképzése, nyelvtanulása, művészetek iránti érdeklődése, a világ megismerésének vágya, sok utazása, optimista életszemlélete, szépen berendezett lakása, példás házasélete.

A tantestületi értekezleteken is nyíltan, őszintén elmondta véleményét. Mindig derűsen, nem indulatosan. Tekintélye volt. A pedagógia és a módszertan gyakorlati művelése erőssége volt saját osztályaiban is. Az osztályfőnökök nevelőmunkáját kiemelten figyelte.

A tanárképzés támogatása maradandó érdemei közé tartozik. 1952 és 1959 között a tanárjelöltek gyakorlását Debrecenben a Fazekas és a Kossuth gimnázium látta el. A hallgatók gyakorlási ideje a negyedik egyetemi évben 9 hét (!) volt. A vezetőtanárok, tanárjelöltek irányítását, ellenőrzését az igazgatóhelyettes végezte. (Akkor még nem volt külön státusz erre a munkára.) Orbánné és az igazgató kezdettől fogva látta, hogy a 9 hét szánalmasan kevés a jövendő tanárainak felkészítésére. Ugyanígy vélekedtek az egyetemen is, főleg dr. Jausz Béla, a Pedagógiai Tanszék professzora, aki végül rektorként elérte 1958-ban a tanárképzés törvényének reformját: az egyetemi ötödik évet, évi 6 hónapot fordítottak gyakorlásra. 1958 azonban a kezdetektől messze volt, s közben Orbánné mindent megtett, hogy a 9 hét is eredményes legyen. (Előadások, óralátogatások, egyetemi vezetőkkel való tárgyalások, patronátus szervezése, vezetőtanárok képzése, bemutató órák.) Megemlítendő, hogy „Joli néni” maga is tartott ilyet úgynevezett „nehéz témákból”: Tolsztoj, realizmus (világirodalom), Ady-versek, Nyugat. Az egyetem értékelte a gimnázium, különösen Orbánné tanárképzési munkáját. Láthatóan nagyon örült a Kiváló Munkáért kitüntetésnek (1955)

Erre a pedagóguspróbáló időre esik még az, hogy – gyermeke nem lévén – árván maradt unokahúgát több évig nevelte, taníttatta.

A sok munka után, elérve az akkori korhatárt, nyugdíjba vonult. Nyugdíjasként is tartalmasan, aktívan élt. Figyelme az iskola egésze, a tanárképzés változásai iránt megmaradt. Mindig örült hajdani istápolt fiatal tanárai, tanítványai látogatásának, és annak, hogy 90. születésnapján az iskola igazgatósága külön meglátogatva felköszöntötte.

Sokat utaztak férjével. Felelevenítette nyelvtudását, még eszperantó nyelvvizsgát is tett. Olvasott klasszikus és kortárs irodalmat, történelmi, földrajzi, politikai műveket is.
Ismét megözvegyülve halálukig összetartó baráti körben élt. Barátai: Fazakas Katinka, Üveges Petronella, Schneider Mária, dr. Imre Gáborné, Futó Klára, Rózsa Lenke. (Mindannyian Debrecen közismert és elismert pedagógusai voltak.)

Végül a Nagy Csengő az Órák befejezését jelezte… 1998-ban 94 éves korában unokahúga szerető gondozásában csendesen megpihent.

Forrás:
- Unokahúga, Sipos Ilona adatszolgáltatása
- Családi és munkatársi visszaemlékezések
- Az iskolamúzeum dokumentumai

Kollégái,
DR. SZÁSZ LAJOSNÉ
és DR. SZENDRŐI LÁSZLÓNÉ
Debrecen

OROSZLÁNY PÉTER (Sirok, 1949. április 4. – Budapest, 2006. május 28.): agrármérnök, mérnöktanár, oktatáskutató

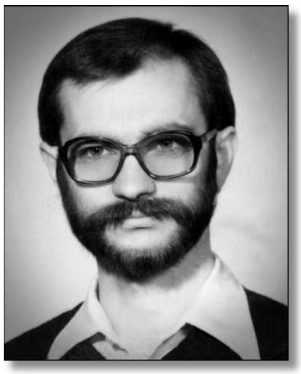

Apja, Oroszlány Endre erdőmérnök, aki szerette volna, ha fia a nagybácsi nyomdokaiba lép és agrárpályát választ. Anyja, Mohácsy Krisztina négy gyermekük nevelésében jeleskedett.

Péter az általános és középiskolai tanulmányait Győrben végezte, majd a szülői ráhatás eredményeként a Gödöllői Agrártudományi Egyetemre felvételizett. Ebben az időszakban egy baráti társaságban ismerkedett meg Pócsi Ilonával, aki Budapesten a Vegyipari Egyetem hallgatója volt. Az ismeretségből barátság, majd szerelem szövődött, s a fiatalok közös jövőt terveztek, 1973-ban kötöttek házasságot.

Péter a diploma megszerzése után a Filaxiánál helyezkedett el, ahol kutatómunkát végzett, később figyelme a pedagógia felé fordult.
Ismét egyetemista lett, nappali tagozaton folytatta tanulmányait a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Tanárképző Intézetében, 1979-ben mérnöktanári végzettséget szerzett.
Pedagógusként kollégiumi nevelőtanár lett a ***budapesti 45. sz. Ipari Szakmunkástanuló Otthonban*** (ma ***Kós Károly Kollégium***), ahol elsősorban Szabolcs-Szatmár megyéből származó gyenge képességű tanulókkal foglalkozott.
1982 és 1986 között a kollégiumi nevelés megújítását célzó reformpedagógiai programot dolgozott ki kollégáival. Itt kötött életre szóló barátságot Gődény Endrével, akinek néhány írását megjelentette digitalizált, illetve nyomtatott formában.

Feleségével 1982-ben nevelőszülei lettek Dorogi Sándornak, aki négy évet töltött náluk. Ezen időszak alatt megtapasztaltak számtalan nevelési nehézséget, ennek ellenére, kapcsolatuk a gyermek felnőtté válása után is tartott.

1986-tól 1988-ig a ***Czóbel Ernő Középiskolai Kollégiumban*** folytatta nevelőtanári munkáját, közben a ***Hajózási Szakközépiskolában*** biológiát tanított.
1988-ban az újonnan megalakuló ***Alternatív Közgazdasági Gimnázium*** (AKG) tanára lett, a kezdetektől részt vett az iskola pedagógiai programjának kidolgozásában. Megválasztották a természettudományi tantárgyblokk vezetőjének, feladatai közé tartozott ezen tantárgyak tantervének kidolgozása, összehangolása és az iskola biológia tankönyvének megírása. Kezdeményezte egy új tantárgy, a tanulásmódszertan létrehozását, melynek kidolgozta részletes tantervét, összeállította a tananyagát. A tantárgy tanításának és elterjesztésének segítésére tanulásmódszertani oktatócsomagot állított össze, melyhez az audiovizuális eszközökön és számítógépes olvasásfejlesztési programon kívül három tankönyv és segédkönyv tartozott.

1992-ben a belépő évfolyam egyik patrónusa és évfolyam-osztályfőnöke volt.

Kezdetektől részt vett az AKG tankönyvkiadásának megszervezésében, 1994-től 1996-ig a tanítás mellett az AKG Kiadó vezetői tisztségét is ellátta.
1996 őszén megalapította a *Tani-tani* című periodikát, az alternatív pedagógia folyóiratát, melynek több mint nyolc évig volt a főszerkesztője (ezen időszak alatt 25 szám jelent meg).
A játékpedagógia iránti érdeklődéséből fakadóan akkreditáltatta *A játék és a gyermeki személyiség fejlődése I és II.* tanári továbbképzéseket.
2001-ben felkérést kapott az Arany János Tehetséggondozó Program szakértői csoportjában való részvételre, a Tanulásmódszertani és kommunikáció blokk 360 órás tantárgyi program kidolgozására, melyet örömmel vállalt.
2003-ban megújította és akkreditáltatta *A tanulásmódszertan tanítása* programját, majd az országos érdeklődésre való tekintettel „multiplikátorokat" képzett. A közel 20 fős munkacsoport (ma Oroszlány Péter Módszertani Műhely) rendszeres összejövetelein Péter szellemi irányítása mellett képezte magát. A műhely tagjai rendszeresen tartottak továbbképzéseket az ország általános és középiskoláiban, megerősítve a Péter nevével fémjelzett program hatását. A tanulásmódszertani könyvek is megújultak: 2003-ban az általános iskolák felső tagozatának, 2004-ben pedig a középiskoláknak készített tankönyvek és tanári segédkönyvek jelentek meg. Felesége, Ila minden munkájában támogató társa volt.

A tanulásmódszertani tréning résztvevői Hajdúszoboszlón a Gönczy Pál Általános Iskolában

Tizenkét esztendős iskolafejlesztői gyakorlata, pedagógiai programkészítői, tantervfejlesztői és tankönyvírói tapasztalata és a képességfejlesztő pedagógiában való munkássága alapján bekerült az Országos Szakértői Névjegyzékbe.
1990-től tanári továbbképzéseket vezetett, a 15 év alatt több mint 3000 pedagógus vett részt a tanfolyamain, melyek elsősorban a tanulásmódszertan kérdéseiről, valamint a játékos személyiségfejlesztésről szóltak.

2001-től a tiszacsegei Általános Iskola és Szakiskola Pedagógiai Programjába, helyi tantervébe is beépült a tanulásmódszertan és a játékpedagógia. Az általa vezetett tanfolyamokon a tantestület tagjai nagy lelkesedéssel vettek részt. Aktivitásukat a tanulás tanítása iránti érdeklődésük, az előadó lenyűgöző személyisége és gazdag tapasztalati tudása indokolták. Évek óta foglalkoztunk a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatását segítő programok adaptálásával, a Péter által kidolgozott tanulásmódszertan közérthető megfogalmazása, logikus felépítése tette lehetővé, hogy beépült mindennapi munkánkba. Iskolánkban tartott képzései során tanácsaival segítette az iskolavezetés, a kollégák munkáját, lektorálta a Tiszacsegéről szóló olvasókönyvünk munkafüzetét. Óralátogatásai élményszámba mentek, egy-egy mosollyal, biztató szóval képes volt a feszültség oldására tanárban, diákban egyaránt. A tantestületünkből Bodogán Istvánné és Minier Mária Magdolna a Péter által vezetett Módszertani Műhelyben is fontos szerepet vállalt, képzéseket, bemutató órákat tartottak az érdeklődő iskolák számára. Intézményünk Pedagógia Programjának ma is része az Oroszlány Péter-féle tanulásmódszertan.

Ő is folyamatosan képezte magát: 1994 és 1996 között elvégezte a *Waldorf Posztgraduális Tanárképzés* három féléves kurzusát, majd 1996 és 1999 között a *Michael Institute of Spatial Dynamics* (Anglia) első magyarországi *Bothmer-gimnasztikai és térdinamikai képzését.*
Az új ismeretek elsajátítása során is maximalista volt, olyan mélységeiben ismerte meg a tananyagot, hogy e témákban is indított tréningcsoportot.
2003 szeptemberétől – Hoffman Rózsa meghívására – ***Piliscsabán a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának***

Pedagógia Tanszékén tanított, tanári képességfejlesztő szemináriumot vezetett. Határozott idejű szerződése a következő év májusában lejárt, de ősztől már kinevezett dolgozója lett az egyetemnek, adjunktusként neveléselméletet, didaktikát és tanári képességfejlesztő kurzus keretében tanulásmódszertant tanított.

2005-ben súlyos betegség támadta meg szervezetét, de a kórral szemben is kitartóan küzdött, élete utolsó percéig dolgozott, átgondolta a dinamikus olvasásfejlesztés alapjait. A kidolgozott dokumentáció a negyedik évfolyamtól készült el, kiadása folyamatban van.
2006. május 28-án földi pályafutása véget ért, emléke, tanításai szívünkben, munkánkban tovább élnek.

Feleségén kívül számtalan kedves barát, munkatárs vette körül, segítette munkáját, alkotótársként is számon tartottuk őket. Az alábbi gondolatokat *Winkler Márta* fogalmazta meg:
„Életképeket őrzök, amelyekben Oroszlány Péter finom lényével, halk szavú, mosolygó kedvességével, szerénységével, az emberekhez való szeretetteljes odafordulásával írta be magát emlékezetembe. Azokat az alkalmakat is hasonlóképpen őrzöm, amikor nagyon határozottan érvelve keményen védte meg álláspontját, gondosan felkészülve rá, nagyon férfiasan, de sohasem gorombán.
Egy időben kezdtünk el az oktatásügy problémáival foglalkozni, én alsó tagozatos iskolát alapítottam, Péter pedig az alakuló Alternatív Közgazdasági Gimnázium indító-szervező csapatának volt tagja. Csak távolról tudtunk birkózásainkról, személyesen talán Pilisborosjenőn, az Oktatási Központban találkoztunk először. Nagyon könnyű volt kapcsolatba kerülni Péterrel, azonnal szimpátiát váltott ki az emberekből mindenütt.
Az általa indított szaklapok cikkgyűjteményével nyerte és tartotta meg a figyelmemet, nagyon nagy gonddal válogatta meg az interjú alanyait, a cikkek íróit, a témaköröket, amelyeket jelentős szakemberek nagyon odaillő idézeteivel körített, az adott gondolatkörre lelkileg is ráhangolva olvasóit. Örömet szerzett, amikor a velem készített interjú mellett Karácsony Sándor számomra fontos gondolatait találtam.
Mindig örültem annak is, amikor bejött az óráimra, szívesen volt ott velünk, az óra részleteit különösen jó felvételeivel örökítette meg. Az egyik ilyen alkalom József Attila Indiában, hol éjjel a vadak című szép versének a feldolgozása volt, amit második osztályosokkal dramatikus játékhoz készítettünk éppen elő. Megható, ahogy a gyerekek arcáról olvasnak a jól kiválasztott pillanatok fotói. Ugyanerről az osztályomról filmet rögzíttetett szakemberekkel Péter, mely filmen interjút vett fel velem, és a tanóra részleteivel illusztrálta is az elhangzottakat. A tanítás gyönyörűsége címet ő adta a filmnek, az interjúból választotta ki.
Tanítóknak szóló szaklapba sorozatos interjú alapján tantárgy-pedagógiai és módszertani cikkeket készítettünk, amelyeket remekül megszerkesztett Péter. Gondja volt a nevelési vonatkozások hangsúlyozására is.
Ritkán adódik életünkben, hogy teljes harmóniában tudjon két ember együtt dolgozni, boldog voltam, ha alkalom adódott együttműködésünkre. Szokásom, hogy előadásaim előtt megénekeltetem a hallgatóságomat. Azzal a kedves kánonnal teszem ezt, amelyet Pétertől és feleségétől, Ilától tanultam egy Tatabányán rendezett szakmai napról hazavezető autóúton.”

Mi a titka Péternek? A kérdésre a választ *Merényi Zsuzsától*, a baráttól, munkatárstól kapjuk:
„*»Jót, s jól!«* Ez az első gondolat, ami mindenen áthatolva erősödik bennem.
16 éves ismeretségünk alatt keresve sem találok olyan dolgot, amihez ne ennek szellemében nyúlt volna.
Az AKG-ban meghirdetett első tanfolyamai egyikén találkoztunk. A találkozásból elkötelezett munkakapcsolat, barátság lett. A rendszerváltó Magyarország első alapítványi iskolája pedagógusközösségének lettünk alkotó tanárai. Sok munkával, sok vitával, sok küzdéssel az oktatásügy reformjáért, egy új iskoláért, új módszerekért.
Nem Péter az egyetlen, akinek első diplomája nem tanári diploma. Mégis a legtudatosabb pedagógussá lett, s ebben bizonyára döntő szerepe volt a 9 éves kollégiumi nevelőtanári munkának. A Szabolcsból felkerülő gyerekek segítése adhatta a lökést, hogy a tanulási nehézségekre megoldást találjon. Elkezdte, érlelte, csiszolta fáradhatatlanul, tudjuk, szinte az utolsó percig. A gyerekek problémáiból indult ki, és eljutott az iskola, a tanárok, a taneszközök, a társadalom, az oktatáspolitika alapproblémáihoz. Könyvek, filmek, programcsomag, a *Taní-tani* periodika, majd a *Tan-műhely* számai és számtalan tanfolyam, konferencia, előadás (határom innen és túl) jelzik, hogy milyen komolyan vette a feladatot.
»Totus in illis« Teljes beleéléssel – ajánlotta tanulási tanácsaiban, és maga is mindig így csinálta.
Minden írásában, előadásában, tanácsában Ő maga köszön vissza. Nem mondott, írt, ajánlott olyat, amit ne szűrt volna át saját magán, amiről nem volt meggyőződve maga is. Ezt a belső hitet, meggyőződést volt képes közvetíteni. Prófétikus küldetéstudattal, elkötelezettséggel végezte a maga által kijelölt munkát. Kereste az értékeket, és kötelességének érezte megmutatni azokat.

Hozzájárult ahhoz, hogy szunnyadó, kételkedő pedagógustársadalmunkat fölrázza. Érettebbé, gazdagabbá, erősebbé, elkötelezetté tette. Biztatott, hogy nézzünk rá újra és újra arra a folyamatra, amit naponta, beszürkülve, elfásulva végzünk. Megtanított minket újra énekelni, játszani magunk örömére, és iskoláinkban tanítványaink épülésére."

Köszönetet mondok feleségének, barátainak, kollégáinak, tanítványainak azért a szeretetteljes törekvésért, amely segített hiteles képet adni Oroszlány Péterről, az emberről, aki őszinte, igaz pedagógusként élt és alkotott közöttünk.

FARKAS JÁNOSNÉ tanár
Tiszacsege

„A pedagógusok munkája a világ egyik leginkább tudás-intenzív,
az egyik legnagyobb hozzáadott értéket produkáló
és az egyik legnehezebb munka a világon.”
(Radó Péter)

Ö

ÖTVÖS LÁSZLÓ (Hajdúnánás, 1911. november 6. – Nyíregyháza, 1995. december 19.): középiskolai és tanítóképző intézeti tanár

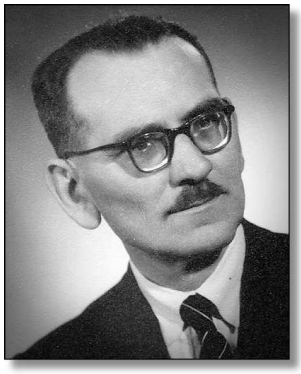

Ötvös László nevét meghallva nagyon sok Nyíregyházán végzett diák idézi fel tekintélyes, de barátságos alakját. Korábbi munkahelyei után 1947-től nyugdíjazásáig folytatta itt oktató-nevelő munkáját.

Hajdúnánáson született szegényparaszti családban, Ötvös László és Csiszár Julianna elsőszülött gyermekeként. Három testvére volt. Szülei a négy gyermek közül egyedül csak őt taníttatták nehéz anyagi helyzetük miatt.

Elemi iskoláit szülővárosában végezte kitűnő eredménnyel. Gimnáziumi tanulmányai is idekötötték. Középiskolásként nagy érdeklődést mutatott a biológia iránt. Tanára, Igmándy József meggyőzte szüleit, hogy tanítványa tovább folytathassa a tanulást, s beiratkozzon az egyetemre. Ehhez még anyagi segítséget is nyújtott. Így László 1930-ban a Debreceni Tisza István Tudományegyetem biológia-földrajz szakos hallgatója lett.

Mindennap vonattal utazott Debrecenbe, s mikor este hazaért, bizony lámpafénynél kellett tanulnia. Szorgalmas diákja volt Soó Rezső professzornak. Sokszor még az éjfél is a tankönyv mellett találta.

Kevés szabadidejében gimnazisták korrepetálását vállalta, hogy a tanulmányaihoz szükséges pénzt előteremtse. Nyaranta pedig szintén ilyen célból zsákolással keresett pénzt a helyi „Csihamalomban”.

Mérhetetlen tudásvágyát bizonyítja, hogy gyalogszerrel bejárta Ausztriát..

SEHR GEEHRTE HERREN!

Ich bin ein ungarischer Tourist. Der Zweck meiner Fahrt ist die österreichische Nation, ihre Sitten und Volkstrachten und das wunderbare Reich der Alpen kennen zu lernen.

Ich bin also entschlossen, wenn auch zu Fuß und unter vielen Entbehrungen zu dieser Nation zu gelangen von der ich soviel Gutes und Liebliches gehört habe und werde ich die herrlich schönen Gebirgsgegenden der Alpen sehen, die die schönsten Träume meiner Kindheit waren.

Ich bitte um Ihre gutgesinnte Unterstützung während meiner Reise.

Empfangen Sie meinen besten Dank dafür.

Ladiszlaus Ötvös
Prof. der Geographie
Mitglied d. Ung. Touristenvereines

Készíttetett egy kísérőlapot, melyen bemutatkozott,
hogy ő egy magyar turista,
aki szeretné megismerni Ausztriát

Mikor megérkezett egy-egy városba, felkereste a polgármestert, és további útjához támogatást kért. Így aránylag kevés saját pénzzel igen sokfelé megfordult. Élményeit egy albumban gyűjtötte össze. Hazánk megismerése legalább enynyire érdekelte. Itt főleg a botanikai ismereteit bővítette. Bejárta Magyarország különböző tájait, ahol növényeket, rovarokat gyűjtött. Egy ilyen útja során a Zempléni-hegyekben megmarta egy vipera. Mivel tudta, hogy a méreg felszívódása halálos, és nem ér le a faluba, ahol segítséget kaphat, maga cselekedett. Ingével elkötötte lábát, megtüzesítette bicskáját, és kivágta a marás helyét, hogy eltávolítsa a mérget. A viperát kipreparálta, s Hajdúnánáson egy üvegben még gyermekkorunkban mi is láttuk.
A kígyómarás nyomát pedig lábszárán örök életen át viselte.

Az egyetem elvégzése után Miskolcon tanítóképző intézeti tanári oklevelet is szerzett 1937-ben. Tanulmányai befejezése után, mivel akkor igen nehéz idők jártak, ínségmunkásként dolgozott.
Tanári pályájának első évei viszontagságosak voltak. Tanított ***Miskolcon***, ***Nyírbátorban***, ***Tiszaújlakon***, ***Beregszászon***, majd 1940-ben ***Munkácson*** a ruszin tanítási nyelvű tanítóképzőben.
Ekkor már nős volt és egy leánygyermek apja. 1943-ban megszületett második gyermeke.

1944-ben a kassai Közérdekű Munkaszolgálatos Zászlóalj 4. őrszázadába kellett bevonulnia. (Ez a csökkent munkaképességűek egysége, mivel ő gyengén látó volt.). Családja ekkor hazaköltözött az anyai nagyszülőkhöz Hajdúnánásra. 1945 áprilisában fogságba esett. 27 hónapot töltött Jerevánban az Ararát-hegy lábánál. Itt kőfejtőben dolgozott. Munka közben egyszerű társai kérdezgették: „Professzorkám, mesélj erről, mesélj arról…!” Így az állatvilág különböző csodáiról mesélt. Az őrök felfigyeltek a professzor megszólítására, és felettesei faggatni kezdték, hogy hogyan lehet ő közkatona. Az oroszoknál ugyanis az iskolai végzettséghez magasabb rang is párosult. Később megtették raktárosnak, mivel értett a ruszin nyelven.

Mikor 1947-ben hazatért a fogságból, Nyíregyházára költözött a családjával. Azért esett választása erre a városra, mert a felajánlott helyek közül ez esett legközelebb Hajdúnánáshoz, ahol szülei éltek. Így ***Nyíregyházán*** az ***Állami Tanítóképző Intézetben*** kezdett tanítani. Itt az iskola kollégiumában nevelőtanári állást is betöltött. Szigorú, de következetes tanár volt.

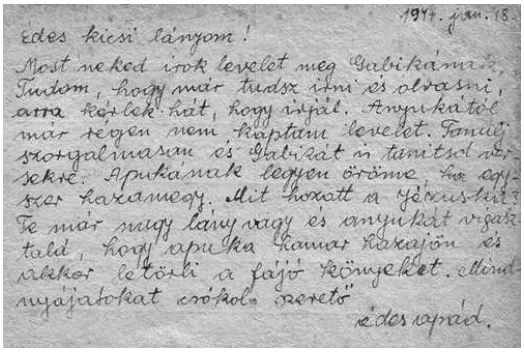
1947. jan. 18.

Édes kicsi lányom!

Most neked írok levelet meg Gabikámnak. Tudom, hogy már tudsz írni és olvasni, arra kérlek Tőled, hogy írjál. Anyukától már régen nem kaptam levelet. Fanni szorgalmasan és Gabikát is tanítsd vele. Apukának legyen öröme, ha egyszer haza megy. Mit hozott a Jézuskád? Te már nagy lány vagy és anyukát vigasztald, hogy apuka hamar hazajön és akkor letörli a fájó könyeket. Mindnyájatokat csókol szerető

édesapád.

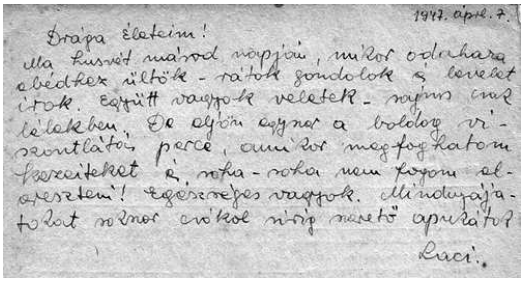
1947. ápr. 7.

Drága életem!

Ma hús-vét másod napján, mikor ordahara ebédhez ültök - rátok gondolok a levelet írok. Együtt vagyok veletek - nincs ennél lélekben. De eljön egyszer a boldog viszontlátás perce, amikor megfogjátokat kezeitekt és soha-soha nem fogom elereszteni! Egészséges vagyok. Mindnyájatokat csókol szerető apukátok

Luci.

A fogságból írt két levele

Egy volt diákja, *dr. Szűcs Imre* így emlékszik rá:
„Osztálytalálkozónkon volt tanárunkra hálával emlékeztünk. Amit az évtizedek során tettünk, vagy elértünk, mind visszavezethető a volt Tanítóképző falai között kedves, sikeres tanárainktól, bölcs, emberséges igazgatónktól kapottakra. Múltidézés közben felvillant Ötvös László tanár úr alakja. Emlékezetem szerint közvetlen, a diákok tanulmányai, céljai iránt érdeklődő, kedves tanárom volt. Jó pedagógiai módszerrel, következetesen nyilvánított véleményt, hozott döntést. A serdülőkorban lévő diák gyakran nem ismerte fel a jellemformálás céltudatosságát.
Kollégiumi nevelőként – a rendtartás szellemében – reggel 6 órakor, ébresztőkor most is fülembe cseng határozott hangja: »*Ébresztő, jó reggelt!*«
Kémia tantárgyból – egy év után – záróvizsga következett. Az osztályzat az érettségi bizonyítványba is bekerült. A vizsgáztató Ötvös László tanár úr volt. Büszke voltam arra, hogy pontos válasszal kiérdemeltem az ötös osztályzatot. Életutamról könyvet írtam, több évtized történéseit idézve. Ebből ugyan – sok más részlettel együtt – kimaradt egy számomra sokatmondó epizód. Most viszont ezen a helyen büszkén, dicsekedve említek egy találkozást: Ötvös

László tanár úr 1985-ben meglátogatott. Tanár-diák kapcsolatról, az élet göröngyös útján bekövetkezett változásokról, egészségi állapotokról és felelősségről egyaránt tettünk említést.
A tanár úr látogatása számomra felemelő volt. A művelődés területén végzett munkámban további hitet adott. Tisztelettel és hálával emlékszem kedves tanáromra."

1952-ben az intézmény igazgatóhelyettese lett. 1953-ban megkapta a *Közoktatás Kiváló Dolgozója* kitüntetést. 1959-től 1961-ig a ***Kölcsey Ferenc Gimnáziumban***, majd 1961-től 1972-ig a ***Zrínyi Ilona Gimnáziumban*** tanított.
1972-ben nyugdíjba vonult, de utána még 13 évig tanított. Tanított a ***Kertészeti Szakközépiskolában*** (1951-1952), a ***Dohányipari Technikum*** esti tagozatán (1958-1989), a ***kereskedőtanulóknál*** (1961-1962), a Zrínyi Ilona Gimnázium esti tagozatán (1978-1979).

Nagy szakértelemmel vezette be diákjait a biológia, földrajz és kémia rejtelmeibe. Az ő tantárgyszerkezete és érdekes, tartalmas magyarázata sok tanítványát ösztönözte, hogy példáját követve pedagógiai pályára lépjen.
Tagja volt a TIT-nek, ahol mint a biológiai szakosztály elnöke, majd mint titkár működött. Itt sok érdekes előadást tartott. Cikkei az *Élet és Tudomány* című folyóiratban is megjelentek.

Nyugdíjasként a Mécses Klub tagja volt. A *Pedagógiai Műhely* című lap 1989. decemberi számában *Mécses* címmel riport jelent meg *Géczi Ferenc* tollából, melyet a nyugdíjas klub tagjaival készített. Ötvös Lászlóhoz, volt tanárához intézett kérdésével életútja felől érdeklődött. Riportjában így méltatja: „Ki kell emelnem e nagyszerű emberek társaságából Ötvös Laci bácsit, aki igen tanulságos életutat járt be."

1986. augusztus 30-án kapta meg az *aranydiplomát.*

A Kelet-Magyarország 1991. november 9-i számában *Tanár a 20. században* című cikkében így írt a szerző: „Azt kérdeztem Laci bácsitól, milyennek kell lenni szerinte a jó tanárnak. – *Következetesnek és követelnie kell. A gyerekeket pedig minden körülmények között magyarnak kell nevelni*.
…a Zrínyi Ilona Gimnáziumban három nemzedéket tanított… Birtokában van 49 gondosan őrzött, jegyekkel teleírt notesz, amelyekből olykor némelyik előkerül, ha egy-egy hálás hajdani diák kopogtat be Laci bácsihoz."

Tartalmas életet élt, nemcsak mint pedagógus. Szívesen dolgozott kis hétvégi kertjében. Egy időben a nyugdíj mellett az Agrokernél portásszolgálatot is vállalt. Barátaival, kortársaival gyakran összejött vidám beszélgetésekre.

Szárnyra bocsájtotta három gyermekét. Kettő pedagógusként, a legkisebb közgazdasági pályán folytatta munkásságát. Gyermekei öt unokával ajándékozták meg. Értékes bélyeggyűjteménye volt, melyet szívesen rendezgetett legkisebb unokájával. Nyaranta utazgatott feleségével. Fárasztó munkáséveit így kedvére kipihenhette. Utolsó éveit megnehezítette látásának nagyfokú romlása. Érdeklődése még ennek ellenére sem csökkent a világ dolgai iránt.

84 évesen, 1995 decemberében távozott el az élők sorából. Ezt a rövid megemlékezést Dosztojevszkij idézetével zárom: *„Az igazi ember eltávozik, de a fénye megmarad."*

Forrás: személyes emlékek, volt tanítványok megemlékezése.

Lánya, KANYÁRI ZOLTÁNNÉ ÖTVÖS OLGA
Nyíregyháza

„A gyermeket tiszteletben kell fogadni,
szeretetben kell nevelni
és szabadságban kell elbocsátani.”
(Rudolf Steiner)

P

PÁLÓCZY ANDRÁS (Nyíregyháza, 1920. június 3. – Nyíregyháza, 1993. július 25.): népiskolai tanító, általános iskolai tanár, igazgató, igazgatóhelyettes

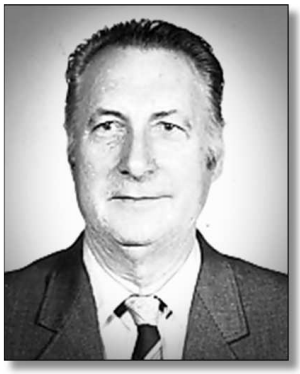

Édesapja kőműves, aki a kisfiú születése után 8 hónappal meghalt. Édesanyja két év után újból férjhez ment, s ebből a házasságból született két leánytestvére. Sajnos, három év múlva a családapa meghalt, így édesanyjuk egyedül nevelte fel három gyermekét, varrásból tartotta el a kis családot.

Elemi és polgári iskoláit Nyíregyházán végezte, itt járt az Állami Tanítóképzőbe is, s 1939 júniusában itt szerezte meg a népiskolai tanítói oklevelét. A háborús időszak miatt szinte félévenként változott a munkahelye, mindig oda küldték, ahonnan elment valaki a frontra.
1939. szeptember 1-jétől december 31-ig a ***nyíregyházi római katolikus elemi iskolában***, majd 1940. január 1-jétől június 30-ig a ***mérki római katolikus iskolában***, azután 1940. szeptember 1-jétől december 31-ig a ***téglási római katolikus iskolában*** tanított.
Ezután véglegesítették a ***szakolyi római katolikus iskolában***, ahol 1948. augusztus 31-ig, illetve az államosítás után még 1951. augusztus 31-ig tanított. Közben katonai szolgálatot is teljesített (1943-tól 1945-ig hegyivadász, alhadnagy rendfokozattal).

1946 márciusában megnősült. Felesége akkor óvónő, később általános iskolai tanár lett. Házasságukból három gyerek született, akik szüleik példája nyomán mindhárman pedagógusok lettek, és mint szüleik, példamutató helytállással, magas fokú hivatástudattal végezték a munkájukat. Klára lánya a 17. sz. Általános Iskola magyar-rajz szakos tanáraként, Edit lánya az Eötvös József Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium biológia-környezetvédelem-mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakos tanáraként ment nyugdíjba. András fia földrajz-testnevelés szakos tanárként dolgozik a nyírpazonyi Általános Iskolában. Mindhárman aranyos, értelmes unokákkal ajándékozták meg szüleiket.

Pálóczy András 1951. szeptember 1-jétől igazgatóhelyettes lett a ***nyíregyházi 9. sz. Általános Iskolában.*** 1956-ban biológia-földrajz szakos általános iskolai tanári oklevelet szerzett az egri Pedagógiai Főiskolán.
1957. szeptember 1-jén kinevezték a ***nyíregyházi 7. sz. Általános Iskola*** igazgatójának, in-

nen került 1959. szeptember 1-jén a ***12. sz. Általános Iskolába*** igazgatóhelyettesnek, 1962. július 1-ig. A Tanárképző Főiskola megalakulása után ezt az iskolát nevezték ki gyakorlóiskolának, s Bandi bácsi megmaradt igazgatóhelyettesnek, a gyakorlati képzésért is ő felelt a gazdasági ügyek intézése mellett. Ahogy később elmesélte, a sok iskolaváltás, a sokféle gyerek, szülő megismerése segítette abban, hogy a hallgatók szaktanárokhoz való beosztása, a hospitálások megszervezése és még az iskola gazdasági ügyeinek ellátása gördülékenyen menjen.

A gazdasági munkát is nagy hozzáértéssel végezte. A hallgatói és gyereklétszám növekedésével 1965-ben másik igazgatóhelyettest is be kellett állítani, aki kizárólag a gazdasági ügyeket látta el. Önzetlenül segítette munkája beindulásakor.

Amikor már teljes egészében a hallgatókkal foglalkozhatott, előfordult, hogy szakcsoportvezetést is vállalt. A képzés során igyekezett minél korszerűbb pedagógiai, módszertani eszközökkel megismertetni a hallgatókat, s ezekre felhívta a szakvezető kollégák figyelmét is. Több továbbképzést szervezett, tapasztalatcsere-látogatásokat az egri, pécsi gyakorlóiskolákba. A szervező munkájának precízségét, adminisztrációs munkájának megbízhatóságát és pontosságát sokszor elismerték és jutalmazták. A hallgatói létszám további emelkedése már két gyakorlóiskolát is „követelt”, s ő önzetlenül segített volt kollégájának a gyakorlati képzésért felelős munka megismerésében, s oroszlánrészt vállalt abból, hogy a két gyakorlóban zökkenőmentes legyen a képzés. 1970-ben, amikor a Felsőfokú Tanítóképző is fuzionált a főiskolával, ekkor ismertem meg én is, és akaratlanul figyelhettem meg munkáját.

Akkor még nem sejtettem, hogy én veszem át a „stafétabotot” tőle. Szorgalma, igyekezete, odafigyelése megoldotta a felmerülő nehézségeket, zökkenőmentes volt a tanító-szakvezetők beállítása is. Állandóan figyelemmel kísérte az új szakvezetők munkáját, segítségükre volt óralátogatások során. Útmutatásai, megjegyzései helytállóak, egyáltalán nem voltak sértőek.

Ösztönözte őket egymás munkájának a megismerésére, a tapasztalatok megbeszélésére.

A hetvenes évek elején nagyszabású országos gyakorlóiskolai szakvezető-találkozó volt Nyíregyházán. Kiváló szervező készsége, rálátása a dolgok menetére ekkor is megmutatkozott. Igazi jó segítője volt a két gyakorlóiskolai igazgatónak és a képzésért felelős főigazgató helyettesnek. Nagyon jól sikerült az országos tapasztalatcsere.

A gyakorlati képzés mellett figyelmet fordított az iskolai szakkörök szervezésére, hogy a gyerekek megismerhessék és értékeljék a fizikai munkát is. A hallgatókat is bevonta a szakköri és iskolán kívüli munka megismerésébe. Munkához való viszonya kifogástalan, példaértékű volt. Számtalan nevelési értekezlet témáját kidolgozta, gördülékenyen vezette azokat. Iskolán kívül is vállalt feladatot a politikai életben, ami nem ment az iskolai munka rovására.

Kitüntetései:

– 1972 júniusában megkapta „Az Oktatásügy Kiváló Dogozója”miniszteri kitüntetést
– A Főiskola első „törzsgárda” tagjai között volt
– 1978. Kiváló Pedagógus
– 1981 augusztusában, amikor 42 év munkaviszony után nyugdíjba ment, megkapta a „Pedagógus Szolgálati Emlékérem” elismerést.

Nyugdíjba vonulása után sem szakadt el a pedagógiai munkától. Felesége halála után (1984) ***Debrecenben***, a ***Hatvani Általános Iskolában***, majd a ***Vénkerti Általános Iskolában*** volt napközis csoportvezető. 1987-től pedig a ***nyíregyházi 5. sz. Általános Iskolában*** fejezte be pedagógiai tevékenységét. Ezekre az évekre úgy emlékezett, hogy azért voltak gyönyörűek, mert ekkor tudta igazán közvetlenül érezni a gyermekek szeretetét mindennapi együttlétük alkalmával.

Visszagondolva igazgatóhelyettesi munkám indulására: sok hasznos dolgot tanultam tőle. Emlékeimben a mindig nyüzsgő, szervező, jót akaró, tiszteletet adó, családját mélységesen szerető ember képe jön elő.

Forrás:

- Minősítések
- Edit lányával folytatott beszélgetés
- Lánya kiegészítő írása

Kollégája, RAFFAY ZOLTÁNNÉ
Nyíregyháza

PÁLÓCZY ANDRÁSNÉ Kállói Ilona (Balkány, 1925. május 22. – Nyíregyháza, 1984. március 31.): óvónő, diákotthoni nevelőtanár

„A gyermekközpontú szemlélet lényege: hozzásegíteni a felnövő embert ahhoz, hogy azzá legyen, akivé lehet.”
(Vekerdy Tamás)

Balkányban született, ahol édesapja kiskereskedőként fűszerboltot üzemeltetett, s amit később államosítottak. Édesanyja háztartásbeliként nevelte két gyermekét. Fiútestvérével a helyi egyházi iskolában tanult, majd 1944-ben a budapesti Szent Lujza Óvónőképző Intézetben szerzett kisdedóvónői oklevelet. 1944 júniusától 1945 júniusáig helyettes tanítónő volt a ***Balkányi Római Katolikus Iskolában.***

Itt ismerkedett meg későbbi férjével, Pálóczy Andrással – házasságuk 1946 márciusában köttetett –, akivel azután 38 évet töltöttek együtt boldogsággal, örökös munkával és folytonos spórolással, hogy gyermekeiket két pedagógusfizetésből a megfelelő körülmények között felneveljék és elindítsák őket az életben. Az a példa, amit a gyermekek szüleiktől láttak, vonzó volt számukra, hiszen követve szüleiket mind a három gyermek a pedagóguspályát választotta, és becsülettel, igen nagy hivatásszeretettel végezték munkájukat.

Házasságkötés után Szakolyba költöztek, hiszen édesapám itt kapott tanítói állást a katolikus iskolában, amit később a helybeliek „Pálóczy-iskolaként” emlegettek. ***Nyíregyházára*** költözésük után 1955. október 15-től 1956. március 15-ig a ***Körte utcai óvodában*** óvónő édesanyám, majd a ***Benczúr téri óvodában*** teljesít pedagógiai feladatot 1956-tól 1961-ig. Innen került áthelyezéssel az ***Erdősori óvodába*** vezető óvónői beosztásba 1961-től 1967. augusztus 16-ig.

1967-ben a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakán tanári képesítést szerzett, így 1967. augusztus 16-al a ***Váczi Mihály Diákotthonba*** került nevelőtanári beosztásba.

Menedzselte a labdarúgó csapatot

A tanyavilágból kerültek ide a gyerekek, hogy a két gyakorlóiskolában folytassák tanulmányukat. Nagyon szerette ezeket a gyerekeket, sokan úgy érezték, anyjuk helyett Ica néni az anyukájuk. Édesanyám nemcsak a tanulásukat irányította, kísérte figyelemmel, hanem a szabadidős tevékenységüknek is aktív részese volt. Arra törekedett, hogy egy tanulója se kallódjon el, amennyire lehetett, igyekezett pótolni a szülői szeretetet, hiszen ezek a gyerekek csak a hétvégén találkoztak szüleikkel. Menedzselte a labdarúgó csapatot, táboroztatta a gyerekeket, igazi anyukaként vett részt mindennapi életükben. Ezt az odaadó munkáját vezetői elismerték, hiszen a pedagógusnapokon – 1958-tól szinte minden évben – kiváló oktató-nevelőmunkájáért vagy magasabb fizetési kategóriába lépett vagy jutalmat kapott.

A családban is odaadó, megértő, szerető figyelemmel nevelte két lányát, és vállalta, hogy 35 évesen fiút szüljön, hogy férje álma valóra váljon, legyen, aki a Pálóczy nevet továbbviszi. Minden időszakban hűséges, szeretetteljes társa volt édesapámnak, aki csak vele, általa tudott igazán kiteljesedni.

Sajnos, ennek a szívvel-lélekkel végzett munkának, az erős megterhelésnek vetett véget épp egy balatoni üdültetésen egy szívinfarktus, ami után 1981. szeptember 1-től nyugdíjba vonult. A nyugdíjas évei a betegsége miatt nem voltak felhőtlenek, és fiatalon, 1984. március 31-én elbúcsúzott a földi élettől, pedig ekkor örülhetett volna igazán unokái szeretetének.

Fájdalom volt ez családnak, barátoknak, kollégáknak, tanítványoknak, akik megrendülten búcsúztak mindenki Ica nénijétől. Volt kollégista „gyerekei" fel-felkeresik a temetőben, s elhelyezik tiszteletük és emlékezésük virágát, megszólítanak és feleleveníti az édesanyámmal eltöltött kollégiumi éveket, melyekből a hála hangjai csendülnek ki.

Források: személyes emlékek, dokumentumok.

Lánya, KISSNÉ PÁLÓCZY EDIT
Nyíregyháza

PALOTÁS JÓZSEF (Tamási, 1923. március 10. – Eger, 1993. március 2.): matematika-fizika szakos középiskolai tanár, főiskolai docens

Szülővárosában végezte el az elemi iskola négy osztályát, majd a pécsi cisztercita Nagy Lajos Gimnáziumban tanult tovább, ott is érettségizett. Pécsett az ún. püspöki énekes iskolában lakott, ahol alapos vallási nevelést is kapott. Érettségije után (1941) belépett a pécsi papnöveldébe, papnak készült. A világháború azonban irányváltozást hozott az életében, és katonaként egy-kettőre Erdélybe került a híres védvonal kiépítéséhez. Ahogy a front haladt nyugat felé, úgy vonult vissza az egysége egészen Németországig. Ott amerikai hadifogságba esett, melyből „nem szervezett körülmények között" indult haza (azaz megszökött) 1945 telén. 1946-ban kezdte meg tanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, fizika-matematika szakon végzett.

1950-ben kezdett tanítani a ***tamási Általános Gimnázium*** reál tagozatán. Egy év után Budapestre ment és ***Újpesten*** tanított, ahol későbbi feleségét megismerte.
1953-ban ***Kaposvárra*** került ***szakmunkásképzőkbe***. 1957-ben jött ***Egerbe*** gyógypedagógus feleségével együtt. A ***Dobó Gimnázium*** tanára lett, és 1963-ig volt a tantestület tagja. Ő volt az órarendkészítő, tanított a honvéd levelező tagozaton is. 1963-tól a ***Dolgozók Gimnáziumában*** volt, 1968-tól a ***Gárdonyi Géza Gimnázium*** matematika-fizika tagozatos osztályait tanította.

1972-től az ***Egri Tanárképző Főiskola matematika tanszékén*** volt adjunktus, majd docens 1983-ig. Ekkor nyugdíjazták (60 éves volt), de a tanítást folytatta ***a Gép- és Műszeripari Szakközépiskolában*** (GMSZ) – fiatalokat megszégyenítő lendülettel és szigorral. Kristálytiszta logikával érvelt, egy percre sem engedte lankadni a tanítványok figyelmét, a csalást nem tűrte.

Hosszú éveken át köztiszteletben álló szakfelügyelőként is dolgozott. 1992-ben hagyta abba a tanítást, betegsége miatt.

Mi, egykori tanítványai 1992. szeptember 26-án tartottuk a 30 éves érettségi találkozónkat. Meghívónkra az alábbi választ küldte egy képeslapon 1992. 09. 21-ei dátummal:
„Kedves Pista!
Köszönettel nyugtázom az osztály meghívását a találkozóra. Sajnos kórházban vagyok (Miskolcon), így általad tudom csak köszönteni az osztály minden tanulóját. Érezzétek jól magatokat, az elkövetkező nehéz esztendőkre pedig jó egészséget, nyugodt életet kívánok mindnyájatoknak. Szerető üdvözlettel: Jóska bácsi."
A lap küldését követően 5 és fél hónappal hunyt el 1993. március 2-án.

Még most is fölrémlik néha régi, fagyos reszketésünk, amikor fölszólította valamelyikünket a fizikaórán – *Most pedig kijön felelni a mi*

forrón szeretett barátunk …, nos igen, ő lesz az: X.Y.!

B. Szabó Pál készített vele interjút (Népújság, 1988, április 23.), melyben így vallott életéről:
„…Tulajdonképpen végig középiskolai tanár maradtam, abban az értelemben, hogy nem az akadémikus előadások híve voltam. Mindig a megtaníthatóság nyitja, módszere érdekelt. Soksok gyakorlati példával, szemléletes kísérletekkel kell alátámasztani az elméletet. Csak akkor marad meg valami a fejekben, másképp kihull az egész.
…A matematika tanszéken a követelmények nem voltak túlzottak, ennek ellenére sokan kihullottak az évek alatt. A célunk az volt, hogy akit csak lehet, tanítsunk meg, hogy tanárrá válhasson. Ennek érdekében már a kezdetkor magas követelményeket állítottunk, hogy tanítványaink rászokjanak a rendszeres munkára. Enélkül képtelenség használható tudásra szert tenni.
…A legjobb szakfelügyelőnk saját magunk vagyunk.
…Én sohasem a gyermeken, hanem önmagamon kezdem a kritikát. …Egy biztos, nem lehet rutinból tenni a dolgunkat.”

Polyák György, főiskolai tanítványa így emlékezett:
„A legnehezebb (analízis-) órákat ő tartotta, mégis olyan könnyedén szólt a legbonyolultabb kérdésekről, hogy élvezet volt hallgatni… Szemléletes példákkal közelített a gyakorlathoz vagy a filozófiához. Mindig meglepődtünk, hogy mindenkit ismer.
A teljesítőképességet ugyanúgy, mint a személyes problémákat. Az egyik legnagyobb tanáregyéniség volt, akivel valaha találkoztam. Jelenlegi munkámat (szoftverfejlesztés) sem tudnám így elvégezni, ha nem ő tanított volna annak idején.”

Egy másik tanítványa, *Einerné Sári Erzsébet* véleménye: „Azon kevesek közé tartozott a tanár úr, akik a hallgatók egyéni gondjai, örömei iránt is érdeklődtek…!

Kitüntetései:
– *Egri Tanárképző Főiskoláért Emlékérem* (10 éves munkáért)
– *Kiváló Munkáért*, Bp., 1983. XII. 15. a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsától
– *Pedagógus Szolgálati Emlékérem*, Bp., 1988. III. 10. 40 éves munkásságért – Köpeczi Béla művelődésügyi miniszter aláírásával
– *Eger Város Kiváló Pedagógusa*, Eger, 1993.

A Heves Megyei Pedagógiai Intézet hagyományteremtő céllal 1995 februárjában szervezte meg a megyei matematikaversenyt gimnazisták részére. A vetélkedőt Palotás Józsefről nevezték el, tisztelettel emlékezve az ő igazi tanáregyéniségére, arra a nagy hatásra, amit kifejtett tanítványai és kollégái körében.

Források:
- Bereczkiné Palotás Éva adatszolgáltatása
- Dobós Értesítő (1962)
- Dobós Centenáriumi Évkönyv (1990)

Tanítványa, HAVAS-HORVÁTH ISTVÁN
Eger

PÁPAY SÁNDOR (Izsák, 1925. szeptember 17. – Miskolc, 2004. április 9.): magyartörténelem szakos tanár

Iskoláról, tanárokról minden embernek meghatározó emléke van, az ott megszerzett tudással, értékrenddel kalauz lesz életünk ösvényein hitünk és családi hagyományaink mellett. Az iskola ennek a szellemi pallérozásnak a letéteményese. Ezért válhat a mindenkori tanulónak az életét végigkísérő energiaforrássá tanárainak emlékképe.

Pápay Sándor tanár úr is, aki majdnem ötvenhárom évet tanított, ilyen emlékkép Miskolcon a gimnáziumi osztályaiban végzettek számára, bárhová is vetette később a sors őket.
Gyakran emlegette tréfásan, hogy lassan többen lesznek olyanok Miskolcon és környékén, akiket tanított, vagy akiknek a családjából valakit

tanított, mint akik ezt nem mondhatják el magukról. És ez nem lehetetlen, hiszen volt olyan tanítványa, akinek a gyermekét és az unokáját is tanította már. Összesen mintegy tizenötezer diákot érettségiztetett.
Hivatásához lelki erőt a hite adott, a Biblia, mely életének vezérfonala volt. A Szentírás mellett iránymutató erkölcsi elve Marcus Aurelius római császár tanítása volt: *„Tegyen vagy mondjon bárki bármit: nekem jónak kell lennem.”*

Hosszú tanári pályája alatt több komoly, felelősségteljes, jól jövedelmező – nem tanári mértékű – álláskínálatot utasított el (amit különösképpen a mai fejjel gondolkodók nemigen értenek, érthetnek meg) –, mégsem bánta. Nem, mert ahogyan ő fogalmazza: *„Annak élhettem, aminek a legjobban tudtam szolgálni: a hivatásomnak, az elhivatottságomnak. Középiskolai és egyetemi tanári állásomban mindig csak tanítani és mindenütt csak tanítani akartam. Talán nem is a szó hagyományos értelmében, inkább beszélgetve átadni az ismereteket, közösen értelmezni a kultúra, a történelem, az irodalom emberi gondolkodást formáló értékeit; rávezetni az ifjúságot arra, hogy mit, hol keressen.”*

A válaszaiban mindig mértéktartó tanárember szerint a könyvek száma, az olvasnivaló, a tanulnivaló szinte végtelen, de a diák életkora – még a legtehetségesebbeké is – határt szab a végtelen ismereteknek. A tanítványai iránt érzett szeretete sosem társult igénytelenséggel és engedékenységgel. Abban hitt, hogy ha a diák megérzi a szeretetet, akkor terhelhető, sőt hálás a megszerzett szellemi kincsekért.

A környező világunk gyakran lelohasztja, megosztja az ifjúság szellemi lendületét. Az átlagnál háttérbe szorul az olvasás, hiányzik az elmélyülésre való törekvés. Mégis nevelési eredmény, ha a diák megáll a könyvesbolt kirakata előtt, tájékozódik, és anyagi erejétől függően áldoz is a tudás oltárán. Sosem vallotta a kemény, tételes osztályozás elvét. A diák minden megnyilatkozását értékelte, figyelembe vette, hiszen ezekből kerekedik ki az őt megillető s meg is nyugtató érdemjegy. Szerinte csak annak a tanárnak és iskolának van jövője a XXI. században, akiben és ahol érvényesül a magas fokú humánum, erkölcsiség, a népi, nemzeti és egyetemes emberi értékek megőrzésével együtt.

„Mi, magyarok sokat kaptunk Európától, de legalább annyit adtunk is a világnak. Zrínyi szavaival szólva: »Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók!«” – mondta Pápay tanár úr.

Életéről így vallott önéletrajzában:
„Nevem: Pápay Sándor. Izsákon, egy Kecskemét melletti kisvárosban születtem 1925. szeptember 17-én. Karcagon a Református Nagykun Gimnáziumban érettségiztem mindenből jeles eredménnyel 1943 júniusában. Egyetemi tanulmányaimat a debreceni egyetem orvosi fakultásán kezdtem el szintén jeles eredménnyel. Pályakezdésemet kettétörte a második világháború. Mint orvostanhallgató a miskolci VII. Helyőrségi Kórházban teljesítettem katonai szolgálatot, amely a háború végére már Bajorországban működött. Itt ért egy egész életemet befolyásoló megrázó élmény, amikor egy kéz és láb nélküli sebesült katona arra kért, hogy »Doktor Úr! Öljön meg, mert én nem akarok így élni!«
Ezzel az orvosi pályámat én befejeztem. Ekkor döntöttem, hogy őseim útját járva tanár leszek. Rövid hadifogság után átiratkoztam a Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára. Magyar-történelem szakos tanári diplomát szereztem kitűnő eredménnyel 1950-ben. Bölcsészéveimben a Református Kollégium egyetemi internátusában laktam, és közben elvégeztem a Református Tanárképző Intézetet is az egyetemi tanulmányaim mellett. (Ez a református tanárjelöltek Eötvös Kollégiuma volt, ahol 1-2-3 református tanárjelölttel foglalkozott oxfordi mintára egy egyetemi szakember – docens, tanár, szaktudós.)
Egyéniségem és szakmai felkészültségem alakulásában döntő szerepet játszottak ezek az évek, bár családi indíttatásaimról sem feledkeztem meg. Őseim mind református papok (dédapám Pápay János Kossuth tábori papjaként vesztette életét a komáromi-ácsi csatában), lévitá k, tanítók, tanárok voltak (az apám magyar, német, történelem, földrajz szakos polgári iskolai tanár). A református tanárképzős éveimben megismertem a tudós Révész Imrét, Makkai Sándort. Megadatott, hogy közelségébe kerüljek a legnagyobb magyar nevelőnek, a hitvalló Karácsony Sándornak, s mellette a prédikátorosan kemény Kálvint követő tudósnak, a történelemprofesszor Szabó Istvánnak. Tőle tanultam,

hogy »Legyen a kálvinizmust szolgáló pap, tanár, tanító egyházának és népének felelős vezetője, mert igen megfogyatkoztunk hitünkben és magyarságunkban!« – Így formálódott ki bennem az a tanárideál, amely alkotó szellemű, szakmailag jól képzett, hitvalló, istenfélő tanáregyéniség, akit áthat Krisztus megváltó szeretete. Tudja, hogy ő maga is csak eszköz Isten kezében, hogy szolgálatával másokat, ifjú tanítványait kell elvezetnie az igaz forráshoz, a Biblia tanításához. Karácsony Sándortól tanultam: »Mindenütt, mindig lehet Istent szolgálni.«

A gyakorlati pedagógia, a tanítás lett életem igazi hivatása. Ezért is tudtam ellenállni bármilyen csábításnak, pedig hosszú tanári pályám során vagy 15-ször kínáltak fel csillogó és jól jövedelmező állásokat. Elveim szerint nem akartam pedagógiai »raktáros« lenni. Engem mindig vártak az érdeklődő diákszemek, meg visszatartott a világnézetem. Ezért is nem lettem soha politikai pártnak sem tagja.

Az eldurvuló politika vihara dobott ***Miskolcra*** *a Debrecenben felkínált tanársegédi állás után. 1950-ben kerültem az akkor még Fráter Györgyről elnevezett államosított volt katolikus* ***gimnáziumba,*** *amely pár hónap után már parancsra* ***Földes Ferenc*** *nevét vette fel. Itt tanítottam 43 éven át, bár közben 1985-ben nyugdíjba mentem, de teljes óraszámban tovább tanítottam. Itt értem el sikereimet. Neveltem OKTV győzteseket (pl. Kabdebó Lóránt) politikusokat, diplomatákat (pl. Bod Péter Ákos, Major László), nagynevű tudósokat (pl. Marosi Ernő), egyetemi tanárok sorát (Kabdebó, Kovács I. Gábor, Tverdota György, Kovács Sándor), színészeket (Koncz Gábor, Nagy Attila, Lukács Sándor, László Zsolt), operaénekeseket (Sudlik Mária, Szüle Tamás), sőt a könnyű műfaj területén is akad volt diákom, Koós János.*

Nagyon sok diákom jutott el egyetemre. Volt évfolyam, amikor 42 diákomból 39 került be szaktárgyaimból téve felvételi vizsgát.

A Földes Ferenc Gimnáziumból hívtak át a 45 évi szünetelés után újra megindult ***Lévay József Református Gimnáziumba*** *tanárnak. Itt 1993 óta tanítok teljes óraszámban. Még az indulás évében megválasztottak az igazgatótanács elnökévé. Ez alatt a pár év alatt ismét sikerült néhány tehetséges versenyzőt kinevelnem, akik a református és az állami iskolák különböző történelmi versenyein sikeresen szerepeltek. Az elmúlt évek során 5 első, 2 második, 1 harmadik helyezést szereztek a millecentenárium és az 1848 emlékversenyein. Diákjaim egész sora került az első érettségizett évfolyamainkból történelmi felvételivel egyetemre.*

Mintegy 25 éve veszek részt az egyetemi felvételiken, 179 érettségit ültem végig tanárként vagy érettségi elnökként.

A középiskolai tevékenységem mellett a ***Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán*** *7 éve tanítok a modern, XX. századi irodalmi tanszéken (Adyt, Krúdyt és Szabó Dezsőt).*

A tanítás mellett mindig szakítottam időt a tudományok művelésére. Mintegy 50 tanulmányt, cikket, könyvbírálatot, egyetemi előkészítő célját szolgáló jegyzetet írtam. Szerkesztettem évkönyveket, legutóbb 1996-ban az iskolánk Emlékkönyvét, majd 1999-ben »A falak üzenete« címen az iskolánk épületének száz éves évfordulójára egy cikk- és tanulmánygyűjteményt adtam ki. Az utóbbi években írásaim java része a Sárospataki Lapokban, a Keresztyén Nevelésben vagy a Megyei Levéltár kiadványaiban jelent meg.

Hosszú pályám során számos elismerésben, kitüntetésben részesültem. 1960-ban »Miniszteri dicséretet«, 1975-ben a Parlamentben »Kiváló tanár« címet, 1980-ben a »Munka Érdemrend arany fokozatát«, 1993-ban Miskolc város »Pedagógiai díját« kaptam meg. 1999-ben »Miskolc város Díszpolgára« kitüntető címet nyertem el a város önkormányzatától.

1999. szeptember 1-jén a Tiszáninneni Református Egyházkerület az újonnan alapított »Kövy Sándor-díjjal« jutalmazott a református oktatás és nevelés ügyében végzett szolgálataimért.

A város közéletében és egyházunkban előadásaimmal is részt veszek. A Miskolc-Tetemvár (Deszkatemplom) egyházközség presbitere vagyok.

Még néhány szót a családomról. Feleségem Ferenczy Irma, református papi család árvája, aki 11 éves korától teljesen árvaként a nyíregyházi Kálvineum Leánynevelő Intézetben szerzett tanítónői oklevelet, és nevelődött Krisztus alázatos szolgálólányává. Fiunk dr. Pápay Ádám a Borsod Megyei Központi Kórház kardiológiai főorvosa, szintén hívő lelki ember, az unokám, Pápay Szabolcs 1998-ban érettségizett iskolánkban, a Lévay Gimnáziumban igen jó ered-

ménnyel, jelenleg a Károli Egyetemen joghallgató.
1998 júliusában elvesztettem hűséges segítőtársamat, feleségemet 48 évi házasság után.
Felesleges és lehetetlen is lenne felsorolni azt a sokféle tevékenységet, amit a leírtak mellett végeztem és végzek. Mindenért hálát adok az én Uramnak és Istenemnek, hogy testi épséget és szellemi frissességet adott mindennapi szolgálatomhoz."

Pápay Sándor tanár úr az 1999-ben megírt önéletrajz után még öt évet tanított, dolgozott, végezte hivatását.
Megírta „hagyatékát" egy „kalauzt", mellyel továbbra is taníthat – „lelki szárazság" idején. A mű címe *Kalauz lelki szárazság idejére*: *Elmélkedések, idézetek*.
Tanár úr így nyilatkozott művéről a könyv bemutatóján:
„Kedves volt nekem mindig, ha taníthattam, a fiatalokat jóra nevelhettem. Kerestem a magam útján a jót, a tisztességet, a becsületet, a szeretetet, meg kellett találnom az igazság szolgálatát. Elhatároltam magam minden sekélyestől, silánytól, becstelentől. Az igazság ugyanis nagyon egyszerű: mindig csak a jót kell szolgálni. A bennünk lakó jósággal kell ebben a pislákoló, szeretettől hiányos világban élni, mert ez a legnagyobb hatalom a Földön."
A kötetben tizenöt fejezet található a családról, boldogságról, jellemtelenségről, hazáról és az utolsó rész a hitről, a szeretetről.
„A hit és szeretet azért került a végére, mert úgy éreztem, hogy mindnyájan eljutunk ide. Eljutunk azért is, mert életünk egyik legbiztosabb fogódzója a hit, ami vezérel, vezérelhet bennünket. Legyen a kötet jóra vezérlő kalauz…"

Pápay Sándor tanár úr a „lelki hagyatéka" mellett megfogalmazta az egyik vele készült interjúban feladatunkat is a jövőre nézve.
Emlékezésemet ezekkel a gondolatokkal fejezem be: *„Feladatunkat így fogalmazom meg, hogy ebben a multikulturális világban egy nemzetet kell megtartani sajátosan egyéni kultúrájával, történelemi, népi hagyományaival és nyelvével, hogy az emberiség is gazdagabb lehessen a magyarsággal. Másodszor pedig azt hangsúlyozom, hogy nem az erőszak, a lakosság tömege vagy a fegyverek ereje teszi erőssé a nemzeteket, hanem az elégedett és boldog emberek sokasága, mert az igazság mindig a tényekben van, nem a magyarázkodásban. Kívánom, népem arcán a jövendőben megelégedettség és boldogság tükröződjön."*

Pápay Sándor tanár úr 2004 húsvétján távozott közülünk. Csendesen elköltözött Teremtőjéhez.

„Jelképes a távozása is. Elkezdődött a tavaszi szünet, közeledett a húsvét. A legfontosabb ünnep a keresztyén emberek számára Jézus megváltó szenvedése, halála, feltámadása. A nagypéntek fájdalmát, hitet erősítő történéseit eleveníti fel a hívők tábora közel kétezer éve. A fájdalom érzése mellett a feltámadásban, a megtisztulásban, az örök életben reménykedünk minden húsvétkor. Pápay tanár úr nagypénteken ment el. Tanítványai hiába várják már a tavaszi szünet utáni első tanítási napon, nem jön szembe a főutcán, nem állhatunk meg beszélgetni vele, nem kereshetjük meg tanácsait kérve. Az osztálytalálkozókon nem szólítja név szerint tanítványait, nem hallgatja jellegzetes, elégedett mosolyával beszámolóikat. De tudjuk, elfoglalta helyét az égi tantestületben, most is tanít az égi iskolában, mert az nem lehet, hogy ne tanítson. Személye egybeforrt az iskolával, a tanítással, nem lehet, hogy ez véget érjen.
Nekünk pedig kötelességünk, hogy emlékét megőrizzük, tanítását megtartsuk és továbbadjuk, mert a következő generációk, sajnos nem részesülhetnek abban a szerencsében, hogy ismerhessék Őt, hallgassák és tanuljanak tőle. Szelleme így élhet tovább, így kell, hogy tovább éljen" – írja *Veres Pál*, a Földes Ferenc Gimnázium egykori igazgatója az iskola 2005-ös évkönyvében.

Tanár úrnak adományozta 2004. évben a Magyarországi Református Egyház Zsinata a legmagasabb református pedagógiai díjat (sajnos már halála után), az *Imre Sándor-díjat*.
A díjat fia, dr. Pápay Ádám főorvos vette át a Zsinat elnökségétől dr. Bölcskei Gusztáv püspöktől és dr. Nagy Sándor főgondnoktól a Budapesti Kongresszusi Központban.

2005-ben a Földes Ferenc Gimnázium előcsarnokának falára az 1955-ben végzett osztálya emléktáblát állíttatott. (Tóth Sándor Munkácsy-díjas szobrászművész alkotását.)

Pápay Sándor tanár úr emlékét kegyelettel megőrizzük, és büszkék vagyunk arra, hogy hosszú éveken keresztül a Lévayt is gyarapította értékrendjével, személyiségével, áldozatos pedagógiai munkájával.

Főbb művei:
– *A falak üzenete*. Emlékkönyv a miskolci Lévay József Gimnázium épületének 100 éves évfordulójára (szerk.; Miskolc, 1999)
– *Kalauz lelki szárazság idejére*. Elmélkedések, idézetek (Miskolc, 2003).

Források:
- Önéletrajz (Sárospataki Református Lapok 1999. december)
- Tanári „hagyaték” (Új misszió, 2004/június)
- Kabdebó Lóránt: Pápay tanár úr emlékezete (Új Honlap, 2004/nyár)
- Miskolci életrajzi lexikon
- Földes Ferenc Gimnázium Évkönyv 2005. Miskolc
- Miskolci Tükör (1999. május 11.)

Volt kollégája, KEMENESI ZSUZSA
Miskolc

PAPP LAJOSNÉ Csige Mária (Balmazújváros, 1952. május 9. – Nyíradony, 2013. február 12.): tanító

Egyszerű, földműves emberek gyermekeként született és nevelkedett. Édesapja a helyi termelőszövetkezetben dolgozott, édesanyja pedig a család otthoni tennivalóit végezte, a kertben, az állatok körül ténykedett, és gondoskodott a gyermekeiről. A dolgos, becsületes szülők Marikát és egy fiútestvérét nagy szeretetben nevelték tisztességre, szorgalmas tanulásra és munkavégzésre. Szüleik örömére mindegyik gyermek jól tanult és diplomát szerzett.

Marika általános és középiskolai tanulmányait is Balmazújvároson végezte. Mindig engedelmes, jó gyerek és kötelességtudó diák volt.
Kiváló eredménnyel tanult, és sok minden érdekelte, olvasott, művelődött. Gyerekkori vágya volt, hogy tudását másoknak is átadhassa, így a tanítói hivatást választotta. A debreceni Tanítóképző Főiskolán 1973-ban szerzett diplomát.

1973-ban házasságot kötött Papp Lajossal, két gyermekük született, 1974-ben lányuk, Márti, 1975-ben pedig Laci fiuk. Így már fiatalon teljesült Marikának két fontos vágya, a családalapítás és a tanítás. Egész életét ennek a két legfontosabb dolognak, a családnak és a munkájának szentelte.

1972-ben kezdett dolgozni a ***Balmazújvárosi Darutelepi Általános Iskolában***, itt 8 évig tanított alsó tagozatos gyermekeket. Szerénységéért, lelkiismeretes munkájáért már az első években nagyon elismerték, megszerették, mind a kollégák, mind a gyerekek és a szülők.
1980-ban munkahelyet változtatott, átkerült az akkor ***III. sz. Általános Iskolába*** (később ***Központi Iskola***). Előző munkahelyén is jól érezte magát, de úgy gondolta, ha munkahelye közelebb lesz az otthonához, több ideje lesz a családjára. Ennek az iskolának mindvégig megbecsült, tiszteletreméltó tagja volt. 19 évet dolgozott hagyományos napközis formában osztályfőnökként, ezekben az években tanítványainak minden tantárgyat ő tanított. Később 12 évig, iskolaotthonos rendszerben azokat a tantárgyakat taníthatta, amelyek közelebb álltak az egyéniségéhez.

Ebben a 12 évben az ő tanítópárja, *Dobi Istvánné Margitka* így emlékezik a munkában együtt töltött évekre.
„12 évet dolgoztam Pappné Marika társaként iskolaotthonos formában. Ő a magyar nyelv és irodalmat, rajz és vizuális kultúra tárgyakat tanította, én pedig a matematikát, környezetismeretet, testnevelést. Azért szerettük ezt a formát, mert sokkal több lehetőséget adott a ránk bízott gyerekek megismerésére. Többféle módszert próbálhattunk ki, mert nemcsak a tanítási órák álltak rendelkezésünkre, hanem az úgynevezett napközis foglalkozásokkal is tudtunk kooperálni. Megismertük a gyermeket tanulás és játék közben, szabadidőben, többféle helyzetben és más-más oldalról. Így teljesebb kép alakult ki bennünk a tanítványaink személyiségéről.

»A gyermeknevelés és a tanulás során az a legfontosabb, hogy egy gyerek mindig tudja, akkor is szeretik őt, ha nem tökéletes, és hogy ezen képes javítani. Ez olyan bizalom a felnőtt részéről, amit minden korú gyerek megérez. Hogy hisznek benne. Tévedhet és hibázhat. Nem kell tökéletesnek lennie. A világ sem az.« (Tari Annamária)

Marika ezt mindig szem előtt tartotta, hitte és vallotta. Pályája során a gyermek érdekeit helyezte előtérbe, sokat tett azért, hogy a tanulók az iskolában jól érezzék magukat. Igyekezett kitalálni olyan változatos, érdekes programokat, ahol sokféle képesség, készség, tehetség megmutatkozott, ahol minden gyermek lehetőséget kapott arra, hogy sikerélményhez jusson, kiderülhessen, ő miben jó vagy kiemelkedő. Mindig dicsért, azt emelte ki, miben fejlődött a gyermek. Akik kapcsolatba kerültek Marikával, érezhették azt a sok jóságot, ami belőle áradt, azt a rengeteg szeretetet, amit az emberek felé sugárzott nagy szerénységgel, alázattal, sok jóakarattal, türelemmel. Rendkívüli társam volt a munkámban. 12 év alatt nagyon összeforrtunk, mindent megbeszéltünk, mindent együtt csináltunk, egymás munkáját tiszteltük és segítettük, soha nem volt közöttünk vita, köszönhető volt ez a Marika intelligenciájának, békés, jó természetének is. 13 évvel volt tőlem idősebb, tapasztaltabb, de úgy tanított engem, hogy közben mindig egyenrangú félként kezelt. A fényképét látva most ez az idézet jut eszembe, ami Marikára nagyon igaz: *»Mi már tőled sokat kaptunk, de tőlünk te keveset, az arcodból, a hangodból sugárzik a szeretet.«* (Jankovits Ferenc)”

Tanítványai között (1997)

Vezetői is elismerték, mert végtelen megbízható volt a munkában. A tanításban a pontosság, rendszeresség és a következetesség volt rá jellemző. Soha nem ment készületlenül órára, mindig próbálta az óráit és a foglalkozásait érdekessé, színessé tenni. Tanítványaival nagy türelemmel és szeretettel bánt. A gyermeki személyiségfejlődést egyénre szabottan nyomon követte, erről olyan részletes, tanulmánynak is beillő feljegyzéseket vezetett, hogy mondhatni sokszor ő többet tudott diákjairól, mint a szülők. De éppen ezért a szülők is nagyon bíztak benne, őszintén, nyíltan beszéltek vele a gondjaikról, a gyermek sikereiről, kudarcairól.

A tanuláson kívül rengeteg érdekes, jó hangulatú szabadidős programot szervezett tanítványainak, amivel mindig gazdagodtak tudásban, lelki erőben, élményekben. A művészeti nevelés kiemelt szerepet kapott tanítási gyakorlatában. Az ünnepekre mindig úgy készültek, hogy mindenki részt vett benne. Karácsonyi ünnepi műsorukkal az óvodásoknak is kedveskedtek. Szívesen vállalta a felkészítést a nemzeti ünnepekre vagy más évfordulókra is. Szívügye volt az anyák napi műsor és ajándék készítése. Ezekben a kis ünnepi összeállításokban a vers, a dal, a szerepjáték és a tánc is helyet kapott. Itt is gondosan ügyelt arra, hogy minden tanuló neki való szerepet kapjon, olyat, amiben tehetséges, és amiben örömét leli. A különböző tantárgyi versenyekre (pl. Aranyceruza helyesíró, Aranyszáj szépkiejtési, Vers- és prózamondó verseny) is lelkesen készítette fel tanítványait, melyekre osztályszintű versenyt is rendezett, hogy minél több gyermek kapcsolódjon be a versenyzésbe.

A város művelődési intézményeivel nagyon jó kapcsolatot tartott. A könyvtár által meghirdetett „Búvárkodj” versenyre is mindig neveztek tanítványaival. A lelkes és időt, erőt nem kímélő felkészítésnek mindig megvolt az eredménye, szép sikerekkel büszkélkedtek. Rajzpályázatokon is folyamatosan részt vettek, különböző technikákat sajátítottak el, és örömüket lelték az alkotásban. A tanítványainak rendszeresen volt színházbérlete, mozibérlete, ezekre az előadásokra együtt mentek, élményeiket megbeszélték. Talán egyik legnagyobb erénye az volt Marikának, hogy olyan családias, jó légkörben tudott együtt dolgozni a gyermekkel, ahol mindenki jól érezte magát, és észrevétlenül fejlődtek szellemileg és erkölcsileg is.

Nevelési eszköze elsősorban a dicséret volt, de finoman és jó szándékkal a kritikát is elmondta, hogy *„Legközelebb majd arra vigyázz!” „Próbáld meg úgy!”* stb. Partnerként kezelte tanítványait, lelkén viselte minden rábízott gyermek sorsát. A szó igazi értelmében volt jó tanító, aki fogta a gyermek kezét, megsimogatta a fejét, nyugtatta a lelkét, és ösztönösen mindig tudta,

mivel tud legjobban segíteni. Olyan lelki finomsággal rendelkezett, ami csak nagyon keveseknek adatik meg. Soha senkire nem volt egy rossz szava sem. Lánya, és tanítványai közül is sokan választották éppen az ő példájaként a pedagógushivatást.

Egyik pedagógus utódja, *Ruzsinszky Enikő* így emlékszik kedves tanítójára: „Pappné Marika néni, a mindig kedves, mosolygós tanító néni 1-4. osztályig terelgette kisdiákjai életét az alsó tagozatban. Boldog vagyok, hogy ő volt az én tanító nénim is. Féltőn, türelemmel fogta a kezünket, s vezetett be bennünket egy új világba, a számok, betűk országába. Mindig figyelemmel fordult felénk, nagy lelkesedéssel készítette fel tanítványait a versenyekre, az anyák napi ünnepségekre. A várt eredmény sosem maradt el, I. II. III. helyezések a versenyeken, hála és örömkönnyek az ünnepségek után. Az iskolát a második otthonának tekintette, olyan volt közöttünk, mint egy anyuka. Diákjainak tudása legjavát adta, s ő volt a legboldogabb, ha adhatott. Minden gyermekben meglátta a jót, és segítette, terelgette afelé, amiben tehetséges, amire igazán fogékony. Sok év telt el azóta, amióta átléptem az iskola küszöbét, és lettem egy melegszívű, mindig derűs, tanító néni kisdiákja.
Büszkén lépek nyomdokaiba tanítóként, osztályfőnökként."

A nevelői testületben Papp Lajosné nem töltött be vezetői tisztséget, de minden rendezvényen, közösségi munkában, iskolatáborban részt vett. Aki ismerte, tudta, hogy amit elvállalt, azt maradéktalanul teljesítette. Ő nem hívta fel magára a figyelmet, de a háttérben mindig szorgoskodott. Nem mozgatott hegyeket, de kitartóan rakta a köveket. Nem kapott hivatalos kitüntetést, de sokszor megkapta azt jelképesen a tanítványaitól, szüleiktől. Az ő életét áthatotta a tanítás és a gyermekek iránti szeretet. A tanítványai között érezte jól magát, ott volt boldog, kivirult egészen addig, amíg a betegsége ebben meg nem akadályozta.

„A tanító olyan lámpás, amelyik minél inkább világít másnak, annál inkább fogyasztja önmagát." (Gárdonyi Géza)

Marika ereje is fogyott, gyengült az idegrendszere. Érezte, hogy nem tud teljes értékű munkát végezni. Előbb táppénzre került, de sajnos nem tudott visszakerülni a munkába. 2006-tól rokkantnyugdíjas lett. Még 5 évet dolgozhatott volna, de a sors nem adta meg neki ezt a lehetőséget. Unokája nevelésében sem tudott már részt vállalni. Betegségében édesanyja gondoskodott róla, majd mikor súlyosabb lett az állapota, otthonba került.
Azért a sok, önzetlen jóságért, amit egész életében adott másoknak, békés, nyugodt nyugdíjas éveket érdemelt volna. 2013-ban csendben elment. Aki csak ismerte, mindenkiben szép emlékeket hagyott.

Gyermekei így emlékeznek édesanyjukra:
„A legtöbbet kaptuk tőle, amit egy anya adhat a gyermekeinek. Nem pénzzel, nem anyagi javakkal támogatott, hanem feltétel nélküli szeretetet adott.
Soha nem gyűlölködött, és nagyon ritkán emelte fel a hangját. Hagyta, hogy azt tegyük, amit szeretnénk, de közben terelgetett bennünket, és mindig elmondta, ő mit tart helyesnek. Mindig az egyenességre és az őszinteségre tanított, még ha ez valamilyen hátránynyal járt is. Büszke volt ránk, és mi is nagyon büszkék vagyunk Rá. A családért és a munkájáért érzett felelősség és a másoknak való segítségnyújtás mindig előbbvaló volt önmagánál. Talán ennek lett az áldozata."

Emlékezzünk Marikára Victor Hugo soraival:
„Próbálj meg úgy élni, hogy ne vegyenek észre ott, ahol vagy, de nagyon hiányozzál onnan, ahonnan elmentél."

Források: Személyi anyaga, Dobi Istvánné kolléga, Ruzsinszky Enikő volt tanítvány, és lánya, Papp Márta visszaemlékezései.

Kollégája, JUHÁSZ FERENCNÉ
Balmazújváros

CS. PATAJ MIHÁLY (Békéscsaba, 1921. december 22. – Szeged, 2008. január 24.): középiskolai, főiskolai tanár, festőművész

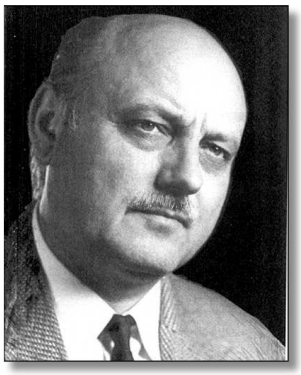

„…az ember – ezt egyre inkább hiszem – csak annyit ér és csak annyira ember, amennyire meg tudja őrizni lelke egy zugában az örök gyermeket.”

(Márai Sándor)

Békéscsabán született – három testvérével együtt – a legidősebb gyermekként. Édesapja gazdálkodással foglalkozott, édesanyja a gyermekeket nevelte. Művészi hajlamát tőle örökölhette, aki mindennél fontosabbnak tartotta az olvasást, az állandó művelődést; a gazdasági tevékenység távol állt tőle. Életében nagy szerepet játszottak a nagyszülők is, akiktől megtanulta a szlovák nyelvet. Nyaranta, amikor kiköltöztek a tanyájukra, nagyapja ismertette meg a hatalmas sík vidékkel, az alfölddel, melyet itt-ott tarkítottak a fákkal körülvett, fehér falú apró házacskák, s ő vetette észre az érdeklődő gyermekkel, milyen nehéz munka a földművelés, az állandó verejtékezés.

Rajztehetsége már kisiskolás korában megmutatkozott, amikor tanítója állatfigurákat rajzoltatott kis tanítványaival, s őt mindig megdicsérte kiemelkedő figurális ábrázolásáért.

A négy elemi osztály elvégzése után szülővárosában a hajdani Rudolf Főgimnáziumba került, ahol rendkívül művelt, kitűnő rajztanára volt Mazán László, akire mindig a legnagyobb szeretettel és tisztelettel emlékezett. „Laci bácsi” külön is foglalkozott a jól rajzoló növendékekkel – (maga is nagyszerű karikaturista volt, de festett is, 1940-ben a Képzőművészeti Társulat tagjai sorába fogadta) –, akikbe a művészet szeretetét, s részben a tanári hivatás iránti elkötelezettséget is beleplántálta. A Békéscsabai Evangélikus Gimnázium 1999-ben ünnepelte fennállásának 100. évfordulóját. Az ünnepi ülésen Cs. Pataj Mihály majd hat évtized távlatából emlékezett vissza a hajdani alma materre. Elmondta, rend és szervezettség, szív és lélek jellemezte iskoláját, amely minden diák otthonává válhatott. Ott tanulta meg, hogy minden ember egyenlő, tekintet nélkül bőrszínre, felekezetre, anyagi javakra és nemzetiségi hovatartozásra. Tanárai jó példája ösztönözte arra, hogy pályaválasztásában nem a művészi, hanem a tanári tevékenység dominált.

A gimnáziumban nemcsak diáktársai rajzait készítette el – cserébe a matekfeladatokért –, hanem ókori műveket (pl. az Aeneist), irodalmi alkotásokat (pl. a Toldi minden strófáját), történelmi eseményeket is megrajzolt.

Érettségi után, 1940 őszén, az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola hallgatója lett. Mestere Rudnay Gyula volt, akitől alapos rajztudásra tett szert, és akinek a festői munkássága igen nagy hatással volt rá.

„A nagy művész intenzív fény-árnyékkontrasztokra épített, regényes hangvételű piktúrája, széles ecsetkezelésről árulkodó, romantikus hevületű, indulatian expresszív festményei oly igen rokonok voltak az ifjú tanítvány vérmérsékletével, kedélye villódzó csapongásaival.” (*Dér Endre* író)

A Mester hamar kedvelt „mindenesévé” fogadta, „kedves Miska fiamnak” szólította, és nagy reményeket fűzött eljövendő munkálkodásához. Főiskolai oktatói közül kiemelte még Elekffy Jenőt, akinek akvarell-szemlélete és Varga Nándor Lajost, akinek európai hírű grafikái ejtették bámulatba, valamint a szobrász Bory Jenőt.

1945. augusztus 4-én középiskolai tanári diplomát kapott, ami „a művészeti és mértani rajznak és a képzőművészetek elméleti ismereteinek a hazai középiskolákban, valamint az ezekkel egyenrangú és alsóbbfokú tanintézetekben való tanítására” jogosította fel, majd 1947-ben Apponyi-oklevelet, ami a tanítóképző intézeti tanárságra nyújtott lehetőséget.

1952-ben a közoktatás akkori körülményei úgy kívánták, hogy orosz nyelv- és irodalomtanári oklevelet is szerezzen. (A családjában használt

és elsajátított szlovák nyelv ehhez jó alapnak bizonyult.)

1945-ben megnősült, felesége, Timkó Klára is csabai volt, banki tisztviselőként dolgozott. Házasságukból két gyermek – Miklós (1948) és Klára (1954) – született, mindketten a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán szereztek földrajz-rajz szakos tanári oklevelet. Lánya révén két, fia családjában egy fiúunoka született, akikkel nagyobb gyermekkorukban, nyugdíjasként szívesen elidőzött szépen megkomponált, Szegedhez közeli kertjében, ahol örömmel mutogatta a hajdani paraszti élet kellékeit – népes baráti társaságának és ismerőseinek –, amelyeket nagyrészt szarvasi éveiben gyűjtött össze.

Tanári pályafutását az ***Orosházi Evangélikus Gimnáziumban*** kezdte (1945. november 26. – 1946. október 31.). Nagyon szeretett tanítani, élvezte az iskolai légkört, lekötötte tanítványai figyelmét, érdeklődését, emberileg is közel került hozzájuk. A hajdani orosházi gimnazisták, akikkel alig egy évet töltött együtt, még idős korában is meghívták találkozóikra.
1946. november 1-jével a ***Szarvasi Evangélikus Leánylíceum és Tanítóképző*** tanárává nevezték ki. Az intézmény légköre, a képzős kollégák felkészültsége, a 14-16 éves korú tanítványok formálhatósága és hivatástudatuk korai kialakulása igen nagy hatással volt rá, elmélyült tanári tevékenységének kibontakozását segítette elő.

Egykori növendékei így emlékeznek a fiatal, szellemes, örökké derűs tanárukra:
„1951-től 55-ig voltam Pataj tanár úr tanítványa Szarvason. Szerencsésnek érzem magam, hogy az ő irányításával sajátíthattam el a rajztudás alapjait. Dicsérettel, biztatással, óvatos kritikával igyekezett képességeinket fejleszteni, mivel legtöbbünk semmilyen rajzi képzést nem kapott az általános iskolában. Végtelen türelemmel próbált rávezetni a témák lényegének, törvényszerűségeinek meglátására, a már tanultak alkalmazására. Ha nem sikerült, akkor pörölt a rajzi hibák miatt, de nem emlékszem, hogy igazságtalan lett volna. Velem egy problémája volt – az osztályozó értekezleteken felrótták neki, hogy lehetek rajzból jeles, mikor az írásom olyan, mint a macskakaparás. Igyekezetem ellenére ezen a mai napig sem tudtam változtatni. Számtalan pozitív élményben volt részünk a szakköri foglalkozásokon, kirándulásokon. Néhányan, ha lehetett, a szabadidőnket szívesen töltöttük a műtermében. Szaktudása, hivatásszeretete, pedagógus egyénisége sokunk számára példa volt egy életen át. A tőle kapottak továbbadása végett lettem rajz szakos tanár.” (*Páll Józsefné Bajkán Katalin* rajz-földrajz szakos tanár)

„Az első tanár volt, akit 1951. augusztus 29-én megismerhettem Szarvason. Bácsikám, Bíró György festőművész ajánlott a figyelmébe, aki tehetséget látott bennem. A jóvágású, jó humorú tanár minden igyekezete ellenére sem lettem művész, de negyven évre elegendő rajzkészséggel ruházott fel. Imádtuk, s örök érvényű barátságot kötöttünk vele.” (*Dékány Ilona* tanítónő)

„Cs. Pataj Mihály tanár úr emléke, emberi nagysága ma is elevenen él emlékezetemben – 55 év távlatából. Humán tagozatos gimnáziumi osztályunkban a művészettörténet tantárgyat tanította negyedikes korunkban. Már az első órákon felkeltette érdeklődésünket, és igen hamar megszerettette velünk ezt a tantárgyat.
Ma is látom magam előtt, ahogy az ókori görög művészetről tartott előadásában magával ragadó csodálattal, a szépség iránti rajongással tárta elénk e művészi alkotások lényegét, a bennük rejlő szépségeket. Határozottan nyújtott számunkra egyértelmű művészet-megítélést, az igazi értékek felismerése terén biztonságos eligazodást – mondhatni életre szólóan. Úgy vélem, akit ő tanított, az a mai értékválságos világban is meglátja az igazi művészetet, és könnyedén tesz különbséget a valós művészi értékek és a selejt, a giccsek özönében.
Művészi alkotó tevékenységét megismerve, az ő műveiben is felfedezhetjük a valódi értékeket, az örök érvényű és mindenkihez szóló szépség-üzeneteket. Évtizedeken át kísértem figyelemmel kiállításait – akár Szegeden, akár városunkban, Szarvason –, s lehetőségeink szerint vásároltuk is festményeit, melyeket lakásunkban mindig csodálattal nézegetünk, gyönyörködünk bennük.
Életpályám, hivatásom alakulásában is érzem tanár úr nevelői, emberi magatartásának élményt adó hatását, személyiség-alakító kisugárzását. Bizonyára ez is jelentősen hozzájárult a rajztanári pálya iránti vonzódásomhoz és ahhoz, hogy ezt a vágyam meg is valósíthassam. Köszönöm, tanár úr!” (*Kondacs Mihályné Podmaniczky Mária* pedagógia-rajz szakos tanár)

Szarvas csodálatos, rendkívül inspiráló környezettel ajándékozta meg, ami művészi pályájának alakulásában döntő tényezővé vált. *„A festői Körös-part határtalan élményanyagot nyújtott… Naplementekor a legszebb a természet, mikor a fény-árnyék nem szabdalja fel a látványt … minden finom, füstszerű … A napsütés az olyan, mint a trombitaharsogás, a borult ég*

alatt rendkívül finomak az árnyalatok, a tónusok olyanok, mint a hegedűszó … minden este kiszaladtam a körgátra, vázlatokat rajzoltam és festettem nyakló nélkül … nem volt televízió, és este rádió mellett fametszeteket készítettem" – emlékezett ezekre az évekre, amelyeknek szorgalmas munkája alapozta meg korai sikereit.

Érdekes, hogy soha nem vonzódott a földhöz, a gazdasági munkák nem érdekelték, gyermekkorában mégis nagyszerűen elraktározta megfigyeléseit: a hatalmas síkság, a remek fekete föld, a széles horizontú alföld, az ég és föld összeborulásának képét, a távoli tanyák, kis települések népének munkáját; ezek felnőttként törtek elő belőle, s műveiben nyertek kifejezést.

Méltatói így írnak róla:

„…a tőmondatos, kopogóskeményen, egyértelmű realitással fogalmazni kényszerítő fa- és linómetszés műfajának – országos léptékkel mérve is – páratlan fölénnyel alkotó, villódzó indulatossággal és ugyanakkor példás pallérozottsággal munkálkodó, remek kezű mestere. Briliáns megoldásokra képes grafikai lapjain!" (*Dér Endre*)

„…a grafikákon pallérozta kompozíciós készségét, tipizáló tehetségét és összefoglaló képességét." (*Tandi Lajos* művészeti író, hajdani főiskolai tanítvány)

Domán Imre állatorvos barátjával sokszor kiment a határba, s amíg a doktor úr az állatok gyógyításával foglalkozott, addig ő rajzolt, festett.

Szarvason festett nagyszerű portrékat a szüleiről, családtagjairól, barátairól, ismerősökről. Későbbi táblaképek, nagy pannók kerültek ki kezei alól. Megörökítette a Körösön fákat úsztatókat, a tutajosokat, az összetákolt fatörzseket, a dolgozó és tanácskozó parasztembereket, a templom építését, Tessedik Sámuelt, a város jeles fiát, a Péró-féle felkelést, Rózsa Sándor egyik hőstettét.

Első kiállításain (1953-tól) lírai hangulatú, bátor ecsetkezelésű akvarellekkel, precíz, pontos munkát és elmélyült rajzi tudást igénylő fametszetekkel, linómetszetekkel szerepelt, és ért el figyelemre méltó sikereket. Számtalanszor elismételte: *Nagyon boldog voltam Szarvason!*

„Az igazi művész – örökké tanítvány marad."

(Láng György író)

Cs. Pataj Mihály és családja életébe is óriási változást és lehetőségeket hozott az a tény, hogy 1959 nyarán ***Szegedre*** kerültek. (Felesége ezekben az években szerzett földrajz-rajz szakos általános iskolai tanári oklevelet Pécsett, és nyugdíjazásáig tanított.)

1959. augusztus 1-től 1963. július 31-ig a ***Tanítóképző Intézet***, majd 1963. augusztus 1-től 1982. december 31-ig a ***Tanárképző Főiskola***, ill. jogutódja, a ***Juhász Gyula Tanárképző Főiskola*** tanárává nevezték ki (1970 – főiskolai docens, 1978. augusztus 1. – tanszékvezető, 1980. július 1. – főiskolai tanár).

Eleven, dinamikus légkör fogadta a tanítóképzőben, ill. a főiskolán, ahol művészetpedagógusi pályája kiteljesedett – és a pezsgő kulturális élet a városban, amely művészeti fejlődését nagymértékben meghatározta, s amelyhez festői életművének egésze köti.

„Az volt az ideám, hogy a főiskolai tanár tanít, cikkeket ír, fest" – szokta mondani, s főiskolai oktatói életében ezt mindig szem előtt tartotta.

Zentainé Varjú Margit tanítóképzős és főiskolai tanítvány visszaemlékezése:

„Tanítványai évtizedek után is emlegetik széles jókedvét, kellemes, hangulatos óráit, ahol könnyű volt magukba szívni azt a sok szépséget, amit pl. a rajz- és művészettörténeti órákon bemutatott, amelyeken a képzőművészeti alkotásokat, műemlékeket nagyszerű zeneművekkel, válogatott irodalmi anyaggal, saját utazási élményeivel kapcsolta össze; s rajzaikat derűvel, jó tanácsok kíséretében korrigálta."

Még a szárazabb ábrázoló geometriai órák is könnyednek bizonyultak humorral átitatott előadásmódja, saját tapasztalatainak felidézése miatt.

„Magával ragadó szenvedélyességgel tanította hallgatóit, személyes példájával győzködve őket – bennünket, tanítványokat – a látványvilággal kialakítható személyes és bensőséges viszony megteremtésének hite szerint egyetlen lehetséges és igaz voltáról … Festőként, rajztanárként és főiskolai tanszékvezetőként … egy sziporkázóan szellemes, víg kedélyű, bohém, de mégis belül fegyelmezett személyiség nyilvánult meg alakjában." (*dr. Tóth Attila* művészeti író, főiskolai tanítvány)

Írt módszertani cikkeket, jelentős színelméleti és színdinamikai tanulmányokat, társszerzője volt a tanítóképzős rajzjegyzeteknek. Szegedi kollégákról – Vinkler László, Dorogi Imre, Erdélyi Mihály – írt művészportréinak sajátos

értéke, hogy egy-egy pályatárs munkásságát a művész szemével közelítette meg.

Egy kiállításának meghívójára a következőket írta: *„Emberi és társadalmi problémákkal, feszülő ellentétekkel terhes korunkban az élet szépségét, a jövőbe vetett reményemet, optimizmusomat szeretném műveimben a 20. század szellemében megfogalmazni. A misztikumok és a konkrétság, az indulat és a fékező logika szintézisét, egyensúlyát keresem.”*

Szegeden szinte berobbant a művészeti életbe, sorjáztak a kiállításai, amelyeken először grafikáit, linómetszeteit, akvarelljeit mutatta be. (1985-ben a város grafikai albumát is megjelentette.)

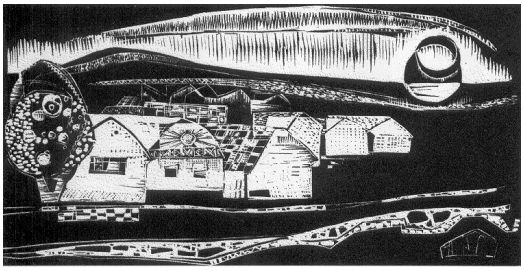

Naplemente (fametszet)

Aztán előtérbe került az olajfestés, s ezzel a technikával élményanyagát számos variációban, megújítva dolgozta fel.
Témáiról így beszélt:
„ – A múlt iránti tisztelet, kegyelet szimbólumaival egyre közelebb kerültem az ikonisztikus világhoz. Az ikonokra a patina éppúgy rárakódik akár emlékeimre…
– A régi bútor, egy régi kép valósággal megbűvöl. Érzem a múlt üzeneteit, érzem, hogy ezeknek a tárgyaknak lelke van. …a szuszék, ez a csodálatos, vasszeg nélkül összeácsolt bútordarab rám sugározza gyermekkorom hangulatát … megidézi nagyanyám ifjúságát, menyasszonyságát…
– A szülőföld is »bizánci pompa«. A roppant erőtől feszülő feketeföld, a földre feszülő égbolt: az én mitológiám lényege. Az ég és a föld csókjából termés születik, virágok, gyermekek, nők, az Élet.
– A napraforgó csodálatos téma, mert az ifjúságtól az öregkorig mindent képes kifejezni.”

Számos város múzeumaiban, galériáiban, képcsarnokaiban nyíltak tárlatai. Különböző országos pályázatokon, kiállításokon mutathatta be munkáit, külföldi (egyéni és csoportos) meghívásokat is kapott.

Néhány reflexió méltatóitól:

„… alföldnyi szív lüktet földszagú színei, széles horizontjai, indulatosan felületre hordott festékfoltjai mögött. A látványban … felidéződnek a békéscsongrádi táj töredékes elemei, régészeti falmaradványok, kapuk, ablakkeretek, mint az építő emberről való tanúságok, ám ezekre jóságos, szépséges arcok, menyasszonyok alakjai vetülnek, a mindennapi élet és az ideák világának jól ismert követei … képein egy nomád, hagyományőrző világ találkozik egy civilizált kultúra elemeivel.” (*Tóth Attila*)

„Kiváló kolorista, ereje a szín. Színek pompájába öltözteti a puszták vadvirágait, a gémeskutat … a drámai elem föloldódik a színek ünnepélyes, friss pompájában.” (*dr. Losonci Miklós* művészettörténész, egyetemi tanár)

„Nem mond le a látványösszefoglalásról, síkra írott foltjai mégis őrzik a tartalom bensőséges, meleg emberi vonzását, egyéniségének lírai alapállását.” (*D. Fehér Zsuzsa* művészettörténész)

„… ezek a csendéletek majdhogynem zenélnek. Muzsikálnak … Mintha egy önálló csendélet típus jelenne meg előttünk … Az ágas-bogas, csilingelő, hangulatos virágcsendélet.” (*Szuromi Pál* művészeti író)

„Módszere az emlékképekre való támaszkodás, a rég begyakorlott motívumokból történő szabad komponálás. Képzelete a reális fantázia kategóriájába tartozik. Ezen a realista alapon egy szintetikus-szimbolisztikus expresszionizmus útját járja.” (*Vinkler László* főiskolai tanár, festőművész)

„Cs. Pataj … tudós festő … képei többségén megvalósítja azt az ars poetica-szerűen mondott gondolatát, mely szerint: *A képen legyen feszültség*! … ezzel a háttérrel jött létre egy nagy ívű életmű.” (*Feledy Balázs* művészeti író)

Cs. Pataj Mihály ismertségében nemcsak hivatása, közvetlensége, hanem aktív élete is szerepet játszott. A 70-es években üzemek, gyárak kötöttek támogatási szerződést a művészekkel, akik műveikkel megörökítették a dolgozó emberek munkáját. Kiállításokra, közvetlen baráti találkozókra került sor ezeken a munkahelyeken, így nagyon sok művészetbarát ismerkedett meg a szegedi alkotókkal, s vált népszerűbbé – köztük ő is.

„Tevékenység teszi az embert boldoggá.”
(Goethe)

Nyugdíjas éveiben munkanapját megosztotta a festés, kiállításokra készülés és a kerti foglalatosságok között, valamint hetente két alkalommal évekig rajzszakkört vezetett. Gazdag életútjának szomorú eseménye volt 1986 nyarának végén: felesége – 40 év boldog házasság után – hirtelen elhunyt.

Emberi tartása, rendkívüli életereje és munkabírása, jó egészsége tette lehetővé, hogy alkotói korszakának egy utolsó, nagy ívű, sok kiállítással és utazásokkal színesített, majd két évtizedes korszaka következett. Művészete új témákkal gazdagodott: megfestette a világháborúk névtelen hőseit, az őket sirató anyákat, 1956 áldozatait és az emlékezők kegyeletét, az elmúlás és az életbe vetett hit gyönyörű nőalakjait, a nagyon kedvelt zsennyei Alkotóház parkjának remek természeti szépségeit és régi témáit is különböző variációkban.

1987 nyarán hajdani szarvasi és szegedi kollégájának özvegyét, Hegedűs Éva gyakorlóiskolai tanárt vette feleségül, aki kiegyensúlyozott, nyugodt életfeltételeket teremtett számára. Reggelente 9-10 óra körül már a műtermében dolgozott önfeledten, aktívan, Bach barokk mesterműveit, Beethoven szimfóniáit vagy az operairodalom legszebb áriáit hallgatva.

Mindig akadt látogatója vagy beszélgetőpartnere. Szabadidejét szívesen töltötte népes baráti társaságban.

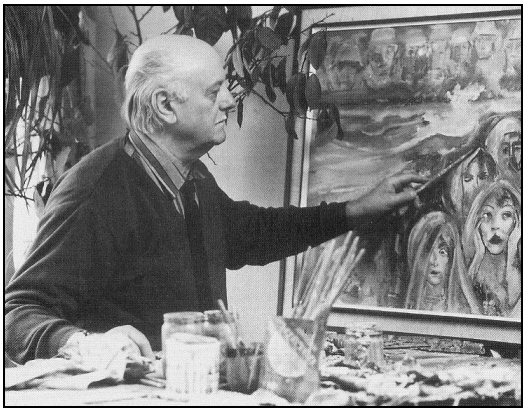

Festés közben

„Úgy vélem, az igazi boldogság hitből fakad. Mindenkinek hinnie kell valamiben. Én boldog vagyok, örülök, hogy alkothatok!” – nyilatkozta. Fizikálisan soha nem tört meg, de szellemi energiái – a gondos orvosi kezelés mellett is – lassan apadtak … 87. évében hunyt el csendesen.

„Kidőlt egy tölgy!” – kezdte búcsúztatóját Tandi Lajos, hajdani nagyszerű tanítványa, s ebben a mondatban benne volt minden, ami összességében jellemző volt egyéniségére.

2010-ben Szarvas városa gáláns, nagyszabású emlékkiállítást rendezett tiszteletére. Ekkor avatták fel a Tessedik Sámuel Múzeum (a valamikori tanítóképző) lépcsőfeljárója feletti falakon helyreállított egyházi témájú seccóit (az 50-es években lemeszelték ezeket), amelyeket Fabó Éva restaurált mesterien. Életútjára és művészi pályafutására – szarvasi éveire – jeles tanítványa, dr. Tóth Attila emlékezett népes hallgatóság előtt.

Tagságai:

1957 – a Művészeti Alap és a MAOE tagja
1959 – szövetségi tag (MKISZ)
1969 – AIC tag;
1991 – a Rudnay Társaság tagja;
1993 – a Magyar Festők Társaságának tagja.

Elismerések:

- Művészeti Lexikon (1967)
- XV. Alföldi Tárlat, Békéscsaba (1972) díjazottja
- Szeged Megyei Városi Tanács 1974. évi nívódíja
- Munka Érdemrend ezüst fokozata (1982)
- Művészeti alkotói támogatás (1991)
- Szegedért Emlékérem (1995)
- Honor Pro Meritis kitüntetés (1996)
- Jubileumi alkotóművészeti elismerés (1997)
- Magister Emeritus (2000)
- Gyémántoklevél (2007)

Forrás: családi, pályatársi és tanítványi visszaemlékezések.

Felesége, Cs. Patajné Hegedűs Éva
Szeged

PATAKI ZSUZSANNA ÁGNES (Debrecen, 1957. június 18. – Debrecen, 2013. december 17.): tanító

Debrecenben született egy ötgyermekes család negyedik tagjaként.
Édesanyja Kiss Margit, édesapja Pataki Gyula, mindketten a Magyar Gördülőcsapágy Művek (MGM) dolgozói voltak. Édesapja később a Hajdú-Bihar megyei Állami Építőipari Vállalat (HÁÉV) függetlenített párttitkára lett, és onnan is ment nyugdíjba.

Zsuzsa, mint akkoriban a dolgozó szülők gyermekei, a vállalat (MGM) bölcsődéjébe, majd később az óvodájába járt.
Általános iskolai tanulmányait a Kossuth Lajos Állami Általános Iskolában kezdte meg, ezt követően a család költözése miatt a Péterffy utcai iskolában fejezte be.
Már kisgyermekként megnyilvánult a közösség iránti érzékenysége, mely egész életében nyomon kísérte őt.
Kisdobosként, majd úttörőként is iskolájának vezéregyénisége lett.
Tanulmányait a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium sporttagozatán folytatta. Ezzel egy időben lett a KISZ tagja is. Közben atletizált és az iskola énekkarában énekelt.
1975-ben érettségizett, ezt követően szinte azonnal elhelyezkedett képesítés nélküli nevelőként.
Elsőnek ***Nyírmártonfalván az általános iskolában*** tanított (1976-1977), ezt követően a ***hortobágyi Általános Iskolában*** töltött öt évet (1977-1981).
Időközben megszerezte a tanításhoz szükséges képesítést, a Debreceni Tanítóképző Főiskola tanítói szak testnevelési szakkollégiumában végzett 1979-ben.

1978-ben házasságot kötött Borbás Imrével, aki a MEDICOR vállalatnál dolgozott mérnökként.
Tanítói pályafutását rövid időre fel kellett függesztenie, mert férjét 1981-től 1987-ig külszolgálatra Nigériába küldte munkáltatója, ahova családja is elkísérte, sőt a munkálatokban Zsuzsa is részt vett.

Hivatását egy percre sem adta fel, a kint élő magyarok gyermekeinek szervezett folyamatosan programokat, és próbálta őket a magyar nyelv szépségeire tanítani.
Házasságukból 1981. április 27-én született Imre nevű gyermekük, akit 1989-ben történt válásuktól az egyetem elvégzéséig egyedülállóként nevelt.
Hazajövetelüket követően ***Debrecenben*** az ***Angyalföld Téri Általános Iskolában*** kapott tanítói állást.
21 évet töltött ebben az iskolában, 1987-től 2004-ig, majd 2004-től 2008-ig (intézményi összevonás miatt) a ***Vörösmarty Mihály Általános Iskola Alapfokú Művészetoktatási Intézetben.***
Az utolsó percig kitartott, amikor mindenki más már igyekezett az egzisztenciáját védeni, ő még akkor is előtérbe helyezte tanítványai érdekeit.

2006-ban megkapta a *Magyar Köztársasági Bronz Érdemkereszt* kitüntetést tanítói munkásságának 30. évfordulója alkalmából.
Azonban öröme nem tarthatott sokáig, mert a rákövetkező évben önhibáján kívül (megszűnt az iskola) kénytelen volt befejezni tanítói pályafutását, amit haláláig nem hevert ki.

Közben folyamatosan képezte, tökéletesítette magát. Mindig igyekezett lépést tartani a diákjai igényeivel és a kor szellemével.

Csak néhány a megszerzett képesítések közül:
1990 Testnevelési Főiskola
Atlétika-középfokú edző
1991 Debreceni Tanítóképző Főiskola
Komplex szeminárium
1994 Testnevelési Egyetem
Triatlon középfokú edző, sportmenedzser
1995 Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
Nyelvi, irodalmi és kommunikáció szak

1998 Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet
Anyanyelv és irodalom helyi tant. 1-6 évfolyamon
Drámapedagógia
1999 Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet
Logopédiai alapismeretek

2008-ban, amikor véglegesen abba kellett hagynia a tanítást, egy magánóvoda szervezésébe fogott, ám a család unszolására mégis inkább elfogadta a kínálkozó lehetőséget mint biztos megélhetési forrást.
Az OMMF Észak-alföldi Munkaügyi felügyelőségén vállalt állást, de itt sem nyugodhatott, mert ahhoz, hogy feladatát tökéletesen ellássa, képeznie kellett magát.
Ehhez először elvégezte 2008-ban a Debreceni Regionális Képző Központ Európai Uniós pályázatíró, projektvezető tanfolyamát, majd 2009-ben a Fehér Kereszt Gyermekvédő Alapítvány Budapest–Székesfehérvári Regionális Képző Központ Munkaügyi felügyelő szakképesítést. Itt dolgozott 2008-tól 2013-ban bekövetkezett haláláig.

Hogy fiát megfelelő anyagi körülmények között nevelhesse, a tanítás mellett – melyet élete céljának és értelmének tekintett – másodállásokat vállalt.
Időközben megalapította a debreceni Bringaklubot, melynek 15 évig volt a tagja és vezetője, s melynek fő célkitűzése az ifjúság egészséges életmódra nevelése, valamint a környezetvédelem volt.

Társadalmi szerepvállalásait nagyon komolyan vette.
Társadalmi tisztségei:
1992-2004 Bringa Klub Egyesület Debrecen ügyvezető
1995-1997 Magyar Túrakerékpáros Szövetség társelnök
1999-2008 Hajdú-Bihar Megyei Szabadidősport Szövetség alelnök

5 évig volt az SZDSZ debreceni frakciójának tagja, így közvetlen beleszólása volt a város életébe.
Szűkebb pátriájában, az Újkerti Lakótelepen a lakásszövetkezet igazgatósági tagságát is elvállalta.

Imádta a munkáját, szerette a gyerekeket, óriási türelemmel és hozzáértéssel foglalkozott velük, ugyanakkor szigorú és következetes volt.
Talán éppen ezért szerették a tanítványai és azok szülei is.
Igazi pedagógus volt a szó legnemesebb értelmében. Erre mondják azt, hogy a vérében van a tanítás.
Valahányszor beszélgettünk a munkájáról és a tanítványairól, mindig nagyon lelkes és boldog volt.

De erről inkább a munkatársai beszéljenek…
Murvai Anikó volt kolléga és közeli barát:
„Én 1987 szeptemberében kerültem az Angyalföld téri iskolába, akkor költöztem be Debrecenbe, állást kerestem. Zsuzsával találkoztam, és említette, hogy talán náluk van állás, az ő ajánlására vettek fel, mert az igazgató elmondása szerint, akit Zsuzsa ajánl, az csak jó ember lehet. Az első munkámat így Debrecenben neki köszönhetem. Ő már ekkor két éve tanított az iskolában. A munkatársak nagyon szerették őt, az iskolában nagyszerű volt a kollektíva. Nemcsak munkaidőben voltunk együtt, a szabad időnket is együtt töltöttük.
Szinte minden hétvégén valamelyikünk lakásán összejöttünk húszan-harmincan. A találkozások alkalmával mindig szó esett a tanítványokról, főleg a problémásabbakról. Mindenki ismerte a másik tanítványait, még az igazgató is.
Zsuzsa főleg harmadik – negyedik évfolyamot tanította. Nagyon nagy türelme volt a gyerekekhez. Mindenkihez közel tudott kerülni, közvetlen és barátságos volt. Az utolsó osztályai közül haláláig tartotta a kapcsolatot a lányokkal, minden nyáron összejöttek fagyizni, beszélgetni. Az iskolát befejezve a diákok jövőjét figyelemmel kísérte, mindig tudott róluk.
A tanításnak élt, amit a legjobban az bizonyít, hogy minden órájára felkészült. Mindig kereste azokat a módszereket, amelyekkel megkönnyíthette a gyerekek tanulását. A tanítás befejezése után soha nem jött el az iskolából úgy, hogy ne írta volna tele a táblát a másnapi tanagyaggal, feladatokkal. Nagy szeretettel beszélt mindig a tanítványairól, soha nem haragudott rájuk. A szülőkkel is mindig megértette magát, konfliktuskerülő volt. Sok szülővel ezért baráti kapcsolatot ápolt.
Miden évben három-négynapos kirándulásra vitte a gyerekeket. Sok tanító társa volt az évek alatt, tekintettel arra, hogy iskolaotthonos oktatás volt az iskolában. Igazgatónő mindig azt mondta, hogy Zsuzsa mellé bárkit oda lehetett tenni, még a problémásabb kollégákat is, mert Zsuzsával együtt tudott bárki dolgozni. Tisztelte a gyerekeket és a kollégákat egyaránt.

Sajnos az iskolát körülvevő lakótelepen egyre kevesebb gyerek volt, így a kezdeti 5 osztályból már csak kettő, később már csak egy osztály maradt évfolyamonként. Ezt látván én és kollégáim úgy döntöttünk, hogy a csoportos leépítést megelőzően inkább magunk keresünk más iskolát. Hívtam Zsuzsát is, de ő ragaszkodott a gyerekekhez és az iskolához is. Amikor már látta ő is, hogy meg fog szűnni az iskola, akkor már nem volt több állás Debrecenben. Utolsók között jött el végül az iskolából, ezt követően megszűnt az iskola. A kollégáktól nagyon szép búcsúztatót kapott, felelevenítették a közösen töltött időkből a legjobb pillanatokat, a legjobb képeket, eseményeket.

Az Angyalföld téri pályafutását megelőzően képesítés nélkül tanított Nyírmártonfalván, majd Hortobágyon. A tanári szálláson lakott, elég szegényes körülmények között. Sokszor víz és fűtés nélkül. Természetesen Zsuzsát ezen rideg körülmények sem riasztották vissza attól, hogy a gyerekeket taníthassa.

A tanítás mellett, a könnyebb megélhetés miatt vállalt pluszmunkákat. A Samsungnak volt a területi képviselője. A két munkát úgy oldotta meg, hogy tanítás után kocsiba szállt, és rótta a kilométereket az ország keleti részén. Rádöbbent, hogy a sok utazás nem egyeztethető össze a tanítással, ezért inkább valami otthonülő munka után nézett, és így talált rá a pályázatok világára. Azon belül is inkább azok elbírálása tartozott a feladatai közé. Természetesen ebben a munkában is az iskola felé húzott a szíve, és olyan pályázatokat bírált el, melyek az iskolák bővítésével, a gyermekek fejlesztésével voltak kapcsolatosak. Ebben a munkában is maximalista volt, a munkatársai meg voltak vele elégedve. Ez abból is látszott, hogy a többiekkel ellentétben neki a munka többszörösét adták. Ez az időszak anyagilag nagyon jól kedvezett neki. Sajnos ez a lehetőség megszűnt, így ismét újabb munka után nézett, természetesen a tanítás mellett végezhetőt keresett."

Éles Zsuzsa kolléga (igazgatóhelyettes) és barátnő:

„Emlékeim szerint 1987 szeptemberében került az iskolába. Alsó tagozatban tanított mindvégig.

Volt olyan osztálya, amit 1-2 évig, volt, amit 1-4 évig vitt végig. Több párja is volt, pl. amikor minden tárgyat tanított, akkor napközis párja, amikor iskolaotthonban tanított, akkor iskolaotthonos párja volt.

A gyerekek és a szülők nagyon szerették, mert empatikus, türelmes, segítőkész, gyermekszerető, kedves volt mindenkivel.

Több levelet is írtak a szülők, amiben kifejtették, mennyire szeretik Zsuzsát. Törődött a hátrányos helyzetű tanulókkal. Meghallgatta, segítette, korrepetálta őket. Több roma tanítványa is volt, különösen jól megértette őket. Rendszeresen járt családot látogatni, hogy jobban megismerje tanítványait. Mint igazgatóhelyettes a szakmai munkájába is beleláttam. Sokat és szorgalmasan dolgozott. Soha nem hiányzott, nagyon lelkes, megbízható kolléga volt. Értekezleteken mindig felszólalt, védte a kollégái érdekeit. Az óráira lelkiismeretesen felkészült. Ő volt az, aki a legelső erdei iskolát megszervezte Győrbe. Járt velük túrázni, biciklizni. A régi tanítványaival is jó kapcsolatot ápolt. Minden iskolai rendezvényen aktívan részt vett.

Sokan elismerték bátor, szókimondó, őszinte stílusáért. Sokat dolgozott az iskolán kívül is. Nagyon erős, kitartó, talpraesett, ügyes volt. Rendszeresen sportolt is, egészséges életet élt. A kollégák is szerették, nem volt haragosa sosem. Nem is veszekedett senkivel, mert olyan volt a személyisége, hogy mindenkit szeretett. Elfogadó, megértő jóindulatú ember volt.

Mint barátnőre mindig, mindenben lehetett rá számítani. Őszintén elmondta a véleményét, meghallgatott. Bár rengeteget dolgozott, a barátaira mindig volt ideje. Mindannyiunknak pótolhatatlan veszteség az ő halála. Nincs nap, hogy ne gondolnék rá. Nagyon hiányzik."

Szeretett a társaság középpontjában lenni. Egyenes, szókimondó ember hírében állott, ugyanakkor mindig vigyázott mások érzékenységére. Igényes volt magára és a környezetére egyaránt.

2012 áprilisában hasnyálmirigyrákot diagnosztizáltak nála, megműtötték, de sajnos nem sikerült őt meggyógyítani.

Hosszú, súlyos, fájdalmakkal terhes betegség után 2013. december 17-én, 56 éves korában elhunyt.

Az utolsó óráiban fia, Imre és nővére, Gabi fogták a kezét... nem volt egyedül.

Meg kell vallanom, hogy az élet jó időre elsodort bennünket egymás mellől, sok mindent csak hallomásból tudtam róla, családi elbeszélésekből. Most, amikor gyűjtöttem az anyagot az arcképcsarnok számára, most ismertem meg igazán.

A barátai megemlékezéseit olvasva egy kiegyensúlyozott, elégedett, boldog ember képe rajzolódott ki előttem. Kevesen mondhatjuk el magunkról, hogy olyan életet élünk, amilyet gyerekkorunkban megálmodtunk. Azt hiszem, az ő élete – rövidsége ellenére is – ilyen volt.

Sógornője, PATAKI ZOLTÁNNÉ
Debrecen

PETRASKÓ SÁNDOR (Ilonca [ma Ukrajna], 1870. január 20. – Kisrozvágy, 1950. augusztus 30.): kántortanító

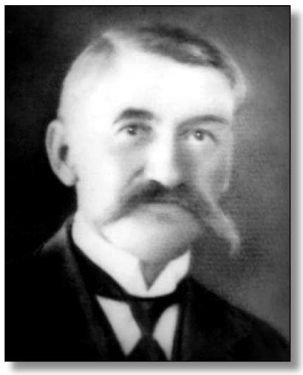

Nagyapám pályaválasztását meghatározta, hogy pedagóguscsaládba született, apja, nagyapja, dédapja, fia, unokái, dédunokái, ükunokái között a legtöbben szintén a pedagógusi életpályát választották. Hét testvér közül ő volt a legidősebb, s mivel sajnos szülei korán elhaltak, így ő vállalta a kisebb testvérek taníttatását. Tanítókat, papokat nevelt belőlük.

Az elemi iskolát apja iskolájában végezte, a középiskolát s a „tanítóképezdét" Ungváron.
Gyakorlóévét szintén az apja iskolájában töltötte, s 1890-ben ***Porcsalma*** községben választották meg kántortanítónak. Az akkori szokásoknak megfelelően „levizitelt" a község elöljáróinál, sőt a szomszéd községben, Jánkon is Kurucz János kántortanítónál, akinek két gyönyörű lánya volt. A kisebbik kislány, Janka annyira megtetszett neki, hogy elhatározta, feleségül kéri.
„Vagy ő, vagy senki..." – jelentette ki visszavonhatatlanul, és mivel kölcsönös volt a szimpátia, még abban az évben összeházasodtak.
„Meglátni és megszeretni egy pillanat műve..." beigazolódott.

A kántorkodáson s a tanításon túl szerteágazó tevékenységet folytatott.
Énekkart, „dalárdát" (férfi-női vegyes kart), néptánccsoportot, színjátszó kört vezetett.
Mindezeken túl a helyi Hangyaszövetkezet főkönyvelője volt.
A görög katolikus egyháztól kapott kántori javadalmán: 12 hold földön mintagazdaságot létesített, a porcsalmai gazdákból gazdakört szervezett, s bevezette az akkor legmodernebbnek számító vetésforgót.
Sokszor mesélt egy-egy napjának történéseiről. Már korán reggel, hajnalban kezdte a munkát a ház körüli tevékenységgel, munkásaival megbeszélte az aznapi mezei munka teendőit.
Ezek után a templomban a kántorkodott, majd következett az iskolai munka. Ebben az időben délelőtt s délután is folyt a tanítás.
A XIX. század vége felé (1890-ben) nem volt egyszerű egy kis falusi iskolában a tanító feladata. Egyetlen tanterem állt rendelkezésre, s itt folyt a hat osztály tanítása, mert akkor még csak hat elemit végeztek a falusi gyerekek, később vezették be az „ismétlő iskolát" heti egy-két alkalommal. (Megjegyzem, hogy még 1955-ben én magam is „részben osztott" iskolában tanítottam Csengersimán. Az 1-4. osztály és az 5-8. osztály részére volt egy-egy tanterem, s ha az egyik osztállyal közvetlen foglalkoztam, a többieknek az úgynevezett „csendes foglalkozást" kellett adnom. Az 1970-es árvíz pusztítása s a román határátkelő megnyitása után egy 12 tantermes emeletes iskola épült.)

Nagyapámnak (s az akkori tanítóknak) bizony nagyon meg kellett „küzdeni", hogy eredményesen végezzék munkájukat: hogy szépen írni, folyékonyan, érthetően olvasni, pontosan számolni megtanítsák a tanítványaikat.
Végtelenül kevés eszközzel rendelkeztek, a füzetek (irkák) helyett eleinte még palatáblát használtak, s azt a bizonyos „színes golyós" számológépet. (Hol voltak még akkor a zsebszámítógépek, laptopok, érintőképernyős mobiltelefonok stb.!)
A régi tanítási eszközökből nyugdíjba vonulása után egy-egy példányt érdekesség kedvéért elhozott nekünk, az unokáknak, bemutatni, hogy milyen eszközökkel folyt a tanítás abban az időben.

Több módszert is bevezetett tanításában, mindenekelőtt alkalmazta például az egyszerre, kórusban, hangosan skandálva mondott „egyszeregyet", ez szinte általános volt abban az időben. De talán egyedi volt az ő módszere: ha valamelyik tanulója elkérezkedett valahova, felemelte jobb tenyerét, s széttárta ujjait, és kérdezte az egyszeregyet. Ha helyes volt a válasz, az egyik ujját bezárta, és következett a második kérdés. Ha az is jó volt, a második ujját zárta be,

ha rossz választ kapott, akkor visszaemelte a már bezárt ujját, s ez így ment egészen addig, amíg mind az 5 ujját bezárhatta. Ezt a módszert alkalmazta nyugdíjas éveiben is, amikor mi, az unokák kérezkedtünk moziba.
Nemcsak tanított, hanem nevelt is, mindig a szépre a jóra. Végtelenül humánus ember volt, különösen tanítványaival szemben, ő nem alkalmazta soha az abban az időben eléggé elterjedt testi fenyítést. Ismeretlen volt számára a nádpálca, és a vonalzót sem használta körmös adására vagy a tenyeresek osztogatására. Fotóján is látszik az a jóságos tekintete, amellyel ránk néz.
Mindig a szeme előtt lebegtek nagy költőnk, Kazinczy Ferenc szavai: „*Jót s jól! Ebben áll a nagy titok. Ezt, ha nem érted / Szánts és vess, hagyjad másnak az áldozatot*.” Ő ezt értette, s egész életén át mindig jót s jól is tett, s végezte munkáját, feladatait.

Estére maradt a Hangyaszövetkezetben a könyvelői feladatok elvégzése.
Vasár- és ünnepnapokon, a szentmisén, alkalmanként az esküvőkön, keresztelőkön, bérmálásokon és sajnos a temetéseken végezte a kántori teendőket.

1910 húsvétján Ököritón (Porcsalma szomszéd községe) nagy bált rendeztek egy nádfedeles csűrben, a kaput beszegezték, hogy illetéktelenek fizetés nélkül ne tudjanak bemenni.
A petróleumlámpát egy virtuskodó, részeg katona „bajonettjével” leütötte, s ettől lángra lobbant az egész csűr. Benne égett 18 közeli falu 305 fiatalja, s száznál is többen váltak nyomorékká. (Közöttük nagyon sok porcsalmai fiatal esett a nagy tragédia áldozatává.)
Mikor nagyapa értesült e tragédiáról, fiával (édesapámmal) együtt a helyszínre siettek, s részt vettek a tűz oltásában, az áldozatok mentésében.
A görög katolikusok temetésén a kántori teendőket ő látta el.
Azonnal hozzálátott egy segélyszervezet létrehozásához, hogy az idős, gyermeküket vesztett szülőknek, akik egyetlen támaszukat, fiaikat-lányaikat vesztették el, mindenben segítségükre legyenek.
Nagymama, a felesége is bekapcsolódott a munkába, az életben maradt fiatalok otthoni ápolásában segédkezett, hosszú hónapokon át látta el, többekkel együtt, az égési sebek kötözését, gyógyítását.

Felesége otthoni főfeladata a gyermeknevelés, a háztartás vezetése volt, de feladatának érezte a kis virágoskert és a konyhakert gondozását is, itt konyhakerti növényeket ültetett, s a mindennapi főzéshez szükséges zöldségeket termesztett, aprójószágot tartott.

Mindezeken túl a porcsalmai nagylányokból s asszonyokból kézimunkaszakkört s gazdasszonyi, főzőtanfolyamokat szervezett, vezetett.
40 hosszú éven át végezték e községben áldásos, szerteágazó munkájukat.
1930-ban elérkezett a nyugdíjba vonulás ideje. Szolgálati lakásukat át kellett adni az új, fiatal kántortanítónak.

Nagy gondban voltak, hogy hogyan folytassák nyugdíjas életüket. Felvetődött, ha már kis falvakban töltötték eddigi életüket, most egy nagyvárosba vágytak. Gondolták, hogy Budapestre költöznek, mert ott nagyon sok színház, mozi s operaház is van. Ezektől eddig el voltak zárva, de a főváros nagyon zajosnak bizonyult.
Mindezért úgy döntöttek, hogy Gödöllőt választják, mert az csendes, szép, kulturált település, s közel van Budapesthez, jó a közlekedés, a HÉV-vel rövid idő alatt beérnek.
Az ötletet tett követte, vásároltak Gödöllő szívében, a legszebb helyen egy csodás kis házat az Erzsébet királyné utcában, Horthy Miklós kastélyával szemben.
Többször látták „testközelben” a kormányzót, s családját István és Miklós fiukat édesanyjukkal sétálni a parkban.
Sajnos, ez az idilli helyzet nagyon hamar véget ért, mert nagymama egy éven belül hirtelen elhunyt.

Egyedül maradva nagyapa nem bírt tovább Gödöllőn tartózkodni, így fiához, unokáihoz költözött, ide hozzánk Nyíregyházára.
Nem volt a semmittevés időszaka a nyugdíjas kora sem, mert folytatta a tanítói munkáját, de már csak a négy unokájával foglalkozott.
A szó eredeti görög jelentésének megfelelően „paidagogosz” (gyermekkísérő) munkát végzett, de sokkal többet is ennél, mert mind a négy unokáját minden reggel elkísérte az iskolába, s utána villamosra szállt, és a sóstói kádfürdőben

töltötte az időt, nagyokat sétálgatott a tó körül. Délben jött értünk, s hazakísért.
Hogy örültünk mi, gyerekek a süvegcukorkáknak meg a kis fürdőszappanoknak, amelyeket ajándékba hozott nekünk.
Ebéd után a házi feladataink elkészítésében segített, és sok mindent megtanított nekünk az iskolai tananyagon túl is. Minden év őszétől tavaszig tartózkodott itt Nyíregyházán, s tavaszszal a Zemplén megyei Kisrozvágyra költözött nászasszonyához, akinek egy 50 holdas birtoka volt, s bekapcsolódott a gazdaság vezetésében.
Itt nyílt lehetősége a porcsalmai 40 év mintagazdasági vezetési ismereteit hasznosítani s új kísérleti gazdaságot kialakítani.
A hagyományos mezőgazdasági termelésen túl (búza, rozs, árpa, zab stb.) ipari növények termesztését vezette be, így fodormentát, uborkamagot, paradicsomot, cukorrépát és dohányt nagyipari mennyiségben termesztett.
A nagy kertünkben dióligetet létesített, 50 db diófát ültetett és gondozott, az új hajtásokból a mai napig szüreteljük a diót.
S végül egy méhest épített, 8-10 kaptár méh gyűjtötte a mézet, s ő maga „pergette". Nem értettük, hogy őt miért nem csípik meg a méhecskék, mert minket, gyerekeket bizony többször is megcsíptek. Nagyapa mosolyogva megmagyarázta: *„én jó viszonyban vagyok a méheimmel, engem nem bántanak"*. Milyen finom mézes tésztákat, tortákat sütött a kipergetett mézből édesanyánk!

Sajnos, ez a hosszú, nagyon gazdag, munkával s hasznos tevékenységekkel teli életút 1950 nyarán véget ért.
Jellemző, hogy már a 80. évét taposta, a lába már nagyon fájt, de ennek ellenére mindennap botra támaszkodva kisétált a birtokra, körbejárta, s mindent ellenőrzött, tanácsokat adott a további munkavégzéshez.
Egy nyár végi hűvös, esős napon sem hagyta ki a megszokott sétát, elesett, felállni sokáig nem tudott, és a vizes, nedves fűben feküdve tüdőgyulladást kapott. Pár nap után elhunyt.

E kiváló, legendás munka után állami kitüntetésben ugyan nem részesült, de hol voltak még abban az időben a Kossuth- és Széchenyi-díjak s a többi kitüntetések, elismerések! Kárpótolta őt tanítványai sikeres életútja. Mivel kiváló alapokat kaptak az elemi iskolai évek alatt, nagyon sok egyszerű földműves szülő gyereke továbbtanult az akkor polgári iskolákban, gimnáziumokban. Megállták helyüket, és sokan továbbtanultak, voltak, akik főiskolát, egyetemet végeztek, s sikeres tanítók, tanárok, papok, orvosok, jogászok lettek, de valamennyien jó szakemberekké váltak.

Nekem példaképem volt nagyapám, ezért a pedagógusi pályát választottam élethivatásként, s milyen érdekes a sors, mert az oklevelem megszerzése után én itt Nyíregyházán szerettem volna tanítani, de Csengersimára helyeztek. Egy év múlva azonban áthelyeztek éppen Porcsalmára, s abban a görög katolikus iskolai szolgálati lakásban laktam, ahol nagyapáék 40 éven át éltek, s ahol édesapám született. Abban a tanteremben tanítottam, ahol nagyapám 40 éven át tanította a porcsalmai görög katolikus gyerekeket, de ennek már több mint 50 éve, mert 2005-ben megkaptam az aranydiplomámat, s jövőre már a gyémántdiplomára leszek jogosult. Kegyes volt a sors, hogy ezt megadta.

A nagyapám legnagyobb elismerése az volt (amit sajnos ő már nem élt meg), hogy temetésére több évtized eltelte után is népes küldöttség érkezett a volt tanítványaiból Porcsalmáról – akik a temetés időpontjában már javakorabeli nők és férfiak voltak –, és hozták el a szeretet virágait, koszorúit.

Források:

- Tizenöt együtt töltött év alatt rengeteget mesélt életéről
- Fia, édesapám visszaemlékezései
- Mitró görög katolikus főtisztelendő úr, közvetlen munkatársa (a pap és a kántor) méltatta munkáját, érdemeit.
- 1955-ben, amikor én ott tanítottam, még éltek sokan, akik tanítványai voltak nagyapámnak, s nagyon sokat meséltek a „kedves tanító bácsiról", mert így emlegették.

Unokája, PETRASKÓ ZOLTÁN
Nyíregyháza

DR. PINTYE FERENC (Nyíradony, 1938. július 31. – Debrecen, 2013. szeptember 8.): tanító, középiskolai tanár, népművelési előadó, megyei vezető szakfőtanácsos

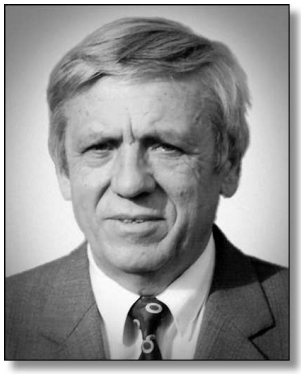

Hétgyermekes családban nőtt fel. Szülei nyíradonyi parasztemberek voltak, gyermekeiket tisztességre, a vidéki élet megbecsülésére, a föld, az állatok szeretetére nevelték.
Iskoláit Nyíradonyban, majd Debrecenben végezte. Nagy hatással voltak rá tanárai: Bács Jenő, Szőllősi János és osztályfőnöke, Pataki Béla. Ők adtak indíttatást és mintát pályaválasztásához.

1957-ben tanítói oklevelet szerzett a Debreceni Tanítóképző Intézetben. Ezzel valóra vált gyermekkori álma, mivel 10 éves korában elhatározta, hogy tanító lesz. Buzgón gyakorolta Béla bácsi „láttam”-jelét, mondván: *„Én is így fogom írni, ha tanító leszek!”*
1956. július 16-án Álmosdra került gyakorlóéves tanítójelöltként, annak letelte után képesítővizsgát tett, és 1960-ig az ***álmosdi iskolában*** tanított. Itt életre szóló barátságokat kötött, itt ismerte meg feleségét, Jendrek Gabriellát.
1960-ban ***Nyíracsádra*** helyezték, ahol alsó és felső tagozatosokat is tanított.
Nemcsak a gyermekekkel, hanem a település felnőtt lakosaival is foglalkozott. 1962-ben kinevezést nyert a helyi művelődési ház igazgatói feladatainak ellátására. Ekkortól elkötelezte magát a közművelődéssel, de pályája során mindvégig kapcsolatban maradt az oktatással.

Az ELTE történelem-népművelés szakán szerzett újabb diplomát 1968-ban.
Munkája és felkészültsége elismeréseként 1966-tól a Debreceni Járási Tanács VB Művelődési Osztálya népművelési felügyelője lett. 1967-ben feleségével és fiával, Zsolttal Debrecenbe költöztek.

Az 1961/62. tanévben végzett tanítványok tablója

Dorogi Sándor, egykori tanítványa *A tanár, a barát útravalója* címmel így emlékezik:
„Mi az a pillanat, amely tanárt és tanítványt egy életre összeköt? Elég a megjelenése, a határozottsága, a kisugárzása? A szerencsés emberek életében van egy ilyen példakép, aki akkor sem engedi el a tanítványa kezét, ha kikerült az iskolapadból. Irányító szelleme még akkor is él, ha Ő már elment a minden élők útján. Számomra dr. Pintye Ferenc volt mindig is ez az útmutató.
Nyíradonyból, a hétgyermekes családból és tanítóitól, tanáraitól kapta a mintát, hogy az élet rendje, tisztasága, az emberszeretet teremti meg azt a harmóniát, ami a mindennapok örömét, szépségét jelenti. Ma is csodálom, hogy Nyíracsádon, ahol a 7-8. osztályt végeztem, és a magyartanárunk volt, a tíz évvel idősebb fiatalember milyen rendet, fegyelmet tartott az akkori kamaszok körében. A tudása, a teljes emberi odaadása magától értetődővé tette a tiszteletet. Nem a tanterv szerinti szemellenzős tanár volt, hanem igyekezett megtalálni minden tanítványában azt a rúgót, amivel az életben aztán önállóan szárnyalhat. Ennek érdekében fogott össze a gyerekek szüleivel. A családok élete nyitott könyv volt számára, de mindig a gyerekekre összpontosított, nekik adott útravalót.
Az együtt töltött két év elegendő volt ahhoz, hogy az életemnek, a munkámnak irányt adjon. Felfedezte a szervezőkészségemet, és ki is próbálta minden lehetséges alkalommal. Az ilyen különleges megbízatások alkalmával már atyai barátomnak éreztem. És az is maradt mindörökre. Az élet ugyanis úgy hozta, hogy a debreceni járás népművelési felügyelője lett, és hat évvel később az ő javaslatára lettem Ebes község művelődési házának igazgatója. Később megint tőle kaptam az erőt és bátorságot egy újabb feladathoz: a SZOT Üdültetési Igazgatóságán a szervezési osztály-

vezetői munkakör betöltésére. Ez a munka is jó iskola volt 15 éven át, és itt is hatott a tanár-barát szelleme. És ma sem tudok és nem is akarok elszakadni tőle. Balatonszárszó polgármestereként is szükségem van azokra a tőle tanult lelki-gyakorlati tanácsokra, amivel átvághatok néhány gordiuszi csomót. Meg sokkal inkább a tőle tanult lendületre: ami nekem most azt jelenti, hogy a mi kis balatoni üdülőhelyünkön olyan szervezett és kulturálisan is értékes vendéglátást nyújtsunk, ami a jeles események közé tartozik a családok életében. Mindezért tartozom hálával és köszönettel a Tanár Úrnak!"

12 évig a közművelődési intézmények megszervezése, munkájuk irányítása, a felnőttnevelési-művelődési lehetőségek koordinálása volt a feladata. Ezen időszakban részt vett a nyíradonyi új művelődési ház beüzemelésében, kezdeményezte művésztelep létrehozását. Számottevő segítséget nyújtott a köztéri alkotások létrehozásában is. Pintye Ferenc olyan munkatárs volt, aki önállóan kezdeményezett, meggyőző erővel képviselte az ügyeket, és kellő dinamikával végre is hajtotta azokat.

1977-től a Hajdú-Bihar Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályának főelőadójaként folytatta tevékenységét.

Dr. Katona Gyula Nyíracsád polgármestere visszaemlékezése:

„Általános iskolás voltam, amikor Nyíracsádon megismertem Pintye Ferencet. A szomszédunkban lakott albérletben, ahova a szüleim télen-esténként gyakran jártak át beszélgetni, s velük mentem én is. Dolgozatokat javított és felnőttként társalgott velem. Aztán elkerültem Debrecenbe, otthon pedig ő lett az új kultúrház igazgatója, melyben még villany sem volt, de a kulturális élet nagyhírű.

1973 tavaszán a nyíracsádi tanács élére választottak. Igazi munkatársi kapcsolat alakult ki közöttünk. Járási felügyelőként rendezvényeket kezdeményezett, tanácsokat adott, melyekre szükségem is volt. Hagyományápoló csoportok alakultak, képzőművészek bontogatták szárnyaikat. Megyei főelőadóként sem szakadt el szülőföldjétől, a Nyírségtől. Az önkormányzatiság létrejötte után számos kültéri alkotás létrehozásán munkálkodtunk együtt, mint a Világháborús emlékmű, Millenniumi szobor, Murália, II. János Pál mellszobra, Ady Endre dombormű.

Dr. Pintye Ferenccel való találkozás, beszélgetés mindig örömöt, szellemi felfrissülést is jelentett számomra. A belőle áradó humánum követésre is kötelezett."

A mindig újat kereső, tenni akaró személyiség így vallott önmagáról:

„Munkám során mindig törekedtem szakmai ismereteim fejlesztésére, felkészültségem minél szélesebb körben való alkalmazására. Óraadóként tanítottam a Kossuth Lajos Tudományegyetem Felnőttnevelési és Közművelődési Tanszékén, így bekapcsolódtam a régió népművelőinek elméleti és gyakorlati képzésébe. Az ott végzett munka is sarkallt arra, hogy kutató munkában is részt vegyek, és nagy szakmai tapasztalataimat, elméleti ismereteimet felhasználva elkészítsem bölcsészdoktori értekezésemet, melynek témája »Az oktatási és közművelődési intézmények együttműködésének elemzése« volt. A sikeres védéssel 1984-ben bölcsészdoktori címet szereztem."

A megyei közművelődés irányításában eltöltött több mint két évtized alatt főmunkatársként, osztályvezető-helyettesként, majd vezető szakfőtanácsosként kiemelkedő szerepet töltött be a művelődésotthoni hálózat fejlesztésében, a komplex művelődési intézmények létrehozásában, a művelődési intézmények szakemberellátásának javításában. A közművelődéssel összefüggő közgyűlési előterjesztések előkészítőjeként, a Megyei Történelmi Munkacsoport titkáraként, a MÖOSZ Művészeti és Közművelődési Szakbizottságának, valamint a Nemzeti Kulturális Alap Bizottságának tagjaként szakmai érvekkel, kitartóan képviselte a közművelődés helyi és területi érdekeit. A Magyar Képző- és Iparművészeti Lektorátussal együttműködve sok-sok képzőművészeti alkotás létrejöttét támogatta megyeszerte. Szakmai tanácsaival segítette a települési önkormányzatok közművelődési feladatainak ellátását, az ezzel kapcsolatos döntések előkészítését.

Számos publikációja látott napvilágot, amelyek a művelődési központok működésével kapcsolatos elemzései miatt országos áttekintést és módszertani segítséget nyújtottak az érintett szakemberek számára. Hozzáértése mellett mindig elismerték töretlen lendületét, szívós, kitartó munkáját, jó kapcsolatteremtő képességét. Pozitív emberi tulajdonságai, segítőkészsége miatt is kedvelték munkatársai. Minősítéséből való a következő összefoglaló megállapítás: „A közigazgatás országosan elismert közművelődési szakembere, szakmai tudását, módszertani ismereteit a megye javára hatékonyan hasznosítja."

Figyelmet fordított a megyei szolgáltatások, a szaktanácsadói feladatok ellátására is, a civil szervezetek működését is segítette. Kezdeményezője volt pályázati lehetőségek megteremtésének, szorgalmazta az azokon való részvételt. Munkája elismeréseként többször részesült elismerésben, országos kitüntetésben. 1999-ben *Nyíradony Város díszpolgára* lett.

2002-től – már nyugdíjasként – országos szakfelügyelői feladatokra kapott megbízást. Betegségéig szívesen dolgozott a kertjében, segítette családját, rokonságát. Gyakran visszajárt szülőhelyére, örömmel töltötte el a *Nyíradony* Városról kapott *Városért Közösségi Díj*.

Súlyos betegségében is megmaradt hivatásszeretete, kollégáival, barátaival való jó kapcsolata. A család és rokonság mellett a megye sok-sok művelődési és közigazgatási szakembere rótta le kegyeletét hamvainál, és őrzi igaz emberségének, szakmaiságának emlékét.

Forrás: irattári dokumentumok, családi, munkatársi emlékek.

Az egykori munkatársak, barátok nevében:
KÁLMÁN ANTALNÉ
Debrecen

POSTA LAJOS (Debrecen, 1940. június 15. – Nagyhegyes, 2004. február 2.): tanár, igazgató

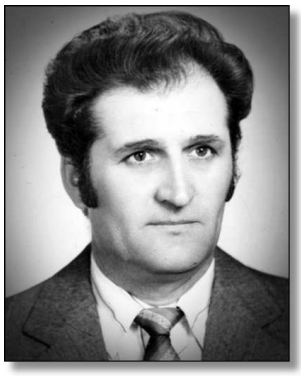

A család második gyermekeként született Debrecenben. Édesapja, Posta Miklós gazdálkodó, édesanyja, Magyar Margit a család háztartását vezette. Nagyhegyesen végezte általános iskolai tanulmányait. Szeretett tanulni, ezért szülei úgy határoztak, hogy lehetőséget biztosítanak gyermekeiknek a továbbtanuláshoz.

1955 szeptemberében Debrecenben a város egyik kiváló gimnáziumában, a Tóth Árpád Gimnáziumban folytatta a tanulást. Jól tanult. Szinte minden tantárgyat szeretett, de kedvenc tantárgyai a biológia és a földrajz voltak. Ezért elhatározta, ha sikerül neki tovább tanulni, ezt a két tantárgyat fogja tanítani. Pedagógus szeretett volna lenni. Egerben, az akkori Ho Si Minh Tanárképző Főiskolán tanult nappali tagozaton, földrajz-biológia szakon. 1959-ben kezdte tanulmányait. Igyekezett teljesíteni a főiskolai követelményeket három év alatt. 1961-ben befejezte főiskolai tanulmányait, biológia-földrajz szakos tanár lett.

Megkezdte pedagógusi tevékenységét a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei ***Kislétán*** 1961 szeptemberében. Ott nagy szakértelemmel végezte munkáját. A friss diplomás pedagógus felpezsdítette az ottani tantestület munkáját. Mint végzett tanár új módszereket, eljárásokat alkalmazott, amit figyelemmel kísértek kollégái is.

Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Tárbály Katalin magyar-orosz szakos tanárnővel. 1966-ban munkahelyet változtattak, ***Fülöp település iskolájában*** dolgoztak tovább. Ezen a településen megoldódott az együttéléshez alapvetően szükséges feltétel is, szolgálati lakást kaptak. 1968-ban házasságot kötöttek.

Fülöpön 1967-ben

Nyugodt családi körülmények mellett feleségével együtt igyekeztek lelkiismeretesen dolgozni a tanítási órákon. Posta Lajos szinte a nap nagy részét az iskolában, a gyerekek között töltötte. Nagy türelemmel foglalkozott velük. Eleinte a

két szakjának tanítása mellett mint osztályfőnök dolgozott. Az iskolavezetés, miután megismerte jó szervező és irányító készségét, az úttörőcsapat vezetésével bízta meg. Ezután már nemcsak a saját osztályközösségében, hanem az iskola minden tanulójának (kisdobosának, úttörőjének) szervezett kirándulásokat, táborozásokat, de egyéb programokat is a gyermekek örömére, a tantestület vezetésének és a szülőknek a megelégedésére.

Családi életében is alapvető változást állt be. 1969-ben megszületett fiuk, Lajos, akit nagy szeretetben gondoztak és neveltek. Ő ma ismert színészként tevékenykedik Budapesten.

1972-ben feleségével együtt ***Máriapócsra*** költöztek, ott is szolgálati lakásban laktak. 1973-ban megszületett lányuk, Beáta. Így már a pedagógus házaspárnak két gyermek neveléséről kellett gondoskodni. Leányuk, Beáta példaképének tekintette szüleit, s szintén a tanári pályát választotta.

Papp Bertalan, Máriapócs polgármestere évtizedek távlatából így emlékszik:

„Szigorú tanár volt. Magas, szikár, földrajzot tanított nekem. Arra emlékszem még, hogy mindig öltönyben járt."

Máriapócson igazgatóhelyettesi megbízatást kapott. Az új munkaköre elvárásainak is igyekezett eleget tenni. Kiválóan irányította, szervezte az iskola életét. Tantárgyainak megszerettetésével igyekezett a szülőket is megnyerni magának. Miután sikerült a házaspárnak alaposan megismerni a települést, lehetőségük kínálkozott a felnőttekkel közös, hasznos időtöltési programok szervezésére is. Így lett Posta Lajos a helyi művelődési ház igazgatója is. A település lakói sokan emlékeznek a közösen, szórakoztatóan eltöltött foglalkozásokra, előadásokra.

A családnak régi vágya volt város közelébe kerülni, mert közeledett a két gyermek továbbtanulásának az ideje is. 1979-ben lehetőség kínálkozott Hajdú-Bihar megyében, ***Nagyhegyesen*** mindkét pedagógusnak új állás betöltésére. Így költöztek a Debrecen-közeli településre, Nagyhegyesre. Először itt is szolgálati lakásban laktak, majd miután a feltételeket megteremtették, ami nem is volt olyan egyszerű az akkori pedagógusi fizetés mellett, saját családi házat építettek.

E település iskolájában mint tanárnak könnyű, de nehéz is volt eleinte a helyzete. Valamikor évtizedekkel ezelőtt a településen járt általános iskolába. Akkor még alig volt község (1952-ben lett község a tanyaközpontból). Kollégái lettek az akkori tanítói, tanárai. Ők szívesen fogadták a tantestületbe, de munkájával igazolni kellett, hogy mit tud. A szülők nagy része osztály- és iskolatársa volt, akiknek a gyerekét most tanította.

Előbb napközis tanárként kezdte pályafutását Nagyhegyesen. Miután itt is megismerték rendszeres pedagógiai munkáját, igazgatóhelyettesi feladatokkal bízták meg 1986-ban. Ezt a megbízatását 1991-ig látta el. A szervező munkája mellett nagyon fontosnak tartotta a gyermekekkel való törődést. Minden évben üdültetett, táboroztatott. Hazánk szebbnél szebb tájaira vitte tanítványait, de jártak külföldön (Szlovákia, Bulgária, Erdély) is.

Tanítványai biológia és földrajz tantárgyakból megyei versenyeken is jó eredménnyel szerepeltek.

1995-ben már az ő szervezésében lett a település iskolájának névadója Veres Péter, a híres író, politikus.

1992-től az iskola igazgatójának választották. Mint az iskola vezetőjének az volt a kitűzött célja, hogy a környező nagy települések (városok) mint Debrecen, Hajdúszoboszló, Balmazújváros iskoláihoz hasonlóan olyan iskolát adjon a településen élő gyermekek számára, hogy ne legyen az intézmény alábbvaló a jelzett települések oktatási intézményeinél. Ezért a tantestületének egyetértésével gyermek-közelbe hozott oktatási intézményt alakítottak ki, melylyel az odajáró tanulóknak az életkori sajátosságokhoz igazodóan példaértékű programot igyekeztek biztosítani elsőtől nyolcadikig.

Ez nem volt könnyű feladat. Az ő vezetésével, összhangban a már egyre fejlődő település vezetőivel hatalmas beruházásba kezdtek. Közel 250 millió forintos beruházással megépült a nyelvi laborral, könyvtárral, számítógépteremmel, modern fizika-kémia szaktanteremmel ellátott 8 tantermes új iskolaépület. Az iskola új épületének kivitelezésében tevékenyen részt vett. Az új építmény ünnepélyes átadására, megnyitására 2001-ben került sor, melyre Pá-

linkás József akkori oktatási minisztert is meghívták. A tv-ben is szerepelt.

Nagyhegyesen 1980-ban

Munkájával meg voltak elégedve. Ennek leghűbb bizonyítéka, hogy közmegegyezéssel újraválasztották vezetőnek.
A Posta házaspár a nagyhegyesi általános iskola meghatározó tagja lett a településen, szerették, tisztelték őket tanítványaik és a szülők is. Családi életében is öröm volt számukra, hogy gyermekei révbe értek. 2000-ben megszületett az unokájuk: Anna Sára, aki nagy boldogságot jelentett számukra. Ma Budapesten jár gimnáziumba.

Egy nagyhegyesi tanítványa, *Kertész Ferenc* így emlékszik vissza: „Igazgató urat kevésbé ismertük. Nem sokat szólt, a tettek beszéltek helyette. Volt valami megnyugtató abban, ha feltűnt valahol egyenes, tekintélyt parancsoló alakja, mintha minden a helyére került volna. Tulajdonképpen az utolsó általános iskolai nyár, a zánkai kirándulás hozta őt közelebb hozzánk, abban a nyolc napban ismertük meg azon arcát, melyet addig elrejtett előttünk igazgatói mivolta, s amiért aztán még inkább tiszteltük őt.”

Kitüntetései:
– Kiváló csapatvezető (Fülöp)
– Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2002)

2002-ben ment nyugdíjba. Ezután több ideje volt a pihentető kertészkedésre. Míg felesége a virágok gondozásával törődött, ő a dísznövényeket és a gyümölcsfákat gondozta. Sokat olvasott. Történelmi regények, biológiai és földrajzi témájú könyvek voltak a kedvencei. Nagyon örült annak, ha együtt volt a család, gyermekei és kis unokája.

Sajnos, mindezeket nem sokáig élvezhette. 2004. február 2-án érte a hirtelen halál, feleségével együtt, Nagyhegyesen.
Debrecenben a Köztemetőben vannak eltemetve.

Forrás: gyermekei, Posta Beáta tanárnő és Posta Lajos színész visszaemlékezése.

VMIRJÁNCKI JÓZSEF tanár
Körösszegapáti

POSTA LAJOSNÉ Tárbály Katalin (Máriapócs, 1944. május 18. – Nagyhegyes, 2004. február 2.): tanár

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Máriapócson született a család kilencedik gyermekeként. Édesapja, Tárbály János gazdálkodó, édesanyja, Vanicskó Irma háztartásbeli volt, a nagy létszámú család gondozásával foglalkozott.
A szülők gyermekeiket szerény körülmények között, de szeretetben nevelték.
Katalin volt a legkisebb a családban, aki már gyermekkorában eldöntötte, hogy tanítani szeretne. Kitűnően tanult az általános iskolában Máriapócson, ahová 1950 és 1958 között járt.

Testvére, *Tárbály Zsuzsanna* (Monor) így emlékszik vissza:
„Szolid lány volt. Jól tanult az iskolában Máriapócson. Szerette szüleit, testvéreit. Már gyermekkorában az utcabeli gyerekekkel úgy foglalkozott, mint egy tanárnő. Szeretett templomba járni, olvasni. Csak a tanulásnak élt.”

Miután befejezte az általános iskolai tanulmányait, a közeli Nagykálló település Budai Nagy Antal Gimnáziumába járt. Ott is jól tanult. Kedvenc tantárgyai közé tartoztak a magyar és az orosz nyelv. Mielőtt befejezte volna a gimnáziumot, eldöntötte, hogy a magyar és az orosz tantárgyakat szeretné később tanítani.
A sikeres érettségi után, mivel betöltötte a 18. életévét, lehetőség kínálkozott arra, hogy mint képesítés nélküli nevelő taníthasson. Így kezdett tanítani ***Kislétán*** az ottani iskolában. Hamarosan jelentkezett Egerbe, a főiskolára, magyar-orosz szakra. Sikeres felvételi után a mindennapos tanítás mellett levelezőn tanult tovább az akkori Ho Si Minh Tanárképző Főiskolán. Az 1963-ban megkezdett főiskolai tanulmányait 1966-ban fejezte be.

Mialatt egyre jobban megismerkedett a pedagóguspálya nem könnyű feladataival, módszereivel, szorgalmasan tanulta a két szak főiskolai anyagát. A tanításnak élt. Fiatal pedagógusként igyekezett megnyerni tanítványai és a szülők bizalmát.

Kislétán ismerkedett meg Posta Lajos biológia-földrajz szakos tanárral, akivel később, 1968-ban Balmazújvároson házasságot kötöttek.
A településen szerény körülmények között éltek. Nagy lelkesedéssel oldották meg, most már egymást segítve, a reájuk háruló mindennapi feladatukat.

Főiskolai tanulmányainak befejezése után fiatal házasként a Hajdú-Bihar megyei Fülöp településre költöztek. Itt is szolgálati lakásban élték közös életüket.
Alapvető változás történt családi életükben. 1969-ben megszületett fiuk: Lajos, akit mindennapos munkavégzésük mellett nagy örömmel és szeretetben neveltek. A szülők áldozatkész odaadó tevékenysége segítette gyermekük ahhoz, hogy elismert színész váljon belőle.

Fülöp településen osztályfőnökként, magyar-orosz szakos tanárként odaadással nevelte, tanította a gyerekeket. Tanítási időn túl délutánonként szakkört tartott, kirándulásokat szervezett tanítványai számára.

1972-ben úgy döntöttek, hogy Katalin szülőfalujába, ***Máriapócsra***, a testvérek és rokonok közelébe költöznek. A család létszáma is megnövekedett. 1973-ban megszületett lányuk, Beáta. A gyermekeik gondozása a mindennapos munkavégzés Posta Lajosné tanárnőre hárult. Leányuk példaképnek tekintette édesapját és édesanyját, maga is a tanári pályát választotta.

Posta Lajosné itt is magyar-orosz tanárként tevékenykedett, osztályfőnöki teendőkkel is megbízták. Tanítványai szerették őt.

Papp Bertalan, Máriapócs polgármestere így vélekedik róla:
„Osztályfőnököm volt felsőben. Oroszt is tanított nekem. Barátságos, kellemes típus volt. Nagyon szerettük.”

Máriapócsi tanítványai között 1974-ben

1979-ben újra nagy elhatározásra jutottak. A jövőjük tervezésében fontos szerepet töltött be az a tény, hogy Nagyhegyes településen – ahol a férje nevelkedett – az iskolában lehetőség kínálkozott a pedagógusi munkakör betöltésére, és ez a település Debrecen közelében, gyermekeik továbbtanulása szempontjából is előnyös volt. Elköltöztek ***Nagyhegyesre***. Először ott is szolgálati lakásban laktak, majd saját családi házba költöztek.
Új körülmények, elvárások kihívások következtek Nagyhegyesen. A magyar és orosz tantárgyak mellett itt is osztályfőnök lett. Maga, de gyermekei számára is magas erkölcsi mércét állított fel, tanárként a maximumot követelte.
Igyekezett a nem könnyű magyar és orosz nyelvet megszerettetni tanítványival. Délután szakkört, felzárkóztató foglalkozásokat, „suli-bulit" szervezett tanítványainak azzal a céllal, hogy az iskola elvégzése után megállják helyüket azokban az iskolákban, ahol tovább tanulnak.
Sokan közülük bejutottak megyei, országos versenyekre, ahol szép eredményeket értek el. Közös kirándulásokat szervezett a tanulók számára. A megye, sőt távolabbi tájak irodalmi értékeit, emlékhelyeit járták be, melyben a szülők is segítettek. Férjével együtt igyekeztek

eljutni a szép hazai tájakra, de külföldre is szívesen utaztak. Több alkalommal tanítványainak is szervezett hasonló utakat, melyekre szívesen emlékeznek sok év elmúltával is.

Volt tanítványai közül *Szanyi Szabó Szilvia*, aki Nagyhegyesen járt iskolába, évtizedekkel később így emlékszik rá:

„Próbáltam kutatni emlékeim között, néhány konkrét dolog jutott eszembe, melyeket másként értékel az ember, ha gyerek, és másként, ha utólag felnőttként gondol rá 30-33 év után. Tanár néni szigorú pedagógus volt, akinek fontos volt az irodalom szeretete, a versmondó versenyek szervezése, az irodalmi szakkörök. Emlékszem a hangjára, a szép szőke hajára. Ami nagyon pozitív emlék vele kapcsolatban az, hogy benne sohasem éreztem megvetést, ellenállást, gúnyt, kicsúfolást azzal kapcsolatban, hogy engem istenhitben, istenhitre nevelt édesanyám, sőt egyházi iskolába írattak. Ő tudta, (gondolok itt a görög katolikus családi háttérre), hogy ez olyan érték az életben, amit nem pótolhat semmi. Remélem, egy morzsányit hozzá tudtam tenni az emlékezéshez."

Férjével együtt – aki előbb igazgatóhelyettes, majd igazgató lett – az általános iskola meghatározó tagja volt. Mint az iskola magyar szakos tanárának nagy érdeme volt abban, hogy az iskola névadója 1995-ben Veres Péter lett.
Újságot szerkesztett, melybe bevonta tanítványait is.

Egy másik nagyhegyesi tanítvány, *Kertész Ferenc* így emlékezik: „Idő kellett, hogy megértsem, megértsük, érezzük s képesek legyünk visszaadni legalább bizonyos részét annak a végtelen jó szándéknak és szeretetnek, amit kaptunk Tőle. Idő kellett, hogy – néha már csak vissza-visszagondolva az iskolás évekre – rájöjjünk, miért osztotta meg velünk emlékeit, tapasztalatait akkor, amikor a tanterv szerint lehet épp Ady egyik versét kellett volna elemeznünk, miért áldozta fel szüneteit, tízperceit, félóráit, óráit azért, hogy még valami akkor nem túl lényegesnek tűnőt megbeszéljen velünk. Idő kellett, míg mi is éreztük, hogyha megrótt bennünket valamilyen csínytevés miatt, neki százszor jobban fájt, mint a mi életről, világról mit sem tudó dacos gyermekszívünknek. Hónapoknak, éveknek kellett eltelnie, míg kérlelhetetlen maximalizmusa, mindig a minőséget szem előtt tartó elvei, így vagy úgy, átplántálódtak belénk."

2000-ben megszületett unokája: Anna Sára, akit nagy szeretettel vett körül és örült fejlődésének. Anna Sárának, aki már Budapesten jár gimnáziumba, sajnos homályos emlékei vannak a nagyszüleiről.

Katalin 2003-ban ment nyugdíjba. Ezután több ideje volt arra, hogy sokat olvasson, volt mit pótolnia. Nagyon szerette a történelmi témájú regényeket. Ha tehették, a férjével közös utazásokat szerveztek. Nagyon szeretett főzni, különösen akkor tette ezt örömmel, amikor gyermekeit és unokáját várta haza a szülői házba. Hobbija volt a virágok nevelése, gondozása. Saját családi házuk udvarán több mint száz virág volt, melynek csodájára jártak a település lakói.

Kitüntetései:
– Vezető pedagógus (Nagyhegyes)
– Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2003)

2004. február 2-án Nagyhegyesen érte a halál férjével együtt. Halálának híre megrendítette a település lakosságát, volt tanítványait, akik szerették, tisztelték őt. Debrecenben a Köztemetőben vannak eltemetve.

Forrás: gyermekei, Posta Beáta tanár és Posta Lajos színész visszaemlékezései.

VMIRJÁNCKI JÓZSEF tanár
Körösszegapáti

PREZNÁNSZKY GYÖRGYNÉ Bikki Gabriella (Debrecen, 1935. november 17. – Debrecen, 1978. szeptember 11.): zongora-szolfézs tanár, zeneiskola-igazgató

Családjával Debrecenben élt, édesapja, Bikki Gábor a MÁV-nál segédtiszti beosztásban dolgozott, édesanyja, Kürtz Ilona háztartásbeli volt. A szülők életét a szorgalmas munka és két gye-

rekük nevelése töltötte ki. Rendszeresen tanult iskoláskora óta, amit a szülők támogattak, látva gyermekük szorgalmát, céltudatosságát és a zene iránti különös érdeklődését. Tudás iránti vágya a tanulásban nyilvánult meg, de újabb ismeretek utáni vágyódása kisgyermekkorában feltűnt, ami szorgalmas tanulással párosult mindvégig. Általános, közép- majd felsőfokú iskoláit Debrecenben kezdte és fejezte be. Kitűnő tanulmányi eredményét, valamint az iskolai közösségért végzett önzetlen munkáját mindenütt elismerték.

Elsőként a Dóczi Leánynevelőintézet Leánytanoda tanulója volt az 1946-47-es tanévtől kezdődően, majd ezt követően a Debreceni Közgazdasági Technikum ipari tagozatán tanult, ahol képesített könyvelői, tervezői, statisztikusi közgazdász oklevelet szerzett (1950-1954).

Kihasználva a tanulás során szerzett sokirányú ismeretet, újabb célt tűzve maga elé felvételt nyert a Debreceni Zeneművészeti Szakiskolába, ahol ének-zene tanszakon tanult és tanári oklevelet kapott, ezáltal magán-énektanári munkát végezhetett az 1955-1956-os tanévtől.

Közösségi munkája, önzetlen, segítőkész emberi magatartása minden időben kitűnt. Életrajzában olvasható, hogy 1953-ban az iskola ajánlása alapján kulturális küldöttség tagjaként részt vett Bukarestben a VIT-en.

Zenetanári tevékenysége sok örömöt jelentett számára, amikor is 1957-ben a Debreceni Zeneművészeti Főiskolán tanári kiegészítő diplomát szerzett. Ezzel beteljesült az a vágya, hogy végleg zenei pályán érvényesítse zenei tudását, intellektuális képzettségét, felkészültségét.
Igénye lett volna továbblépni és újra tanulásba fogni Budapesten 1972-ben az opera tanszakon, ahová felvételt is nyert, azonban ez a vágy meghiúsult a család anyagi lehetőségének hiánya miatt. Ezért életének további időszakában mint tanár folytatta a pályáját Debrecenben a Zenepedagógusok Munkaközösségében. Ez időben alapfokú zenei képzés az iskoláskorúaknak csak a nagyobb városokban volt elérhető intézményes formában. Majd változás akkor történt az alapfokú zenei nevelés terén, amikor a Hajdú-Bihar Megyei Művelődési Osztály 1959-ben a megye öt városában beindította a zenei oktatást.

Az első működő ***zeneiskola Hajdúnánáson*** volt. Vezetője szaktanárként ő lett, a következő állomása – 1962. szeptember 1-jétől – a ***Hajdúszoboszlón*** létesített ***fiók-zeneiskola.*** Igazgatói teendők ellátásával bízták meg, ezzel egy időben szakfelügyelő munkát is végzett a megyében. Hajdúszoboszló ezáltal egy új iskolatípussal gazdagodott, amit első időtől kezdve érdeklődés kísért a szülők körében.

Humánus magatartásával, közvetlen segítségével hamar beilleszkedett a város pedagógusai közé. Igyekezett is bemutatni a zeneiskola működésének azt a területét, mellyel hatni lehet a gyermekekre és a szülőkre intellektuális érzékük fejlesztésére. Előbb a tanári testület, később a tanulóifjúság is kellemes alkalmakat teremtett a kamarazenei bemutatókkal.

Az óvodákban ebben az időben már rendszeres volt a városi ének-zene tagozatú iskola tanárainak fejlesztő munlája játékos módszerekkel. A szülők örültek, és az óvónők is jó partnerek voltak a zenei nevelésben.
A zeneiskola működésének e kezdeti szakaszán 71 gyermek tanult három szaktanárral, majd rövidesen 215 beírt tanulója lett, és hét szaktanár tanított.
Ekkor már 1973. november 20-a volt, ez jelentős dátum az emlékezésben, ugyanis a város önálló állami zeneiskola működésére kapott engedélyt, és önálló épületben működött. A város ezt az intézményt a Dózsa György u. 1. sz. alatt jelölte ki, ahol megfelelő feltételekkel működhetett.

Fodor Gábor (Sopron), mint a fúvóstanszak fuvolatanára így emlékezett az igazgatóra:
„Tudása, egyénisége, vezetői felkészültsége bizonyítottan alkalmas volt az igazgatói feladat ellátására. Rövid idő alatt megszervezte a zongora tanszak mellett a fúvós, vonós, ütős, pengetős tanszakot és az elméleti szolfézs tanítását.
A tantestületben 15-20 tanár dolgozott. Sokat fejlődött az iskola tartalmi munkája, jó volt a kapcsolat a többi iskolatípussal is. A város lakói, a város társadalma megismerte mindazt, ami kiemelte a sajátos tanterve által az általános iskolák közül, ami a növendékek intellektuális fejlődésére is hatással volt.”

Dr. Pósán Ferencné szülőként is elismeréssel emlékezett a zeneiskola igazgatójára:
„Lelkes egyéniség volt, alapos tudás jellemezte. Széles látókörűségével szinte megoldott minden feladatot. Zongoratudása, szolfézs-elméleti felkészült-

sége vonzotta a zongora és egyéb hangszeres tudásra vágyó gyermekeket, sok tanítványa volt ennek a tanszaknak. A zeneiskola munkafeltételeinek megoldása nem volt egyszerű. Komoly feladatot adott a minőségi hangszerek vásárlása, a tantermek, próbatermek kijelölése, berendezése, tanterv, tanmenet, órabeosztás készítése – alapos, összehangolt, szakszerűséget kívánt. Mindenre odafigyelt az igazgatónő, a hangszerpark bővítése igényesen történt. Komolyan segítette a tanár és növendék gyakorlását a hangszerek kölcsönzése."

Imre Ottóné óvónő így emlékezik gyermeke zongoratanárára, Gabikára:

„A gyermekek elé támasztott követelményét hamar megismertem a lelkiismeretességével együtt. Következetes volt a számonkérésben, megkövetelte a feladott zongoralecke tudását, szép előadását. Figyelemmel kísérte a gyermekek általános tanulmányi előmenetelét is. Ösztönözte a gyermekeket a külön feladatokra, megoldásukért komoly dicséretet kaptak. Óvónőként is közeli kapcsolatban voltam a családdal, mert két gyermeke, Gyuri és Laci hozzánk jártak óvodába. Igényes, következetes nevelés volt a családban, és teljes összhang a két szülő nevelésében. Az óvoda elvárásait is nagyszerűen támogatták. A zeneiskola iránti érdeklődés is megindult az óvodáskorú gyermekek között, az iskola jó hírére sok tanköteles gyermek iratkozott be zenetanulásra a helyi zeneiskolába."

A visszaemlékezésekből megtudtuk, hogy eredményes kapcsolatot épített ki az iskolavezetés a város társadalmi szerveivel is. Ez a tanári kar alkotó munkájában is meglátszott, szívesen tettek eleget olyan felkérésnek, ahol a gyermekek és a tanárok együttes hangszerbemutatója fejezte ki igazán az iskola értékét, nagyszerűségét.

A nyílt napok rendezése a munkatervbe is bekerült. Említésre méltó a karácsonyi hangverseny megrendezése tanárok, növendékek egységes fellépésével, közös hangszeres játékokkal.

Ez hagyománnyá vált, szép ajándékot jelentett a szülőnek, gyermeknek egyaránt a szeretet ünnepére. Az iskola eleven működése mindenütt észlelhető volt. A Városi Pedagógus Énekkar fellépéseit is hangszeres kíséret tette élményszerűbbé, ez is az önzetlen tanári munkát mutatta, és a tanári közösség értékteremtő hozzáállását fejezte ki. Kiléptek az iskola belső keretei közül, és idővel egy magasabb fokú zenei bemutatkozásra, azaz kamarazenei munkára, előadásra is vállalkoztak. Ez egy minőségi irányt mutatott. A kamarazenei bemutatóval Hajdúnánáson elismerést kaptak a növendékek, tanárok. Ez az elismerés kedvezően hatott a tanárokra és a tanszakos növendékek értékrendjére. A városi művelődési osztály is elismerte a zeneiskola színvonalas működését. Precizitás és eredményesség jellemezte az óvodákon, iskolákon túl az énekkarral, majd a helyi úttörőházzal is a munkát.

Az úttörőházban megalakult fúvószenekarral öntevékeny módon dolgoztak együtt a tanárok, a tanszakos növendékek a város kulturális életének gazdagításáért.

Preznánszky Györgyné igazgatói munkáját, teljesítményét elismerték. Az 1971. évi pedagógusnapon *Kiváló Munkáért* kitüntetést kapott, de a társadalmi szervek (szakszervezet, úttörőmozgalom, a termelőszövetkezetek és a gyógyfürdő) elismerése is említésre méltó.

Személyét megbecsülés vette körül, családalapítása is a városhoz kötötte, amikor is első házasságának felbomlása után, elválva Molnár Árpádtól 1967. február 11-én házasságot kötött Preznánszky Györggyel, aki később vonósszaktanári oklevelet szerezve az iskola tanára lett. Mindketten olyan értékeket teremtettek tanárságukkal a növendékek körében, ami a családok szívét is meghatottsággal töltötte el. Két fiúgyermekük született: György (1968) és László (1969), akik szintén Hajdúszoboszlón kötöttek házasságot, ma már három unoka, Anett, Gergő, Lili szeretete venné körül a nagyszerű zenepedagógus házaspárt, kiknek élete, munkássága Hajdúszoboszlón vált ismertté, elismertté.

Preznánszky Györgyné sorsában egy elkötelezett zenetanár, példás családanya, széles látókörű igazgató élete rajzolódik ki, aki 42 évesen halt meg gyógyíthatatlan betegségben.

1978 nyarán még meglátogatták kollégái, s így búcsúzott tőlük: *„Nemsokára megyek én is, addig is dolgozzatok!"* – adta utolsó utasítását kollégáinak, s valahogy ebben senki sem kételkedett. Aztán nem ment többé.

1978. szeptember 11-én elhunyt Debrecenben, ahol megrendülten búcsúztattuk a köztemetőben.

Tisztelettel gondolunk vissza munkásságára, hátrahagyott tudására, mert amit elkezdett, folytatásként él mindenkiben, mert a zene ren-

det, harmóniát áraszt, általa formálódik igazi emberré a gyermek. Ma már Zichy Géza nevét viseli a városi zeneiskola, amit Preznánszky Györgyné Gabika indított el férje segítségével, működtetett hivatással, szívvel-lélekkel.
Ma fénykép őrzi a zeneiskola tantermének falán, amint a zongora előtt ülő növendékekkel foglalkozik.

A kis ujjakat a billentyűkre igazítja

Tanítványai négykezes játékát figyeli

Így él a lelkünkben Preznánszky Györgyné, kire tisztelettel, mély főhajtással emlékezzünk:
„Az ember nem arra született, hogy észrevétlen porszemként tűnjön el. Az ember arra született, hogy nyomot hagyjon maga után a Földön, a gondolatokban és más emberek szívében.”
(Hérakleitosz)

Források:
- Önéletrajz
- Alsó-, közép-, felsőfokú iskola intézmények, értesítői, bizonyítványai, oklevelei
- Családi adatok
- Tanárok, óvónők emlékezései
- Hajdúszoboszló monográfiája, 1975

IMRE OTTÓNÉ nevelőotthoni ny. igazgató
és KÍGYÓS ISTVÁNNÉ ny. óvónő
Hajdúszoboszló

PRIVLER PÁL (Kondoros, 1900. május 1. – Szarvas, 1974. szeptember 6.): néptanító

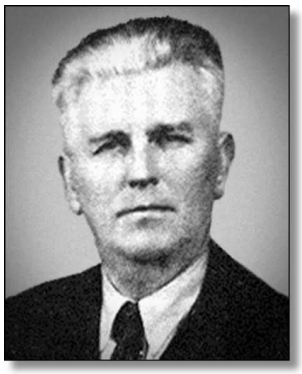

Szülei: Privler Pál katolikus kántortanító és Kreisz Margit háztartásvezető. Édesapja (1870-1919) hivatása iránti elkötelezettsége miatt pedagógus kívánt lenni. Fiatalon lett „családfenntartó” (19 évesen), – a háztartásvezető édesanya mellett ő gondoskodott testvérei taníttatásáról, neveltetéséről. Édesapámnak két leánytestvére vol, Ilona és Margit; Margit tanítói képesítést szerzett, akinek házasságából négy leány született, közülük kettő pedagógus lett.
Öccse, Privler Gyula András zenetanár, zongoratanár, karvezető volt Dombóváron a Tanítóképzőben, majd Pécsett a Tanárképző Főiskola ének-zene tanszékén. (A 70-es években zongoratanárként működött Hegyi József tanszékvezető irányítása idejében.)

Édesapám elemi iskoláit Kondoroson végezte. Tanítói oklevelet Nagyváradon szerzett a Római Katolikus Tanítóképzőben 1919. június 23-án. A fiatal tanító ***Szarvasra*** jött, s az itteni ***római katolikus elemi népiskolában*** kapott állást. „Kiváló, szorgalmas, lelkiismeretes pedagógus munkája, egyházi szolgálata (kántorság), jó szervező tehetsége miatt 1933. július 31-től az iskola igazgatójává nevezte ki a Debreceni Apostoli Kormányzóság. (…) Ebben a munkakörben dolgozott 1949-ig, az iskolák államosításáig. Ő volt a szarvasi római katolikus elemi népiskola utolsó igazgatója. Ügyes kézzel, jó szakmai felkészültséggel vezette az iskolát. (…) Kiváló tantestületet kovácsolt össze…” – írja róla *Fellerné Búzás Klára* 1994-ben.

Fetzer József plébánossal együttműködve nagyon sokat tett az egyházközség életének fel-

lendítése terén; megszervezte az egyházközség énekkarát.

Erről a korabeli sajtó így ír: „Nagy áhítattal hallgatta végig a közönség a templomi hangversenyt. A szarvasi római katolikus templomban nagyszabású, művészi nívójú és értékes hangversenyt rendezett, amely alkalommal a hívek és az érdeklődők zsúfolásig töltötték meg a templomot. Privler Pál, a katolikus iskolák igazgatója, a jeles kántortanító nagy felkészültséggel, meleg átérzéssel orgonaszámokat adott elő, és az énekeket is aláfestette hangulatos és finom orgonakísérettel. (…) Vági Ödön operaénekes Kandela Magyar miatyánkját adta elő sokat ígérő igyekezettel, kellemes hangján, erős beéléssel. Horejsi Antal művészi fuvolajátékával fogta meg a hallgatóságot, Pécsy Sarolta meleg tónusú hegedűjátékával szerzett elismerést. Hegyi József az énekkart kísérte figyelmes igyekezettel az orgonán. Az énekkart Privler Pál vezényelte egybefogóan, áhítatos lendülettel."

Édesapám nagyon kedvelt egyéniség, népszerű ember volt Szarvason, igen jó kapcsolatteremtő képessége volt, szeretettel bánt az emberekkel. Igényelték is a segítségét, készségesen szolgálta az egyházközséget, a családokat. A katolikus egyházközség Szent István Otthon-beli rendezvényein rendszeresen részt vett, szervező, irányító egyéniség volt. Kellemes énekhangjával, magával ragadó, áhítatos orgonajátékával az egyházközség meghatározó egyénisége volt, az emberek bizalommal, szeretettel fordultak hozzá gondjaikkal, bajaikkal, problémáikkal.

Jeles tanítványok kerültek ki keze alól, pl. Dankó László kalocsai érsek is említette mint egykori tanítóját. Működése alatt igen jó kapcsolatban állt Regős Imre zongoratanárral, orgonaművésszel, aki hosszú évtizedekig a Szent Klára katolikus templom kántoraként is kimagaslóan tevékenykedett. Baráti beszélgetések, találkozások tették tartalmassá kapcsolatukat.

Az államosítást követően, annak lelki válságát nehezen viselve, általános iskolákban éneket tanított, kórust vezetett nyugdíjba vonulásáig. Tanítói végzettsége volt, oktató-nevelő munkáját igen magas szinten végezte. Emlékezetemben őrzöm *Dutkon László* szakfelügyelő (óvónőképző intézeti tanár – egyben jó barát is) egy mondatát, mely édesapám szakmai munkáját ekképp minősítette. „Egyetlen ének-zene pedagógus Szarvason, akit, bár tanítói végzettséggel rendelkezik, megilletné a tanári oklevél."

Édesapám jó karvezető is volt, az általános iskolai énektanítás szerves részeként mindvégig vezette az iskolai énekkart, és lelkes tagja, vezéregyénisége volt a Szarvasi Dalkarnak (1922), a városi Erkel vegyeskarnak, és segítette a városi szimfonikus zenekar munkáját.

Kórust vezetett nyugdíjba vonulásáig

Nyugdíjba vonulása után otthonában foglalkozott óvónőképzős hallgatókkal, és visszatért az orgonához a katolikus templomban.

A kántorizálást megromlott egészségi állapota miatt hagyta abba (1970 tájt), de a templomi énekléshez mindvégig hű maradt.

1969-ben vette át aranyoklevelét a Debreceni Tanítóképzőtől. A tanítási órákra nagy odafigyeléssel, gondosan készült, precíz volt az írásbeli munkája (vázlat, tanmenet), órákat ült a harmónium mellett, szorgalmasan gyakorolt, énekelt, szólistákat kísért. Családokkal tartott kapcsolatot, ahol zongorázott. Megfordult a Bolza-kastélyban is, ahol zongorázni tanította a családtagokat.

Szabadidejében legszívesebben sétált, tanulmányozta a növényeket, a madárvilágot. Jó ismeretségük révén Molnár Béla ornitológus is könyvet dedikált neki, melyet előszeretettel tanulmányozott, forgatott. Kedvelte az uszodát, a Körös-partot, rendszeresen úszogatott. Nyugdíjas éveikben édesanyámmal rendszeresen jártak a pedagógusok klubfoglalkozásaira, évente szakszervezeti üdülésben lelték örömüket (Balaton, Dunakanyar).

Boldog, harmonikus családi élete 1933. augusztus 5-én Szrnka Etelka tanárnővel kötött házasságában bontakozott ki, és 5 gyermek felnevelésében és kitaníttatásában teljesedett ki. Házaséletüket mindvégig a hűséges szeretet, a megértő jóság, a határtalan figyelem és fegyel-

mezettség, a nagy családot összetartó rend, ugyanakkor derű és humor jellemezte, ami átöröklődött az utódokra is.
Két fiú, Pál és Endre mérnök, Katalin és Etelka óvónő, mindvégig végzettségüknek megfelelően, a pályához hűen dolgoztak. Mária a Pécsi Tanárképző Főiskolán 1966-ban szerzett oklevelet, és – szülei nagy örömére – Szarvasra került magyar-orosz-ének szakos tanárnőként. 1966-tól 1972-ig általános iskolában, majd az Óvónőképző Intézetben tanított éneket, és kórust vezetett.
Nyugdíjas éveikben előszeretettel látogatták a színházi előadásokat, hangversenyeket. Mindenhova együtt vonultak karöltve, békés nyugalommal. A Privler házaspár jelenség volt a szarvasi utcákon.

Privler Pál 74 évet élt. Életének utolsó öt évében megfogyatkozott szellemi és fizikai ereje, de biztos támaszként mellette állt hűséges felesége és velük élő lányuk, Mária. A hazalátogató családtagok segítő jóságára mindvégig szükség volt, ők minden tőlük telhetőt meg is tettek a szeretett, tisztelt édesapáért, nagyapáért.
Majd Matthias Privler, a Németországban élő unoka lépett Privler Pál örökébe, aki orgonista, karnagy, szólóénekes mivoltában a nagy család muzsikus büszkesége.

Forrás:
- Családi, pályatársi és tanítványi visszaemlékezések
- Fellerné Búzás Klára: *Privler Pál* (Szarvasi Krónika, 8. sz. 1994.)

Leánya, PRIVLER MÁRIA
Szarvas

PRIVLER PÁLNÉ Szrnka Etelka (Szarvas, 1900. december 16. – Szarvas, 1991. október 13.): tanító, matematika szakos tanár

Édesapja, Szrnka Pál kovácsmester volt, édesanyja, Gyurik Anna a háztartást vezette. Mindent megtettek egyetlen leányuk, Etelka taníttatása, neveltetése érdekében. 1943-ban hunytak el; nagymamám január 10-én a Markovitz utcai családi házunkban, mivel édesanyám a 4 gyermek és a tanítás mellett csak így tudta megoldani a betegápolást, ami nem tartott hosszú ideig. Nagyapám ott maradt az akkori Tükör utcai kis házukban, dolgozgatott a műhelyben, várta az első unoka (Pali bátyám) látogatását, aki nagy érdeklődéssel figyelte pl. a lovak patkolását. Ő is 1943-ban halt meg, nyáron, ugyanis napszúrást kapott, miközben a Markovitz utcai ház kertjében hintát épített a rajongásig szeretett 4 unokájának.

Édesanyám, a tisztelt és máig is nagyra becsült, sokat emlegetett Eti néni a Szarvasi Polgári Leányiskolában végzett tanulmányok után a Pozsonyi Állami Tanítóképzőbe került, ahol 1918. május 31-én szerzett oklevelet. Ezt dokumentálja a Debreceni Tanítóképző Főiskola Békéscsabai Kihelyezett Tagozatán kiadott rubinoklevél is, amit 1988. szeptember 3-án vehetett át a 70 éve szerzett oklevele alapján annak elismeréséül, hogy közmegbecsülésre méltóan teljesítette hivatását. (A Debreceni Tanítóképző Intézet 1968. szeptember 16-án adott ki aranyoklevelet Privler Pálné okleveles tanítónőnek.)
Édesanyám a további tanulmányait természettudományi tárgyakból Budapesten, az Állami Erzsébet Nőiskolán folytatta, ahol 1922. június 20-án vette át oklevelét a Polgári Iskolai Tanár-

képző Főiskolán. A Szegedi Tanárképző Főiskolán 1973. szeptember 6-án vette át az aranyoklevelet, majd 1982. szeptember 4-én a gyémántoklevelet a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán (Szegeden) 50, illetve 60 éven át kifejtett értékes szakmai tevékenysége elismeréseként.

Édesanyám mindvégig matematikát tanított; 1924-től 1928-ig ***Orosházán,*** azt követően a ***Szarvasi Polgári Leányiskolában***, majd ***1. sz. Általános Iskolában*** nyugdíjba vonulásáig.

Pontos, következetes, szigorú, ugyanakkor kedves, de nem kedveskedő volt. Határozott, kiegyensúlyozott egyénisége tiszteletet parancsolt mind az iskolában, mind a népes család életében. Szakkört vezetett, háztartási ismereteket tanított, még nyugdíjas korában is többször helyettesített az 1. sz. iskolában. Tisztelték, becsülték, szerették mind a kollégák, mind a tanítványok. Fegyelmezett, szívós munkabírása bámulatos volt, mindvégig helytállt mind az iskolában, mind a családi életben. Az 5 gyermek felnevelése, kitaníttatása, a tanári pálya következetes végigvitele, a sokszor megélhetésünkért való küzdelem óriási feladatait ő mindig emelt fővel, meggondoltan, panasz nélkül, szolid derűvel kezelte. Egyik kedvelt *kolléganője* találóan így jellemezte: „A Privler család élete egy nagy hajó, amelynek édesanyánk a kormányosa."

Hévízi kiránduláson
(jobbján lánya, az arcképvázlat írója)

Nyugdíjas éveiben olykor otthon foglalkozott tanítványokkal. Sokat kézimunkázott, szeretett és tudott sütni-főzni, befőzni. Gyakran kertészkedett. Kertünkben mindig érett a finom gyümölcs, nagyon élveztük fogyasztását, és a kamra is mindig tele volt befőttel, lekvárral. Pihenésképpen szeretettel fogadták a kártyapartnereket, volt időszak, amikor hetente 2-3-szor bridzsparti volt hol nálunk, hol a társaság többi tagjánál. Nyáron élvezték a Körös-parti kis nyaralónkban a vidám családi együtteket.

Apukám halála után is tevékeny maradt, hangversenyre, színházba jártunk. Amikor úgy adódott, utazott, élvezte a szakszervezeti üdüléseket. Mindvégig ragaszkodott a családi házhoz, megadatott neki az, hogy velem, a legkisebb gyermekével békében, szeretetben éljen megszokott otthonában, kertjében, végórájáig, mindig hazavárva távol élő gyermekeit, unokáit. No, és a rendszeres levélváltások is éltető erőt jelentettek, mindvégig boldoggá tette őt unokái sorsának alakulása. A hét unokából három leány pedagógusvégzettséget is szerzett, az „első unoka" éppen most vonult nyugdíjba 40 éves tanítói pályafutás után.

Ő hűséges, szerető férje oldalán mindig a példa, a támasz, az összetartó erő volt a népes családban, aki édesapám iránt óvó szeretettel viseltetett, főleg amikor egészségi állapota gyengült.

Mindketten 60 évesen, 1960-ban vonultak nyugdíjba. Édesanyám 5 évet „rádolgozott", hiszen 55 évesen kérhette volna nyugdíját, de a család nehéz anyagi helyzete miatt vállalta a munkát szívós kitartással, helytállással. Kérte édesapámat, hogy ő is dolgozzon még pár évig, hiszen a legkisebb gyermek még továbbtanulás előtt áll. Apukám érezte egészségi állapotának gyengülését, és nem vállalta a munkát. Az én taníttatásom Pécsett az első évben nem volt könnyű, de népköztársasági ösztöndíjas lettem az első év végi kitűnő eredményem alapján, így 2. és 3. évesen már alig volt szükség szüleim anyagi támogatására. Negyedévfolyamos lévén 4 hétig tanulmányúton voltam Moszkvában és Leningrádban, mivel orosz szakon is igen jó eredményt értem el. Nekem pedig nagy boldogság volt, hogy szüleim 66 évesen, Eta nővéremékkel együtt ott lehettek a pécsi oklevélátadáson. Ezzel zárult az öt gyermek szárnyra bocsátása.

Forrás: családi, pályatársi és tanítványi visszaemlékezések.

Leánya, PRIVLER MÁRIA
Szarvas

„Én azt hiszem, gyereket csak úgy lehet nevelni, ha az ember megtiszteli azzal, hogy komolyan veszi.”
(Szabó Magda)

R

DR. RÁCZ ISTVÁN (Büdszentmihály, 1929. április 20. – Debrecen, 2002. október 11.): történész, egyetemi tanár

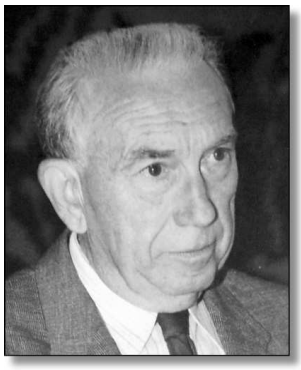

Tisztes szegénységben élő földműves családban született, édesanyja V. Pethe Erzsébet, édesapja, Rácz Lajos útőri munkát is vállalt. A családban három fiú nevelkedett, István volt a legfiatalabb.
A tehetséges, szorgalmas fiú már kisiskolás korában örömét lelte az ismeretek szerzésében és az olvasásban. Szülei a jövőbe vetett reménységgel vállalták iskoláztatása költségeit, így kerülhetett a hajdúnánási Református Gimnáziumba, ahol 1948-ban érettségi vizsgát tett.
A következő tanévben a Debreceni Tudományegyetem Bölcsészkarának magyar-történelem szakos hallgatója lett. Az egyetemen ez volt a nagy átszervezések időszaka: a diákság létszámát felduzzasztották, rendkívüli hallgatói státust nyertek érettségivel nem rendelkező fiatalok is, fokozódott a baloldali ideológia térhódítása, az oktatói karból sokakat elüldöztek. Ilyen körülmények között hanyatlott az oktatás színvonala, de a Történelmi Intézetben, amelynek magyar történeti szemináriumát Szabó István professzor vezette, továbbra is igényes munka folyt.
Ebben a körben találta meg az érdeklődésének és értékrendjének megfelelő környezetet a fiatal Rácz István. Csakhamar tagja lett a Szabó István-tanítványok szűkebb körének. A professzor és munkatársai nemtelen baloldali támadások kereszttüzébe kerültek, de ez Rácz István szakmai és emberi kötődésére nem volt hatással, s amikor a tanszék két fiatal oktatóját (Borossy Andrást és Módy Györgyöt) koncepciós perbe fogták és bebörtönözték, professzora a harmadéves Rácz Istvánt gyakornokként bevonta az oktatásba.

Magyar-történelem szakos középiskolai tanári diplomájának átvétele után 1952-től a ***Középkori Magyar Történeti Tanszék*** tanársegéde lett.

1953-ban megnősült, felesége, Vörös Erzsébet tanárnő. Házasságukból két fiú született: István ma a Debreceni Egyetem Angol-Amerikai Intézetének igazgatója, egyetemi tanár, Zoltán építészmérnök, az organikus építészet ismert hazai személyisége.
Szabó István tanszékén nemcsak a tudományos munkához kapott ösztönzést és szakmai támogatást, hanem oktatói tevékenységéhez is: professzora előadásaihoz kapcsolódó szemináriu-

mokat tartott. A magyar történelem XVIII. századig ívelő időszakának átfogó ismeretéhez fáradhatatlanul tanulmányozta a vonatkozó szakirodalmat, hogy a legfontosabb tanulmányok, könyvek ismertetése, elemzése során hallgatóit közös gondolkodásra, véleményalkotásra késztesse. A Történelmi Intézet megcsappant tanári létszáma szükségessé tette, hogy a tanársegédek bekapcsolódjanak az előadások tartásába, így Rácz István számára is korán megadatott a lehetőség arra, hogy teljes történész évfolyamokkal találkozzék, és a hallgatók is megismerhették imponáló tudású, szerény, vonzó egyéniségét. Sokan és szívesen jelentkeztek választható szemináriumaira, amelyeknek nyugodt, harmonikus légkörében nemcsak tárgyi ismereteket lehetett szerezni, hanem a történeti forrásokról és a kutatás módszereiről is fogalmat lehetett alkotni.

Tanári munkája mellett könyvismertetéseket, tanulmányokat írt, amelyek az *Acta Universitatis Debreceniensis*, az *Alföld*, az *Agrártudományi Szemle* és a *Századok* hasábjain jelentek meg. A hajdúk történetéről írott munkáját 1957-ben adták ki.

1956-ban újra lehetővé vált az egyetemi doktori cím megszerzése. Rácz István elsők között védte meg *„Az úriszék kérdése a magyar politikai életben, 1790-1848.”* c. doktori értekezését.
Az 1958/59-es tanév végével Szabó István professzor nyugdíjaztatását kérte, kollégiumait részben Varga Zoltán professzor, részben Rácz István vette át, akit 1959-ben adjunktussá léptettek elő. Az 1960-as évek történész hallgatóinak ő tartott előadást a magyarság őstörténetéről, az Árpád-kori Magyarország gazdaság- és társadalomtörténetéről, a feudalizmus kialakulásának és fejlődésének hazai történetéről 1526-ig, a magyar jobbágyság XVI-XVII. századi helyzetéről és mozgalmairól. Varga Zoltán professzor nyugdíjba vonulása után ő vette át „A történelem tárgya, módszerei és a segédtudományok elemei” c. kollégiumot. Éveken át heti két kétórás előadása volt első- és másodéves történész hallgatóknak. Kétórás szemináriumot hetente négy-öt csoportnak tartott igen változatos témakörben: a végvári küzdelmekről, a hajdúk történeti szerepéről, a török hódoltság koráról, a XVIII. századi történelem fő kérdéseiről, az Anjou-kori gazdaság és társadalom történetéről, valamint a magyar paraszti társadalomról az örökös röghöz kötés rendszerében.
Az 1970-es éveken bővült szemináriumainak témaköre: harmad-, negyed- és ötödéves hallgatók számára a történetírás módszertana, a paraszttársadalom kutatásának módszerei, a történeti kutatás forrásai és metodikája, valamint a helytörténetírás tárgykörével. Ezek a szemináriumok nagy segítséget adtak a pályamunkát készítők és a szakdolgozók számára. A történelem szakosoknak kiírt pályatételek jelentős részét Rácz István hirdette meg, és az ő szakmai irányításával készültek a dolgozatok, amelyeknek szakdolgozattá érlelésében is segítséget nyújtott.

A Történelmi Intézet legnagyobb óraszámban foglalkoztatott tanára volt, mégis mindig tudott időt szakítani arra, hogy a tanácsért, szakmai segítségért hozzá fordulókkal foglalkozzék. Minden alkalommal tapintatosan és célirányosan vezette a megbeszéléseket, szemináriumai, konzultációi inkább eszmecserék, mint számonkérés jellegűek voltak. Vizsgáztatóként igényes, türelmes és méltányos volt. Jobban tiszteltük annál, semhogy készületlenül lépjünk elébe.

1966-ra elkészítette kandidátusi disszertációját *„A hajdúk a XVII. században”* címmel, és a sikeres védés után 1967 augusztusától docensi kinevezést kapott. A hajdúság kutatása szinte egész pályáját végigkísérte. Tudományos témáinak összefüggő rendszerében a gazdasági és társadalmi kérdések elemzésének középpontjába a magyar parasztság történetének egy-egy fontos mozzanatát állította. Foglalkoztatta a Magyarországról való kivándorlás és a paraszti migráció kérdése. E tárgyról írt könyve kiváló szakmai visszhangot keltett, és 1981-ben a történettudományok akadémiai doktora cím megszerzését eredményezte.

Sokat dolgozott, de nem volt a munka rabja. Könyvtári, levéltári kutatásai közben szívesen váltott szót az ott dolgozó kollégákkal. Nem volt idegen tőle a közvetlen baráti beszélgetés, kedvelte a pihentető olvasmányokat, szívesen végignézett egy-egy DEAC-meccset, korrekt és mértéktartó véleménye volt a körülöttünk zajló eseményekről. Szabó István távozása után is fennmaradt az a szakmai baráti kör – Balogh István, Für Lajos, Módy György – akik gyakran Rácz Istvánéknál találkoztak. Ódzkodott a hiá-

bavaló dolgoktól, de a reá jellemző pontossággal és felelősséggel látta el azokat a munkaköröket és feladatokat, amelyek az évek során ügykörébe kerültek. Aktív tagként vett részt a Magyar Történeti Társulat elnökségének és a Századok szerkesztőbizottságának munkájában.

Volt a kari oktatási bizottság tagja, az 1970-es évek elején három tanévben viselte a Bölcsészkar tudományos dékánhelyettesi tisztét. 1977-ben kapta meg egyetemi tanári kinevezését, és 1977-től előbb megbízottként, majd 1990-ig tanszékvezető professzorként irányította a Középkori Magyar Történeti Tanszék munkáját. Időközben a ***Történeti Segédtudományok Tanszéke*** is vezetése alá került. Több cikluson át ő volt a Történelmi Tanszékcsoport vezetője, illetve a ***Történelmi Intézet*** igazgatója.

A történelem szakos egyetemi hallgatók oktatásában a tanárképzést tartotta elsődleges feladatnak.
Tanítványa és munkatársa, *Kovács Ágnes* így jellemezte tanári munkáját: „Rácz István pályájának szerves, a tudományos teljesítményével egyenértékű része az oktatás. Történelemtanárok, levéltárosok és muzeológusok nemzedékei lennének tudásban, emberségben szegényebbek, ha nem tanulhattak volna tőle. Felkészültségét, metodikai iskolázottságát, szakmai és emberi hitelét, mértéktartását a vele kapcsolatba kerülők iránt megnyilvánuló őszinte figyelmét és finom humorát régi és új tanítványai egyaránt tanúsítják. Igényességét, következetességét, a felületességet elutasító magatartását sokan tekintik mintának akár tudományos, akár oktatási intézményben hasznosítják a tőle tanultakat."

Ahogy mestere, Szabó István, úgy ő is a történetileg igaz tényekre alapozta magyarázatait. A szakirodalomból és levéltári kutatásokból merített adatokat beépítette előadásaiba – ezzel gyakorlatilag kutatómunkája részeseivé tette hallgatóit. Szakdolgozóitól, doktoranduszaitól is azt várta, hogy alapos tájékozódást szerezzenek az adott témára vonatkozó irodalomban, és főleg doktoranduszaitól kívánta, hogy ismerjék tárgyuk levéltári forrásait és az alapkutatásaik során gyűjtött adatok korrekt értelmezése alkossa koncepciójuk lényegét. Konzultációk alkalmával az általa felvetett problémák, szempontok és kérdések a téma továbbgondolására serkentettek, és arra engedtek következtetni, hogy ő jó pár lépéssel a jelölt előtt jár. Figyelmesen meghallgatta a dolgozatíró elképzelését, elgondolkodva, tapintatosan irányította a beszélgetést és hagyta jóvá, amit helyesnek ítélt. Az elkészült dolgozatokat nemcsak tartalmi és módszertani vonatkozásban, hanem stiláris szempontból is elemezte. A világos, egyértelmű fogalmazást értékelte. Ő maga szóban és írásban is mindig szabatosan, közérthetően nyilvánult meg.
A magyar nyelv adta lehetőségekkel elegánsan, művészi fokon élt, tanulmányai élvezettel olvashatók. Tudományos munkáiban is érzékelhető az érzelmi motiváció: a humán reláció minden nagy társadalomtörténeti írásának jellemző eleme

Kutatómunkáját kiváló probléma-érzékenysége irányította, oknyomozó történészként kereste a történéseket kiváltó és befolyásoló tényezők összefüggéseit. Felismerte a korábban figyelmen kívül hagyott dolgok jelentőségét. Áttekinthető szempontrendszer alapján alkotott képet a hazai és külföldre irányuló paraszti migráció kérdéseiről, a polgári és nemesi rétegek történelmi szerepéről, az alföldi városok önkormányzati és gazdasági viszonyairól, a tanya- és településrendszer alakulásáról, az egyházak és a társadalom kapcsolatáról. Rendre felhívta a figyelmet azokra a még megoldásra váró kérdésekre, amelyek csak érintőlegesen kapcsolódtak az általa tárgyalt témákhoz, és ezzel bőven ellátta tanítványait, a jövő történészeit feladatokkal.
Kutatásait időben, térben és témában rendkívül széles körre terjesztette ki, de ebben a széles körben centrális szerepet kapott befogadó pátriája, a Hajdúság és Debrecen. Részese volt több hajdúváros és Debrecen történeti monográfiája munkálatainak. 1986-ban bekapcsolódott a Debrecen város magisztrátusának jegyzőkönyvei sorozat szerkesztésébe Balogh István munkatársaként. Helyi vonatkozású írásaival példát és rangot adott a helytörténetírásnak. Tanítómestere, Szabó István emlékezetére két alkalommal szerkesztett tanulmánykötetet. Ő adta közre a korán eltávozott pályatárs, Irinyi Károly tiszteletére tartott emlékülés előadásait.

A nyolcvanéves Balogh Istvánról a Megyei Könyvtár évkönyvében olvasható laudációja. Kezdeményezőként tevékenyen részt vett az *„Erdély története"* c. háromkötetes műről rendezett debreceni konferencia szervezésében.

Az ott elhangzott előadásokat kötetbe gyűjtötte; ez 1988-ban nem volt kockázatmentes, de minden bizonnyal erősítette az Erdélyre vonatkozó pozitív történeti tudatot.

Idővel tanári munkájával kapcsolatos teendői nem kötötték le olyan mértékben, mint korábban, hiszen tanítványai közül többen munkatársaivá értek, majd a rendszerváltozás utáni szabadabb légkör is hozzájárult újabb alkotói korszaka kiteljesedéséhez. 1989-ben jelent meg – addig ismeretlen levéltári forrásokra alapozott – munkája, a Debreceni Református Kollégium gazdasági erőforrásait ismertető könyve.
„A törökvilág hagyatéka Magyarországon” c. munkájában korábbi írásait, kutatásait összegezte. A protestáns patronátusról szóló művében a hazai egyházjog, egyház- és művelődéstörténet alig ismert fogalmát vizsgálta. Foglalkozott a Debreceni Kollégium tanáraival, forrásgyűjteményt állított össze az egykor volt debreceni diákokról.

Hetvenedik születésnapjára a Történelmi Intézet Emlékkönyvet adott közre. A kötet szerkesztője, Kovács Ágnes így méltatta az ünnepeltet: „…arra törekedtünk, hogy az Emlékkönyvben jusson kifejezésre Rácz István munkásságának két markáns vonása: az interdiszciplinaritás és a tanítványnevelés. A tudományos együttgondolkodás és együttműködés jegyében olyan irodalomtörténésztől, levéltárostól, muzeológustól, néprajz- illetve földrajzkutatótól, fokozatot szerzett középiskolai tanártól kértünk tanulmányt, akiket szoros szakmai és emberi kapcsolat fűz Rácz Istvánhoz.”
A kötetben megtalálható Rácz professzor addig megjelent műveinek bibliográfiája is.
Utolsó könyvének megjelenését nem érte meg. Az *„Egyház és társadalom”* c. munka a Debreceni Tractus (mai szóhasználattal egyházmegye) vagyonáról és gazdálkodásáról nyújt átfogó képet a XVIII-XIX. század fordulójának idejéből. Barcza József lektori véleménye szerint a magyarországi egyházmegyék monográfiáinak sorában páratlan teljesítmény az egykori levéltári források alapján készült, térképekkel, táblázatokkal és egyházi épületek ábrázolásaival gazdagított kötet.
Cs. Nagy Ibolya búcsúztatójában olvasható, hogy halála napján délelőtt még bent járt a Kossuth Egyetemi Kiadónál, megbeszélni a könyve megjelenésének minden részletét, és azzal köszönt el: *„…akkor nekem több teendőm nincsen ebben az ügyben”* – hazament, és délután meghalt.

Váratlanul ment el, szerettei, tanítványai, munkatársai, tisztelői mély megdöbbenéssel vették a hírt, annak tudatában, hogy vele eltávozott a nagy debreceni történész triász, a három István – Szabó István, Balogh István, Rácz István – legfiatalabb tagja is. Mértékadó szakmai körök és tanítványainak legjobbjai mindig értékelték tudósi és emberi nagyságát, de a társadalmi elismerést csak élete utolsó évtizedében érte meg. 1989-ben a *Csokonai Kiadó nívódíját* kapta, 1990-ben *Akadémiai Díjban* részesült, 1996-ban nyerte el pedagógiai munkássága elismeréseként az *Apáczai Csere János-díjat*. 1998-ban Debrecen város díszpolgárává választották. 2000-ben a Debreceni Hittudományi Egyetem díszdoktora és a Debreceni Egyetem emeritus professzora lett. A KLTE Baráti Köre elsőként tisztelte meg emlékérmével.

Nagy tudású, segítőkész, szerény, kedves ember volt, jelenléte nélkül szegényebbek vagyunk, de amit az utókorra hagyott, abból még azok a történész generációk is profitálhatnak, akik személyesen nem ismerhették.

Felhasznált források:

- Emlékkönyv Rácz István 70. születésnapjára. Szerk. Kovács Ágnes. – D. 1999. KLTE Történelmi Intézet
- Cs. Nagy Ibolya: Búcsúsorok egy professzor után. Rácz István halálára. In Reformátusok Lapja, 2002. okt. 25.
- Papp László: Amikor a Nagyerdő még a Bem térig ért… Emlékek a 100 éves Debreceni Egyetemről… – D. 2013.
- A KLTE évkönyvei és nyomtatott tanrendjei

Tanítványa, KOROMPAI GÁBORNÉ
Debrecen

DR. RADICH JOLÁN (Budapest, 1903. augusztus 27. – Budapest, 1989. szeptember 15.): földrajz-magyar-történelem szakos középiskolai tanár

Tanulmányait kiváló eredménnyel végezte el a budapesti I. kerületi Iskola téri leányiskolában. Az egyetemen földrajz, magyar, történelem szakon végzett; középiskolai tanári vizsgáit dicséretes eredménnyel fejezte be 1926-ban.

A tanári pályát ***iparos tanonciskolában*** kezdte meg ***Budapesten.*** Tanított az ***Orsolya-rendi Tanítóképzőben Kisvárdán,*** majd a ***kassai, máramarosszigeti leánygimnáziumban***. Később a ***budapesti Árpád Gimnáziumon*** keresztül vezetett útja 1948-ban ***Egerbe*** a ***Gárdonyiba,*** majd a ***Szilágyiba***. Nem szeretett leányosztályokban tanítani *(„… a lányoknál sok a locsi-fecsi!”)*, azért jött át első két egri éve után az akkor ***fiúgimnáziumnak*** számító ***Dobóba***.
A 38 évnyi aktív tanári idejéből 15-öt töltött a Dobóban. Tanított a polgári levelező tagozaton is.

Lenyűgözően sokat tudott, a gimnázium egyik legműveltebb tanárnőjeként tanította a diákokat. Műveltsége, pedagógiai elkötelezettsége, fölkészültsége alapján logikát, pszichológiát, művészettörténetet is oktathatott volna. Utóbbi területen az osztálykirándulások alkalmával csillogtatta meg tájékozottságát: pl. ragyogóan magyarázta meg a meglátogatott műemlékek keletkezési történetét, azok stílusát, fontosságát, szépségét, a magyar művészettörténetben játszott szerepét. 1964-ben – jóval túl a nyugdíjkorhatáron! – ment nyugdíjba. Még 3 évig Egerben maradt – különböző általános iskolákban az óraadók kegyelemkenyerén tengődve próbálta továbbélni az életének célt és értelmet adó hivatását. A teljes mellőzöttség elől Budapestre menekült, ahol a szerzetes-tanári pályát végigküzdő húgával együtt lakott. Ott azután szintén egyedül maradt szeretett testvére elhunyta után, és megérte tanári pályájának „gyémántdiplomával” történő megbecsülését. 1989 szeptemberében halt meg. Budapesten, a Farkasréti temetőben nyugszik.

1993-ban posztumusz részesült – az elsők között – a frissen alapított „*Eger Kiváló Pedagógusa*” díjban a Magyar Kultúra Napján, január 22-én dr. Ringelhann György polgármestertől.
A Gimnázium aulájában 2007-ben állított emléktáblán – több tanártársáéval együtt – olvasható a neve az 1956-ban végzett IV. B osztály hálája jeléül.

A tanárnő fontosnak tartotta a tanítás során a szemléltetést. A történelemórákra nagy, kartonpapírra ragasztott képeket hozott be, hogy diákjai lássák is, miről beszél (pl. piramisok, sziklatemplomok, a görög építészet remekei, antik szobrok stb.). Minden segítséget megadott ahhoz, hogy növendékei meg is szeressék a tanult tantárgyakat.
A „Néni” szerette és megkövetelte a rendet, a fegyelmet. Legendás tekintélytiszteletét sokan emlegetik. Talán hidegnek ható józan racionalitás jellemezte őt, nem a „rózsaszínű” ábrándozás.
Ilyen kijelentései voltak: *„Hogy ülnek maguk? Kiegyenesíteni a hátakat, ne feküdjenek a padokra! Zsinórigazodás! Milyen katona, férfi lesz magukból?! Csöndet kérek, fegyelmezett viselkedést, férfias magatartást! Ez nem leányosztály…!”*

Cseh István gimnáziumi tanár így emlékezett rá (1990, Jubileumi Évkönyv):
„(…) Reáltagozatos osztályunknak négy éven át ő volt az osztályfőnöke. A magyar nyelv és irodalom, a történelem szaktantárgyak tanításával a mi reáliák iránti érdeklődésünkben is tudott harmóniát teremteni; deklarációktól mentesen ébresztett rá bennünket kulturális értékrendünk eredetére, nemzeti hagyományaink megbecsülésére és továbbörökítésének felelősségére. (…) S miközben mély és alapos tudását – a tanórák minden percének alkotó kihasználásával – igyekezett mindannyiunkkal megosztani, soha nem éreztük, hogy saját véleményének ránk erőszakolásával gátolta volna önállóságunk kibontakozását. Ma is gyakorta csengenek fülembe (…) a mi véleményünk

megismerésére őszintén igényt tartó kérdései. Példával tanított, hogy tiszteljük a munkát. (…) Nem volt jellemzője a szaktárgyi elfogultság. Tanítványai teljesítményében is a különbségtétel nélküli tudást és a megszerzésére fordított erőfeszítést tisztelte, ismerte el. (…)
Mi, akik egykori tanítványai, ötévenkénti találkozóinkon felidézzük emlékét, szívvel mondhatjuk: nemcsak emlékeinkben, sikereinkben is ráismerhetünk tanári, tanítói munkájának gyümölcseire. A »Néni« közöttünk maradt."

1999 februárjában *Tuza Tibor* romapedagógus egy vele készült interjúban arra a kérdésre, hogy „Magyartanárod ki volt?", a következőt válaszolta: „Végig dr. Radich Jolán. Akkor ment nyugdíjba, amikor mi végeztünk. Nagyon szerettem én is. Másodikos korunkban elhozott bennünket a Kossuth egyetemre, s amikor jöttünk kifelé, odasúgta nekem: ha jól viselkedsz, ide fogsz kerülni. Így is történt. Úgy tudom, Radich Jolán volt az első pedagógusnő az országban, aki doktorált. Adyt személyesen ismerte, tagja volt a Galilei-Körnek. Bennem az irodalmi fogékonyságot azonnal felismerte, rászorított a szigorú tanulásra. Feleleteim eleinte négyesek lettek, ez nála nagy eredmény, elkényelmesedtem, ezt észrevette, nyomban feleltetett, kettest adott. Mindig rajtam volt a szeme, megkérdezte, hogy milyen könyveket vásárolok, milyeneket kölcsönzök a könyvtárból stb. Nem különböztetett meg a többiektől, de külön figyelme engem állandóan ösztönzött."

A 2010-ben elhunyt *Utassy József* – József Attila- és Kossuth-díjas költő – életrajzában olvashatjuk: „1955-től a Dobó tanulója. Osztályfőnöke Radich Jolán volt, a »Néni«, ahogy mindenki nevezte. Ő szerettette meg Utassyval a magyar nyelvet és irodalmat, valamint a történelmet. Értékrendet kapott, ráébresztette diákját a nemzeti hagyományok megőrzésére, megbecsülésére, továbbörökítésének felelősségére. Nála kezdett el verselgetni kedves tanítványa. Radich Jolán felismerte Utassy rendkívüli tehetségét, ezért javasolta számára az ELTE magyar szakját. Nehezen viselte el az 1956 utáni légkört, de a »Néni« óvta, védte érzékeny lelkületű tanítványát."

Források:

- Dobós Értesítő (1962)
- Dobós Centenáriumi Évkönyv (1990)
- Interjú Tuza Tiborral
- Utassy József életrajzi adatai

Tanítványa, HAVAS-HORVÁTH ISTVÁN
Eger

RIEDT LÁSZLÓNÉ Fogarassy Gabriella (Nyíregyháza, 1904 – Sopron, 1988): vasdiplomás tanítónő

10 éves koráig élt Nyíregyházán, amikor édesapját a MÁV Debrecenbe helyezte. Itt végezte el iskoláit 1922-ben. Tizenegy esztendővel később kerülhetett végleges állásba, születése helyén, az akkor ***Nyíregyházához tartozó Királytelki szőlőben***. Az 1940-41-es tanévben e sorok írójának volt szeretett tanítónője – Ella nénije – a ***városközponti római katolikus elemi iskola*** második osztályában.

Szerencse szekerén című emlékezését 1987-ben írta az akkori és a jövő ifjú pedagógusai okulására, 83 éves korában. Ekkor küldte el a megyei lap (*Kelet-Magyarország*) számára. Ezt követően – terjedelmi okok miatt – a szabolcsi *Pedagógiai Műhely* c. havi folyóiratban látott napvilágot a rendkívül tanulságos írás, amely a pályakezdés korabeli állapotáról is hű képet fest.
Ebben a visszaemlékezésben Ella néni munkásélete azon évtizedéről számol be utódainak, amely a diplomaszerzéstől az állandó tanításig telt el.
„Édesanyámnak köszönhetem, hogy tanítónő lettem. Őt felvették álmai színterére, a Győrben lévő állami tanítónőképzőbe ösztöndíjjal, mégsem jutott el soha a katedráig…"

Az ösztöndíj ugyanis esetében azt jelentette, hogy fél tandíjat kellett volna fizetnie, a lakhatását és élelmezését magának kellett volna állnia. Szülei – akik nyolcadik gyereküket várták – nem voltak képesek e feltételeket teljesíteni. Így az édesanyja otthon maradt kisebb testvéreit gondozni, ellátni. Elhatározta leánya születése-

kor, hogy belőle pedagógust „farag”. Ha már én nem tanulhattam, te fogsz tanulni, majd tanítani – mondta a lányának, amikor mentek át az apácák iskolájához vezető vasúti hídon.

1914 így maradt meg Ella néni emlékezetében. Szeptember elejét írták akkor, az első világháború első heteiben. Ella néni a polgári iskola első osztályába menet naponta látta a hídról a csatába énekelve, muzsikaszóval kísért katonákat, akik a marhavagonokban harsogták a *„Megállj, megállj kutya Szerbia, nem lesz tied soha Bosznia”* nótát. Felvirágozott sapkákban lelkesedéssel teli arcokat látott a tízesztendős leány. Négy év se telt el, és a katonavonatok százai jöttek visszafelé, hozták a sebesülteket.
Ekkorra már síri csend övezte a vonatokat. Ella néni édesapját nyugdíjazták, édesanyja a város szolgálatáért kapott kicsiny gépírói fizetéséből látta el a családot.

Fogarassy Gabriellának szerencséje volt: ingyen tanulhatott a debreceni Miasszonyunkról elnevezett szegény iskolanővérek zárdájában.
1922-ben boldogan vette kézbe a tanítónői képesítést jelentő diplomát. Akkor még nem gondolta, hogy 1933. szeptember elsejéig ez a vágyott oklevél nem képes álláshoz juttatni az egyébként jeles eredménnyel végzett tanítónőt. *„Még csak a lehetősége sem volt meg annak, hogy taníthasson a legtöbb végzett leány. Hiába éreztem, hogy most már én is vagyok valaki, reménységem elszállt, ahogy a hónapok teltek”* – írta. Hozzátette: *„az ott végzett leányok nagy része bennmaradt a zárdában, belépett a rendbe, hiszen egyszerűen élni akart…”*

Pénz, pártfogó, protekció híján maga is örült, ha kukoricalisztből készült kenyér jutott a család asztalára. Hiszen Trianon sokak számára azt is jelentette, hogy Erdély, a Felvidék és a többi magyarlakta vidék tanítói, tisztviselői családostól jöttek az anyaországba, pénz, kenyér, állás nekik is kellett volna. Munka helyett újabb elbocsátási hullám öntötte el a megmaradt kis hazát.
Hogy megéljen, nyolc évig kellett csupán arra várnia, hogy legalább helyettesítsen valahol, valakiket, bárhol is legyen az az iskola az országban. Megtanult zongorázni. Kezdő tanítványok révén jutott némi jövedelemhez, bukott tanulókat készített fel pótvizsgákra.

Boldogkertben laktak, de az elnevezésre ekkoriban egyáltalán nem szolgált rá ez a negyed. Tanítvány nélkül maradván Ella sokadmagával az eperfákról étkezett. Állandó és jó gyümölcs volt az – írta le sok évvel később. Annyira megismerte a fákat, hogy selyemhernyót kezdett tenyészteni házuk padlásán, amelyeknek eperfalevél volt a kedvenc eledelük. Két-három zsáknyit kellett szednie naponta, hogy eladhatóak lehessenek, de a haszon kárpótolta a fáradságot.

Monokon nyaralt a nagynéninél, aki óvónő volt. Megszaporodott a gyereklétszám. Amikor a szülők a nyári nagy munkát végezték, ő is vigyázott rájuk, játszott, tanított és maga is tanult eközben. Egyik este várta édesanyja levele: menjen haza egy magántanuló kislányt felkészíteni a felvételi vizsgára. Jó erkölcsű, szolid tanítónőt keresett egy Tégláshoz közeli tanya ötszáz holdas gazdája. Tízéves kedves gyereket bíztak rá. Saját gyerekükként bántak a tanítónővel, akinek ez a foglalatosság még álomnak is hihetetlen volt. Inas, szobalány, szakácsnő szolgálta ki a gazdáit, akiknél három évig élhetett. Ez idő során találkozhatott az érem másik oldalával is: látta a négy családnak otthont adó cselédlakást, a közös konyhát, az úgynevezett négyes pitart. Szomszédolás közepette ismerte meg az úri osztály olyan képviselőit, mint Reviczky tábornokékat, náluk látta közelről Horthy kormányzót, aki a tábornokot és fiát vitézzé avatta.

Amikor egy nemes magyar család – Gencsy földbirtokos – keresett házitanítót, jelentkezett ő is, de az úrnő számára nem felelt meg, mert – mint közölte vele – a dohánypajtából iskolává avanzsált tanteremhez Ella kisasszony túlságosan intelligens.

Félretett pénzéből – hogy az idő ne teljen tétlenül – 1927-ben továbbtanult, letette a különbözetit matematikából és latinból, megszerezte a gimnáziumi érettségit is sikerrel. Újabb tanítványokat szerzett javítóvizsgára. Ősszel beiratkozott a debreceni egyetem történelem-földrajz szakára rendkívüli hallgatóként. Nyolc szemesztert hallgatott végig nagy érdeklődéssel, különös élvezettel Rugonfalvi Kiss István és Mileker Rezső professzorok előadásait.

„Életem végéig nem felejtettem el például Tankó professzor úr szavait, miszerint: csak azok a

népek maradtak fenn a történelemben, amelyek hagymafogyasztók voltak." (Annyi bizonyos, hogy a több ezer éves múltú kínaiak, egyiptomiak és zsidók igen nagy jelentőséget tulajdonítottak a hagymának, fokhagymának…)

Nagy hasznát vette közben a matematika és a latin különbözeti vizsgáinak is – újabb tanítványokat szerzett e tantárgyak révén. Ám Ella kisasszony a sziszifuszi küzdelem ellenére sem jutott előbbre a nagy álom, az állandó tanítói státusz megszerzéséhez. Sőt, egyre kilátástalanabbá vált az élete, sorsa, jövője. Az egyetemen mind hangosabbak lettek a szélsőjobboldali fiatalok. Igen keményen hívta fel magára a figyelmet az ÉME (Ébredő Magyarok Egyesülete) tagsága. Évfolyamában egyetlen zsidó származású, szerény és kiváló eszű fiatal tanult csupán, de őt is elüldözték a „fajvédő" ifjak. (Érdemes lenne megnézni minden mai ifjúnak a Hannibál tanár úr című filmet, megismerhetnék azt az időszakot, annak majdani következményeit, a fél évtizeden át tartó válságot, amelynek következtében tanárok mentek külföldre szobalánynak, a szénlapátolástól kezdve minden munkát elvállaltak a megélhetésért, az egy-egy napi élelemért).

Soproni látogatásakor rokonsága által megismerkedett egy agrárdiplomás fiatalemberrel, aki a fertődi Esterházy-uradalom alkalmazásában állt. Az ifjú megkérte a kezét, de hamarosan kiderült, hogy a hatalmas gazdaság csak nőtlen fiatalembereket alkalmaz.

További sorsa a zempléni ***Vámosújfaluba*** vezette, itt kapott helyettes tanítói állást, egy tüdőbeteg kolléganő helyén. Egyetlen teremben tanult ott hat osztály: férfi kollégája tanította délelőtt a négy-, öt-, hatodik osztályt, Ella néni délután az első, második, harmadik osztályt.

„Első ottani élményem döbbenetes volt – írta –, *olyan porfelhő várt, hogy alig láttam a gyerekeket. Másnap már hajnalban felmostam-sepertem a padlót. Rászoktattam a tanulóimat a zsebkendőre, a kézmosásra, a cipőtisztításra, a hajakfejek rendbetartására, de a kolléga mindezt kinevette, feleslegesnek tartotta. Maradt tehát a köhögés, a por, a tüdőcsúcshurut. Novemberben már magam is köhögtem, kórházi kezelésre szorultam. Debrecenben nagynéném édesanyja lakott, akit idős és beteg lévén ápolni kellett. Ezt* ***Nyíregyházáról*** *– ahol a rokon néni az* ***Angolkisasszonyok iskolájában*** *tanított – nem tudta ellátni. Másfél éves szabadsága idején én taníthattam helyette.*

Városi iskola! Világos termek, nagy ablakok. Itt találkoztam először tanfelügyelővel, aki első látogatása után megdicsért, majd mintatanításra is kijelölt. Ez a másfél év maga volt számomra a paradicsom, de hamar letelt.

1933: megüresedett a ***Nyíregyháza-közeli Királytelki-szőlő*** *egyik tanítói állása. Végleges helynek számított, s repültem oda, de csak nagy nehezen, a tanfelügyelő és az egyháztanács segítségével választottak meg végül. Így lettem tizenegy évvel diplomám kézhezvétele után kinevezett tanítónő. Férjhez mentem soproni kérőmhöz, aki eljött utánam az ismeretlenbe, a szorgalmas, tehetséges, bár többnyire szegény földműves emberek közé. Szerény otthonunk is lett. Szerettem az ottani tisztalelkű embereket, tanulni vágyó, tudásszomjas gyerekeiket, kiket a nyári nagy munkák idején be kellett fogniuk vízhordásra, zsákkötözésre, répakapálásra, kukoricatörésre, legeltetésre. Így csak télen volt teljes létszám az iskolában, de igyekeztem behozni az elmaradást. Sőt kézimunkázni, főzni is tanítottam, előadásokat rendeztem, Szívgárdát szerveztem, táncot-éneket tanítottam be.*

Szerettem ott lenni, de – a háborúk következtében – férfi kollégáink megfogyatkoztak, és bekerültem a ***városközponti elemi iskolába****. Itt még eredményesebben adhattam át a tudást…"*

Itt ismertem meg Ella tanító nénit, aki csupán egy évig volt velünk, de az 1940-41-es tanévet soha nem felejti el, aki oda járt. Mindenre kiterjedő figyelemmel kísérte otthoni életünket, tanulmányi előmenetelünket, úgy vélte: csak akkor taníthat igazán jól, ha naprakész osztálya tanulóinak ismeretével. Ha nemcsak azt tanítja meg nekünk, amit a tanterv előír, hanem megismerteti a körülöttünk lévő szűkebb és tágabb világot. Áldott legyen emlékezete!

(Írásunkhoz segítséget nyújtott dr. Fekete Zoltán.)

Egykori tanítványa, KOPKA JÁNOS
Nyíregyháza

„…a szántó-vető ember törvénye szerint a tanár is,
a népművelő is vet és arat. És ha tisztességes,
akkor ezt tőle telhetően a legjobban kell csinálnia.”
(Varga Károly)

S-Sz

SEPSY KÁROLY (Gacsály, 1895. augusztus 26. – Debrecen, 1964. szeptember 3.): református kántortanító, igazgató, általános iskolai tanár

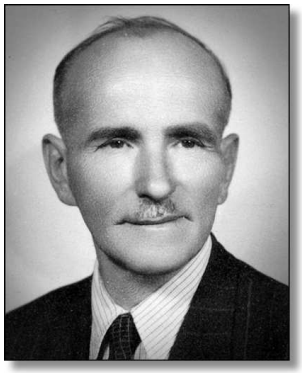

Özvegy édesanyja gazdálkodó családban szigorúan nevelte, taníttatván nyolc gyermekét, akiknek sorában ő a hetedik volt.
Elemi iskoláit Gacsályban, középiskolai alsó osztályait Szatmárnémetiben, a közeli városban végezte. Tanítóképzős éveit Debrecenben, a Református Kollégiumban töltötte. Remek baritonja miatt keresett helyettesítő diák volt. Szívesen emlegette, hogy ilyen minőségben segédkántor volt Békés remek orgonáján, a híres Szügyi József kántor mellett, aki sokak által használt kitűnő korálkönyvet is adott ki.

Az I. világháború kitörésekor az anyai tiltás ellenére önként jelentkezett katonának.

A kiképzést Egerben kapta, innen indult a frontra, hogy a harcok során az összes hadszínteret végigharcolja. Hosszú hónapokat töltött a gyászos hírű olasz doberdói fennsíkon hadnagyként mint géppuskás századparancsnok. Az olasz front doberdói pokláról gyakran mesélt férfi vendégeinknek. 12-szer sebesült meg. Ezek közül legsúlyosabb volt az, mikor egyik lábát mindenképpen le akarták vágni az orvos-doktorok. Ragaszkodott hozzá, hogy őt vigyék át a Szatmárnémeti kórházba, ahol egy orvos barátja – dr. Lükő – felvágta a sebét, maréknyi posztórongyot, köpenyének darabjait operálta ki, s ezzel megmentette a lábát.
Fogságban nem volt. Az ellenség elől egyszer sem futott el, így hát a létező összes kitüntetést megkapta. Ezek alapján Horthy kormányzó 1938-ban vitézzé avatta. Ezt a címet büszkén viselte, s a Baktalórántházi járás vitézi hadnagyaként intézte a rábízott 70 vitéz ügyét. Vitézi telket csak akkor fogadott el, mikor a rábízott vitézek már mind megkapták ezt a jutalmat. Egy nyáron arattunk ott csupán, mert az oroszok bejövetele után a földeket édesapám visszaadta.
Az I. világháború után a jól forgatott „kardot letette”, és ***Brassó környékén*** vállalt tanítói állást. Trianon azonban arra kényszerítette, hogy a megcsonkított kis hazában, itthon keressen állást. Így lett kántortanító a nyírségi kis faluban, ***Ilken.*** Ott azonban a templomban nem volt orgona, ezért 1926-ban megpályázta a közeli ***Őrben*** a kántortanítói állást. Itt jó lakás, 20

holdas „tanítói tag”, természetbeni fizetések várták. Gondolni lehetett immár a házasságra is.

Feleséget Ilkről hozott, egykori tanítványát – Sípos Saroltát –, megvárva, hogy 18 éves legyen. Így hát közöttük 15 évre sikeredett a korkülönbség. Ám ebből harmonikus, boldog családi élet formálódott, két gyerekkel. A nagyobbikból, belőlem református lelkész, orgonaművész lett, húgomból pedig földrajztanár.

Édesapám az egykori néptanító klasszikus példája volt: a nép között a népért élt. Neves kántortanító hírében állva hívták nagy helyekre. Nem mozdult Őrből, noha később a gyermekek taníttatása nagyon is indokolta volna. Egybeforrott a faluban minden családdal. Ő tanította azok gyermekeit, ő írta a falusiak összes kérvényét, ő olvasta a mezőgazdasági szakkönyveket, és adta a termelési tanácsokat a gazdáknak.
Ő volt a Hangya Szövetkezet helyi boltjának „ügyvezetője” és az önkéntes tűzoltóság parancsnoka. A mi ablakunkat verték meg elsőnek: igazgató úr, ég a Tóth Józsi háza!

„Jó tanító volt.” Magyarázata türelmes, logikus, világos, érdekes, nemegyszer humoros volt. „Tudott a gyerek nyelvén”, s jól használta azt. Rendet tartott a tanteremben, udvaron, utcán. Olykor a szülők fel is jöttek, s megköszönték: Rendes embert faragott a fiunkból!
Használta az „elemi iskolában” szokásos pálcát: a lányok tenyerest, a fiúk fenekest kaptak. Nádpálcája csak 30 cm hosszú volt, két középső ujja közé csippentve, két ütést osztott ki vele. Későbbi éveim során kérdeztem: miért volt olyan rövid ez a pálca, hiszen azt meg sem tudta jól fogni?
Hogy ne tudjak nagyot ütni vele – volt a válasz.

Remek kántori hangja volt, az átütötte a templomi gyülekezet énekhangját, ami abban az időben még sokszorosa volt a mostaninak.
Kisfiúként ott topogtam a gémeskútnál, ahol a cselédlány nagymosáskor édesanyámmal együtt öblögetett. Szóltak a temetési harangok.
Egyszer csak mondja a „lány” édesanyámnak: tetszik hallani? Az igazgató úr most kezdi az éneket a sírnál. A másfél km-re levő temetőből a házunkig hallatszott édesapám hangja.

S amikor az iskolák államosítása után már nem mehetett a templomba kedvelt orgonájához, jólesett hallani, hogy a szomszédos falugyűlésen ő kezdte el a Himnuszt, a Szózatot, s az egykor híres hang felcsendült a közös éneklés során.
Iskolalátogatáskor a tanfelügyelő elégedett volt a munkájával. Nemegyszer kérték fel mintatanításra. Ám a tanfelügyelő hiába biztatta nagyobb helyekre történő előbb lépésre, ő maradt a kis nyírségi falu iskolájában.
S hogy a falu miként forrott egybe tanítójával, álljon itt egy kis történet.

1944 októberében bejöttek az oroszok, a mi falunkba éppenséggel a románok. Szovjet módszer szerint két hét múlva megjelentek a GPU (katonai rendőrség) sötétzöld egyenruhás tisztjei. „Kicsi robot”-ra összeszedték a férfiakat. Negyvenedmagával édesapámat is bezárták egy istállóba, hogy elhajtsák magukkal. Zúgtak a harangok, mert volt egy halott, akit temetni kellett. Csakhogy lelkész nem lévén akkor, a halottat a kántortanítónak kellett volna eltemetni. Jött hát a küldöttség a ruszkikhoz: engedjék el a tanítót, hallhatják a harangzúgást! Vannak még csodák! – édesapámat elengedték, szigorúan megparancsolva: menjen, temessen, de aztán siessen vissza, jelentkezni! Ő a temetés után vissza is ment, ám addigra a 40 embert elhajtották, maguk is eltűntek, nem volt kinél jelentkezni. Így maradt le egy felettébb tanulságos kirándulásról, a Gulagról.
A történethez tartozik még: a következő hetekben, egy homályos hajnalon édesapámnak ki kellett menni. Az udvaron áthaladva látja, hogy a kiskapuban egy kucsmás, subás ember áll, vasvillára támaszkodva. Közelebb menve látja, s kérdezi: – *András, hát maga mit keres itt éjnek idején?* – Jaj, igazgató úr! nem akartuk megmondani: őrizem az igazgató urat. Ketten vagyunk egy éjszaka, az első este tíztől kettőig, én meg kettőtől hatig. Úgy gondoltuk, nem engedjük, hogy baja essék.
Hát így tartozott össze a falu népe és tanítója. Hűen egymáshoz…

Az iskolák államosítása után már más volt az igazgató, ő maga matematikát tanított az általános iskolában. Büszke volt rá, hogy tanítványainak jól megtanította a százalékszámítást, *„ne lehessen többé becsapni a magyar embert!”*
69 éves koráig tanított. Éppen nyugdíjba készült, mikor elvitte a rákbetegség.

2010-ben, 80 éves koromban kis falum díszpolgára lettem. Nem értettem félre ezt a megtiszteltetést: ez édesapámat illeti. Legyen hát, gondoltam, hisz ez egy kiváló néptanítónak szól!
S hogy valami nyomot én is hagyjak egykori kis falumban: édesapám híres orgonájához három évvel ezelőtt öt új sípsorral egy második manuálművet is terveztem. Több jól sikerült orgonát is terveztem már, köztük a debreceni Nagytemplom orgona-csodáját.

Hadd legyen hát nyoma, hogy az egykori kántortanító hangszere kiteljesedett hangszínekkel zeng a szépséges templomban az orgonaművész fiú keze nyomán, évente több hangverseny alkalmával.

Fia, SEPSY KÁROLY
Debrecen

SINKA GYULA (Nagyölved [ma Szlovákia], 1945. április 26. – Székesfehérvár, 2007. október 9.): okleveles villamosmérnök, mérnöktanár

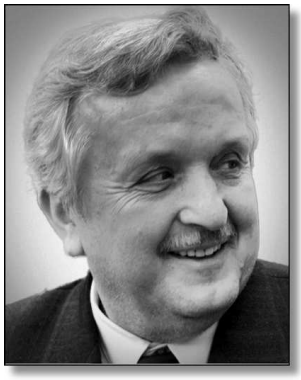

Nagyölveden, a mai Szlovákia területén lévő kis falu erdészházában született. Menekültként szöktek át szüleivel Magyarországra 1947-ben. Itt nagyon szerény körülmények között éltek, de a szülőknek az nagyon fontos volt, hogy a három gyerek (két lánytestvére volt) rendesen tanuljon. A szorgalmas, becsületes munkát, és a feltétlen segítőkészséget tőlük örökölte.
Székesfehérváron nőtt fel, itt érettségizett kitűnően a Ságvári Endre Gépipari Technikumban. A tanulás mellett a mozgás, a sport töltötte ki szabadidejét. Kosárcsapatával országos 3. helyezést ért el, s ez a sport közel húsz évig, heti rendszerességgel kísérte életét.

Érettségi után a Budapesti Műszaki Egyetem következett, ahol 1968-ban villamosmérnöki és mérnöktanári diplomát kapott. Az egyetem befejezése után két tanévet ***Székesfehérváron***, volt középiskolájában, a ***Ságvári Endre Gépipari Technikumban*** tanított.
1970-ben Szolnokra költözött, s a ***Tiszaparti Gimnázium és Szakközépiskolában*** folytatta a tanítást. Amikor az 1970-ben létrehozott új szakközépiskola tantestületét a Megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya határozattal kijelölte, ő is az új, a ***Vegyipari-, Finommechanikai és Műszeripari Szakközépiskola*** nevelője lett. Nagy feladat várt rá: egy iskolateremtő, új tantestület tagjaként kellett helytállnia. Ezek az évek formálták igazi tanárrá.

1978-tól három megyében (Békés, Csongrád, Szolnok) elektrotechnika tantárgyból szakfelügyelői feladatot látott el a Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet felkérésére. Mindig alaposan felkészült a látogatásokra. Igyekezett minden információt összegyűjteni a meglátogatandó iskoláról, a kollégáról. Segíteni akart, szakmai, módszertani tanácsot adni.
1979-ben az ő ötlete és szervezőmunkája eredményeként született meg a Jedlik Ányos megyei elektrotechnikai verseny, amelyet felkarolt és támogatott a Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet is. A versenyszervezés egyben lehetőséget nyújtott a megye szaktanárainak a rendszeres konzultációra és az innovációs tevékenységre. Ennek a munkának a produktumaként készült el például egy elektrotechnikai kísérleti eszközkészlet, amelyet megkapott minden megyei szakképző intézmény. Szakfelügyelői és versenyfelelősi munkáját a szolnoki évek alatt végig nagy odaadással és szakértelemmel végezte.

1982-ben visszaköltözött családjával ***Székesfehérvárra***, s az ***Árpád Szakképző Iskolában*** tanított 2005-ig, nyugdíjazásáig.
Itt is rendkívül aktív volt, többször két osztály vezetését is ellátta. Versenyeket, sportköröket szervezett, felzárkóztató foglalkozásokat tartott (díjazás nélkül) gyengébb képességű tanítványainak. Nem szeretett egyest adni, addig kor-

repetálta a tanulót, amíg el nem érte a kettes érdemjegyet.

1984-ben az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen fizika szakos középiskolai képesítést szerzett. Új ismereteit tanári munkájában igyekezett kamatoztatni. Fontosnak tartotta, hogy a széles körű természettudományos ismeretekből táplálkozó szaktudományos ismeretek közötti szoros kapcsolatot tanítványai előtt is világossá tegye.
Nagyon szerette a gyerekeket, minden idejét rájuk áldozta, nekik szentelte. Közvetlen, beleérző stílusával mindenkivel könnyen szót értett. Tele volt ötletekkel, rengeteg programot szervezett tanítványainak. Az egyik nagy érdeklődést kiváltó ötlete a rádióamatőr szakkör volt, ahol az érdeklődő diákok megépíthették saját készüléküket.
Az osztályfőnöki órák rendszeresen a klasszikus zeneirodalomból választott (a korosztály számára is szerethető) művek hallgatásával kezdődtek. Tanítványként visszaemlékezve: életünk talán legszebb éveit töltöttük az ő pedagógusi, szülői, baráti gondoskodása és szeretete mellett. Kamaszkori esetlenségünket sporttal igyekezett kiegyensúlyozni, lelkünket pedig a zene szeretetével, és a zenei élmények befogadásának képességével ápolni. Azt tartotta a legfontosabbnak, hogy örömünket leljük abban, amit csinálunk. Nagyon sokat kirándultunk, és az együttlét, a sok közös élmény erős közösséggé formálta osztályunkat. Hitt bennünk, meggyőződése volt, hogy a ránk fordított sok-sok idő és energia megtérül a mi életünkben.

Osztályfőnöki tevékenysége mellett volt externátus-vezető, kosárlabdaedző – utóbbihoz segédedzői képesítést is szerzett. Létrehozta, edzette iskolája utánpótláscsapatát, akik eljutottak az országos kosárlabda-bajnokság döntőjéig. Sok túrát, kirándulást vezetett, ehhez túravezetői tanfolyamot végzett kerékpáros szakágban is. Sportvezetőként is folyamatosan tovább képezte magát.
Az elsők között volt 1989-ben, aki cserkészcsapatot alapított. Nem nosztalgiából, hanem igazi gyerekszeretetből. Számára természetes követelmény volt, hogy a tanítás és a cserkészélet központjában is a gyerek áll. A foglalkozásokon, a nyári táborokban minden adódó alkalmat kihasznált arra, hogy a cserkészeket játszva az életre nevelje. Sok karitatív tevékenységet végeztek, például minden karácsonykor műsort adtak a börtönben, az idősek otthonában, rendszeresen táboroztattak betegeket. A problémás eseteknek személyesen is utánajárt. Megkereste a szülőket, igyekezett meggyőzni őket, ha jófejű gyerekük volt, hogy tanuljon tovább, vagy tanácsot adott nekik, ha nevelési gondjuk volt. Nála nem volt reménytelen eset, szinte a naivitásig hitt az emberek jóságában, megértésében. Sok nehéz, bonyolult helyzetet kellett megoldania, de ezeket mindig a legnagyobb odaadással, türelemmel és empátiával tette. Kritikus esetben akár éjjel is föl lehetett keresni, s szó nélkül indult akár a szomszéd faluba is.

Lelkiismeretes és példamutató pedagógusi munkája elismeréseként az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* valamint a *Gépipar Kiváló Dolgozója* kitüntetésben részesült.
Iskolája 1993-ban *Árpád-díjjal* ismerte el munkáját.
Élete utolsó percéig megmaradt játékossága, örökös optimizmusa, feltétlen istenhite és a családba vetett bizalma. Nagy öröm volt számára, hogy három lánya közül kettő – a családban ötödik generációsként – szintén a pedagóguspályát választotta.

Méltatlanul és fájóan korán, 62 évesen, súlyos betegen ragadta el közülünk a halál.

Volt tanítványa, KISS FERENC
Szolnok

SZABÓ FERIKE TERÉZ (Medgyes [ma Románia], 1909 – Budapest, 1980 körül): földrajz-kémia szakos középiskolai tanár

Szabó Ferike Teréz (ennek a Székelyföldön nem ritka női keresztnévnek viselője) Nagy-Küküllő vármegyében, Medgyesen született 1909. november 7-én. A középiskolát bizonyára Erdélyben végezte, a birtokunkban lévő hiányos adatok szerint felsőfokú tanulmányokat végzett Budapesten.
1935-ös oklevele szerint kereskedelmi középiskolákban földrajz, vegytan, áruismeret oktatására kapott képesítést. Több egykori tanítványa szerint a harmincas években Párisban, a Sorbonne-on is tanult (talán doktori címet is szerzett), bár erről a puszta tényen kívül, zárkózott, magános természet lévén, többet senkinek sem beszélt.

Már tizenhat éves korában feleségül kérték, ekkor szülei nem adták, később pedig már ő nem ment, nem alapított saját családot. Szülei halála után két fiatalabb fiútestvére nevelését vállalta. Amikor pedig azok már önállósultak, magára maradt.
Növendékei jelentették számára a családot.

Észak-Erdély visszatérése, 1940 után egy ***marosvásárhelyi*** magyar tannyelvű állami, ***kereskedelmi fiú- és leány középiskolában*** tanította szaktárgyait valamint a gyors- és gépírást.

Diákjai nagyon szerették. Egy ma is élő egykori tanítványa, *Finta Katalin Életem regénye 2. Erdélyben* című könyvében többek között ezeket írja: „Szabó Ferike Teréz osztályfőnökünk, a földrajzot és gépírást tanította nekünk; mindkét tantárgy kedvenceim közé tartozott. De ha netán nem is kedveltem volna valamelyiket, biztos, hogy miatta megszerettem volna. Nagy tudású tanár, Párizsban végezte az egyetemet. Sokat tanultunk tőle minden tekintetben. A földrajzot nem könyvből tanította, hanem élményeit, saját tudását igyekezett megosztani velünk. Nagyon örült, ha a következő órán rákérdezett, és azt tapasztalta, hogy nemcsak a könyvből tanultuk meg a leckét, hanem megjegyeztük a tőle hallottakat is.
Nagy, sima füzetben térképeket kellett rajzolnunk. Akkor tanultam meg a Trianon előtti Nagy-Magyarország térképét ábrázolni úgy, hogy még ma is magam előtt látom, s kontúrját bármikor, emlékezetből is lerajzolom. Mivel mindig jó érzékkel rajzoltam, ezeket a térképeket nagy gonddal, színes tintával dolgoztam ki. Tetszett a tanárnőnek, és ilyenkor »csillagos« egyest kaptam tőle (akkor az egyes volt a kitűnő érdemjegy).
Igazi, jó osztályfőnökünk szeretett a diákjaival együtt lenni. Vele jártuk a környéket, gyalog és vonattal, megismertük a közeli települések nevezetességeit.
Állandóan nagy csapat diákja követte őt. Azokhoz a tanárokhoz tartozott, akik bizalmat ébresztenek a diákokban. Bármilyen gondban-bajban hozzá fordulhattunk, mindig megértett bennünket, és segített nekünk.”

A békés, szinte idillinek mondható évek hamar elszálltak, a háború lecsapott Erdélyre. 1944. szeptember 22., az orosz és a román csapatok bevonulása után sok tanár elmenekült.
Ferike néni nem hagyta ott növendékeit, az iskolát. Egy 1948-ban egykori tanítványának írott levelében így emlékezett ezekre az időkre: *„Majd román tanterv szerint új tárgyak jöttek, elmaradt a gyors- és gépírás, gépeinket már csak kurzusok tartására használtam. Most is fáj értük a szívem, s a mikrofonomért százszorosan. Mindez s a gyönyörűen fölszerelt labor, a sok általam beszerzett vegyszer és kísérleti eszköz mind ott maradt a román állam birtokában. Hát látod, ez fáj, ez fáj, míg élek! Mint idegen állampolgárt a román állam csak gyengén fizetett, később az osztályfőnökségtől is eltiltott. 1947. augusztus 31-ével a tanítási engedélyt is megvonta.”*

Kevés személyes holmijával, marhavagonba szállva, 1947. október közepén hagyta ott szülőföldjét.

Hódmezővásárhelyen a mai, ***Hódmezővásárhelyi Integrált Szakképző Központ Eötvös József Székhelyintézmény*** elődét, a kétéves ***kereskedelmi szakiskolát***, a későbbi ***közgazdasági technikumot*** 1947-ben alapították. Ferike néni

egyike volt az alapító tanároknak, törzslapja szerint 1947. július 1. itteni munkaviszonyának kezdete.

Marosvásárhely után kezdetben rendkívül idegennek érezte a nagy parasztvárost. Első benyomásairól így írt egykori tanítványának: *„Hódmezővásárhely bizony messze marad Marosvásárhely mögött. Nagy, poros, nem nekem való város. Órákat kell gyalogolni egyik végétől a másikig. Maradi, magába zárkózónak mutatkozik a magyar paraszt errefelé.”*

Később megbékélt a hellyel, bár zárkózottsága nem oldódott, nem tudtuk pótolni Marosvásárhelyt. Sokat dolgozott, sokat követelt önmagától éppúgy, mint diákjaitól. Kitűnően berendezett szaktantermet hozott létre, tanulmányi kirándulásai szervezését itt is folytatta. Lassan megértettük, megéreztük, hogy az érdes felszín alatt önzetlen lélek lakik, értünk szigorú. Magánosan élt, levelezett nyugat-európai földrajzi társaságokkal, kollégáival. Hivatása, szaktudománya a földrajz, s mélyen hívő katolikus lévén, egyházával való szoros kapcsolata töltötte ki életét. Talán éppen ezek miatt következett be újabb tragédiája: 1955 karácsonyán az államvédelmi hatóság elhurcolta. Nem tudtuk, miért, s csak 1956 második felében engedték haza. Végzős osztálya ballagásán, az érettségin sem tudott ott lenni. Ezt követően még 1965-ig dolgozott, akkor nyugdíjazták. Egészsége gyöngülésével Budapestre, egyházi szeretetotthonba költöztették.

Források:

- Törzslapja az egykori hódmezővásárhelyi közgazdasági technikum irattárában
- Egykori tanítványának, Némethné Finta Katalinnak írott levelei
- Finta Katalin: *Életem regénye 2. Erdélyben*
- E sorok írójának személyes emlékei

Egykori tanítványa, KŐSZEGFALVI FERENC
Hódmezővásárhely

IFJ. SZABÓ LÁSZLÓ (Hajdúszoboszló, 1961 – Hajdúszovát, 2013): testnevelés-földrajz szakos általános iskolai tanár

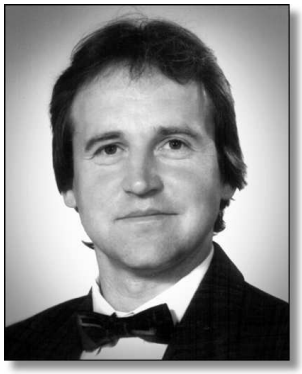

2013. szeptember 3-án az első tanóra vége felé rémült diákok rohantak a tanári szobához Hajdúszováton az általános iskolában, hogy összeesett a tornateremben Szabó László tanár bácsi. A kartársak villámgyorsan intézkedtek, de a mentőorvos már csak a halál tragikus tényét állapíthatta meg. A hír rövid idő alatt eljutott Hajdúszoboszlóra, ahol a barátok, volt osztálytársak, korábbi pedagógus kollégák megrendülve körbetelefonáltak egymásnak, hogy a közkedvelt tanár, edző, sportember, zenész, énekkari tag, aktív közéleti személyiség nincs többé az élők sorában.

Pár nappal a tragikus eset után beszélgettünk (a feleségem és én) az elhunyt húgával, a debreceni orvosi egyetem oktatójával, kutatóorvosával. Sok mindent megtudtunk Laciról, aki egyébként is családunknak kedves ismerőse már mintegy három évtizede. 2012 őszén balesetben meghalt édesanyja és idős, lelkileg összetört édesapja kartársunk volt a Hőgyes Endre Gimnáziumban.

Az augusztusban az 52. életévét betöltő „örökifjú” Szabó László nem csupán szülővárosában, Szoboszlón, de az egész Hajdú-Biharban is megbecsült, ismert személyiség volt. Nem túlzás az egyik barátjának a véleménye: „Laci XXI. századi reneszánsz ember volt!” Ezt a meggyőződést erősítette meg a róla szóló nekrológ is a Naplóban: „Test és lélek építője volt!”

Laci számára az alma matert a Hőgyes Endre Gimnázium jelentette, ahol sikeres érettségi

vizsgát tett 1979-ben. Azonnal felvették a főiskolára. Felsőfokú tanulmányai előtt azonban – a korszak követelményeinek megfelelően! – egy esztendőt Kiskunfélegyházán katonáskodott. 1980 szeptemberében kezdte el azt a gyönyörű 4 évet az egri tanárképző főiskolán, amit oly sokszor emlegetett nosztalgiázva. Diplomáját 1984 júniusában, Egerben vette át testnevelés-földrajz szakos tanárként.

Emberformáló munkáját szülővárosában, ***Hajdúszoboszlón*** kezdte. 1984 és 2000 között a ***Gönczy Pál Általános Iskolában*** tanított, ezután pedig 2008-ig a ***Pávai Vajna Ferenc Általános Iskolában*** nevelősködött.
Az utolsó 5 évben ***Hajdúszováton*** tanította a nebulókat a mozgás, a sport szeretetére. Tanítványaiból nem csupán a tanórákon tudta kihozni a maximumot, de edzőként is kiváló eredményeket ért el városi, megyei, országos, sőt nemzetközi szinten. Hosszan sorolhatnám a dicséretes atlétikai teljesítményeket, amelyeket neveltjei nyújtottak az ő edzői és nevelői szakértelmének köszönhetően.

Példamutatásban is ösztönző erőt jelentett 10-14 éves diákjainak. Egész életén át a sport szerelmese volt: futott, kerékpározott, kosarazott, úszott, tornázott. 1986-ban húgával részt vettek az olimpiai ötpróbán, minden próbát teljesítettek! Átúszták a Balatont is Révfülöp és Balatonboglár között (5,2 km).

2013 januárjában súlyos műtéten esett át: csípőprotézist ültettek be neki, de amint tehette, ezután is rengeteget mozgott. Spártai akaraterővel végezte a gyógyuláshoz szükséges gyógytornát, rehabilitációt. Az utolsó nyarán már Tisza-túrán vett részt a barátaival, majd egy héten át kemény gyalogtúrákat tett Ausztria vadregényes, festői szépségű, de nehézterepű hegyeiben.
Rengeteg terve volt: senior atlétikai bajnokságon akart indulni több számban is, ősszel akarta újra kezdeni a kosarazást.

Ám nemcsak testnevelő tanárként, edzőként, felnőtt versenyzőként tevékenykedett, hanem játékvezetőként, versenybíróként is. Nemigen volt szabad hétvégéje, de nem bánta! A fél országot bejárta, amikor ilyen-olyan megmérettetésekre vitte tizenéves versenyzőit. Ismerőseinek büszkén emlegette a legnagyobb megtiszteltetést, ami érte. 2001-ben versenybíró lehetett a debreceni Ifjúsági Atlétikai világbajnokságon!
Mivel másik szakja a földrajz volt, érthető, hogy vonzotta a természet. Szívesen kirándult a magyar hegyvidéken kívül az osztrák, a svájci, a francia ősrengetegek között. Imádta a friss levegőn a barangolást, és közben szakemberként rácsodálkozott a sziklákra, a völgyekre, a vízesésekre, a növényvilágra, a madarakra stb.
A történelem is fölöttébb érdekelte. Egri főiskolás korában alakulhatott ki benne a várakhoz való vonzódás. Tucatnyi várat bejárt – hol kísérőtanárként az osztályokkal, hol turistacsoportokkal – hazánkban és külföldön.

Vessünk végezetül egy szomorú pillantást néhai ifj. Szabó Lászlóra, a muzsikálás, az éneklés lelkes művelőjére! Hőgyes-gimnazistaként tanult meg autodidakta módon, ám igen magas színvonalon gitározni. Hosszú éveken át nagy odaadással zenélt és énekelt esküvőkön, városi ünnepségeken, kiállítás-megnyitókon szólóban és duóban. (Múlt év szeptember 13-án sajnos már nem léphetett fel a fürdőváros hagyományos Bioétel és Borfesztiválján, ahol pedig a Bali-Szabó ének- és gitárduó mindig vastapsot kapott, és nem gitározhatott, énekelhetett szeptember 14-én este a Pop Secret Band tagjaként sem az utcabálon.)
Kellemes tenorjával évtizedeken át biztosította a magas művészi színvonalat a Hajdúszoboszlói Bárdos Lajos Városi és Pedagógus Énekkarban, ahol ifjúkorától kezdve együtt szerepelt szintén zenebarát szüleivel. A kórusban ismerkedett össze későbbi feleségével, akivel 10 éven át éltek házasságban, de a válás után is magmaradt köztük a jó barátság.

Ennyi tehát vázlatosan ifjú Szabó László mozgalmas és színes életútja, amelyet oly tragikus hirtelenséggel szakított félbe, tört derékba a könyörtelen halál…

Forrás: id. Szabó László személyes vallomásai, az elhunyt barátainak, tanítványainak, kartársainak emlékezései.

Testvére, DR. SZABÓ JUDIT
Debrecen
és JUHÁSZ ISTVÁN *ny. gimnáziumi tanár*
Hajdúszoboszló

SZABÓ ZOLTÁN (Hencida, 1932. június 20. – Püspökladány, 2013. május 8.): középiskolai tanár, kollégiumigazgató

1953-ban kerültem a debreceni egyetemre.
A bölcsészkar, amely a mi otthonunk volt, az impozáns épület IV. emeletét foglalta el – szerencsénkre. Abban a hatalmas térben sétálgattunk az óraközi szünetekben, egyáltalán szabadidőnkben, amelynek méreteit – mélységét, magasságát, tágasságát – egy pillantással be sem lehetett fogni. Zoltán orosz szakos volt, én magyar (később történelem), szívesen jártunk-keltünk a folyosókon, és megismertük egymást. Negyedévesen már gyakran lehetett látni évfolyamtársával, Ricsei Valikával. Küllemre is egymáshoz valók voltak, igazán összeillettek. A gyönyörű, attraktív épület méltó háttere volt szerelmük kibontakozásának.
Később össze is házasodtak – 1956-ban végeztek, előttem egy évvel –, s csak a hatvanas években tudtam meg, miképp alakult az életük. Akkor kerültem ugyanis Püspökladányba igazgatónak a Karacs Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola tantestületébe.
Ő már 1965-től ott volt, igazgatója lévén a középiskolai diákotthonnak, amelynek épülete a főtéren állt. Itt kapott szolgálati lakást Zoltán és családja.

Augusztusban találkoztunk először, de jó híre megelőzte: az iskola igazgatóhelyettese jegyezte meg, hogy a diákotthon igazgatója korrekt, felelős vezető, biztosan sokat fog segíteni a munkámban.
Így is lett. De ekkor tudtam meg azt is, hogy felesége, Valika súlyos betegség következtében elhunyt, s ő két gyermekével, a 9 éves Judittal és az 5 éves Zsolttal magára maradt. Új házasságot kötött 1967 őszén. Pálóczi Mária tanárnőt vette feleségül. Ebből a házasságból született meg a harmadik gyermek, Tibor, aki már létezésénél fogva is egységbe igazította a család életét.
A súlyos trauma után Zoltán idegrendszere erősítést kapott, s teljes intenzitással vetette magát a munkába. (Igaz, néhány év után orvoshoz kellett fordulnia szív- és idegrendszeri panaszokkal, de ezt már el lehetett viselni, kezelhetővé vált.)

Mivel munkája, életrendje szinte egybeesett az enyémmel, rövidesen szorosabb kötelék, barátság alakult ki köztünk, úgy értem: a két család között.
Zoltánnak akkor már volt némi vezetői, szervezői tapasztalata. Volt iskolájában, a hajdúnánási Kőrösi Csoma Sándor Gimnáziumban (amelyben később szakközépiskola is működött) szakját, az oroszt tanította, de kollégiumi és ipariskolai feladatokkal is megbízták. Alaptermészetéhez tartozott az agilitás, a gyors felfogás és cselekvőképesség, a lendületesség, a kitartás és a megbízhatóság.
Munkamoráljára jellemző volt az a mondása, hogy „csak a tökéletes az elég jó”. Figyelmét nem kerülte el semmi, ami a diákotthonban, az iskolában, a tanítványok életében fontos volt. Nem csoda, hogy feleségével – aki történelem-földrajz szakos tanár volt – egyképpen törekedtek az ún. kompetencia-elvű oktatásra. (Feleségéről l. a Pedagógusok arcképcsarnoka 2006-ban megjelent arcképvázlatát.)

Igen sokoldalú ember volt: a tanítás mellett szenvedélye volt a magabiztos eszközhasználat, a „szerelgetés”, fúrás-faragás, barkácsolás, kertészkedés, a környezet rendben tartása. Addig, amíg a kollégiumból ki nem költözött, ebből keveset láttam. Mikor 1972-ben mindketten belevágtunk a családiház-építésbe, erről az oldaláról is megismertem, és megtanultam becsülni kivételes ügyességét.
Akkor láttam be, hogy nem árt, ha egy tanár nemcsak szellemiekben tehetséges, hanem a kézügyessége sem hagyja cserben. Hol tanulta mindezeket (amiket sehol sem tanítanak)?

Az ő nevelkedésének gyökerei Hencidára, a szülőhelyre nyúlnak vissza. Édesapja a mezőgazdaságból élt, nagyapja a háború előtt hat

cikluson át (18 évig) a falu főbírája volt, és közmegbecsülésnek örvendett. 1945 után ez megváltozott: akinek múltjában ilyen érdemeket találtak, gyanússá vált, mellőzték, vagy még ennél is messzebbre mentek. A család azonban – beleértve a négy gyermeket, az édesapát, az édesanyát – nagyon jól tudta, hogy az embernek meg kell tanulni a munkát, meg kell szervezni önmaga és környezete boldogulását.

A szülők példamutatóan gondoskodtak a gyerekek neveléséről, iskoláztatásáról. 1940-ben édesapja feladta a gazdálkodást, Abaújkérbe költöztek, s ott a Hangya Szövetkezet boltvezetője lett. Ez egy külön világ volt: kereskedés, amelynek fortélyait a gyerekek is megismerhették. Később Kálmánházára kerültek, s Zoltán 1943-ban innen került a hajdúnánási gimnáziumba. Internátusban lakott, de a hétvégeken gyalog kellett hazajárnia (12 km!).

1947 nyarán került a híres debreceni kollégiumba. Az itt töltött évek életre szóló élményt jelentettek. Erről Zoltán felsőfokokban beszélt: a történelmi levegőről, az oratóriumról, a nagykönyvtárról s osztálytársairól, akik magukat nemes egyszerűséggel csak „a 25 brigantinak" nevezték. Itt érettségizett 1951-ben, s önéletírása szerint jogi vagy műszaki pályára szeretett volna lépni, de elbizonytalanodott. Édesapja ugyanis – önálló üzletvezetői múltja miatt – nem volt politikai értelemben kívánatos az új rendszerben.

Zoltán átmenetileg kereső foglalkozást vállalt Debrecenben, mert a család már ide költözött egy igen szerény, komfort nélküli lakásba. 1952-ben „behívót" kapott a debreceni tudományegyetem orosz szakára. Bár korábban erősen vonakodott, hiszen oroszt nem tanult, és ilyen vágyai nem is voltak, 1952-ben engedett a rábeszélésnek. Igen szorgos és kemény munkával hamarosan utolérte évfolyamtársait, sőt kitűnő eredménnyel az évfolyam legjobbjai közé emelkedett.

Az egyetemet 1956-ban végezte el, s éppen kötelező katonai szolgálatát teljesítette, amikor kitört a forradalom. Önéletrajzában ironikusan jegyzi meg, hogy a forradalmi hullám idején volt elvtárs, ellenforradalmár, bajtárs, őrszolgálatos, majd november 3-án jött a leszerelő parancs, és szerencsésen hazakerült. Rövid időre – már mint házastársak – ***Salgótarjánba*** kerültek. További munkahelyei: ***Balmazújváros*** (1956. december 1. – 1958. augusztus 31.) majd ***Hajdúnánás, Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium és Szakközépiskola*** (1958-1965). ***Püspökladányban*** 1965-től 1977-ig ***kollégium***igazgatói, majd – saját kérésére – tanári munkát végzett nyugdíjazásáig, 1992-ig, a ***Karacs Ferenc Gimnáziumban***.

Munkáját – bárhová is került – igen lelkiismeretesen, nívósan, minden részletre kiterjedően végezte. A kollégiumi élet időről időre próbára tette szerteágazó tevékenységi programjával. Miközben – ahogy nekem mondta a kezdetek kezdetén – az intézet fő feladatának az iskolai nevelés és oktatás segítését tartotta, gondoskodnia kellett a kollégiumi élet változatos, tervszerű irányításáról, s nem mellékesen a kollégisták és menzások ellátásáról. A nagyépület, ahol a lányok voltak elhelyezve, zsúfoltsága miatt okozott gondokat. A mindennapi élet alapfeladata volt az ésszerű rend és fegyelem megtartása, a nyugodt tanulói feltételek kialakítása, a tanulás segítése, a közösségi és személyes életrend összehangolása, a kollégiumi programok megszervezése.

Szerettem Zoltán mozgékonyságát, tiszteltem felelősségérzetét, munkájának dinamizmusát, lendületét. Mindent tudott, amit egy vezetőnek tudnia kell, mindenre kiterjedt a figyelme, s ez majdhogynem szétfeszítette munkaideje kereteit (adminisztráció, étkeztetés, munkatervkészítés, kapcsolattartás a szülőkkel és az iskolával, a fenntartó hivatallal, a közélet irányítóival stb.). Szinte felsorolhatatlan mennyisége a feladatoknak. Hogy úgy mondjam, ura maradt a helyzetnek, s a diákok – nyugodtan állíthatom – szerették a kollégiumot. Szívesen, sőt kezdeményező módon igyekeztek saját életük szervezésére. Emlékezetes alkalommá váltak a klubfoglalkozások (országos hírű vendégeket is meghívtak), a Mikulás-est, a karácsony, a farsangi mulatság, a kulturális napok, a sportversenyek és akciók, a közgyűlések, a ballagás – és még sok más, ami otthonossá tette a fiatalok életét.

A 12 évi munkálkodás nyomot hagyott a kollégium történetében. Az épületet gondos kezek tartották rendben: klubhelyiséget hoztak létre, korszerűsödött a konyha, komfortosabbá váltak a belső helyiségek, s az épület külsőleg is megújult. Munkájának kétségtelen elismerése volt 1968-ban a kollégiumi cím elnyerése. Ő azon-

ban úgy érezte, váltania kell. Jellegzetesen munkálkodó, tevékeny ember volt a szó fizikai értelmében is. Tulajdonképpen „foglya lett" munkahelyének, szabadabb mozgásra, cselekvésre, levegőre vágyott. 1973-ban kiköltözött a kollégiumból; még néhány évig megtartotta vezetői beosztását, aztán átkérte magát az iskolába (1977).

Ismeretes, hogy az orosz nyelv – kötelező volta miatt – nem volt túl népszerű a tanulók számára (a szakközépiskolában más idegen nyelvet nem is tanítottunk), de mégiscsak megalapozta a diákok idegen nyelvi kultúráját. Zoltán következetesen alkalmazta a rendelkezésre álló technikai eszközöket, az órákat beszédközpontúságra alapozta, de a nyelvtani tudnivalókat is fontosnak tartotta. Kapcsolatot keresett és talált az anyanyelvű közeggel (vendégek meghívása, nyelvi táborokban való részvétel, levelezés, orosz nyelvű újságok terjesztése stb.). A szakfelügyelők (szaktanácsadók) elismeréssel nyilatkoztak szakmai munkájáról (még a németta-nításáról is, amit rövid ideig végzett).

Osztályfőnökként igen jól kamatoztatta pedagógiai kultúráját, amely a kollégiumi tapasztalatokkal gazdagodva ugyancsak nívósnak mondható. Diákjai ebben a szerepben érezték meg igazán közvetlenségét, humorát, segítőkészségét, következetes (vagy inkább szigorúnak nevezett) munkájának indítékait. Ugyanis pontosan tudta, hogy a bizonytalan, elnéző tanári attitüd nem vezet jóra: távlatosan kell gondolkodni és cselekedni.

Telegdi Károly igazgatóhelyettes, orosz-német szakos tanár, egykori tanítványa így emlékezik rá: „A tisztelet és megbecsülés érzése járja át a lelkemet, amikor kitűnő tanáromra, Szabó Zoltánra emlékezem. A tisztelet a tudásának, a megbecsülés pedagógus személyiségének szól.
Ő nem szűnik meg attól a szó jó értelmében véve tanárnak lenni, hogy befejezte földi pályafutását. A jó tanár mindig jó tanár marad. Jó tanár pedig csak olyasvalakiből lehet, akinek megvan ehhez az emberi, erkölcsi hitele, fedezete; Szabó Zoltánnál ez soha nem volt kérdéses. Tanári érdemeivel minden volt diákja tisztában van. Nap mint nap tapasztaltuk, hogy hogyan viszonyul szeretett tantárgyához, hogyan adja át a szerinte (és szerintünk is) fontos tudásanyagot, az oktatás mellett hogyan nevel.
Az órákon naprakész, alapos felkészültséggel tanított. Határozottsága, következetes szigora nemcsak az amúgy száraznak tűnő orosz nyelv rejtelmeibe avatta be tanítványait, hanem példát kaptunk emberségből, megbecsülésből is. Az órák szabályos menetét igyekezett változatossá tenni. Az új szókincs tanításánál igen érdekesek voltak az egyes szavakhoz fűzött kultúrtörténeti megjegyzései, amelyek megalapozták az orosz nyelvhez való kötődésemet. Megtapasztaltam, hogy egy idegen nyelvet csak az azt beszélő nép kultúrájának megismerésével sajátíthatunk el.
Az általa nyújtott háttér nélkül soha nem indultak volna el az akkori gimnázium diákjai a szaktárgyi tanulmányi versenyeken, nem értek volna el sikereket, nem vittek volna magukkal tovább nemcsak komoly, megalapozott tárgyi tudást, hanem követendő példát is egyenességben, tisztességben, becsületben.
Pedagógus egyénisége példa számomra pályám során. Büszkén vallom magam tanítványának. Paulo Coelho gondolatával búcsúzom szeretett tanáromtól: »Mivel mindenki a maga módján látja a világot, a maga módján éli meg nehézségeit és sikereit. Tanítani annyi, mint megmutatni a lehetőséget. Tanulni annyi, mint élni a lehetőséggel.«"

Hogy mi mindenhez értett, mi volt a hobbija, azt felsorolni is nehéz volna. Már a kollégiumban megszervezett egy bélyeggyűjtő szakkört, ő rakta le a ladányi ifjúsági fúvószenekar alapjait, később, amikor már megtehette, galambokat tartott, szerette a kerti munkát, a növények ápolását, s talán mindenekfölött a könyveket.
Nyugdíjazása után – amikor már a rendszerváltás lehetővé tette – családi kft-t hozott létre egy kis könyvesbolt alapítására a város központjában.
Rendkívül ügyesen, hozzáértő ember módjára szervezte meg a munkát, többnyire feleségével együtt intézték a könyvbeszerzést és -terjesztést tisztes eredménnyel. Jellemző talán, hogy a kisbolt, amíg fennállott, amolyan szellemi melegedőhely volt a betérők számára. Amellett évekig gondoskodtak Zoltán édesanyjának ellátásáról (aki közel 100 éves korában hunyt el). Csakugyan lehetett gyönyörködni munkájukban, életvezetésükben. Gyermekeik, akik közben főiskolát, egyetemet végeztek, megházasodtak, szívesen látogattak haza, gyakran volt együtt a család, jöttek a csodás és elbűvölő unokák, nem kevesebb, mint 12! Szépek, tehetségesek, kedvesek – kell-e nagyobb boldogság ennél?

Az idillinek mondható nyugdíjas életformát drámaian szakította meg feleségének, Marikának váratlan halála (2004). Hiánya élete végéig

elkísérte. Bár nem maradt magára, lelki egyensúlyát súlyosan megzavarta, életkedvét megingatta a tragédia. Mint mindig, most is a munkában kereste a vigaszt. Gyermekei, unokái jelentették számára azt az örömet, amely még szorosan a mindennapi élethez kötötte, bearanyozta életét. 2004 őszén szívinfarktust kapott, ettől kezdve fokozatosan csökkent aktivitása, de szinte élete utolsó percéig törekedett önfenntartásának megőrzésére. Az utolsó években leánya, Judit és családja vette körül aggódó szeretettel. Zoltánnak ez valóságos áldás volt. A családias környezet megnyugtatta, nem érezte magát egyedül. Igazában „kétlakivá" vált, mivel a nappalok nagy részét saját házában, a többit Juditéknál töltötte. Mélységesen bántotta – szinte szégyellte –, hogy kertjét, udvarát nem tudta a régi módon karban tartani, művelni. Pedig nem volt rá oka.

Alkatilag erős, szinte elnyűhetetlen fizikuma egész életében rendszeretettel párosult; talán ezért is tartotta fontosnak a szellemi foglalkozás mellett a mindennapi munkálkodást. Bár szervezetében néhány év alatt újabb, veszélyes komplikáció fejlődött ki, mindvégig tartotta magát, nem volt ágyban fekvő beteg egy percig sem. Így ment el csendesen, mélységesen ragaszkodva övéihez, sokszor végiggondolva változatos életútját. Hátramaradt írásai egy értékekben gazdag emberi magatartásról adnak számot.
Akik rá emlékeznek, a tehetség, a munkaszeretet, a kötelességtudat példáját tisztelik benne.

Források:

- Munkahelyi dokumentumok
- Szabó Zoltán önéletírása
- Lánya, Fábi Jánosné információi
- Személyes munkahelyi és családi kapcsolatok

Kollégája, NYIRKOS TIBOR
Püspökladány

SZALAY SÁNDORNÉ dr. Csongor Éva (Gyula, 1922 – Budapest, 2007): matematika-fizika szakos tanár, a fizikai tudomány kandidátusa

Szalay Sándorné dr. Csongor Éva a fizikatanár- és fizikusoktatás jelentős alakja volt a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Az 50-es évek közepétől 1967-ig tanította az I. éves bevezető jellegű kísérleti fizikát minden fizika szakos tanárhallgatónak és fizikushallgatónak, és így egy széles nemzedéknek határozta meg alapvetően a fizikáról és a fizikatanításról alkotott képét.

Tisztviselői családból származott, és a gimnáziumot Békéscsabán végezte, Gyuláról naponta bejárva. Már diákkorában tanít különórára szoruló diákokat. 1944-ben szerez matematika-fizika szakos tanári diplomát a ***debreceni*** egyetemen. Végzés után tanársegéd az ***egyetem Fizikai Intézetében***, és 1948-ban férjhez megy professzorához, Szalay Sándorhoz. 1946-ban doktorál, és 1960-ban szerzi meg a fizikai tudomány kandidátusa fokozatot.

Idősebb kollégáim elbeszéléseiből tudom, hogy a hőskorban az egyetem Kísérleti Fizikai Intézete – később az időközben megalakult Atommagkutató Intézettel (az Atomkival) együtt – egyetlen nagy családot alkotott. Ennek a családnak a középpontjában ott volt a szűkebben vett Szalay család, akik benn laktak a Kísérleti Fizikai Intézet épületében. Csongor Éva egyszerre volt az intézet mértékadó tanára, az egész közösség patrónája és a mindenki szeme előtt felcseperedő nem mindennapi gyermekek nevelését irányító anya.

Erről *Szalay A. Sándor*, az Magyar Tudományos Akadémia és az Amerikai Tudományos Akadémia tagja, a baltimore-i Johns Hopkins Egyetem professzora, így ír:

„Abban, hogy fizikusok lettünk, édesanyámnak nagyon nagy szerepe volt. Egész gyermek- és ifjúkorunkról, neveltetésünkről elmondhatom, hogy a szüleink soha nem nyomtak bennünket a fizika irányába, hanem mindig türelemmel tanítgattak, és nagyon érdekes dolgokat láthattunk, tehát egyszerűen a levegőben volt a fizika minden percben. Édesanyám volt az, aki aztán leült velünk, és módszeresen elkezdett tanítgatni. Emlékszem, mikor ő tanította az első éves fizikát, mi állandóan ott kószáltunk Andrással, és belopakodtunk az előkészítőbe.

A mamám indított el bennünket a Matematikai Lapok irányába, a különböző tanulmányi versenyekre. Mi soha nem éreztük úgy, hogy itthon nyomás lett volna. Segítséget, induló sebességet biztosan kaptunk... Mindig azt tanultuk, egész életünkben, hogy amit el akarunk érni, azt a saját erőnkből kell elérnünk, saját munkánkat magunknak kell elvégezni, saját tehetségünkre kell építeni, és ez állandó téma volt a családban...

A zenélés egy érdekes konfliktus volt időnként. Apám elég zord volt a zenélés irányába, és végig morgott, ameddig zenéltünk. A mamám ezzel szemben igazi mama volt, mindenben támogatott minket…

Változott a helyzet, amikor András, még általános iskolás korában, elkezdett különböző hangszereket építeni, először egy gitárt... Ez a hobbi, ami itt indult Debrecenben, és amihez itt tanultuk az elektronikát, András egész életét kitöltötte."

[A két Szalay fiú alapító tagja volt a nagy sikerű Panta Rhei rockegyüttesnek (1974–82).]

Az 1960-as években egyetemre járó és 1972 előtt végzett fizikushallgatók a felvételi vizsgán találkoztak Csongor Évával először, majd pedig ő volt a legfontosabb tantárgy, a bevezető I. éves kísérleti fizika oktatója. Nagyszerű találkozás volt ez számunkra a fizikával. A Kísérleti Fizikai Tanszék barátságos tanterme – azóta Szalay-terem – akkoriban eléggé szűkös volt az első évfolyam számára. Amikor derűs, komoly és főleg halk hangján megszólalt, vágni lehetett a csendet. Elegánsan beszélt, szép kerek mondatokban. Egész személye méltóságot, belső harmóniát sugárzott, s ezzel elbűvölte hallgatóságát. Nem beszélt gyorsan, mégis hatalmas tananyagot mondott el, méghozzá jól követhetően, érthetően. A fizikának nemcsak azt a főágát tanította, amely a Newton-axiómáktól egyenes úton vezet a mindenség vélelmezett végső elméletéig, hanem a sokszínű jelenségvilág mellékágait, életteli holtágait is bejárta velünk. A tanársegédje segítségével bemutatott rengeteg kísérlete emlékeim szerint mindig sikerült.

A számolási gyakorlati órákon nem sajnálta az időt attól, hogy hallgatói maguktól jöjjenek rá a helyes megoldásra. Derűs, halk szavú, szinte lágy egyénisége ellenére a vizsgákon igen szigorú volt. Nála keményen, hosszan meg kellett dolgozni az elégtelenért is. Tanúja voltam például egy másfél órás elégtelen vizsgának. Soha nem igyekezett a hallgatók bizalmába férkőzni, de nekem mindig az volt a benyomásom, hogy minden egyes tanítvány tudása, fejlődése és talán személyisége is szenvedélyesen érdekelte. Viszonyunk vele bensőséges tudott lenni, anélkül, hogy bizalmas lett volna. Minden nem egyértelmű érdemjegyet hosszas tépelődés után döntött el. Évtizedek múltán is emlékezett tanítványainak viselt dolgaira. Amikor nyolcvanéves születésnapját ünnepeltük, erre azt a példát hoztam fel, hogy biztosan emlékszik, kitől mit kérdezett a felvételi vizsgáján. Éva néni erre reagálva valóban meg tudta mondani, hogy tőlem mit kérdezett 37 évvel korábban.

Szenvedélyes tanár létére 1967 után kutatóintézeti remeteéletre vonult vissza az Atomkiba. Derű és kiegyensúlyozottság jellemezte ezután is. A magasan mindenki felett álló, nagytekintélyű férje által vezetett intézetben úgy tudott jelen lenni, hogy a férjéhez és az intézethez tartozás kettőssége egyáltalán nem zavarta. E kettős hivatást anélkül gyakorolta, hogy bármiféle közvetítő szerepre vállalkozott volna. Nem egyensúlyozott, nem hárított, nem „diplomáciázott", hanem egyszerűen csak mesterkéletlenül és közvetlenül viselkedett. Ennek köszönhetően általános tisztelet és szeretet vette körül.

A családias, patrónai szerepet a nagyra nőtt kutatóintézetben a közvetlen munkatársai körében továbbra is gyakorolta. Sándorné Mogyorósi Magdolna meséli, aki az Atomkiban mindvégig laboránsa volt, hogy mindennapi gondjaiban is – például a rendes munkaidőn kívüli műszakokban és a gyermeknevelés megszervezésében – sok segítséget kapott tőle.

A kutatómunka természetesen vérében volt már, amikor áttelepült az Atomkiba. Szalay Sándor a

40-es évek végétől vele együtt végezte azokat a nevezetes magreakció-kísérleteit, amelyekben a bombázó alfa-részecskéket radioaktív polóniumforrásból nyerte. Szalayné akkoriban kiváló Geiger–Müller-számlálócsöveket is fejlesztett, amelyeket főként a földtudományi és a környezeti radioaktivitási vizsgálatokban használtak.

Későbbi munkássága különösen jelentőssé vált az intézet számára. A környezeti radioaktivitással kapcsolatos munkáit követve ma is az ő nyomdokain járunk. A csapadékvíz nukleáris robbantások okozta radioaktivitásáról oly hosszú időszakot átívelő egységes adatok talán sehol nem léteznek a világon, mint Csongor Évának köszönhetően itt. 1952-től a 80-as évek végéig mérte a csapadék béta-radioaktivitását, és a mérésekről készült ábrákon bejelölte az ismertté vált légköri kísérleti atombomba-robbantások időpontjait. Minden év termése egy-egy hosszanti ábra lett, és az ábrák együttese egy leporellóvá állt össze. Ez a leporelló a csernobili katasztrófa után megmutatta, hogy a Föld légkörét az akkoriban közönyösen tűrt légköri robbantások sokkal erősebben szennyezték, mint a csernobili baleset. A hosszú adatsor megnövelte a Csernobil utáni mérések értékét, és Csongor Éva és szerzőtársai eredményeiket a leghíresebb tudományos folyóiratban, a Natureben tudták közölni. Csernobil 10. évfordulójára a Szabad Európa Alapítvány által Budapesten rendezett kiállításon a leporelló tartalmát a mennyezet peremén körbefutó frízre vitték, és mintegy az „atomkor” emlékműveként azzal keretezték a kiállítást.

A laboratóriumban munkatársaival, Angeli Istvánnéval és Sándorné Mogyorósi Magdolnával

Szalayné Csongor Éva kezdte el a 60-as években a nukleáris energiatermelés légköri radioaktív szennyezéseinek a kutatását is. A nukleáris ipar környezeti hatásainak a vizsgálata ma az Atomki legelismertebb missziója. Az a csoport végzi, amelyet Éva néni egykori famulusa, a korán elhunyt Hertelendi Ede hozott létre.

A Hertelendi Környezetanalitikai Laboratórium legfőbb mérési módszere a sugárzó szénizotóp koncentrációjának mérésén alapul. Az Éva néni vezetésével a 70-es években épített műszer még ma is napi használatban van. E vizsgálatok jelentősége egyre nő, ezért 2012-ben egy sokkal hatékonyabb műszert is beállítottunk, de bizonyos feladatokra továbbra is a régit célszerű használni. A sugárzó szénizotóp nemcsak szennyező lehet, hanem régészeti csont- és faminták korának lenyomata is, amiből a koruk meghatározható. A 70-es években még nagyon kevés műszer volt a világon erre a célra.

A csont- és faminták előkészítésére ma is használják azokat a recepteket, amelyeket még Éva néni kísérletezett ki.

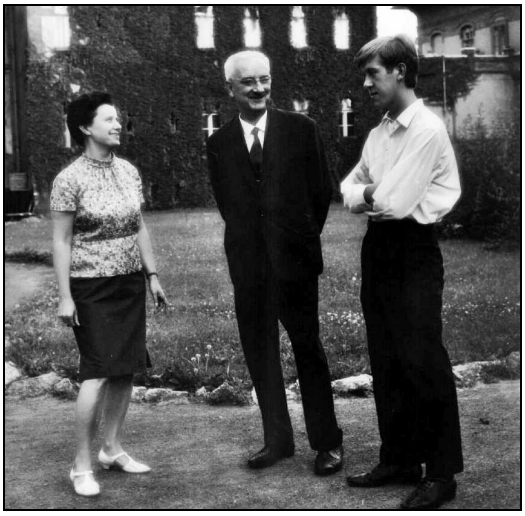

Az Atomki udvarán férjével és Sándor fiával az 1960-es évek közepén

Csongor Évától munkatársai a tudományos munkában aggályos lelkiismeretességet, munkájuk bemutatásában visszafogottságot és pontosságot tanultak. Elmondhatjuk tehát, hogy kutatói életműve ma is él, személyes hatása mai munkánkban is jelen van. Emellett emberi-erkölcsi mintakép volt, aki türelemmel, szeretettel tanított. Tudományos munkásságát az Akadémia Fizikai Osztálya azzal ismerte el, hogy

1988-ban elsőként neki ítélte az akkor alapított *Fizikai Fődíjat.*

Ő maga nyolcvanéves koráig köztünk volt, és lankadatlan érdeklődéssel kísérte figyelemmel az intézet életét. Nem sokkal utána azonban egy szélütés miatt eltávozott körünkből. Budapestre került, új otthonában sajnos keveset láttuk, és ő is csak egyszer tudta meglátogatni az intézetet. Betegsége miatt a társalgás nem volt könnyű vele. Mondanivalójának legbiztosabb kifejezője eleven szeme és régi kedves, beszédes mosolya maradt. Én ilyen állapotában láttam utoljára.

2007 októberében halt meg. Szeretetet sugárzó, vonzó és példamutató egyénisége mindannyiunk emlékezetében tovább él.

Befejezésül újra fiukat, *Szalay A. Sándort* idézem:

„Mai fejjel látom, hogy az akkori körülmények között vagy inkább azok ellenére is, milyen világszínvonalú volt a fizika Debrecenben. Nem tudok elképzelni ennél jobb példaképeket és stimulálóbb gyermekkort, mint amiben részünk volt. Szüleink hatása még az unokákra is átsugárzott... Ha valaki, akkor mi elmondhatjuk, hogy a szó szoros értelmében az anyatejjel szívtuk magunkba a fizikát és a napi politikától független életrendet és értékrendet.”

Tanítványa, LOVAS REZSŐ
Debrecen

DR. SZALONTAI BARNABÁS (Ilosva [ma Ukrajna], 1919. január 8. – Nyírbátor, 1984. március 6.): általános és középiskolai tanár, néprajzkutató, múzeumigazgató

Most, halálának 30. évfordulójára rendezett emlékülésen döbbentem rá, hogy mennyi mindent kaptam tőle, az általános iskolai rajztanáromtól, s úgy gondolom, hogy velem együtt iskolatársaim is, akik fogékonyak voltunk a szépre, a művészetekre.

Felidéződik bennem a magyarázat, hogyan kell a rajzlap síkján a térbeli dolgokat megalkotni, hogyan kell érzékeltetni a párhuzamosok végtelenbe való futását. Hogyan használjuk a vízfestéket, hogyan fogjuk az ecsetet, s felidéződnek az érdekfeszítő előadásai a művészettörténetről, a lelkes szervező munkája közöttünk, a diákok között, amikor a múzeumba illő tárgyak felkutatását kérte tőlünk. Lelkesedése átterjedt ránk, s szívesen segítettünk, s büszkék voltunk, amikor a kiállított tárgyak között felismertük az általunk találtakat. Azt nem tudom, hogy az iskolatársaimban mennyire keltette fel az érdeklődést, de én középiskolában még érdeklődőbb lettem a művészettörténet iránt, s később bármerre jártam, kíváncsian kerestem fel a világhírű múzeumokat, sőt vissza-visszatértem, hogy jobban megértsem egy-egy művész alkotását.

Szalontai Barnabás családja a Felvidékről származott. Nagyanyja még 1953-ban Csehszlovákiában Léván (Levice) lakott. A szülők 1919-ben Ilosván (Bereg megye) éltek, amikor második fiuk, Barnabás megszületett.

Apja közigazgatási tisztviselő volt ekkor, majd Trianon után Gulácson, Polgáron, Erdély visz-

szatérése után Szilágynagyfalun (Szilágy megye), a háború után Újtikoson (Szabolcs megye) volt a munkahelye a községházán, ahonnan községi jegyzőként ment nyugdíjba, s pár hónap után, 1949-ben meg is halt. Édesanyja a közeli Polgárra költözött be, az özvegyi nyugdíjából és fiai támogatásából még 1981-ben élt.

Fiuk tanuló éveinek útja is ezt a vargabetűt írta le: elemi iskola Polgáron, ugyanott négy év polgári, majd gimnázium Mezőkövesden, Nyíregyházán, végül a hajdúböszörményi Bocskai Gimnáziumban tett érettségi vizsgát. Ezután következik a debreceni egyetem jogi fakultása, majd második évtől a pécsi Erzsébet királyné tudományegyetem hasonló kara. Itt megszerezte 1943-ban az abszolutóriumot, de a doktori szigorlatokra nem került sor.

A múzeum kötelékébe lépésekor (1963), az akkor kitöltött személyi lapján azt olvashatjuk, hogy munkaviszonyban állt 1941. május 15-től kisebb-nagyobb megszakításokkal 1944. október 13-ig (orosz-román bevonulásig) apja mellett a szilágynagyfalui jegyzői hivatalban. Azaz Barna bácsi a „mezei jogászok” népes táborát gyarapította, akik csak a vizsgák idején látogatták az egyetem épületét.

A világégés után is a közigazgatás embere volt: előbb Polgáron, majd Nyíregyházán és Nyírbátorban, Szabolcs vármegye törvényhatóságának alkalmazásában állt, ahol 1948. július 1-jével megszűnt a munkaviszonya. Közben, 1947. február 14-én az újjáalakult, haladó szellemű Szabolcs vármegyei Bessenyei György Művelődési Kör közgyűlése az akkor 28 éves fiatalembert titkos szavazással a főtitkári tisztségre választotta meg. Nyírbátorban még jegyző korában megszervezte a Bessenyei Kör helyi szervezetét, a 26 tagból álló fúvószenekart, ill. szalon és szimfonikus zenekart.

1948-ban megnősült, feleségül vette Lelik Ibolya tanítónőt. Két gyermekük született: László 1949-ben és Judit 1953-ban.

A családapát közel kétévi állástalanság után alkalmazták a nyírbátori Dohánybeváltónál, ahol 1952. február 15-ig dolgozott.

Életrajzi írásából: *„…a Dohánybeváltó akkori vezetője rendkívüli módon szerette a művészetet. Esztétikai érzéke széppé varázsolta a dohánybeváltó helyiségeit és parkjait. E munka oroszlánrészét én végeztem, felismerte a bőrintarziás munkáimon keresztül a rajz és dekorációs készségemet., amit igénybe is vett, s nagymértékben felhasználta a telep csinosítására. Készítettem grafikai munkát, dekorációs falakat, sőt a kultúrtermet különféle dekorációs eljárásokkal esztétikusabbá tettem.”*

A dohánygyári park mozaikágyának elkészítésére, a bőrintarziás munkáira, egyáltalán az ott végzett díszítési munkákra több területről is felfigyeltek, felvették a Képzőművészeti Szövetségbe, s meghívást kapott rajztanári feladatok ellátására a ***nyírbátori 1. és 2. sz. általános iskolákba.*** Pontosabban a 2. sz. iskola (lányiskola) alkalmazottja lett 1952. február 16-tól 1963. január 31-ig. Ezután került át a múzeumi szervezethez.

Ez idő elején voltam felső tagozatos általános iskolás, s nagyon kellemesen emlékszem az általa vezetett órákra. A jeles osztályzatot igaz, a művészettörténet tökéletes megtanulásáért kaptam meg, de ahogy írtam, ez valaminek az alapjául szolgált, kihatott egész életemre. Ez alatt a 10 év alatt született meg a nyírbátori Báthori István Múzeum is.

Az 1956-ban végzett növendékek tablóján

Szintén életrajzi adatokból tudjuk, hogy kik voltak hatással rá ebben a munkában:

„Kedvenc tanárom Dala József rajz és énekzene szakos volt, aki egyben a mezőkövesdi múzeum alapítója. A népművészet iránti érdeklődésemet föltétlenül Mezőkövesd miliője csepegtette belém… A nyolcadik gimnáziumot a hajdúböszörményi Bocskai Gimnáziumban fejeztem be, ahol érettségiztem is. Osztályfőnököm, dr. Csiha Antal történelemtanárom volt, ki később hosszabb ideig a Hajdúsági Múzeum élén is állt mint igazgató. Nagy hatással volt

rám a történelem megszerettetésében, ….mint történelemtanárom nagy figyelemmel kísérte tevékenységemet nyírbátori éveimben. Kezdetben főleg rajzot tanítottam, és mindjárt az év végén egy sokakat megnyerő rajzkiállítást rendeztem. Ezért jutalmul egy családos beutalót kaptam a balatonfüredi pedagógusüdülőbe. A nyaralásunk idején különféle kisebb-nagyobb múzeumokban megfordultunk. Visszautazáskor a vonatban érlelődött meg bennem az a gondolat, hogy egy múzeumot hozok létre…"

Három év munkája érett be 1955. május 1-jén, amikor a Művelődési Ház két helyiségében állandó kiállítás nyílt a begyűjtött tárgyakból.
A felesége, aki szintén az általános iskolában tanított, mesélte, hogy azok a tanulók, akiknek nem volt tehetségük a szabadkézi rajzhoz a legjobb jegyet kapták, mert aki valamiféle szép cserépedénnyel jelent meg az órán, az bizton számíthatott a jó érdemjegyre.
A kiállítás katalógusa nyomán indította el azt a 7 darabból álló füzetsorozatot, amelyben – sokszor társszerzőkkel – a település és környéke nevezetességeit, bibliográfiáját mutatták be, ami abban az időben, különösen vidéki viszonylatban elég ritka jelenség volt. Ezek egyike másika szerény külsejűnek látszik, tartalmuk azonban változatlanul értékes forrásmunkául szolgál nemcsak e táj kutatóinak, hanem a néprajz, a múzeumügy ismerői, búvárai számára is. Sajnos a *„Nyírbátor népi építészete"* című kötetének megjelenését nem élhette meg.

Természetesen az is nyilvánvaló volt, hogy a Művelődési Házban lévő állandó kiállítás nem maradhatott ott idők végeztéig. Szalontai Barnabás a minorita kolostor épületét szemelte ki a múzeum végleges helyének. Az épület megszerzéséhez igen sok segítséget kapott a helyi, a megyei vezetőktől, s nem utolsó sorban a feleségétől, aki igen agilis szakszervezeti vezető, férje törekvéseinek messzemenő segítője volt. 1961. november 19-én dr. Ortutay Gyula néprajzkutató, akadémikus nyithatta meg az állandó kiállítást. A múzeum nemsokára felvehette a „Báthori István" nevet, Szalontai Barnabás pedig megkapja a *Munka Érdemérem* kormánykitüntetést, valamint az igazgatói kinevezést a múzeum élére.

A múzeum fejlődéséhez döntően hozzájárult a debreceni KLTE Néprajzi Intézetének a vezetőjével, dr. Gunda Béla egyetemi tanárral és adjunktusával, dr. Ujváry Zoltánnal való találkozásuk még 1957-ben. Az intézet támogatása nemcsak a néprajzi anyag gyűjtésének az irányát határozta meg, de ennek következtében Szalontai Barnabás iskolai óraszáma is csökkenhetett. Volt ideje előbb általános iskolai rajz, majd középiskolai történelem szakos tanári képesítést szerezni. Végül 1967-ben bölcsészdoktori (néprajz) oklevelet kapott.

Kitartó szorgalma, a múzeum fejlesztése országszerte nagy tetszést váltott ki. Hívták Baranya megyébe múzeumigazgatónak (1968), a minisztérium Múzeumi Főosztálya munkatársának, de egyik helyre se ment. 1969-ben a KB ideológiai titkára meglátogatta Nyírbátort, s benne a múzeumot az új „dohánymúzeumi" résszel, továbbá a Bóniban nyílt „ipartörténeti és gyertyamúzeumot". Az általa eddig nem ismert nyírbátori templomok, a kulturális pezsgés, a lelkes múzeumigazgató által kitűzött célok megvalósítása annyira megtetszett az illetőnek, hogy a következő évben Szalontai Barnabás megkapta az *Állami Díj* kitüntetést.

1972-ben felmerült benne, hogy megpályázza a Szabolcs-Szatmár megyei múzeumigazgatói állását olyan feltétellel, hogy az igazgatóság székhelye Nyírbátor legyen. Ezt a felső vezetés elvetette, amit dr. Szalontai Barnabás nem is bánt, mert számára Nyírbátor, a környezet nagyobb biztonságot adott, mint a magasabb fizetés. Volt még egy lehetősége az elmenetelre, ami szintén csak egy fellobbanás volt egy új élet kezdésére, a minisztérium Miniszteri Főosztálya támogatta volna a kőszegi múzeumigazgatói kinevezését. Őt minden, minden Bátorhoz kötötte, és ide se ment el.

Az Állami Díjat nem valami felfedezésért, valami akadémiai teljesítményért kapta, hanem azért a másfél évtizedes munkájáért, amit Nyírbátor kiemelkedése, nevének ismertté tétele érdekében tett, benne a múzeum létrehozásával. Kiváló szervezőkészségét mutatta, hogy rá tudta venni a pesti antikváriusokat a Bátor-emlékek hozzá történő eljuttatására, közlési lehetőséget adott mindazoknak, akik a városhoz kapcsolódó, régészeti-történeti témájú dolgozatokat készítettek. A város vezetésével karöltve egyik harcos előmozdítója volt annak, hogy Nyírbátort 1973-ban újból várossá nyilvánítsák.

Az általa létrehozott és évtizedeken át igazgatott múzeum Nyírbátor életének fejlődésében lendítő erő volt, s folyamatosan kihatott fejlődésére.

Ezt felismerve Nyírbátor ismételt várossá nyilvánításakor, 1973. április 29-én országos, megyei és helyi személyiségekkel együtt elsőként tisztelték meg *Városért* kitüntetéssel, s méltán lett később *díszpolgára* Nyírbátornak.

„Nyírbátor Városi Tanácsa 1981. április 29-én dr. Szalontai Barnabásnak a nyírbátori Báthori István Múzeum Állami Díjas igazgatójának a múzeum alapításáért, gyűjtő, feltáró, hagyományőrző, közművelődési tevékenységéért, a város fejlesztésében, a városi rendezési tervek véleményezésében tett hasznos javaslataiért, a közéletben hosszú időn át kifejtett munkájáért Nyírbátor Város Díszpolgára címet adományozta."

Dr. Szalontai Barnabás soha nem kímélte magát, ha a múzeumról, Nyírbátor történelméről, a környék néprajzi érdekességeiről, tárgyairól volt szó. Ugyanúgy állt mindig „rendelkezésre", ha érdeklődők mentek a városba, a múzeumba, hazaiak, vagy külföldiek, akadémiai bizottság tagjai vagy általános iskolai tanulók. Szívesen és szakavatottan vezette őket, olykor-olykor az idő múlását sem érzékelve, órákon át, kitartóan. Elhivatott, megszállott művelője, mestere volt a múzeumi munkának.

Az a felismerés, hogy a múzeum nem válhat öncélú művelődési intézménnyé, irányította őt a kistérségek emlékeinek összegyűjtésére, azokhoz kapcsolódó kiállítások megszervezésére, ezzel is előkészítve az új állandó kiállítást.

„Az új állandó kiállítás megnyitásakor (1986. május 16.) első mozdulatunk a tisztelgő főhajtás dr. Szalontai Barnabás emléke, életműve előtt." – mondta *Pusztai Ferenc* művelődési miniszter a *Nyírbátor évszázadai* című kiállítás megnyitóján.

A szűkebb értelemben vett muzeológusnál azonban ő több volt. Ízig-vérig közéleti ember, lángoló patrióta, Nyírbátor szerelmese és krónikása.

Életművével felzárkózott a Szabolcs-Szatmár megyei múzeum nagynevű elődeihez: Jósa Andráshoz, Kiss Lajoshoz, Saáry Sándorhoz, Nyárádi Mihályhoz, Csallány Dezsőhöz.

Az általa 1976-ban létrehozott Báthori István Múzeum Baráti Kör a múzeumalapító születésének kerek évfordulóin, halálának ötévenkénti megemlékezésén s az általa alapított múzeum 50. évfordulóján a város mindenkori önkormányzati képviselő-testülete emlékülléseket, jubileumi ünnepségeket szervezett.

A nyírbátori köztemetőben a díszsírhelyek egyik parcellájában nyugszik feleségével együtt.

Forrás: Dr. Németh Péter: *Dr. Szalontai Barnabás 1919-1984* (Elődeinkre emlékezünk Almanach 2008. Báthori István Múzeum Baráti Kör, Nyírbátor)

Egykori tanítványa,
RAFFAY ZOLTÁNNÉ OLÁH KATALIN
Nyíregyháza

SZANISZLÓ FERENC (Lövőpetri, 1937. december 13. – Mátészalka, 2012. november 18.): általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes, igazgató, művelődési osztályvezető, művelődési főtanácsos

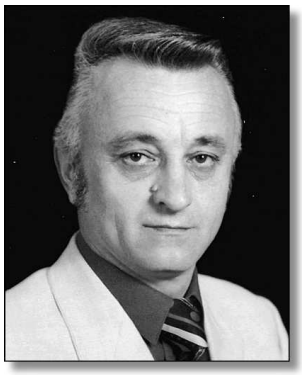

Édesapja, Szaniszló Lajos gazdálkodó, majd tsz-tag, édesanyja, Koi Gizella háztartásvezető. A munka, a dolgos paraszti élet, a református vallás gyakorlása jellemezte az otthon értékeit. Ferenc második gyermek a családban, bátyja Lajos, húga Ilona. A testvérek élték az egyszerű falusi gyerekek életét, amelynek természetes része volt a ház körüli teendőkben és a mezei munkában való segítés. A szülők a szegénység, a nehéz viszonyok, a háborús évek viszontagságainak ellenére is (az édesapát hadifogságba hurcolták, Szverdlovszkban töltött keserves éveket) előteremtették az értelmes, szorgalmas gyermekeik taníttatására az anyagi feltételeket.

Lajos bátyja nevelését az egyik tehetősebb rokon is segítette.

Ferenc Lövőpetriben végezte el az elemi iskolát. Felnőtt korában is nagy tisztelettel és meleg szeretettel emlegette Koós igazgató urat és a lányát, Koós Irénke tanító nénit, aki írni és olvasni tanította. Ők voltak az első pedagógus-példaképei, és személyisége fejlődésére nagy hatással voltak az első iskolájában és a családjában kapott nevelési impulzusok.
Majd a kisvárdai Bessenyei György Gimnáziumban folytatta tanulmányait. Leginkább a történelem és a földrajz iránt érdeklődött, így természetes volt, hogy érettségi után (1956) az Egri Pedagógiai Főiskola történelem-földrajz szakára jelentkezett. Szép és tartalmas főiskolai évek következtek, amelynek meghatározó és emlékezetes része volt az 1956-os forradalom.

Egy bizonyos Bakó Irén 1958-ban kezdte meg főiskolai tanulmányait magyar-orosz szakon. Szerelem első látásra – majd egy év múlva, amikor Ferenc „családjában első generációs értelmiségként" megszerezte a diplomát, összeházasodtak, ezt 54 együtt megélt esztendő követte.
Szamossályiban kezdték közös életüket, Irén levelező úton tanult tovább, és képesítés nélküli nevelőként dolgozott a helyi iskolában. Tanítványai szülei megkedvelték a fiatal, rokonszenves tanár házaspárt, s nevelői szolgálati lakásuk ajtaja elé gyakran titokban valamilyen friss élelmiszert tettek. Irénke ma is meghatottan emlékezik erre és kezdeti megélhetési nehézségeikre, s hozzáfűzi, hogy a jótét lélek személye soha nem derült ki. A pályakezdés és a családalapítás küzdelmes és mozgalmas éveit élték át, 1960-ban megszületett első gyermekük, Ferkó, 1962-ben Viktória és 1968-ban Szabolcs.

Dr. Kanyó Teréz nyugdíjas igazgatóhelyettes, volt szamossályi tanítvány 2014 elején írt levelében így emlékezett: „…A sok rajongó mellett egy vagyok én is, de tiszteletem, rajongásom indítéka – biztos vagyok benne – más, mint bárkié. Hermánszegen születtem, az általános iskola felső tagozatát Szamossályiban végeztem 1959-1963 között. Földrajztanárom Szaniszló Ferenc volt, orosz nyelvtanárom és osztályfőnököm pedig a felesége. A pedagóguslakás az iskola udvarán volt, ahová osztályfőnököm többször leküldött, hogy nézzem meg a kisfiukat. Innen az indíttatás. A szüleim is igazi pedagógusként tartották számon a Szaniszló házaspárt. Néhány éve még találkoztam tanító nénivel, írhattam volna csupa nagybetűvel is. Én Nagykőrösre kerültem, pedagógus lettem. A mai napig példaként él bennem Szaniszló tanár úr és feleségének pedagógus tevékenysége, amit szívesen próbáltam utánozni. Hogy sikerült-e? Majd eldöntik a tanítványok…."

Gyermekeiket nagy szeretettel nevelték. Legidősebb fiuk a külpolitikai újságírást választotta hivatásul, erre a képesítést az egyik moszkvai egyetemen szerezte meg nemzetközi újságíró szakon. Dolgozott moszkvai tudósítóként és a televízió *Panoráma* című külpolitikai műsorának riportereként, szerkesztőjeként Chrudinák Alajossal. Sok tudósítást készítettek veszélyes, háborús helyszíneken. Jelenleg az Echo Televízió *Világparonáma* című műsorának szerkesztője. A másik két gyermekük szüleik példáját követve pedagógus lett. Mindhármójuk habitusát a családból hozott értékrend és minták határozzák meg.

Mivel a felesége Csengerbe való, a házaspár a ***csengeri iskolába*** kérte áthelyezését. Ezt ***Csegöld*** követte, ahová Irént iskolaigazgatónak nevezték ki, Ferencet termelőszövetkezeti párttitkársággal bízták meg.

1970 májusában a románok Szatmárnémetinél átvágták az áradó Szamos gátját, és az „özönvíz" Magyarország szatmári falvaira, köztük Csegöldre is zúdult. Ferenc, mint minden épkézláb csegöldi ember éjjel is a töltés megerősítésén dolgozott, de arra nem gondolhattak, hogy a románok gát átvágása miatt a Szamos a hátuk mögé nyomul. Irént a három gyermekkel és sok a faluban rekedt csegöldi embert helikopterek mentették meg, köteleken leeresztett kosarakban húzták fel őket a helikopterre. Alattuk mindent beborító „tengert" láttak. Ferenc a faluban maradó férfiakkal mentette, amit lehetett. Majd kimenekültek „a pokolból", végül Beregen és a Nyírségen át nagy kerülővel, egy szál ruhában kereste és találta meg a családját. Az árvízkor sok száz szatmári család élt át hasonló megpróbáltatásokat. A pusztítást, pusztulást a romeltakarítás és az újjáépítés követte.

Ferencet ***Fehérgyarmatra*** helyezték az ***általános iskola*** igazgatóhelyettesévé. A fiatalokra jellemző lendülettel, átérzett felelősséggel felnőtt az új feladatokhoz, igyekezett megfelelni az iskola oktató-nevelő munkáját szervező, irányító vezetői beosztás új kihívásainak. Amikor

lehetőség nyílt, Irénnek is Fehérgyarmat lett az új állomáshelye, beköltöztek Fehérgyarmatra.

Az újjáépítés Fehérgyarmaton egy korszerűbb, városiasodó települést teremtett. Felgyorsította a munkahelybővülést, a népesség gyarapodását. Ezek eredményeként Fehérgyarmat 1979-ben városi rangot kapott. A gyermekek létszáma megnövekedett. Csak egy általános iskola működött, és egyre nehezebben tudta a bővülő osztályokat elhelyezni. Az igények kielégítésére az árvíz után Fehérgyarmaton három új gyermekintézmény épült: bölcsőde, óvoda és általános iskola – méghozzá egy épületben, az árvízi katasztrófa első napjáról elnevezett Május 14-e téren. 1975. augusztus 20-án adták át az impozáns épületet a nagyközségnek. Ez lett a 2. számú Általános Iskola (a későbbi Kölcsey Ferenc Általános Iskola, 2012 óta református egyházi iskola).
Tizenhat osztállyal, három napközis csoporttal (432 gyermekkel), huszonhat nevelővel és új igazgatóval, Szaniszló Ferenccel indult.
Az iskola fennállásának 25. évfordulóján, 2000-ben a már nyugalmazott igazgató úr így emlékezett: *„… Az én életemben és munkásságomban a legszebb, legboldogabb pillanat volt, amikor a tanári kar és a tanulóifjúság nevében… átvettem az iskola jelképes kulcsát…”*
Így folytatta: *„… Igazgató asszonynak, az igazgatóhelyettes kollégáknak, az iskola nevelőinek és dolgozóinak kívánom, hogy elődeik sikeres munkáját vigyék tovább, s érjenek el továbbra is szép vagy még szebb eredményeket.”*

Az 1-es iskola az új iskolához hasonló számarányokkal folytatta az oktató-nevelő munkát a régi igazgatóval, Molnár Elemérrel. A két általános iskola kezdettől fogva sportszerűen vetélkedett egymással, a két tantestület baráti együttműködését mindkét igazgató szívügyének tekintette. Az 1-es iskola örökölte az ének-zene tagozatot. Szaniszló Ferenc az új iskolába testnevelés tagozatot álmodott (az új tornaterem táplálta az álmot), elgondolását évekig titkokban tartotta, de a tagozat megteremtésén munkálkodott. Az átadás után következett a munka neheze, a költözködés és a berendezkedés.
A tanulók és a nevelők lelkesen dolgoztak, igazgató úr nagy körültekintéssel vezényelte le az új „honfoglalást”. Az iskolavezetésnek és a nevelőtestületnek kiváló kapcsolata volt a szülőkkel. Előbbiek meghallgatták – ha realitása volt, teljesítették – a szülők javaslatait, az utóbbiak maximálisan támogatták az iskolát. Az akkori kor követelményeinek megfelelő, szépen, szemléltető eszközökkel gazdagon felszerelt tantermeket és szaktantermeket létesítettek. Az első és második osztályban bevezették az iskolaotthonos rendszert, ahol az óvodából felkerülő gyermekeknek napközben egyenletes terhelést és pihenést biztosítottak. A jól képzett, minden újszerű dologra fogékony nevelőtestület eredményes oktató-nevelő munkájának elismeréseként lehetett a 2-es iskola az anyanyelvi oktatás továbbképző központja megyénkben. Módszertani és tantervi kísérletei szintén nagy érdeklődést váltottak ki. Oktatási berkekben a megye legjobb általános iskolái között tartották számon intézményüket. Valóra válhatott Szaniszló igazgató úr régóta dédelgetett álma, a Megyei Művelődési Osztály engedélyezte a testnevelési tagozat működtetését. A testkultúrát rangra emelő, olimpiai játékokat rendező ókori görögök példáján alapult a római mondás: *„Ép testben ép lélek.”*
A testnevelés tagozatosok mindig a legjobban tanuló osztályok voltak, ma is azok. Egyre több versenyen indultak, indulnak, egyre jobb eredménnyel. Ferenc mint a fehérgyarmati sportegyesület vezetőségi tagja aktívan részt vett a város sportmozgalmának fejlesztésében. Sok társadalmi munkát szervezett és végzett, e munkája eredményeként az iskola több százezer forintot érő szemléltető eszközzel, tanteremmel gyarapodott. Lakóhelyén, mint népfrontaktivista az új városközpont rendezésében, egyéb városfejlesztési tevékenységben mutatott példát a társadalmi munkában. Újdonságnak számított a 2-es iskolában az iskolaszövetkezet létesítése. Az ötlet elnyerte az igazgató úr tetszését és támogatását. Tanárok és tanulók lelkes, gondos munkája eredményeként iskolaszövetkezetük kétszer ért el országos első helyezést.

Ferenc önzetlen segítőkészsége és sokoldalúsága az élet más területein is megnyilvánult: önkéntes véradó volt (a 20. véradás után ki is tüntették), és feleségével együtt az Erkel Ferenc Városi Vegyes Karban énekelt, a titkári teendőket is ellátta. Sok idejüket és energiájukat áldozták az énekkari próbákra és fellépésekre. Például a Magyar Kultúra Napján (január 22-

én) a szatmárcsekei református templomban az országos ünnepségen is több alkalommal szerepelt a kórusuk, de Európa számos országában is öregbítették a magyar ének- és zenekultúra hírét.

1985-től Fehérgyarmat művelődési intézményeit irányította városi művelődési osztályvezetőként. Az új munkakör a szélesebb körű feladatokkal új kihívást jelentett számára, de az oktató-nevelő, irányító-szervező tanári és igazgatói munkában szerzett tapasztalataira bizton számíthatott. A várost vezető testületeknek – tanácstagként, vb-tagként – hozzáértő, felelősségteljes résztvevője volt. Művelődési főtanácsos címmel ismerték el lelkiismeretes munkáját.

1988-ban Fehérgyarmat székhellyel, de országos gyűjtőkörrel létrehoztuk a Kölcsey Társaságot, amelyhez Ferenc alapító tagként csatlakozott.
Gondos munkájuk eredményeként felépült szép családi házuk. A rendszerváltás után a város az élet egyre több területén találta meg a kapcsolódási lehetőségeket a határon túl élő magyarokkal. Ferenc városi művelődési osztályvezetőként támogatta a Kölcsey Ferenc Általános Iskola ilyen irányú törekvéseit. 1994 júliusában irodalmi és népművészeti hagyományokat őrző nemzetközi tábort szerveztek. Nyolc napig látták vendégül a Kölcsey Ferenc nevét viselő Szatmárnémetiben, illetve Péterfalván (Ukrajna) működő iskola félszáznyi diákját, nevelőjét. Felsorolni sok lenne a támogatókat. A jó szervezés eredményeként a fehérgyarmati kölcseys tanulók egy része is ingyen táborozhatott. Történelmi helyeken jártak: Rákóczi, Kazinczy, Kölcsey nyomában. Következő évben a vendégek váltak vendéglátókká. A kapcsolatteremtésnek és -tartásnak jó alkalmai voltak a sporttáborok, honismereti táborok, kulturális programok stb. Mindezek a formák az „Elválaszthattak, de szét nem választhatnak”, a nemzeti összetartozás, a határon felüli nemzetegyesítés eszmeiségét szolgálták.

A munkában, eredményekben, sikerekben gazdag életútját a következő kitüntetésekkel ismerték el:
– Munkaérdemrend bronz fokozata (1970)
– Kiváló Munkáért (1980)
– Kiváló Úttörővezető (1983)
– Kiváló Véradó arany fokozata (1985)
– A Tanács Kiváló Dolgozója (1990)
– Pro Urbe díj (2004)

A tevékeny, mozgalmas életút 1997-ben Ferenc nyugdíjba vonulásával lezárult, hogy helyet adjon egy kevésbé feszített tempójú életszakasznak. Új elfoglaltságot jelentett a református egyházban végzett presbiteri szolgálat és az egyházi kórusban való éneklés.

Az egyházi kórusban (2007)

Több idő jutott a hobbijára, a focimeccsekre, az aktív pihenésre, a tarpai gyümölcsösükben a kertészkedésre, olvasásra a jó ízléssel, gondosan összegyűjtött könyvtárukban, az unokákkal való foglalkozásra. De sajnos a betegségek, a műtétek beárnyékolták a mindennapokat. Otthonában lett rosszul, és ez végzetessé vált. Kórházba szállítás után nem tért magához, 2012. november 18-án hunyt el.
Munkatársainak a Kelet-Magyarországban megjelentetett nekrológja tiszteletadás és főhajtás volt főnökük emléke előtt: „Igazgatónkra emlékezünk… Kegyelettel búcsúzunk kedves igazgatónktól, Szaniszló Ferenctől. Köszönjük az együtt töltött évek szépségét, a hitet, lelki gazdagságot, amit a pályánkon együtt tölthettünk. Igazi tanárként utat mutatott, világosságot adott, fényt árasztott. Munkatársaiként nemes célokért küzdöttünk ezen a nehéz, de szép pályán. Olyan oktató-nevelő közösséget teremtett az iskolában, ahol az alkotás, a magas szintű pedagógiai munka volt az érték. Egymás megbecsülése, szeretete és tudáson alapuló munka, szülők, gyermekek szeretete hozta a sikert tanulmányi eredményekben, pedagógiai munkában, közösségi rendezvényekben, sportban. Az ő érdeme a testnevelés tagozat létrehozása és kibontakoztatása. Nagyszerű tornabemutatók, kimagasló versenyeredmények születtek a vezetése alatt. A szakmai munka sikerének bizonyítékaként több éven át bázisiskolaként működött a 2. számú Általános Iskola. Az ország számos pontjáról érkeztek pedagóguscsoportok iskolánk színvonalas bemutató óráira. Emberként nagyszerű – így emlékezünk. Nagyfokú kitartással, szeretettel, emberséggel végezte vezetői munkáját. Szerette az iskolát, munka-

társait, a gyermekeket, a családját, az embereket, a várost. Gyermekeit is tisztességre, emberségre nevelte. Igaz embernek áldott az emléke!
»Szívek közt jó a szívnek!... Becsatlakozni társnak egyhez, ezerhez, népes nemzethez: ez a jó!« (Mécs László: Szívek közt)"

Források:

- Szaniszló Ferenc jubileumi ünnepi beszéde
- Ifj. Szaniszló Ferenc *Apu* című írása (visszaemlékezés az 1970-es árvízre)
- Felesége és Szabolcs fiuk adatközlése
- Családi dokumentumok
- Munkatársainak (Nagy Sándorné nyugdíjas igazgatóhelyettes és Molnár Józsefné nyugdíjas tanárnő) Szaniszló Ferencről írt életrajza
- Varga Lajosné nyugdíjas igazgató asszony és Pető József nyugdíjas igazgató úr emlékei
- Újságcikkek
- A nekrológ
- Személyes ismeretség

Kollégája, KOVÁCS SÁNDORNÉ
TÖRÖK MÁRIA KATALIN
Kisar

DR. SZILÁGYI BÉLA (Batarcs [ma Románia] 1913 – Nyíregyháza, 1975): középiskolai tanár, igazgató, szakfelügyelő, felsőfokú tanítóképző intézeti tanár

DR. SZILÁGYI BÉLÁNÉ Puska Piroska (Nemeshany, 1912 – Nyíregyháza, 1988): középiskolai tanár, igazgató, felsőfokú tanítóképző intézeti tanár

A házaspár hányatott pedagóguspályát tudhatott magáénak – ahogy fiuk, Szabolcs írja *Visszapillantó tükör* című regényében –, „amely a sok helyszínváltás révén gazdag tapasztalattal és emberismerettel ajándékozta meg őket. Dr. Szilágyi Bélánénak, a sok nemzedékre visszamenő tanító ősök utódjának és dr. Szilágyi Bélának, a kisvárdai főmolnár fiának alig néhány esztendő jutott, amikor azt tehették, amit igazán szerettek: taníthattak."

Szilágyi Béla Batarcson született, testvére nem volt. A család „Trianon" után került Szabolcs megyébe, elemi iskolába Fényeslitkén járt Szilágyi Béla, majd Kisvárdára került, ahol előbb a polgári iskolába, azután a jó hírű Bessenyei Gimnáziumba járt és érettségizett.

Fia, Szabolcs így emlékszik: „Édesapám az iskola kardvívó csapatában sportolt, s játszott hegedűn az iskola zenekarában. Egész életében őrizte hangszerét, s amikor ideje engedte, családi körben, olykor tanártársai szórakoztatására nagy átéléssel játszotta a legszebb magyar népdalokat. Nagykőrösön egyszer gimnáziumi diákcsoportját hangszerével kísérte szerenádozni."

Lelkesedett a franciák iránt, a Nagy Francia Forradalom eszméit igyekezett magáévá tenni. Ennek az innen merített baloldaliság volt a fő motívuma. Francia nyelv iránti vonzalmával egyenlő erejű volt a magyar irodalom, a 19. századi nemzeti romantika szeretete. Jelentkezett a debreceni egyetemre, ahol francia és magyar irodalom szakos tanári diplomát szerzett. Doktori értekezését a debreceni színészet történetéből írta.

Puska Piroska a Közép-Dunántúlon, Nemeshanyban született. Édesapja, Puska Pál Felcsúton az elemi iskola igazgató-tanítója, s az iskola mellett álló Nagyboldogasszony templom kántora volt.
Tanári diplomáját a szegedi egyetemen szerezte magyar-német szakon. Testvére Puska Emil keszthelyi tanító, ének szakos tanfelügyelő volt.

Szilágyi Béla, amikor diplomájával megpályázta első tanári állását, Ady Endre szelleme és a „Pece-parti Páris" híre vonzotta, s sikerült elérnie, hogy menyasszonya, Puska Piroska is ***Nagyváradra*** kerüljön tanítani. Itt házasodtak össze, s itt született 1942-ben egyetlen gyermekük, Szabolcs.
A két tanár közösen rendezett nagyváradi diákszavalóversenyt, de Szilágyi Bélának rövid ideje jutott a nagyváradi szellemiség átélésére, mert 1943-ban bevonultatták, s a galiciai frontra vezényelték.

Dr. Szilágyi Béláné 1944-ben éppen pályakezdő középiskolai tanár, amikor már egyedül volt kétéves kisfiával, mert férjét a ***nagyváradi kereskedelmi középiskola*** katedrájáról elszólították katonai szolgálatra a munkácsi huszárlaktanyába. Hadifogságba esett, és a magyar-francia szakos tanárnak, a hegedű szerelmesének hadifogolyként a Donyec-medencében fekete kőszenet kellett fejteni.

Megint *Szabolcs fiát* – aki immáron 20 éve él Varsóban lengyel feleségével és családjával – idézve: „A francia nyelvtudásának köszönhette, hogy a donyecki szénbánya hadifogoly-táborából majdnem egy évvel korábban szabadulhatott. Egy ott szolgálatot teljesítő francia sebész orvosnőt, aki édesapám jobb kezét a kezére szakadt szénfal miatt operálta, úgy meghatotta a magyar katona lelkesedése és ismerete a francia nép és irodalom iránt, hogy a maga eszközével hozzájárult a korábbi szabadulásához. A háborúból hazatért karpaszományos őrvezető apa ebben a szellemben igyekezett nevelni a fiát, de megértette, hogy a fiú ugyanolyan szenvedéllyel kedveli a lengyeleket, mint ő a franciákat. Így csak a francia szabadkőművesség eszméit tudta átültetni belém. Mint érdekesség: ő maga nem volt szabadkőműves, nem is lehetett a népi demokrácia éveiben betiltott mozgalom tagja. Franciaországban sem járt soha."

A töredék család 1944. június 2-án átélte a város angol bombázását, majd – amint oly sokan – elindultak a menekültekkel zsúfolt vonaton (a vagon tetején kaptak „helyet") Magyarország belseje felé. Több napi hányatott és veszélyes vonatozás után érkeztek a nem kevésbé háborús helyzetű Felcsútra, ahonnan tovább mentek a Puska család ősi „fészke" felé ***Keszthelyre.***
A tanárnő az ***apácazárda iskolájában*** nyert német- és zongoratanári állást. Férje hadifogságból való hazatérése után mindketten ***Zalaegerszegen*** kaptak munkát.
Dr. Szilágyiné az 1948-ban államosított ***Petőfi Sándor Általános Iskola*** igazgatója lett, férje pedig a megyei tanfelügyelőségen dolgozott, magyar szakos tanfelügyelőként.

Hosszú vándorlás következett. A célt a családapa szabolcsi (fényeslitkei, kisvárdai) „kis hazájába" való visszatérés vágya motiválta, ám előbb jókora kitérőket kellett tenniük.
Az ötvenes évek tanügyi főhatósága a házaspárt előbb ***Szentendrére***, majd ***Nagykőrösre*** helyezte át. Itt az ***Arany János Gimnáziumban*** tanítottak mindketten, a férj volt a gimnázium igazgatója az 1956-os forradalomig, egyik tanártársa, dr. Törös László mellett az Arany Múzeum egyik alapítója volt.

Dr. Szilágyi Béla 1957 tavaszán ***Nyíregyházára,*** a Kossuth Lajos Gimnáziumba került tanítani, majd 1959-ben került szakfelügyelői állásba, a megyei tanügyigazgatásba. Mint tanfelügyelő gyakran látogatta volt iskoláját, a kisvárdai „Bessenyeit", sőt érettségi elnöki megbízatást is többször kért oda. Nyugdíjazása előtti utolsó elvállalt megbízatása a szarvasi óvónőképzés

megszervezése és annak beindítása volt, kiváló segítő partnere a 25 éve elhunyt, dr. Tóth Lajos lett az alapító igazgató.

Felesége néhány évig (1960-ig) a nyíregyházi ***Kossuth Gimnáziumban*** tanított magyar és német nyelvet, majd a ***Felsőfokú Tanítóképzőben*** lett a magyar nyelv és irodalom tanára.

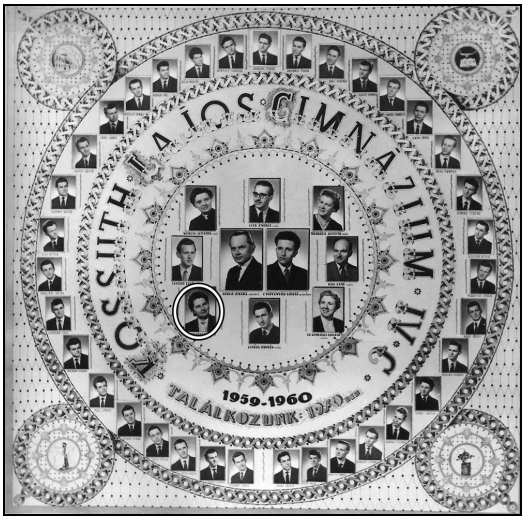

Az 1960-ban végzettek tablóján

Prof. emeritus dr. Kiss Attilát különórán németre tanította dr. Szilágyiné, Piroska néni. Erre az időre emlékszik még mindig vissza a professzor nagy tisztelettel, mert azt a tudást, amit tanárnőjétől kapott, egyetemistaként és később is kamatoztatni tudta. Az NDK-ban járva nem okozott gondot neki, hogy az ottani diákkutató munkába bekapcsolódjon, vagy, hogy német nyelven jelentessen meg tudományos cikkeket.

A kossuthos diákok akkor a város legjobbjai közé tartoztak, de az is tudott volt, hogy a diákcsínyek elkövetésében is „jeleskedtek”.

Vígvári Zsolt kossuthos öregdiák egy diákcsínyről szóló írásából*:*

„1957-ben a II. c jó képességű, de mindenre kapható osztály volt. Az osztály vagányabb tanulói már cigarettáztak, mindig volt nálunk dohány meg hozzávaló cigarettapapír és cigaretta hülzni (a papírhüvely, amibe tölteni lehetett a dohányt). Ez kezdetben szűrő nélküli volt, később már vattás szűrővel is árulták. Ezzel olcsóbban jött ki az ember. Egyik szünetben valaki kitalálta, hogy ha a hülzniből egy kicsit kihúzzuk a vattát, megnyálazzuk és feldobjuk a plafonra, odaragad. Kis idő múlva az osztályterem mennyezete olyan lett, mint egy sündisznó. Természetesen a katedra fölött volt a legtöbb...

Piroska néninek volt ez után órája. Bejött, s az osztály fokozódó kuncogásba kezdett. A tanárnő könnyen kiolvashatta a felnéző szemekből, mi is a derű tárgya.

– *Ki volt az, hetesek?*

Minthogy mi, Zalai és Vígvári voltunk a soros hetesek, nekünk kellett számot adni a dologról.

– Hm, izé, nem tudjuk.

– *Ilyen nincs!!! Kik voltak?*

– Hááát, szóval mindenki.

– *Nem, tessék megnevezni az elkövetőket!* – így Piroska néni.

Csak álltunk ketten és toporogtunk, nem voltunk képesek bemondani a neveket.

– *Na, jó! Majd az igazgatói szobában többet fogtok beszélni erről az otromba dologról. Tessék leszedni mindent onnan!*

Mi ketten rohantunk valami hosszú eszközért, hogy lepiszkálhassuk a plafonról a hülzniket. Feszült egy óra volt, kínos felelések, a kihívottak kemény »gyötrése« következett. Aztán a dolgot lassan belepte az idő, folytatása egyelőre nem lett.

Én külön németórára is jártam Piroska nénihez, s amikor délután találkoztunk, már előre kezdett kiverni a víz. Mi lesz? Képtelen lettem volna azokat a neveket pontosan felsorolni, tehát az egész osztály.

Ő nem szólt semmit, kikérdezte a szavakat, feladta leckét, majd óra végén a következőket mondta lassan, nyugodtan, hogy súlya legyen a mondanivalójának:

– *Bár nem mondtál valótlant, de mint hetes, felelős voltál mindenért. Holnap az osztálynak megmondod, szerezzék be, és olvassák el Karinthy Frigyes: »Röhög az egész osztály« című írását. Ki fogom kérdezni! Ami pedig téged illet, ha eddig nem voltam szigorú németórán, mostantól ha egy kicsi hibát ejtesz, az igazgató előtt találod magad az események minden felelősségével, természetesen a hetestársaddal együtt.*

Így történt meg a »hülzni«-ügy, én meg tanultam a németet, mint egy gép. Hála Piroska néni »büntetésének« ma, ha csak egy stampedli Jägermeistert iszom, akár tájszólásban is beszélek németül.

Ma, 72 éves öregdiák-fejemmel azt tudom mondani, Szilágyiné Piroska néninek volt kritikája, önkritikája, s mindaz, ami egy kiváló pedagógusnak szükséges.”

A Felsőfokú Tanítóképzőbe kerülve gyakran járt tanítási gyakorlatokra, Elsősorban az anyanyelv védelméért és a szép magyar beszédért szólt, vagy harcolt. Volt tanítási gyakorlatokat vezető kolléganőm, *dr. Barabásné* még mindig emlékszik arra az első osztályban történt esetre, amikor Piroska néni megállította a tanítást azért, mert a kistanító a „partvis” szót használta a kefeseprű helyett. Az óraelemzésen azzal ment el

legtöbb idő, hogy a tanárnő próbálta megértetni a hallgatókkal, mennyire fontos a kisiskolásoknak, hogy elsősorban magyar szavakat sajátítsanak el. Szabolcs fia megerősítette ezt a tényt, édesanyja nyugdíjas korában ült a rádió mellett, és feljegyezte azokat a hibákat, amelyek elhangzottak, s figyelmeztette őt, aki akkor éppen a Magyar Rádió varsói tudósítója volt.

Muresán Istvánné Kovács Mária (Szeged) a Felsőfokú Tanítóképzőben találkozott dr. Szilágyiné Piroska nénivel:

„Amikor a tanárnő hallgatói lettünk, már rendelkeztünk némi tanítási gyakorlattal, de rá kellett jönnünk, mennyi mindent nem tudunk még. Szilágyiné nagy tudású, határozott egyéniség volt, aki sokat adott nekünk, de tőlünk is megkövetelte, hogy a tőlünk telhető lehető legtöbbet nyújtsuk. Rendkívül pontos, lelkiismeretes munkára tanított minket, amiben elsőként ő mutatott példát.

Minden egyes gyakorló tanításunkat tökéletesen előkészítette, és a felkészülést tőlünk is megkövetelte. Még a tanítási tervezetünk írásbeli formáját is megszabta, ami nem öncélú volt. (Pl. ún. »tanító írással« kellett írni, ami biztosította azt, hogy a majdan betűket tanítók jól és helyesen ismerjék ezeket.)

A tanítás utáni megbeszéléseket lényegre törő kérdésekkel irányította. Ezért a gyakorlótanítás nem »letudott« feladat volt, hanem hasznos tudnivaló későbbi munkánkban. Ezt tapasztaltuk a hospitálások előkészítésében és az utána benyújtott írásbeli dolgozat elemzésében is. Zárkózott, de nem elutasító személyiség volt. Szívesen segített a hozzáfordulóknak problémájuk megoldásában. Gazdag tudásanyagából minél többet akart adni nekünk. Arra törekedett, hogy ezt átadva egy újabb tanító nemzedéket neveljen. Sokan szakosodtak, s tovább tanultak. Én megmaradtam tanítónak, mert szerettem, s hivatásnak tekintettem a munkámat."

Horváth László szintén a Felsőfokú Tanítóképzőbe járt az 1960-as évek elején. A kötelező félévet Vámosatyán töltötte tanítással, majd 40 évig tanított Urán, s ő lett a „mesélő tanító bácsi".

A Szilágyi házaspár tanította őt hallgató korában, s kisregényeiben (*Vámosatya 1964; 40 év Ura)* meg is emlékezik róluk: „Ami a Szilágyi pedagógus házaspárt illeti, őket egy volt diák szemén keresztül láttatom s mutatom be. Ez nem von le semmit abból, hogy valóban igazi pedagógusnagyságok, a tanítók tanítói voltak. Piroska néni valójában egy kemény tanár volt, de felelősséggel oktatta az anyanyelvünket, sok-sok érdekességgel fűszerezve… Bűbájos mosolyával mindent el tudott érni. Mindent! Még a keménységet is lokalizálni tudta ezzel. Béla bácsi pedig… Ó, ő igazi nagyapósan oktatott és ez egyfajta bensőséget eredményezett. Hasonló teljességgel, mint mikor egy nagyapó a térdeire veszi unokáját, és csak mesél, mesél. Egyszóval nagyon élveztük előadásait. Népművelést adott elő, amiről akkor még nem is gondoltuk, milyen sok hasznát vesszük ezekbe a kis falvakba kikerülve. Jómagam átvettem a Béla bácsi stílusát kissé, mert én lettem a »mesélő tanító bácsi« az iskolában."

Dr. Szilágyi Béla bárhol, bármilyen beosztásban volt, mindig segített: igazgatóként kollégáinak, szakfelügyeleti látogatásokon, vizsgákon a hallgatóknak – megértetni velük, hogy a falusi tanító egyben népművelő is, s nem szabad, hogy engedjék elkallódni a falvakban olykor fellelhető „mesemondó krónikásokat".

A házaspár oktató-nevelő munkája eredményes volt, jó szívvel emlékeznek rájuk a már ősz hajú tanítványok, példaként emlegetik őket, akik szinte mindenkor mindenüvé együtt mentek és jöttek, annyira összetartoztak.

Forrás:

- Szilágyi Szabolcs *Visszapillantó tükör* c. regénye, visszaemlékezései
- Muresán Istvánné levele
- Horváth László írása
- Beszélgetés volt kollégákkal
- Vígvári Zsolt, nyíregyházi kossuthos öregdiák története

Fiuk, Szabolcs volt osztálytársa,
RAFFAY ZOLTÁNNÉ
Nyíregyháza

(A szerk. megjegyzése: az arcképvázlatokat – a szokástól eltérően – összevontan közöljük a szerző és a házaspár gyermekének külön kérésére. A két életút emberileg és szakmailag valóban összefonódott, s áttekinthetőbbé tette az emlékezést.)

SZILÁGYI PÉTER (Berettyóújfalu, 1954. május 28. – Berettyóújfalu, 2013. május 30.): trombitatanár, karmester, zeneiskolai igazgató

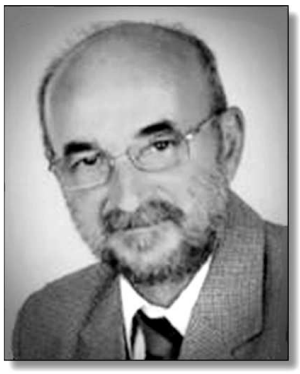

A Sebes-Körös melletti kis bihari faluban, Körösszakálban töltötte felejthetetlen gyermekéveit, ahová mindig visszatért, sokszor csak úgy – kimondatlan céllal –, emlékeket viszontlátni és erőt meríteni azokból. Apai és az anyai nagyszülei is itt éltek, hívő emberek voltak. Édesapja Szilágyi Péter 1986. évi nyugdíjazásáig tanácsi tisztviselő volt, és mellette nagy odaadással vezette a baptista gyülekezet fúvószenekarát és énekkarát. Édesanyja, Hodosán Juliánna óvodai dajkaként dolgozott, s Péteren, a legfiatalabbon kívül két gyermeket nevelt: Gabriella tanítónő, Pálma kürtművész lett.

Óvodásként is boldog gyermek volt Péter, mert ott is édesanyjával lehetett. Szerette a csoport minden tagját, szívesen vállalt szereplést, különösen verseket szeretett mondani, és énekelt akár egyedül, akár testvéreivel vagy a többi óvodással. Figyelmes, szeretni való kisfiú volt, akire mindig lehetett számítani.

Az iskolai tanulmányait is Körösszakálban kezdte 1960-ban. Büszke és vidám volt, hogy ő is mehetett a nővéreivel az iskolába. Jól tanult, szerette a tanítóit és iskolatársait. Uzsonnáját is megosztotta a többiekkel. Verselt, énekelt, és édesapjától hangszeren is tanult. Ezt a feladatot is komolyan vette.

Megjelent egy új hobbi: a foci. Imádta rúgni a labdát, jó csapatjátékos volt. A szülők látták gyermekeik zenei tehetségét, és egy merész lépésre szánták el magukat. 1965-ben Debrecenbe költöztek, és így a gyerekek járhattak zenei képzésre.

Péter a Fazekas Mihály Általános Iskolában kezdte meg az 5. osztályt, és mellette a Simonffy Emil Zeneiskola tanulója is lett, ahol trombitatanára Tőzsér József volt.

Zenei elfoglaltsága egyre növekedett, az egyéni órák mellett bekerült az úttörőzenekarba is. A virágkarneválokon sokszor láthatták a fanfárosok között. 14 éves korára már határozottan tudta, hogy az ő élete a zene lesz. Középiskolai tanulmányait a zenei szakközépiskolában kezdte el. Jól választott, jól tanult, de maradt ideje a focira, és sokat tett az iskola közösségéért is.

A Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolában érettségizett, s a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézet Debreceni Tagozatán folytatta tanulmányait, ahol 1976-ban trombitatanári diplomát szerzett. Már főiskolásként félállásban tanított a berettyóújfalui Városi Zeneiskolában, ahová több alkalommal hívták az úttörőzenekarba kisegíteni.

A diploma megszerzése után 1976-77-ben Nyíregyházán töltötte le sorkatonai szolgálatát katonazenészként. Ezután útja Biharba vezetett vissza, s 1977-től haláláig a ***Berettyóújfalui Állami Zeneiskolában*** dolgozott. Vidám, kedves, de szigorú, sokat követelő tanár volt, aki 1977-től a Berettyóújfalui Művelődési Központ Ifjúsági Fúvószenekarának a karmestere lett. 1979-től 1990-ig a helyi pedagógus kórust is ő vezette, s néhány év alatt a település kulturális életének egyik meghatározó egyéniségévé vált.

Nem feledkezett meg az önképzésről sem. 1980 és 1984 között a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiegészítő szakát elvégezve karmesteri diplomát szerzett.

1978 óta nős, felesége Palcsik Irma zenetanár. Gyermekeik: Péter (1979), Balázs (1981).

A család nagyon sokat jelentett neki, mindig talált időt arra, hogy közös programokat szervezzen fiaival, unokáival.

A feladata egyre növekedett: 1983-ban megválasztották a zeneiskola igazgatójának, így már nemcsak a saját tanszakáért, a zenekarért, hanem az intézmény egészéért felelős lett. Igaz hittel, nagy szeretettel és fáradhatatlanul végezte komplex tevékenységét.

A zenekart következetes, kemény munkával egyéni, „Szilágyi Péter-féle módszertannal” építette fel úgy, hogy az egymást követő nemzedékek folyamatosan kiválóan teljesítettek, s

számtalan sikerrel írták be magukat a magyar amatőr fúvószene legjobbjai közé.
Már 1981 óta folyamatosan készültek a zenekarral rádiófelvételek, amelyre az egész város készült, voltak, akik a stúdióban biztatták őket, voltak, akik a várostáblánál fogadták a hazatérő zenekart. Nagyon büszkék voltak rájuk.
Számtalan hazai és nemzetközi megmérettetésen és vendégszereplésen vettek részt.

Néhány kiváló eredményük és vendégszereplésük:
– 1981 – Nyíregyháza „Arany Lant" Diploma
– 1983 – Neerpelt (Belgium) kitüntetéses első hely (Summa cum laude)
– 1984 – Budapest KISZ-díj
– 1984 – Rostock – Keleti-tengeri Fesztivál-díj a legjobb kortárs zenemű tolmácsolásáért
– 1984 – Kiemelt Arany Diploma (minősítés)
– 1985 – Kerkrade (Hollandia) első díj
– 1985 – Zánka úttörőváros különdíja
– 1987 – Karlsruhe (NSZK). Kiemelt első hely
– 1989 – Valencia (Spanyolország) III. helyezés
– 1990 – Moszkva I. díj (ifjúsági kategóriában)
– 1991 – Gyula, Erkel Diákünnepek I. helyezés
– 1991 – Buchen Odenwald (Németország) EUROTREFF MUSIK Fesztivál. A legjobbakként zárták a gálaműsort, és örökös meghívottként még 15-ször szerepeltek Németországban ezen a fesztiválon
– 1993 – Pamplona (Spanyolország) vendégszereplés
– 2000 – Budapest „Művészetoktatás 2000" I. Összművészeti Fesztivál nyitó előadása az Erkel Színházban
– 2001 – Lubartow (Lengyelország) Fúvószenekari Fesztivál
– 2005 – Mirandola (Olaszország) vendégszereplés
– 2007 – Berettyóújfalu „Kiemelt arany" (minősítés koncertfúvós és szórakoztató show kategóriában)
– 2008 – Breszt (Fehéroroszország) vendégszereplés a „Klasszikus zenei esték" című rendezvénysorozatban, ahol a profi előadók között szerepeltették őket kiváló teljesítményükért
– 2011 – Breszt (Fehéroroszország) vendégszereplés
– 2012 – Berettyóújfalu: A Világ Fúvószenekari Szövetségének diplomáját kapta a 45 éves Ifjúsági Fúvószenekar
– 2013 – Breszt (Fehéroroszország) vendégszereplés

Maga Szilágyi Péter mindig szerényen, visszafogottan beszélt munkájáról, akár a zeneiskoláról, akár a zenekaráról vagy a közéleti tevékenységéről volt szó. Egyéni növendékei révén többször kapta meg a legjobb felkészítő tanárnak járó díjat, volt „Érdemes Társadalmi Munkás", Szocialista Kultúráért-díjas lett, „Kiváló Pedagógus" lett 1982-ben. Kiváló munkáért díj tulajdonosa 1987-ben, 1992-ben Berettyóújfalu Városért kitüntetést vehetett át. 2002-ben Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt birtokosa lett, amelyre az egész magyar amatőr fúvósvilág nagyon büszke volt.
2011-ben „Artisjus" díjat kapott, aminek nagyon örült, hiszen a 35 év alatt mindig műsorra tűzte a kortárs zeneirodalom darabjait, 2012-ben 35 éves kiváló karmesteri tevékenységének eredményeként átvette a Világ Fúvószenekari Szövetségének diplomáját, s 2013-ban már a kórházban vette át a város „Fehér Istvánné-díj" kitüntetését kiváló pedagógiai munkásságáért.

Szilágyi Péter nevét és a berettyóújfalui Ifjúsági Fúvószenekar kiváló teljesítményét egész Európában ismerték Moszkvától-Baden Badenig, Pamplonától-Nagyváradig, Magyarország sok nagyvárosában, a történelmi Bihar minden kis településén is.
Több zeneiskolai hagyománnyá váló eseménynek volt kezdeményezője: pl. „Az Év Hangszerese", tanári hangverseny, karácsonyi koncertek, népdaléneklési verseny stb.

A közéletben is szívesen vállalt feladatot, független jelöltként tagja lett 1990-ben a helyi képviselőtestületnek, 1994-től két cikluson keresztül tagja volt a Magyar Köztársaság parlamentjének mint egyéni körzetben nyert országgyűlési képviselő. 1990-től tagja volt a Zeneiskolák Országos Szövetségének.
A helyi önkormányzati választáson 2002-ben és 2006-ban is nyert. 2002-ben megválasztották alpolgármesternek, de lemondott, és inkább a tanítást választotta. 2010-től külső tagként dolgozott az Oktatási és Kulturális Bizottságban.
Véleménye mindig mérvadó, őszinte és előremutató volt. Tanítványait szerette, életük ala-

kulását figyelemmel kísérte. A szülők segítségével több Ifjúsági Fúvószenekari Fesztivált rendeztek Berettyóújfaluban, ahol szakmai konzultációkkal is segítette más zenekarvezetők munkáját.

Évtizedeken keresztül egyik meghatározó tanára volt az amatőr fúvóskarmester-képzésnek, több éven keresztül Berettyóújfalu adott otthont az országos karnagyképző tábornak, s a vezénylési gyakorlatot Szilágyi Péter tanította saját zenekarával. Rendszeresen járt zsűrizni versenyekre, minősítésekre.

Sokszor sok helyre hívták tanítani, zenekar élére, igazgatónak, de ő maradt Biharban, Berettyóújfaluban, ahonnan egy szabad félórájában „elszökhetett" szeretett kis falujába vagy a Sebes-Köröshöz újraélni a régi emlékeket. Fontosnak tartotta, hogy minden elvállalt szereplésen – legyen az Biharban vagy a megye, az ország bármelyik településén – kiválóan teljesítsen a zenekar, 120%-os legyen a felkészülés, hogy a szereplésen 100%-ot tudjanak mutatni.

Szilágyi Péter az egyik vele készült interjúban így beszélt a szakmai munkáról: *„…a zene sok mindenben hasonlít a sporthoz. A végső eredményhez rengeteg energia befektetésére, rendszeres »edzésre«, gyakorlásra, szinte aszkétikus lemondásra van szükség, már ami az életmódot illeti. De ez az, ami a végső produktumnál nem látszik… Az elért pályadíjakon, sikereken pedig a zenekar és a karmester egyaránt osztozik."*

A munka, a kiválóra minősített iskolája, a 35 éve általa irányított zenekara adott neki a hétköznapokban mindig megújuló erőt, lelkesedést. Még szervezte a 2013. március 15-i esztári és berettyóújfalui szereplést, de a rendkívüli hóesés miatt március 14-én délután felhívott, hogy félti a gyerekeket, megfáznak, s a hangszerek sem fognak jól szólni, talán le kellene mondani a szereplést, és – halkan, mellékesen hozzátette – én sem érzem olyan jól magam. S aztán szörnyű gyorsasággal peregtek az események: Debrecen után a berettyóújfalui kórház következett. Itt még volt egy pici remény, de szervezete pihenni vágyott, s 2013. május 30-án szerettei körében 59 évesen elhunyt.

Pócsné Boros Magdolna (volt Jávor Jánosné), egykori biharkeresztesi pedagógus így emlékezik: „Szilágy Péter karnagy úr nemcsak a fúvós hangszerek mestere volt. Ő az emberi lélek húrjain is varázslatos dallamokat játszott. Hencidán az őszi bihari idősek találkozóján zenekarával elfeledtette velünk testi és lelki terheinket. Vidám, játékos műsorába bevonta a hallgatóságot is, megénekeltetett minket, szállt a dal a kis falu utcáin: *Mért nincs minden lánynak kút az udvarába'?…*
Ha egy közösségről volt szó, ő mindenkor szolgálatkész volt. Amikor Gáborjánban 50 éves általános iskolai találkozóra gyűltünk össze mi, vén diákok, minket is köszöntött a szép muzsika. Biharkeresztes május 1-jén nagyon sokszor kelt zenés ébresztőre. Nemzeti ünnepeink alaphangulatát az őáltala vezényelt indulók határozták meg. Mint közösségi ember szívén viselte mások gondját-baját, mindenkinek segített. Aki csak ismerte, tisztelte, becsülte és szerette szerény, kedves személyiségét."

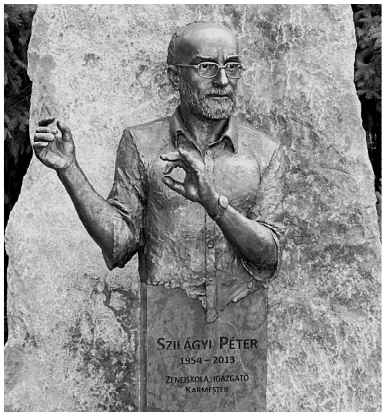

A hálás tanítványok, szülők, a család, ismerősök, barátok és tisztelők közadakozásból emlékművet emeltettek neki, melyet halálának első évfordulóján avattak fel a zeneiskola kertjében.

Forrásmunkák:

- Testvére visszaemlékezése
- A család által közreadott életrajzi adatok
- A berettyóújfalui Bihari Hírlap zenekarra és a karmesterre vonatkozó cikkei
- Gyuláné Kathi Ilona: A berettyóújfalui Ifjúsági Fúvószenekar története című könyv

GYULA FERENCNÉ
a „Fúvószenekarért" Alapítvány elnöke
Berettyóújfalu

SZLOSZJÁR EMÍLIA (Szarvas, 1946. augusztus1. – Szarvas, 2006. március 31.): francia-orosz szakos középiskolai tanár

„»Mademoiselle Emilie« – mintha egy tizenkilencedik századi nevelőintézet csipkefinomságú, halkan tovalibbenő francia nyelvtanárnője tett volna időutazást közöttünk az 1970-es évek közepén a szarvasi gimnáziumban. Az akkortájt rendszeresített szalagos magnetofonról Edith Piaf örökzöld sanzonjai segítettek gyakorolni a beszédértést, mi pedig annyira szerettük volna érteni a tanárnő pergő párizsi nyelvjárással elmesélt sorbonne-i diákélményeit, hogy még a szorgalmasabb tanulásra is hajlandók voltunk, csak nehogy lemaradjunk valami érdekes részletről. Olyan volt ő nekünk, mint kicsi ablak egy nagyon távoli világra… Kíváncsiságot ébresztett, friss levegőt engedett ránk. Elvitathatatlan helye van a nagy hírű vajdás tanárok tekintélyes sorában” – így emlékezik *dr. Melis János*, Szarvas város jegyzője, aki 1974 és 1978 között volt vajdás diák.

Valahogy így él volt diákjainak, kartársainak emlékezetében is Szloszjár Emília tanárnő.

Szüleinek, Szloszjár Ferencnek és Petrov Emíliának egyetlen gyermekeként nevelkedett. A városi emlékezetben még él a II. külkerületben a Körös-gátig futó Petrov-féle bolgárkertészet képe. Ennek a területén ma is áll a kúriaszerű épület, mely színtere volt Emike teljes életének. Születésekor édesanyja ebben a kertészetben dolgozott családtagként; édesapja a város közkedvelt férfifodrásza volt, az 50-es évek elején egyik alapítója a Plastolus Ipari Szövetkezet elődjének. Idővel édesanyja is a szövetkezet dolgozója lett mint doboz- és tokkészítő.

Emike az 1. számú Általános Iskola nyolcadikosaként végzett 1960-ban. Keresztlánya, Szloszjár Edit őrzi az okleveleket, amelyek évről évre tanúsítják Emike kitűnő tanulmányi eredményét, példamutató magatartását; zeneiskolai képzését zongora tanszakon (szintén jeles vizsgaeredménnyel); első helyezettségét járási és megyei orosz nyelvi versenyeken.

Tanulmányait a szarvasi Vajda Péter Gimnázium orosz tagozatú, mezőgazdasági gyakorlati tárgyú osztályában folytatta, úgynevezett 5+1-es képzésben. (Tagja volt az iskolában 1960-ban alakult Ifjúsági TSZ-nek.) Osztályfőnöke Árvai Pál (akiről szintén e kötetben emlékezünk meg), orosztanára Garai László, franciatanára Gasztonyi József volt.

Az évkönyvek tanúsága szerint minden évben könyvjutalomban részesült kitűnő tanulmányi eredményéért, valamint kiváló orosz szakköri munkájáért. Miniszteri dicsérő levelet kapott két alkalommal is az orosz Középiskolai Tanulmányi Versenyen elért eredményéért. Gimnáziumi tanulmányait 1964 júniusában kitűnő érettségivel, a gyakorlati foglalkozást „szántóföldi növénytermesztési gépész” szakmában „kiváló” eredményű minősítő vizsgával zárta. Az ugyanebben a hónapban kelt, a Békés Megye Tanácsa Végrehajtó Bizottságának Művelődésügyi osztálya körpecsétjével hitelesített oklevél szerint *Kitűnő Tanuló* érdemérem viselésére jogosult.

1964-től 1969-ig a szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának francia-orosz szakos hallgatója volt. Vörös diploma tanúsítja középiskolai tanári végzettségét. 1970. április 4-én „Egyetemi tanulmányai során elért kiváló eredményének és példamutató munkájának elismeréséül” a „Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa által alapított *Felsőoktatási Tanulmányi Érdemérem*”-mel tüntette ki a Művelődésügyi Miniszter.

1969-ben mint tanár tért vissza felnevelő iskolájához, a ***Vajda Péter Gimnáziumhoz***, és dolgozott ott 2002-ig, nyugdíjba vonulásáig. Teljes odaadással, fegyelmezetten, pontosan végzett minden rábízott és „megtalált” munkát: a tanítást, az osztályfőnökséget, a vetélkedők szervezését, az idegen nyelvi karácsonyi műsorok rendezését, a tanulók felügyeletét az őszi munkaként végzett egyhetes szőlőszüreteken; az iskolai évkönyvek szerkesztését, a jubileumi példányokban megjelent „Alapítványok, ösztöndíjak, jutalmak” cikkek megírását, az archív fotók rendezését; az Öregdiákok Körének vezetőségi tagjaként a nyugdíjas kollégák karácsonyi köszön-

tését; szülei és távolabbi rokonainak ápolását; kertjük gondozását, virágok szaporítását.

Ahogy a tanulásban, úgy a tanításban is magas elvárással volt maga iránt. A szigorúan vett nyelvtanításon túl sokat tett az orosz és francia kultúra megismertetéséért is.

A franciát ugyan kevesen választották az iskolában az angol és a német nyelv tanulási lehetősége mellett, de Emike a kis merítésből is nevelt versenyzőket. Egyikük, *Hódsági Ferenc* (1986-tól 1990-ig a Vajda Péter Gimnázium tanulója) így ír Emikéről Nápolyból, ahová munkája köti:

„Állandóan ugyanúgy: feltűnt a folyosó végén, a hóna alatt a kezében a napló, papírok, fénymásolatok és dinamikus léptekkel közeledett az osztályterem felé. Egyszerűen – gyakran kardigánban, úgy emlékszem, néha élcelődtünk is rajta, éretlen gyerekek – volt felöltözve, mégis kifogástalanul mindig, haja hátrafogva, nagy, kerek, ódivatú szemüveg: olyan volt, mintha valahonnan a múltból vagy valami novellából lépett volna elő. Az ember ilyennek képzeli el »a Tanítónőt«. Nem emlékszem olyan esetre, hogy a hangját emelnie kellett volna rosszallóan, esetleg mosolyogva és a fejét csóválva fegyelmezett, törékeny termetével mégis tökéletesen uralta az osztályt. Lelkiismeretes, óriási munkabírású pedagógus volt.

Létezett ez a »szerelmes« típus, és ők mindig nyelvtanárok voltak: azok, akik imádták a nyelvet és a mögötte rejlő kultúrát. Akik párás szemmel beszéltek a bagettről vagy a sans culotte-okról, mesélték a párizsi élményeiket, és szervezték fáradhatatlanul a buszt a Loire-menti kastélyokhoz. Emike néni ilyen volt: ezerkilencszáznyolcvankilencben a nagy francia forradalom kétszázadik évfordulójára a Francia Intézet által szervezett versenyen harmadikok lettünk, két francia tannyelvű budapesti gimnázium mögött!

Talán nem is mi, hanem ő. Fénymásolta nekünk Sieyès abbé röpiratát, csak úgy fújtuk a harmadik rendet. A francia nyelvnél semmit nem szeretett jobban. Esetleg az orosz nyelvet!

Azt hiszem, engem kedvelt, jó tanuló voltam, és a francia nyelv imádatával megfertőzött. Én szerettem és tiszteltem őt. Lehet, hogy tudta, de lehet, ez nem is volt fontos neki. Sajnos, a sors és a történelem méltánytalanul bánt vele, a volt tanítványok és munkatársak megbecsülésén túl sokkal több elismerést érdemelt volna, erről meg vagyok győződve. Magam – biztosan sok társammal együtt – büszke és hálás vagyok, hogy Szloszjár Emília tanárnő diákja lehettem."

A legjobb versenyzőkön túl is sokan áldották őt maximalizmusával együtt, amikor felsőfokú tanulmányaikban vagy munkavállalásukban jelentett előnyt a francia nyelv megbízható ismerete.

„Kissé csalódott voltam, amikor gimnáziumba kerültem, és az évnyitón kiderült, hogy a német tagozaton nem az angol lesz a második idegen nyelv, hanem a francia. Utólag nagyon örülök, hogy így alakult, és hálás szívvel gondolok vissza a középiskolai franciaórákra, amelyeken Emike néni kellő szigorának köszönhetően elsajátíthattam a francia nyelv biztos alapjait. A nyelvtanítás mellett Emike néni nagy figyelmet fordított arra is, hogy felkeltse az érdeklődést a francia kultúra és művészet iránt, s a franciaországi szokásokat is megismertesse diákjaival. Amikor az egyetemen választhattam, melyik országban szeretnék ösztöndíjasként továbbtanulni, egyértelmű volt a döntés: Franciaország." – emlékezik *Varga Júlia* építész, várostervező, 1992-től 1996-ig vajdás diák, aki egy évig Erasmus-, egy évig a francia kormány ösztöndíjával tanult, majd három éven át Marseille mellett, Bandolban, egy neves építészirodában dolgozott.

Valastyán Ildikó (1981-től 1985-ig vajdás diák) visszaemlékezése:

„Emi néni életem egyik meghatározó egyénisége volt tanárként és magánemberként is.

Velünk, diákokkal szigorú és következetes volt, ugyanakkor átadta nekünk egyik legnagyobb kincsét : a francia nyelv és kultúra szeretetét. Óráin gondolatban elutaztunk Párizsba, metrójegyet váltottunk, szállodai szobát foglaltunk, étteremben ebédeltünk, sétahajóztunk a Szajnán – és mindezt franciául. Eleinte döcögve, később egyre folyékonyabban. Átsegített a nyelvtani buktatókon, csiszolta a kiejtésünket, tanulmányi versenyekre járt velünk, és többünket felkészített a nyelvtanári pályára, mindezt fáradhatatlanul, szakszerűen és nagyon sok szeretettel. Merci!

Már 25 éve élek és dolgozom francia nyelvterületen. Ha a nemzetiségem felől érdeklődnek, európai állampolgárnak vallom magam. Gyermekeim ugyanolyan jól beszélnek magyarul, mint franciául, erre büszke vagyok. Amikor fiatalabb éveimről kérdeznek, mesélek nekik Emi néniről is…"

Emike szívvel lélekkel terjesztette az orosz kultúrát is. Erre látott lehetőséget a „Ki tud többet a Szovjetunióról?" vetélkedőkre való felkészítésben. *Tóthné Lipták Erzsébet* (1972-től 1976-ig a VPG diákja) e vetélkedőn találkozott Emikével, s tapasztalta meg feltétlen segítő szándékát:

„Most április van. Gyönyörűen virágzik és illatozik kertem egyik ékessége, a dupla fehér orgonafa. Fa, egyenes törzsű, nem bokor. Olyan egyenes, mint akitől kaptam, mint akire minden tavasszal emlékeztet. Egykori gimnáziumi tanárom, majd kollégám volt az ajándékozó: Szloszjár Emília.

Milyen emléket őrzök Emikéről – mert megengedte, hogy így szólítsam – az orgonán kívül? Diákkoromban francia nyelvet tanított nekem második idegen nyelvként. Orosz tagozatos voltam, szerettem a nyelveket, de a francia tanulása rengeteg energiámat elvette, hiszen Emike mindent csak 100%-osan fogadott el. Köztes állapot nem létezett: vagy megtanultuk a szavakat, szabályokat tökéletesen, hogy tudjunk társalogni, vagy délutáni felzárkóztatásokra kellett mennünk. Maximalizmusa hihetetlen tudással párosult: a francia irodalom, zene és művészetek kiváló ismerője volt. Századik óránkon nagyon meglepődtünk, amikor a tipikus francia süteménnyel, a savarin-nel ajándékozott meg bennünket, és felszabadultan mesélt párizsi élményeiről. Sajnos, elkövettem azt a hibát, hogy harmadikos gimnazista koromban »leadtam« a franciát, és helyette a történelmet választottam fakultatív tárgyként, így kapcsolatunk megszakadt. Később, az egyetem elvégzése után Sarkadon tanítottam két évig, és ezen időszak alatt, mint »ellenfelek« rendszeresen találkoztunk a »Ki tud többet a Szovjetunióról?« vetélkedőkön. Sohasem a legyőzendő ellenfelet látta bennem és csapatomban, hanem a kezdő kolléganőt, akit jó tanácsokkal látott el a felkészülést illetően. Amikor hazakerültem egykori iskolámba tanítani, Emike »szárnyai alá vett«, mentorált. Legendás volt következetessége, igényessége. Tanórán kívüli munkájának, felkészülésének szentélye a második emeleti »nyelvi butik« volt, ahol könyvek, lemezek, folyóiratok, feladatlapok sokasága között dolgozott. Igen, ő mindig dolgozott. Sohasem ment felkészületlenül az óráira. Talán ez az alaposság, a munkája iránti alázat vívta ki tiszteletemet. Emberileg akkor kerültünk egy kicsit közelebb egymáshoz, amikor a nyugdíjazása előtt pár hónapig a kollégiumban dolgoztunk együtt. Felszabadultan, ugyanakkor szomorúan mesélt kertjéről, virágairól, amiket annyira szeretett, de ápolásuk már meghaladta az erejét. Nehezen fogadta el a felajánlott segítségemet. Néhányszor vihettem neki vizet a Körös-közeli tanyába. Akkor kaptam a dupla fehér orgonát, amely azóta minden tavasszal gyönyörűen virágzik és illatozik."

Tanítványai sorsát figyelemmel kísérte később is. Büszke volt azokra, akik a segítségével elsajátított ismeretekkel boldogultak az életben. Büszke volt akkor is, amikor Komlósi Ildikó operaénekesnőt – akinek osztályfőnöke volt – Carmen szerepében látta a Szegedi Szabadtéri Játékokon.

1975-től 1992-ig az idegen nyelvi munkaközösség vezetőjeként igényes volt a kollégákkal szemben is. Mivel munkamódszeréhez és személyiségéhez tartozott fejlett vitakultúrája, és mivel *mindenről* határozott elgondolása volt, szívesen ütköztetett véleményeket nevelési és tanítási módszerekről a kollégákkal.

1989-től volt tagja a Franciatanárok Egyesületének.

Legfőbb kedvteléseként a szakmai továbbképzéssel egybekötött utazást nevezte meg a *Ki kicsoda? Szarvas 1990-2000* kiadványban. Többször töltött hosszabb időt a Szovjetunióban és Franciaországban is. Szórakozását a gyakori színház- és mozilátogatás, valamint a komolyzenei koncertek jelentették. Az itt szerzett élményeket szívesen megosztotta másokkal is. Sokat olvasott, és szenvedélyesen gyűjtötte a könyveket, albumokat, a hanglemezeket, szalagos kazettákat. Még betegen is örült a Chagall-kiállítás katalógusának.

Zárkózottságával, vitatkozó kedvével együtt megbecsültük. Nyelvi tudását (angolul is jól beszélt, értette a latin szövegeket, még az eszperantó tanulását is vállalta), tájékozottságát, tanulni vágyását nagyra értékeltük.

Én magam 1972-től voltam (matematika-fizika szakos) kollégája Emikének. Tiszteltem jobbító szándékát, munkabírását. Szerettem, ahogy ünnepi alkalmakkor gondosan ápolt hajzuhatagát kicsit másképpen fésülte, ahogy a divatot szolidan követő, igényesen választott ruhát öltött. Zárkózott volt. Az egy tantestületben töltött évtizedek alatt, sohasem beszéltük meg, de úgy gondolom, ő is szinte az emberi bűnök közé sorolta, ha valaki képességeinél, adottságainál kevesebbet nyújtott munkájában, megjelenésében. Egy jellemző képet őrzök róla emlékeimben, ahogy egy iskolai ünnepség alkalmával is megtalálta a munkavégzés lehetőségét. A hűvös, szeles tavaszi időjárástól nem zavartatva, melegen, de elegánsan öltözve, az iskola sarkánál, kis asztalkáról az évkönyveket kínálta eladásra az érkező vendégeknek.

„Gimnazistaként tudtunk egymásról, de ismeretségünket csak egy emlékezetes találkozásunktól számítom. Ötödéves magyar-orosz szakos egyetemistaként egyhónapos Kijevbe szóló ösztöndíjas utam utolsó napjait Moszkvában tölthettem. A Gorkij utcában sétálva szembetalálkoztam Emikével, aki ösztöndíjas évét töltötte ugyanitt. Magyar és még földim is! Nagyon megörültünk a találkozásnak. Attól kezdve jó kapcsolatot ápoltunk egymással. Nagy gonddal gyűjtött, tekintélyes példányszámú

könyv-, és hanglemeztárából szívesen kölcsönzött, és örült, ha megvitathattuk az olvasottakat.
Betegágyánál tett utolsó látogatásomkor az újonnan vásárolt Szolzsenyicin-kötetemről beszélgettünk.
Nem tudtuk, hogy akkor már utolsó napjait élte.
Különös az élet, egy nagy ívű pályát követhettem kezdetétől a befejezéséig" – így őrzi jó emlékei között Emikéhez fűződő baráti kapcsolatát *dr. Tímár Jánosné* kolléganő.

Dr. Kutas Ferenc kolléga nekrológjában pedig a következőket írta:
„Ahogy haladt az idő, lassanként minden ellene fordult. Rajongva szeretett édesanyja korán elment. Édesapja tartós ápolásra szorult. Munkája is »kiszaladt« alóla. A rendszerváltás lázában az orosz nyelv kihalt a középiskolákból, a francia pedig nem biztosította teljes foglalkoztatását. Utolsó aktív éveiben a nyolcévfolyamos »kicsiket« felügyelte délután. (Ezt is nagy gonddal végezte, a szabadidejük értelmes eltöltésére is odafigyelt.)
Amikor kiderült saját betegsége, halogatta a beavatkozást, mert tudta, édesapjának szüksége van rá. Amikor őt is elvesztette, már minden késő volt. A Körös-parti ház is teherré vált. A hatalmas kerttel nehezen birkózott. Szemének romlása megfosztotta legnemesebb szórakozásától, az olvasástól is. Csak a rádió maradt.
Betegsége utolsó fázisában megtapasztalhatta, hogy milyen sokan szerették."

Kitüntetései:
– Miniszteri dicséret (1977)
– Kiváló Munkáért (1985)
– Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2003)

A ránk és az iskolára hagyott virágai közvetlenül, kollégái, diákjai emlékei közvetetten őrzik emlékét.

Forrás:
- A család, a kollégák, tanítványok emlékezete
- Vajda Péter Gimnázium évkönyvei
- Ki kicsoda? Szarvas 1990-2000; 2000-2010
- Dr. Kutas Ferenc nekrológja (*Szarvas és Vidéke*)

Kollégája, MEDGYESI GYÖRGYI
Szarvas

SZOBOSZLAY GYÖRGY (Csernely, 1909. október 2. – Kazincbarcika, 1992. augusztus 23.): kántortanító, iskolaigazgató, általános iskolai tanár és igazgatóhelyettes, szakmunkásképző-intézeti szaktanár és igazgatóhelyettes

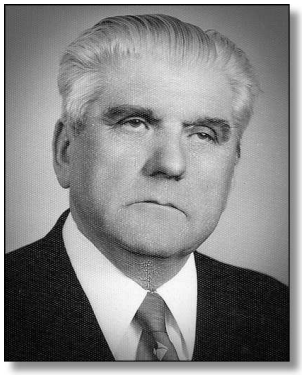

A Borsod megyei Csernelyben, egy palóc (barkó) faluban született a család ötödik gyermekeként, akit még két leánytestvér követett a sorban. Az apa, Szoboszlay Ferenc a helybeli földbirtokos, Sturman Lénárt kasznárja, az anya, Sarinai Gizella egy rimaszombati bádogosmester, Sarinai Ignác lánya. Mindkét családnak igen kiterjedt rokonsága volt/van.

Az elemi iskola négy osztályát szülőfalujában végezte, majd tanítója segítségével magánvizsgákat tett a polgári iskola osztályaiból. Már nagyon fiatalon az Ózd melletti Farkaslyuk szénbányájában dolgozott, mert keresetére szüksége volt a nagy családnak. A polgári iskola elvégzése után az egri érseki líceumban szerzett katolikus kántortanítói oklevelet 1929-ben. (A líceum középfokú tanítóképző intézmény volt.)
Még ebben az évben kinevezést kapott a Borsod megyei ***Felsőnyárád katolikus elemi népiskolájába***. A hatosztályos osztatlan iskolában egyedül tanított és látta el a kántori teendőket is. Volt olyan év, amikor a „lógósokat" (a még nem iskolaköteles kisebb testvéreket) és ismétlősöket is számítva, 73 gyerekkel foglalkozott.

1931-32-ben Egerben letöltötte a kötelező katonai szolgálatot. Felsőnyárádon nősült meg 1936-ban. Batta Lenkét, a már nyugdíjas felsőkelecsényi ref. lelkész, Batta József lányát vette el feleségül, aki a házasság kedvéért és férje állásának megtartása érdekében – nem kis megrökönyödést okozva elsősorban a helybeli

lelkész, de a falu lakói között is – áttért a katolikus hitre, és gyermekeit minden igyekezetével katolikusnak nevelte. Három gyermekük született: Ágnes (1938), János (1940) és Katalin (1943).

Kezdő tanítóként első tanítványaival

A tanítás mellett a falu leventeparancsnoka, majd Sajószentpéteren, az első bécsi döntés után pedig Rozsnyón volt járási leventeparancsnok. A második bécsi döntés után a miskolci 13. m. kir. Görgey Artúr honvéd gyalogezred hadnagyaként századparancsnoki beosztásban, tizenöt felsőnyárádi honvéddel együtt Kárpátalján áthaladva bevonult Észak-Erdélybe. Századával díszszemlén, Székelyudvarhelyen vett részt. 1942-től főhadnagy. 1944-ben Budapesten és Léván elvégezte a leventenevelő szakszolgálatos tisztek főtiszti tanfolyamát.

A II. világháborúban harcoló alakulatnak nem volt tagja, leventéivel együtt Sárospatakon, a felvidéki Tótmegyeren, Szencen keresztül az akkori magyar határig menetelt. Szencről egy nagy bombázás és a szovjetek közvetlen közelsége miatt 1945. március 31-én indultak Bazin irányába (ma Szlovákiában; Pezinok). A határ átlépése előtt a leventéit hazaengedte, hogy ne kerüljenek idegen földre, mert nyilvánvaló lett számára, hogy a németek katonai és munkaerőt akartak szerezni a német földre visszavonuló magyar alakulatokból. Az ausztriai, Bécs közeli Stockerauig visszavonulva végül Karlstiftnél esett szovjet fogságba 1945. május 10-én.
Hadifogolytáborban az Azovi-tenger partján, Taganrogban, illetve Moszkvában volt. Itt többek között a tusinói repülőtér betonozásánál dolgozott, de volt erdei- és gyári munkán, építkezésen is. Huszonhét havi hadifogság, összesen háromévi távollét után 1947. július 11-én tért haza a debreceni fogadótáboron keresztül Felsőnyárádra. Itt ötforintnyi gyorssegélyt kapott. A pénzérmét családja ma is őrzi a számukra nagy kézügyességgel készített ajándékokkal együtt. Hazamentette a karóráját és a fogságban írt, több kis kötetnyi naplóját.

Hazatérésekor – felmérve az anyagi lehetőségeket, tekintettel a három gyerekére is – szénbányában vállalt munkát. Hamar elbocsátották, mert a vezetőség attól félt, hogy a többi bányásznak esetleg beszél a Szovjetunióban szerzett tapasztalatairól. Az 1946/47-es tanévtől eredeti munkahelyén, a római katolikus elemi népiskolában tanított az egyházi iskolák 1948-as államosításáig. Ekkor igazgatói kinevezést kapott a két tanerős állami általános iskola élére. A fogságban szerzett nyelvtudására alapozva orosztanári tanfolyamokon (Székesfehérvár 1950, Nyíregyháza 1952) általános iskolai tanári oklevelet szerzett. A katolikus és református tanító az egyesített iskolában nem tudott együttműködni, ezért mindkettőjüket áthelyezték, Szoboszlay Györgyöt a közeli ***Dövénybe***. Innen hívták közismereti, de szakmai tárgyak oktatására is az MTH (Munkaerő Tartalékok Hivatala) ***kurityáni*** – a közbeszédben „Vajáriskolának” nevezett – ***szakmunkásképző intézetébe***, ahol később igazgatóhelyettes lett. Időközben a felsőnyárádi és a szuhakállói szénbányában vájárként is dolgozott, egy csapatban korábbi tanítványaival. Első kezelője volt az újdonságként érkezett F1-es fejtőgépnek. Innen visszakerült a szakmunkásképző intézetbe, ahonnan elküldték felsőfokú munkavédelmi tanfolyamra.

Utolsó aktív éveiben ismét a felsőnyárádi általános iskolában dolgozott felső tagozatos tanárként és igazgatóhelyettesként 1975-ös nyugdíjazásáig. Még érzett volna magában erőt a további munkához, ezért nem is vette jó néven a nyugdíjba küldést. Nyugdíjas éveiben több falubelivel együtt nyúltenyésztéssel foglalkozott.
A fogságban szerzett reumája egyre jobban kínozta, bottal is nehezen járt. Örömet két lány- és négy fiúunokája jelentett számára. Nagyon várt első dédunokáját már nem láthatta. Kazincbarcikán, a kórházban, felesége halála után tíz héttel – teljesen feladva az élni akarást – 1992. augusztus 23-án halt meg. Felsőkelecsényben, felesége szülőfalujában az Észak-Borsodban

még a 20. században is jellemző faragott fejfák őrzik közös sírhantjukat.

Egész életében közösségi ember volt. Tanítói kinevezésekor – a líceum által kitűzött feladatnak eleget téve – a rendelkezésére állt források segítségével megírta Felsőnyárád és benne a római katolikus egyházközség történetét. Tanulóit az iskolai tananyagon túl kertészeti, méhészeti ismeretekre is oktatta. Kezdő tanítóként tanulóival együttműködve a Frank kávé dobozaiban elhelyezett, a magyar és világtörténelem jelentős eseményeit, személyiségeit ábrázoló színes képeket gyűjtötte, és egy történeti szemléltető eszközön felhasználta. A szemléltető eszköz fél méter széles, több méter hosszú papírcsík volt, amelyen centiméteres beosztás felelt meg az esztendőknek.
A tanítás mellett ellátta a kántori teendőket. A temetéseken való közreműködéséhez, az alkalomra írt énekes búcsúztatóhoz Felsőnyárádon és az egyházközséghez tartozó filiákon annyira ragaszkodtak, hogy a temettetők az iskolák államosítása után a helyi párttitkár engedélyét is megszerezték, hogy az egyházi temetésen az egykori kántor bántatlanul közreműködhessen.

A katolikus ifjúságnak rendszeresen színdarabokat, népszínműveket tanított be. A színpadhoz háttérképet festett. Ez egyik oldalán egy búzamezős tájat, a másik oldalán egy falusi utcát ábrázolt. Ez a színpadi háttér éveken át szolgálta a később már nem felekezeti megoszlású, de még később is igen aktív nyárádi színjátszást. Az utolsó, általa betanított darab egy francia abbéról szólt, aki a gyónási titkot élete árán is hajlandó volt megőrizni. Mától visszatekintve a Mindszenty-per után kísérteties aktualitást kap ez a darabválasztás. A fiatal férfiaknak passiójátékot is betanított. Ezt az évről évre állandó szereplők a húsvéti ünnepkörben rendszeresen előadták. Azokat a régi tanítványait, akik a hat elemit „Szoboszlay tanító úr elébe járva” végezték, később hozzásegítette, hogy meglegyen a nyolc általánosuk. Felesége az iskolaigazgatói munka segítésére fakultatív németoktatást vállalt az érdeklődő iskolásoknak, akik sikerrel birkóztak meg az akkor még gót betűs írás-olvasással.

1953. augusztus 6-án hajnalban árvíz öntötte el a falut, ami a bányába is betörve ott hat áldozatot követelt. Miután családját biztonságba helyezte, sietett a még nagyobb bajban levők segítségére, irányítva a valahonnan sebtében előkerített csónak útját.
Az MTH-iskolai oktatói munkáját színesítette a kórusvezetés. Több kórustalálkozón igen eredményesen szerepelt a fiúkkal.

A hadifogságban – bár a genfi hadifogolyegyezmény alapján mint főhadnagy erre nem volt kötelezhető – együtt dolgozott sok más tiszttársával egyetemben – a legénységi állományúakkal. A táborban „kultúrmunkásként” gondozta a faliújságot, közvetítette azt a sovány híranyagot fogolytársainak, ami eljutott hozzájuk. A fogolytársaktól, akik civilben különböző szakterületeken dolgoztak, otthon hasznosítani remélt ismereteket jegyzett fel a már említett naplóiban. Többek között ételreceptek százai, részletesen kidolgozott házépítési, kertészeti, baromfi-, nyúl- és sertéstartási, méhészeti tervek ezek. Ismeretterjesztő előadásokat tartott a legénység érdeklődő tagjainak, mintegy felkészítve őket az itthoni továbbtanulásra, de legalább a hat elemi sikeres befejezésére. Aktív tagja volt a tábori énekkarnak. Többször szólóénekesként is szerepelt. A fogolytábori kultúrmunkáról hasonló élményei voltak, mint amit Örkény István megírt a *Lágerek népe* című visszaemlékezésében.
Feljegyzéseiből látni, hogy mélyen együtt érzett az igen sanyarú körülmények közt élő civil lakossággal és fogolytársaival, különösen az erdélyiek és a felvidékiek sorsa izgatta. Elítélő szavakat csak a német fogolytársak „übermensch” viselkedése váltott ki belőle. Nagy aggodalommal, de reménykedve is tekintett a hazatérés elé. Naplója nemcsak a tények miatt, hanem igényes írásként is élvezetes, itt-ott szépirodalmi szintű olvasmány. A háború és a hadifogság egész életére szóló élmény volt a számára. Ha a gyerekei étkezéskor finnyáskodtak, mindig megjegyezte: *„Majd megettétek volna a fogságban.”*

A fogságból hazatérve családját igen nehéz körülmények között találta. Több hónapi, egyszerre megkapott bányászfizetésének java része a felíró könyvre történt vásárlásnál összegyűlt adósság törlesztésére ment el. Nehéz idők jártak a családra a kötelező beszolgáltatás miatt is. Feleségének néhány holdnyi földjét igásállat és egyéb felszerelések híján nehezen művelték,

mert büntetés terhe mellett parlagon sem lehetett hagyni. Saját kezűleg arattak. A beszolgáltatásra való zsírt, tojást, lisztet kénytelenek voltak megvásárolni. Felesége örökségéből csak a tenyérnyi szőlő és a kert jelentett némi előnyt. A szüretek a legnehezebb időkben is szórakozást jelentettek a gyerekeinek. A kert és az udvar megadta a konyhára legszükségesebbeket: krumplit, kukoricát, zöldségeket, baromfit, tojást és az évi egyszeri disznóöléshez a kis hízót. A három gyerek – minden nehézség ellenére – egyre több hálával és megbecsüléssel gondol a szülői ház érdeklődésre és olvasásra nevelő hangulatára, a továbbtanulásukért vállalt áldozatokra, a szép példával elöljáró szülőkre.

Az 56-os forradalom napjaiban, október végén a megyei kórháznak vitte mint a szállító teherautó fegyveres kísérője a nyárádiak által összegyűjtött élelmiszeradományt. Érdekes adalékként idézhető munkahelyének igazgatója és MSZMP párttitkára által írt jellemzés alapján 1957 októberében a putnoki járási kiegészítő parancsnokságon megfogalmazott összefoglaló vélemény (betűhíven!): „Nevezett a beosztásában járó kötelességét minden esetben elvégzi, a fiatal bányászokat a népidemokrácia szellemében tanítsa. Az ellenforradalom ideje alatt a Munkás Tanács választása alkalmával pozícióra akart törekedni és több községben szaladgált azért, hogy pozícióba jusson Pl. Felsőnyárád, Miskolc, Putnok, de azonban ezek nem sikerültek neki. Ellenforradalom idején más tevékenységet nem fejtett ki, de ez annak tudható be, hogy erős kommunisták között volt és megfékezték a munkáját. Azonban a népidemokráciának nem egy szilárd embere, ingadozó állásponton van, melyet megmutatott az ellenforradalom ideje alatt” (a Hadtörténeti Levéltártól megkapott anyagból).

A helyi takarékszövetkezetnek megalakulásától hosszú időn keresztül vezetőségi tagja, a nyárádi kézilabdacsapat intézője, edzője volt.

Kollégáinak, hajdani tanítványainak és családtagjainak közreműködésével 2009 októberében századik születésnapja és az iskolák államosításának 60. évfordulója tiszteletére mint a felsőnyárádi állami általános iskola első igazgatójára emlékezett a már Nyárády András Általános Iskola, nagy érdeklődést kiváltó kamara-kiállítással és a hadifogolynapló egy-két részletének dramatizált előadásával. Ekkor került felavatásra az iskola épületében a „Szoboszlay György Terem”, benne elhelyezve fényképe és rövid életrajza.

A megemlékezés alkalmával *Nagy Tamás* igazgató többek között ezeket mondta: „Ez a márvány arra emlékeztet, aki hosszú időn keresztül mint pedagógus szervezte településünk kulturális életét, támogatta a művelődő közösségek tevékenységét. Emléket állít annak a személynek, akit munkájáért tisztelhetünk. Ezzel az emléktáblával üzenünk a jövőnek. Üzenjük, hogy születésének 100. évfordulóján magunk elé példaként állítjuk Szoboszlay Györgyöt.”

Kitüntetések:
– Tanítói arany oklevél (1979)
– Tanítói gyémánt oklevél (1989)
– Bányászati Szolgálati Érdemérem bronz fokozat (1965)
– „Közösségért” jelvény arany fokozat (1970) – Borsod–Abaúj–Zemplén megyei tanács V. B.

Források:

- Családi archívumban megőrzött hivatalos iratok, fényképek, levelek
- A Hadtörténeti Levéltárból kikért személyes adatok
- Szoboszlay György naplófeljegyzései, különösen a hadifogolynapló
- Kornya István: Egy magyar királyi főhadnagy Szovjetunióban írt hadifogolynaplója – 1946-1947. Szakdolgozat. Miskolci Egyetem, 1997. Kézirat gyanánt
- Nagy Tamás iskolaigazgató ünnepi beszéde Szoboszlay György 100. születésnapján
- Volt tanítványok: Ablonczi Bálint, Ablonczi Bálintné Kun Margit, Imre Lajosné Tátrai Mária, Kocsis Bertalan, özv. Nagy Lajosné Tóth Gizella, Szedlák Anrásné Csernai Erzsébet, Tóth Gyula visszaemlékezései
- Volt tanítványok, későbbi kollégák: Schvirján Ferencné Imre Szilvia, Visnyai Gyula emlékei

Gyermekei:
KORNYÁNÉ DR. SZOBOSZLAY ÁGNES
Debrecen
SZOBOSZLAY JÁNOS
Felsőnyárád
és DR. SZOBOSZLAY KATALIN
Eger

„A jó pedagógus tulajdonságait hosszan lehetne sorolni,
de ha egy mondatba kell megfogalmaznunk,
azt mondhatjuk, hogy a legfontosabb a kiváló előadókészség,
amelyhez céltudatos szigor és igazságosság,
valamint emberség, jóindulat társul.”
(Villányi László)

T

TAR JÁNOS (Encs, 1928. március 21. – Nyíregyháza, 2012. december 29.): középiskolai tanár, kollégiumigazgató

„Nem lesz előttem semmi szent
csak a magyar nép, s szenvedése,
s mind az, aki miatta nem pihent,
s a lobogót bemártva vérbe,
ágyúcsővel szembe ment!”
(Váci Mihály)

Munkáscsalád szülöttje, négy testvér mellett nevelkedett. Édesapja korán meghalt, János ekkor mindössze 4 éves volt. Édesanyja ezt követően egyedül, nagy szegénységben nevelte gyermekeit.

Az elemi iskolát szülőfalujában, Encsen végezte, kitűnő eredménnyel. Gyermekkorában még arról álmodott, hogy egyszer gépészmérnök lesz, de élete később más irányt vett.

A hat osztály elvégzése után lakatosipari tanuló lett Miskolcon, majd a II. világháború kitörését követően nem sokkal a szovjet csapatok elhurcolták Szibériába mint hadifoglyot. Itt kis híján négy évig raboskodott.

Szibériából való visszajutását követően újra a gépgyárba állt be dolgozni, majd Pécsre jelentkezett, hogy a szakérettségit letehesse. Mindezt orosz tagozaton, hiszen a kint töltött évek alatt „ragadt rá” némi orosz nyelvismeret. Itt kiváló eredménnyel végzett, majd a debreceni egyetemen szerzett középiskolai tanári képesítést.

A minisztérium döntése következtében került Nyíregyházára.

A tanári pályát a ***nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban*** kezdte. Már az itt töltött idő is komoly befolyással bírt sorsát illetően: élete hátralevő részét a tanári hivatásnak szentelte, és a már akkoriban is nagy múltú intézmény sorsát haláláig figyelemmel kísérte.

1956. január 15-től a *Bessenyei Kollégium* igazgatója lett, mely tisztségben hatalmas örömét lelte. Eltökélten, fáradhatatlan munkabírással „nevelte a parasztgyerekeket” – ahogy barátja, Váci Mihály írta róla.

Ez alatt az idő alatt számos kitüntetést kapott, melyek az ifjúságnevelés terén felmutatott érdemeit, eredményeit hivatottak elismerni. Az itt töltött éveiről unokáinak is sokszor, boldogan mesélt: talán itt került legközelebb diákjaihoz mint ember és mint nevelő egyaránt.

Emlékirataiban így ír erről a korszakról: *„…a Bessenyei Kollégiumban eltöltött évek voltak a legszebbek, a legtermékenyebbek, ott tettem a legtöbbet, ott fejlődtem a legtöbbet”*. Vezetése alatt a kollégiumot a pezsgő szellemi élet jellemezte, számos író és költő fordult meg az intézmény falain belül, mint pl. Váci Mihály, Czine Mihály, Csurka István, Ratkó József és még sokan mások. 1972-ig töltötte be a vezetői tisztséget itt, majd felkérést kapott a *Mezőgazdasági Főiskola kollégiumának* vezetésére, melyet elfogadott.

A Mezőgazdasági Főiskola kötelékéből vonult nyugdíjba, ahol a kollégiumigazgatói szerepet követően a főigazgatói hivatal vezetője lett két évig, majd nyolc éven át vezette a főiskola lektorátusát. Amíg itt dolgozott, háromszor kapta meg a *Kiváló Dolgozó* elismerést, de – és erre volt büszke igazán – a diákok két ízben is megválasztották *az év tanárának*, titkos szavazással. 1988. december 15. napjával vonult nyugdíjba.

Nyugdíjazását követően sem tétlenkedett: családfa- és irodalomtörténeti kutatásokat folytatott. Ha éppen nem a levéltárban vagy a könyvtárban kutatott, akkor hétvégi kertjét gondozta.

Tíz éven át volt a Váci Mihály Emlékbizottság titkára. Egyik legfőbb küldetésének tartotta terjeszteni barátja, Váci Mihály szellemiségét, és a költő életútja körüli bizonytalanságokat tisztázni, személyiségrajzát pontosítani.

Négy könyvet jelentetett meg e témában:
– *Váci Mihály élete képekben* (2003)
– *Mi az igazság és mi nem?* (2004)
– *Emlékezések Váci Mihályról* (2007)
– *Váci Mihály élete* (2009)

Másik nagy terve volt, hogy hasonlóan kutassa József Attila életét és munkásságát, de sajnos ennek a munkának nem érhetett a végére, pedig a tervezett könyv kéziratai közel teljes mértékben elkészültek.

Az írás mellett több kiállítást is rendezett József Attila és Váci Mihály életével kapcsolatban, igyekezett ezeket iskolákba is eljuttatni vándorkiállítás formájában. Sok előadást, megemlékezést tartott barátjáról, Váci Mihályról.

1956. június 30-án vette feleségül Labbancz Annát, akivel haláláig boldog házasságban élt. Egy fiuk született, János. Két unokája nevelésében is fontos szerepet vállalt, nevelői ambíciói csillapíthatatlannak tűntek az unokák legnagyobb örömére. Egy dédunokáját is megismerhette, szerethette.

Öt alkalommal volt építőtáborban, melyekre diákjaival utazott. 1970-ben a Szamos és a Tisza több mint 40 települést öntött el. Az egész országból érkeztek önkéntesek az újjáépítéshez. A cél az volt, hogy a fagy beálltáig minden család feje felett tető legyen. Húszezer diák részére öt tábort és négy altábort épített a katonaság. Itt táborvezetői minőségben irányította a diákok munkáját. Rendkívül büszke volt rájuk, hiszen a hat órás normatíva helyett sokszor nyolc óránál is többet dolgoztak, így elérték a célt, hogy időben újjáépüljenek a lakások. Az itteni tevékenységéért kapott *Munka Érdemrendet.*

Kitüntetései:
– Kiváló Dolgozó (6 alkalommal)
– Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1966)
– Árvízvédelemért emlékérem (1970)
– Munka Érdemrend bronz fokozata (1971)
– Ifjúságért Érdemrend (1972)

Barátja, kollégája, BARTHA DÉNES
Nyíregyháza

TIMÁR PÁLNÉ Szabó Gabriella (Hejőcsaba, 1931. november 27. – Pilisszentlászló, 2013. július 21.): református lelkipásztor, hitoktató

„Ha elfogyatkozik is testem és szívem:
szívemnek kősziklája és az én örökségem
te vagy, ó Isten mindörökké...
Isten közelsége oly igen jó nékem.”
(Zsoltárok könyve 73. rész, 26. 28. versek)

Életéről és szolgálatáról 2005 augusztusában írta az alábbi visszaemlékezést:

Édesapám, Szabó Dániel hejőcsabai református lelkész, édesanyám Eiben Gabriella, aki házasságkötése előtt a debrecen-nagytemplomi gyülekezet diakonisszája volt. Hatan vagyunk testvérek, én vagyok az elsőszülött. Az elemi iskola alsó négy osztályát Hejőcsabán végeztem, egy hatvanfős, hatosztályos, egy tantermes, egy tanerős egyházi iskolában. Remek iskola volt, remek tanítóval. Harmadikban már a hatodikos tananyag is a fejünkbe szivárgott, – hallgatva a nagyobbak feleleteit.

A nyolcosztályos gimnáziumot Miskolcon végeztem az akkori Tóth Pál Református Leánygimnáziumban, melyet az utolsó években államosítottak. Nagyon nívós tanári karunk volt, az akkori értelmiség elitjéhez tartoztak az egyházi iskolák tanárai. Mi pedig – a történelmi eseményektől beszorítva – teljes szellemi nyitottsággal próbáltuk magunkba szívni az általuk nyújtott tudást. Az iskola szellemi arculatát meghatározta Pap István vallástanárunk, aki tiszta keresztyén lelkületével és rendkívüli ismeretanyagával, igaz emberségével példaként állt az iskola valamennyi tanulója előtt, felekezetre való tekintet nélkül. Csendesnapjainkra meghívott fiatal szolgálattevők által kaput nyitott az ébredésnek.

Mivel a misszió lebegett lelki szemeim előtt, érettségi után két célt tűztem ki magam elé: elvégezni az orvosi egyetemet és a teológiát. Debrecenben fel is vettek az orvosi egyetemre, de édesanyám nagyon féltett az orvosi pályától, s végül engedve neki utólag jelentkeztem a Teológiára. A teológiát 1950-ben Sárospatakon kezdtem és Debrecenben folytattam Patak bezárása miatt.

Debreceni diplomázásom után házasságot kötöttem Timár Pál ***Nagykállóba*** *helyezett segédlelkésszel. Oda kaptam én is kihelyezést egyéves* ***Ónodon*** *töltött káplánkodásom után. Majd* ***Miskolc-Diósgyőrvasgyár*** *gyülekezete lett a következő állomásunk. Innen főnökünk, Virágh Sándor eltávozott Dunamellékre, minket pedig sürgősen kihelyeztek* ***Felsőkelecsénybe****. Ide már két gyermekkel érkeztünk, majd tizennyolc év után öt gyermekkel mentünk tovább* ***Átányba*** *és* ***Hevesre,*** *ahonnan 1997-ben nyugdíjasként* ***Pilisszentlászlóra*** *költöztünk gyermekeink közelébe.*

Szüleim – életem elinditói – tölgyfák voltak. Erősek, edzettek, viharállók. Lombjaik védelmet és menedéket nyújtottak nekünk, a hat gyermeknek, a nálunk folyamatosan élő segédlelkészeknek, háztartási segítségeknek, a gyülekezetnek, sőt a községnek, mely egy kiterjedt családként élt körülöttünk. De menedék, oltalom voltak a szétszóródott Isten népe számára is az ébredési időkben és az üldöztetések idején. Menedéket találtak nálunk, veszélyes helyzetben lévő emberek, zsidók és politikai üldözöttek is, akiket szüleim életük kockáztatásával hosszú időn át rejtegettek. Erős lelkük volt, mert gyökereiket mélyre eresztették az Evangélium talajába, onnan bőséges táplálékot kaptak és naponként erőt merítettek. Így nyertek ők is fiatalságuktól kezdve tiszta szívet, belső tartást és távolbalátást. Ezt láttuk, hiteles életük példává lett számunkra is, megtanultuk, hogy a mérce, az útjelző nem a világ, hanem az evangélium.

Otthonunk nyitott volt mindenki előtt. Így a mozgalmas parókia számunkra megszokott és természetes lett. Nem kártyapartikra, borozgatásra jöttek a barátok, de jöttek olykor éjszakába nyúló beszélgetésekre a magyarság sorsáról,

az egyházi életről, az ébredésről. Volt köztük irodalmár, jogász, orvosok, egyházi szolgák. A beszélgetések az ige fényében zajlottak. De voltak nagy mozgások a vendég igehirdetők révén is. Bőven voltak meghívott szolgálattevők, bizonyságtevők. Az évi kétszeri evangelizáció, a tavaszi-őszi konferenciák elmaradhatatlanok voltak. Édesapám angliai tanulmányútja kapcsán külföldi vendég igehirdetők is jöttek. Stewart Jakab édesanyjával és öccsével, Dugival többször lakott és szolgált nálunk. Nagy hatással volt ránk a hónapokat nálunk töltő Goebel Tina, aki Molnár Mária misszionárius társa volt, és felerősödni jött Magyarországra. De helyt kapott Ungár Aladár, Békefi Benő, a minden évben visszatérő Svingor Jenő radostyáni lelkipásztor és még ki tudja hányan?!

Mozgalmas volt a parókia a cserkészektől, mivel mellettünk volt a cserkészotthon. Jöttek a gyülekezeti tagok örömeikkel, terheikkel pásztorukhoz. Nem emlékszem, hogy valaha is ez nékünk terhes lett volna, inkább valami olyan érzés töltött el, hogy a hozzánk jövő emberek mind a mi családunk. Később, mikor szüleim szövödét létesítettek a szegény munkáslányok számára, életre szóló kapcsolatok alakultak ki köztünk ezekkel a kedves, értékes lányokkal. Az ébredés – mely átjárta a hejőcsabai gyülekezetet – minket, gyermekeket sem hagyott érintetlenül. A sok megtért fiatal közösséget alkotott. Beletartoztunk mi is. Egymás hite által valóban növekedtünk, erősödtünk. A gimnáziumban is fújt az ébredés szele, így egyre többen jártunk a keskeny úton.

Ilyen háttérből szinte természetes volt, hogy az evangélium szolgálata számomra a legszentebb és legvonzóbb feladat lett, hiszen lételemünk volt a közösségi élet és az emberek felé fordulás. Tulajdonképpen nem a teológia mint tudomány vonzott, hanem a misszió, melyhez a teológia eszközként szolgált. Nem is voltam soha igazán teológus, mint sok évfolyamtársam, vagy mint a társammá lett Timár Pál. De csodálattal és élvezettel hallgattam kiváló professzoraink előadásait. Az első ilyen élményem Nagy Barna professzor volt. Úgy éreztem, szellemileg az egekig röpít minket. Felejthetetlenek Török István és Czeglédy Sándor professzorok mély tartalmú órái is, és a kedves Erdős Károly gyakorlati tanításai görögóra keretén belül.

Tanultam bár, de a tanulás mellett hamar megtaláltam a számomra vonzó feladatot, a missziót. Egy lelkipásztor hívott – a nevére sem emlékszem –, hogy sok tanyán kell szolgálnia Debrecen környékén és nem győzi, segítenék-e neki. Szívesen mentem a környékbeli néhány prédikáló-állomásra segíteni. Számomra természetes volt az ige tolmácsolása, mert tulajdonképpen 14 éves koromtól már vasárnapi iskolai csoportot vezettem, és a gimnáziumban is folyamatosan összeültünk diáktársaimmal az ige köré.

A fiatalság magabiztosságával, a belém rekesztett tűzzel egyre több szolgálatot vállaltam. Éveken át jártam lelkipásztori kérésre ***Nyírbéltekre*** *néhány református családhoz hetente istentiszteletet tartani. Míg kerestem a többi reformátust, ráakadtam a falu szélén egy cigánytelepre, ahol a cigányok a nagy homokdombokba vájt lakásaikban éltek a vajdájuk vezetésével. Ők mind reformátusnak vallották magukat, bár szerintem meg sem voltak keresztelve. Elkezdtem köztük szolgálni. Nagy örömmel fogadták. Ide hosszú ideig a szintén missziói elhivatottságú teológustárs, Batka Feri is jött velem. Mind a magyarok közt, mind a cigányok között évekig szolgáltunk. Mennyi örömben, mennyi megtapasztalásban és lelki élményben részesültem én itt! Mögöttünk állt egy teológus imaközösség Nagy Feri vezetésével. Sok-sok oldalt tenne ki, ha erről az időszakról csak szűkebben írnék is... A vonatjegy árát részben a „Zsó-Gabó mosoda" bevételéből fedeztem, részben a vajda gyűjtötte össze és vette elő a csizma szárából a pénzt, hogy menjek a következő vasárnapon is... Itt tanultam meg, hogy különböző kultúrához tartozó embercsoportokat különböző módon kell gondozni, hogy a munka eredményes legyen. Külön volt háznál a református istentisztelet és külön a cigányvajdánál az ő istentiszteletük, itt flanelográf segítségével. Milyen öröm volt, mikor énekelve vártak a cigányok a vonatnál. Mikor szálltam le a vonatról, felzendült az ének: „Rút volt szívem, sötét, De Jézus oda betért." És milyen öröm volt, mikor az idegileg teljesen elerőtlenedett magyar asszonytestvér hit által valóban megerősödött és újra tudott munkába járni.*

A teológia nyári szünidején, több éven át néhány hétre elmentem ***Tiszafüredre, Dunaal-***

másra *a beteg gyermekekre vigyázni, az ott dolgozó diakonisszákat helyettesíteni. Ezt is nagy élvezettel végeztem, mert éreztem, hogy szükség van ott rám, és a munkámért mennyi szeretetet kaptam a beteg gyermekektől!*

Az első lelkészképesítő vizsgám után természetesnek vettem, hogy mint a többi lányt, engem is valamelyik intézetbe helyeznek. De nem így lett. – Édesapámat abban az időben negyven év szolgálat után eltávolították a szeretett Hejőcsabáról, a számunkra mindent jelentő gyülekezetből – politikai okokra hivatkozva –, holott az erős gyülekezeti életet akarták elfojtani ebben a munkások lakta községben. Így kerültek szüleim Csabáról Ónodra. – Éppen a kápláni vizsgám idején édesapám eltörte a lábát. Más megoldást nem látott az egyházi vezetőség, mint hogy engem odahelyezzenek a gyakorló évemre. Édesapám mellé? Egyrészt nagy öröm volt és jó megoldás a családnak, másrészt tele voltam szorongással, hogy az én kiváló igehirdető apám után hogyan menjek föl a szószékre. Ő sokáig gipszben feküdt, édesanyámat meg visszatartottam, hogy ne járjon be engem hallgatni a templomba. Így nagy szorongások közt, de elindultam a szolgálatban. Az első istentiszteleti szolgálatomat 1955. október 31-én tartottam meg, amit aztán olyan sok követett. Egy éven át voltam ónodi káplán. Mivel a szükség törvényt bont, és édesapám gyógykezelése hosszú ideig tartott, így hamarosan rákerült a sor mindenféle szolgálatra. Így azt gondolom, talán én voltam az első női lelkész a magyar református egyházban, aki teljes szolgálatot végeztem – törvénytelenül bár, de szükségből. – Később gyakran visszaálmodtam magam az ónodi gyülekezetbe. Mikor édesapámat itt felfüggesztették – mivel a párttemetésre a presbiteri határozat alapján nem harangoztatott –, az állás megüresedett, de előre jelezték nékünk, hogy mi oda nem mehetünk.

A papi vizsgám után megesküdtünk az ónodi református templomban 1956. december 2-án Timár Palival. Ekkor Nagykállóba helyeztek engem is, mivel Pali már több mint két év óta ott szolgált. Nagyszerű gyülekezetet ismertem itt meg, bár a lakáskörülményeink lehetetlenek voltak. Három hónap múlva Virágh Sándor, akkori borsodi esperes hívott minket maga mellé, részben az esperesi hivatalban, részben a diósgyőr-vasgyári gyülekezetben való szolgálatra. Mindketten szívesen fogadtuk a hívást. Az 1956 utáni levegő szabadsága érződött a gyülekezeti életben. Nagyon jó volt a sok értékes munkáscsalád között szolgálni. De jött a szorító idő. Dani öcsémet felfüggesztették, rendőri felügyelet alá helyezték, édesapámat Ónodon hiába mentette a tanácselnök, akit lincselés elől 56-ban a parókia pincéjében bújtattunk – őt is felfüggesztették állásából, sőt nyugdíj nélkül elbocsátották az egyházból. Főnökünknek, Virágh Sándornak is mennie kellett a Vasgyárból és az esperességből. Minket is útnak indítottak ***Felsőkelecsénybe*** *– ahová a körülmények miatt már lelkészt sem akartak adni.*

Elmentünk megnézni jövendő szolgálati helyünket. Leszállva az autóbuszról, kérdeztem, hol a parókia? Ott – mutatták. Mire én: Az istállót látom, de hol a parókia? Hát az volt az. – Piciny, kétszáz éves épület, az évszázadok alatt az országút ráépült a falára. A teteje éppen találkozott az országúttal. Két és fél szoba, konyha, kicsi kamra. Az egyik szobában az elődünk lakott. Villany, víz sehol. – Az új egyházi vezetőség azt mondta: vagy oda megyünk, vagy sehova. A rossz körülmények ellenére sok kedves ember vett körül minket a különben szép hegyi falucskában. A feszültségekkel teli utolsó miskolci év után szinte szanatóriumnak számított a piciny 280 lelkes gyülekezet.

Két gyermekkel mentünk Felsőkelecsénybe, hamarosan jött a harmadik, majd apránként még kettő. Közben a gyülekezetek lelkipásztorok nélkül maradtak körülöttünk. Akit engedett az Állami Egyházügyi Hivatal és az egyházi vezetőség, az igyekezett továbbmenni viszonylag jobb körülmények közé. Így egyre nagyobb területet kellett ellátnunk, gyalog, autóbusszal, majd egy kismotor segítségével. Jóval később lett egy Trabantunk, ami akkor kimondhatatlan nagy dolog volt. Így a négy, olykor hat falut könnyebben tudtuk ellátni.

A gyermekek nőttek. Ők hála Istennek nem látták a küzdelmet, jól érezték magukat a kedves falusi környezetben, az alsó tagozatos helyi iskolában. Ma is szívesen emlékeznek vissza tanítójukra, játszótársaikra, a sok kirándulásra, a nagy szabadságra. A gyenge kosztolásunk, a nedves lakás és a be nem vallott gümőkóros tehén teje sajnos meghozta a bajt: két gyermekünk

tbc-s lett. Fél évig voltak tüdőkórházban. Hála Istennek meggyógyultak, megerősödtek.

A gyülekezeti munka sok energiát igényelt a többi községben, de sok erőt is kaptunk hozzá felülről. Ha egyik gyülekezetben megszomorodtunk, a másikban megvigasztalódtunk. Nehéz volt a közlekedés, még a trabantos korszakban is, hiszen a hegyi utak októbertől ködösek, jegesek, havasak, takarítatlanok voltak. Sokszor úgy éreztem: így mennek a katonák a csatába. – Vagy visszajönnek, vagy sem. Ha sok szorongással is, de mentünk, tudva, hogy nagy feladatot bízott ránk az Úr: az ige hirdetését. Kevesen jártak a templomba, hiszen a bányászokat is megpróbálták megfélemlíteni és elidegeníteni. De azért a kevésért is mentünk, mert mindenütt várta néhány ember az igét, és velük együtt imádkoztunk a távol maradókért is. Egy alkalommal csak egy bányász volt a templomban. Úgy tessék prédikálni, mintha tele lenne a templom – mondta. Igen, tele van. – Itt van Isten köztünk – énekeltük ketten. – Isten a hűségre néz, biztatott az ige, és biztattuk magunkat is. Volt egy olyan gyülekezet: Trizs, ahová mindig örömmel mentünk és örömmel jöttünk el. Tele templomban hívő szívek vártak az igére. Így töltöttünk el Felsőkelecsényben 18 évet.

A szolgálatok miatt a gyermekeim olykor háttérbe szorultak. Sok lelkiismeret-furdalás, sok belső feszültség és küzdelem is kísérte ezeket az éveket. Mi a fontosabb? Menjek-e negyedik faluba hittanórát tartani – zugban – vagy maradjak otthon a lázas gyermekem mellett? Közben Palinak is mennie kellett a maga területére. A sok konkolyszórás miatt fokozottan éreztük ezekben az időkben, hogy minden adandó alkalommal hinteni kell a tiszta búzát, az ige magvát.

Ez alatt egyre romlott egészségi állapotom. Kegyetlen fájdalmak gyötörtek ötödik gyermekem születése után a csípőmnél. – „Készüljön fel rá, hogy csak feküdni fog egész hátralévő életében – és készítse fel rá a családját is" – volt az őszinte orvosi vélemény. De az esti igében Isten aznapi véleménye is megszólalt: „Megerősítem a te csontjaidat...(Ézsaiás könyve 58,11). Ez megvigasztalt, reményt adott. Másfél év múlva kerültem ki Hollandiába, ahol egy professzor azonnal megoperált, mondván – ez az asszony a 24. órában van. A film alapján azt hitte, nem tudok már járni. Hogyan bírja, kérdezte? Mert reménységem volt Istenben, feleltem.

Azóta többször is operáltak. Még mindig őrzi az Úr a lábamat a fogságtól. Hála érte! (Péld. 3,26). Még a kelecsényi évekhez tartozik egy hitpróba. Mikor valahogyan észrevették az ottani Állami Gazdaság vezetői nehéz anyagi helyzetünket, főállásként kínáltak Palinak egy lehetőséget, amit úgy gondoltunk, gyermekeinkre való tekintettel el kellene fogadni. De reggel az igén keresztül szólt Isten: „valaki az eke szarvára veti kezét, és hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára" (Lukács evangéliuma 9.62). Ez megállított minket. Belső harc volt ez... Istennek kell inkább engednünk. Két hét múlva hollandok érkeztek ismeretlenül, váratlanul. Isten így válaszolt. Ők lettek életünkben az Isten segítő keze.

Miután változás állt be az egyházi vezetésben és Kürti László lett a püspök, az előzőleg már elindított átányi meghívást elfogadhattuk. Fentről is kaptunk hozzá erősítést, hogy Isten is kaput nyitott. Itt Átányhoz tartozott még Heves is, sok kis katolikus faluval együtt. Pali lett az átányi lelkész, ahol jó parókia várt ránk, én pedig a hevesi szolgálatot kaptam meg, ahová, amikor törvény szerint lehetőség nyílt, megválasztottak és beiktattak.

A hevesi gyülekezet nekem szép feladatot adott. Teljesen elesett, szinte háborús állapotok voltak. Három-négy ember járt az istentiszteletre. A templomba nem is tudtunk bemenni, olyan elhanyagolt volt. A parókián egy rendbetett szoba szolgált istentiszteleti célokat. A többi szoba romos és földes volt. – Eddig is missziói lelkület munkált bennem a sok kedves felvidéki falucskában, most újra erre volt szükség. Heves megye teljesen más terület volt, mint Észak-Borsod. Az utakat hatalmas táblák szegélyezték különböző jelmondatokkal. Például: „Előre a lenini úton!" stb. Az emberek nagyon féltek. Míg a bányászok közt is volt sok párttag, ennek ellenére még presbiter, sőt, kurátor is akadt közülük, mivel nem féltek felettébb a párttól, itt viszont a legegyszerűbb és legszegényebb ember is tele volt félelemmel. Mint a hajdani félelmetes bálványistenekre, úgy tekintettek szegény emberek egyes iskolaigazgatókra, párttitkárokra, tsz- és tanácselnökökre.

Mit lehet itt kezdeni? Az iskolákban az egyház ellen, konfirmáció ellen beszéltek a szülőknek és gyermekeknek. – A harapós kutya elől nem elszaladni kell, hanem szembefordulni vele – biztattam a szegény szülőket. Ha fontosnak tartják, engedjék a gyermekeiket gyermek-istentiszteletre, konfirmációra. Sok-sok családlátogatás, titokban való találkozás, háznál való hitoktatás, beszélgetés kísérte ezeket az éveket. Előbb jöttek a gyermekek. Aztán a nagyszülők, majd legutoljára a szülők. Nehezen, de alkalmilag csak el-eljöttek. Mert a sok gyerek szavalt, énekelt, szerepelt. Karácsony, anyák-napja, pünkösd mind alkalom volt a gyermekek megszólaltatására a templomban. Nem volt annyi vers, mint amennyi a gyermek. Így aztán születtek a versikék, szavaltak a gyermekek, jöttek a szülők és meghallották a gyermekeik mellett az evangéliumot.

És amikor eljött a rendszerváltás ideje, a Nikodémusok családostól előjöttek, örvendezve, szégyenkezve, bűnbánattal, de készséggel. Isten várta őket, és ők ezt tudták. A kis gyülekezet körülölelte őket szeretettel, megtelt a templom, öt iskolában megindult a hitoktatás. Az utolsó évek Hevesen megfeszített munkával teltek el. Igyekeztünk előkészíteni az utódlást. 1996-ban nagy szeretettől övezve engedett el a gyülekezet nyugdíjba. Még egy évig tudtam segíteni férjemnek Átányban, míg 1997-ben ő is nyugállományba kerülhetett.

A megkezdett munkát egy fiatal szolgatárs folytatja most nagy lendülettel, önálló hevesi lelkészként. Gyarapodnak, építkeznek, jó róluk hallani. A régi gyermekek már felnőttként családjaikkal tartoznak a gyülekezethez. Én meg hálásan gondolok vissza a sok Hevesen kapott lelki testvérre, akikkel együtt fáradozhattunk, akik nemcsak bekapcsolódtak, de igazi munkatársakká és imádkozó testvérekké is lettek. Sokan közülük már odaát vannak. Jelenleg itt élek Pilisszentlászlón. Már nemcsak a diploma lesz 50 éves, de lassan a házasságunk is itt tart. Mennyi kegyelem itt a földön is, és hiszem, hogy egyszer beléphetünk a fehér ruhás sereg közé énekelni a Bárány trónusa körül.

Ötven év! Soha nem voltam a szó szoros értelmében vett teológus. De igyekeztem pásztor lenni, vagy legalább bojtár. Ha valami adatott nékem, az talán a gyámolok feladata. Némelyeket ilyesmire jelölt ki az Úr. Tulajdonképpen mint anya álltam mindig a gyülekezetekben. Nem tudtam nagy, elmélyült prédikációkat tartani, de tudtam őket szeretni, törődni velük, gyámolítani őket a hit és az élet útján. – Mennyi pelenkamosás, rántáskavarás kísérte a készüléseimet. Jó, hogy ott volt a teológus férjem, aki a jó memóriájával azonnal előhúzott egy-egy kommentárt, hogy segítsen. Így is megszületett a szentencia: „a tisztelendő úr a Bibliából prédikál, a tisztelendő asszony meg az életből.”

Bizony voltak mulasztásaim bőségesen, sőt, ballépéseim is. Isten bocsánatából éltem és élek most is. De mindig örömmel gondolok vissza a megtett útra, melyet nem magunkban kellett járni. Vissza-visszajár gyermekkori álmom, mikor a templomban Jézus megfogta a kezem és vele együtt mentem ki az útra. Ez az álom valósággá vált.

Itt, Pilisszentlászlón nyugdíjasként is vannak feladataink. Természetesen első feladatunk most a család. Mind az öt gyermekünk házasságban él, tizenöt unokánk van, és itt vannak körülöttünk. Hitben járnak ők is. – De vannak más feladataink is. Kiderült, hogy a beköltözöttek között kb. 80 protestáns van. Azon fáradozunk, hogy belőlük gyülekezet váljék, és egyszer Istennek és a gyülekezetnek hajlék épüljön. Havonta vannak bibliaóráink és istentiszteleteink. Míg élünk, mindig vannak feladataink a családban és Isten országában.

Az önéletrajzi leírást
rendelkezésre bocsátotta:
*férje,*TIMÁR PÁL

(A szerkesztő megjegyzése: megrázó, hiteles, irodalmi értékű vallomás az emberi életről és hivatásról. Műfaja önéletrajz, de az emberi sorsról, a lényegről szól. A pedagógiai áthallások a közlés mellett szólnak.)

DR. TÓTH ANTAL (Verseg, 1896. február 14. – Nyíregyháza, 1968. január 15.): elemi és polgári iskolai tanító, tanítóképző intézeti tanár

„Nemes, szép élethez
nem kellenek nagy cselekedetek,
csupán tiszta szív és sok sok szeretet.”
(Pázmány Péter)

Tóth Antal a Pest, Nógrád és Heves megyék találkozásánál fekvő községben született. Édesapja: Tóth Antal gépész és kovácsmester. 1900-ban a Nyugati-Mátra lábainál fekvő mezővároskába, Pásztóra költöztek, az anyai nagyapa, Vámosy Pál lakóhelyére. Hatan voltak testvérek, közülük három leány és két fiú élte meg a felnőtt kort.

Az elemi után a polgári iskolában folytatta tanulmányait. Nagyon jó tanuló volt, tanárai azt javasolták, hogy elsőként a családban feltétlenül tanuljon tovább. A Losonci Állami Tanítóképzőben 1914-ben kitűnő minősítéssel elemi iskolai tanítói oklevelet szerzett.
Ekkor fogalmazódott meg benne az a vágy, hogy losonci tanárai példáját követve tanítóképző intézeti tanár lehessen. Beiratkozott a 3 éves Pedagógiumba (budapesti polgári iskolai tanítóképző), ahol 1917-ben matematika és természettudományi szakcsoport tárgyakból polgári iskolai tanítói oklevelet szerzett.

Közben kitört az első világháború. Háromszor hívták be sorozásara, de mind a háromszor alkalmatlannak találták katonai szolgálatra gyenge tüdeje miatt. Ezekben az évtizedekben kezdték komolyan venni az analfabetizmus megszüntetése céljából a jó színvonalú elemi iskolai tanítóképzést, ami nem sikerülhetett jól kvalifikált tanítóképző intézeti tanárok nélkül. A tanárok képzése a tudományegyetemen, a gyakorló tanítóképzőben és az Apponyi Kollégiumban történt. Az Apponyi Kollégium mint a tanítóképző intézeti tanárképzés önálló intézménye az egyetlen olyan felsőoktatási intézmény volt, amelyik érettségi bizonyítvány nélkül is, pusztán a tanítói oklevél alapján vette fel hallgatóit, s egyetemi végzettséget adott, sőt az egyetemi doktori cím megszerzését is lehetővé tette. Dr. Tóth Antal ennek ellenére letette az érettségi vizsgát a Gyöngyösi Állami Főgimnáziumban mint magántanuló, majd a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem filozófia-pedagógia szakos hallgatója, illetve az Apponyi Kollégium beltagja lett. Tanárai a kor legkiválóbb szakemberei voltak: Imre Sándor, Fináczy Ernő, Pauler Ákos, Alexander Bernát. Már hallgató korában is nagy hatással volt rá Comenius, Herbart, Rousseau és Pestalozzi pedagógiája.
Szüleitől számottevő anyagi támogatást nem kaphatott, hogy biztosítsa megélhetését, magántanítványokkal foglalkozott.

1919-ben filozófia-pedagógia szakos tanítóképző intézeti tanári diplomát szerzett. Tanári szolgálatát 1919 szeptemberében ***Kispesten*** egy ***polgári iskolában*** kezdte el, majd 1921-ben a képzettségének megfelelő helyre, a ***kiskunfélegyházi tanítóképzőbe*** került.

1924-ben a Pázmány Péter Tudományegyetemen „*Az objektív természet szerepe Comenius pedagógiájában*”című disszertációja alapján bölcsészettudományi doktori fokozatot szerzett.
Comenius pedagógiája nagy hatással volt rá, hiszen ő is azt vallotta, hogy az embernek a földi életben tudásra, képzettségre, erkölcsi fejlettségre és vallásos érzületre kell szert tennie. Nemcsak a megfelelő ismeretek és készségek megszerzése fontos, hanem a szorgalmas munkára nevelés, a képességek kialakítása és erősítése is. Ez csak úgy lehetséges Comenius szerint, ha a természetben látott, illetve a dolgok, tevékenységek belső természetének megfigyeléséből származó módszereket, szabályokat analógiaként követjük az oktatásban. Az oktatási módszereket, szabályokat azonban nem lehet az előbbi analógiákkal értelmezni, mert azoknak objektív testi fejlettségbeli és pszichológiai hátterük van, amit csak később ismertek fel. Örök érdeme viszont, hogy elsőként hirdette meg a szemléltetésnek a szükségességét.

Dr. Tóth Antal, a pedagógia és filozófia doktora 1924-ben ***Nyíregyházára*** került a ***Magyar Királyi Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézetbe***, ahol 1933-ig tevékenykedett. Ez volt az első nyíregyházi periódus. Tanított neveléstant, neveléstörténetet, lélektant, szervezettant, testtant, részt vet a gyakorlati képzésben, az iskola 1925. évi helyes önismeretre való nevelés programjában, a város közéletében mint a Bessenyei Kör tagja. Ezekben az években Miklós öccse továbbtanulását is jelentős anyagi segítséggel támogatta, aki a Pécsi Egyetemen orvosi diplomát szerzett.

A diákságnak nem volt neveléstörténet könyve, ez a hiány volt az egyik ok, ami létrehozta azt az elhatározást, hogy ír egyet, a másik ok a tárgy iránt érzett szeretete. A *Neveléstörténet* (1929) a tanítóképzés céljaira készült segédkönyv volt, ami több diáknemzedéken keresztül, még bőven a második világháború után is használatban volt. A benne lévő tényanyag mennyisége arra is alkalmassá tette, hogy a gyakorló pedagógusok is elővegyenek és újraolvassanak egy-egy fejezetet. A neveléstörténet tankönyv színvonalán, alaposságán érződik a szerző olvasottsága, műveltsége. Nemcsak a magyar szakirodalmat ismerte jól, hanem számos német nyelvű, neveléssel kapcsolatos művet eredeti formában tanulmányozott.
Az ókor nagyjai, Szókratész, Platón, Arisztotelész értékes nevelői gondolatai után ismerteti többek között Descartes, Coménius, Apáczai nézeteit, bemutatja Rousseau, Pestalozzi, Herbart és mások igazi értékeit. Önálló témaként kezeli a népiskolák, a gimnáziumok és reáliskolák, a városi és polgári iskolák, az egyetemek, a tanítóképző intézetek, a leány- és kisdednevelés intézményeinek történetét. Az utóbbiban kiemelte gróf Brunszvik Terézia munkásságát Friedrich Fröbel, Maria Montessori és más nyugatiak mellett.

1927-ben megnősült, felesége Fazekas Róza, Fazekas Jánosnak, az Evangélikus Elemi Iskola igazgatójának lánya. Igazi példás családi életet éltek. Miklós fia 1928-ban, Ilona lánya 1929-ben született.

1933-ban a ***Budapesti Állami Óvónőképzőbe*** helyezték, ahol főleg gyermeklélektannal és a kisdednevelés pedagógiájával foglalkozott. Ebből az időből származik „*A játék az újabb lélektan megvilágításában*” című tanulmánya, melyben kifejti, hogy a játéknak nagy szerepe van a képességek kibontakoztatásában, a felnőttkori lelki élet kiteljesedésében. A játék pszichológiájának megértése elősegíti a gyermeknevelést, mert a nevelés egyes mozzanatai pszichés ráhatások eredményei.
Másik tanulmányában, *A társas lénnyé fejlődés az ifjúkor kezdetéig* című művében arról ír, hogy a társadalomba, közösségbe való beilleszkedésünket (szocializációnkat), nemcsak velünk született adottságaink (testi, lelki, szellemi, érzékszervi állapotunk épsége vagy fogyatékai), környezetünk, családunk hatásai (erkölcsös, züllött, többgyermekes, egyke, az ápoltság hiánya vagy túlzott mértéke) döntik el, hanem a nevelők által támogatott öntevékenység is fontos szerepet játszik benne.

1937 és 1940 között ***Kőszegen*** szolgálta a tanítóképzés ügyét mint az 1926-ban alapított ***Tanítóképző Intézet*** igazgatója, mely feladat ellátása mellett megbízták a Szombathelyi Tankerületi Főigazgatóság területén működő tanító-, tanítónő- és óvónőképző intézetekben oktatott neveléstudományi tárgyak, valamint a gyakorló iskolák tanulmányi felügyeletével. Munkáját nagy hivatástudattal, teljes odaadással végezte.

1940 és 1945 között egy újabb állomás következett, ***Léva,*** ahol az ***Állami Tanítóképző*** igazgatójaként szolgálta a magyar nyelvű tanítóképzés nemes ügyét.
A képző város fölé magasodó szecessziós épülete 1910-ben épült, jelenleg már kulturális műemlék. Az intézmény 1939-től ismét magyar nyelven képezte a tanítókat. Ebben a felpezsdülő, újraéledő atmoszférában az egész lelkes tanári kar dr. Tóth Antal vezetésével nagy igyekezettel modernizálta az oktatást, a tananyag tartalmát, az oktatási módszereket. Volt filmvetítőjük, ami abban az időben rendkívül ritka volt, és rendszeresen használtak oktatófilmeket szemléltetésre, fejlesztették a szertárakat, az előadótermeket, a könyvtárt. Nagy figyelmet fordítottak a művészeti, a testi, a hazafias, az erkölcsi nevelésre, a hitéletre, a természetvédelemre, a magyar nyelv tisztaságára és a legfontosabbra, a gyakorlati képzésre. Színvonalasan működött az önképzőkör, az ifjúsági sportkör, a cserkészcsapat, sok tanulmányi kirándulást szerveztek. A tanári kar jelentős szerepet játszott a

város társadalmi és kulturális életében, amit a környező falvakra is kiterjesztettek. Az igazgató tanított neveléstörténetet, lélektant, szervezettant, vezetett tanítási gyakorlatot, mindezek mellett a Komáromi Tankerületi Főigazgatóság tanulmányi felügyelője is volt.

A lévai Állami Tanítóképző 1942-ben végzett növendékei

A család Léva pezsdítő légkörében jól érezte magát, kiteljesedve és tevékenyen élt, Miklósnak és Ilikének boldog serdülőkora volt.

A létszám jelentősen megnövekedett, mert dr. Tóth Antal leánytestvéreinek kettő, olykor három gyermeke még Kőszegen a családhoz került, aki biztatást, bátorítást, szeretetet, erkölcsi és anyagi támogatást nyújtott számukra, mert fontos volt, hogy ők is tanuljanak, érettségizzenek, diplomát szerezzenek, amihez felesége önzetlen odaadása, gondoskodása, szeretete is hozzájárult. A család még tovább gyarapodott, mert 1944-ben megszületett a harmadik gyermek, Ágnes.

Közben egyre intenzívebben dúlt a második világháború vihara. A tanárok és diákok egy részét behívták katonának. A front egyre közeledett. A várost bombázták. A háború után Léva ismét a szlovákoké lett. A kormányprogram rendelkezése alapján közel 800 olyan iskolát és egyéb oktatási intézményt zártak be, ahol az oktatás magyar nyelven zajlott, erre a sorsra jutott a lévai intézmény is.

Ennek a folyamatnak esett áldozatul dr. Tóth Antal és családja is. 1945 februárjában kiutasították őket Léváról mint a szlovák nép ellenségeit, és 24 órán belül el kellett hagyni a várost pár kiló holmival. Gyalog indultak vissza Magyarországra az egyéves Ágnessel, otthagyva addigi hasznos, tevékeny életüket, otthonukat, értékeiket.

Léváról ***Pásztóra***, gyermekkora színterére menekültek, édesanyja kicsiny házában húzódtak meg. Dr. Tóth Antal a ***polgári iskolában*** helyezkedett el és matematikát tanított.

1945 szeptemberében visszatértek ***Nyíregyházára***, ahol az 1932-ben épült családi házuk meleg otthont adott. A ***tanítóképző intézetben*** tanított ismét, és ezzel kezdetét vette a második nyíregyházi periódus. A háború által okozott anyagi és szellemi károkat az intézmény lassan kiheverte, az oktatás fokozatosan visszaterelődött a régi mederbe. Dr. Tóth Antal tanított neveléstörténetet, neveléselméletet és más pedagógiai tárgyakat, vezetett tanítási gyakorlatot, mindezek mellett nagy örömmel tartott matematikaórákat is.

Ezek az évek nagy szegénységben teltek, miközben Ilike és Miklós leérettségiztek és orvosi egyetemre jártak. Orvostanhallgató gyermekei, bár kiemelkedő eredménnyel zárták a féléveket, nem kaphattak ösztöndíjat, ezért reggeltől estig tanított, mert kellett a pénz a továbbtanulásukhoz, az öttagú család megélhetéséhez. Több éven keresztül részt vett a tanítónőképző intézet oktatói munkájában is.

Mindig sötétszínű öltönyben járt, több évtizedes fekete nagykabátja is tipikusan tanáros, még jóval a háború előttről származó, a maga korában divatos darab, a kisebbik nyakrésze fekete bársonyból készült. Angolos keménykalapot viselt hozzá, és gyakran kötött csokornyakkendőt. Esőben kalucsnit hordott. Az órán kívül is gyakran beszélgetett tanítványaival Klebelsberg Kunóról, Rousseau-ról, Pestalozziról, Comeniusról, Herbartról. Szünetekben és más alkalmakkor is, s örömmel segítette a matematika megértésében, a feladatok megoldásában a hozzáfordulókat.

1958-ban a középfokú tanítóképző intézetek megszűntek Magyarországon, és átadták helyüket a felsőfokú tanítóképzőknek. Dr. Tóth Antal utolsó két évének színtere a ***Kölcsey Ferenc Leánygimnázium*** lett, ahol nagy pedagógiai gyakorlattal, nyugodt, határozott előadásmódján, szakmai tudása, módszertani ismeretei birtokában matematikát tanított. Őszes hajával, napsütötte kreol arcával, nyugodt, csendes, de határozott fellépésével a közkedvelt tanárok közé tartozott. Tanítványai gyakran fordultak

hozzá kérdésekkel, különböző problémákkal a tanórán kívül is. Anti bácsi barátságosan, mosolyogva, közvetlen hangnemben, néha tréfálkozva, de megfelelő távolságtartással, mindig a lényegnél maradva beszélte meg velük az ügyeket.

1960-ban vonult vissza a jól megérdemelt nyugalomba. Gyermekeit a munka szeretetére, a tudás iránti tiszteletre, humanizmusra nevelte, büszke volt rájuk. Miklós fia az Orosházi Kórház Gyermekosztályának lett osztályvezető főorvosa, Ilona New Yorkban a Saint Vincent Hospitalban volt pathológus, Ágnes a Nyíregyházi Főiskola Kémia Tanszékén dolgozott, 8 évig volt tanszékvezető főiskolai tanár.

Nyugdíjba vonulásakor utolsó tanítványai egyik csoportjával (1960)

Felesége, Rózsika iránt nagy szeretetet, tiszteletet, figyelmességet tanúsított. Mindenki tudta, hogy szép, példás családi életet él, jó férj, jó apa.

72 éves volt, amikor 1968-ban meghalt. 41 éves szolgálati idejéből 22 évet a nyíregyházi pedagógusképzés ügyének szentelt. Egész életével szeretetre, hitre, szorgalomra, kitartásra, önművelésre nevelt. Mintát adott arra is, hogy az élet legnehezebb pillanataiban hogyan lehet megőrizni emberségünket, hisz a háborúk viharait átvészelve teljesen más körülmények között képes volt talpon maradni, toleráns módon viselkedni, szellemileg újraépítkezni, újat adni a régi értékek megbecsülése mellett. Igazgató korában megmutatta, hogy rendelkezik a jó vezető minden pozitív tulajdonságával, személye, szellemisége képes jelentősen formálni, fejleszteni az intézmény arculatát.

Irodalom:

- Bíróné Marinka Csilla: Dr. Tóth Antal életműve és neveléstörténeti munkássága. Szakdolgozat, témavezető: dr. Horváth László, Nyírregyházi Főiskola, 2010.
- Dr. Dráviczki Sándor: A nyíregyházi állami tanítóképző története. A tanítóképzés múltja és jelene. Krúdy Könyvkiadó, 43-51. l. 2005.
- Pornói Imre: A magyar tanárképzés vázlatos áttekinése különös tekintettel a polgári iskolai tanárképzésre. Egyféle elképzelés a pedagógusképzésről, Nyíregyháza, 21-31. l. 1991.
- Szabó József: Adalékok a nyíregyházi felsőfokú tanítóképzés alakulásához. A tanítóképzés múltja és jelene, Krúdy Könyvkiadó, 52-61. l. 2005.
- Dr. Tóth Antal: Neveléstörténet, 1929. Nyíregyháza,Tiszavidék Nyomda.
- Dr. Tóth Antal: A játék az újabb lélektan megvilágításában. A Magyar Tanítóképző, 1936. 8-9. szám.
- Dr. Tóth Antal: A társas lénnyé fejlődés az ifjúkor kezdetéig. A Magyar Tanítóképző, 1936. 3-4. szám.
- Tóth Gábor: Az Apponyi Kollégium hallgatói. Magyar Pedagógia, 1992. 92. évf. 4sz., 285-307. l.

Lánya,
HARGITAINÉ DR. TÓTH ÁGNES
Nyíregyháza

TÓTH GYULA (Tiszacsege, 1929. december 6. – Nyíregyháza, 1992. május1.): tanító, igazgató, utógondozó

Tóth Gyula és Orbán Erzsébet harmadik gyermekeként született, a felnőtt kort Irma nővérével (1922) ketten érték meg, fiatalabb nővérét Erzsébetet (1926) csecsemőkorban veszítette el a család.

Az édesapja földművesként dolgozott, később a Vízügynél helyezkedett el, onnan ment nyugdíjba. Édesanyja a háztartást vezette, és a gyermekek nevelésével foglalkozott, szerény körülmények között éltek.

A betűvetés tudományát Tiszacsegén sajátította el, majd az 5. elemi után átiratkozott Polgárra a fiúiskolába, melyet 1945-ben fejezett be. Az iskola elvégzése után két évig odahaza dolgozott szüleivel a földreform során kapott pár hold földön.

1947-ben beiratkozott a debreceni Református Kollégium Líceumába, ahol 1951 tavaszán fejezte be tanulmányait.

Szeptembertől ***Újszentmargitán*** tanított, majd következő évben képesítőzött. A Debrecenben töltött évek alatt aktívan bekapcsolódott az ifjúsági mozgalom munkájába, megismerkedett Cseh Annával, aki a Svetits Intézetben tanult, tanítónak készült. 1953. augusztus19-én kötöttek házasságot, ettől a naptól kezdve nemcsak a magánéletük, hanem munkájuk, munkásságuk is összekötötte életüket.

Népgazdasági érdekből 1953 őszétől mindkettőjüket ***Nagyszögbe*** helyezték.

Életüknek e küzdelmes, de nagyon szép szakasza bemutatására tanítványuk, *Horváthné Tápai Mária* nyugdíjas agrármérnök emlékeit idézem:

„Az általános iskolai bizonyítványom nézegetve törtek fel bennem az emlékek életemnek erről a nagyon fontos időszakáról. Pista öcsémmel az 1950-51-es tanévben kerültünk az Újszentmargita-Nagyszög tanyai általános iskolába, ahol Szabó B. Lajosné és férje próbálta megtanítani nekünk az alapvető tudnivalókat. Nyolc osztály, egy tanterem, egy képzett pedagógus, világháború utáni állapotok az egri káptalan jobb napokat látott intézőlakásában. Ősztől tavaszig mindennap vittük a tüzelőt a vaskályhába, ami mellett mi, a messzi tanyákról járó gyerekek szünetekben szárítgattuk átnedvesedett ruhánkat. A tiszakeszi tanyavilágból nyolcan-tízen jártunk, a Czinege, Borsos, Lapu, Tápai családok gyerekei. Nagy változás történt az 1953-54-es tanévben, lelkes fiatal házaspár került a nyugdíjazott Szabó tanító néni helyére. Mindent megtettek, hogy emberibb körülmények között tanulhassunk. Megszűnt a délutáni tanítás. Na, nem a gyerekek fogytak el, hanem nagy összefogással rendbe hozták (mi is segítettünk) a szomszédos helyiséget, és az új tanterem berendezésével megszabadultunk a téli, sötétben való hazajárástól. A régi tanterem is megújult. Igaz, ez megfosztott bennünket egy csibészkedési lehetőségtől, ugyanis amikor a kisördög belebújt valamelyikünkbe, addig mocorogtunk a hatszemélyes helyi ácsolatú padokban, ameddig az össze nem csuklott. Ettől az időszaktól kezdődően a kisördögökről gondoskodtak az érdekes órák és a mozgalmas szünetek. Tóth Gyuláné Ancika néni tanította az alsó tagozatot és a felső tagozatban a matematikát, Gyuszi bácsi a felső tagozatot. Követeltek tőlünk, és mi nagyon meg akartunk felelni nekik és a szüleinknek is. Karácsonyra színdarabot tanítottak be, Petőfi János vitézének dramatizált változatát mutattuk be, nagy sikerrel. Ezzel a műsorral kezdődött el a színdarabok bemutatása, amiben Gyuszi bácsinak jutott a nagyobb szerep, jó érzékkel vezette ezeket az alkalmilag összeállt fiatalokat. Nemcsak a tanítványok szerepeltek, hanem a már iskolából kimaradt fiatalok is szívesen jártak a próbákra, szereplésekre. Amikor a nagy pajtát (ahol az első előadást rendezték) lebontották, akkor az udvaron rendezték az előadást, a színpad a hátsó nyitott veranda volt.

Tornaterem sem volt, de minden évben volt tornabemutató, év közben sok-sok röplabdameccs. A nagyszünetben gyakran belefeledkeztünk a játékba Anci néni és Gyuszi bácsi társaságában. Az első év őszén elkezdték rendbe rakni az elhanyagolt udvart és kertet. Kiderült, hogy különös kincseket rejtettek a bozótosok, együtt csodálkoztunk rá tavasszal a virágzó bokrokra. Segítettünk rendbe rakni és később gondozni a három ismeretlen katona sírját.

Más lett az élet Nagyszögben, közösséget kovácsoltak tanítóink akaratlanul is, nemcsak az iskolában, hanem a felnőttek között is. A szülők ügyes bajos dolgaikkal is hozzájuk fordultak, és ők segítettek,

ahol tudtak. Az osztatlan tanyai iskolából többen tanultunk tovább, lett közülünk pedagógus, tejipari technikus, gépész, agrármérnök. A tananyag mellett kitartást, szorgalmat, emberséget tanultunk tőlük. Igazi néptanítók voltak, tanítottak, neveltek, szeretetet adtak. Köszönet érte mindannyiunk nevében mindkettőjüknek."

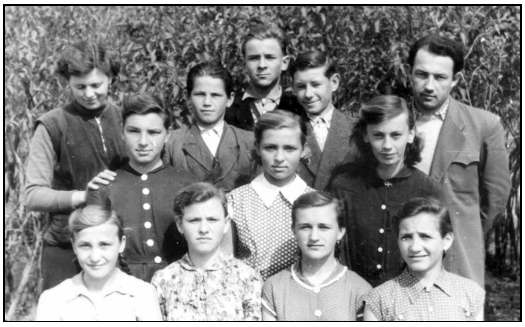

A Tóth házaspár tanítványai Nagyszögben

Nagyszögben megszületett első gyermekük, Éva (1958). A következő tanév szeptemberétől már az ***Újszentmargitán*** folytatták áldásos tevékenységüket.

1961/62 tanévtől igazgatói feladatok ellátásával bízták meg Tóth Gyulát. Vezetői munkáját nagymértékben nehezítette az évente változó képesítés nélküli állomány, mely egyéni foglalkozásokat, tanórákra való felkészítéseket is megkívánt. Az oktatás mellett fontosnak tartotta a tanulók rendre nevelését, magatartásuk formálását. Munkáját a következetesség, pontosság jellemezte, amit a tantestület minden tagjától elvárt. Aktívan részt vett a község társadalmi életében, segítette a település vezetőinek munkáját, tanácstagként, a pártalapszervezet titkáraként szoros munkakapcsolatban volt a helyi lakossággal is.

1962-ben megszületett Anikó lányuk, ezzel a család kiteljesedett. Szeretetben éltek, dolgoztak, nevelték, taníttatták gyermekeiket. Éva a tanítóképző főiskola elvégzése után családot alapított, Békéscsabán tanít, két gyermeke született. Anikó a debreceni közgazdasági szakközépiskolában érettségizett, jelenleg Düsseldorfban él.

A rendszeres önképzés mellett Tóth Gyula 1969-ben elvégezte a Marxista Egyetem 3 éves szakosító tagozatát.

1971. november 1-jétől ***Debrecenbe*** került a ***MÜM 7. sz. Leánynevelő Intézetbe***, ahol utógondozóként dolgozott.

Bauer Ilona, az intézet nyugalmazott igazgatója visszaemlékezésből emeltem ki a következő sorokat:

„Tóth Gyula kolléga a fiatalok megérkezése után folyamatosan figyelemmel kísérte fejlődésüket, tanulmányi munkájukat, magatartásukat. Tanácsokat adott, beszélgettek a jövő terveiről, mindezek figyelembevételével készítette elő a majdani kihelyezést.

Ehhez szüksége volt arra, hogy jó kapcsolatot teremtsen és tartson fenn az ország valamennyi Megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézetével, valamint a pártfogói hálózattal.

Látogatással egybekötött tapasztalatcserére meghívta intézetünkbe a társigazgatókat, pártfogókat, így a gyerekek fejlődését a nevelés időszaka alatt is figyelemmel kísérhették.

Lelkiismeretes munkájával az évek során folyamatosan elérte azt, hogy az egy éves nevelési esztendő letelte után az elbocsátó tanácsülésre érkezők konkrét segítséget tudtak adni a fiataloknak az intézet elhagyása utáni társadalmi beilleszkedésre, azaz a pártfogókkal és a gyermekvédő intézetekkel együttműködve biztosítottak a fiataloknak korábbi lakóhelyükön lakhatási lehetőséget, végzettségüknek megfelelő iskolát tanulmányaik folytatására és nem utolsósorban munkát.

Amikor a fiatal elhagyta az intézetet, akkor a kolléga a fiatalokat meglátogatta, évenként beszámolt sorsuk alakulásáról, helytállásukról a társadalomban.

Az utógondozói munka pozitív és negatív tapasztalatairól, látogatásairól, a kihelyezett fiatalok társadalomba való visszailleszkedésének eseményeiről és eredményeiről személyre szóló írásos anyagot készített.

Az intézetünkből visszahelyezett leányok gondjaikkal, nehézségeikkel, de sikeres beilleszkedésük esetén is több esetben megkereshették és megkeresték levélben, telefonon, hogy beszámoljanak életük alakulásáról.

Ezt a feladatot maradéktalanul ellátta mindaddig, amíg a társadalomban meg nem jelent a – jelenleg is tapasztalható – munkanélküliség, ettől kezdve egyre nehezebbé vált az ilyen fajta, korábban leírt segítség.

Tóth Gyula kolléga lelkiismeretes munkáját elismerte az intézet vezetősége és a minisztérium is, több kitüntetést kapott. Így áldozatos munkájáért megkapta az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója*, a *Kiváló Pedagógus* és nyugdíjba vonulása alkalmával a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet.*

Munkájára, személyiségére az intézet vezetősége, munkatársai mindvégig tisztelettel, megbecsüléssel

gondoltak, fájó szívvel vettük tudomásul korai halálát, intézetünk saját halottjaként búcsúzott tőle."

Szakértelme és emberi nagysága előtti tisztelettel emlékezett az együtt töltött évekre *Magyari László* az EMMI Debreceni Javítóintézetének igazgatója:

„Amikor a Gyermek és Ifjúságvédő Intézetben dolgoztam Tóth Gyula kollégámmal, sok állami gondozott fiatalnak segítettünk a szülők helyett eligazodni az élet nehéz helyzeteiben, útvesztőiben.
Ő ugyanolyan türelemmel, empátiával támogatott engem és fiatal munkatársaimat a gyermekvédelem és a magánélet problémáinak megoldásában, mint utógondozottjait.
Tanítómester volt, kinek jelenléte mindig erőt, derűt és nyugalmat árasztott. Emléke, hatása sokunk életében tovább él."

A magánélet rendezettsége, a szeretettel viselt közös terhek tették lehetővé, hogy az utógondozói munkát kimagasló eredményességgel, maradandót alkotva végezhette.
1990-ben nyugdíjba vonult, tragikus hirtelenséggel bekövetkezett halálát mély megrendüléssel fogadták szerető hozzátartozói, ismerősei.

Köszönöm a segítséget, melyet szeretett feleségétől, Ancika nénitől, testvérétől, munkatársaitól, tanítványaitól kaptam, így tudtam igaz emléket állítani egy nagyszerű pedagógusnak, embernek, aki Tiszacsegén született és Tóth Gyulának hívták.

A család ismerőse, FARKAS JÁNOSNÉ
Tiszacsege

TÓTH KÁROLY (Miskolc, 1911. szeptember 9. – Sárospatak, 1984. február 13.): tanítóképző intézeti vezetőtanár, általános, középiskolai és tanítóképző intézeti ének-zene szakos tanár, karnagy, orgonaművész

„Ars longa, vita brevis."

Református kántortanító dinasztiából származott. Nagyapja Sárospatakon végzett, és Nagygéresen, majd Tiszaszederkényben volt tanító. Édesapja, id. Tóth Károly (1878-1957) testvérével együtt szintén Sárospatakon szerzett kántortanítói oklevelet 1905-ben.
Édesanyja, Nyitray Ilona (1888-1950) miskolci születésű volt, de Hódmezővásárhelyen szerzett óvónői oklevelet 1905-ben, és egész életét az óvodapedagógusi hivatásnak szentelte Miskolcon. Felmenői között találjuk a magyar óvodaképzés alapítói egyikét, Fodor Lajost, Brunszvik Teréz kortársát, valamint művészeket, zenepedagógusokat, tanítókat.
A családban mindenki tudott zongorázni, sokszor zenéltek együtt. Öten voltak testvérek, két fiútestvére később szintén a Zeneakadémiát végezte el, és karnagyként dolgozott.

Ötéves korában Becht József evangélikus kántortanító kezdte el zenei képzését, zongoratanítását. Elemi- és középiskoláját Miskolcon végezte, utóbbit a Református Főgimnáziumban, hétéves korától volt a Deák utcai zeneiskola növendéke. Az iskolában ismerkedett meg a harmóniummal, a templomi alkalmak során pedig az orgonával, és ez egy életre meghatározta a jövőjét. Az ünnepélyeket már zongorafellépésekkel, kíséretekkel színesítette, tagja volt az iskolai énekkarnak is. Ezzel párhuzamosan folytatta tanulmányait a zeneiskolában, ahol a neves

miskolci zongora-orgona művésztanár és zeneszerző, Hollóssy Kornél tanítványa lett. Ő figyelt fel a gyermek abszolút hallására is. Később Halmay Irma tanítványa lett. Az első világháború után megalakult Miskolcon a Lévay József Művelődési Egyesület, melynek műsorain a helybeli tanárok, diákok szerepeltek énekkarral, zenekarral, többek között Tóth Károly is.
A Felvidék elvesztése után Miskolcra került az Evangélikus Jogakadémia és a Tanítóképző Intézet, valamint a húszas évek közepén felépült a Zenepalota, melynek orgonája kiváló lehetőséget biztosított a gyakorlásra. Ekkor dőlt el véglegesen, hogy zenei pályára lép, és tanára ajánlására lett az Evangélikus Tanítóképző Intézet növendéke 1925-ben, ahol karvezetést és zenekarvezetést is tanult, ugyanakkor folytatta az orgona tanszakot a Zenepalotában.

A kántortanítói oklevél megszerzése után 1931 szeptemberében került a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára (ma Zeneakadémia). Emlékei szerint tíz jelentkezőből csak ketten kerültek be. Orgona szakos tanára Zalánffy Aladár lett, míg zongorára Dohnányi Ernő oktatta. Itt találkozott Kodály Zoltánnal, Bartók Bélával, Bárdos Lajossal, Harmath Artúrral és az akkori kor neves művészeivel. Az ott eltöltött hat év során (1931-1937) megszerezte az ének-szaktanítói oklevelet, a középiskolai énektanári oklevelet és a tanítóképző zenetanári, valamint karnagyi oklevelet.

Akadémiai évei alatt a Soli Deo Gloria református főiskolai internátusban lakott. Sokszor játszott hangversenyen a Kálvin téri református templomban szólistaként vagy kísérőként.

1937-ben megpályázta a ***Sárospataki Református Tanítóképző Intézet*** zenetanári állását, és nagy sikerű bemutatkozó hangversennyel lépett a város zeneszerető közössége elé. Kívánsága teljesült, mert abban az iskolában taníthatott, ahol nagyapja, apja és nagybátyja is tanítói képesítést szerezhetett. Világi és egyházi éneket, zenetörténetet, módszertant, harmóniumot, zongorát és hegedűt tanított a kántortanítóknak, később a tanítójelölteknek.
Negyvenöt évvel később lánya, e visszaemlékezés írója is ide került, és itt tanított 25 éven keresztül mint negyedik generációs tanár.

Tanárként kulturált, fegyelmezett, pontos, felkészült és tudatos munka jellemezte, szigorral, de nagy szeretettel nevelgette tanítványait. Órái nem voltak mentesek a humortól sem, sokan emlékeznek így rá. Fő mottója a nevelésben a megértés, a tanítványokban szunnyadó tehetség kiművelése és a példakép kialakítása volt, mert szerinte a tanítónak mind külső megjelenésével, mind felkészültségével példát kell mutatni az adott közösség, iskola, a falu és tanítványai számára. Ebben nagyon következetes volt élete végéig, és halála előtt nem sokkal az öt diplomája ellenére „néptanítónak” vallotta magát.

1944 nyarán megérkezett a behívója. A háború „ajándéka”, hogy a kölni dóm orgonáján is játszhatott. Sok humoros és könnyes emlékezése volt azokból az időkből. Egyszer őt választották ki, hogy segédkezzen a fújtatásnál egy tiszt orgonajátékánál. Igen meglepődött a tiszt, amikor megtudta, hogy egy zeneakadémiát végzett orgonista szolgáltatja a fújtatást, ezért nem győzött elnézést kérni.
A háború borzalmai nagyrészt elkerülték őket, mert angol fogságba estek, ahol emberséges módon bántak velük. A táborban több zeneértő és tanult ember is volt, akikből megszervezte a kis előadó csoportot és kórust, zongorázott a tiszteknek, sőt, rádióműsort szerkesztett Hegyi József sárospataki tanártársával.

Erről ír *Szatmári Lajos* egykori pataki tanár a *Hadifoglyok írják* cikksorozatban (MEK. oszk.hu/1994/3,4,5)
„Magyar tábori stúdiót hoztunk létre az angol fogságban Eselheide-ben 1945 szeptemberében szórakoztató és kulturális céllal.
A csoportban 16 tagú férfikórus, 8 tagú cigányzenekar, 2 újságszerkesztő, 2 színész, egy rendező, egy karvezető zenetanár (Tóth Károly) szerepelt, többségükben pedagógus végzettségűek.
Zenés irodalmi programmal, istentisztelettel és ünnepi műsorral próbáltunk vigasztalást nyújtani a hazavágyók számára. Tóth Károly zongorakísérete mellett magyar nótákat énekeltünk. Volt egy 12 tagú kamarakórusunk is. A dalok kottáit szintén a sárospataki zenetanártól kaptuk. 1946 szeptemberéig voltunk a táborban.”

Az ötvenes években tovább folytatta a zene-, valamint a hangszeres oktatást is a képzős hallgatóknak. Kottapapír hiányában számtalan esetben maga vonalazta, kottázta a zenedarabokat a diákoknak. Kórust, zenekart szervezett, rendsze-

resen tartott hangversenyeket zongorán, harmóniumon a képző dísztermében. Egykori kollégái szerint megkönnyezte, amikor a képző orgonáját „felsőbb utasításra” mint egyházi szimbólumot elvitték 1950-ben. A barbár intézkedések akkoriban hegedűégetést, könyvbezúzást is követeltek... Később megszüntették a hangszeres oktatást is a képzőben. Református hite sosem hagyta el, bár gyakorlására nem volt lehetősége az 50-es években, minden egyes orgonajátéka a magyar és külföldi templomokban bizonyságtétel volt.
Az ünnepélyeken mindig szerepelt a kórussal mind az intézetben, mind a városi alkalmakon. Zúgott „A Párttal, a néppel”, a „Fel vörösök, proletárok”, az Internacionálé. A mozgalmi dalok is művészi élménnyé nemesültek a karvezetése alatt a kórustagok számára. Ezzel egyidejűleg a városban sorra alakultak a dalárdák, ezeknek ő volt a karnagya.

Intézeti munkáján kívül számos közéleti-, társadalmi tevékenységet végzett. Több éven át tagja volt a Megyei Zenei Tanácsadónak, a tanítóképzők felsőfokúvá szervezése után pedig az Országos Tanítóképző Intézeti Ének-zenei Szakbizottságnak, és segítette a korszerű tanítóképzés célkitűzéseinek megvalósítását.
Zeneoktatási kézikönyvet is írt a képzők számára. Munkáját mindenütt a legnagyobb elismerés kísérte.
1947-ben fizikai és értelmiségi dolgozókból megszervezte és vezette a Sárospataki Zenekedvelők Társaságát, és zenekarával több hangversenyt adott.
Felügyelte a környékbeli cigányzenekarok működési engedélyhez jutását.
1950-től vezette a Sárospataki Pedagógus Vegyes Kart, majd a Sárospataki Rendőr Egyesület és a kályhagyár énekkarát tanította. A városi ünnepélyeken szinte minden alkalommal fellépett a kórusokkal.
1954-ben a Járási Kultúrotthon felkérésére énekkart és fúvószenekart szervezett.
1959-től 10 éven át vezette a Sárospataki Iparos Dalárdát, majd ennek átszervezése után a Művelődési Otthon Férfikarát.
Pár évig a Sárospataki Varró KTSZ Énekkarát is tanította (1960-1968).
1965-től évekig vezette a Sárospataki Zrínyi Ilona ének-zene tagozatú általános iskola úttörő zenekarát, valamint a Rákóczi Gimnázium kamarazenekarát.
A városunkban fellépő énekes és hangszeres művészek hangversenyein számos alkalommal működött közre mint zongorakísérő.

Erről szól a következő történet lánya emlékeiből: „Egy alkalommal a sok közül Béres Ferenc elhívta a Rákóczi vár lovagtermébe rádiófelvételre. Szépen el is énekelte Feri a dalokat, apám kísérte zongorán, majd ennek végeztével megkérdezte Ferit, mikor lesz a felvétel. Feri nagyot nevetett és azt felelte: Karikám, már túl vagyunk rajta, ez volt az egyenes közvetítés...
Apám nehezen tudta leplezni haragját, de aztán megbocsátott. Feri tudta, hogy Tóth Károly nem téved...”

Patronálta a helybeli általános iskolák, valamint a sárospataki és abaújszántói gimnázium énekkarát, korrepetitora volt a Megyei Pedagógus Férfikarnak. Felkérésre többször tartott előadást a zenéről az általános iskolai és gimnáziumi osztályokban.
1954-ben alakult meg a sárospataki Bodrog Néptáncegyüttes, főleg képzős hallgatókból kollégája, Sipos György vezetésével, amelynek 30 éven keresztül volt a zenei vezetője. Sok belföldi és külföldi szereplés felkészítője és részese volt. Nehéz lehetett a kottát nem ismerő cigányzenekarokkal a munka, de ez sosem fárasztotta.
Amikor Sárospatak ismét város lett 1968-ban, a muzsikálni tudó felnőtt dolgozókból és diákokból megszervezte és két évig vezette a Városi Zenekart.

1976. augusztus 18-án a sárospataki vártemplomban orgonahangversenyt adott a XIX. századi francia zeneszerző, Theodore Dubois műveiből.

1978-ban az öccse, Tóth Béla által vezetett budapesti munkáskórussal a németországi Bautzenben és környékén hangversenyezett zongorakísérőként.
Tanított a Dolgozók Tanítóképzőjében, továbbá a levelező hallgatók oktatásában, részt vállalt a megyei pedagógus továbbképzésekből.

1937-től a sárospataki Tanítóképző Intézet zenetanára, majd 1959-től a képző felsőfokúvá válása után szakcsoportvezető, illetve intézeti vezetőtanára volt (mai tanszékvezető).

35 éven át végzett ének- és zenepedagógiai szolgálata leteltével 1972-ben saját kérésére nyugdíjba vonult.

1947-ben ismerkedett meg feleségével, Darkó Edit (1925-1996) tanítónővel, aki szintén miskolci származású volt, igényesen zongorázott. Gyermekeik hosszú éveken keresztül tanultak zongorázni, hegedülni. Lánya, dr. Derda Istvánné Tóth Ildikó angol-orosz szakos tanár lett, és követte apját a tanítóképző katedráján. Fia, Tóth Gábor (1953-1992) a Miskolci Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola brácsa tanszakának elvégzése után a Miskolci Szimfonikus Zenekar tagja lett fájdalmasan korai haláláig. Legkisebb lánya, Tóth Beatrix magyar-ének szakos általános iskolai tanári diplomát szerzett.

Családjában is magától értetődő volt a zene szeretete, sokszor kamarakórus alakult a névnapi vendégseregből. Szívesen játszott egyéb összejöveteleken is, kísérte a magyar nótát, operettet kedvelő társaságot, bármilyen hangnemben is kezdtek el énekelni, nem számított, hogy éppen hat bé vagy kereszt volt benne... Sokszor ejtette ámulatba hallgatóságát azzal, hogy „vakon”, sállal letakart billentyűkön játszott.

Kollégái, tanítványai visszaemlékezései.

L. Nagy Ilona nyugdíjas tanítónő:

„Tóth Károly a sárospataki tanítóképzés XX. századi nevelőtestületének oszlopos tagja volt. Az ének-zenei oktatás elhivatott mestereként, a Kodály-módszer példát nyújtó pedagógusaként végezte munkáját. A gyakorlati képzés során is szívvel-lélekkel vezette az órákat, lenyűgöző volt a gyerekekkel való bánásmódja. A tanulók kezébe adta a furulyát, xilofont, triangulumot és zenei kísérettel tette még élvezetesebbé és élményszerűvé az éneklést. Így alapozta meg a sárospataki önálló zeneiskola beindulását. Kis »karmesterek« vezényelték a kánonokat, dramatizálták a tanult dalokat. Az őáltala vezetett kórusok fellépései, hangversenyei évtizedeken keresztül nyújtottak a város lakóinak ének-zenei élményt. Tanítványai magukkal vitték országszerte az ének-zene ismeretét, szeretetét. Kartársként igen szerettük, tiszteltük. Közvetlensége, derűs lénye, humora, együttérzése segített a mindennapi nevelői munkában. Kötelességtudata, felelősségérzete példás volt. 1951-től haláláig tartó ismeretségünk alatt a legszebb emberi tulajdonságok hordozójaként állt és áll előttem ma is.”

Dr. Földy Ferenc, tanítványa, a tanítóképző főiskola nyugdíjas főigazgatója:

„A növendékeket a relatív szolmizáció segítségével oktatta. Mindezt igényesen és nagy hozzáértéssel látta el. Mint énekkar- és zenekarvezető is kiváló munkát végzett. Fejlesztette a diákok közösségi érzését, fegyelmét, belső tartását. Külön gondja volt az esztétikai nevelésre. Példamutató magatartásával nevelt bennünket. Sokszor mondta: *»A pedagógusnak mindig, mindenütt és mindenben példát kell mutatni.«* Igen precíz ember volt. Erényei első pillanatra megragadták a növendékeit. Igen fontosnak tartotta pedagógiai munkájában a sikerélmény biztosítását. Ez nagy érték, rugója a továbbhaladásnak, vallotta.

Hozzájárult ehhez az óráin tapasztalt dicséret, elismerés és biztatás. Udvarias, előzékeny, jó humorú, víg kedélyű ember volt. Mindig a társaság középpontjában állt. Nagy tekintélye volt előttünk, szerettük, tiszteltük. Végtelen hálával gondolok azokra az évekre, amikor tanítványa lehettem.”

Tamás Erzsébet egykori tanítványa, nyugdíjas tanítónő:

„1950-től 1954-ig voltam a sárospataki Tanítóképző Intézet hallgatója. Tóth Károly tanár úr zongorát és éneket tanított nekünk, a Kodály-módszer lelkes alkalmazója volt, tanítványainak még a zongoragyakorlását is ellenőrizte. Magas, elegáns, pedáns, kedves modorú, jóindulatú, de szigorú, következetes, nagy tudású, családszerető, növendékeit tisztelő és segítő tanárember volt. Tanár úr, Kari bácsi, zongorán kísérte a jó barátja és kollégája, Sipos György által vezetett néptánccsoportot és a tornászok előadását a bemutatókon. A néptánccsoport idővel kibővült a Földműves Szövetkezetnél dolgozó fiatalokkal, de a gimnáziumból is jártak leányok a táncpróbákra. Ez lett később a híres Bodrog Néptáncegyüttes. Tanár úr tanította be a cigányzenekart, és maga is játszott velük.

Nekem a tanítóképző a tudomány, a kultúra és emberszeretet palotájaként él az emlékezetemben. Példát mutató tanáraink voltak, mindegyikre szeretettel emlékszem vissza. Vidám diákéveim formálták személyiségem, meghatározó erővel bírnak mind a mai napig.”

Jakab Loránd nyugdíjas tanító:

„Az ének-zene oktatásának hatékonyságát Tóth Károly tanár úr határozta meg. Megismertük a magyar népzene alapjait, aminek nagy gyakorlati hasznát vettük a későbbiekben. Nem volt olyan osztálytársam, aki a pályája során ne tanított volna éneket, vagy ne lett volna énekkara. Olyan tanár volt, akitől nemcsak szakismeretet, de emberi magatartást is lehetett tanulni. Szavakban ő sosem kérkedett a magyarságával, ő tetteivel vallott színt, például amikor a Rákosi-korszakban szinte minden este az énekkari próbákon kiáltottuk világgá: *„Forr a világ bús tengere... Nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat...”*

Nagy László, tanítványa, kollégája, ny. főiskolai docens:

„Kari bácsi szakmaisága kollégái, tanítványai körében minősítetten elismertnek számított. Szigorral, megértéssel követelt, tudatosítva tanítványaiban azt, hogy mit jelent dalokat, énekeket ismerni, hangszeren játszani, s hogy leendő tanítóként hogyan neveljük, tanítsuk az új nemzedéket. Szakcsoportvezetőként, szaktanárként, emberként viszonyulása kollégáihoz, diákjaihoz méltósággal fűszerezetten „emberi" volt. Családias, baráti volt a tanítóképző tanárainak kapcsolata, melyhez ő mindenkor hozzájárult. Sok élő tanítványával együtt szeretettel őrizzük, ápoljuk emlékét, örökítve mindezt gyermekeinkre, unokáinkra."

Elismerések, kitüntetések:

Eredményes munkájáért kétszer kapta meg az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* címet és jelvényt. (1965, 1972)

1981-ben *aranydiplomával* tüntették ki.

Források:

- Családi emlékek
- Dokumentumok
- Tanítványai, kollégái, katonatársa visszaemlékezései
- *Száz éve született Tóth Károly* – Bibliotheca Comeniana XVI. 2012.
- Jakab Loránd-Demeter Endre: *Volt egyszer egy osztály*, Sárospatak, 1996.

Leánya,
DR. DERDA ISTVÁNNÉ TÓTH ILDIKÓ
Sárospatak

TÓTH LÁSZLÓ (Orosháza, 1895. március 9. – Orosháza, 1984. március 31.): evangélikus kántortanító

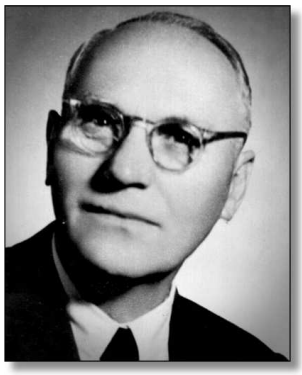

Mindkét nagyapja valamikor az 1860-as – 70-es években az ígéretesen fejlődő, lélekszámában szépen gyarapodó Orosházára érkezett munkát keresni. A biztos megélhetés mellett feleséget is találtak. Orosházán ragadtak. A szeghalmi Tóth János (1840-1909) Szűcs Évával (1844-1906), a kiskunhalasi Dömötör Antal (1850-1938) Daubner Idával (1849 -1873) kötött házasságot.

Szülei már elindultak a polgárosodás útján, szakmát tanultak. Édesapja, Tóth János (1865-1925) ácsmester, édesanyja, Dömötör Ida (1873-1952) varrónőként dolgozott. 1893-ban volt az esküvőjük.

Két testvére érte meg a felnőtt kort: Tóth Ida (1897-1986) negyedszázadig Amerikában volt, majd visszatért Orosházára, valamint Cserepes Károlyné Tóth Jolán (1901-2005) 1913-tól 104 (!) éves korában bekövetkezett haláláig Amerikában élt. (E sorok írói 1980-ban még meglátogatták Floridában).

Tóth László eszmélésétől kezdve a tanítói hivatásra készült. Többször említette, hogy egyszer édesanyjával elmentek az orosházi evangélikus templomba. Szépen szólt az orgona, felnézett a karzatra, édesanyjától megtudta, hogy a kántortanító bácsi játszik ezen a csodálatos hangszeren. *De szeretnék és is kántortanító bácsi lenni* – mondta a kis Tóth Laci.

A négy elemi osztályban négy tanító tanította. Orosházán Fabriczy Pál, Jankó Irma és Török István, Nagyszénáson Harrach Ida.

Közben szülei, hogy három gyermekük jövőjét biztosítsák, 1906-ban nagy reményekkel Ame-

rikába vándoroltak. Két húga különböző rokonokhoz, László a nagybátyjához, egyben keresztapjához, Tóth Sándorhoz, a faluszerte ismert lakatosmesterhez került. Onnan járt az Előd utcai polgári iskolába. Szüleinek nem sikerült az Amerikáról szövögetett álom, ígéretük ellenére nem tudtak érte tartásdíjat fizetni. Ezért a tanítási órák utáni időben, az inasokkal együtt a lakatosműhelyben kellett dolgoznia. Keresztapja, aki egyben gyámja is lett, mindenképpen iparost akart belőle nevelni. A negyedik polgári osztály elvégzése után ezért egy-egy hétre asztalosnak, bádogosnak, órásnak, szobafestőnek adta, válasszon kedvére való szakmát. Egyik sem tetszett neki. Ez meg keresztapjának nem tetszett. Nagyszénásra vitték egyik rokonához, aki mészárost kívánt faragni belőle. Vonakodott. Ezután rábíztak hetven birkát, kicsapták a legelőre juhászbojtárnak. Volt ideje gondolkodni.

Fellázadt a sorsa ellen. Különböző utakon a volt polgári iskolai igazgatója, Nagy Lajos és a nagyszénási lelkész, Mendöl Lajos segítségét kérte, hogy beiratkozhasson a szarvasi tanítóképzőbe. Mikor megkapta a felvételéről szóló értesítést, rokona elzavarta a háztól. Egyetlen használt, kék színű gépész ruhájában, egész éjszakai gyaloglás után érkezett meg a tanítóképzőbe. Segélyt és ruhát kapott, igyekezett megfelelően tanulni, kiérdemelte az ösztöndíjat. A szállásra és élelemre valót magántanítványok korrepetálásával kereste meg. Egyedül maradt, korán meg kellett állnia a saját lábán. Megszokta a kemény munkát, mindig tudta, neki sokat kell dolgoznia, jól kell teljesítenie. Élete vezérfonalává vált az elesettek segítése, a szolgálat.
Két lánytestvérét kivitték Amerikába, ő továbbra is szorgalmasan készült a tanítói hivatására.

Eltelt a szarvasi négy esztendő, 1913. június 26-án kézhez vehette a Bányai Evangélikus Egyházkerület Szarvasi Tanítóképző Intézete által kiállított elemi népiskolai tanítói és kántori oklevelét. Képesítő vizsgálatot tett a következő tantárgyakból: újszövetségi bibliamagyarázat, hit- és erkölcstan, neveléstan, neveléstörténet, tanítási módszertan, népiskolai szervezettan, próbatanítás, magyar nyelv és irodalom, magyar történet, magyar alkotmánytan, Magyarország földrajza.
Osztályképesítő vizsgát tett következőkből: bibliai történetek, káté, egyházi ének, ószövetségi bibliamagyarázat, egyháztörténet, mennyiségtan, német nyelv, egyetemes történet, egyetemes földrajz, természetrajz és vegytan, természettan, egészségtan, gazdaságtan, rajz, szépírás, ének, zene, kézimunka (slöjd), testgyakorlat. A vizsgáló bizottság tagjai: Nikelszky Zoltán igazgató, Placskó István elnök, dr. Szlávik Mátyás miniszteri biztos, Kelló Gusztáv evangélikus lelkész és Dankó Soma tanító egyházkerületi vizsgálóbizottsági tagok, Kiss Sándor, Örvös Károly, Levius Ernő, Supper Frigyes, Zámbory Endre, Kecsmárik Endre, Tömörkényi Dezső tanárok.

1913. október 1-jétől ***Orosházán a hosszúsori állami tanyai iskolához*** nevezték ki, ahol az elsőtől a hatodik osztályig egy tanteremben 96 gyereket tanított.
1914. január 1-jétől az ***Aradi úti,*** szintén ***külterületi iskolához*** helyezték, majd 1914. március 28-án megválasztották a ***pusztaszentetornyai községi elemi iskola*** rendes tanítójának.

Időközben kitört a világháború. 1914 augusztusában Tóth Lászlót is behívták katonának. Az orosz fronton megsebesült, Kijevbe, majd Kazanyba szállították, aztán hadifogságba esett. A jaranszki táborban kitört tífuszjárvány következtében a 853 főből 48-an maradtak életben. 1918 májusában megszökött, két hónapos, viszontagságos utazás után érkezett haza.

Itthon feleségül vette egy gyulai polgárcsalád lányát, Démusz Terézt (1896-1979). Két gyermekük született: Lenke és Klára, mindketten elvégezték a szarvasi tanítónőképzőt.

Folytatta a tanítást Pusztaszentetornyán, majd 1922. szeptember végén jelentős fordulat történt életében, megválasztották az ***orosházi evangélikus egyházközség*** egyik kántortanítójává. A meszes-kisközi, úgynevezett ***Központi Iskolában*** a nyugdíjba vonult Fürst János tanító örökébe lépett. 1922-től 1926-ig az ötödik fiúosztályt oktatta. Képzett, kiegyensúlyozott, elhivatott pedagógus volt, különösen figyelt a tehetségekre. Itt tanította Dumitrás (később Darvas) Józsefet, a kétszeres Kossuth-díjas író-politikust, aki 1947-től 1956-ig több miniszteri tárcát

töltött be. Tóth László hosszú évekig anyagilag is segítette a hasonló szegénységből indult Dumitrás fiút a polgári iskolában és a kiskunfélegyházi tanítóképzőben is. Barátaitól és tanítótársaitól rendszeresen gyűjtött számára különböző összegeket, hogy a tehetséges fiú ne kallódjon el.

Darvas József ugyan miniszterként és politikusként is más utakra tért, de volt tanítóját hálával emlegette. Amikor 1932-ben megszerezte tanítói oklevelét, így írt Tóth Lászlónak: „Nem mulaszthatom el, hogy köszönetet ne mondjak annak a jóságos lelkű embernek, aki kilenc év küzdelmeiben mindig mellettem állt, nagy fásultságaimban hitet öntött belém, és mindig segített, nemcsak szóval, bátorítással, de valóságban is, a krisztusi ajándékozás gesztusával."

1926. augusztus 27-től ***Orosházán a Hajnal utcai evangélikus iskola*** tanítója, egészen 1948-június 30-ig tanította az első és második vegyes osztályt. Az államosítás után még egy évig maradhatott itt, 1948. július 1-től már az ***orosházi 4. számú általános iskola*** tanítójaként.

Az utolsó tanítványai a 4. számú iskolában (1948/49-es tanév)

1949. szeptember 26-tól áthelyezték a ***Vörösmarty utcai III. számú általános iskolába***. Egészségügyi szabadságot kapott, 1949. december 31-én nyugdíjazták. Még nem volt 55 éves.

Munkáját mindig felkészülten, igen nagy odaadással és lelkiismeretességgel végezte. Már az 1920-as évektől kezdve óraadó volt a ***tanonciskolában***, az ***ismétlő iskolában***, a ***gazdasági továbbképző iskolában***. Tanított az ***orosházi evangélikus népfőiskolán***, 1939. december 1-jétől 1940. március 31-ig, Raffay Sándor püspök megbízásából a ***nagytarcsai népfőiskola*** igazgatója.

Az egyházi iskolák 1948 évi államosítása után úgy tűnt, Tóth László élete derékba törik. Evangélikus hitét mindig megtartva nem tudta elviselni, hogy a vallásos nevelést kiszorították az iskolákból. Azt, hogy Orosháza 1744-es alapításától, a két évszázad alatt kialakított evangélikus iskolai oktatást egy tollvonással felszámolták.

Egész életével példát adott, tanított és nevelt. Minden tanítványában az értéket, a jót kereste, türelmesen segítette botladozó növendékeit. Igyekezett őket lelkiismeretesen, jóindulattal, következetesen nevelni. Olyan új világot nyitott meg előttük tudásban és emberségben, amit egész életükben nem felejtettek el. Nem tisztségekre, nem vagyonszerzésre törekedett. A hatalomnál sokkal fontosabb dolognak tartotta a tudást, az emberi tartást, az őszinteséget, a becsületességet és a kedvességet. Tanítványai soksok évtized után is megköszönték az emberi szót, szeretetet.

Alkalmanként rendkívüli előléptetéssel ismerték el munkáját, többször kapott szakfelügyelői dicséretet, kiérdemelte az arany-, a gyémánt-, a vas-, legutóbb 1983-ban, 70 éve szerzett oklevele alapján, a rubindiplomát.

A szülőföld továbbra sem engedte el öleléséből, 1950. január 1-jétől már nyugdíjasként az egyházközség kántora maradt. 37 évi tanítói munkájának befejezése után életének új korszaka következett.

Erről csak dióhéjban: 1926-tól 1971-ig az orosházi evangélikus egyházközség jegyzője.

A négy és fél évtized alatt kétezer oldalt jegyzetelt le gondosan és pontosan, ami ma is egyik fő forrása a korszak helyi gyülekezettörténeti kutatásainak. 1929-től bekapcsolódott az Evangélikus Keresztyén Ifjúsági Egyesület (KIE) munkájába, 1931-ben megalakították az orosházi csoportot Orbán János és Fasang Árpád tanítókkal. 1930-tól az evangélikus nőegylet pénztárosa, majd főtitkára. Alkalmanként írt az 1920-as 30-as években megjelent *Orosházi Evangélikusok Lapja* és az *Orosházi Evangélikus Élet* című periodikákba. Az 1947-től 1952-ig működő orosházi evangélikus árvaház alapító igazgatója, ahol felesége is sokat segített neki. Naponta bejárt az egyházi hivatalba, pénztáros volt. Kántor a vasárnapi istentiszteleteken és a temetéseken, esténként bibliaórákat vezetett.

Látogatta és összetartotta az evangélikus híveket, az üldöztetés időszakában is minden megnyilatkozásában kiállt az egyház mellett. 1953-ban kántortársa, Macher Lajos megvált az egyháztól. A két lelkész mellett Tóth László lett az egyházközség mindenese: pénztáros, gondnok, kántor, jegyző, bibliakör-vezető egy személyben. Emellett énekkart szervezett, havonta felléptek istentiszteleteken, szeretetvendégségeken Orosházán és az egyházmegye más gyülekezeteiben is. 1955-ben a Dunántúlról hazajött Lenke lánya, aki segített a kántori szolgálatban és az irodai adminisztrációban. 1975. december végéig, még 80. életévén túl is bejárt az egyházhoz. Így vált teljessé az élete.

Lenke lánya nem ment férjhez, otthon élt a családdal, Klárát Kovács Béla szarvasi gimnáziumi tanár vette feleségül, négy gyermekük született: Béla László, Hajnalka, Klára és Erzsébet. Aztán az unokák mellett hét dédunokájában is gyönyörködhetett. 1979-ben meghalt felesége. Életének utolsó öt esztendejét családjának szeretetétől körülvéve, visszavonultan töltötte.

Halála után *Fasangné Orbán Éva* az Evangélikus Élet című országos hetilapban többek között ezt írta róla: „Legfőbb feladatának azt tartotta, hogy a rábízott gyerekek talentumait minden áron gyarapítsa… Hatékony személyisége szép példája annak az alapigazságnak, mely szerint az ember tudatának formálásában nem a tárgyi feltételek, módszerek sokasága, hanem egyedül csak a Lélek … tesz csuda dolgokat.”

Orosházán a meszes-kisközi iskola falára emléktáblát helyeztek el Darvas József tiszteletére, megemlítve, hogy a népi írók jeles alakja Tóth László tanító segítségével innen indult el. 2013-ban pedig az orosházi evangélikus templom kertjében kialakított egyháztörténeti parkban emlékkövet emeltek Tóth László rubindiplomás evangélikus kántortanító tiszteletére.

Források:

- Tóth László: *Az életem eseményei*. Feljegyzések-kézírás, 1973-tól 1983-ig
- Az orosházi evangélikus egyházközség jegyzőkönyvei 1922-1975-ig, iskolai iratai 1922 – 1948-ig, KIE és népfőiskolai iratok (Orosháza, Evangélikus Levéltár)
- Beck Zoltán: *Darvas József és tanítója* = Új Aurora, Békéscsaba, 1974/3. sz. 103 – 111. p.
- Koszorús Oszkár: *Látogatóban Tóth Lászlónál, Darvas József egykori tanítójánál* = Békés Megyei Népújság Köröstáj melléklet, 1978. november 12.
- Fasangné Orbán Éva: *Elhunyt Darvas József tanítója, Tóth László* = Evangélikus Élet, 1984. máj. 20. 6. p.
- Száraz Csenge: *Kiváló egyéniségek arcképcsarnoka – Tóth László kántortanító* /Evangélikus Országos Múzeum millecentenáriumi pályázata/ Orosháza, 1997. 16 p. + 24 mell.
- Száraz Csenge: *Tóth László kántortanító. XX. századi történetek* – Közreadja Fülöp Béla = A hónap, Orosháza, 1997 május
- Nagy Sándorné Keller Klára: *Az orosházi evangélikus népiskolák múltja, fejlődő jelene és reménybeli jövője*. Orosháza, 1997. Ev. Egyházközség 55 p.
- Koszorús Oszkár: *Tóth László (1895-1984) rubindiplomás evangélikus kántortanító* = Kiss A. Sándor: Mi, orosháziak III. 276 – 279. p. Orosháza, 2007. Yes-Press 2001 Bt.
- Tóth Lászlóra emlékeznek lánya, unokái és unokaveje: Tóth Lenke, Kovács Béla László, Koszorús Oszkárné Kovács Hajnalka, Farkasvölgyi Ákosné Kovács Klára, Kovács Erzsébet, Koszorús Oszkár + 6 fotó = Kiss A. Sándor: Mi, orosháziak III. 280 – 286. p. Orosháza, 2007. Yes-Press 2001 Bt.
- Koszorús Oszkár: Id. Koszorús Oszkárra és Tóth Lászlóra emlékezünk (Emlékkőavató beszéd az orosházi evangélikus egyháztörténeti parkban) = Orosházi Harangszó, 2013. pünkösd, 5-7. p. + 1-1 fotó
- Csete Ilona: Lelkészek és tanítók mint szellemi vezetők (Egész oldalas cikk az id. Koszorús Oszkár és Tóth László tiszteletére elhelyezett emlékkövekről = Békés Megyei Hírlap Magazinja, 2013. máj. 4. 14. p.

Unokája,
KOSZORÚS OSZKÁRNÉ KOVÁCS HAJNALKA
és unokája férje, KOSZORÚS OSZKÁR
Orosháza

TÓTH PÁL (Kiskunmajsa, 1831. június 10. – Majsajakabszállás, 1911. május 5.): tanító, „a puszta tanítója”

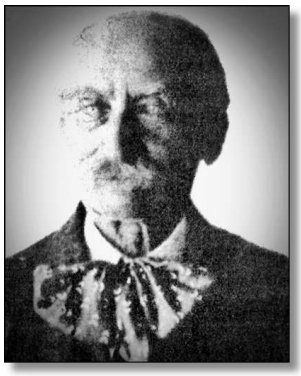

Tóth Pál és Bus Borbála házasságából született a majsai Jakabszálláspusztán (Kiskunmajsa külterületén). Alsó- és középfokú iskoláit Kiskunmajsán végezte el. Biztosnak látszik, hogy tanítóképzői tanulmányokat nem folytatott. Egy családi feljegyzés szerint azonban: „Tóth Pál takácsmester volt 27 évesen. Az 1868. XXXVIII. tc. értelmében Hódmezővásárhelyen tanfolyamot végzett és tanító lett, 46 évig tanított. Állását Nemes Szabó Károlynak adta át Majsajakabszálláson 1905-ben.”

1856-ban házasságot kötött László Viktóriával, aki odaadó segítőtársa volt élete során. Hét gyermekük született, akik közül csak három érte el a felnőtt kort (Lajos, István és Regina).

Majsajakabszállásra valószínűleg 1858-ban vagy nem sokkal előtte költöztek, mert ekkor már pusztabírája a Kiskunmajsához tartozó területnek.

A majsai képviselő-testület 1859-ben kinevezi az ekkor újonnan (a mai emlékpark helyén) épült iskola tanítójává. A római katolikus miszsziós körzet felkéri és felruházza különböző egyházi jogokkal, keresztel, áldoztat, temeti a puszta halottait. Nagy fájdalommal hét saját gyermeke közül négyet.

Dr. Berényi István, a kunszállási iskola egykori igazgatója így ír erről az időszakról a *Kunszállási Hírekben*:

„…mennyi keserűséget kellett megérnie Tóth Pálnak és nejének, amikor sorban vesztek el gyermekeik és unokáik! És Tóth Pálnak nemcsak a saját utódai temetői sírgödrénél kellett könnyeit törölgetni, de bizonyára fájó érzésekkel temette el a puszta lakóinak több százra tehető gyermekeit, akik velük született gyengeségben, himlőjárványban, tüdő- és torokgyulladásban, diftériában haltak meg. Négy gyermek és hét unoka elvesztése, akik még az ifjúkort sem nagyon érhették meg! Orvosi ellátás nincs a pusztán. Nem csoda hát, ha ő maga feljegyzéseket ír a szembajokról, a viszketegségről, a gyomorgyengeségekről, a sárgaságról, hasmenésről és hurutról meg a fojtóhurutról.

A puszta tanítója az egyre sűrűsödő tanyavilág lámpása volt. Világító fáklyaként akarta továbbadni újságokból, nála tanultabb emberektől megszerzett tudását a puszta népének, hogy gátat vethessenek némi szerény ismeretekkel is az emberi halandóságnak. Bizonyos, hogy az embereket akarta lejegyzett ismereteivel okítani. Némely tanácsát maga is kipróbálta.

És micsoda nagyszerű dolog az, hogy évszaki feljegyzéseiben az 1861-66 közötti években leírja az időjárás változásait, a természeti megfigyeléseit, olykor napokra bontva!

A természetben érzékelt megfigyeléseivel is bizonyára tanítani akart, és nem csak az iskolában. Tapasztalatait az életből merítette. ”

Bérmáltatja tanítványait, és a körzet kántori tisztségét is ellátja. Csodálatos energiával, szorgalommal és felelősségtudattal áldotta meg a Teremtő. Ezzel még koránt sincs kimerítve az összes tevékenysége. A kötelező tantárgyak mellett a hittan tanítása egyik legfontosabb feladata volt. Ugyanolyan lelkiismeretes munkával végezte ezt a tevékenységet is, mint a saját gyermekei lelki nevelését. Nem maradt el a mezőgazdasági munka, a kertészkedés, fanemesítés alapjainak megismertetése, oktatása sem.

A tanítói, egyházi és a közigazgatási (pusztabírói) feladatok mellett egyéb, a létszámban gyarapodó pusztán jelentkező feladatokat is ellátott (postai levélkézbesítés a gyerekeken keresztül, hivatalos iratok megírása stb.). Nagy szüksége volt a magára hagyott tanyavilág emberének ilyen szeretetben megnyilatkozó becsületes vigasztalóra, tanítóra. Ismerte a pusztai ember szegénységét, rettenetes lelki és szellemi nyomorúságát, ínségét. Ezért minden emberrel úgy bánt, mintha valamennyien hozzátartozói, gyermekeik pedig mintha sajátjai lettek volna. Sokat foglalkozott a tanítványai egészségével. A kijelölt diákoknak ellenőrizniük kellett, betartották-e a többiek a megbeszélteket. Ez abból állt, hogy minden reggel el kellett fogyasztaniuk egy

fej vörös-, vagy fokhagymát. Tudta, hogy ez a természetes, jótékony és hasznos gyógyszer minden családban megtalálható, az orvos által felírt patikaszert és a kórházi ápolást nem tudták volna a szülők megfizetni, ezért neki kellett fokozottan a gyermekek egészségére figyelni. Számtalanszor előfordult, hogy sapka, kesztyű vagy sál nélkül ment haza. Felesége tisztában volt azzal, hogy a hiányzó ruhadarabok valamelyik kisgyermeket védik a megfázástól. Ezért az odafigyelő jóságos bánásmódért a szülők nagyfokú tiszteletét és szeretetét vívta ki. Hosszú évtizedeken keresztül úgy emlegették, mint a puszta lámpását, jótevőjét. Ezen kívül 20-25 gyermek keresztapaságát vállalta. Mindezt a számtalan feladatot, amit még felsorolni is sok, olyan körülmények között látta el, hogy a mai ember el sem tudja képzelni! Minden munkáját a petróleumlámpa gyér világánál végezte. Sok hivatalos teendője mellett még arra is volt ereje, hogy évekig figyelje az időjárást, összehasonlítsa és leírja, rögzítse az adatokat.

Mindezek mellett természetes, jó humora volt és ez megmaradt élete végéig. A következő derűs történet is erre utal. Egy alkalommal tanfelügyelők jártak a pusztán. Kifogásolták az egy tanterembe összezsúfolt gyermekek nagy létszámát. Ezt a legszigorúbban tiltják a hivatalos rendelkezések! Két tantermet kell létrehozni, mondták. Drága jó tanító szerény válasza: *uraim, önöknek itt az alkalom egy új iskola építésére! Ugyanis nekünk erre egy fillérünk sincs!*
Az elmés és bőséges humorral megáldott tanító úr a későbbiekben úgy oldotta meg a kérdést, hogy a padok között a tanterem hosszában léckorlátot húzott, s az egyiket kinevezte az első, a másikat a második tanteremnek, s a katedráról rendületlenül tanított tovább. A második tantermet, melyet kápolnaként is használtak, csak 1873-ban építik meg. 1884-ben, amikor a miszsziós körzet élére Majsajakabszállásra került a szerzetes Lehosit Kajetán atya, segítőtársa, barátja lett a tanító úrnak, s ő felszabadulhatott sok teendő, főleg az egyháziak alól. Tóth Pál házába fogadta, mivel az atyának nem volt lakása. Mint családtag, velük élt haláláig. Ekkor már a Tóth család három generációja élt együtt a (mai) Móra Ferenc utcai házban. A község elöljárói és lakosai eldöntötték, hogy templomot kell építeni! Megkezdődött a fáradságos munka. A tanító úr a templomépítési bizottság jegyzői feladatait látta el, számtalanszor indult tanítás után, kevés szabadidejét feláldozva, pénzt gyűjteni az építkezéshez. Fogta a kis Aladdin-féle lámpáját, amelybe egy szál gyertyát tett, hogy a sötétben tájékozódni tudjon, és tette a dolgát. Végül összegyűlt a pénz, és elkezdődhetett az építkezés. A megépült templomot a millennium évében, 1896. július 19-én szentelték fel, mindenki nagy boldogságára!

Azonban a jóságos tanító úr a küzdelmes és embert próbáló évek folyamán igen megfáradt. 46 évig tartó lelkiismeretes munka után 1905-ben a vallás- és közoktatási miniszter nyugállományba helyezte. Az 1904/05-ös tanévet már nem ő, hanem unokája, Nemes-Szabó Károly kezdte el. A kecskeméti királyi tanfelügyelő a népoktatói és nevelői munkásságáért köszönetét és elismerését fejezte ki. Nyugállományba helyezése után már nem a fejekben, hanem a csodás kis kertjében palántálgatott haláláig. 1911. május 5-én távozott az élők sorából a puszta népe nagyra becsült tanítója, a puszta lámpása, jótevője. Majsajakabszálláson helyezték örök nyugalomra. Tanítói munkáját unokája, Nemes Szabó Károly, Regina lányának gyermeke folytatta, tíz éven keresztül.
1999 szeptemberében az iskola felvette Tóth Pál nevét, emléktáblát is elhelyeztek az iskola falán.

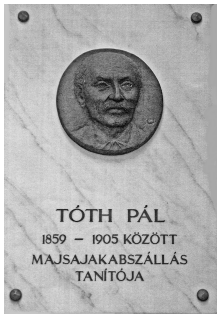

Köszönöm az Égieknek, hogy e nagyszerű, igazlelkű ember, Tóth Pál tanító úr dédunokája lehetek!

Dédunokája,
NAGY GERGELYNÉ DÓSAY GIZELLA
Mátrafüred

TÓTH PÁL (Miskolc, 1843. december 6. – Miskolc, 1903. október 22.): házitanító, gimnáziumi tanár, leánygimnáziumi igazgató

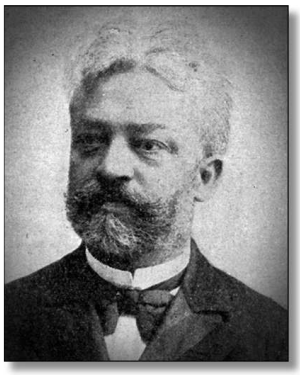

Egy köszöntőbeszédben némi szónoki túlzással a „nőnevelés apostolának” nevezték, de tény: Tóth Pál jelentős pedagógiai és szervezői tevékenysége révén lendült előre a miskolci leánynevelés ügye. 2013-ban születésének 170., illetve halálának 110. évfordulója volt. Ezeket az évfordulókat már jóval megelőzve az elfeledett jelzőt is a neve mellé lehetett illeszteni. Semmi nyoma, hogy ennek valami személyes, hivatalos vagy ideológiai oka lett volna. Inkább beszélhetünk a korabeli hivatalosság mulasztásáról, illetve méltó elismerés máig érvényes kerüléséről.

Tóth Pál apja tímármester volt, aki korán árván hagyta családját. Biztosan erős ambíció fűthette a tanulni vágyó gyermeket, hogy nehéz körülményei ellenére Miskolcon elvégezte a gimnáziumi osztályokat, majd Sárospatakra ment, hogy a kollégiumban folytassa tanulmányait. Vélhető, hogy a kor szokásainak megfelelően tanulóévei alatt Nyilas Misi módjára egészítette ki azt a sovány keresetet, amire Zsuzsika nővére varrással tudott szert tenni. Sárospatakon egy év bölcseletet és három év teológiát végzett. Ezeket a tanulmányokat követte Erdélyben Bethlen Sándor családjánál háromévi nevelősködés, mint ahogy ez is szokásban volt abban az időben. Ez a tevékenység érdeklődését a tanítás felé fordította. Egy évet még ennek érdekében a pesti egyetemen magyart és latint tanult.
Pataki tanulmányai során Erdélyi János, Pesten Toldy Ferenc köréhez csatlakozott. A pataki tanulmányok, a nevelősködés és a pesti egyetem után tanári állást vállalt ***Szatmáron***, ahol meg is nősült, egyik tanárkollégájának lányát, Nagy Kornéliát vette feleségül. Négy gyermekük született, családi életük példaszerű volt.

Az instruktorkodás mellett a szatmári tanárság rövid két esztendeje is megerősítette abban, hogy eredeti célját, a papi pályára törekvést megváltoztassa, és egész életére elkötelezze magát a neveléssel, nevezetesen a nőnevelés ügyével. 1903. október 22-én bekövetkezett haláláig a ***Miskolcon*** működő ***egyházkerületi leányiskola*** szorgalmas szervezője, igazgatója volt. Ezt a posztot Dóczy Gedeon Debrecenbe távozása után, 1872-től töltötte be.
Négyosztályos iskola és internátus jelentette az intézményt, amikor Tóth Pál személyében választottak – akkori kifejezéssel – vezértanárt az intézmény élére.

A miskolci felsőbb leányiskola negyvenéves fennállásának tanévnyitóján számol be Tóth Pál igazgató az iskola 1887/88-as értesítőjében arról, hogy 1859-től (mióta a felügyeletet az egyházkerület gyakorolta), az iskolának 2072 növendéke volt. Működött benne négyosztályú, jól berendezett elemi leányiskola és négy felsőbb osztály, de már az említett iskolai évben hatosztályosra bővült (ez a bővülés nem a négy felsőbb osztályra, hanem valószínűleg az elemi osztályokra vonatkozik!). Megnehezítette a működését más iskolák indulása, „az r. cath. zárda és a polgári iskola megpróbálták életképességét”.

Dóczy Gedeon igazgatása első korszakában az egyház erkölcsi támogatása ellenére az intézménynek még nem volt saját helyisége. 1865-ben alapítványok tették lehetővé, hogy a „Deésy-féle fundus” birtokához jussanak, majd később építkezésbe fogjanak. Már Tóth Pál igazgatása alatt, a Miskolcot sújtó nevezetes árvíz is megnehezítette 1876 és 1880 között az iskola amúgy is súlyos anyagi helyzetét.

Az igazgató szervező munkája elérte, hogy 1880-ban az iskola egyházkerületi főleány-növelde lett ötéves évfolyammal.
Tóth Pál, aki szorgalmasan cikkezett a nőnevelés és az igazgatása alatt álló intézmény érdekében, egy nyílt levélben az iskolai oktatás átszervezésére panaszkodik, mert szerinte *„…a közeljövő olyan középiskolát teremt, melyben a sablon, a paragrafus lesznek az uralkodók, ezer*

és ezer ifjú, a haza, a nemzet reményei, magasabb eszmény, szellem nélkül neveltetnek, kikben sem a vallás, sem a haza iránti ama magasabb lelkesedés nem tápláltatik, amely nélkül az iskolát, bármily palota, palotában bármily felszerelt, katedrája bármily és bármennyi diplomával bíró legyen is az, olyannak tartom, mint a zengő ércet és a pengő cimbalmot" (Sárospataki Lapok 1886/19).

A sok adminisztratív feladat a lényegtől, a gyermektől vonja el a figyelmet.

Az 1887/88-as tanév rendkívül fontos a leánynevelő életében. Az adományok és a szervezés eredményeképpen újraalakításról lehet beszélni. Tóth Pál már idézett beszámolójából tudjuk, hogy *„egy női convictus számára már fedél alatt áll az oly díszesnek ígérkező épület és a negyedik tágas tanterem."*

1900-ban már 200 növendék van. Ez az iskola 1900-ban még mindig csak *„4 (felső) osztályú, így másodrendű; holott éppen ez az életképessége, nagy múltja, fokozatos fejlődése, tanítványainak érdeke, életkérdése, Miskolc szerencsés helyzete, kulturális haladása, népesedése, mindmind egy alap, melyre az ötödik és hatodik osztályt nemcsak föl lehet, de föl is kell építeni, hogy leánynevelő intézetünket első fokú, első rendű felsőbb leányiskolává emeljük. Innen a 6. osztály elvégzése után lehetne a tanulmányokat a tanítóképző 3. évfolyamán folytatni, amihez az intézet főleg a szegény sorsú képzősöknek további bentlakást biztosítana."* (Tóth Pál vezércikke a SL-ban, 1900/11).

Ugyanebben a lapszámban közölt emlékiratban Tóth Pál részletesen is kifejti a hatosztályos iskolának a korai kenyérkereset és a továbbtanulás terén nyújtott előnyeit.

A hatosztályos képzés csak 1916-ban valósult meg! Az 1920-as évek első felében már érettségire készülő bentlakói is voltak a már a 19. sz. végétől „Tótpálnak" nevezett intézménynek.

Az 1887/88-as iskolai értesítőben közölt igazgatói beszédben összefoglalja a nőnevelésről vallott elképzeléseit: *„A nő nevelése, képzése oly fontos, hogy az művelt világunk gondolkozóinak elméjében, a művelt világ nagy kérdésévé vált… Míg a férfinál a gondolkodó ész, értelem, bíráló tehetség a túlnyomó: a nőnél az érzés, érzelem uralkodik."*

A nő nevelésének három fő tényezője van: vallásos és hazafias nevelés, ezekhez harmadikként társul „a munkásság gyakoroltatása, kötelességérzet, háziasság". Szerinte leginkább a háziasság kérdése szenved csorbát. A nők hivatásának a házi tűzhely őrzését, a gyereknevelést és a világban küzdő férfi családi hátterének biztosítását tekinti.

Leánynevelésünk és a női gimnázium című írásában rosszallja, hogy a nő „a házi tűzhelytől elűzetett" (SL 1896/4), vagyis sok nőnek a családon kívül kell a megélhetéséhez munkát vállalni, mert a harc a külső világgal ellentmond rendeltetésének és természetének. A szerző – meghajolva a kor kényszerítése előtt – segíteni szeretne, hogy a nők tanulhassanak, és a családon kívüli körülményekre fel legyenek készítve. Vagyis kompromisszum árán enged az új körülmények szorításának: *„Külön egyetemet kívánok a nőknek. Mint tanárok képeztessenek úgy, hogy csak felsőbb leányiskolák, polgári leányiskolák és tanítónő-képzők tanárai lehessenek."*

A felkészítő külön egyetemen a nők mellőzhetnék a görög és latin nyelvet, valamint a matézist, mint számukra nehéz tárgyakat. Bár Tóth Pál tapasztalata szerint a leánytanulók szorgalmasak, és a tananyagot általában könnyedén sajátítják el.

Iskolaszervező munkájával megalapozta az érettségit is adó, a továbbtanulást lehetővé tevő felsőbb leánynevelő intézet későbbi létrehozását, de csak nem tudott megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy a nők a család köréből kilépjenek a világba.

Tóth Pál munkásságának területei az iskolaszervezésen, igazgatáson, az igen eredményes oktatói munkán és a nőnevelés kérdéseivel való foglalkozáson is túlmutatnak.

Tudományos tevékenységet is folytatott.

A Történelmi Könyvtár sorozatban „élet- és jellemrajzot" tett közzé *Lorántffy Zsuzsanna* címmel (1886). Nem alkotott maradandót, mert többet foglalkozik a sárospataki kollégium nagy támogatójának, az erdélyi fejedelem feleségének feltételezett belső életével, vallásosságával és vallásgyakorlásával, mint a történelmi tényekkel.

Magyar nemzeti irodalomtörténet (Tan- és olvasókönyvül. Miskolc, 1883) című műve –

híven Erdélyi János és Toldy Ferenc tanítványához – úgy fejeződik be, mintha Arany János után/mellett a magyar irodalomban említésre méltó szerző, esemény nem is fordult volna elő.
Magyar irálytan (1891) című művéről Sz. G. (valószínűsíthetően Szinyei Gerzson sárospataki tanár) írt óvatos, de bizony sok kifogást előszoroló kritikát. (SL 1891/10). Az irálytan nyelvtani, stilisztikai, helyesírási, verstani, irodalmi ismereteket összefoglaló tankönyvnek készült polgári és felsőbb leányiskolák számára.

Mint szépíró verseket közölt a Sárospataki Lapok több számában. Ebből egy példát, a *Peng a kasza* című verset mutatom be illusztrációképpen: *„Peng a kasza / Tiszta búzát aratnak / Ünnepe van / A szegény jó magyarnak. / Minden kalász / Boldogsága, öröme: / Verejtéke / Húllt érte a göröngyre”* (SL. 1902/30).
Verselése, témaköre nem hoz újat. Az idézett sorok akár egy fél évszázaddal korábbi Aranyvers kezdősorai is lehetnének. Közreadott elbeszélésköteted (*A tűzhely körül*. Elbeszélések az ifjúság számára 1897) illusztrálva az általa óhajtott és dicsőített önfeláldozó női eszményt. Fiatal protestáns leányoknak és hölgyeknek szánta imádságos könyvül a *Gyöngyvirágok*-at (1881).

1897-ben Tóth Pál 25 éves tanári és igazgatói működéséről, egyúttal az intézet jubileumáról megemlékezett a SL 42. száma: „Tóth Pál: nem név, fogalommá, eszmévé magasztosult már.”
Mint „a nőnevelés apostolát, írót és költőt” Kun Bertalan püspök köszöntötte a jubilánst, aki ezen a napon ünnepelte házasságának 25. évfordulóját is.

A *Vasárnapi Újság* 1897. 44. számában fényképes írásban köszöntik Tóth Pál igazgatói működésének 25 éves jubileumát. „A miskolczi felsőbb leányiskola, mikor Tóth Pál annak igazgatását átvette, még csak fejlődésnek indult intézet volt, mely bennlakó növendékeivel egy szűk épületben szorongott és egyébként is a megélhetés nehézségeivel küzdött. [Az igazgató] Alapos képzettségével, ritka sikerű tanításával, tapintatos buzgólkodásával annyi barátot és pártfogót hódított intézetének, hogy az egyszerű nevelőintézeti állapotából mai szabású felsőbb leányiskolává fejlődhetett.”

Az iskola egyre fokozódó elismerés mellett működött, s a miskolci ev. ref. főleánynöveldét már életében egyszerűen Tóth Pál intézetének nevezték. A cikk méltatja pedagógiai (tankönyvírói) és szépirodalmi munkásságát: az ifjúsági irodalom terén kifejtett működését, költeményeit, „melyekben hit és család az uralkodó eszmék”.

Halálakor *dr. Tüdős István* miskolci lelkipásztor (későbbi püspök) méltatja Tóth Pál „lázas”, eredményes életét. „Mint igazgató, a szigorú fegyelemnek volt a barátja, de lehetőleg mérsékelve a szelídség által, amelyet kartársaival s a növendékeivel szemben soha sem tévesztett szem előtt [!]. Voltak nem egyszer az én jelenlétemben is erős, sőt viharos kitörései s tudom azt is, hogy a nevelőnőknek a vasárnapi ember mellett a hétköznapit is volt alkalmuk megismerni s a növendékek sem tagadhatták, hogy az édes, a kedves igazgató szigorú és hajthatatlan bíró is” ((SL 1903/43).

Szuhay Benedek papköltő verset közölt: *Tóth Pál halálára* (SL 1903/44) A halott dicséretére fogalmazza meg élete küzdelmeit. Az utolsó versszak a költő jóslata, utalással *Gyöngyvirágok* című, ifjú hölgyek és leányok számára készült imakönyvére.
„Óh, nagy halottja bús, kopár mezőnek, / Hozzád hasonló nincs; Te szív valál! / Ifjú leányok majd mesébe szőnek, / Hiába vitt el az irigy halál. / Emléked itt ragyog, mint égi csillag, / Vonzó neved hat, alkot, élni fog: / Míg a mezőn „Gyöngyvirágok” nyílnak, / E honba’ míg egy női szív dobog!”

Tóth Pál korai haláláig aktív vezető, közéleti szereplő volt. Megnyerő személyisége, kiváló pedagógiai érzéke elismerést váltott ki a közvetlen környezetében is. Tanítványai rajongó szeretettel és tisztelettel vették körül. Halálakor gyűjtést kezdeményezett egy tanuló, Simon Anna egy hatalmas szobor állítására Miskolc főterén (SL 1903/43). Nem állítottak szobrot sem akkor, sem később.

„1993. december 6-án volt Tóth Pál születésének 150. évfordulója. Arra, akinek emlékét egykor szoborban kívánta megörökíteni a város, ezen az évfordulón már senki sem emlékezett… Igazán szép feladat lenne pedagógiai munkásságának, a helyi sajtóban megjelent írásainak, ünnepi megemlékezéseinek és búcsúbeszédeinek számbavétele, életművének feldolgozása… Az iskola »névadások« idején Tóth Pál nevét a pedagógusok figyelmébe ajánlom.” (Dobrossy 1994, 184–5)

Lehet, hogy Dobrossy István „ajánlásának” a következménye, hogy a mostani Tóth Pál internátus kapta az egykor olyan jelentős iskolaszer-

vezési feladatokat vállaló, a nőnevelés terén hathatós munkásságot kifejtő, egykori leánynöveldei igazgató nevét. A névadáson túl azonban a Dobrossy István által kijelölt feladatok továbbra is érvényesek.

A *Tóth Pál iskolája* vagy egyszerűen *„a Tótpál”* elnevezés már közszájon forgott a 19. század végén. A hivatalosság ezt csak 1938-ban szentesítette, és az államosításig érvényben volt.
Csak egy rövid hírben olvasunk az eseményről: *„Névváltoztatás.* Miskolci református leánygimnázium igazgatótanácsa elhatározta, hogy az iskola címét a következőre változtatja: »A Miskolci Tóth Pál Református Nőnevelő-Intézet Leánygimnáziuma és Líceuma.« Nőnevelő intézet azért lesz, mert felső tagozatában gimnázium és líceum s az ilyen kettős tagozatú iskolák felvehetik ezt a nevet az új 1938. XIII. t. c. szerint. A Tóth Pál nevet pedig azért kapja, mert egyik legnagyobb igazgatója volt Tóth Pál, aki 31 éven keresztül állt ennek az iskolának az élén s ez alatt országos nevet szerzett az iskolának, biztos alapokra fektette, fejlesztette és felvirágoztatta. Elődeink Tóth Pál iskolájának hívták az iskolát, s mi most hálából és tiszteletből, hivatalosan is felvesszük nevét s halhatatlanná tesszük ezáltal emlékét” (SRL 1938/37).

Források:

- Sárospataki Lapok (SL), Sárospataki Református Lapok (SRL), Vasárnapi Újság idézett évfolyamai
- A tiszáninneni evang. reformált egyházkerület Névkönyve az 1890. évre (nagyapám, Batta József felsőkelecsényi ref. lelkész hagyatékából)
- A tiszáninneni ev. ref. [evangélium szerint reformált] egyházkerület miskolczi Felsőbb Leánynevelő Intézetének és az ezzel kapcsolatos, a miskolczi ref. egyház felügyelete alatt álló elemi leányiskola értesítője az 1887–88-ik iskolai évről: Tóth Pál igazgató visszatekintése az intézmény 40 éves történetére (Ért.)
- Dobrossy István: Miskolc város írásban és képekben. Miskolc, 1994
- Dobrossy István–Eszenyi Miklós–Zahuczky László: Miskolci életrajzi lexikon. 2008.
- Kornyáné Szoboszlay Ágnes: Tóth Pál és a „Tótpál”. Előadás a Comenius Társaság 2013. évi felolvasó ülésén (megjelenés alatt).
- Kovácsné Szegedi Ildikónak, a jogutód miskolci Zrínyi Ilona Gimnázium igazgatójának levélbeli közlése
- Kun Lászlóné Kun Piroska emlékei az egyházi intézmény államosítás előtti utolsó tanévéből
- Simkó Józsefné Turián Klára gimnáziumi érettségit tett és különbözetivel tanítónői oklevelet szerzett és
- Szoboszlay Györgyné Batta Lenke négy gimnáziumi osztályt végzett volt tótpálos tanuló családi visszaemlékezései

KORNYÁNÉ DR. SZOBOSZLAY ÁGNES
ny. egyetemi adjunktus
Debrecen

TÓTH SÁNDOR (Törökszentmiklós, 1931. december 8. – Debrecen, 2013. március 13.): kémia-fizika szakos középiskolai tanár

„Ha féltem is, a helyemet megálltam – születtem, elvegyültem és kiváltam.”
(József Attila)

Az ötgyermekes családban negyedik gyermekként született fiú édesapja villanyszerelő, édesanyja háztartásbeli volt. A szülői ház szeretetteljes légköre volt meghatározója Tóth tanár úr egész munkásságát végigkísérő átlagon felüli emberségnek.

Az elemi iskolát szülővárosában végezte. Kitűnt eszességével, ezért az ötödik osztály elvégzése után – 1943-ban – átíratták a polgári iskolába, amelyet 1947-ben kitűnő eredménnyel fejezett be. Időközben az 1946/47-es tanévben megkezdte működését a községi gimnázium, így

kézenfekvő volt, hogy a szép reményekre feljogosító tehetséggel megáldott ifjú ott folytassa tanulmányait.
Az induló középiskola és a történelmi kor szellemiségére jellemzők Borsányi Józsefnek, az intézmény igazgatójának első tanévnyitó beszédéből a következő gondolatok: „A gimnázium időálló intézmény, mert általános, örök emberi érték van benne. Magyar szegénységünk lelki meggazdagodásunknak nyitott Törökszentmiklóson új otthont… Alakuljon ebben az iskolában egymás megbecsülésén alapuló szellem."

Az ifjú tehetség kibontakozásában meghatározó volt az is, hogy az a Vári Andor lett az osztályfőnöke, aki később Keszthelyen a Mezőgazdasági Akadémia Idegennyelvi Lektorátusának lett a vezetője, és tevékeny részt vállalt Barsi Dénes írói hagyatékának feldolgozásában is.
Iskolatörténeti érdekesség, hogy az 1948/49. tanévnyitón az igazgató bejelentette: a tanügyi szervek elfogadták azt a javaslatot, miszerint az iskola Móricz Zsigmond nevét vegye fel. Ez volt hazánkban az első Állami Móricz Zsigmond Gimnázium. A névfelvétel igazából az igazgató úr egyszemélyes kezdeményezése volt, amelyről így nyilatkozott: „Eszményt kerestem pedagógiai munkánkhoz, és Móricz Zsigmond emlékében véltem leginkább megtalálni, aki egész életében harcolt azért, hogy a tehetséges, szegény sorsú gyermekek is szerezhessenek magasabb műveltséget."
A frissen államosított kisújszállási gimnázium viszont hamarosan bejelentette igényét Móricz Zsigmond nevére, és az alapos életrajzi indok alapján kérésüket a minisztérium teljesítette, így 1951-ben Tóth Sándor már az eleven emlékű kuruc generálisról elnevezett Bercsényi Miklós Gimnáziumban érettségizett, akkor még nem is sejtve, hogy hivatása ebben az iskolában fog kiteljesedni.
Eredményes felvételi vizsgát követően a debreceni egyetemen folytatta tanulmányait, ahol 1955-ben – az akkor már Kossuth Lajos Tudományegyetemen – kémia-fizika szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. Elmondása szerint legnagyobb álma vált valóra, amikor az egész életét meghatározó szeretett gimnáziumában, a ***törökszentmiklósi Bercsényi Miklós Gimnáziumban*** állhatott munkába 1955. július 16-án, és ez is maradt az egyetlen munkahelye az 1992. augusztus 31-i nyugdíjazásáig.

1955 nyarán, három hónap katonáskodást követően, egy páratlanul tartalmas, az iskola történetében minden tekintetben egyedülálló pedagóguspálya vette kezdetét. Feladat volt bőven, mert a tartalmi munkához méltó mai épületben még ekkor csak a harmadik tanévet kezdték. Az itt érettségizett diákok közül tanárként elsőnek visszatérő Tóth Sándor, lelki-szellemi alkatából fakadóan, hatalmas lendülettel látott munkához. Nagyban segítette, hogy korábbi tanárai nagy-nagy szeretettel fogadták be a tantestületbe, és minden segítséget megadtak, ha arra szüksége volt.
Elemében igazán akkor volt, amikor kémiát tanított. Olyan kémiaszertárt fejlesztett ki, amely a mai korszerű kémiaoktatást is kiszolgálja. Saját készítésű kísérleti eszközök tucatjai segítik késői kollégáinak mai munkáját. Szakköri foglalkozásai legendásak voltak. Számos, később tudományos karriert befutó diákja itt lett a vegytan tudományának rabja. Amellett tanár úr szervezte meg az iskola első foto szakkörét is.

Életének igen jeles napja volt 1956. február 11. Ezen a napon kötöttek házasságot Kiss Ilona matematika-fizika szakos középiskolai tanárral. Az ötvenhét év házasságot eredményező szerelem kibontakozása az együtt töltött egyetemi évekre vezethető vissza. Ennek a házasságnak köszönhetően 1959-ben a megye egyik legjobb matematikatanára került a gimnázium tantestületébe Ilonka néni személyében, akinek nagyon sok matematikából élő egykori diákja köszönheti eredményes pályafutását. Házasságukból két gyermek született: 1958-ban Attila, aki gyógyszerész lett, és 1962-ben Zoltán, aki fül-orr-gége szakorvosként szolgálja az egészségügyet.
A két gyermek születési éve egyben keretbe foglalja Tóth Sándor tanár úr első osztályfőnökségét is. Amikor 1958-ban megkezdte első osztályának szervezését, boldogságát fokozta az öröm, amelyet első gyermekük születése jelentett. 1962. június 6-án reggel 8 órára rendelte be a negyven orosz tagozatos diákból a névsor első hét maturálóját Falucskai Jenő érettségi elnök. Erre az időpontra az az osztályfőnök, aki életében először vezetett el osztályt az érettségi vizsgáig, a szülőotthonból érkezett egy álmatlan

éjszaka után azzal a boldogító tudattal, hogy második fiuk is szerencsésen megérkezett.

Tóth tanár úr működésének harminchét éve alatt összesen nyolcszor volt osztályfőnök, és kétszázkét diákot vezetett eredményesen az érettségi vizsgáig nappali tagozaton. Nagyon nagy figyelemmel követte egykori növendékeinek szakmai pályáját és magánéletét. Hatalmas szíve volt, és ha abba valakit befogadott, családtagjának tekintette. Egy határidőnaplót tett ki azoknak a névsora, akikkel már nyugállományba vonulva is még telefonon tartotta a kapcsolatot.

Törökszentmiklós néptáncmozgalmának elindítója is Tóth Sándor tanár úr volt. Idősebb családtagjai mesélték, hogy már óvodás korában kitűnt a kislegényről, hogy igazi tánctehetség. Amikor 1947-ben a gimnazistákból valamelyik lelkes pedagógus néptánccsoportot szervezett, nyilvánvaló volt, hogy annak a szólótáncosa a Samunak becézett kis Tóth Sanyika lett. Az már kultúrtörténeti érdekesség, hogy ebben a kis csapatban két későbbi akadémikusunk is táncolt: Gomba Szabolcs és Hámori József. Molnár István *Magyar tánchagyományok* c. könyvéből sajátították el az akkor divatba jött színpadi táncokat. 1951-ben Tóth Sándor és Gomba Szabolcs Debrecenben tanultak tovább, és azonnal bekerültek az egyetemi néptánc-együttesbe. Itt került Tóth tanár úr kapcsolatba Béres András etnográfussal, a Déri Múzeum későbbi igazgatójával. A néprajz elhivatott frontembere azonnal felfedezte az ifjú egyetemistában a tehetséget, és átigazolta a Debreceni Népi Együttesbe. Béres András bíztatására beiratkozott a Népművészeti Intézet által szervezett táncoktatói tanfolyamra, és ott még egyetemi évei alatt „C” kategóriás oklevelet szerzett.

1955-ben, amint hazakerült szülővárosába, késedelem nélkül gyermeknéptánccsoport szervezéséhez kezdett. Az akkori FMSZ vezetőjének, Szilágyi Lajosnak a személyében igaz segítőtársra talált. A siker garantált volt, annyira, hogy 1958-ban a városnak már három néptánc-együttese működött: a Mezőgazdasági Gépgyárban, a Malomban és az FMSZ által patronált Bercsényi Miklós Gimnáziumban. Ugyanakkor még négy településen szervezett néptánc-csoportot: Tiszafüreden, Mezőtúron, Szajolban és Kisújszálláson. Munkabírására, szorgalmára jellemző, hogy az egyetemi évek alatt született kapcsolat további ápolása céljából visszajárt Ebesre az ottani csoportot tanítani.

A gimnázium együttesével a 60-as évektől rendszeresen felléptek a szolnoki Verseghy Napokon, valamint Egerben és Gyulán az immár hagyományos Diák Napokon. 1967-ben már olyan jelentős az együttes művészeti színvonala, hogy Tímár Sándor Törökszentmiklósra látogat, és személyesen tanítja be a *Dunántúli ugrást*, amellyel a II. Országos Földműves-szövetkezeti Néptánc-fesztiválon helyezést ér-tek el. Számos díjat nyernek el a következő időszakban a már említett néptánctalálkozókon, de külön említést érdemel a Tatai Országos Néptánctalálkozó, ahol a díj kiérdemlésén túl a gála záró táncát Tóth tanár úr tanította be, ahol a színpadon egyszerre ötvenhét táncos szerepelt. Ekkor már dicsőség volt néptáncosnak lenni, és így egyre több diák az érettségi után is visszajárt az iskola együttesébe. Nemzetközi diákkapcsolatok révén még Berlinbe is eljutottak, és igen nagy sikerrel szerepeltek. Ennek az együttesnek a bázisán alakult meg 1973-ban a Miklós Néptáncegyüttes, amely a város mai kulturális életét nagyban meghatározza, és amely – joggal – Tóth Sándor tanár urat tekinti alapítójának.

Nagyon nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy az általa szervezett tanulmányi kirándulások tartalmasak legyenek. Legfontosabb célja ezeknek az utaknak az ismeretszerzés volt, úgy, hogy közben zengett a vonat a miklósi diákok énekétől. Környezetében amúgy is mindig a derű volt jellemző a hangulatra. Ő szervezett először az iskola történetében kirándulásokat Erdélybe, azokban az években, amikor ezért nem járt dicséret. Így szembesültek a magyar történelmi múlttal diákjai Nagyváradon, Kolozsváron, Tordán, Parajdon, Korondon és Farkaslakán.

Bár az 1992/93-as tanévet – nyugdíjba vonulása miatt – már nem kezdte el, kapcsolata iskolánkkal állandó maradt. Ez az intézmény volt gazdag életének színtere. Az iskola történetében ő az egyetlen, akinek négyévi kiváló diákteljesítményét csupán a harminchét éves tanárkodása múlta felül. 2001-ben *Bercsény Miklós Díjjal* ismerték el életművét. A személyét övező szeretetteljes légkör lelki-szellemi termékenyítő hatása haláláig semmit nem vesztett erejéből.

Elismerések:
– Miniszteri Dicséret (1972)
– Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1977)
– Bercsényi Miklós Díj (2001)
– Aranydiploma (2005)

Annak ellenére, hogy 2003-ban – családszervezési okokból – Debrecen-Józsára költöztek, a régi iskolával és a szülővárossal a kapcsolata élő maradt. Hetvenötödik születésnapjára régi diákjai bérelt autóbusszal érkeztek Törökszentmiklósról, és családias hangulatú ebéden köszöntötték az őket egész életükre romolhatatlan útravalóval feltarisznyázó tanárukat. A Rózsás Csárdában átadott ajándék egy ez alkalomra készíttetett hetvenöt literes boroshordó volt, „Samu 75” felirattal és tokaji furminttal megtöltve. Józsán a Rózsáskert utca lakói megtapasztalhatták kedves tanárunk nyolcvanadik születésnapján is, hogy mekkora zajjal jár, ha két tucat miklósi öregdiák egykori osztályfőnöke nappaliját – ha csak egy fél napra is, de – bálteremmé alakítja.

2013. március 20-án búcsúztunk tőle a hajdúhadházi temetőben. A szertartást végző pap egykori diákja és egyben földije is volt.
Az emlékét ápoló régi tanítványai földet hoztak egy kis nemzeti színű zsákban a törökszentmiklósi szülői ház udvaráról. A Bercsényi Miklós Gimnázium egykori és mai tanárai és tanulói nevében búcsúzó öregdiák imájának itt idézett mondatával engedtük el a kezét: „Atyánk! Amint tudjuk, birodalmadba a tiszta szív az útlevél, és országodban a szeretet a valuta, ezért mi tanúskodunk arról, hogy osztályfőnökünk személyében egy dúsgazdag gyermeked indult Hozzád, az örök üdvösség reményében.”

Tóth Sándor tanár úr teljes életet élt, életműve befejezett, egész volt. Feleségével, szeretett matematikatanárunkkal – Ilonka nénivel – ötvenhét évig éltek példás házasságban, embert próbáló történelmi időben, szinte szünet nélküli robotban. Nagyon hálásak vagyunk ezért az életért, amelynek bőséges aratásában mi – sok ezer egykori tanítványa – gazdagodtunk meg.

Források:

- Bercsényi Miklós Gimnázium Jubileumi Évkönyv (1996)
- Dr. Kürti László: A Miklós Néptáncegyüttes múltjából (Törökszentmiklósi Kalendárium 2007)
- Tóth Sándorné közlései
- Személyes emlékek, élmények

Egykori diákja, PACSAI NORBERT
Abádszalók

DR. TURTSÁNYI AMBRUS (Budapest, 1890. augusztus 30. – Eger, 1971. december 28.): egri nagyprépost, teológiai tanár

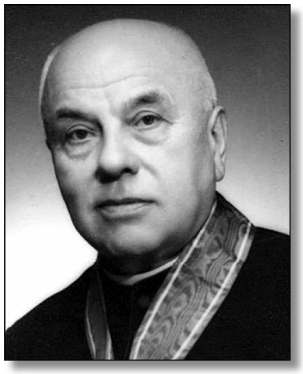

Apai ágon ősi, Nyitra vármegyei családból származott, melynek tagjai a Turchányi névváltozatot használták.
Édesapja, dr. Turtsányi Gyula (1861-1941) Heves vármegye tiszti főorvosa volt az I. világháborúban orvos-őrnagyként az egri Irgalmas Kórház parancsnoka, sebész főorvosa.
Édesanyja, Lampel Johanna (Janka), Lampel Róbert könyvkiadó, -kereskedő és -kölcsönző leánya volt.

Ambrus az elemi iskola után az egri Ciszterci Főgimnázium diákja lett, ott is érettségizett 1908-ban színjeles eredménnyel. A papi pályát választotta, és édesapja költségén az innsbrucki egyetem Hittudományi Karán végezte tanulmányait. A kiegészítő tárgyakat a jezsuiták vezette híres Collegium Canisianum szeminaristájaként, az ottani professzoroknál hallgatta. A szülői áldozatvállalást és főpásztorának, Samassa József bíboros érsek bizalmát igyekezett meghálálni.

Alaposan megtanulta az oktatott tárgyakat, s a latin és német nyelvet.
1913. április 1-jén Szmrecsányi Lajos egri érsek szentelte pappá Egerben, majd kétéves szabadságot kapott magasabb tanulmányok folytatására. A bécsi egyetem Hittudományi Karán tanult tovább, miközben az Augustineum Szeminárium növendéke volt. 1915-ben a császárvárosban doktorált egyháztörténelemből és jogból. Disszertációjának címe: *Das Kreuz beim heiligen Paulus (A kereszt Szent Pál életében).*
Innsbruckban több magyar növendék is tanult akkoriban. Évfolyam-, ill. egyetemista társai később mind főpapok, jelentős egyházi személyiségek lettek. A kis magyar kolónia tagjai segítették egymást a tanulásban és a honvágy elleni küzdelemben!

A fiatal pap nagy élménye volt a Nyugat-Európában tett körutazás. Ausztria, Svájc, Német-, Francia- és Olaszország szép tájait, városait láthatta; sok híres templomba és búcsújáró helyre elzarándokolt. Eljutott Lourdes-ba, az egyik leghíresebb Mária-kegyhelyre és az örök városba, Rómába is.

Az ifjú papot főpásztora a Diósgyőr-Vasgyári Plébániára helyezte káplánnak 1915-ben. Az ottani plébánosok mindig jó „nevelők" voltak. Akiket odahelyeztek mint újonnan szentelt papokat, azokkal „tervei" voltak az érseknek. Több ilyen plébánia is volt a Főegyházmegyében.
Diósgyőrben mint káplán igen jól érezte magát; a Mária-lányok (hitbuzgalmi társulat) lelki vezetője volt, s ezt szívesen, nagy odaadással végezte. Jó kapcsolatokat alakított ki a diósgyőri „elit munkásokkal", kiknek szép családiházas telepet építtetett a Vasgyár.
1918-ban új diszpozíciót kapott: Gyöngyösre kellett mennie, a Felsővárosi Plébániára helyezték. A város főtemploma új feladatok elé állította. Megszervezte a nyári, Mátraverebély-Szentkútra tett gyalogos zarándoklatot.
Ugyanaz évben főpásztora berendelte székvárosába, ***Egerbe***, és kinevezte a ***Hittudományi Főiskolára*** teológiai tanárnak (egyháztörténelem- és jog), ugyanakkor prefektussá a Szemináriumba.
1920-ban az Irgalmas Nővérek Szent Vince Kórházában lett kórházlelkész, a Szent Anna templom igazgatója, a nővérek lelki vezetője és gyóntatója. 1923-tól 1941-ig főszentszéki kötelékvédő, 1928-tól 1941-ig vicerektor.
1937-ben addigi munkásságát elöljárója érseki tanácsosi címmel ismerte el. 1941-ben főszentszéki bíró lett, ugyanaz évben a ***Szent József internátus*** igazgatója. Ez utóbbi tisztét 1946-ig látta el, mely évben főszékesegyházi kanonoki kinevezést kapott XII. Pius pápától, egyúttal csudányi címzetes prépost lett.
1956-ban a Főszentszék elnökévé léptették elő, mely tisztségét haláláig betöltötte. 1958-ban befejezte tanári tevékenységét. 40 évi szolgálatát a tanári kar és a főiskola rektora jegyzőkönyvben is megörökítve köszönte meg.
Elöljárója, dr. Brezanóczy Pál érseki helynök levélben fejezte ki háláját a papnevelés terén kifejtett áldásos tevékenységéért. 1962-ben delegatus specialis (különleges helynök) kinevezést kapott. 1969-ben a frissen érsekké szentelt főpásztora a nagypréposti címmel tüntette ki. E tisztét csak fájdalmasan rövid ideig tölthette be 1971-ben bekövetkezett halála miatt.

A Diósgyőrben megkezdett munkáját 1918-tól Egerben is folytatta: a Mária-lányok igazgatója volt. A társulat az Irgalmas nővéreknél talált otthonra. A lányok termét az újonnan épített kórházrészben 1935. október 20-án áldotta meg. Tanári adottságait kamatoztatta az ***Angolkisasszonyok egri gimnáziumában*** 1919-22-ben és 1924-25-ben: mint kisegítő, németet tanított. Ugyanott hitoktató volt 1918-19-ben, a ***Reálgimnáziumban (Dobó)*** 1919-20-ban, az ***Érseki Tanítóképzőben*** pedig 1924-25-ben.

Az Egri Egyházmegyei Közlönyt 1925-1929-ig szerkesztette. 1931-ben festették ki a Szent Anna templomot, a freskókat Takács István festőművész készítette. Ekkor alakult ki a művész és a templomigazgató baráti kapcsolata. Takács egy Szent Ambrust ábrázoló olajfestményt és egy Madonna-képet ajándékozott neki. Ismeretségüknek máig látható emléke van az egri Főszékesegyházban. A Takács István által kifestett „kis kupola" freskóján a Főegyházmegye zarándoklatát vezeti Rómába dr. Czapik Gyula egri érsek. A menetben egy „világi" papban Turtsányi Ambrus ismerhető fel.

Őszinte ragaszkodást tanúsított szülei iránt, nagyon szerette és segítette őket idős korukban is. Nehéz sorsú családtagjainak rendszeres támogatást nyújtott az embert próbáló 50-es

években. Hathatósan egyengette félárva unokaöccseinek életútját, segítette őket tanulmányaikban, majd az érettségi után a munkahelyszerzésben, ill. egyetemre jutásban. Gondoskodott özvegy, egyedül maradt húgáról, aki házvezetőnője volt. A ciszterekhez fűződő jó kapcsolatait megőrizte egykori tanáraival, majd a hozzá hasonló korú rendtagokkal.

A rendszeres testedzést élete fontos részének tartotta. Sokszor kirándult a számára oly kedves Bükkbe: útjaira elvitte kispapjait is, máskor barátaival, ill. családtagjaival járta az erdőt. Fiatalabb éveiben szívesen kerékpározott, az egri Török Fürdőbe pedig hetente, idős koráig járt úszni. Természetjáró útjain magam is megtapasztalhattam tájékozottságát a lágyszárú növények és ezek között is a gyógyfüvek felismerésében. Ez utóbbiakat szívesen gyűjtötte, mert a gyógyteák, az ásvány- és gyógyvizek híve, népszerűsítője is volt. A kirándulásokon alkalma nyílt a gombászásra. Jó érzékkel válogatott a kitűnő gombaételek között.

Szerette Egert és annak lakóit. Sokat búvárkodott a város múltja után. Tájékozott volt a régi egri épületek, családok történetével kapcsolatban. Érdekelték a megyeszékhelyen történt egykori események. Ezeknek többek között a régi egri és Heves megyei lapok bekötött évfolyamaiban nézett utána. Ki nem mondott hármas elve volt: megismerni – megszeretni – megóvni. Kedvelte az embereket, a legegyszerűbb kétkezi munkással, szőlősgazdával, fiatalabb és idősebb asszonyokkal éppen olyan szívesen elbeszélgetett, mint tudós papokkal, orvosokkal, művelt középosztálybeliekkel. Több, más felekezetű ismerősével szívélyes viszonyban volt. Nagyon szerette a gazdálkodást, a kertészkedést. A családi házban nagy kert volt, díszfákkal, díszcserjékkel, rózsákkal, egynyári és évelő virágokkal. Ezeket mindig szívesen gondozta késő öregkoráig. Jó érzéke volt a gyakorlati élethez. Hivatalos teendői mellett vezette a családi föld- és szőlőgazdálkodást, ellátta a borkezelést. Folyamatosan dolgozott temploma és a Szent Vince Kórház érdekében.

Malatidesz (Arnóti) Mihály paptestvére, volt tanítványa így írt róla 1943-ban:

„…1920 július 12-e óta Turtsányi Ambrus dr. …a kórház lelkésze. 22 éve minden nap reggel 6-kor misézik a kórház kápolnájában. Mennyi haldokló ágyánál ült 22 év óta, mennyi nehéz, komoly és vigasztaló szót kellett mondania, mennyi hideg, halálverítékes homlokot látott, mennyi megtört szem nézett az ő szemébe a fehér párnákról az élet kialvó fényeivel a halál válságos, döntő és végzetes perceiben! Éjjel-nappal készenlétben áll, hol ebéd közben, hol éjfélkor, hol hajnalban cseng a telefon, ő indul azonnal, mert a halál nem vár, és sok betegnél minden az utolsó pillanatokon múlik. Jó tudni, hogy vannak életünk mostani napjaiban is, akik szívesen és önként vállalkoznak ilyen nem könnyű, nem kényelmes, nem veszélytelen, nem feltűnő és egészen póztalan szerepekre!”

A Szent Vincéről nevezett Irgalmas Nővérek tartományfőnöknője, *Velics Ferdinanda* így gratulált neki 1946-os kanonoki kinevezéséhez:

„Nagyságos és Főtisztelendő Kanonok Úr! Őszinte nagy örömmel vettem kitüntetésének hírét! Amint ismerem lelkületét, tudom, nem fektet nagy súlyt az evilági előnyökre, de nekünk mégis igen jólesik látni, hogy az a sok érdem kissé már itt is elismerésben részesült. Oly sok jót tett már életében, oly nagy odaadással szolgálta Istent, egyházmegyéjét, a lelkileg és testileg szenvedő emberiséget; …mi, akiket annyi hála fűz…jóságos személyéhez, megköszönjük a jó Istennek, hogy így akarta, hogy egy magasabb gyertyatartóra állítja. Bizonyára azért tette, hogy még távolabbra, még nagyobb körre terjessze ki jó példájának, fáradhatatlan munkásságának áldását és szívjóságának melegét…”

Az 50. érettségi találkozót 1958. június 28-án tartotta meg osztálya. Az öregdiákok a Ciszterci templomban gyűltek össze szentmisére, amit teológiai tanár, kanonok osztálytársuk tartott. Előtte üdvözlő beszédben köszöntötte a jubilánsok nevében dr. Hegyi Kapisztrán cisztercit, aki a gimnázium utolsó igazgatója volt a rend működésének megszüntetéséig (1948).

Volt növendéke, *Veres Árpád* mondta róla (2013): „Szívesen alkalmazta a dialógusos tanítási módszert. Megadott a kispapoknak egy-egy témát, amiből föl kellett készülniük. Az órán a felelésre jelentkezők elmondták a kidolgozott tételt, amit ahol szükséges volt, ott tanáruk kijavított, módosított. Mikor »kikristályosodott az anyag« a párbeszédek során, akkor mondta: »*Kérem, ezt így tanulják meg!*« Ezzel az eljárással önálló munkára nevelte növendékeit. A *Bácsinak* (ahogy a kispapok, majd paptestvérei is hívták) a kisujjában volt minden. Szerette, ismerte tanítványait, remek memóriája volt, a kispapok életének egészen kis dolgaira is emlékezett. Megvédte őket esetenként tanártársaival szemben is, ha meg volt győződve tudásukról, igazukról. Ezt még

az elöljárókkal kapcsolatban is megtette. Óráin kispapjainak megengedte a szellemes közbeszólásokat."

Életeleme volt a humor, hivatalos és magánéletében egyaránt, paptestvérei között a családban és ismerősei körében. Számos szellemes, tréfás mondása sokáig közszájon forgott – főleg papi körökben.

Egy epizód: – *Kérem, ha olyan helyre kerülnek papként, ahol van gomba, akkor szedjenek! Nagyon is egészséges, tápláló a finom gombaétel, de savanyítani is lehet, különösen a rizikét. Különben ezek a mai ecetek…! Tudják, amikor Bécsben tanultam, az állatkert mellett volt egy fűszerüzlet, ahol a legkülönfélébb, kitűnő eceteket lehetett vásárolni.*

Az egyik vizsgán történt, mikor a főpásztor is jelen volt. A megilletődött jelölt kissé bizonytalanul felelt, mire a türelmetlen érsek fölfortyant: – Nem tudja! Mire a Bácsi: – *De igen! Kérem, én ehhez jobban értek!*

Ő még azon tanárok közé tartozott, akik 1958-ig előadásaik egy részét latinul tartották. Biztatta növendékeit, hogy bármikor, bármit kérdezhetnek tőle. Éltek is a lehetőséggel a kispapok (néha csak azért, hogy próbára tegyék). Az esetek döntő többségében azonnal megkapták a választ. Előfordult, hogy azt mondta: *„Kérem, ebben a dologban, nem vagyok biztos (vagy nem tudom), de holnapra utána nézek, és megmondom."* Úgy is lett. Ezért is népszerű volt tanítványai körében.

Kuklay Antal így emlékezett rá 2002-ben:

„…Egerben jó közepes tanárok voltak. Mint tudóst, nem tudnék senkit sem megjelölni, inkább csak karaktereket, pl. a Bácsit, Turtsányi Ambrust… különcként Szent Ferenc-i lelkülettel felette állt a dolgoknak, olyan volt, mint egy római arisztokrata a barbárok között."

Tanítványai közül többen jelentős pályát futottak be: lett belőlük kanonok, szemináriumi rektor, pápai prelátus, a vatikáni Szent Péter Bazilika apostoli magyar gyóntatója stb.

Jó egészségben megérte 50 éves papi jubileumát. Aranymiséjét a Szent Anna kápolnában tartotta 1963. április 1-jén.

Kézvezetője (manuductor) ordináriusa, *dr. Brezanóczy Pál* apostoli kormányzó volt, aki többek között ezeket mondta köszöntőjében:

„…Magasztos és egyben mélyen családias ünnepet ül az Egri Főegyházmegye…Magasztos, mert itt van áldásával Krisztus földi helytartója XXIII. János pápa…színezi az a körülmény, hogy itt van a család, az egyházmegye, a főkáptalan minden tagja…. jubiláló prépost kanonok Urunk négy évtizedet működött az egri Szemináriumban, …ahol úgy elcsaládiasodott a környezete, hogy mindenki csak Bácsinak szólítja… Köszönjük hivatását az aranymiséig tartó működését… Kedveltje Istennek, mert végig hűséges maradt. Megérdemelt a népszerűsége… Tartsa meg Isten, és tegye Őt nagyon boldoggá!"

A jubiláns a Főpásztor beszéde után először hozzá, majd paptestvéreihez szólott. Ékes latin nyelven köszönte meg a szeretetet, az ünneplést, és biztatta őket a további jó munkára, Isten és egymás iránti szeretetre, az Egyházhoz és az Igazsághoz való hűségre.

Ezután a kápolna híveihez fordult: *„Kedves Hívek! Egernek ez a temploma sohasem volt plébániatemplom, csak a mindenki által ismert Ispita-templom. Itt sohasem végeztek olyan funkciókat, amelyek kizárólag a híveket szolgálták volna. Mégis…eléggé látogatott most is, amikor 43 év türelmét köszönöm meg, melyet velem szemben gyakoroltatok. Szeressétek továbbra is a templomot, mert ez Isten háza… ragaszkodjatok hozzá!... A templom elhagyása Istentől való elfordulás, Isten elhagyása – szeretete Isten szeretete."*

Az ünnepelt a szentmise után áldásban részesítette a jelenlevőket.

Aranymiséje után lehetősége nyílt arra, hogy évente külföldre utazzon. Fölkereste ifjúságának színtereit. Bécsben, Innsbruckban, Münchenben, Svájcban szívesen tartózkodott. Járt ismét Velencében, elzarándokolt Rómába, Páduába, Montecassinóba, Nápolyba. A Vatikánban módja volt látni a Szentatyát, és visszaemlékezett a X. Pius pápával való két találkozására. A legtöbb időt Bad Gasteinben töltötte külföldi útjain, az Irgalmas nővéreknél. Naponta misézett kápolnájukban – néhány szavas beszéddel.

Nagy gondot fordított arra, hogy kápolnájának hívei a II. Vatikáni Zsinat határozatai szerint megtanulják az új liturgikus rendet (elsősorban a magyar nyelv használatát a szertartásokon).

Nagyon szerette a könyveket, melyek között a legkülönfélébb témájúak voltak: jó néhány egyháztörténeti munka is magyar, német, latin, olasz és francia nyelven. Szakkönyvei – mint-

egy 220 kötet – halála után az egri Főegyházmegyei Könyvtárba kerültek.

Főpásztora a 60-as években többször megrendezte az Innsbruckban végzettek találkozóját (mivel maga is ott tanult). Így ismerte meg a Bácsi közelebbről dr. Rajeczky Benjámin OCist. zenetudóst.

Mozsgai Tádé ciszterci így emlékezett rá 2005-ben: „Az 1956-os forradalom után dr. Turtsányi Ambrus éppen órát tartott nekünk, kispapoknak. Egyszer csak éles fegyverropogást hallottunk. Ekkor így szólt hozzánk: Kérem, itt most valami nagyon jelentős dolog történik – imádkozzunk!”

Ez volt az egri sortűz napja, mikor a karhatalmisták 9 főt agyonlőttek a tüntetők közül, és sokakat megsebesítettek 1956. december 12-én. A szörnyű tett színhelye légvonalban mintegy 200 méterre van a Szemináriumtól.

Az érdekelt családtagok számon tartják, kiket keresztelt, esketett, a rokoni körben is végzett egyházi funkciót. Volt tanítványai többször meghívták templomuk búcsúnapjára.

Igen fontosnak tartotta a rendszeres, elmélyült imádkozást. Gyakran könyörgött mindennapi szentmiséjén a békéért, a betegekért, a családokért, a családi eszmény megvalósulásáért, kedvező időjárásért. Ugyanígy állhatatosan rózsafüzérezett és breviáriumozott. A kis kápolnákat, falusi templomokat és azok híveit éppúgy megbecsülte, számon tartotta, mint az érseki főtemplomot és annak a káptalani nagymiséjére összegyűlt híveit.

Panasz nélkül viselte el betegségeit, ez is jellemző volt rá. Az akkor már igen beteg érsek fogalmazta meg az elhunyt nagyprépostról kiadott gyászjelentést.

Ennek részlete: „…Főtisztelendő dr. Turtsányi Ambrus…mindannyiunk közkedvelt, hálával és szeretettel övezett »Bácsi«-ja, életének 82-ik, papságának 59-ik évében rövid szenvedés után Urunk szentségi kegyelmeivel megerősítve, 1971. évi december 28-án Egerben visszaadta lelkét Teremtőjének…”

A partecédulán egy Dániel prófétától vett idézet áll: *Akik pedig az igazságra tanítottak sokakat, tündökölni fognak örökkön-örökké, miként a csillagok.* (Dán. 12,3).

Emlékére márványtáblát állíttattak szeretett kápolnájában 1979-ben. Tisztelői, tanítványai, rokonai lelkében is tovább él.

Források:

- Egri Főegyházmegyei Schematismusok (1944, 1962)
- Németh Károly plébános (Tótszentmárton): *Szent Vince Kórház – Sebők Vilma nővér egri tevékenysége* (1978, kézirat)
- *Igen* c. kat. folyóirat (2002. júl.)

Unokaöccse, HAVAS-HORVÁTH ISTVÁN
Eger

„A rossz nevelő tekintélyére büszke,
a jó nevelő egyszerűen alázatos.”
(Pilinszky János)

U

UJLAKI IMRÉNÉ D. Szabó Edit (Kisújszállás, 1941. február 14. – Szolnok, 1996. december 24.): óvónő

Háromgyermekes munkáscsaládból származott. Édesapja, D. Szabó Zsigmond üzletvezető volt, édesanyja, Máté Julianna a háztartást vezette.
Általános és középiskolai tanulmányait Kisújszálláson végezte. A családban és a rokonságban is több pedagógus volt, így az ő példájuk és a gyermekek iránti nagy szeretete nagyban hozzájárult az óvónői hivatás választásához. Ezért jelentkezett a szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetbe és nyert felvételt az akkor induló felsőfokú intézmény első évfolyamának nappali tagozatára.

Az itt eltöltött évekre, a tartós barátságra és az ezt megalapozó pozitív emberi sajátosságokra így emlékezik csoporttársa, barátnője, *Takács Imréné Nagy Juliánna* óvónő:

„Ujlaki Imréné D. Szabó Edittel ismeretségünk felnőttkori. 1959 szeptemberében a szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetben találkoztunk először. Csoporttársak lettünk. Hihetetlen módon, első látásra megbarátkoztunk. Ez az egymás iránti ragaszkodás, barátság egyre mélyült, bensőséges lett, ami az iskolai élet végéig tartott. Igazi, szeretetteljes barátság volt a miénk. Mindvégig töretlen és konfliktusmentes. Osztoztunk egymás örömében, bánatában. Együtt tanultunk, olvastunk, és minden szabad időnket együtt töltöttük. Jó volt a közelében, társaságában lenni, hiszen vidám, optimista életszemléletével nagyon jó hatással volt mindig rám. Határozott egyéniségével, megfontolt döntéseivel – melyeket mindig észérvekkel támasztott alá – erősítette kis közösségünket. Minden megnyilvánulása nyílt, őszinte volt, bátran kimondta véleményét, de oly módon, hogy soha ne bántódjon meg senki. Érezni lehetett, hogy lelkileg is nagyon gazdag volt. Csodáltuk manuális készségét, mellyel gyakran segített bárkinek, aki kérte vagy igényelte. Szép, esztétikus munkái sokszor díszítették intézetünk erre kijelölt helyiségeit.
Kapcsolatunk akkor is sokáig megmaradt, amikor útjaink elváltak.
Ma is időtálló meglátásait, emlékezetes szavait évek múltával sem felejtem el. Egyéniségének tónusa, színes, kedves személyisége örökre él bennem.”

A szép és élményteli két év elteltével megkezdhette óvónői hivatásának önálló gyakorlását. Első munkahelye a ***túrkevei óvodában*** volt.
Időközben ***Szolnokra*** költöztünk, Edit is itt kapott állást: a ***Rózsa úti óvodában***, később pedig szintén ***Szolnokon*** a ***Jósika úti óvoda*** lett a munkahelye.

Az itt végzett munkájáról *dr. Lambert Istvánné* volt vezető óvónő így emlékezik:

„Ujlaki Imréné D. Szabó Edit Szolnokon már ismert szakember volt, mikor pályázatát beadta a Jósika úti óvoda tantestületébe. Vezetőhelyettes lett, és olyan szép feladatot kapott, hogy egy akkor induló 250 személyes óvoda tárgyi és személyi feltételeit vezetőjével karöltve teremtse meg. A testülettel egyetértve meghatározta az óvoda célját:

1. az iskolára előkészítés a személyiség kiemelt fejlesztésével
2. olyan óvodai élet biztosítása, ahol a gyermek boldog lehet.

Vallotta, hogy ezeket a célokat úgy érhetjük el, ha az óvónők közösséggé alakulnak. Óriási empátiával, türelemmel, kitartással érte el célját. Jó érzékkel ismerte fel az egyénekben rejlő különbözőséget, melyekből kialakulhatott az óvoda önálló arculata. Az iskola-előkészítéshez olyan alapokat rakott le, melyre az iskola építhetett. Felismerte a gyermeki kíváncsiság fontos szerepét, mely a megismerés rugója. Rengeteg élményt adott ahhoz, hogy a legfontosabb gyermeki tevékenységet – a játékot – magas szinten, önként vállalva, örömmel, szabadon végezze a gyermek. Tudta, és a szülőket is meggyőzte arról, hogy amilyen a gyermek a játékban, olyan lesz a munkában. Olyan óvónő volt, akire jellemző az empátia, a mentális egészség, a kapcsolatteremtő- és megőrző képesség, a kommunikatív képesség, aki megérti és értékeli a gyermek megnyilvánulásait, aki gyermekközpontú, a gyermek igényeit figyelembe vevő, a gyermeket értő és érző magatartást tanúsít. Jó szakmai felkészültségét állandóan fejlesztette, újította.

Speciális képessége, amely meghatározta az óvoda önálló arculatát, amivel kiemelkedett, amiben tanácsadója lehetett a többi óvónőnek: az ének-zene, és az ábrázolás és kézimunka. Éveken keresztül jó kedvvel szervezte az óvoda szépítését célzó „társadalmi” munkákat. A szülők munkáját koordinálta, és a szülők csoportját közösséggé formálta. Gyermekszeretetével kivívta társai és a szülők elismerését. Ma is szeretettel gondolunk rá.”

Óvónői feladatainak minél magasabb szinten történő ellátásához készséggel vett részt szakmai továbbképzéseken. Így 1982-ben elvégezte a komplex gyakorlati szemináriumot – kiváló eredménnyel.

Választott hivatásának betöltésével párhuzamosan családi életében is kiválóan helytállt: családszerető volt és boldog házasságban élt. Szabadidejében szeretett olvasni, zenét hallgatni és kirándulni Magyarországon és külföldön egyaránt.

A Rózsa úti óvodásai között

Sajnos, 1996 októberében kiderült, hogy gyógyíthatatlan beteg. Fájdalmait, betegségét türelemmel és nagy önuralommal viselte, majd 1996. december 24-én örökre eltávozott.

Forrás: barátnői, munkatársi és családi visszaemlékezések.

Férje, UJLAKI IMRE
Szolnok

„A jó tanító nem saját tudásának gyümölcseit osztja meg a tanítványaival, hanem megmutatja nekik, hogyan arassák le saját gondolataik gyümölcseit.”
(Kahlil Gibran)

V

VARGA JÓZSEF (Karcag, 1917. június 26. – Karcag, 1991. április 22.): középiskolai tanár, igazgató, egyetemi lektor

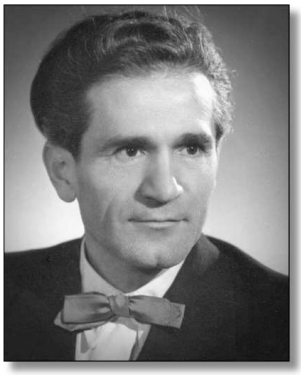

Karcagon született tősgyökeres gazdálkodó családban, Varga József és Takács Mária fiaként.
1936-ban a karcagi gimnáziumban érettségizett kitűnő eredménnyel, utána ösztöndíjasként a debreceni egyetemen szerzett magyar-latin-angol, s később még orosz szakos tanári diplomát.

1947-ben feleségül vette L. Nagy Máriát. Gyerekeik is Karcagon születtek: Varga Gyöngyike Mária (1947) és Varga József (1955). Lánya, édesapját követve, nyelvszakos tanár lett régi iskolájában. Fia Debrecenben él családjával, s matematika-fizika szaktárgyaival orvosi egyetemi docens. Édesapánk imádta unokáit, fia gyermekeit: Évát, aki orvos lett, s Zoltánt, aki mérnökként dolgozik.

A gondoskodó és dolgos szülői ház indítása, az elemi iskola négy osztályának elvégzése után a Karcagi Református Nagykun Reálgimnázium eminens tanulója volt az 1928/29. tanévtől 1936-ig. Iskolájának igazgatója református szellemisége a tehetséges diákot továbbtanulásra ösztönözte. A debreceni Gróf Tisza István Egyetem Bölcsészettudományi Karán vette át diplomáját 1940-ben.

Varga József az egyetem elvégzése után az 1941-42. években a ***Máramarosszigeti Református Gimnáziumban*** kezdte tanári pályáját, s az ottani cserkészcsapat parancsnoka is volt. Három év katonáskodás után 1944-ben visszakerült Karcagra, ahol régi iskolájában, a ***karcagi gimnáziumban*** folytatta nyelvtanári munkáját és cserkészparancsnoki tevékenységét 1948-ig. A ***Gábor Áron Gimnáziummá*** átnevezett intézményben tanította a magyar és a latin nyelvet, majd az angol mellett a kötelező orosz nyelvet is. Híres négynyelvű (latin-angol-német-orosz) szakkört vezetett.
1956 és 1963 között az iskola igazgatóhelyettese, s utána 10 évig, 1973-ig igazgatója volt. 1974-től Debrecenben egyetemi nyelvtanárként (lektorként) dolgozott 1990 végéig.

Az 1960-as években a karcagi gimnáziumban több mint hatszáz diák tanult. Az akkori igényeknek megfelelően vezetőként és nyelvtanárként elindította az általános gimnáziumi osztályok mellett a Kereskedelmi Szakközépiskolát (1964), az országos hírűvé vált angol tagozatot (1966), kiépítette a nyelvi labort (1967), létre-

hozta az Egészségügyi Szakközépiskolát (1967), amely a karcagi kórház nővérutánpótlását biztosítja. Nevéhez fűződik a sportkedvelő diákság örömére a kétévenkénti Nagykun Diák Sportviadalok újraindítása, amely 2013-ban már XXIII. alkalommal került sorra.

2012-ben összeállítottuk és megjelentettük testvéremmel *Visszanézek* címmel azt az emlékkötetet, amely édesapánk fiatalkori verseit, igazgatói beszédeit, írásait és rajzait tartalmazza, valamint volt tanítványainak visszaemlékezéseit feledhetetlen tanáregyéniségére, élményt nyújtó nyelvóráira.

E kötetből valók a következő részletek:
Varga József csodálatos két évet töltött Máramarosszigeten tanári pályája kezdetén. Kiemelkedő tehetségével cserkészparancsnokként, magyartanárként számtalan maradandó programot szervezett, diákszínjátszóival sikeres előadásokat tartott. Ünnepségeken saját verseit is szavalták, amelyekről plakát és újsághír maradt fenn. Az ott töltött két évet egész életében szép emlékként őrizte.

A katonaságnál lovas tüzér volt. Bravúrosan lovagolt és versenyeket nyert. Utólag sokszor felidézte az akkori háborús nehézségeket, kétszeri komoly sebesülését. A fogságba kerülésből való elmenekülése szó szerint halált megvető bátorságának és ügyességének volt köszönhető.

Diákkorában az egész délutánt futballozással vagy a tornateremben töltötte, majd nagyobb diákként a fiatalabbak edzéseiben is közreműködött. Otthon este 8 órától kezdett intenzíven tanulni éjfélig. Édesanyja csak akkor nyugodott meg, amikor már a jellegzetes alakú szótárfüzet volt a kezében. Az idegen nyelvet ugyanis mindig a végére hagyta, hiszen minden egyéb tárgy kitűnő teljesítése mellett ezt találta a legkönnyebbnek, a legérdekesebbnek.

A sportot világéletében nagyon kedvelte. Számon tartották, hogy gimnazista korában tornaversenyeken, gyűrűn ő tudta először bemutatni az erős izmokat igénylő keresztfüggést. Később is több sportágat űzött szívesen diákjaival, pl. a berekfürdői tóban általuk kialakított vízilabdapályán pólóztak. A diákokból összeállított úszócsapatával országos eredményeket értek el.

Fiatal tanárként sokat asztaliteniszeztek. Nekünk, gyerekeinek is számtalan játékot megtanított, így az otthoni nagy udvar sportpálya is lett, ahol labdáztunk, tollasoztunk, télen meg szánkóztunk. Számtalan kedves fénykép maradt ezekből az időkből. Így is nevelt figyelemre, kitartásra, becsületre – észrevétlenül és maradandóan. Szerette a zenét is, kisfiú korában énekelt az iskolai kórusban. Fia kisgyermekei, Évike és Zolika – saját szavaival élve – bearanyozták nagyszüleik éveit. Velük is rengeteget foglalkozott mind Karcagon, mind Debrecenben. Az ezeket őrző színes fotókra találó szavakat is írt.

Felnőtt korunkból visszatekintve értékelhetjük igazán, hogy mi mindenre megtanítottak bennünket szüleink, nagyszüleink. Sok tanulságos esetet hallottunk tőlük elbeszéléseikből. Édesapám megfontoltságra intett, aggódott értünk. Folyamatosan tapasztalhattuk törődését, mindenben biztos támaszt nyújtott. Hasonlóképpen viselkedett tanítványaival is. Jó néhány volt diákja felkereste később, és megerősítette abban, hogy érdemes volt értük mindent megtenni. Rajongásig szerették, s voltak olyanok, akik messze földről hazatérve, könnyezve ölelték. Visszaidézték a sok szép megtanult verset, a füzetnyi házi dolgozatot. Főként a különleges hangulatú nyelvóráira emlékeztek, ahol tréfálkozva folyt a nagyon komoly tanulás. Sok ezer egykori tanítványa a tőle kapott nyelvtudást hasznosítva boldogul az életben különböző pályákon – számosan nyelvtanárként.

Sokirányú tudását tehát nemcsak családjának igyekezett a legjobban átadni, hanem tanárként, igazgatóként az általa „nagycsaládnak” nevezett iskolájának is. Határtalan képzelete, maradandó kezdeményezései és ötletei, szerteágazó érdeklődése, nagy munkabírása, magas színvonalú követelményrendszere, élményszerű tanórái alapján Váczi Mihállyal vallotta: *„Egyedül is! – Elsőnek, / elől indulni el!/ (…) S csak az hívjon magával, / aki vezetni mer.”* Ő valóban merészen nekivágott, sokakat magával hívott. Anyukánk mindvégig – a küzdelmes időkben is – határtalan türelemmel, a rá jellemző együttérzéssel és vigasztalással állt mindig mellette, és biztosította az otthoni hátteret munkánk legjobb végzéséhez.

Varga Józsefet főiskolára és egyetemre is többször hívták nyelvoktatónak, de ő ötven éves tanári pályáján Karcaghoz kötődött, és onnan járt be a debreceni orvosi egyetemre nyelveket tanítani először az ötvenes években, azután 1974-től élete végéig. Volt tanítványai szerte az országban megsokszorozzák a tőle kapott nyelvtudást. Hosszú pályáján betegség soha nem akadályozta munkáját. Búcsúzóul elégtételt és megnyugvást jelentett számára, hogy szülővárosa *„Karcag Város Díszpolgára”* kitüntetését még átvehette életműve elismeréseként. Az ünnepségen elhangzott köszönetét ez az Arany János idézet zárta: *„Láttam sok kevély fogatot, / Fényes tengelyt, cifra bakot: / S egy a lelkem! / Soha meg se’ irigyeltem.”*
Úgy érezte, élete szerény és áldásos, kerek egész volt…

Felidézünk néhány részletet volt tanítványai emlékező és gratuláló leveleiből:

„Több nyelv ismeretének birtokában egyengette az egészségügy különféle beosztású szakdolgozóinak tudományos pályáját. Szakvizsgák, nyelvvizsgák, doktorátusok, sikeres letétele bizonyítja: szorgalmasan és szerényen felkészített mindenkit célkitűzései elérésére.” *(A karcagi kórház igazgatósága és az őt nagyrabecsülő hálás tanítványok)*

„Olyan pedagógus volt, aki a munkájának élt, aki a szakmai tudást tekintette elsőnek. Mint ember, szerette az őszinteséget, nyílt és mindig határozott volt, segítőkész. Az iskolát »emberformáló« műhelynek tartotta és nem a politika színterének. Igazgatása alatt fegyelem volt és becsületes oktató munka. Példamutatása és kitartása a legviharosabb időkben is nekem tanulságot jelent.” (*Fórizs Lászlóné* gyakorlati-oktatás-vezető, Egészségügyi Szakközépiskola)

„Szeretnénk kifejezni személyes megbecsülésünket és szeretetünket az iránt az ember iránt, aki egész életében, nagyon sok nehézséggel küszködve, bölcsességét, állandóan fejlesztett kiemelkedő tudását a város mindenkori ifjúságának és tanulni vágyó lakosainak szolgálatába állította.” (Karcag, Purina-HAGE, *91 aláírás*)

„Varga József nyugalmazott igazgató úr több évtizedes önzetlen, értékes pedagógusi tevékenysége, személyisége, emberi magatartása példamutató volt és marad, méltó a Díszpolgári címre.” (Karcag, *DATE Kutató Intézete*)

„A sors megtisztelt azzal, hogy Varga tanár úr egykori tanítványa lehettem, akitől nemcsak a magyar, latin és angol nyelvet, hanem mélységes humánumot, tisztességes emberi magatartást, a magyarság és Karcag város szeretetét és kemény helytállást tanulhattam meg. Megszámlálhatatlanul sok orvos köszönheti Varga tanár úrnak angol nyelvismeretét, amely lehetővé tette számukra szakmájuk külföldi tanulmányutakon való elmélyítését.” (*Dr. Csaba Béla* debreceni egyetemi tanár, az orvostudomány doktora, volt karcagi diák és polgár)

„Rendkívül friss, éles eszével úgy tudta újjá és újjá szerkeszteni a mondatokat, hogy azokba valamennyi szó, szószerkezet, ragozás beépülhetett. Így tanítási óráját a friss dinamika, sziporkázó szellemesség, játék, minden tanuló aktivizálása, sikerélményhez juttatása, valami kimondhatatlan szeretet és a tanuló személyiségének őszinte megbecsülése jellemezte! Mindig tökéletest kívánt – főképp a jelesektől –, el se mertünk menni egyetlen órájára se, hogy ne 100 %-ig tudjuk az anyagot!” *(Dr. Fazekas Mihály)*

„Mivel magam is pedagógus pályára léptem – sőt szüleim is azok voltak –, úgy érzem, meg tudom ítélni, milyen sokat jelent egy iskola színvonalának és hírnevének az igazgató személyisége és munkája. Engem pedig – sok más társammal együtt – a karcagi gimnázium készített fel és indított útnak. S hogy az útra adott tarisznyába még tizenöt év után is van miért nyúlni, az nagyrészt köszönhető egykori tanáromnak, Varga József igazgató úrnak.” (*Lőrincz Ibolya* egykori karcagi diák, magyar-angol szakos középiskolai tanár, Budapest)

„Eddigi életem folyamán kevés hasonló formátumú tanáremberrel találkoztam. Annál is inkább mondhatom ezt, mert magam is tanár lettem, s ezt egyértelműen az általa fémjelzett karcagi gimnáziumnak köszönhetem.” (*Pinczés Éva* angol-orosz szakos nyelvtanár, Budapest)

„Magamat szerencsésnek tartom, hogy tanítványa lehettem a tudós tanárnak.” (*Varga Emese* angol szakos tanár)

„Nem lehet elfelejteni azt a közvetlen, baráti légkört, ami óráin honos volt, azt a derűt és jókedvet, amivel még a leggyengébb gyereket is »befűzte« az orosz és angol nyelv tanulásába. Nem vettük észre, hogy tanulunk. Csupán egy vidám és rövid 50 perc volt, amit eltöltöttünk. Nem véletlen, hogy egy-egy érettségi találkozón, gyülekezéskor mindenkinek az volt az első kérdése: Jóska bácsi jön?” (*Törő Erzsébet* zenész-tanár)

„Íróasztalomon egy kártyanaptár hever, egyik termékünk fotográfiája felett egy felirat: *»Ablak a világra«* Az én ablakomat szélesre tárni az angol nyelv segítette. Szerettem volna törleszteni valamit ezekért az élményekért, a látott csodákért képeslapjaimmal.”

(*Bozóki Sándor*, a VIDEOTON főmérnöke, Székesfehérvár)

„…nemcsak az angol nyelv alapjait tanította meg nekem, hanem példát is adott, hogy ezt az önmagában is érdekes, de sajátos kulturális háttérrel rendelkező nyelvet hogyan kell tanítani.” (*Bölcskeiné Kálmán Mária*, magyar-angol szakos vezetőtanár, Pécs)

„Karcag tényleg szerencsésnek mondhatja magát, hogy egy ilyen nagy tudású, széles látókörű ember – aki előtt a világ ugyanúgy nyitva állt, mint ahogy megnyílt előttünk, tanítványai előtt – a karcagi gimnázium tanári katedráját választotta.” (*Péterfalvy Pál*, a Világbank magyar konzultánsa, Washington)

„Mit jelentett nekem Varga József tanár úr? Ha nagyon röviden akarnám kifejezni, azt mondanám, hogy kiváló ember volt. Nemcsak az angol nyelv és irodalomban, hanem más tárgyakban is élenjáró. Ha veszem azt például, hogy tudott románul, finnül vagy németül, akkor csak álmélkodva beszélhetnék róla…” (*Herskovits Pál* a BBC rádió tudósítója, a Daily News szerkesztője és riportere)

„Szeretnék gratulálni a díszpolgári címhez, az ötven év kimagasló pedagógiai munkájának kézzel meg nem fogható eredményéhez, amely azonban tanítványai szívében, emberi magatartásában tovább él…”*(Dr. Vargáné dr. Oláh Anna)*

A következő néhány idézet saját írásaiból való, a *Visszanézek* c. kötetből.

A Cserkészetről (1991):

„Reggel volt, ott ténferegtem a táborban. Aztán egy helyen, az angolok sátra körül fel volt gereblyézve mindenütt a homok. Menni akartam valamerre, de gondoltam, nem taposom össze. Ott jött egy angol fiú, s ez volt az első angol mondat, amit életemben először kimondtam idegennek: May I go here? (Itt elmehetek?) Felkapott, kis kölyök voltam, az meg nagy nyurga, bevitt egy sátorba és mondta, hogy ez a kis fickó meg beszél angolul. S akkor elhittem neki, hogy beszélek. Körülbelül akkor kezdődött az angol nyelv iránti vonzalmam. Sokáig leveleztünk.”

A fenyvesek álma (vers, Máramarossziget, 1941.):

„Testvér! Úgy-e érzed, / Hogy az arcom forró piros tüze / Összeolvaszt most rónát és hegyet, / Hogy a szemem örömkönnyében / Még mindig… a Szőke Tisza fehér haragja cseng; / Hogy azoknak az ábrándos fenyveseknek/ Zöld reménységében egy még merészebb, / Harmadik Március ígérete zeng?!”

Puszták haragja (leendő feleségének, Karcag, 1945.):

„Add a kis kezedet, simogató szádat, / Pusztasuhogású selyem kisruhádat: / S feszüljünk a szélnek! / Mert ez évezredes ősfüttyös viharok / Könnyeket csókolnak, sebeket gyógyítnak. / Hagyd a szitkozódó, szívgyalázó mákat…/ Vihar-muzsikájú véres nagy utamra / Kísérjél el engem / Drága Egyetlenem: / Egyetlen Szerelmem!”

Az 1971/72. tanév évnyitóján elhangzott beszéde bevezetője:

„Egészen sajátságos diáklélektani jelenség, hogy augusztus utolsó napjaiban úgy eltűnnek a diákarcok az iskola tájáról, mintha a nyárnak sohasem akarna vége szakadni. Csak keringenek szegénykék, mint a darazsak egy-egy virágkehely felett, melynek illatával nehezen barátkoznak. S akkor egyszerre – olyan pontosan, mint a csillagok járása –, egy hatalmas mágneses erő csodálatosan erős vonzással maga köré gyűjti a nagycsaládot az ország minden iskolájában. Ezért búcsúzik ezekben az órákban 228 ezer középiskolás diák a szikrázó nyári égtől, a fehér fodrú hullámoktól, s cseréli fel a tenyértörő kemény szerszámokat a semmivel sem könnyebb tollal-ceruzával. Jó lenne meghallgatni a nyári élmények „háryjános” sztorijait, s a forrónadrágos kiskalandok hősnőinek színes beszámolóit, hogy kirajzolódna az apró mozaikokból az ezerszínű nyár szőttese…”

Ma is hallom szavait, őrzöm írásait, emlékét. Édesapám, igazgatóm, nyelvtanárom, példaképem. Életünk irányítója volt. Az is marad…

Lánya, tanítványa,
DR. VARGA GYÖNGYI
Karcag

VARGA LÁSZLÓNÉ Pinczés Irén (Újfehértó, 1931. május 17. – Debrecen, 2013. március 7.): magyar nyelv és irodalom szakos általános iskolai tanár

Háromgyermekes, egyszerű családban nőtt fel. Édesapja, Pinczés István uradalmi gépész volt, és a megélhetés szigora többszöri helyváltoztatásra kényszerítette a családot. Újfehértón, Berettyóújfaluban, majd Derecskén lakott, ahol a Földműves Szövetkezetben dolgozott haláláig. Így a gyermekek is itt végezték elemi és polgári iskolai tanulmányaikat.

Irénnek határozott elképzelései voltak, tanulni akart, hogy taníthasson. Beiratkozott a debreceni Állami Ipari Leány Középiskolába, ahol 1951-ben sikeres érettségi vizsgát tett. Felvételizett az Egri Pedagógiai Főiskola magyar nyelv és irodalom szakára, és 1954-ben általános iskolai tanári diplomát szerzett. Gyakorló évét a „Hortobágy mellyékén", Nagyhegyesen töltötte, számára nem ismeretlen, egyszerű körülmények között.

Még ebben az évben házasságot kötött Varga Lászlóval, aki Budapesten a Térképészeti Intézetben teljesített katonai szolgálatot. Lakásproblémák miatt sok helyen éltek, s Irénke mindig oktató-nevelő munkát végzett.
Ennek állomásai:
– ***Cegléd Általános Iskola*** (1955/56)
– ***Vámospércs Általános Iskola*** (1956-1965)
– ***Sáránd Általános Iskola*** (1965-1972)

Ez időszak alatt születtek meg gyermekei: László 1955-ben, Zsolt 1956-ban. A fiúk gimnáziumi tanulmányai, férje munkahelye és az áhított otthon megteremtése Debrecenhez kötötte őket. 16 évig naponként utazott munkahelyére. Vámospércsen és Sárándon végzett pedagógusi munkáját – igazgatói minősítése szerint – lelkiismeretesen, óráira alaposan felkészülve, eredményesen végezte. Tanulói helyesírási és nyelvhelyességi készségeit sok gyakorlással, következetesen fejlesztette. Osztályait szigorú követelményekkel fegyelemre nevelte. Példás osztályfőnök volt, ezért is kapta gyakran a legkritikusabb összetételű osztályokat.

Bokor Gyula, a sárándi igazgató megértette, hogy 1972-ben Debrecenbe pályázott, így méltatta eddigi munkáját:
„Nevelőtestületünk megbecsült kolléganőt veszít el, aki hangulatos modorával, kezdeményező képességével, jó munkamoráljával élen járt a kollektív feladatok elvégzésében. Járási osztályfőnöki munkaközösség-vezetőként is fontos szakmai szerepet töltött be. Iskolánk szakszervezetében választott tisztséget látott el. A szülőkkel való kapcsolattartása is példás volt. Mindenben segítette az iskolavezetés munkáját. A kolléganő mint nevelő és mint ember is hiányozni fog."

Életének következő négy évéről nem sokat beszélt. Hivatalnok lett a Debrecen Megyei Jogú Városi Tanács VB Társadalmi és Családi Eseményeket Szervező Irodájában. Ő azonban embert formáló tanárnak született. *„De ha viszsza nem is találom hunyorgó szemmel az utat: jövőbe látni biztat egy szebb sejtés, egy bízóbb öntudat"* (Kiss Tamás)

Megpályázta és el is nyerte 1976-ban ***Debrecenben*** az ***Új Élet Parki Általános Iskola*** tanári állását. Ekkor ismertem meg Varga Lászlóné Ikit, mert így hívták a munkatársak, a diákok is (hozzátéve a nénit). Motor volt a belőle áradó nagy energiáktól hajtva. Kollégáival közvetlen kapcsolatot alakított ki. Nyitott volt minden probléma iránt, és ez jellemezte tanítványaival való kapcsolatát is. Nem találkoztam rajta kívül olyan nevelővel, aki megnyílva és befogadva úgy tudott hatni a tanítványokra, úgy tudott azonosulni és segíteni a hozzá forduló tanulókon, ahogyan ő. Egyénisége, szakmaisága nálunk kiteljesedett. Tapasztalatait az előző iskoláiban szerezte és nálunk kamatoztatta. Gondos tervezés, a művelődési intézményekkel, könyvtárakkal való szoros együttműködés jellemezte. Ezzel a tevékenységgel tanítványai önművelési igényének kialakítását, olvasóvá válását segítette elő. A tanítványok szerették, az iskolavezetés és a szakmai felügyelet elismerte munká-

ját. 1976 és 1988 között 12 alkalommal kapott jutalmat, 12 rendkívüli feljebbsorolásban részesült.

Kitüntetései:

– MUSZ Dicsérő Oklevél (1982)
– Kiváló Munkáért kitüntetés (1985)
– Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1987)

1988-ban nyugdíjba vonult, de még két évig helyettesített, majd a ***Bányai Júlia Általános Iskolában*** is tanított. Az igazi pihenésre szűk két évtized jutott. Ezeket az éveket családja, unokái, kollégái, egykori tanítványai ragaszkodó szeretete aranyozta be. Kapcsolatai nyújtottak vigaszt szeretett férje elvesztésekor is. Utolsó osztálya rendszeresen igényelte a vele való találkozást. Súlyos autóbalesete után egészsége megromlott. A gondos ápolás ellenére elvesztettük őt.

„ Mindig mások javára fáradál,
Mindig csak másoknak kedveért éltél,
Ha megkívántad már a pihenést,
Meg kell nyugodnunk, hogy sírodba tértél.”
(Madách Imre)

Forrás: iskolai irattári dokumentumok, visszaemlékezések.

Volt kollégája, DR. TANYI JÁNOSNÉ
Debrecen

DR. VARGA ZOLTÁN (Kazsok, 1907. november 17. – Debrecen, 1982. június 17.): történész, középiskolai, majd egyetemi tanár

Édesapja, Varga Sándor református esperes lelkész, édesanyja Dömötör Katalin. László bátyjával együtt a hagyományos protestáns értékrendet követő család szeretetteljes légkörében nevelkedett.

Az eleven, gyorsfelfogású fiú tízéves korától a kecskeméti Református Gimnázium diákja lett. Ebben az időben súlyos csapás érte a családot az édesanya elvesztésével, aki 1918-ban a spanyolnáthajárványban elhunyt. Ez a tragikus esemény testileg, lelkileg nagyon megviselte, ekkor alakult ki allergiás asztmája, amely élete fogytáig elkísérte.

Gimnáziumi évei alatt a nyelvek és az irodalom mellett a történelem és a földrajz volt legkedvesebb tantárgya. Kecskeméten érlelődött meg az az elhatározása, hogy a tanári pályát választja élethivatásul. Érettségi után, 1925-ben a Debreceni Tisza István Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán történelem-földrajz szakra iratkozott be. Ekkor még nem állt a központi egyetem impozáns épülete, az oktatás a város különböző helyein folyt. Rugonfalvi Kiss István történelmi szemináriuma az ősi Kollégium falain belül egy szűkös teremben működött.

A professzor jóformán csak előadásait megtartani járt be, ő a magyar történelem kérdéseivel foglalkozott. Az egyetemes történelmet Szabó Dezső, az ókortörténetet Alföldi András adta elő, az archeológiai előadásokat Láng Nándor tartotta. Önálló könyvtára nem volt az intézetnek, viszont a Kollégiumi Nagykönyvtár teljes állományával, olvasótermével a hallgatóság ren-

delkezésére állt. A professzorok mellett egyetlen tanársegéd – 1925 és 1927 között Salacz Gábor, az 1927/28-as tanévben Szabó István, 1928-tól 1930 decemberéig Klein Gáspár foglalkozott a hallgatókkal.

Milleker Rezső Földrajzi Intézetének otthona a Piac utca 24. számú városi bérház harmadik emeletén volt, ahol előadások tartására alkalmas tanterem, könyvtár és műszerszoba is volt. Az oktatásban berendelt középiskolai tanárok vettek részt. 1923-tól Márton Béla tartotta a gazdaságföldrajzi előadásokat, 1925-től Ecsedi István Magyarország föld- és néprajzát ismertette. 1926-tól Hoffer András ásványtani előadásokat tartott, majd az 1927/28-as tanévtől kezdődően Berényi Dénes, az intézet fiatal tanársegéde tanította a meteorológiai ismereteket. A professzor súlyos betegsége miatt évekig elmaradt a földrajz szakos hallgatók tanulmányi kirándulása, csak 1927-ben szervezett jelentős külföldi táborozást az egyetemi cserkészcsapat számára, amelynek tagjai nagyrészt földrajz szakos hallgatók voltak. Milleker a terepmunka fontosságát azzal hangsúlyozta, hogy ilyen tárgyú szakdolgozati témákat adott a geográfus tanárjelölteknek. Varga Zoltán földrajzi szakdolgozatát a Vértes gazdaságföldrajzáról írta.

A tanári pályára való felkészülésében meghatározó jelentőségű volt, hogy felvételt nyert a Debreceni Kollégium 1925-ben alapított Tanárképző Intézetébe, amely internátusi ellátást is biztosított tagjai számára.

Történész professzorai nagyra értékelték a gimnáziumban megalapozott történelemismeretét, latin nyelvtudását, kutató hajlamát, amit pályamunkával is bizonyított. Valószínűleg Szabó István hatására kezdett foglalkozni a szabadságharc történetével. Lényegében önálló kutatások alapján írta Debrecen orosz megszállásáról szóló pályázati dolgozatát. A díjnyertes munkát Rugonfalvi Kiss István elfogadta szakdolgozatnak és kevés módosítással doktori disszertációnak is 1930-ban, így doktori címét még középiskolai tanári diplomájának kézhezvétele előtt megszerezte.

Néhány hónapi állástalanság után 1931. január l-jétől Rugonfalvi tanársegédként alkalmazta. Olyan bizalommal volt iránta, hogy gyakran saját óráinak helyettesítésével is megbízta. Balogh István, Debrecen ismert történésze is tanítványa volt, aki úgy emlékezett, hogy Varga Zoltán szinte állandóan jelen volt az intézetben. Ő tanította a paleográfiát, a középkori és 19. századi magyar történelem egyes fejezeteit, oklevél-olvasási gyakorlatot tartott, a forráskutatás és feldolgozás módszereibe is ő vezette be a hallgatókat. Amilyen kemény munkával készült fel a tanári pályára és amilyen igényesen látta el tanársegédi feladatait, olyan elvárásai voltak tanítványaival szemben is. Szigorú oktató hírében állt. Tudományos érdeklődése ez idő tájt a református egyház múltjának kérdéseire irányult. *„Debreceni lelkipásztorok, mint híveik politikai és társadalmi vezetői, 1790-1848.”* c. tanulmányát nagyapjának, idősebb Varga Sándor ny. ref. lelkipásztornak ajánlotta. Ebben a munkájában azt a folyamatot tette vizsgálata tárgyává, amelynek során jeles protestáns prédikátorok – Szoboszlai Pap István, Földvári József, Fésős András – a hatalom iránti lojalitás hirdetésétől hogyan fordultak a polgári erények, a felvilágosodás eszméinek elfogadása felé. Szoboszlai Pap István életéről és munkásságáról, különös tekintettel egyházpolitikai tevékenységére, hosszabb tanulmányt közölt a *Theologiai Szemlében*.

1936-ban meghívást kapott a ***Debreceni Református Főgimnázium*** történelemtanári státusára, ezt követően egy évtizeden át volt a „refisták” nagy tudású és szigorú történelemtanára. Egykori tanítványa, Zsigó László úgy emlékezett reá, hogy hallatlan tudás birtokában volt. Véleményét, állásfoglalását megdönthetetlen tényként fogadták el. Ő nemcsak a tankönyv anyagát kérte számon, hanem a történelmi helyzetek értékelését, az események körülményeit és összefüggéseit is ismerniük kellett. Tekintélyét növelte, hogy az általa vagy az ő közreműködésével írt tankönyveket használták. *„A magyar föld és nép elbeszélő története a legrégibb időktől a Szatmári békéig”* címet viselő tankönyve eredetileg a gimnáziumok harmadik osztálya számára készült. Utóbb, némi átdolgozás után 1948-ban a református általános iskolák hetedik osztálya számára adták ki. Ennek a kiadásnak az előszavában fogalmazta meg a történelem tanításáról vallott elveit: *„A történelem tanítása a tárgy belső természeténél fogva soha nem mondhat le az értékelés és oknyomozás igényéről. Tárgyunk nevelő értéke attól függ, hogy*

rászoktatjuk-e tanítványainkat … az események és tények értékelésére, azok okainak fürkészésére … óvakodnunk kell a száraz fejtegetésektől … meg kell alapozni az egészséges történelemszemléletet. Adatismeret nélkül nem épülhet ki egészséges történelemszemlélet."

Tankönyvével az volt a célja, hogy áthidalja azt a távolságot, amely a történelmi olvasmány és a régebbi, betanulásra szánt tankönyvek között van. A lényeglátásra és gondolkodásra nevelést szolgálta tankönyveiben a fejezetek végén található összefoglalás és az adott korra vonatkozó kérdések sora. Azt vallotta, hogy *„a tankönyv nem lehet bilincs, de szükséges segédeszköz"*. Végül megfogalmazta: *„Tankönyvem megadja annak lehetőségét, hogy a tanár, tanítvány és tankönyvíró együttes munkájából a demokratikus magyar társadalmat építő történettanítás szülessen meg."*

Tankönyveiben a teljes magyar történelmet feldolgozta: jól tagolt, tipográfiailag is kitűnően áttekinthető, térképekkel, neves művészek (Gáborjáni Szabó Kálmán, Menyhárt József) illusztrációival szemléletessé tett, közérthetően fogalmazott szövegei ma is például szolgálhatnak. A Kónya Józseffel közösen szerkesztett történelmi olvasókönyv a magyar irodalom klasszikusainak írásaiból összeállított szöveggyűjtemény, amely jelentős mértékben szolgálta a hazafias nevelést is. *„Az antik világ és a keresztény Európa története a magyar honfoglalásig"* című tankönyvet Jánossy Istvánnal együtt írták, ez a könyv röviden és tömören minden fontos ismeretet tartalmaz, amit egy művelt embernek e tárgyban tudnia kell.

Szintén Jánossy Istvánnal közösen írták *„A legújabb kor története"* című tankönyvet a gimnáziumok hatodik osztálya számára, amely a 20. század első felének viharos történéseiről is nagy anyagismereten alapuló, tárgyilagos, ugyanakkor kritikus hangvételű képet ad.

A tanítás és tankönyvírás mellett folytatta a tudományos munkát is. 1938-ban nagyobb tanulmányt közölt *„A szabadságeszme a 19. század első felének államszemléletében"* címmel a Századokban. *„Széchenyi tanítása"* című dolgozata a Debreceni Református Gimnázium 1941/42-es Értesítőjében jelent meg.

Tanítványai tisztelték tudós tanárukat, de tartottak is tőle, hiszen sajátos humorával gyakran a gyengéjükre tapintott, s csattanós rigmust rögtönzött, ha hiányosságot tapasztalt, például: *„Nem tudja a kis Tomi, hogy mit hitt az egyiptomi!"*. Egykori tanítványa szerint a szigorú osztályzatot, a feszültséget akarta tréfával oldani, s ha felharsant a nevetés, derűsen fogadta. Érettségi vizsgán ki-ki megtapasztalhatta jóindulatát.

Középiskolai tanári jövedelme és a Református Tanárképzőben vállalt munkája olyan anyagi alapot teremtett, amely lehetővé tette számára a családalapítást, 1938 őszén megházasodott. Feleségül vette korábbi tanítványát, Máthé Matild történelem-latin szakos tanárnőt, aki a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatóhelyetteseként fejezte be aktív pályáját. 1939-ben megszületett Zoltán fiuk, aki ma a Debreceni Egyetem emeritus professzora. Sikeres, kiegyensúlyozott életet élt, magántanári habilitációra készült, tárgyköre: Magyarország története 1790-től 1849-ig. A háborús viszonyok miatt habilitációja 1944-ről áthúzódott 1945-re.

A háború idején asztmája miatt fegyveres szolgálatot nem teljesített, a polgári légoltalomhoz kapott beosztást. Távolléte alatt családja lakhelyét bombatalálat érte, átmenetileg Péter Zoltán adott szállást számukra az ősi Kollégiumban, majd orvos bátyja, dr. Varga László Szigetszentmiklósra menekítette övéit.

1945 tavaszán elsők között tért vissza Debrecenbe, hogy folytassa tanári munkáját. A háború előtt írt tankönyvei 1946-tól új kiadásban jelentek meg, részben átdolgozva, kibővítve a megváltozott körülményekre tekintettel. A gimnáziumok nyolcadik osztálya számára szánt tankönyv új kiadásának utószavát ezzel a gondolattal zárta: *„A magyar történelem új fejezetének a magyar lét belső törvényét követő és a tiszta emberiesség szellemétől áthatott demokráciának kell lennie."*

Őszintén hitt abban, hogy a történelem tanulságaiból okulva jobb kornak kell következnie és ennek kimunkálásában maga is részt kívánt venni. Ebben a reményben lépett be a Nemzeti Parasztpártba, amely azonban a fordulat éve után részben beolvadt a Magyar Dolgozók Pártjába.

Az 1947/48-as tanévben még a Református Gimnázium és Tanárképző Intézet tanára volt, de az egyetem is számot tartott munkájára: a

Történelmi Intézetben magántanári kollégiumot tartott a reformkori Magyarország és a szabadságharc történetéről. Ő is munkatársa volt a szabadságharc centenáriumára Debrecenben megjelent tanulmánykötetnek, amelyet Szabó István szerkesztett. A könyv megjelenését követően baloldali történészek tudománytalan és aktuálpolitikai indíttatású támadásba lendültek, elsősorban Szabó István ellen. Lényegében csak Varga Zoltánnak a trónfosztásról szóló tanulmánya kerülte el a kíméletlen kritikát, de a történészek egy csoportja részéről tapasztalható ellenséges indulat óvatosságra intette őt is: jónak látta visszavonni azt az írását, amelyet a Debreceni Szemle tervezett újraindítása előtt a folyóiratnak szánt.

A tudományos minősítések átszervezése után a kandidátusi fokozattal együtt lehetőséget kapott arra, hogy a tudományok doktora címért folyamodjék, de ismerve a debreceni történészek iránti bizalmatlanságot, ezzel a lehetőséggel nem élt, később, könyvei megjelenése után sem.
1949-ben gyökeres fordulat következett be életében, amikor állami szolgálatba lépett: az akkor ***Debrecenben*** létrehozott ***Pedagógiai Főiskola Történelmi Tanszékére*** kapott kinevezést. Tanszékvezetőként ő segítette át az intézményt az alapítás minden gondján. Rövidesen áthelyezték a ***Főiskolát Egerbe***, de Varga Zoltán ottani működése betegeskedése miatt rövid idejűnek bizonyult. Szerencsére az egri tanítványai között akadt egy fiatalember, akiben teljes mértékben megbízhatott. A harmadéves demonstrátor helyettesítette az óráit, vizsgáztatott, intézte a tanszék ügyeit, és 1950-ben a minisztériumtól hivatalosan is megbízást kapott a tanszék vezetésére – ez a fiatalember, Papp László, később a KLTE első főtitkára lett!
1950-ben a Debreceni Tudományegyetem Történelmi Intézetében kialakult áldatlan állapotok megszüntetése érdekében jó megoldásnak bizonyult Varga Zoltán intézeti tanárrá való kinevezése, majd 1952-ben a ***II. Magyar Történelmi Tanszék*** professzorává való előléptetése. Pártállása enyhítette a Történelmi Intézet körüli gyanakvás és bizonytalanság légkörét. Minden bizonnyal az ő véleményének is része lehetett abban, hogy az egyetem 1952-ben Kossuth Lajos nevét vette fel.

Az 1950-es évek első felében módot talált arra, hogy minden elsőéves bölcsész felújíthassa történelmi ismereteit. Ezeket az előadásokat az egykori hallgató, Nyirkos Tibor (kiadványunk egyik szerkesztője) ma is hasznosnak tartja, ugyanúgy, mint azokat a diákfórumokat, ahol aktuális kérdésekről vitatkoztak professzoraik részvételével. Emlékezete szerint rendre Varga Zoltán bölcs és higgadt véleménye terelte megfelelő mederbe a vitákat.

Kiváló felkészültségét, jó szándékú, barátságos egyéniségét kollégái nagyra becsülték. Teljes bizalmukat élvezte, amikor az 1952/53-as tanévben dékánhelyettesi teendőkre kapott megbízást. A sok munka nem használt az egészségének, rövidesen mégis nagyobb kihívás elé került. 1955 szeptemberétől ő lett a KLTE rektora. Nehéz időszakban, kemény megszorítások után szűk mozgásteret kapott. Csak az a bizonyos XX. kongresszus hozott változást, politikai enyhülést.
1956 tavaszán felvillant az esély a magyar-román viszony rendezésére is, ennek reményében vezetett Varga Zoltán rektor népes egyetemi küldöttséget Kolozsvárra, majd fogadta az ottani diákokat Debrecenben. Ezeknek a találkozásoknak az euforikus hangulata aggodalmat keltett az állami és pártvezetés magasabb köreiben. Varga Zoltán diplomáciai érzékére, konfrontációt kerülő kompromisszumkészségére ekkor is, majd az l956 őszén kirobbant forradalom idején is a legnagyobb szükség volt.
Az egyetemi forradalmi bizottmány és egy négytagú ügyvivői testület – amelynek Szabó István, Varga Zoltán, Kálmán Béla és Imre Lajos voltak a tagjai – arra törekedett, hogy az egyetemen belül konszolidáltan történjenek az események. Mint rektor nagy felelősségtudattal, fáradságot nem kímélve és személyes kockázatot is vállalva sokat tett azért, hogy sem emberéletben, sem az egyetemi épületben ne következzék be jóvátehetetlen dolog. A forradalom bukása után személyesen járt közbe a repülőtéren berendezkedett szovjet katonai parancsnokságon, hogy a foglyul ejtett egyetemi hallgatók és fiatal oktatók szabadon bocsátását kieszközölje. Megrendülve kellett tapasztalnia, hogy a megtorlások nem maradtak el. Az ifjúság követelései közül, amelyeket az egyetemi vezetés, maga a rektor is támogatott, egyetlen

egy sem teljesült. Az állandó bizonytalanság és veszélyeztetettség erősen megviselte amúgy is labilis egészségét, és 1957 januárjában lemondott rektori tisztéről.

1958-ban, amikor egyetemi tanulmányaimat megkezdtem, professzor úr idős, megfáradt ember benyomását keltette. Nem tudtuk, nem tudhattuk, hogy a forradalom leverése után milyen kockázatot vállalt az egyetemért, a tanítványokért, de jó szándékú emberségét korán megismertük. Mindig volt ideje tanítványaival, munkatársaival elbeszélgetni, gondjaik megoldásában segítséget adni.

Főleg a felsőbb évfolyamoknak tartott előadásokat a kiegyezés utáni politikai pártokról, az európai és magyar történetírás főbb irányairól, a hazai munkásmozgalom kezdeti időszakáról.

A szabadságharc politikai történetéről ajánlott kollégiumot hirdetett valamennyi évfolyam számára. Harmad- és negyedéves történészhallgatóknak szakszemináriumot tartott az 1848/49-es magyar polgári forradalom és szabadságharc ideológiai előkészítéséről. 1959-ben, Szabó István nyugdíjba vonulása után ő lett a Történelmi Intézet igazgatója, és átvette az elsőévesek számára kötelező „Bevezetés a történettudományba, a történettudomány tárgya, módszere és a segédtudományok elemei" című kollégiumot.

Kutatási területeihez kapcsolódó szemináriumain (reformkor, Széchenyi, Táncsics munkái) lehetett legtöbbet tanulni tartalmi és módszertani vonatkozásban is. Rendszeresen ő vezette az oklevél-olvasási gyakorlatokat, ahol nagy türelemmel segítette a középkori latin nyelvű dokumentumok „megfejtését", értelmezését. Vizsgáztatóként, témavezetőként is jó szándékát, segítőkészségét tapasztaltuk. Nem volt számára közömbös sorsunk alakulása. Magam is neki köszönhetem utam egyengetését.

Egyetemi tanárként is foglalkozott tankönyvírással. Az 1790-től 1918-ig terjedő időszak magyar történelméről megjelent egységes egyetemi jegyzet több fejezetét ő írta. A *Történelmi Intézet Actáját* 1962-től ő szerkesztette. Ebben a sorozatban jelentek meg *„Érdekegyesítés és társadalmi szolidaritás"*, majd *„A reformkori Debrecen konzervativizmusának gyökerei"* valamint *„Kossuth és a Békepárt"* című tanulmányai. Tudományos munkájának középpontjába a Széchenyi-ábrázolás főbb irányait állította. Erről szóló könyve 1963-ban jelent meg, a kötetben található gazdag könyvészeti áttekintést felesége szerkesztette.

A Debreceni Tudományegyetem alapításának 50. évfordulójára készült egyetemtörténeti műve csak 1967-ben jelenhetett meg. Ez volt az első és évtizedekig egyetlen tudományos igényű feldolgozás az intézmény 1914-től 1944-ig terjedő harminc esztendejéről. Tervezte, hogy a könyv második kötetét is megírja, de egészségi állapota ezt már nem tette lehetővé.

1968-ban nyugdíjaztatását kérte. A sorstól még másfél évtizedet kapott, amelyet családja, unokái szerető és féltő körében élhetett meg.

Munkássága elismeréseként első kitüntetését – a *Felsőoktatás Kiváló Dolgozója* – 1953-ban kapta. Tíz év múlva hasonló kitüntetésben részesült. Nyugdíjba vonulásakor a *Munka Érdemrend arany fokozatával* tüntették ki. Elsőként vehette át a *KLTE Pro Universitate* érmét.

Valamennyien, akik ismertük és tiszteltük őt, egyetérthetünk azzal, ahogyan *dr. Papp László* jellemezte: „Varga Zoltán professzornak példásak voltak emberi, erkölcsi kvalitásai. Életvitelének mozgatórugóit a teljes életre való törekvés, a munka iránti elkötelezettség, a humánum, az önzetlenség, az egészséges puritanizmus, a családja iránti erős kötődés és odaadás jellemezték."

Felhasznált források:

- Papp László: Amikor a Nagyerdő még a Bem-térig ért … Emlékek a 100 éves Debreceni Egyetemről. – Debrecen, 2013.
- Mudrák József: A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története (1914-1949) – Debrecen, 2012.
- A Debreceni Egyetem évkönyvei és nyomtatott tanrendjei

Tanítványa, KOROMPAI GÁBORNÉ
Debrecen

DR. VEKERDI BÉLÁNÉ Király Ilona (Nyárádszereda [ma Románia], 1889. május 19. – Debrecen, 1977. december 31.): óvónő, tanító, tanár

Király Zsigmond és Benedekfi Róza leánya. Elszegényedett székely nemesi családból származott. Édesapja korán meghalt, ez rendkívül megnehezítette a tehetséges leány továbbtanulási esélyeit.
Személyesen fordult segítségért br. Wlassics Gyula kultuszminiszterhez, így jutott tandíjmentes helyhez a hódmezővásárhelyi óvónőképzőben, oklevelét 1908-ban kapta meg. Itt volt osztálytársa Vekerdi Margit, későbbi férje, Vekerdi Béla húga.
Ezután a nagyváradi tanítónőképzőben szerzett oklevelet. Történelem-nyelvszakos polgári iskolai tanári diplomát a budapesti Apponyi Kollégiumban kapott, itt meg is próbált tanárként elhelyezkedni, de nem kapott internátusi elhelyezést, anyagi körülményei pedig nem engedték, hogy Budapesten önálló lakást tartson fenn. Később megszerezte a tornatanári képesítést is.

1915 és 1917 között egy ***berettyóújfalui magán polgári leányiskola*** tulajdonosa és vezetője volt. Az I. világháborút követő összeomlás a ***nagyenyedi református tanítónőképző*** valamint a ***gimnázium*** tanáraként érte. Ez utóbbiban tanított Áprily Lajos is, aki első kötetét dedikálta neki mint tanártársának.
1921-22 között mint menekült tanár tanított a ***debreceni református leánynevelőintézet tanítónőképzőjében***.
1922-ben Konrád Teréz lemondása után került ***az intézet polgári iskolájának*** igazgatói székébe, s vezette azt az iskola államosításáig, 1948-ig.

Konfirmált növendékek a Dóczi Polgáriban (1943)

Férje, Vekerdi Béla a Református Főgimnázium tanára, majd a Dóczi Tanítónőképzőjének igazgatója volt. 1922-ben házasodtak össze, két fiúgyermekük született, László és József. Nagy szeretetben éltek, a gyermekek nevelésében velük élő nővére, Király Irma segítette a sokszor elfoglalt igazgató-tanár szülőket. Az édesanya azonban mindennap maga kérdezte ki a leckét fiaitól. A szülői gondoskodásnak meg is lett az eredménye: László Széchenyi-díjas tudós, író, könyvtáros, József pedig Széchenyi-díjas nyelvészprofesszor lett.

Mutatós, szép asszony volt, öltözködni is szeretett, ruhákat maga is készített, ennek ellenére rendkívül takarékos volt, ahol tudott, spórolt, hogy gyermekei felnőtt életének indulását segíthesse. Ez a néha már-már túlzó takarékosság bizonyosan anyagi gondokkal terhes ifjúkorából eredt.

A Dócziban szaktárgyai mellett kézimunkát, háztartástant is tanított. Tanári munkáját rendkívüli alapossággal, lelkiismeretességgel végezte. Budapesti, nyíregyházi iskolalátogatásai, igazgatóként végzett óralátogatásai – melyek alkalmával még a leánygimnázium egy-egy tanóráján is hospitált –, a tanári értekezleteken elhangzó előadásai *(A leányok gazdasági oktatása)* mind a szakmája iránti szeretetét, elhivatottságát bizonyítják. A helyesírás tanításáról az iskola módszertani értekezletén mondta el nézeteit. Ezzel a közös javítás módszere mellett érvelt. Nyomon követte a legmodernebb pedagógiai irodalmat is, több tanulmányt ő ismertetett meg az iskola tanári karával. Arató István kőszegi tanárnak a szaktantermi rendszerről írt tanulmányát ismertetve kifejtette, ő maga is

hasznosnak tartaná, ha iskolájában legalább földrajzi vagy természetrajzi szaktanterem segítené az oktatást. Ez azonban az anyagi keretek szűkössége miatt nem valósulhatott meg.

A szakfelügyeletek a legnagyobb elégedettséggel szóltak mind tanári, mind iskolavezetői működéséről.

„A modern szaktanítás minden eszközét felhasználta a tanórákon: vetítés, tábla, térkép; közlésmódja is modern volt. Az anyag tárgyalását jól tagolta, logikus kérdésekkel irányította az osztály közös munkáját, »lázas tevékenységre« ösztönzött” – írta róla a *szakfelügyelet.*

Módszerei a diákok igen intenzív figyelmét eredményezték, az önálló véleményalkotás ösztönzése is találékony válaszokat szült a tanulók körében. Kevesek által használt tanítási módszereket alkalmazott sikerrel. A sokoldalú szemléltetés, az előismeretek, tapasztalatok állandó felhasználása közös megbeszéléssé vált, munkaközösségé formálta az osztályt, melynek mindig többet adott a tankönyvi ismereteknél. S nemcsak a nemzeti nevelésben oly fontos történelem tanítását emelték ki pozitív példaként az illetékesek, ugyanolyan elégedettséggel nyugtázták egészségtan- és kézimunkaóráit is.

Vezette a polgáriban szervezett továbbképző tanfolyamot is. Igazgatóként is szívén viselte diákjai keresztyén nevelését, személyesen vezetett bibliakört a végzős évfolyamon. Gyermekszeretete többször is felülkerekedett az iskolaigazgatótól elvárt szigoron, amikor súlyos fegyelmi vétségben bűnös tanulókat próbált megmenteni a kicsapástól, illetve a kicsapott tanuló segítségére volt, hogy korábban elnyert ösztöndíját tovább élvezhesse. Szinte anyai gondoskodása nyilvánult meg akkor is, amikor az iskola egyik árva diákjának személyesen intézte árvaházi elhelyezését.

A növendékekről mindig nagy szeretettel beszélt, "leánkák" – így mondta. Bár fiatalon került el Erdélyből, néhány szót következetesen megőrzött, ahogy ezt is. A környezetében élő rászoruló diákokon kívül mind ő maga, mind a vezetése alatt álló iskola jótékonyan támogatta a fogyatékosokat ápoló, tanító intézményeket is.

Szociális érzékenysége részben minden bizonnyal ifjúkora megpróbáltatásainak volt köszönhető.

A Polgári Iskolai Tanáregyesület Tiszavidéki Körének alelnöke, a Dóczi Intézet hajdani növendékeit összefogó Volt Iskolatársak Szövetségének ügyvezető elnöke és egyházrészi tanácsos volt.

Aktívan részt vett az ORTE (Országos Református Tanáregyesület) polgári iskolai tagozatának munkájában is. 1944-ben a német, majd a szovjet pusztítástól is megmentette a polgári iskola épületét. Mint annyi más iskolát, a Dóczi Polgárit is a tanárok, köztük az igazgató és diákok közös, kétkezi munkával takarították, tették oktatásra ismét alkalmassá.

1948-ban felajánlották neki, hogy ha belép a kommunista pártba, maradhat a Dóczi Polgáriból lett állami általános iskola tanári karában.

Ő ezt visszautasította, ezért a nyugdíjjogosultságáig hátralévő időben, 1952-ig ***Hajdúhadházra*** kellett kijárnia tanítani, s a későbbiekben is keserűen kellett tapasztalnia egykori, államosított iskolája mellőzését. Hajdúhadházon azonban megbecsülték, s nyugdíjazása után is többször hívták vissza alkalmi helyettesítésekre. Nyugdíjasként ***Debrecenben***, a ***csapókerti általános iskolában*** is vállalt helyettesítést. Miután nyugdíjba ment, minden szeretetével, gondoskodásával, amivel addig diákjai felé fordult, családját halmozta el.

Források:

- A család (unokája, Vekerdi Judit) közlései
- A Tiszántúli Református Egyházkerületi Levéltár
- A Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára
- A Dóczi Leánynevelő Intézet értesítői

FOGARASSY ZOLTÁN
a DRK Dóczy Gimnázium könyvtárosa
Debrecen

VERES ISTVÁNNÉ Veresegyházy Klára (Debrecen, 1946. június 23. – Debrecen, 2008. július 18.): tanár, tanító

„Ki gyermeket nevel,
az a hon iránt szent kötelességet teljesít.”
(Kölcsey Ferenc)

Rendkívüli tehetséggel és képességekkel megáldott pedagógus volt, olyan szakember, aki ízig-vérig a hivatásának él, akinek rendezőelve: iskola és a gyermek, gyermek és iskola.

Debrecenben született a nagyszülői házban Veresegyházy Attila és Orosz Klára tanárok gyermekeként. Szülei Álmosdon kezdték pályájukat, majd Nagylétára kerültek, ahol édesapja az általános iskola igazgatója lett. Hamarosan megszületett Árpád és Csaba öccse, majd kishúga, Anikó. Mint legidősebb gyermek, talán a szülőkét is meghaladó szeretettel, odaadással egyengette testvérei útját, pótolva elfoglalt szüleit, akik néptanítók buzgóságával „világítottak” a faluban.

A helyi általános iskolában tanult, énekkarban énekelt, színjátszókkal szerepelt, a kézilabdacsapat erőssége volt.

Ezután útja a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumba vezetett, s a Makarenko kollégiumban lakott. A mindig jókedvű Klári életre szóló barátságokat kötött a gimnáziumi évek alatt. Ekkor is megmutatkozott pedagógus vénája, s mint osztálytitkár osztályfőnökének jobb keze lett: osztálykirándulásokat, színházlátogatásokat, illetve versenyeket, iskolai ünnepségeket szervezett.

Nyári szünetben a sárándi óvodában dolgozott. Ugyanolyan szeretettel és felelősségérzettel bánt a kicsikkel, mint otthon a testvéreivel.

A gimnáziumi évek után következett az Egri Tanárképző Főiskola, ahol biológia-mezőgazdasági gyakorlat szakon szerzett diplomát. Rendkívüli szorgalmára felfigyeltek biológia szakos tanárai, közülük is dr. Pócs Tamás tanszékvezető, aki egy igen fontos feladattal bízta meg.
Erről így ír *Szemmelveisz Lászlóné*, Klári csoporttársa és barátnője:
„Klári munkája az volt, hogy mikroszkópos felvételeket készítsen a mohák leveléről, és az elkészült képeket a szakdolgozatában felhasználta. Munkájában jól párosult a tudományos elmélyültség, az igényesség, a szorgalom és a gyakorlati készség. A hónapokig tartó, több száz diát tartalmazó munkáért jeles minősítést kapott.”

1967. július 19-én kötötte össze életét Veres István tanárral, akivel 41 évet élt boldog házasságban. Első munkahelye a ***monostorpályi Általános Iskola*** lett, ahol biológiát tanított és gyakorlati oktatást vezetett.
Itt születtek gyermekei: Attila és Krisztina.

Áldozatos munkája olthatatlan szeretetet, bölcsességet és optimizmust sugárzott. Szerény volt és végtelenül kedves, türelmes, alázatos és példamutatóan lelkiismeretes. Fáradhatatlanul kutatta és felszínre hozta a gyermekekben rejlő értékeket. Fejlesztette képességeiket tanórán kívül is: bábszakkörön, gazdasszony és egészségügyi vöröskeresztes szakkörön, az iskolai gyakorlókertben.

Nem ismert lehetetlent! Minden idegszálával azon munkálkodott, hogyan lehetne a szabadidős tevékenységet érdekesebbé, gazdagabbá tenni. Otthonában is lázasan kutatta a lehetőségeket. Ha dió került felhasználásra, intette családját, hogy a diót úgy törjék fel, hogy a fél dióhéjakból majd csónakot vagy bölcsőt fognak készíteni a napköziben. Az elhasznált nejlonharisnyát nem lehetett kidobni, mert abból fonni fognak különböző tárgyakat, a bonbonos dobozok formaként hasznosultak, a sajtos dobozokban a különböző gyöngyöket tárolták, a hulladékrongy a bábok alapanyagául szolgált.

Az általa indított biológia szakkörön és a pályaválasztási klub keretében tovább szélesítette tanítványai látókörét.

Fejlett művészi érzékkel, hagyományőrző lelkülettel megszervezte és vezette a kézimunka szakkört is.

Hatalmas munkabírás, nagyfokú kreativitás és határtalan egyszerűség jellemezte. Vöröskeresztes tanárelnökként az egészséges életmód szenvedélyes oktatója volt. Tanítványait is ebben a szellemben nevelte, húsz nyáron keresztül sátorozott velük. Figyelemreméltó munkáját számos ifjúsági és társadalmi kitüntetéssel ismerték el.

A monostori évekről *Szűcs Istvánné*, a monostorpályi Általános Iskola volt igazgatója így emlékezik:

„Óráira rendkívül ötletesen, szaktudását maximálisan kamatoztatva készült fel. Minden órára sok szemléltetőanyagot vitt. Osztályában kulturális műsorokat tanított be, melyek egyediek és színvonalasak voltak.
Judit lányomnak ő volt az osztályfőnöke. Remek közösséggé formálta osztályát. Nevelési eredményeit naponta nyomon követhettem a lányom iskolai fejlődésén keresztül. Technika óráin az életre nevelést tökéletesen megvalósította…
A tantestület aktív tagja volt. Mindenre szánt időt, bármilyen munkáról is volt szó. Szívesen segített munkatársainak, konfliktust kerülő, barátságos egyéniség volt. Kedves egyénisége nyomot hagyott a munkatársai, a gyermekek, a szülők lelkében. Nemhiába, pedagógus családban nőtt fel, igazi TANÁR volt. Ma is szeretettel emlékeznek Veres tanár nénire a falunkból nagyon sokan.”

1981-ben családjával ***Debrecenbe*** költözött, s a ***Kardos Utcai Általános Iskolába*** – a mai ***Hatvani István Általános Iskolába*** – került napközis nevelőnek. Innen ment nyugdíjba.

Nyári táborban a DATE-n (1984. június)

Új munkahely, új kihívások, amelynek igyekezett maximálisan eleget tenni. Töretlen szeretettel, odaadással végzett munkájával, ötleteivel mindenkit lenyűgözött. Az iskola mindenesévé vált. Bebizonyította, hogy a napközi nem egyszerűen gyermekmegőrző, hanem az iskolai oktató-nevelő munka igen fontos területe.

A rendkívüli sokrétű manuális tevékenység mellett kiállítást szervezett, fát ültetett, erdei iskolába ment tanítványaival. Az adventi vásár mindig nagy rendezvénye volt az iskolának.

Tanári diplomája mellé megszerezte a tanítói diplomát is, hogy még jobban megismerje az alsós korosztályt, az új módszereket.

Polyvás Zoltánné, az iskola volt igazgatóhelyettese, így emlékszik:

„Klárika mint a napközis munkaközösség vezetője folyamatosan képezte magát. Szerzett tudását megosztotta kollégáival. Külön gondot fordított a fiatal, kezdő nevelők támogatására, segítségére. Kiemelten foglalkozott népi hagyományaink ápolásával, lakóhelyünk és hazánk történelmi értékeinek megismertetésével… Évekig az intézmény dolgozóinak szakszervezeti titkáraként képviselte érdekeiket.
Pedagógiai pályázatokon értékes munkáival több alkalommal első helyezést ért el. A város nyári napközijében 15 éven keresztül foglalkoztatta a gyerekeket színes, hangulatos programokkal.”

Kondor Zsigmond, az iskola volt igazgatója, így emlékszik Klárikára:

„Aktív munkaközösség-vezetőként fellendítette a napközis tevékenységet. Szinte második anyukájuk volt a gyermekeknek, a szülőkkel is kiváló kapcsolatot épített ki. A tantestület tagjai mindig bizalommal fordultak hozzá, számíthattak a segítő véleményére. Nyílt, őszinte személyiség volt. A tanév zökkenőmentes beindítása érdekében gondosan irányította a tanulók tankönyvellátását. Az iskola megbecsülését fejezte ki a jutalmazások odaítélésekor, amelyek mindig megegyeztek a tantestület véleményével. Hirtelen halála mélyen megrendítette iskolánk és a város pedagógusait.
Élete és munkássága példaértékű a következő nemzedék számára.”

Több évtizedes kiváló, példaértékű, eredményes munkájáért az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója*, *Kiváló Munkáért* kitüntetést és *tanácsosi címet* kapott.

Forrásanyag: iskola, szakszervezet, igazgatók, kollégák, dokumentumok, emlékezések.

Férje, VERES ISTVÁN SZABOLCS
Debrecen

„A nevelés nagy titka abban áll, hogy a test gyakorlatai és a szellem gyakorlatai mindig pihenésül szolgáljanak egymásnak.”
(Rousseau)

W

WERNER GYULA (Kassa [ma Szlovákia], 1861. március 23. – Kisvárda, 1940. április 1.): polgári iskolai tanító, igazgató

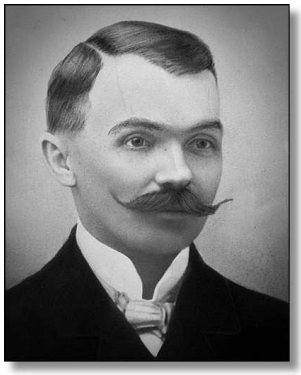

Werner Gyula Kassán született Werner Gottlieb és Sichert Mária ágostai hitvallású evangélikus szülőktől.
Elemi iskoláját és a főgimnázium négy alsó osztályát a szülővárosában, a premontreieknél végezte. A tanítóképző három évfolyamát Eperjesen teljesítette jeles eredménnyel. Szintén itt tett jeles minősítésű képesítő vizsgát 1881. július 2-án.

1880-ban kezdte nevelői munkáját Szirmay Balamér földbirtokosnál, a Zemplén megyei ***Rákócon***. 1881 és 1985 között Jankó Miklós országgyűlési képviselő és Martinyi János papírgyáros családjánál nevelősködött ***Csetneken*** és ***Rochfalván*** (Gömör megye).

Ezt követően 1886-ig ***Budapesten***, a Sziráky családnál bízták rá a felnövekvő nemzedéket.

Tanítói munkája alatt, magánúton elvégezte a gimnázium felső négy osztályát is. 1886-ban került Szabolcs megyébe, amikor ***Nyíregyházán*** az ***Antaltanyai iskolában*** alkalmazták. 1887-ben már a városba került, egyelőre még segédtanítóul, 1889-től az ún. ***központi iskolában*** már rendes tanító, előbb az I-II. vegyes osztályban, 1892-től a III. fiúosztályban. Eközben 1890-ben az ***alsófokú kereskedelmi tanonciskolába*** is megválasztották tanítónak. Nyíregyházi tanítóskodása során megszerezte a polgári iskolai tanítói képesítést is.

Családi állapotában is változás történt, mert 1893. október 3-án nőül vette nyíregyházi kartársa, Szénfy Gyula Margit nevű leányát.
Werner mint evangélikus (lutheránus) vallású egyén 1890-től Farbaky József hegyaljai főesperes titkáraként is működött, és ebben a minőségben szolgált a főesperes 1896 áprilisi haláláig. Nyíregyházán tagja volt az egyházi tanácsnak, az iskolaszéknek, s főjegyzője a Szabolcs Megyei Általános Tanító Egyesületnek.

Kisvárdán 1899-ben kezdte meg működését a ***polgári fiúiskola***, melynek élére Werner Gyulát választották meg. Kisvárdáról szeptember 1-jén a feleségének küldött képeslapon többek között ez olvasható: *„Jó, hogy jöttem, mert bizony még nagy a rendetlenség... Én mindenkinek a sarkában vagyok. A beiratkozás lassacskán folyik, már van 6 tanuló, közötte 3 vidéki...”*

Ettől kezdve életének több mint a felét, mintegy negyven esztendőt itt töltött. S nem csupán az évek, évtizedek számítanak, hanem annak minősége, tartalma is. Werner Gyula egyaránt buzgón dolgozott hivatásában és vállalt feladataiban. Miután 1911-ben a fiúk részére megnyílt a gimnázium, a ***polgári leányiskola*** megszervezésével is őt bízták meg.

Ahogy egy *kortársa* írta: „Dolgozószobájában sohasem lehetett tétlenségben találni, mindig olvasott vagy írt. Naponta a hajnallal kelt és napnyugtával tért pihenőre. A nap minden óráját nemcsak munkában töltötte, hanem azt programszerűen használta ki."

Minden alkalmat felhasznált az önművelésre, ismeretei gyarapítására. Nyelveket tanult, tanári fizetését összerakosgatva beutazta Európa nyugati részét, hogy megismerkedjen más népekkel, azok kultúrkincsével. Tanítványait is erre nevelte.

A polgári iskola későbbi igazgatója, *Kovács István* írta: „Hogy kitörölhetetlenül bevésse a hazaszeretet szent érzését, ...ott állt velünk a Tátra égbenyúló ormainál, a Csorba-tó mellett, megmutatta Erdélyt, csillogott előttünk a magyar tenger, a kéklő Adria tükre."

Kisvárdán is folytatta a megyei tanító egyesületben a megyeszékhelyen megkezdett munkáját, felolvasásokat tartott. Pedagógusi elismertségét jelzi, hogy 1918-ban az Északkeleti Kör alelnökének választották. Bekapcsolódott a Kisvárdai Felekezet Nélküli Népnevelési Egylet tevékenységébe is. Az 1922-ben megalakult Kisvárdai Irodalmi és Művészeti Egyesület munkájából is kivette a részét, ennek keretében egy-egy előadással megemlékezett Madáchról, Petőfiről, Jókairól és Széchenyi 1825-ös felléépéséről is. Az ismeretterjesztés nem volt számára idegen, hiszen a TT (a későbbi TIT elődje) tagja volt már 1891-től. Az 1920-as években elnöke volt a Közszolgálati Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége (KANSZ) helyi csoportjának.

1926-ban vonult nyugdíjba, de ezt követően sem fejeződött be közéleti tevékenysége, hanem inkább kitágult. Tagja volt Kisvárda képviselőtestületének, a megyei törvényhatóságnak.

1930-tól tíz éven át könyvtárosa volt a Kaszinó Egyletnek. Az egyletben már ezt megelőzően is előadásokat tartott, felolvasásokat vállalt, az egyik legemlékezetesebbet Rákóczi és társai hamvainak hazahozatalakor, 1906-ban. Nem csupán szóval, hanem írással is szolgálta a kaszinót. Ő volt az, aki megírta a *Kisvárdai Kaszinó 100 éves története* című munkát, mely 1940-ben jelent meg. Nem ez volt az első műve, hiszen 1936-ban került az olvasók elé a *kisvárdai polgári fiúiskola 15, és a polgári leányiskola 25 éves történetét* bemutató kiadvány.

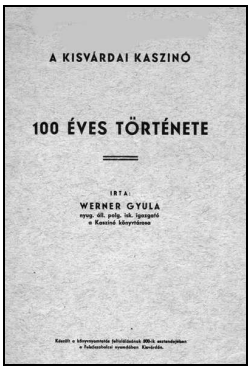
A KISVÁRDAI KASZINÓ

100 ÉVES TÖRTÉNETE

ÍRTA:
WERNER GYULA
nyug. áll. polg. isk. igazgató
a Kaszinó könyvtárosa

Készült a könyvnyomtatás felújításának 200-ik esztendőjében
a Fedeleshelyi nyomdában Kecskeméten.

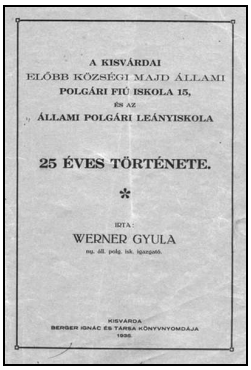
A KISVÁRDAI
ELŐBB KÖZSÉGI MAJD ÁLLAMI
POLGÁRI FIÚ ISKOLA 15,
ÉS AZ
ÁLLAMI POLGÁRI LEÁNYISKOLA

25 ÉVES TÖRTÉNETE.

ÍRTA:
WERNER GYULA
ny. áll. polg. isk. igazgató.

KISVÁRDA
BERGER IGNÁC ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDÁJA
1936.

A *Helybéli Újság* így méltatta a munkát: „Egy iskola története az elkövetkezendő időkben értékes kultúr-történelmi dokumentuma lehet bármely helységnek. Ebből a szempontból hézagpótló és jelentős Werner Gyula könyvének megjelenése."

A könyv eladásából származó tiszta jövedelmet jótékony célra fordították.

Gyakran publikált a helyi lapokban is. Tudósított külföldi útjairól, az általa vezetett iskolában zajló eseményekről is beszámolt, s maradandót alkotott a *Visszaemlékezés régi nagyjainkra* címet viselő 17 részből álló sorozattal, mely a kisvárdai Felsőszabolcsban jelent meg 1937-ben. Ezekben a tárcacikkekben kisvárdai kötődésű egyének életét mutatta be. Hat nyelven írta, gyűjtötte a közmondásokat, melyek száma közel százezerre rúgott. Ezekből egy válogatást 1933-ban felajánlott Mussolininek, aki a követség útján hálás köszönetét nyilvánította ki a nyugdíjas igazgatónak.

Ő volt a kigondolója, szellemi atyja az 1940-ben megjelent *Kisvárdai almanach* című kis kiadványnak, mely két írását is tartalmazta. Kéziratban maradt három műve is, amelyekben 1918 őszétől az 1920 tavaszáig tartó kisvárdai eseményeket rögzítette.

„E két év alatt az itt lefolyt eseményeket megírtam: »A fehér őszi-rózsa forradalom«, »A proletárdiktatúra« és az *»Oláh világ Kisvárdán«*

címet viselő, még kéziratban lévő feljegyzéseimben” – írta.
Azt is tudjuk, hogy elkezdte Kisvárda történetének feldolgozását is, ezt azonban halála miatt nem tudta befejezni.

Istenfélő emberként egész életében vallotta, hogy *Erős várunk nékünk az Isten...* Abban, hogy Kisvárdán valóban erős vára, azaz temploma legyen az evangélikusoknak, neki nagy szerepe volt. 1910. november 27-én tartották meg Kisvárdán az első evangélikus istentiszteletet, méghozzá az állami polgári iskola rajztermében, s egészen a templom átadásáig ez a helyiség szolgált ilyen célra.
Werner kezdetben az egyház (pontosabban még csak misszió) pénztárnoka volt, majd első gondnoka lett. 1931. október 18-án mint az egyházközség elnöke fogadhatta a templom felavatásakor az elismerő szavakat.

Ez az életút nem maradt elismerés nélkül. 1932-ben Horthy Miklós kormányzó kitüntette őt *„az egyházi és a társadalmi téren szerzett érdemeiért”* a magyar *Signum Laudis* érdemrenddel.
Az 1938-as bécsi döntés után örömmel írta:
„A Gondviselés megajándékozott azzal, hogy 23 év óta nem látott szülőföldemet valahára megláthattam.”

A gondviselés nem mindig volt kegyes hozzá, hiszen a korai árvaságból indult, a diákévek szegénységével folytatódott a most bemutatott életút, s ívelt a keresett nevelőig, a nyíregyházi tanyai tanítóságból a polgári iskola igazgatóságáig, a társadalom széles rétege által megbecsült személyiségig.

A sors nem adott nekik gyermeket, így teljes szívét és lelkét maradéktalanul a tanítványoknak áldozhatta és áldozta.

Csákó Gyula evangélikus lelkész visszaemlékezésében többek között ezeket írta: „De nemcsak tanított, hanem igazi hivatásszeretettel nevelt is és nevelési tevékenységébe szívét vitte bele. A tanítványai között élt és szeretetteljes viszonyt tartott velük, ezért szerették tanítványai is.”

Werner Gyula Kisvárdán hunyt el 1940. április 1-jén. Feleségén kívül a község egésze gyászolta őt. Joggal írta róla a *kortárs* a költőt idézve: *„Nem hal meg az, ki milliókra költi / Dús élte kincsét,...”*
Werner Gyula sírköve a kisvárdai evangélikus templom déli oldalánál van, a sírról általunk ismeretlen időben helyezték oda.

Irodalom:

- Csákó Gyula: *Emlékezés Werner Gyulára*. In: Kisvárdai Almanach, szerk. és kiadja Dénes György, 1940. 6-8. p.
- Deák Gyula: *Polgári iskolai írótanárok élete és munkái.* Budapest, Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület,1942. 508. p.
- Kovács István: *Werner Gyula (1861-1940).* In: A Kisvárdai Magyar Királyi Állami Polgári Leányiskola évkönyve az 1939-40. tanévről. Kisvárda, 1940. 3-4. p.
- A Nyíregyházi Ágostai Evangélikus Tanítókör jegyzőkönyvei 762. p. SZSZBMÖL. X. 103.

NÉZŐ ISTVÁN könyvtáros
Kisvárda

„Ezek a nagy tanáregyéniségek imádtak tanítani, és rendkívül sikeresen motiválták a diákokat a tanulásra. Nemcsak elkötelezett hivatástudatuk és tényszerű tudásuk volt imponáló: a tudás tiszteletét és szeretetét is sikerült átadniok.”

(Wigner Jenő)

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL

RÁTZ LÁSZLÓ (Sopron, 1863. április 9. – Budapest, 1930. szeptember 30.): matematika-fizika szakos tanár, igazgató, a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok szerkesztője

„Sosem fogom elfelejteni régi tanáraimat, közöttük Rátz Lászlót, egy igaz pedagógust és melegszívű embert, aki először ébresztette fel bennem tárgyának, a matematikának a szeretetét.” – írta *Wigner Jenő* Nobel-díjas fizikus *Az Atommag szerkezete* című munkájának előszavában egykori gimnáziumi tanáráról 1969-ben.

Rátz László Sopronban született. Édesapjának, Rátz Ágostnak a városban vaskereskedése volt. Édesanyját Töpler Emmának hívták. Népes családból származott. Testvérei: Rátz Emma Carolina, Rátz Ágost Ede, Rátz Ottó, Rátz Károly, Rátz Lujza. Ő az ötödik gyermek volt. Édesapjuk vasüzletét Rátz Ágost Ede vitte tovább, dr. Rátz Ottó a soproni törvényszék bírája, Rátz Lujza pedig Töpler Kálmánnak, Sopron polgármesterének lett a felesége.

Rátz László elemi és középiskoláit Sopronban végezte.

A soproni szülőház

Először a soproni magyar királyi állami Főreáltanoda, illetve névváltozás miatt a Főreáliskola tanulója. Az iskola tanítási nyelve 1872-ig német volt, utána indult meg a magyarosodás. 1875-ben 8 osztályos lett a reáliskola és megkapta az érettségiztetés jogát, de a reáliskolai érettségivel nem lehetett tudományegyetemen továbbtanulni. Rátz László is iskolát váltott, a soproni evangélikus Lyceumba járt az 1881/1882 és 1882/1883 tanévekben, és ott érettségizett.
Tanárai közül *Renner Jánost*, a mennyiségtan és fizika tanárát, a híres *„Nulla bácsit”* emeljük ki. Rátz László számára ő volt a tanári példakép. Tanítási módszereiben, elveiben szinte szóról-szóra egykori tanárának a nézetei tükröződnek vissza. Renner János fia a budapesti fasori gimnáziumban kollégája lett Rátz Lászlónak. Mindketten Eötvös Loránd tanítványai voltak.

1883-87 között a budapesti Tudományegyetemen volt hallgató, majd utána Berlinben filozófiát, Strassburgban természettudományt tanult. A budapesti Mintagimnáziumban volt tanárjelölt. Matematika-fizika szakos tanári oklevelét 1890-ben kapta meg.

Tanári működését 1890-ben kezdte el a ***budapesti evangélikus főgimnáziumban*** mint helyettes tanár. 1892-től nevezték ki rendes tanárnak. Matematikát és rajzoló geometriát tanított. A főgimnázium a Sütő utcából a Fasori új épületbe 1904-ben költözött át.
1904-ben Rátz Lászlót választották meg az iskola igazgatójának hat évre. Nem töltötte ki a teljes időszakot, öt év után lemondott, visszatért a tanításhoz. Szava a későbbiekben is döntő maradt. Utódja, dr. Hittrich Ödön szerint mint igazgató az igazgatói irodát újjászervezte, és az iskola egész életére kiható figyelemmel iparkodott az intézet jó hírnevét emelni és erősíteni.

Nagyon sok tisztséget viselt, sok bizottság munkájában vett részt. 1909-ben a vallás- és közoktatási miniszter kinevezte a matematikaoktatás nemzetközi bizottsága tagjává. Munkásságáért 1910-ben a francia közoktatási miniszter *Officier d'Academie* címmel tüntette ki.

Tagja volt az Egyetemes Tanügyi Bizottságnak, az evangélikus Egyház Közös Képviselő-testületének, a Magyar Egyháztanácsnak, az evangélikus Zsinatnak, az Esperesi Törvényszéknek.
1913-ban a Magyar Pedagógiai Társaság rendes tagjává választotta. Visszavonulása után megkapta a főgimnázium tiszteletbeli igazgatója és a képviselő-testület örökös tiszteletbeli tagja címeket.

15 évig vezette az Ifjúsági Dal- és Zeneegyesületet és kb. 30 évig a Tanári Egyesületet. Tagja volt a tanári kar magán-takarékpénztárának és az Országos Tanári Nyugdíjintézeti Bizottságnak.
Fontosnak tartotta a tanulókkal közös kirándulásokat, amelyek során az egész Kárpát-medencét és környékét bejárták (Szeged, Temesvár, Herkulesfürdő, Al-Duna, Dobsinai jégbarlang, Baradla, Rozsnyó, Selmecbánya, Körmöcbánya, Salgótarján, Kassa, Torna, Szádellői-völgy, a Balaton körbehajózása, Adria, Fiume, Pula, Trieszt, Miramare, Adelsberg, Velence, Firenze, Pisa).

35 évi tanári tevékenység után 1925 szeptemberében kérte nyugdíjaztatását. Még az utolsó évben is teljes lelkesedéssel és hévvel tanított. Iskoláját nyugdíjasként is gyakran felkereste. Egyrészt tanácsokkal támogatta a fiatalabb tanárok munkáját, másrészt a Volt Növendékek Egyesületének ügyvezető alelnökeként kapcsolatban maradt egykori tanítványaival.
1930 szeptemberében agyvérzést kapott. Budapesten a Grünwald Szanatóriumba vitték be, ahol 1930. szeptember 30-án meghalt. Sopronban temették el a családi sírboltba. Tanártársai részéről tanár- és szerzőtársa, a fasori evangélikus gimnázium igazgatója, Mikola Sándor búcsúztatta.

Tanári és tehetséggondozói munkássága

„Rátz László igazi tanár volt, aki az iskolának és az iskoláért, a tudománynak és a tudományért dolgozott." – mondta róla tanártársa *Mikola Sándor*.

Rátz László Magyarország egyik leghíresebb és legjobb középiskolájának volt a matematikatanára, illetve öt évig az igazgatója.
Mitől lett a fasori gimnázium világviszonylatban is kiemelkedő? Hogyan tudott a világnak olyan kiemelkedő egyéniségeket adni, mint Wigner Jenő, Neumann János, Stein Aurél, Harsányi János?
Ennek több oka is volt. Ezek közé soroljuk a szakmailag és pedagógiailag kiválóan képzett tanári kart. A tanárok külföldön is folytattak tanulmányokat, tudós tanárként maguk is végeztek kutatómunkát, publikáltak magyar és idegen nyelvű folyóiratokban, tankönyveket, könyveket írtak, hazai és nemzetközi szervezetek munkájában aktívan részt vettek, sőt ma azt mondanánk, hogy teammunkát végeztek.

A fasori gimnázium épülete 1905-ben

Együtt tanított és dolgozott a matematikatanár Rátz László és az akadémikus fizikatanár, Mikola Sándor, közösen írtak matematikakönyvet. Beke Manó akadémikus és Rados Gusztáv matematikaprofesszorokkal együtt vettek részt a matematikatanítási reformbizottság hazai és nemzetközi munkájában.

Wigner Jenő szerint: *„Ezek a nagy tanáregyéniségek imádtak tanítani, és rendkívül sikeresen motiválták a diákokat a tanulásra. Nemcsak elkötelezett hivatástudatuk és tényszerű tudásuk volt imponáló: a tudás tiszteletét és szeretetét is sikerült átadniok."*

Az 1904-ben átadott új gimnáziumi épület berendezése a kor legmodernebb elvein alapult, szertárak, előadótermek és kiváló felszerelés jellemezte. A tanárok is magas követelményeket támasztottak a tanulókkal szemben.

Rátz László tanítását a nagyfokú hatékonyság jellemezte. Egykori híressé vált tanítványai elragadtatással áradoztak róla. Gondosan építette fel az óráit, a tanítási órán minden tanulót foglalkoztatott. A tananyag globális szemlélete jellemezte. Megtervezte óráit, részletes tanmenetet készített. Nyitott volt az újra, pl. a matematikatanítás új módszerét szemléltető táblákat, grafikonokat az 1907/1908. tanévben kiküldték Londonba egy kiállításra.
A reformtörekvéseknek szellemében kidolgozott és már 1902-től bevezetett kísérleteknek megfelelő tanmenetek bekerültek az 1924-es országos tanügyi reform során a hivatalos gimnáziumi tantervbe.
Átadókészségének titka a tanulók iránt érzett szeretet volt. A félelem nélküli tanításra törekedett. Nála nem volt félelmetes esemény a matematika-dolgozatírás, mert bármely, a tanítási órán aktívan résztvevő diák minden nehézség nélkül meg tudta oldani a kitűzött feladatokat.
Egyformán gondot fordított a tehetségekre és a gyengébb tanulókra. Igen jó érzékkel ismerte fel a kiemelkedő tehetségeket, és gondoskodott továbbfejlesztésükről. Ezek közé tartozott Neumann János és Wigner Jenő is. Módszere az volt, hogy nem diákoknak, hanem munkatársaknak tekintette őket. Neumann Jancsi és Wigner Jenci gyakorta együtt kávézott és beszélgetett szombat délutánonként Rátz László tanár úrral, Mikola Sándorral, Beke Manó professzorral. Amikor már nem tudott újat mondani Neumann Jancsinak, akkor felkérte tutornak Fekete Mihályt és Kürschák Józsefet, sőt azt is elintézte, hogy bemehessen Fejér Lipóthoz az egyetemi órákra. Wigner Jencit könyvekkel látta el, és megbeszélte vele az átnézett könyvek tartalmát.

Nagyon fontosnak tartotta az iskolai tanításon kívül az együtt töltött szabad idős foglalkozásokat, a kirándulásokat, túrákat. Életrajzában is mindig megemlítette a helyszíneket.

KÖZÉPISKOLAI

MATHEMATIKAI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

RÁTZ LÁSZLÓ

FŐGIMNÁZIUM TANÁR BUDAPESTEN.

TIZENKETTEDIK ÉVFOLYAM.

A «Középiskolai Mathematikai Lapok» megjelenik minden hó 15-én.
Előfizetési ár egész évre 6 korona. Egyes szám ára 60 fillér.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Eszterházy-tér 4. I. 10.

BUDAPEST.

1905.

Legmaradandóbb tevékenysége a ma KöMal-nak (Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok) nevezett ifjúsági folyóirathoz kapcsolódik.
1894-ben Arany Dániel győri főreáliskolai tanár francia mintára, a világon másodikként megindította a *Középiskolai Mathematikai Lapok*at. Célja az volt, hogy felkeltse és ápolja a tehetséges diákok matematika iránti érdeklődését az iskolai munkán kívül is. A Lap először a vidék lapja volt. Arany Dániel 1896-ban úgy látta, hogy a szerkesztést, vagyis a Lap székhelyét Budapestre kell áthelyezni. A szerkesztői munkát Rátz László vette át, és így a Lap székhelye Budapest lett. Rátz László az első világháború kitöréséig, vagyis 1914-ig szerkesztette.
A „*Csillagos ég*” rovat szerkesztője, Mikola Sándor Rátz László tanártársa lett.
Rátz László több változtatást is bevezetett. Összefoglaló éves tartalomjegyzék készült, fizika feladatokkal, cikkekkel bővült ki a tartalom. A cikkek mellett megjelentek a következő hónapban beküldendő feladatok a VII-VIII. évfolyamok, majd a gyakorlatok a V-VI. évfolyamok számára. Külön római számozással közölték az ábrázoló geometriai feladatokat. A leközölt megoldások a legjobb tanulói dolgozatok felhasználásával történtek. A legeredményesebb feladatmegoldók neve megjelent, és az eredményeket a tanév végén összesítették.

A Középiskolai Mathematikai Lapokkal egy időben indult meg az országos matematikaverseny, amelyet Eötvös Loránd édesapja tiszteletére *Eötvös-versenyn*ek nevezett el. A középiskolai Mathematikai Lapok feladatainak megoldása és a matematikai versenyen való eredményes szereplés egymással szoros összefüggésben volt.
Rátz László összegyűjtötte és két kötetben kiadta a Középiskolai Mathematikai Lapokban az első 10 évben megjelent feladatokat és megoldásaikat, hogy a diákok a későbbiekben eredményesen felkészülhessenek. Ez a könyv az ún. *Rátz-féle Matematikai gyakorlókönyv*. Elsődleges célja az volt, hogy felkeltse a tanulókban a matematikai problémák iránti érdeklődést. Mint szerkesztő nagyon lelkiismeretesen tanulmányozta át a tanulók által beküldött megoldásokat, és jó érzékkel szűrte ki az igazi tehetségeket. Sok híres matematikust indított el.

Rátz László szerepe a magyar matematikatanítási reformmozgalomban

Beke Manó a matematika professzora, az MTA levelező tagja, a 20. század első felében a magyar matematikatanítás reformmozgalmának nemzetközileg elismert vezéregyénisége volt. Életének rendkívül fontos része volt az 1892-93-as németországi tanulmányútja. Ekkor egy évig Göttingenben, Félix Klein mellett tanult, aki az európai Nemzetközi Matematikai Reformbizottság vezetője volt. Itt ismerkedett meg a matematikatanítás reformeszméivel, és egyetemi tanárként állt a magyarországi reformmozgalom élére.

Az Országos Tanáregyesület az ő kezdeményezésére hozta létre 1906-ban a *Matematikai Reformbizottság*ot, amelynek elnöke ő lett, titkára pedig a fizikatanár *Mikola Sándor*.

A tagok között találjuk a fasori evangélikus gimnázium híres matematikatanárát, Rátz Lászlót, de több ismert kiváló tanár, tankönyvíró neve is van köztük, pl. dr. Bozóky Endre, dr. Dienes Pál, dr. Kövesligethy Radó, dr. Lévay Ede, Rados Ignác, dr. Szekeres Kálmán, Szíjártó Miklós, dr. Visnya Aladár, dr. Waldapfel János, Winter József. Ez a bizottság európai színvonalon is kiemelkedő munkát végzett.

A Reformbizottság fő feladatának a formális oktatás elleni harcot tekintette, és a munkáltató matematikatanítás elvei alapján dolgozták ki a matematika tanítási anyagát és módszereit. Beke Manó a Mikola Sándorral közösen szerkesztett *„A középiskolai matematikatanítás reformja”* című könyvben foglalta össze a reformeszméket és javaslatokat, illetve az elvégzett munkát és terveiket.

„Általános elvünk megvalósítására a következő célok lebegnek szemeink előtt:

A számtani oktatás gyakorlativá tétele, a gazdasági érzék, a térszemlélet és a térbeli felfogó képesség fejlesztése, a mennyiségek viszonyainak grafikus ábrázolása, felhasználva hozzá a tanulók észleletgörbéit, az analitikai geometria tárgyalása, a függvényfogalom módszeres kiépítése, a differenciál- és integrálszámítás elemeinek bevezetése és felhasználása, legalább olyan mértékben, hogy a maximum-minimumfeladatok, az egyszerűbb felület- és köbtartalom számítások általánosabb módon is elvégezhetők legyenek.” (Jelentés a bizottság határozatairól és javaslatairól, 1909).

A reformtól Beke Manó azt várta, hogy ha ilyen szellemben átalakítják a matematikaoktatást, akkor elérhetik a legfőbbet: a középiskolai tanulókban felébresztik a matematika iránti kedvet.

Ebben a munkában aktívan részt vett Rátz László, aki a kiemelt témával, a függvények, a differenciál- és integrálszámítás tanításával tankönyvíróként is és tanárként is foglalkozott. Tantervi átcsoportosításokat javasolt, módszertani elképzeléseket fogalmazott meg. Véleménye ma is időtálló és megfontolandó.

A Mikola Sándorral közösen írt *A függvények és az infinitézimális számítás elemei középiskolában* című könyvük Bevezetésében kifejtették: *„ Próbálgatva, változtatva és javítva, különböző képességű osztályokon kitapasztalva immár bizonyos megállapodott tanmenethez jutottunk, amely véleményünk szerint – ha nem is minden részletében, de főbb vonásaiban – megegyezik azzal a tanmenettel, amely Beke és a reformbizottság szemei előtt lebegett. Azt gondoltuk, hogy nemcsak tanítványainknak, hanem a hasonló kérdésekkel foglalkozó tanártársainknak is szolgálatot teszünk, ha tanmenetünket, módszerünket és tanításunk anyagát leírjuk.*

Erős a meggyőződésünk, hogy a középiskola az úgynevezett általános műveltség terjesztője legyen, s akkor arra is kell törekednünk, hogy a középiskolában tanított dolgok hozzásimuljanak ahhoz, amit a korszellem és az uralkodó világfelfogás az általános műveltség elemeinek tart. A mai kort jellemzik: a természettudományok alapelveinek általános térfoglalása, a formalizmus elvetése és az egyéni munka értékének felismerése.

Szükséges, tehát, hogy a függvényekre vonatkozó egyszerű, szemléletes tárgyalások, a határátmenet fogalma, a végtelen kicsinyekkel való számítások elemei a középiskolai tananyagban helyet találjanak. Aki megállapodik, máris hátra marad, mert a kor előre halad.”

Találunk egy olyan megállapítást, amit a 21. század tanárai már ritkán teljesítenek, ti. a matematika- és a fizikatanár együttes munkájának fontosságára hívják fel a figyelmet: *„Az egész tanítás jelentékenyen könnyebbé válik, ha a fizika és a matematika egy kézben van, mert ez esetben a fizikai számításokat is könnyen el lehet végezni.”*

A javasolt tanítási módszerekre is érdemes kitérni, ahogy ezt Rátz László *A függvények és az infinitézimális számítás elemeinek tanítása a középiskolában* című cikkében tette. Nézetei ma is megszívlelendők: *„A függvény fogalma alkossa egész matematikai tanításunk gerincét. De míg a tanítás alsó fokán a görbék a jelenségek történetét mondják el, addig középfokon az algebra és geometria szoros kapcsolatát világítják meg, a felsőbb fokon pedig a differenciál- és integrálszámítás általánosabb módszereire vezetnek. A függvény fogalmát gondosan kell előkészítenünk, időt kell engednünk tanítványainknak, míg azt teljesen átértik, s csak azután térhetünk át a függvények rendszeres tárgyalására… A függvények differenciálásánál mindig szem előtt tartjuk a célt, melyet elérni akarunk. Főleg olyan függvényeket fogunk differenciálni, amelyekre később a matematikában és a fizikában szükségünk lesz. Gondosan meg kell válogatnunk a példákat, nehogy tanítványaink emlékezőtehetségét oly formulákkal terheljük meg, amelyekre a középiskolai tanítás keretében szükségünk nincs. Csakis a legfontosabbat adjuk, s tartsunk mértéket. Nem a differenciálás technikája a fő dolog, hanem a differenciálhányados sokoldalú, változatos alkalmazása. Részletesebben foglalkozunk a függvények szélsőértékeivel. Tárgyalásaink alapja ismét a szemlélet.”*

Óva intett a túlterheléstől. *„Matematikai tanításunk eredményességét az anyag terjedelmének megnövesztésével veszélyeztetni nem szabad.”* Viszont már egy évszáddal ezelőtt világosan látta, hogy vannak még hiányzó témakörök a matematikatanításában. *„A modern élet követelményeire egész tanításunk folyamán fokozottabb mértékben kell figyelemmel lennünk, a kereskedelmi és gazdasági számítások, a valószínűség, az életbiztosítás stb. részletesebb taglalást igényelnek.”*
Ő úgy tartotta, hogy a térgeometria tanítása az ábrázoló geometria elemeinek a felhasználása nélkül nem elégíthet ki senkit sem. Mára ezt a nézetet a számítógépes programok alkalmazása jelentékenyen befolyásolja. A hagyományos ábrázoló geometria nem része a középiskolai tananyagnak.

Rátz László *publikációi:*
- Középiskolai Mathematikai Lapok szerkesztése 1896-1914.
- Mathematikai gyakorlókönyv I. Algebra, II. Geometria. Budapest, Franklin Társulat, 1904.
- A függvények és az infinitézimális számítás elemei középiskolában (Mikola Sándorral közösen) 1. kiadás 1910, 2. kiadás 1914. Budapest, Franklin Társulat.
- A függvények és az infinitézimális számítás elemeinek tanítása a középiskolában, in: A középiskolai matematikai tanítás reformja (Szerk.: Beke Manó, Mikola Sándor) Budapest, Franklin Társulat, 1909. 142-155.

Rátz László emlékének őrzése

Az 1931/32 tanévben elkészült a *Rátz László emlékplakett (*ma nem található meg). 1939-ben egy *ezüstserleg* készült, amelybe Rátz László nevét vésték bele (ez is elveszett).
Halálának első évfordulóján a Volt Növendékek Egyesülete emlékünnepet tartott, és a fasori gimnázium első emeleti fordulójában a falban egy *domborműves fehér márványtáblát* helyeztek el, amelyet Lux Elek szobrász művész készített. Elszavalták Dr. Remport Elek gimnáziumi tanár *Rátz László emlékezete* című versét.

1989-1997 között a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnáziumban Rátz László matematikai versenyt szerveztek.
1994-ben Budapesten a XI. kerületben utcát neveztek el róla.A Bolyai János Matematikai Társulat a matematikatanárok számára 1961 óta minden nyáron megszervezi a *Rátz László Vándorgyűlést*, amelyen a Rátz Tanár Úr Életműdíj legutóbbi kitüntetettjei előadást tartanak.

A tanító csendben, zajtalanul alkot,
Jutalomra nem vár, nem kér dicsőséget,
Rohannak a napok s mire észrevennéd,
A lobogó lélek már hamuvá égett.
S hogyha mégis van, ki messzire világít,
Tudd meg, ott ragyog egy kivételes szellem,
Aki bármennyire homályba rejteznék,
Mégis messze lobog akarata ellen.

Rátz László ilyen volt. E drága falak közt
Csendesen, szerényen áldást osztva járván,
Nem csábította őt soha földi hívság,
Nem kapott a fényen, a zajon, a lármán,
Mégis nemcsak a mi kis körünk csodálta,
Hanem messze látszott szellemének fénye,
Szava irányt szabott, mesterének tudta
Egy hatalmas sereg fiatalja, véne.

Minden tanítónak nagy mestere volt ő,
Pedig igazán a kicsiket szerette.
A számok rejtelmes nagy birodalmába
Kézenfogva őket, játszva elvezette.

Igaz boldogság volt vele együtt menni,
Hiszen a vezető gondosan őrködött,
Hogy a kitűzött célt, az adott problémát
Ne homályosítsák el riasztó ködök…

Barátnak barát volt igaz értelemben,
Másoknak a terhét vállaira vette,
S míg maga a legjobb tudásával fáradt,
Cserébe sohasem kért semmit helyette.
Bár neki magának gondjai nem voltak,
A küszködővel ő mindig együtt érzett,
S hogyha valakit az élet földre sújtott,
Az ő nemes szíve vele együtt vérzett.

Bár ő maga volt a testesült józanság,
Lelke minden szépért, jóért lelkesedett,
S tudott lelkesítni örök ideálért,
Egy egész kört és a nagy ifjú sereget.
Eltávozott tőlünk, ám nemes alakja
Szemünk előtt mindig fényben ragyogva áll.
Embernek jó ember, férfinak férfi volt,
Tanárnak pedig a legigazibb tanár.

2001. augusztus. 29-én, a tanévnyitó ünnepségen a Budapesti Fasori Evangélikus Gimnázium utcai homlokzatán fekete gránittáblát helyeztek el Wigner Jenő Nobel-díjas fizikus, Neumann János világhírű matematikus, Harsányi János Nobel díjas közgazdász és tanáraik : Hittrich Ödön, Mikola Sándor, Rátz László és Renner János emlékére.
2002 márciusában létrejött a Magyar Szellem Láthatatlan Múzeuma, amelybe bekerült a Budapesti Evangélikus Gimnázium négy tanára: Hittrich Ödön, Mikola Sándor, Rátz László és Renner János. Mind a négy fasori gimnáziumi tanárt a nemzet jeles tudósait hivatásukra felkészítő munkássága alapján a Magyar Örökség részévé nyilvánították. Nevüket az Aranykönyv őrzi.
A gimnázium második emeleti dísztermében helyezték el Kunwald Cézár Rátz Lászlóról készült olajfestményét. A folyosó falán látható a fasori gimnázium igazgatóinak tablóképe.

A fasori gimnázium legendás hírű matematikatanáráról, egykori igazgatójáról, Rátz Lászlóról elnevezett *Rátz Tanár Úr Életműdíjat* 2000. december 31-én az Ericsson Magyarország, a Graphisoft R&D. Zrt. és a Richter Gedeon Nyrt. a kiváló magyarországi tanárok munkájának elismerésére alapította. Az egyenként 1,2 millió forint értékű díjat a Magyar Természettudományos Oktatásért Alapítvány Kuratóriuma évente két-két közép- vagy általános iskolai matematika-, fizika-, kémia- és 2005 óta biológiatanárnak ítéli oda, akik kimagasló oktató-nevelő tevékenységet végeznek, vagy végeztek. Az ajánlásban szakmai és társadalmi szervezetek, a Bolyai János Matematikai Társulat díjbizottsága, az Eötvös Loránd Fizikai Társulat díjbizottsága, az MTA Biológiai Tudományok osztálya vesznek részt, illetve az ajánlott tanár tevékenységét jól ismerő kollektívák terjeszthetnek fel jelöltet a díjra. A díjhoz névre szóló márványhenger és díszes oklevél tartozik. Azért választották Rátz Lászlót a díj névadójának, hogy ezzel tegyék közismertté a kiváló tanárok nevét.

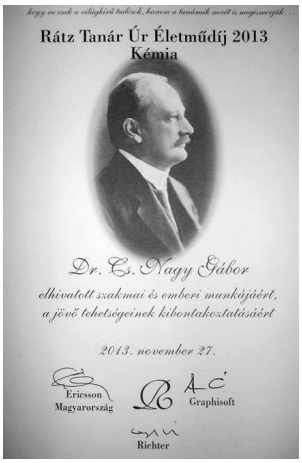

A díj márványhengere és oklevele

2013-ban a díjazottak között volt dr. Cs. Nagy Gábor is (a képen balról a második), a debreceni Vegyipari Szakközépiskola volt igazgatója és a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület tagja

Felhasznált irodalom

- Beke Manó-Mikola Sándor: A középiskolai tanítás reformja. Budapest, Franklin Társulat, 1909.
- L. Eisenbud, G. T. Harvey, E .P. Wigner: Az atommag szerkezete. Akadémiai Kiadó, Bp. 1969.
- Gyapay Gábor: A Budapesti Evangélikus Gimnázium. Iskolák a múltból sorozat. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.
- Kiss László-Ozogány Ernő-Lacza Tihamér: A magyar tudomány évszázadai, II. Magyar orvosok, mérnökök, tudósok. Somorja, Mery ratio, 1996.
- Mikola Sándor-Rátz László: Az infinitézimális számítás elemei a középiskolában. Budapest, Franklin Társulat, 1910.
- Kántor Sándorné: A lap első megoldóiról, Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok, Jubileumi szám. 1993. december.
- Kántor Sándorné: Adalékok a Középiskolai Matematikai Lapok első évfolyamaihoz, Fejér Lipót levele Visnya Aladárhoz, Polygon, 2010. február XVIII. kötet. 2. sz.
- Középiskolai Matematikai Lapok, 1894-1914.
- Kovács László: Mikola Sándor, Magyar Pedagógusok, OPKM, Budapest, 1991.
- Némethné Pap Kornélia: Rátz László tanár úr, Berzsenyi Dániel Főiskola, Szombathely, 2006.
- Rátz László: Mathematikai gyakorlókönyv I. Algebra, II. Geometria, Budapest, Franklin Társulat, 1904.
- www. Ratz Tanar Ur Eletmudij honlap.

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ
matematikatörténész

A *Pedagógusok arcképcsarnoka* sorozatunk tizenhárom kötetében megjelent arcképvázlatok repertóriuma

1.	Ábrahám Károlyné Varga Erzsébet	1930-2008	nyelvtanár, tankönyvíró	2014
2.	Ács Miklós	1913-1980	ált. isk. tanár	2006
3.	Ádám Lászlóné dr. Révész Gabriella	1915-1997	középisk. tanár	2004
4.	Adorján Csabáné Jucha Mária	1932-1986	gyógypedagógiai tanár	2004
5.	Adorján Dezső	1918-2000	tanító, ált. isk. tanár	2003
6.	Ady Lajos	1881-1940	tanár, tankerületi főigazgató	2012
7.	Ágasváry (Fliegler) Lajos	1897-1963	tanító, tanár, gimnáziumi ig.	2012
8.	Ágoston László id.	1902-1977	tanító	2013
9.	Aichelburg Lajosné Liedemann Éva	1910-1975	polgári iskolai tanár	2014
10.	Alberth Béla dr.	1925-2006	egyetemi tanár, szemészprof.	2010
11.	Alberth Béláné dr., Csiszár Magdolna	1930-2010	tanár, a HNF megyei titkára	2011
12.	Almássy László	1928-1985	középiskolai tanár	2014
13.	Almássy Márton	1895-1979	lelkész, vallástanár	2003
14.	Ambró Ilona	1903-1983	tanító	2014
15.	Ambrózy Géza	1896-1966	középiskolai tanár	2008
16.	Ambrus Endre	1922-2002	középisk. tanár, gimn. ig.	2009
17.	Ambrus Sándorné Endrődi Margit	1923-1983	ált. isk. tanár, szakfelügyelő	2003
18.	Andrási Béla	1915-1992	középisk. tanár, intézeti ig.	2014
19.	Andrássyné Kövesi Magda dr.	1910-1992	egyetemi docens	2003
20.	Angi Lajos	1893-1965	tanító, igazgató	2010
21.	Angi Zoltán dr.	1927-2009	tanító, tanár, főisk. docens	2010
22.	Angyal Lászlóné Kupferstein Anna	1918-2007	óvónő	2009
23.	Antal János	1927-2006	tanító, általános iskolai tanár	2010
24.	Arany Sándor dr.	1899-1984	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
25.	Árok Antal	1943-2009	középisk. tanár, újságíró	2010
26.	Árvai Pál	1931-2012	középiskolai tanár, igazgató	2014
27.	Áts József	1928-1995	középisk. tanár, könyvtáros	2011
28.	Auer Ferenc	1902-1977	néptanító, szobrász	2008
29.	Auer Gyula	1908-1973	zeneintézeti tanár, főisk. adj.	2014
30.	Babos József	1892-1957	kántortanító, iskolaigazgató	2013
31.	Bachát László	1921-2009	középiskolai, főiskolai tanár	2011
32.	Bácsi Sándor	1940-2003	tanító, ált. isk. tanár	2004
33.	Bacskai Csabáné	1926-1997	tanító	2007
34.	Bacskay Csaba Zoltán	1927-2000	ált. isk. tanár	2006
35.	Bagdy Éva	1925-1966	középiskolai tanár	2007
36.	Bagi István	1930-2007	középisk. tanár, igh.	2007
37.	Bágyi Pépter dr.	1941-2012	főiskolai tanár, tanszékvezető	2014
38.	Baji Gál Ferenc	1951-2011	gépészmérnök, mérnöktanár	2012
39.	Bajkó Mátyás dr.	1925-1999	c. egyetemi tanár	2002
40.	Bajusz Imre	1931-2011	tanító, tanár, iskolaigazgató	2011
41.	Bak Julianna	1916-1978	tanító, igh.	2009
42.	Baka László	1877-1966	kántortanító	2010
43.	Bakatsi Pál	1923-1991	középisk. tanár, könyvtáros	2009
44.	Bakay Szilárd (ifj. vitéz Bakay)	1920-1992	középisk. tanár, lektor	2003
45.	Bakk Ferenc	1922-2002	középisk. tanár	2004
46.	Bakó Mária	1893-1975	tanító	2010
47.	Bakonyi Pál	1922-2011	főiskolai tanár, az OPI főigh.	2012
48.	Bakos Béla dr.	1951-2009	agrármérnök, főisk. adjunktus	2013
49.	Bakos József	1912-1997	főiskolai tanár	2010
50.	Balassa Iván dr.	1917-2002	c. egyetemi tanár	2004
51.	Balázs Jánosné Hriczkó Márta	1938-2000	tanár	2005
52.	Bálint Benedek	1860-1920	rajztanár, iparművész	2010

53.	Balku Jenő	1935-2010	középisk. tanár, szakfelügy.	2011
54.	Balla Géza	1944-2008	középisk. tanár, gimn. ig.	2009
55.	Balla Kálmán	1893-1995	tanító	2009
56.	Ballai Mátyásné Veszprémi Magdolna	1923-1994	néptanító, igazgató	2009
57.	Balogh Antal	1928-2005	tanító, tanár, igazgató, szakf.	2012
58.	Balogh Béla	1928-2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
59.	Balogh Béláné dr., Szabó Edit	1927-2003	középiskolai tanár	2008
60.	Balogh Erzsébet	1938-1986	középisk. tanár, igh.	2003
61.	Balogh Ferenc	1906-1986	középiskolai tanár, igazgató	2010
62.	Balogh Gyula	1924-2002	tanító	2004
63.	Balogh Imre	1931-2012	középiskolai tanár, igazgató	2012
64.	Balogh István dr.	1912-2007	c. egyetemi tanár, múzeumig.,	2012
65.	Balogh Istvánné dr., Dávid Gabriella	1912-1989	tanító	2010
66.	Balogh József dr.	1921-2012	néptanító, főiskolai tanár	2013
67.	Balogh Károlyné Mártha Katalin	1942-2012	középiskolai tanár	2013
68.	Balogh Lajos István	1919-2004	tanító, polg. isk. tanár	2007
69.	Balogh Lajosné Fezekas Gizella	1922-1998	tanító	2008
70.	Balogh László (G. Balogh)	1926-2008	tanító, ált. isk. igazgató	2008
71.	Balogh Pálné Balogh Margit	1914-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
72.	Balogh Tibor dr.	1930-1972	egyetemi docens	2003
73.	Baltavári Balázs	1938-2012	tanító, tanár, nevelőotthoni ig.	2012
74.	Bán Imre dr.	1905-1990	tszv. egy. tanár	2002
75.	Bán Lajos	1873-1941	tanító, igazgató	2014
76.	Bánk Imréné Fazekas Magdolna	1932-2010	tanító	2013
77.	Banner László	1933-2000	középiskolai tanár, igazgató	2014
78.	Bánszki Tamás	1892-1971	grafikus, festőművész, tanár	2013
79.	Bányai Ferenc	1909-1986	tanító, igazgató	2009
80.	Bányai István	1935-2000	ált. isk. tanár	2003
81.	Bányai Istvánné Papp Margit	1934-2011	tanár	2012
82.	Barabás Ernőné Nádor Ágnes	1917-2000	ált. isk. tanár	2003
83.	Baracsi Gyula	1923-1999	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2014
84.	Baracsi Pál dr.	1929-2004	tanító, tanár, ig., főisk. doc.	2008
85.	Baranya Pál	1922-1988	középisk. tanár, igazgató	2002
86.	Baranya Pálné Kovács Piroska	1926-2005	általános iskolai igazgató	2006
87.	Baranyi Sándorné Kovács Éva H.	1927-2006	óvónő	2010
88.	Barbócz László	1932-1986	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
89.	Barbócz Lászlóné Zarándy Márta	1939-2003	tanító	2004
90.	Barcsa János	1871-1910	középisk. tanár, levéltáros	2004
91.	Barcsay Lászlóné dr., Székely Anna	1896-1978	tanító	2007
92.	Bardócz Endre	1919-1994	tanító, középisk. tanár, ig.	2014
93.	Bardocz Mihály	1852-1927	kántortanító.	2010
94.	Bariné Józsa Erzsébet	1961-2011	ált. isk. tanár, igazgatóh.	2013
95.	Barla Gyula dr.	1925-1977	egyetemi docens	2002
96.	Barla Gyuláné dr., Szabó Erzsébet	1929-2002	középisk. tanár	2003
97.	Barna Béla dr.	1909-1990	egyetemi tanár	2002
98.	Barna Lajos dr.	1921-2003	középisk. tanár, igazgató	2004
99.	Barra György	1901-1970	középisk. tanár	2003
100.	Barta Istvánné dr., D. Szabó Erzsébet	1937-2002	főiskolai docens	2010
101.	Barta János dr.	1901-1988	egyetemi tanár, akadémikus	2008
102.	Barta Vince	1939-2013	tanító, ált. isk. tanár, c. ig.	2014
103.	Bartha András	1908-1984	tanító	2014
104.	Bartha Andrásné Varga Erzsébet	1929-2010	tanító, igazgató	2014
105.	Bartha Dénesné Kocsmáros Piroska	1929-2005	általános iskolai tanár	2010
106.	Bartha Etelka	1912-2000	tanító	2009
107.	Bartha Istvánné Hiszem Gabriella	1882-1974	óvónő	2004
108.	Bartos József	1920-2009	tanító, ált. iskolai igazgató	2010
109.	Bartos Valéria	1911-2000	tanító, általános iskolai tanár	2014
110.	Báthory Miklós	1896-1972	gyógypedagógiai tanár	2006
111.	Bátori József dr.	1900-1975	piarista gimn. igazgató	2004

112.	Batta István dr.	1882-1926	tanár, ig., egyetemi tanár	2010
113.	Bazsa Ernő	1916-1994	tanító	2003
114.	Béda Ferencné Gyursánszki Anna	1936-2005	vezető óvónő	2012
115.	Bede Sándor	1929-1993	gimnáziumi tanár	2008
116.	Bégány Bálint	1927-2004	ált. isk. tanár, könyvtáros	2007
117.	Beke Antal	1853-1911	zenepedagógus	2005
118.	Bélteky Károly Gedeon dr.	1939-2004	egy. adj., középisk. tanár	2005
119.	Bencsik Endréné dr., Tokai Emma	1932-2011	tanító	2013
120.	Bencsik István dr.	1910-1998	középisk. tanár, egy. tanár	2004
121.	Bene Gyula	1938-1992	tanító, ált. isk. tanár	2002
122.	Benedek László	1931-2007	középiskolai tanár, igazgató	2011
123.	Benigny Gyula dr.	1890-1966	egyetemi tanár	2002
124.	Benke Gyula	1899-1981	tanár	2005
125.	Benkő Ferencné Nagy Irén	1921-1992	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2004
126.	Benkő Károly	1911-1982	egyetemi kutató	2006
127.	Bényi Árpád	1931-2006	festőművész, főisk. tanár	2007
128.	Bere Imréné Laczó Margit	1902-1985	óvónő	2007
129.	Berecz Sándorné Gáthy Mária T.	1954-2010	óvodapedagógus	2011
130.	Bereczki Bálint	1963-2012	tanító	2012
131.	Bereczki Ferenc	1937-2011	agrármérnök, mérnöktanár	2012
132.	Bereczki Zoltán	1939-2000	tanító	2009
133.	Berencsi György III. dr.	1941-2013	virológus, egyetemi tanár	2014
134.	Berencsi György II. dr.	1913-1986	egyetemi tanár	2011
135.	Berényi Dénes dr.	1900-1971	tszv. egyetemi tanár	2003
136.	Berényi Dénes dr.	1928-2012	fizikus, akadémikus	2014
137.	Berényi Ervin	1904-1986	polgári iskolai tanár, igazgató	2004
138.	Berényi Ervinné Magyari Olga	1908-1995	tanító, szakfelügyelő	2004
139.	Berényi János	1933-1996	általános iskolai tanár	2011
140.	Bereznai Gyula dr.	1921-1990	tanár, főiskolai docens	2010
141.	Berkes Ferenc	1933-2004	ált. isk. tanár, igh.	2007
142.	Berta László	1926-1982	tanító, ált. isk. tanár	2002
143.	Bertalan Zoltán	1930-1992	tanító, tanár	2008
144.	Bertók Ferenc	1900-1975	tanító, elemi isk. ig., tanár	2008
145.	Bertók István	1959-2004	gyakorló isk. vezetőtanár	2006
146.	Bessenyei Antal Zénó	1920-2001	rajztanár, intézeti tanár	2013
147.	Bessenyei Attiláné Tarnavölgyi Teréz	1937-2007	tanító, ált. isk. tanár	2007
148.	Bihari Kálmánné Csernefalvi Ilona	1943-2008	ált. isk. tanár	2009
149.	Bilibok Péterné dr. Pribelszky Zsuzsanna	1923-1990	intézeti tanár	2013
150.	Bilincsi Lajos	1931-2004	tanító, tanár, könyvtárig.	2005
151.	Biri Gábor	1916-1981	kántortanító, ált. isk. tanár	2003
152.	Bíró Ferenc	1935-1981	főisk. docens, festőművész	2005
153.	Bíró Lajos	1887-1966	kántortanító, presbiterjegyző	2010
154.	Bíró Lajos	1927-2010	festőművész, tanár	2012
155.	Bíró Lajos	1856-1931	tanár, természettudós	2006
156.	Bíró Lucián	1898-1990	pap, tanár, rendházfőnök	2010
157.	Bíró Vince	1921-2001	tanító, tanár, iskolaigazgató	2013
158.	Bíró Zoltán	1929-1994	egyetemi oktató	2006
159.	Birtalan István dr.	1913-1994	tanító, főiskolai docens	2002
160.	Biszkup Sándor	1912-2006	középiskolai tanár	2008
161.	Biszkup Sándorné Szladek Ilona	1916-1990	tanító	2005
162.	Bocsárszky Pál	1914-1997	tanító, igazgató, tanár	2008
163.	Bocsor István	1933-1988	középisk. tanár	2005
164.	Bodnár Imre	1927-2007	tanító, tanár, főisk. adj.	2007
165.	Bodnár Irén	1910-2004	óvónő, szakfelügyelő	2005
166.	Bodnár János dr.	1889-1953	tszv. egyetemi tanár	2003
167.	Bodnár Károly	1930-1992	ált. isk. tanár, igazgató	2006
168.	Bodnár Pál	1922-2005	középiskolai tanár	2006
169.	Bodnár Sándorné Tóth Irén	1931-2006	középiskolai tanár	2006
170.	Bogdán Béla	1949-2005	szakiskolai tanár, igazgató	2014

171.	Bogdán János	1963-1999	tanár, ig., roma-iskola alapító	2012
172.	Bognár Jenő id.	1892-1975	kántortanító	2013
173.	Bognár Jenőné Eszik Rozália	1902-1973	tanító	2013
174.	Bognár Rezső dr.	1913-1990	egyetemi tanár, akadémikus	2002
175.	Boldizsár Lajos	1887-1945	igazgató-tanító	2005
176.	Boldizsár Lajosné Újvári Mária	1897-1960	tanító	2005
177.	Bolodár Alajos	1925-2001	egyetemi főtitkár	2006
178.	Bolváry Ödön	1916-1975	gimnáziumi tanár	2009
179.	Bolyán Sándorné Boján Anna	1943-1998	tanító, tanár	2013
180.	Borbás Endréné dr., Bak Sarolta	1920-2008	tanító, ált. isk. tanár	2009
181.	Borbás Károlyné Füzesi Róza	1906-1987	gimnáziumi tanár	2008
182.	Borbásné Kulcsár Ildikó	1963-2009	középiskolai tanár	2012
183.	Borbély András dr.	1904-1985	egyetemi docens	2006
184.	Borbély Endre	1904-1970	tanító, ált. isk. ig.	2003
185.	Borbély Imre	1930-2004	tanár, ig., szakfelügyelő	2011
186.	Borbély Lajos	1934-2002	tanító, ált. isk. tanár	2004
187.	Borcsa Gergely	1883-1978	középiskolai tanár	2008
188.	Bordás József	1910-1992	általános iskolai tanár	2006
189.	Bordás Józsefné Varga Mária	1925-2007	tanító, ált. isk. tanár	2007
190.	Borgulya Endre	1898-1956	kántortanító, ált. isk. tanár	2013
191.	Borka Sándor	1922-2012	középiskolai tanár	2014
192.	Boros Dezső dr.	1918-1987	egyetemi docens	2003
193.	Boros László	1940-2000	tanító, általános iskoli tanár	2014
194.	Boros Lászlóné Fehér Ilona	1941-2003	óvónő	2014
195.	Boroska Miklós	1933-2010	tanár, gyak. isk. szakvezető	2010
196.	Boroska Miklósné	1937-1993	tanító, gyak. isk. szakvezető	2010
197.	Borosy András dr.	1922-2011	középiskolai tanár, levéltáros	2012
198.	Borsányi József	1907-1990	középisk. tanár, igh.	2007
199.	Borsi Miklósné Sorosi Erzsébet	1940-2007	általános iskolai tanár	2012
200.	Borsodiné Nedényi Ilona	1932-2011	tanár, közműv. felügyelő	2012
201.	Borsós László	1909-1984	ált. isk. tanár, igazgató	2002
202.	Borsy Zoltán dr.	1926-1997	tszv. egyetemi tanár	2008
203.	Botos László	1935-2007	általános iskolai tanár	2012
204.	Bődi István	1931-2001	tanár, igazgató	2002
205.	Böttkös Sándor	1939-2006	tanító, tanár, igazgató	2013
206.	Bradács Miklós	1932-2007	középiskolai tanár	2008
207.	Brassai Sámuel	1800-1897	nyelvész, filozófus, polihiszt.	2011
208.	Buda Sándor	1922-2005	tanító, ált. isk. tanár	2008
209.	Budai János	1946-1996	tanító, ált. isk. tanár	2007
210.	Bujdosó Sándor	1927-1995	ált. isk. tanár	2003
211.	Burus Vilmos	1928-2009	középiskolai tanár	2009
212.	Burus Vilmosné Hajdú Éva	1937-2007	óvónő	2009
213.	Buttyán Sándorné Papp Anna Erzsébet	1919-1999	tanító	2012
214.	Búza Barna Mihály	1931-1995	tanító, tanár, igazgató	2010
215.	Buzási Károly dr.	1930-1988	egyetemi docens	2002
216.	Buzási Szvetlána dr.	1938-1990	egyetemi docens	2002
217.	Buzogány Dénes	1882-1966	tanító, festőművész, rajztanár	2013
218.	Cofmann Judit dr.	1936-2001	matematika professzor	2009
219.	Czeglédy Sándor dr.	1909-1998	egyetemi tanár	2003
220.	Czirbus István	1856-1944	tanító, iskolaigazgató	2012
221.	Czompó István	1917-2007	középiskolai tanár	2008
222.	Czompó Istvánné Nagy Irén	1914-2007	középiskolai tanár	2008
223.	Czövek Lajos	1918-2008	főisk. tanár, karnagy	2008
224.	Csamangó Károlyné Gurbán Gizella	1931-1999	középiskolai tanár	2011
225.	Csanád Vilmos	1913-1990	magyar-latin szakos tanár	2013
226.	Csányi Barna	1911-1986	testnevelő tanár, vívómester	2014
227.	Csapó István	1893-1959	polg. isk. és gimn. ig.	2005
228.	Császi Gyula	1928-1998	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
229.	Császi Katalin	1952-2008	kertészmérnök-tanár	2009

230.	Császy László	1882-1919	középiskolai tanár	2012
231.	Csathó Kálmán	1895-1960	tanító, iskolaigazgató	2011
232.	Csathó Kálmán Barna	1923-1999	reform. lelkész, kántortanító	2013
233.	Csathó Kálmánné Szász Erzsébet	1901-1977	tanító	2011
234.	Csáthy Miklós	1928-1999	tanító, tanár, igazgató	2011
235.	Cseh Andrásné Szívós Éva	1926-2011	középiskolai tanár, igazgató	2013
236.	Cseke Gábor	1922-1996	középisk. tanár	2002
237.	Cséke Lajos	1909-2001	tanító	2003
238.	Csendes Józsefné Szentesi Judit	1934-1998	ált. iskolai tanár, szakvezető	2010
239.	Csendes Károly	1933-2009	mérnöktanár, szakfelügyelő	2014
240.	Csenki Imre	1912-1998	középisk. tanár, karnagy	2002
241.	Csenki Imre id.	1886-1962	néptanító	2009
242.	Csenki Sándor	1920-1945	etnográfus	2009
243.	Csépke György	1932-2007	tanító, általános iskolai tanár	2010
244.	Cserepes Jenőné Balkányi Erzsébet	1928-2011	tanító	2012
245.	Csernus Gáspár	1897-1986	középiskolai tanár, igazgató	2012
246.	Csetnyák Jánosné Sóvágó Éva Margit	1966-2008	közgazdásztanár	2010
247.	Csige József	1937-2007	ált. és középisk. tanár, ig.	2008
248.	Csiha Antal dr.	1897-1981	középisk. tanár	2002
249.	Csiha Antalné Sziklai Ilona dr.	1899-1963	középisk. tanár	2004
250.	Csiha Gáborné Tollas Julianna	1924-2012	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2013
251.	Csiha Margit	1903-1996	ig.-tanító, ált. isk. tanár	2003
252.	Csikai Gyuláné dr.Buczkó Margit	1935-2013	tanár, egy. doc., kandidátus	2014
253.	Csikai László dr.	1927-1991	igazgató, múzeumigazgató	2005
254.	Csinády Gerő dr.	1902-1970	egyetemi docens	2002
255.	Csiszér Béla	1919-1985	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
256.	Csiszér Dezső	1924-2007	tanító, ált. isk. igazgató	2008
257.	Csizmadia Lajos	1931-1992	tanító	2004
258.	Csohány Andrásné dr., Kállay M.	1914-2008	néptanító	2009
259.	Csoma Gyula	1902-1985	tanító, tanár, kollégiumi ig.	2008
260.	Csomár Zoltán dr.	1906-1991	lelkész, középisk. tanár, író	2008
261.	Csongvay József	1923-2011	tanító, tanár, igazgató	2011
262.	Csorba András dr.	1906-1967	középiskolai tanár	2009
263.	Dáczer Károly	1887-1969	tanító	2012
264.	Dancs Sándor dr.	1933-2006	tanár, főiskolai docens	2011
265.	Dani Károly	1942-2007	tanító	2012
266.	Dani Károlyné Éles Erzsébet	1946-2005	általános iskolai tanár	2012
267.	Darabos Pálné dr., Bagdány Zsuzsanna	1914-1991	tanító	2013
268.	Daróczi Erzsébet dr.	1941-2003	óvónő, főiskolai tanár	2013
269.	Dávid József	1937-1994	tanár, iskolaigazgató	2007
270.	Dávid Lajos dr.	1881-1962	egyetemi tanár	2002
271.	Dávid László	1918-1994	tanító	2009
272.	Dávid Lászlóné Hunyadi Emma	1920-1986	tanító	2009
273.	Dede Kálmán	1900-1976	tanító, igazgató	2004
274.	Deme Dezső	1915-2009	középisk. tanár, egyetemi okt.	2014
275.	Demeter István	1872-1956	középisk. tanár, igazgatóh.	2011
276.	Demjanovich Emil	1922-2002	tanító, tanár, igazgató	2012
277.	Demjén Lajosné Kéri Anna	1922-2007	polg. és középisk. tanár	2009
278.	Derda István dr.	1948-2010	középiskolai tanár, igazgató	2014
279.	Derzsi Bálint	1924-2005	általános iskolai tanár	2006
280.	Derzsi Bálintné Székely Ilona	1929-2009	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2010
281.	Di Gléria János dr.	1899-1976	egyetemi tanár	2003
282.	Diénes Ignác	1902-1979	tanító	2009
283.	Diénes Izra	1900-1977	néptanító	2006
284.	Diénes Izráné Zempléni Margit	1915-1972	tanító	2002
285.	Dienes János	1884-1962	tanár, festőművész	2005
286.	Diénesné Hajdú Emma	1901-1946	tanító	2006
287.	Diószegi Lajos	1912-2006	kántortanító, ált. isk. tanár	2007
288.	Divéky Adorján dr.	1880-1965	tszv. egyetemi tanár	2005

289.	Dobó Árpád dr.	1907-1988	középisk. tanár, igazgató	2003
290.	Dobó János	1910-1985	aranydiplomás tanító, tanár	2004
291.	Dobó Jánosné Szabó Mária	1912-1996	tanító	2008
292.	Dobó Sándor	1864-1931	tanító, lapszerkesztő	2003
293.	Dobos Krisztina	1975-2013	óvodapedagógus	2014
294.	Doby József	1899-1967	kántortanító, ált. isk. tanító	2009
295.	Dóczy Gedeon dr.	1832-1911	középisk. tanár, igazgató	2002
296.	Dohanics János	1893-1979	tanító, középiskolai tanár	2008
297.	Dombrovszky József dr.	1912-1996	egyetemi tanár	2006
298.	Dombrovszky Józsefné dr., Nagy I.	1923-1989	tanár, egyetemi vez. lektor	2011
299.	Domokos Ernő dr.	1945-2008	közgazdász, egyetemi tanár	2010
300.	Domokos Imre	1924-1998	gyógyped. tanár, igh.	2005
301.	Domokos Pál	1927-2009	tanár, általános iskolai ig.	2012
302.	Domokos Sándor	1885-1974	tanító	2005
303.	Dorogi Márton	1911-1980	tanító, vezető szakfelügyelő	2002
304.	Draviczky Imre	1928-2006	tanító, néprajzkutató	2008
305.	Drégelyi Lászlóné dr.-né	1913-2014	középiskolai tanár	2014
306.	Duli Antal	1905-1980	tanító, ált. isk. tanár	2010
307.	Duráczky József	1909-1994	gyógyped. tanár, igazgató	2009
308.	Durkó Mátyás dr.	1926-2005	egyetemi tanszékvez. prof.	2006
309.	Durucz István dr.	1921-2006	tanszékvezető főisk. tanár	2007
310.	Edelényi Béla dr.	1917-1988	biológus, tszv. főisk. tanár	2004
311.	Egeressy Gyula	1901-1980	általános iskolai tanító, ig.	2004
312.	Egeressy Gyuláné Szabó Julianna	1901-1988	általános iskolai tanító	2004
313.	Egerszegi Ferenc	1921-2006	tanár, iskolaigazgató, költő	2013
314.	Egri Zoltán	1926-2011	tanító, tanár, igazgató	2011
315.	Elek Ernő	1934-2000	tanár, kabinetvezető	2008
316.	Elek Sándor	1917-1999	tanító, ált. isk. tanár	2003
317.	Elek Sándorné Nemes Ilona	1927-1997	tanár, könyvtárvezető	2004
318.	Éliás István	1915-2000	igazgató-tanító	2005
319.	Ember Ernő dr.	1909-1989	középisk. tanár	2002
320.	Emődy Dániel István	1937-2013	tanító, ig., alapítvány elnöke	2014
321.	Endes Pongrác dr.	1907-1992	orvos, tszv. egyetemi tanár	2011
322.	Engi Sándor	1904-1980	népiskolai tanító, tanár, ig.	2010
323.	Erdei Gyula	1924-2012	tanító, tanár, igazgatóh.	2013
324.	Erdei Gyula	1903-1957	tanító, igazgatóhelyettes	2004
325.	Erdei Gyuláné Horváth Irén	1927-2004	tanító	2005
326.	Erdélyi Gábor	1920-1996	ált. isk. tanár	2002
327.	Érdi Rozália	1907-1990	szaktanító, tanár	2014
328.	Erdős Jenő dr.	1931-2004	tszv. egy. docens	2005
329.	Erős András	1924-2009	mérnöktanár, igazgató	2014
330.	Éva Erzsébet dr.	1941-2013	ált. isk. és középisk. tanár, főisk. docens	2014
331.	Fábián Ernő	1934-2001	középisk. tanár, író	2009
332.	Fábián István	1909-2004	tanító, tanár, zeneszerző	2005
333.	Fábián István	1880-1968	néptanító	2010
334.	Faragó Tibor dr.	1912-1983	tanár, egyetemi oktató	2010
335.	Farkas Béla	1924-2001	ált. isk. tanár	2007
336.	Farkas János	1919-1997	ált. és középisk tanár, ig.	2014
337.	Farkas Jánosné Deák Ida	1928-1998	tanító	2014
338.	Farkas Kálmán	1930-2004	tanár, tanársegéd, újságíró	2013
339.	Farkas Lukácsné Ferenczi Piroska	1933-2007	általános iskolai tanár, ig.	2008
340.	Fáy Andrásné dr. Csávásy Alice	1900-1997	középiskolai tanár, igazgató	2014
341.	Fazakas József	1880-1941	középisk. tanár	2004
342.	Fazakas Katalin	1911-1975	középisk. tanár	2004
343.	Fazekas János	1914-2006	tanító, tanár, népművelő	2009
344.	Fazekas Lajosné Cseke Aranka	1935-2006	óvónő	2009
345.	Fazekas Sándorné Kirják Mária	1936-2012	gyakorlati oktató	2014
346.	Fazekasné Kiss Emma	1940-1993	tanító	2007
347.	Fehér Csaba (Rogovits Fehér)	1939-2012	tanár, szakedző	2013

348.	Fehér Imre dr.	1941-2000	középiskolai tanár	2013
349.	Fehér István	1930-1995	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
350.	Fehér Istvánné Amirás Ilona	1911-2002	általános iskolai igazgató	2006
351.	Fehér Józsefné Csanádi Júlia	1927-2006	óvónő, gyógypedagógiai tanár	2012
352.	Fehér Lajos	1919-2004	népiskolai tanító	2013
353.	Fehér Lászlóné dr., Jakucs Katalin	1922-2010	tanító	2010
354.	Fehér Margit	1897-1974	tanító	2004
355.	Fejér Miklós	1913-2002	középiskolai tanár	2009
356.	Fekete Borbála	1933-1992	szakfelügyelő, főisk. adj.	2002
357.	Fekete Dániel	1934-2007	tanító, tanár, főisk. adj.	2007
358.	Fekete Imre	1934-2008	tanító, általános iskolai tanár	2013
359.	Fekete József	1903-1986	tanító, igazgatóhelyettes	2011
360.	Félegyházi László	1907-1986	tanár. tszv., festőművész	2010
361.	Fényes Kálmán	1899-1985	tanító, ig., iskolafelügyelő	2012
362.	Fényes Kálmánné Seregély Matild	1902-1982	tanító	2012
363.	Fenyő Imre	1942-2004	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2005
364.	Ferencz Miklósné Kovács Gizella	1913-2010	tanító, ipari iskolai tanár, író	2010
365.	Ferenczi János	1935-1986	középisk. tanár, igh.	2003
366.	Ferenczi József	1927-2011	tanító, tanár, igazgató	2012
367.	Ferenczy Kálmánné Nagy Etelka	1890-1972	tanár	2004
368.	Fesztóry Sándorné Csobay Mária	1912-1997	tanító	2014
369.	Fiala Hans-Joachim dr.	1932-2003	történészprofesszor	2007
370.	Figula György dr.	1924-2010	ált. isk. tanár, főisk. doc.	2014
371.	Filep László dr.	1941-2004	középiskolai és főiskolai tanár	2014
372.	Fodor Antal dr.	1907-1985	lelkész, hitoktató, esperes	2012
373.	Fodor János	1909-1946	néptanító	2005
374.	Fogarassy Tamás	1968-2013	középiskolai tanár	2014
375.	Folytán János	1931-2001	ált. iskolai tanár, igazgató	2013
376.	Fonay Tibor	1911-1999	tanár, iskolaigazgató, költő	2013
377.	Fóris Ferencné Gémes Gabriella	1919-2013	általános iskolai tanár	2013
378.	Forró György	1894-1970	kántortanító	2009
379.	Földesi Jánosné Horváth Aranaka	1929-2012	óvónő, óvodai felügyelő	2012
380.	Futaky István dr.	1926-2013	egyetemi tanár	2014
381.	Futó Andrásné Molnár Anna	1913-2004	kántortanító, zenetanár	2005
382.	Futó Ferencné Berzi Katalin	1944-2013	óvodapedagógus, óvodavezető	2013
383.	Futó Klára	1916-2002	tanító	2003
384.	Fülöp Kálmán	1905-1996	középiskolai tanár, igazgató	2008
385.	Fülöp Nándor	1922-1991	általános iskolai tanár	2004
386.	Fülöp Sándor	1928-2012	középiskolai művésztanár	2013
387.	Füredi József	1933-1986	középiskolai tanár	2007
388.	Fürtös Sándor	1924-1994	ált. isk. tanár, igazgató	2002
389.	Füzes Gyula	1919-2010	általános iskolai tanár	2010
390.	Gaál Dezső	1912-1969	tanító, általános iskolai tanár	2014
391.	Gaál György dr.	1927-2006	tanügyi tanácsos, történész	2007
392.	Gaál Lajos	1919-1990	tanár, tszv. főiskolai tanár	2011
393.	Gaál Sándorné dr., Szalay Edit	1918-1996	tanító	2009
394.	Gaál Zsigmond	1862-1940	kántortanító	2002
395.	Gáborjáni Szabó Kálmán	1897-1955	festőművész, főisk. tanár	2007
396.	Gábris József dr.	1928-2010	középisk. tanár, ig., főisk. tanár	2014
397.	Gacsó László	1919-1988	tanító, polg. isk. tanár	2007
398.	Gacsó Sándorné dr., Kosdy Katalin	1923-2007	középiskolai tanár	2010
399.	Gál Géza	1926-2000	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
400.	Gál Gézáné Kovács Magdolna	1929-2006	középiskolai tanár	2006
401.	Gál István	1904-1983	tanító, tanár, igazgató	2004
402.	Gál Józsefné dr., Nagy Ilona	1950-2010	agrármérnök, tanító	2011
403.	Galánfi András	1914-1986	tanár, igazgatóhelyettes	2004
404.	Gáll Dénes	1926-2009	tanító, tanár, igazgató	2011
405.	Gáll Mihályné Agárdy Éva	1923-1998	tanár, szakfelügyelő, karnagy	2013
406.	Gámánné Marton Erzsébet	1945-2012	tanító, úttörőház igazgató, igh.	2013

407.	Gánts Jenő	1922-2008	tanító, tanár	2013
408.	Garai Bertalanné dr., Boros Anna	1938-2009	általános iskolai tanár	2011
409.	Gárdonyi Sándor dr.	1928-1988	germanista, egyetemi doc.	2004
410.	Gargya Márton	1934-2013	középiskolai tanár, igazgató	2014
411.	Gáspár József	1952-2004	ált. és középisk. tanár	2005
412.	Gáspár László dr.	1937-1998	tanító, tanár, egyetemi tanár	2011
413.	Gáty Jenő dr.	1928-2007	tanár, egyetemi oktató	2008
414.	Gauder Andor	1909-1981	középisk. tanár, nyelvi lektor	2014
415.	Gauder Andorné Ferenczy Eszter	1906-1990	középiskolai tanár	2014
416.	Gazdag Ferencné Hornyák Katalin	1923-2011	agrármérnök, mérnöktanár	2012
417.	Géczy Jánosné Szeverényi Ilona	1932-2011	tanító	2011
418.	Gedeon Béla	1907-1980	középisk. tanár, igazgató	2007
419.	Gégény József	1937-1984	tanító, tanár, igazgató	2011
420.	Gergely Arthur dr.	1921-1986	tszv. egyetemi tanár	2003
421.	Gergely Károly	1913-1983	középiskolai tanár, igazgató	2014
422.	Gerő Lászlóné Szamosy Ildikó	1942-1998	középiskolai tanár, igazgató	2011
423.	Gilányi János	1934-2013	középiskolai tanár, igazgató	2014
424.	Girasek János	1950-2010	pszichológus, főiskolai docens	2012
425.	Girth Irén	1914-1996	polgári iskolai tanár	2004
426.	Gódor Kálmán	1911-1991	középisk. tanár, festő	2009
427.	Gombos Róza	1944-2012	óvodapedagógus, óvodavezető	2013
428.	Gondos Béla	1899-1945	tanító	2009
429.	Gordosné dr. Szabó Anna	1928-2012	gyógyped., főisk. tanár, főig.	2013
430.	Goron Sándor	1927-2009	tanár, igazgató	2013
431.	Görbe István György	1935-2010	középiskolai tanár	2013
432.	Görög Sándor	1890-1946	tanító, igazgató	2003
433.	Görög Sándorné Somogyi Mária	1903-1984	tanító	2003
434.	Grega Istvánné Gróf Sára	1917-1997	tanító	2005
435.	Groholy Emánuel	1861-1926	görög katolikus kántortanító	2014
436.	Groholy Emánuel Emil	1888-1945	görög katolikus kántortanító	2014
437.	Grozdits Antal	1902-1977	ált. isk. tanár	2003
438.	Gudor Lajosné Técsi Ibolya Éva	1918-2001	tanító	2010
439.	Gulyás György	1916-1993	tanító, zenepedagógus, karnagy	2013
440.	Gyarmathi (Lakner) László dr.	1908-1988	egyetemi docens	2002
441.	Gyarmati András	1911-1991	középiskolai tanár	2013
442.	Gyarmati Márkus István	1933-1999	ált. és középisk. tanár, ig.	2014
443.	Gyires Béla dr.	1909-2001	egyetemi tanár	2002
444.	György Dénes	1936-2009	középiskolai tanár, igazgatóh.	2013
445.	Győri Ida	1896-1943	óvónő	2012
446.	Gyula Sándor	1921-2008	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2009
447.	Gyulai Károly	1894-1982	tanító, igazgató	2006
448.	Gyulai Pál	1936-2007	tanár, muzeológus	2008
449.	Gyürky Györgyné Szarvas Katalin	1950-2001	középisk. tanár	2005
450.	H odor Antal	1931-2000	középiskolai tanár	2009
451.	Hack Márton	1912-1982	középiskolai tanár, igazgató	2014
452.	Hadházy Lajos	1908-1992	tanár, szakfelügyelő, ig.	2007
453.	Hagymássy József	1921-1995	tanító, népművelési felügy.	2010
454.	Hahn István dr.	1913-1984	ókortörténész, egyetemi tanár	2012
455.	Haja István	1929-2000	ált. iskolai tanár, igazgató	2014
456.	Hajdú Árpád	1903-1987	tanító	2009
457.	Hajdú Róza	1959-2011	óvónő, tanítónő, igazgatóh.	2013
458.	Hajzer Szerén	1944-2006	tanár, főiskolai docens	2013
459.	Halassy Istvánné Német Jolán	1898-1964	tanító	2004
460.	Halász Imre	1925-2002	középisk. tanár, gimn. ig.	2010
461.	Halász József	1925-2007	gyógypedagógus	2007
462.	Halász Miklós	1924-2011	mérnöktanár, igazgató	2012
463.	Halászné Radó Edit Eszter	1931-2010	óvónő-gyermekfelügyelő	2013
464.	Hallay Gyula	1918-1984	kántortanító	2005
465.	Halmágyi János	1915-1970	tanító, igazgató	2013

466.	Halmai Lászlóné Kathó Klára dr.	1931-1999	középisk. tanár	2004
467.	Hamar Endre	1877-1968	tanító	2009
468.	Hamvas József	1902-1966	tanító	2004
469.	Hamvas Józsefné Arany Julianna	1916-2002	tanító	2004
470.	Hankiss János dr.	1893-1959	irodalomtört. egy. tanár	2004
471.	Hankó Adorján	1873-1941	igazgató-tanító	2014
472.	Hankó László	1910-1969	tanító, ének-zene tanár	2013
473.	Hankó Vilmos dr. (Lemhényi Hankó)	1854-1923	tanár, igazgató, publicista	2013
474.	Hanzéros Ádám	1933-1985	tanár, igazgató	2003
475.	Hanzó Lajos	1915-1964	tanár, intézeti tanár, szakíró	2013
476.	Harangi Jánosné Széchy Mária K.	1930-2006	ált. isk. tanár, igh.	2007
477.	Harangi Péter	1922-1985	ált. isk. tanár, igazgató	2003
478.	Haraszti József	1941-2013	ált. isk. tanár, szakvezető, igh.	2014
479.	Hársfalvi Péter dr.	1928-1985	tanszékvezető főisk. tanár	2008
480.	Haszmann Pal	1902-1977	tanító, népművész	2009
481.	Héczei József	1940-2000	középisk. tanár, ig., koll. igh.	2014
482.	Hegedűs András	1923-1975	középisk. és főisk. tanár, főig.	2014
483.	Hegedűs Dezső	1922-2000	ált. és középisk. tanár, ig.	2008
484.	Hegedűs János	1933-1996	tanár, igazgató	2004
485.	Hegedűs Zoltán	1955-2011	tanár	2013
486.	Herczeg Sándor Miklós	1925-2007	tanító, ált. isk. tanár	2008
487.	Hernádi Jánosné Dittrich Éva	1938-1993	oboa-szolfézs szakos tanár	2008
488.	Hettesheimer Ernő	1888-1953	középisk. tanár	2004
489.	Hiripi Ferenc	1922-1994	ált. isk. tanár, igazgató	2005
490.	Hoffer András dr.	1884-1946	tanár, egy. magántanár, igazg.	2012
491.	Holczinger Erzsébet	1927-2008	tanító, iskolanővér	2009
492.	Holdosi József	1951-2005	tanár, író-költő, »cigánymózes«	2012
493.	Hollósi Gábor dr.	1935-2012	biológus, egyetemi docens	2012
494.	Homolay Gyula	1907-1983	polgári iskolai tanár	2004
495.	Homolay Gyuláné Bartha Sarolta	1917-1993	óvónő, szakfelügyelő	2004
496.	Honfi Ferenc dr.	1922-2006	tanító, tanár, főiskolai docens	2010
497.	Horicsányi László	1934-2005	agrármérnök, igazgató	2007
498.	Horkay László dr.	1905-1976	gimn. tanár, ig., lelkész	2004
499.	Hornyik Andrásné Noszály Ilona	1931-2012	tanító	2013
500.	Horváth Albert	1909-2005	középisk. tanár, igh.	2005
501.	Horváth Endre	1903-1976	tanár	2005
502.	Horváth Ilona	1906-1969	tanító, gazdasági isk. ig.	2008
503.	Horváth Imre	1928-2012	tanár, főiskolai docens	2013
504.	Horváth István	1921-1998	tanító. ált. isk. tanár	2009
505.	Horváth Károly	1895-1977	középiskolai tanár	2003
506.	Horváth Sándor	1916-2014	középiskolai tanár, igazgató	2014
507.	Horvay (Kronstein) Béla	1885-1969	középiskolai vezetőtanár	2006
508.	Hudák Erzsébet	1953-2000	középiskolai tanár, igazgató	2012
509.	Hunor Józsefné Hódos Erzsébet	1914-2001	óvónő, vezető óvónő	2009
510.	Hunyadi Györgyné Palánki Ilonka	1938-2001	tanító	2002
511.	Huszár István	1925-2004	tanító, festőművész	2007
512.	Huszka István	1911-1996	tanító	2002
513.	Hüttl Tivadar dr.	1884-1955	egyetemi tanár, sebészprof.	2011
514.	Imre Lajos dr.	1900-1974	tszv. egyetemi tanár	2003
515.	Inántsy Ferenc	1911-1978	középiskolai, főiskolai tanár	2011
516.	Irinyi Károly dr.	1931-1988	történész, egyetemi tanár	2013
517.	Istók Kálmán	1931-1988	középiskolai tanár	2006
518.	Iván Ágnes	1954-2010	tanár, gyak. isk. szakvezető	2011
519.	Iván Lajos	1931-2006	tanár, kollégiumi igazgató	2011
520.	Ivancsó Ágoston	1862-1931	kántortanító	2012
521.	Ivancsó Dénes	1923-2009	népművelő, tanár	2009
522.	Ivancsó Elek	1885-1962	pap, gimn. és főiskolai tanár	2013
523.	Ivancsó György	1926-2005	kántortanító, ált. isk. tanár	2008
524.	Ivancsó Jenő Ödön	1888-1967	kántortanító, népművelő, ig.	2012

525.	Ivancsó Tiborné Hódi Mária M.	1927-2004	tanító	2009
526.	Iványi Gergely	1912-1991	középisk. tanár, intézeti tanár	2013
527.	Iványi Gergelyné Sáska Erzsébet	1921-2007	óvónő	2013
528.	Jakó Edith	1898-1977	polgári iskolai tanár	2008
529.	Jakucs István	1882-1964	középisk. tanár, koll. ig.	2003
530.	Jakucs László dr.	1926-2001	geológus, egyetemi tanár	2013
531.	Janda Iván	1923-2007	tanár, igazgató, karnagy	2010
532.	Jankó Istvánné Kóczi Erzsébet	1917-1998	tanító	2006
533.	Jankó Szép Sándor	1944-2002	középiskolai tanár, igazgató	2014
534.	Jankovich László dr.	1887-1967	egyetemi tanár	2010
535.	Jánószky Mihály dr.	1920-2001	főiskolai tanár, főigh.	2002
536.	Jánovszky Etelka	1928-2013	tanító, ált. isk. tanár, szakoktató	2014
537.	Jászberényi István dr.	1948-2001	egyetemi docens	2004
538.	Jászovics Miklós	1928-1995	tanító, tanár	2012
539.	Jausz Béla dr.	1895-1974	egyetemi tanár, kandidátus	2004
540.	Jenes Sándor	1900-1982	kántortanító, iskolaigazgató	2012
541.	Jeney Endre dr.	1891-1970	orvos, egyetemi tanár	2011
542.	Jobbágy Bertalan	1910-1998	kántortanító, tanár, igazgató	2010
543.	Jobbágy Bertalanné Tarr Katalin	1913-2001	tanító, általános iskolai tanár	2011
544.	Jodál Károly	1912-1997	vezetőtanár, tanárképz. igh.	2010
545.	Jónás Lajos	1914-1987	tanító	2006
546.	Joó Gábor Kázmér	1939-1964	tanító, kollégiumi vezető	2012
547.	Jósvai László dr.	1921-1995	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
548.	Jósvay Gábor	1876-1948	kántortanító, igazgató	2006
549.	Józsa László dr	1938-1986	egyetemi docens	2006
550.	Juhász Attila	1927-2001	mérnök, mérnöktanár, presbiter	2012
551.	Juhász Gergelyné Barta Magdolna	1937-1998	tanító	2010
552.	Juhász Géza dr.	1894-1968	tszv. egyetemi tanár	2003
553.	Juhász Ilona	1902-1997	tanító, gazd. szaktanító	2004
554.	Juhász Imre dr.	1932-2013	tanító, középiskolai tanár, múzeumvez.	2014
555.	Juhász Károly	1909-1979	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
556.	Juhász László	1903-1991	általános iskolai tanár	2006
557.	Juhász Tibor	1926-2008	tanító, általános iskolai tanár	2010
558.	Juhász Tiborné Papp Katalin	1929-1986	általános iskolai tanár	2004
559.	Juhász Zoltán	1928-1999	ig.-tanító, ált. isk. tanár	2004
560.	Julow Viktor dr.	1919-1982	egyetemi tanár	2003
561.	Jung György	1942-2010	tanító, általános iskolai tanár	2012
562.	Jurcsák Lászlóné dr. Bartha Éva	1926-2013	tanár, tanszékvezető, főigh.	2014
563.	Justyák János dr.	1929-2012	egyetemi tanár	2013
564.	Kabály Ferenc	1935-2007	tanító, gyógypedagógus	2007
565.	Kabán Ferenc	1926-1988	biológus, tanár	2008
566.	Kacsó Ferenc	1941-2012	középisk. tanár, tankönyvíró	2013
567.	Kacsur István dr.	1928-2010	tanár, egyetemi docens	2011
568.	Kádár László dr.	1908-1989	földrajztudós	2008
569.	Kádár Tihamér	1915-1965	középiskolai tanár	2014
570.	Kádár Zoltán dr.	1915-2003	egyetemi tanár	2009
571.	Kádár Zsombor	1923-2008	erdőmérnök, tanár	2009
572.	Kakucsi Ferenc	1932-2007	tanító, általános iskolai tanár	2011
573.	Kakucsi Géza	1920-2012	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2013
574.	Kakucsi Gézáné Fényi Piroska	1920-1983	tanító	2005
575.	Kalas Ferenc	1914-1984	általános iskolai tanár	2006
576.	Kállai Imréné Nikodémusz Margit	1912-1994	tanító	2006
577.	Kállai János	1938-1994	tanító, iskolaigazgató	2012
578.	Kálmán Béla dr.	1913-1997	egyetemi tanár, akadémikus	2003
579.	Kálmán Istvánné Germán Piroska	1954-2003	óvodapedagógus, óvodavezető	2014
580.	Kálmánchey Endre dr.	1914-1993	középisk. tanár	2002
581.	Kálmánchey Gábor	1887-1978	igazgató-tanító, kántor	2007
582.	Kálmánchey Tibor	1914-1988	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
583.	Kálmánfi Béla Zsolt dr.	1924-1988	tanító, tanár, főiskolai tanár	2014

584.	Kalmár József	1871-1948	tanító	2004
585.	Kalmár Lajosné dr., Julow Katalin	1915-1996	főiskolai docens	2004
586.	Kalmár Zoltán	1925-1984	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
587.	Kalmár Zoltánné Virág Ilona Katalin	1926-2012	tanító	2012
588.	Kaplonyi Miklósné Oláh Katalin E.	1930-2011	tanító	2011
589.	Kapornai András	1932-1996	ált. isk. tanár, igazgató	2002
590.	Kapornaki Pálné Kassai Margit	1920-1996	óvónő	2009
591.	Kapusi Imre	1934-1984	tanító, tanár, tv-szerk.	2005
592.	Karácsony Sándor dr.	1891-1952	filozófus, egyetemi tanár	2003
593.	Karádi János	1926-2011	tanító, tanár	2012
594.	Karai Sándor	1859-1936	középiskolai tanár, igazgató	2006
595.	Karalyos Gyula dr.	1905-1994	tanító, jogász, középisk. tanár	2012
596.	Karasszon Dezsőné dr., Nagy Márta	1955-2008	ének-zenetanár	2010
597.	Kardos Albert dr.	1861-1945	középisk. tanár, igazgató	2007
598.	Kardos Lászlóné Ivancsó Ágnes	1930-1978	tanító	2011
599.	Kárpáti György	1894-1962	tanító	2007
600.	Kárpáti Jenő	1928-2011	tanító, tanár	2012
601.	Kárteszi Ferenc dr.	1907-1989	tszv. egyetemi tanár	2008
602.	Kassai Ernőné	1911-2000	középiskolai tanár	2009
603.	Kátai János	1918-1992	tanító, tanár	2005
604.	Kathó István	1937-2007	tanító, ált. isk. tanár	2009
605.	Katona Dóra	1899-1993	óvodavezető	2003
606.	Katona Ferenc	1916-2005	tanító	2011
607.	Katona Sándor	1944-2006	ált. isk. tanár	2009
608.	Kecsedi Gáborné Márton Mária	1933-2004	óvónő	2009
609.	Kecskés Gyula	1901-1987	tanító, igazgatóhelyettes	2002
610.	Kecskés József	1893-1946	tanító	2003
611.	Kecskés László	1919-1998	tanár, iskolaigazgató	2002
612.	Kecskés Péter	1911-1995	tanító, szaktanító, tanár	2007
613.	Kelemen Géza	1899-1978	tanító, gyógypedagógus	2002
614.	Kelemen Lajos	1940-2007	középisk. tanár, szakfelügy.	2011
615.	Kelemen László dr.	1919-1984	egyetemi tanár	2002
616.	Kelen Tibor dr.	1930-1993	tszv. egyetemi tanár	2004
617.	Kellermann Mártonné Monostori R.	1921-2000	óvodavezető	2002
618.	Kenézy Gyula dr.	1860-1931	orvos, egyetemi tanár	2011
619.	Kerekes Klára	1923-2012	tanító, általános iskolai tanár	2013
620.	Kerekes Péter dr.	1940-1984	egyetemi docens	2003
621.	Kerékgyártó Béla	1912-2004	tanító, tanár, igazgató	2011
622.	Keresztessy Ilona	1914-1999	általános iskolai tanár	2010
623.	Kerezsi Istvánné Szarvas Amália	1947-2010	óvónő	2012
624.	Kertész Andor dr.	1929-1974	egyetemi tanár	2002
625.	Kertész Gyula dr.	1935-2002	főiskolai docens	2003
626.	Kertész László	1935-1971	középisk. tanár	2002
627.	Kertész Pál	1926-2006	tanító, tanár, igazgató	2006
628.	Keszi Kovács László dr.	1908-2012	néprajzkutató, egyetemi tanár	2013
629.	Kettesy Aladár dr.	1893-1983	egyetemi professzor	2006
630.	Kilyén Zoltán	1911-1994	tanító, igazgató	2009
631.	Kincses Gyuláné	1928-2012	gyógyp. tanár, logopédus, igh.	2013
632.	Király István	1930-2010	tanító, tanár, igazgató	2010
633.	Király Jenő	1885-1958	tanár, festőművész	2002
634.	Király Róbert	1913-2005	középiskolai tanár	2006
635.	Király Róbertné Podelenszki Gizella	1923-2005	középiskolai tanár	2008
636.	Király Uzor	1912-1959	középiskolai tanár	2009
637.	Kiss Albertné dr., Kaszab Magda	1935-2005	minisztériumi főmunkatárs	2006
638.	Kiss Andor dr.	1930-2011	lelkész, hitoktató, iskolaalapító	2013
639.	Kiss Antal	1921-2008	tanító, tanár, igazgatóh.	2011
640.	Kiss Aranka	1896-1984	tanítóképző-intézeti tanár	2004
641.	Kiss Árpád dr.	1907-1979	tanszékvezető főisk. tanár	2005
642.	Kiss Ferenc	1862-1948	lelkipásztor, professzor	2007

643.	Kiss Gyula Tibor	1968-2011	általános iskolai tanár	2013
644.	Kiss Ilona dr.	1939-2010	középisk. tanár, főisk. doc.	2011
645.	Kiss Imre Barna	1929-2006	középisk. tanár, könyvtáros	2007
646.	Kiss Istvánné Chmely Erzsébet	1910-1997	tanító	2012
647.	Kiss János	1932-2006	kollégiumi igazgató	2006
648.	Kiss Jánosné	1896-1977	tanár	2012
649.	Kiss Lajos	1925-2002	kántortanító	2003
650.	Kiss Lajos	1920-2006	középiskolai tanár, igazgató	2008
651.	Kiss Lajos dr.	1910-2002	főiskolai tanár	2004
652.	Kiss Lajos Zoltán	1898-1978	tanító	2004
653.	Kiss László	1932-2002	gimnáziumi igazgató	2003
654.	Kiss László	1928-1998	tanító	2005
655.	Kiss László dr.	1910-1992	pap, gimn. igazgató	2004
656.	Kiss Lázár	1935-1997	középiskolai tanár	2008
657.	Kiss Miklósné Sajtos Margit	1928-2011	tanító, gyógypedagógus	2012
658.	Kiss Sándor dr. (É. Kiss Sándor)	1914-1984	középisk. tanár, főisk. ig.	2004
659.	Kiss Tamás dr.	1912-2003	ref. lelkész, tanár, költő, író	2008
660.	Kiss Tihamér dr.	1905-2005	egyetemi magántanár	2006
661.	Kiss Zoltán	1928-2001	ált. isk. tanár, igazgató	2005
662.	Kiss Zoltán	1942-2007	tanító, tanár, igazgató	2012
663.	Kituljak Andrásné Urbancsok Etelka Piroska	1936-2012	óvónő, gyakorlóóovodai óvónő	2014
664.	Klincse Julianna	1926-2010	tanító, igazgatóhelyettes	2011
665.	Klucsik Dániel	1903-1974	ált. isk. tanár	2002
666.	Koczóh Sándor	1893-1970	tanító, igazgató	2002
667.	Kocsány Antalné Csiszár Piroska	1906-2004	középiskolai tanár	2011
668.	Kocsár István	1925-2000	tanító	2003
669.	Kocsár Istvánné Vincze Márta	1934-1987	ált. isk. tanár	2003
670.	Kocsis Mihály	1931-2008	ált. isk. tanár, igh.	2009
671.	Kollányi Boldizsárné Bihari Margit	1877-1962	tanító	2007
672.	Kollár József	1927-2007	középiskolai tanár	2009
673.	Koloszár Gézáné Martyin Erzsébet	1932-2006	tanító, igazgatóhelyettes	2008
674.	Koloszár István	1939-1986	tanító	2013
675.	Kolozsvári Pálné Újvárosi Erzsébet	1940-1996	óvónő	2008
676.	Komáromi Gáborné Melegh Eleonóra	1914-1984	tanító	2004
677.	Komjáthy István	1917-1963	középisk. tanár, gimn. ig.	2005
678.	Komor András	1939-2010	tanító, általános iskolai tanár	2012
679.	Komoróczy Györgyné dr., Bisitzky M.	1909-1988	középisk. tanár, szakfelügyelő	2013
680.	Koncz Aurélné Karácsony Ottilia	1871-1956	középisk. tanár, intézeti ig.	2005
681.	Konczili Sándor	1925-2014	tanító, igazgató	2014
682.	Konrád Teréz	1869-1928	tanító, tanár, igazgató	2014
683.	Kónya István dr.	1923-2004	tanár, egyetemi tanár, rektor	2013
684.	Kónya Istvánné Kegyes Klára	1945-1994	középisk. tanár	2009
685.	Kónya József dr.	1904-1985	gimnáziumi tanár	2004
686.	Kónya Józsefné dr., Timon Klára M.	1938-2007	tanár, egy. adj.	2007
687.	Koós Ferenc	1911-1995	tanító, iskolaigazgató	2013
688.	Koós Sándor	1931-1994	középiskolai tanár, igazgatóh.	2014
689.	Kopányi Mária dr.	1898-1978	középisk. tanár, igazgató	2002
690.	Kopasz Károly	1926-1973	tanár, festőművész	2006
691.	Kordás Ferenc	1911-1993	tanár	2006
692.	Korkos Jenő Zoltán	1926-2009	festőművész, rajztanár	2011
693.	Kornya Sándor	1901-1975	középisk. tanár, igazgató	2002
694.	Korsós József	1916-1987	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2007
695.	Kósa Lajos	1932-2013	középiskolai tanár	2014
696.	Kosztolányi László	1918-2000	igazgató-tanító	2003
697.	Kosztolányi Lászlóné Havas Vilma	1917-1996	tanító, ált. isk. tanár	2003
698.	Kovács András dr.	1960-2011	egyetemi adjunktus	2012
699.	Kovács Antal	1929-2006	általános iskolai tanár	2008
700.	Kovács Béla	1913-1982	középiskolai testnevelő tanár	2013
701.	Kovács Csongor	1939-1990	gyógyped., ig., főisk. docens	2010

702.	Kovács Erzsébet	1907-1989	polgári iskolai tanár	2004
703.	Kovács Gábor	1931-2012	középiskolai tanár, igazgató	2013
704.	Kovács György dr.	1928-2007	főigazgató, főiskolai tanár	2013
705.	Kovács Gyula	1931-2002	ált isk. tanár	2005
706.	Kovács Gyuláné Barabás Margit	1928-2006	ált. isk. tanár	2007
707.	Kovács Ilona	1923-1997	középisk. tanár	2005
708.	Kovács István	1923-1995	gyógypedagógiai tanár, ig.	2002
709.	Kovács István	1914-1970	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2005
710.	Kovács Istvánné Esenczki Mária	1953-2004	tanár, iskolaigazgató	2005
711.	Kovács Istvánné Kürthy Klára	1913-1995	tanító	2004
712.	Kovács József	1950-2013	néptáncpedagógus	2013
713.	Kovács József dr.	1912-1983	középisk. tanár, főisk. főig.	2007
714.	Kovács Józsefné Simon Katalin	1932-1994	tanító, gyakorlóisk. napközis csoportv.	2014
715.	Kovács Kálmán Attila	1943-2011	zenetanár, igazgató, karnagy	2012
716.	Kovács László György dr.	1936-2013	középiskolai és egyetemi tanár	2014
717.	Kovács Magdolna dr.	1914-1990	mat.-fiz. szakos tanár	2010
718.	Kovács Margit	1899-1976	tanár, középisk. igazgató	2005
719.	Kovács Máté dr.	1906-1972	könyvtáros, egyetemi tanár	2004
720.	Kovács Mátyás	1902-1990	tanár, iskolaigazgató	2006
721.	Kovács Péter (K. Kovács) dr.	1912-1981	tanár, néprajzkutató	2012
722.	Kovács Sándor	1942-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
723.	Kovács Sándor Béla dr.	1948-2011	ált. iskolai tanár, igazgató	2014
724.	Kovács Tibor	1924-2006	gyógypedagógus	2007
725.	Kovács Tibor László	1927-2013	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2014
726.	Kovács Tiborné Fábián Margit	1913-1981	tanító, általános iskolai tanár	2013
727.	Kovács Vendel dr.	1913-1970	középisk. és főiskolai tanár	2010
728.	Kovács Zoltán	1930-2010	középiskolai tanár	2012
729.	Kovalcsik András	1931-2007	tanár, igazgatóhelyettes	2011
730.	Kozák Ferenc	1926-1980	tanító, tanár, igazgató	2008
731.	Kozaróczy Gyuláné dr., Tótfalusi M.	1936-2010	tanító, tanár, igazgató	2013
732.	Kozma Sándor	1840-1922	tanító, gimnáziumi igazgató	2006
733.	Köblös Samu	1875-1939	középisk. tanár, gimn. ig.	2007
734.	Köntzey József	1926-2007	agrármérnök, szaktanár	2010
735.	Kövér Sándor	1939-2013	ált. iskolai tanár, igazgatóh.	2014
736.	Kövérné Porcsalmy Mária	1911-1991	tanító, ált. isk. tanár	2008
737.	Kövesdy László	1894-1972	építészmérnök, tanár, ig.	2004
738.	Középesy Mária	1916-1994	ált. isk. tanár	2007
739.	Krasznay Ferenc	1923-1979	tanító, főisk. docens	2009
740.	Krasznay Ferencné Bernáth Mária	1924-2006	tanító	2009
741.	Krecsmáry László Zoltán	1937-1972	tanító, ált. isk. tanár	2005
742.	Krizsán József	1895-1963	zenetanár	2010
743.	Kuki Lajos	1909-1996	tanító, ált. iskolai igazgató	2010
744.	Kulcsár Gyula	1956-1988	tanár, igazgatóhelyettes	2013
745.	Kun Ákos dr.	1927-2006	orvos, egészségügyi szaktanár	2013
746.	Kun Sándor dr.	1900-1947	gimnáziumi igazgató	2006
747.	Kun Sándorné Delea Zsuzsanna	1943-1992	óvodapedagógus	2002
748.	Kunos András	1912-2006	gimnáziumi tanár	2013
749.	Kunos Andrásné Sikari Kovács Margit	1919-2012	intézeti tanár	2013
750.	Kunráth Sándor	1921-1998	kántortanító, ált. isk. tanár	2014
751.	Kunszabóné Dancs Edit	1950-2006	középiskolai tanár, igazgató	2011
752.	Kupás Pál	1935-1989	tanár, szakfelügyelő	2004
753.	Kurucz János	1914-1994	tanító	2014
754.	Kusmiczki Sándor	1948-2004	ált. iskolai tanár, igazgató	2011
755.	Kutas György	1917-2005	általános iskolai tanár	2014
756.	Kutas Györgyné Szénási (Szvák) Ilona	1913-2002	általános iskolai tanár	2014
757.	Kutas Pál	1910-1998	agrármérnök, főisk. adjunktus	2013
758.	Kuti József	1912-2002	ált. isk. tanár, igazgató	2003
759.	Kuti Józsefné Grünfeld Márta	1922-1995	ált. isk. tanár	2003
760.	Labay Anna	1917-2007	tanító	2011

761.	Labossa Gusztáv	1933-2010	általános iskolai tanár	2011
762.	Laczkó József	1938-2010	tanító	2012
763.	Lada János	1892-1976	igazgató-tanító	2008
764.	Ladányi Józsa dr.	1898-1985	orvos, sebész, egyetemi tanár	2010
765.	Ládi József	1924-1975	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2009
766.	Lakatos István	1914-1982	középiskolai, főiskolai tanár	2011
767.	Lakatos János dr.	1930-2004	általános iskolai igazgató	2005
768.	Lakatos Menyhért	1926-2007	mérnöktanár, író-költő	2012
769.	Lakner (Gyarmathi) József	1872-1938	középisk. tanár	2004
770.	Lakos Lászlóné Sáfrány Magdolna	1933-1997	tanító, szakfelügyelő	2002
771.	Lakos Sándorné Máthé Izabella	1906-2000	tanító	2010
772.	Lányi Pálné Tömöri Krisztina	1907-1996	óvónő	2007
773.	László Géza	1897-1978	tanár, gimnáziumi igazgató	2004
774.	Laukonidesz József	1909-1978	tanár, szakfelügyelő	2007
775.	Lavotta Kamilla	1940-2003	zenetanár, igazgató	2011
776.	Lazányi Lajos	1931-2003	középiskolai tanár, igazgató	2013
777.	Lázár Gyula	1915-1971	tanító	2007
778.	Lénárd Ferenc dr.	1911-1988	pszichológus, egyetemi tanár	2011
779.	Lengváry József	1916-2001	tanító, tanár	2007
780.	Lengváry Józsefné Kokas Berta	1923-2000	tanító, tanár	2007
781.	Lengyel Endre	1880-1959	középisk. tanár	2004
782.	Lengyel Imre dr.	1910-1978	tanár, egyetemi oktató	2003
783.	Lengyel István	1939-2010	általános iskolai tanár	2011
784.	Lengyel Mihály	1876-1945	kántortanító	2003
785.	Lengyel Mihály	1932-2012	tanár, iskolaigazgató	2012
786.	Lengyel Mihályné Szanyi Anna	1933-2002	ált. isk. tanár	2003
787.	Leskovics József	1941-2008	középiskolai tanár	2010
788.	Lévai Tamás	1940-1986	tanító, általános iskolai tanár	2014
789.	Lévay Botond	1943-2008	tanár, író, költő	2009
790.	Ling Jolán dr.	1948-2010	vegyész, középiskolai tanár	2011
791.	Lipcsei János	1938-1991	tanító	2003
792.	Lipták András dr.	1935-2012	egyetemi tanár, akadémikus	2013
793.	Liszkay László	1919-1994	tanító, ált. iskolai igazgató	2011
794.	Lobotka János Pál	1935-2010	zenetanár, fúvószenekar-vez.	2011
795.	Lóky Béla dr.	1871-1946	pap, középisk. tanár, ig.	2004
796.	Losoncz Mihályné dr., Tengerdi A.	1926-1987	főiskolai tanár	2009
797.	Lovas Antal	1913-2000	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2005
798.	Lovas László	1908-2005	ált. isk. tanár	2007
799.	Lovas Mártonné Tóth Amália	1910-1989	középiskolai tanár	2009
800.	Lovas Rezső dr.	1916-1967	középiskolai tanár	2008
801.	Lovas Rezsőné dr., Varga Erzsébet	1914-1990	középiskolai tanár	2008
802.	Lovász Gáborné Sarkadi Veronika	1937-2002	általános iskolai tanító	2012
803.	Lovász Gyula	1940-2002	tanár, igazgató	2004
804.	Lovász Sándor	1925-1997	középisk. tanár	2007
805.	Lővei Károly	1938-2006	középiskolai tanár	2006
806.	Ludmann Lídia	1913-1992	tanító, igazgatóhelyettes	2012
807.	Ludnai István	1933-1997	általános iskolai tanár	2005
808.	Lugosi Istvánné Hajdú Irén	1932-2013	általános iskolai tanár	2014
809.	Lukács Gáspár dr.	1908-1986	tanár, igh.	2013
810.	Lukács László	1934-1989	középiskolai tanár, igazgató	2002
811.	Lupsa Józsefné Gál	1950-2013	tanító	2014
812.	Lutter Béla dr.	1908-1967	tszv. egyetemi docens, ig.	2002
813.	Lyachovics József	1917-1999	ált. isk. tanár	2007
814.	Lyachovics Józsefné Márton Erzsébet	1921-2004	ált. isk. tanár, ig.	2007
815.	Maácz János	1928-1982	főiskolai tanár	2010
816.	Mácsik Ernőné Bazsa Klára	1942-1986	tanító, gyógyped. tanár	2003
817.	Madarász Gyula	1935-2012	tanár, festőművész, főisk.tanár	2012
818.	Mados Mihály	1924-2001	tanító, középiskolai tanár	2008
819.	Maghy Zoltánné Kerekes Katalin	1910-2001	tanító	2008

820.	Magi István	1944-2013	középiskolai tanár	2014
821.	Magi János	1837-1902	lelkész, középiskolai tanár	2010
822.	Magyar Zoltán dr.	1906-1992	középisk. tanár	2002
823.	Magyari András dr.	1918-2005	egyetemi tanár	2007
824.	Magyari Árpád	1910-1962	tanító	2004
825.	Magyari Árpádné Rápolti Ilona	1917-2006	tanító	2008
826.	Major Béláné Bujdosó Erzsébet	1943-1999	tanár, igazgatóhelyettes	2012
827.	Majoros István	1913-1998	középiskolai tanár	2010
828.	Majoros Zoltánné Antal P. Ilona	1926-1977	középiskolai tanár	2008
829.	Majzik Lajosné dr.-né, Márton Ilona	1921-2008	tanító	2012
830.	Makai Mihály	1947-2008	ált. isk. tanár, műv. ház ig.	2009
831.	Makay László	1914-1998	tanár, múzeumigazgató	2011
832.	Makkai Sándor dr.	1890-1951	egy. tanár, teológiai prof.	2003
833.	Makláry Lajos	1890-1974	kántor, társkarnagy	2003
834.	Makláry Pap Ernő	1908-1973	tanító	2013
835.	Makláry Pap Mór	1846-1917	tanító, igazgató, teológus	2002
836.	Makó Judit	1941-1999	gyógyped., internátusvez.	2009
837.	Makranczy Béla dr.	1912-2004	egy. adj., tszv. főisk. tanár	2005
838.	Makszin Mihály dr.	1909-1997	középisk. tanár, főisk. adj.	2002
839.	Mándoki Ernő	1919-1970	pap, tanár, karnagy	2004
840.	Marczinkó Istvánné Kovács	1943-2009	ált. iskolai tanár, könyvtáros	2014
841.	Margócsy József dr.	1919-2013	középisk. és főisk. tanár, főig.	2014
842.	Margócsy Józsefné dr., Oberländer Erzsébet	1919-1995	középiskolai tanár	2014
843.	Márk Jenő	1905-1975	igazgató-tanító	2002
844.	Márk Jenőné Beke Vilma	1906-1983	tanító	2002
845.	Márton Antal	1898-1994	tanító	2002
846.	Márton József	1930-2010	tanító, tanár, igazgató	2011
847.	Márton Károly	1952-2009	tanár, kollégiumi igazgató	2010
848.	Márton Lászlóné dr., Soós Klára	1926-2009	gyémántdiplomás tanító	2010
849.	Máté József	1931-1986	tanár, igazgató	2006
850.	Máthé Ernőné dr., Pünkösti P.	1915-1985	polgári iskolai tanár	2009
851.	Máthé Imre dr.	1911-1993	középisk., egyetemi tanár	2011
852.	Mátis Béla	1891-1987	tanító	2014
853.	Matolcsi Miklós	1935-1993	ált. isk. tanár, igazgató	2009
854.	Mátyás Ernő dr.	1935-2012	tanár, egyetemi docens	2012
855.	Mátyás Ferenc	1927-2011	általános iskolai tanár	2012
856.	Mayer István	1909-1996	tanító	2008
857.	Medgyessy Istvánné Simon Margit	1914-2003	középisk. tanár	2007
858.	Megyeri György	1912-1999	intézeti tanár	2013
859.	Méhes József dr.	1920-2009	orvos, főisk. tanár, gyógyped.	2013
860.	Méhes Zoltánné dr., Fekete Margit	1925-2010	tanító, általános iskolai tanár	2013
861.	Mélykúti János	1930-2000	tanár, gyak. isk. szakvezető	2009
862.	Mester István dr.	1907-1984	tanár, szakfelügyelő	2002
863.	Mester Mária	1909-1995	tanító, ált. isk. igazgató	2007
864.	Mészáros Ede dr. vitéz	1889-1964	tszv. egyetemi tanár	2004
865.	Mészáros Józsefné Monoki Magdolna	1927-1983	tanító	2007
866.	Mezőfi Zoltánné Fekete Julianna	1938-2010	óvónő, óvodai felügyelő	2012
867.	Mihály János	1914-1993	középisk. tanár, igazgató	2002
868.	Mihály Jánosné Tóth Ilona	1923-1980	tanár	2013
869.	Mikó Gyula	1927-2007	gyógypedagógus	2009
870.	Mikó Gyuláné Latorcai Klára	1927-2008	gyógypedagógus	2009
871.	Mikó Sándor dr.	1921-1998	középisk. tanár, egyetemi doc.	2013
872.	Mirkó János dr.	1911-1992	tanár, szakfelügyelő, ig.	2003
873.	Misley Győző	1931-1998	tanár, szakfelügyelő	2008
874.	Mitrovics Gyula dr.	1871-1965	egyetemi professzor	2005
875.	Mjazovszky Albert	1913-1991	középiskolai tanár	2013
876.	Mlinkó István	1872-1924	gyógypedagógus	2012
877.	Módis László dr.	1903-1972	professzor	2003
878.	Mohácsi Amália	1930-2004	középisk. tanár	2005

879.	Mohácsi János	1935-1978	ált. isk. tanár	2007
880.	Mohácsi Jánosné Alföldi Elza	1941-2008	gyakorlóisk. szakvez. tanító	2009
881.	Mojzes János dr.	1935-1988	tanár, egyetemi docens	2003
882.	Molnár András	1893-1971	középisk. tanár, igazgató	2003
883.	Molnár Antal dr.	1924-1998	középisk. tanár, főisk. adj.	2007
884.	Molnár Dániel	1928-1984	középiskolai tanár	2011
885.	Molnár Elek	1908-1945	középiskolai igh.es	2006
886.	Molnár Elekné Kovács Anna	1923-1989	középiskolai tanár	2006
887.	Molnár Elemér	1929-2007	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
888.	Molnár Ferenc	1941-2008	tanító, ált. isk, tanár	2008
889.	Molnár Ferenc	1887-1962	kántortanító	2006
890.	Molnár Ferencné Csomor Erzsébet	1938-2004	tanító	2005
891.	Molnár Gyula	1940-1993	általános iskolai tanár	2006
892.	Molnár István	1923-1964	tanár	2004
893.	Molnár István dr.	1875-1943	középisk. tanár	2002
894.	Molnár János	1889-1957	ref. kántortanító	2003
895.	Molnár János	1930-2002	középiskolai tanár, igazgató	2012
896.	Molnár Lajos	1933-1993	tanító, ált. isk. igazgató	2005
897.	Molnár Lajos dr.	1922-1997	szemész, egyetemi oktató	2007
898.	Molnár László dr.	1903-1987	jogász, tanító, ált. isk. tanár	2004
899.	Molnár Miklósné Csont Irma	1911-2009	tanító	2010
900.	Molnár Pál	1937-2007	tanító, általános iskolai tanár	2014
901.	Molnár Pál dr.	1907-1968	tanár, könyvtáros	2003
902.	Molnár Sándor dr.	1919-2004	főiskolai tanár	2005
903.	Molnos Angéla dr.	1923-2008	nyelvész, egyetemi oktató	2010
904.	Morvay Ferenc	1886-1980	középisk. tanár, fotográfus	2005
905.	Mosonyi István	1914-2001	általános iskolai tanár, igh.	2004
906.	Mucsa János	1930-1992	középisk. vezetőtanár	2002
907.	Muraközi Istvánné Gerzsenyi Katalin	1939-1992	középisk. tanár	2002
908.	Muskovszky János	1906-1977	tanító, ált. iskolai tanár	2010
909.	Nábrádi István	1930-2011	tanító, tanár, főiskolai igh.	2012
910.	Nábrádi Mihály dr.	1918-1990	gimn. igazgató	2003
911.	Nádasdy József	1890-1956	középiskolai tanár	2014
912.	Nádpor József	1936-2010	tanár, kollégiumi nevelőtanár	2011
913.	Nagy (Nácsik) László Aurél	1923-2000	zeneiskolai tanár, igazgató	2002
914.	Nagy András dr.	1904-1992	tanár, kollégiumi és gimn. ig.	2012
915.	Nagy Antal	1890-1968	tanító, főiskolai tanár	2007
916.	Nagy Balázs	1922-2007	középisk. tanár, igh.	2009
917.	Nagy Balázsné Kürti Emma	1928-2013	középiskolai tanár	2014
918.	Nagy Béla	1927-1982	tanító	2009
919.	Nagy Benjáminné Sándor Ibolya	1957-1999	ált. isk. tanár	2002
920.	Nagy Csaba	1943-2003	tanár, igazgató	2012
921.	Nagy Domokos	1894-1966	tanár, polgári iskolai ig.	2004
922.	Nagy Domokosné Fráter Margit	1895-1995	polgári iskolai tanár	2004
923.	Nagy Ferdinánd Nándor	1923-2001	orgonista kántortanító	2004
924.	Nagy Ferenc	1915-1976	tanító, ált. isk. igazgató	2004
925.	Nagy Ferencné Balogh Anna	1923-2000	ált. isk. tanár	2009
926.	Nagy Ferencné Kovács Mária	1919-2007	óvodavezető	2008
927.	Nagy Gáborné dr. (O. Nagy), Nagy E.	1918-1991	főiskolai intézeti tanár	2004
928.	Nagy Géza	1911-1986	középisk. tanár	2003
929.	Nagy Géza	1890-1986	tanító, ipariskolai igazgató	2011
930.	Nagy Géza dr.	1942-2006	mérnök, főiskolai tanár, dékán	2012
931.	Nagy Gizella	1929-2008	tanító	2011
932.	Nagy György	1928-1981	ált. isk. tanár, iskolaig.	2007
933.	Nagy Gyula	1926-2004	tanító, testnevelő tanár	2011
934.	Nagy Imre dr.	1919-1981	katonatiszt, tanár, igazgató	2013
935.	Nagy Istvánné Benkő Erika	1932-1997	óvónő, vezető óvónő	2010
936.	Nagy János dr.	1921-1995	középisk. tanár, c. egy. docens	2002
937.	Nagy József	1921-1990	tanító, tanár, igazgató	2004

938.	Nagy József	1922-2004	tanár, ig., festőművész	2009
939.	Nagy József (K. Nagy)	1925-2004	tanító, tanár, igazgató	2012
940.	Nagy József dr.	1929-2013	tanár, főisk. tanár, kandidátus	2014
941.	Nagy József dr.	1900-1968	középisk. vezető tanár	2002
942.	Nagy Kálmán	1930-1999	tanító, ált. isk. tanár	2007
943.	Nagy Károlyné Bai Mária Magdolna	1934-2009	általános iskolai tanár	2011
944.	Nagy Katalin	1943-2011	óvodapedagógus	2013
945.	Nagy Lajos	1916-2008	kertészmérnök, igazgató	2008
946.	Nagy Lajos	1924-2003	kántortanító	2003
947.	Nagy Lajosné Bartha Hedvig	1923-1986	óvónő, intézeti igazgató	2009
948.	Nagy László	1922-1991	ált. és középisk. tanár, ig.	2003
949.	Nagy László	1931-1989	általános iskolai tanár	2004
950.	Nagy László dr.	1919-1988	tanító, pszichológus	2002
951.	Nagy László dr.	1931-1987	egyetemi docens	2003
952.	Nagy Miklós	1934-2012	középiskolai tanár, igazgató	2013
953.	Nagy Sándor	1920-1995	tanító, középisk. tanár	2002
954.	Nagy Sándor dr.	1927-1982	tanszékvezető főiskolai tanár	2003
955.	Nagy Sándor János	1897-1953	művésztanár	2004
956.	Nagy Sándorné László Katalin	1911-2007	ref. lelkész, tanító, tanár	2012
957.	Nagy Tibor Ferenc	1922-1999	tanító	2006
958.	Nagy Tiborné Nagy Margit	1923-1997	tanító	2006
959.	Nagylucskay Józsefné Lautner Magdolna	1914-1975	tanító, ált. és középisk. tanár	2014
960.	Nagyné Magyary Ildikó	1954-2002	általános iskolai tanár	2004
961.	Nánay Béla	1886-1953	gimn. tanár, igazgató, lelkész	2013
962.	Nánay Béláné dr., Pethő Vilma	1890-1961	tanító, tankönyvíró	2014
963.	Nehéz János	1923-1990	tanító, tanár, ig., főisk. doc.	2007
964.	Némedi Lajos dr.	1912-2006	egyetemi tanár	2010
965.	Némedi Lajosné dr., Dienes Éva dr.	1914-2004	tanár, irodalomtörténész	2005
966.	Nemes Antal	1925-1996	tanító, tanár, szakfelügyelő	2003
967.	Nemes Gyula	1932-1996	tanár, szakfelügyelő, ig.	2003
968.	Nemes Gyuláné Megyesi Erzsébet	1932-2012	tanító, általános iskolai tanár	2013
969.	Nemes László	1923-2004	középisk. kollégiumi ig.	2005
970.	Nemes László	1930-2012	tanító, ált. isk. tanár, osztályvez	2014
971.	Nemes Sándor	1900-1999	tanító	2009
972.	Németh Balázsné Jeles Ilona	1961-2008	tanító	2009
973.	Németh Lajos	1927-1998	tanár, tanyai körzeti igazgató	2012
974.	Németh Lajos	1904-1972	tanító	2014
975.	Németh Zoltán dr.	1928-1994	középisk. tanár, főisk.docens	2011
976.	Németi Adorján	1932-2001	tanár, kollégiumi ig.	2005
977.	Németi Adorjánné Cseke Erzsébet	1936-1990	középisk. tanár	2004
978.	Németi Gábor	1930-2010	ált. és középisk. tanár, igh.	2010
979.	Németi Gáborné Stankovics Mária	1930-1981	tanár	2006
980.	Niederhauser Emil	1923-2010	történész, egyetemi tanár	2011
981.	Nótin Lajos dr.	1935-1988	főiskolai tanár	2006
982.	Nyáguly Sándor	1901-1971	középiskolai tanár	2008
983.	Nyakó János	1927-2002	tanár, igazgató	2004
984.	Nyáry Béla	1882-1961	fizika szakos tanár	2006
985.	Nyáry Lajos	1914-1986	kántortanító, tanár, karnagy	2005
986.	Nyéki László	1929-2010	tanító, tanár, főisk. adjunktus	2014
987.	Nyesténé Mogyoróssy Erzsébet	1943-2002	ált. isk. tanár	2004
988.	Nyilas Viktor dr.	1930-1990	tanár, ig., főigazg.	2003
989.	Nyiredi Jenő dr.	1865-1932	egyetemi tanár	2002
990.	Nyíreő István dr.	1893-1977	könyvtárig., magántanár	2009
991.	Nyíri Antal dr.	1907-2000	egyetemi tanár, nyelvtörténész	2013
992.	Nyitrai Gyula	1903-1982	polg. isk., ált. iskolai tanár	2011
993.	Oborzil Dezsőné Csathó Ida	1907-1968	óvónő	2010
994.	Ócsvár Géza	1908-1978	tanár, festőművész	2011
995.	Ócsvár Rezső	1877-1968	tanár, festőművész	2011
996.	Ohe prof. (Dr. Hans Joachim O.)	1926-2006	egyetemi tanár	2006

997.	Okos László	1918-2008	tanító, gyógyped. tanár, ig.	2014
998.	Okos Lászlóné Hernádi Katalin	1928-1977	ált. isk. tanár	2003
999.	Oláh Gábor	1881-1942	író, költő, középiskolai tanár	2011
1000.	Oláh Gáborné Pásztor Piroska	1938-2007	tanító, szakvezető tanító	2007
1001.	Oláh György	1940-2012	matematikatanár	2013
1002.	Oláh József dr.	1930-2008	középisk. tanár, igh.	2010
1003.	Oláh Lajos	1956-2006	középisk. tanár, koll. igh.	2007
1004.	Oláh Miklós	1922-2011	tanító, tanár, igazgató	2012
1005.	Oláh Miklósné dr. Erdélyi Mária	1929-1980	középisk. tanár, egyetemi doc.	2014
1006.	Oláh Tibor	1911-1983	általános iskolai tanár	2006
1007.	Oláh Tiborné Tatos Ida	1913-1988	tanító	2008
1008.	Oláh Zsigmond	1914-1944	hitoktató, lelkész	2005
1009.	Olajos Ferenc	1930-2001	tanító	2006
1010.	Olasz Árpádné Cseh Julianna	1936-2005	tanító, gyógypedagógus	2006
1011.	Olasz János	1914-1978	tanító, ált. isk. tanár	2009
1012.	Olasz Szabó Mihály	1911-1962	gimn. tanár	2003
1013.	Ónosi László dr.	1932-2001	tanító, művelődésügyi vez.	2002
1014.	Ópra Benedek	1907-1978	középiskolai tanár	2010
1015.	Orbán Józsefné dr. Apáti Jolán	1904-1998	középiskolai tanár, igh.	2014
1016.	Óriás Nándor dr.	1886-1992	intézetigazg., egyetemi tanár	2010
1017.	Ormós Lajos	1883-1975	ig.-tanító, tankerületi főig.	2006
1018.	Orosz András	1934-1989	tanító, tanár, igazgató	2011
1019.	Orosz János	1930-2010	tanár, igazgató, osztályvez.	2011
1020.	Orosz Lajos	1920-1980	tanító, tanár, agrármérnök	2005
1021.	Orosz Lajosné Nagy Irén	1919-1992	tanító, tanár	2005
1022.	Orosz Lászlóné F. Simon Orosz Jolán	1923-2003	tanító	2012
1023.	Oroszlány Péter	1949-2006	agrármrnök, mérnöktanár, oktatáskutató	2014
1024.	Országh László dr.	1907-1984	középisk., egyetemi tanár	2011
1025.	Ort Istvánné Nagy Erzsébet	1914-1989	tanító, iskolaigazgató	2003
1026.	Osváth István dr.	1910-1993	egy. adj., tanítóképző ig.	2005
1027.	Oszik Miklósné Berei Adél	1932-1989	tanító	2012
1028.	Ökrös István	1914-1988	kántortanító, ált. isk. ig.	2004
1029.	Ördögh László	1914-1996	középisk. vezetőtanár	2003
1030.	Ötvös László	1911-1995	középisk. és intézeti tanár	2014
1031.	Paál Elek id.	1883-1963	tanító	2009
1032.	Paál Elek ifj.	1914-1991	gimnáziumi tanár, ig.	2009
1033.	Pacsay Jánosné dr., Horváth Mária	1904-1986	tanító	2008
1034.	Pádár Dénesné Józsa Krisztina	1943-2006	tanár, szakfelügyelő, ig.	2007
1035.	Pákozdy László Márton	1910-1993	teológiatanár, bibliafordító	2006
1036.	Pakurár Miklós	1933-2011	tanár, igazgató, tan. felügy.	2011
1037.	Pál György dr.	1933-2011	tanár, tszv. főiskolai tanár	2011
1038.	Pál Miklós dr.	1931-2005	intézetvez. főiskolai tanár	2008
1039.	Pál Sándorné Hajzer Ilona	1950-2009	tanító	2010
1040.	Palásti József	1934-2010	középiskolai tanár	2013
1041.	Páldi János dr.	1923-2001	tanító, tanár, tanfelügy., ig.	2010
1042.	Pálffy István dr.	1929-2001	középiskolai és egyetemi tanár	2013
1043.	Pálffy Istvánné dr., Orbán Katalin M.	1924-2002	középiskolai tanár	2010
1044.	Pálfi Sándor	1938-1998	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
1045.	Palkonyay Imre	1894-1965	tanító	2005
1046.	Páll István	1929-2001	tanító, ált. isk. tanár	2005
1047.	Pallagi Gyula dr.	1867-1903	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
1048.	Pálóczy András	1920-1993	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2014
1049.	Pálóczy Andrásné Kállói Ilona	1925-1984	óvónő, diákotth. nevelőtanár	2014
1050.	Palotás József	1923-1993	középisk. tanár, főisk. docens	2014
1051.	Palotay Ferenc	1934-2005	középiskolai tanár	2008
1052.	Pánczél Géza (Albisi Pánczél)	1918-2001	tanító	2005
1053.	Pankotai Sándor	1922-1993	tanító	2003
1054.	Pántya Péter	1944-2009	tanár, igazgatóhelyettes	2011
1055.	Pápai Ferencné Brunner Cecilia	1925-1992	ált. isk. tanár	2007

1056.	Pápay Sándor	1925-2004	középiskolai tanár	2014
1057.	Papp Antalné dr., Nagy Klára	1930-1996	középiskolai vezetőtanár	2009
1058.	Papp Béla	1912-1993	középisk. tanár	2002
1059.	Papp Bertalanné Jánócsik Ilona	1934-2001	óvodavezető	2004
1060.	Papp Ferenc dr.	1886-1966	lelkész, középisk. tanár, ig.	2013
1061.	Papp Géza	1928-2000	középisk. tanár, igazgató	2002
1062.	Papp Géza dr.	1909-1988	jogász, ált. isk. igh., lelkész	2005
1063.	Papp Gézáné dr., Füzesi Vilma	1914-1987	tanító	2008
1064.	Papp György Sándor (B. Papp)	1929-1994	tanító, ált. isk. tanár	2003
1065.	Papp Gyula	1927-1991	középiskolai tanár	2011
1066.	Papp István dr.	1901-1972	gimn. tanár, tszv. egy. tanár	2003
1067.	Papp János dr. (B. Papp)	1921-2002	tanító, tanár, főisk. tanár	2008
1068.	Papp József	1923-2004	tszv. főisk. tanár, főigh.	2007
1069.	Papp József dr.	1928-2007	néprajzkutató, egyetemi doc.	2012
1070.	Papp Lajosné Csige	1952-2013	tanító	2014
1071.	Papp Mihályné Molnár Berta	1904-1990	tanító	2008
1072.	Papp Zoltánné dr., Félix Anna	1899-1961	középiskolai tanár	2008
1073.	Pásztor Erzsébet Emília dr.	1916-1995	középisk. tanár	2004
1074.	Pataj Mihály (Cs. Pataj)	1921-2008	főiskolai tanár, festőművész	2014
1075.	Pataki Béla	1925-2001	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2003
1076.	Pataki József	1944-2005	tanár, ped. szakos előadó	2010
1077.	Pataki Zsuzsanna	1957-2013	tanító	2014
1078.	Pellens, Karl dr.	1934-2003	történészprofesszor	2007
1079.	Pénzes Lajos	1939-2006	középiskolai tanár, igh.	2006
1080.	Percze János	1926-1993	tanító	2002
1081.	Péter Imréné Kiss Katalin	1945-1989	tanár	2006
1082.	Péter Pál	1929-2005	középisk. tanár, gimn. igh.	2005
1083.	Péter Sándor	1890-?	tanító	2010
1084.	Péter Sándorné Varga Zita	1917-2006	tanító	2010
1085.	Péter Zoltán dr.	1901-1969	tanár, egyetemi magántanár	2012
1086.	Péterffy László	1891-1971	tanár, igazgatóhelyettes	2013
1087.	Petkes Gergely	1946-2007	középiskolai tanár, presbiter	2013
1088.	Pető Gáborné dr., Csurka Ilona	1916-2004	tanító	2007
1089.	Petraskó László	1897-1972	testnevelő tanár	2010
1090.	Petraskó Sándor	1870-1950	kántortanító	2014
1091.	Petrikás Árpád dr.	1928-1999	egyetemi tanár	2002
1092.	Piller Dezső	1910-1999	tanító, tanár	2010
1093.	Pinczés Imre	1900-1945	tanító	2005
1094.	Pinczés Zoltán dr.	1926-2011	középiskolai-, egyetemi tanár	2012
1095.	Pintye Ferenc dr.	1938-2013	tanító, középiskolai tanár	2014
1096.	Pirigyi István dr.	1921-2005	teológ.tanár, egyháztörténész	2011
1097.	Plette Ferncné	1914-2005	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1098.	Plókai Imre	1933-2007	ált. isk. tanár	2007
1099.	Pócs Imre Gáborné Angi Mária	1933-1998	óvónő	2010
1100.	Pogány János	1907-1983	gimnáziumi tanár	2004
1101.	Pohl Ferenc	1883-1961	kertész, szakoktató	2010
1102.	Pókász Endre	1912-1950	művésztanár, gimn. ig.	2008
1103.	Pokker Mihály	1887-1951	kántortanító	2013
1104.	Pomázi Gyula	1910-1980	tanító, tanár, igazgató	2013
1105.	Pomázi Gyuláné Párkányi Margit	1913-2005	tanító	2011
1106.	Poór János dr.	1925-1993	tanár, szakfelügyelő	2002
1107.	Popoff Mihály dr.	1888-1969	egyetemi lektor	2010
1108.	Popovics Vladimir	-2003	tanár, szakfelügyelő	2007
1109.	Porcsalmi Lajos	1919-1995	tanár, koll. ig., szakfelügyelő	2011
1110.	Porcsalmy Gyula	1865-1925	igazgató-tanító	2003
1111.	Porcsalmy Jánosné Tárkányi E.	1917-1994	középisk. tanár, igazgató	2005
1112.	Porcsalmy Soma	1832-1914	tanító	2004
1113.	Porcsalmy Zoltán	1890-1968	középisk. tanár, igazgató	2005
1114.	Pornói Imre	1930-1997	ált. isk. tanár, gimn. ig.	2005

1115.	Porzsolt István	1910-1986	lelkész, főisk. tanár	2008
1116.	Porzsolt Istvánné Molnár Éva	1919-2011	tanító, gyak. isk. szakvezető	2011
1117.	Pósalaky László	1901-1978	tanító, igazgatóhelyettes	2005
1118.	Posta Lajos	1940-2004	általános isk. tanár, igazgató	2014
1119.	Posta Lajosné Tárbály Katalin	1944-2004	általános iskolai tanár	2014
1120.	Postás Sándorné dr., Horváth Piroska	1938-2012	óvónő, óvodai szakfelügyelő	2013
1121.	Pősze Imre	1898-1976	tanító	2008
1122.	Pősze Lajos dr.	1919-1982	gimnáziumi igazgató	2003
1123.	Pősze Lajosné dr., Fésűs Katalin	1919-1983	nyelvtanár, lektorátus vezető	2011
1124.	Preznánszky György Aurél	1940-2010	zeneiskolai tanár	2013
1125.	Preznánszky Györgyné Bikki Gabriella	1935-1978	zenetanár, zeneiskolai igazgató	2014
1126.	Preznánszkyné Szilágyi Erzsébet	1943-2011	általános iskolai tanár	2013
1127.	Privler Pál	1900-1974	néptanító	2014
1128.	Privler Pálné Szrnka Etelka	1900-1991	tanító, polgári iskolai tanár	2014
1129.	Purzsás János	1895-	tanító	2007
1130.	Purzsás Jánosné Vladimir Anna		tanító	2007
1131.	Puskás Álmos	1911-1981	katonatiszt, ált. isk. tanár, igh.	2013
1132.	Puskás Lajos	1913-1997	tanító, tanár, gyak. isk. ig.	2007
1133.	Rábold Gábor	1911-1998	gimnáziumi tanár	2006
1134.	Rácz István	1904-1966	középisk. tanár, festő	2007
1135.	Rácz István dr.	1929-2002	történész, egyetemi tanár	2014
1136.	Rácz Jenő	1883-1942	középisk. tanár	2004
1137.	Rácz Zsigmond	1922-1988	tanár, könyvtáros	2008
1138.	Ráczi Győző	1935-2008	mérnök, főiskolai óraadó tanár	2012
1139.	Radácsi Józsefné Németi Mária	1949-1996	tanító	2005
1140.	Radich Jolán dr.	1903-1989	középiskolai tanár	2014
1141.	Radó Ferenc	1921-1990	matematika professzor	2009
1142.	Radócz Jánosné Kunkli Margit	1945-1994	általános iskolai tanár	2005
1143.	Radóczi Istvánné Árva Erzsébet	1956-2009	tanító, tanár	2011
1144.	Raffay Lajos	1889-1978	igazgató-tanító	2004
1145.	Rákóczy István	1930-1993	tanár	2012
1146.	Rangoni Károlyné Inczédy Margit	1915-2004	tanító, szakvezető tanító	2008
1147.	Rapcsák András dr.	1914-1993	egyetemi tanár, akadémikus	2002
1148.	Reiman István dr.	1927-2012	tanár, egyetemi docens	2012
1149.	Reményi Béla	1927-2005	középisk. tanár	2007
1150.	Remete Sándorné	1945-2005	ált. isk. tanár	2007
1151.	Résch Pál	1887-1976	néptanító, iskolaigazgató	2008
1152.	Rétháti Miklósné dr., Kubányi G.	1915-1978	középiskolai tanár	2010
1153.	Rettegi Istvánné Kovács Anna	1901-1980	középisk. tanár	2002
1154.	Révész Jánosné	1917-1999	gyak. isk. szakvezető tanító	2011
1155.	Révész Miklósné Ferenczi Mária	1943-2012	egészségügyi szakoktató	2012
1156.	Riedt Lászlóné Fogarassy Gabriella	1904-1988	tanító	2014
1157.	Román Gyula	1926-2002	középiskolai tanár	2006
1158.	Román Ilona	1915-2006	középisk. tanár, szakfelügy.	2011
1159.	Romhányi Gyuláné dr., Arany Irma	1906-1998	tanító, tanár, főiskolai tanár	2011
1160.	Rózsa Imre	1925-1990	középiskolai tanár, igazgató	2013
1161.	Rozsonits Géza	1939-1996	tanító, tanár, helytörténész	2013
1162.	Rubóczky András	1928-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2010
1163.	Rubovszky Kálmán dr.	1942-2011	egyetemi doc., tanszékvezető	2012
1164.	Rugonfalvi Kiss István dr.	1881-1957	történész, egyetemi tanár	2011
1165.	Salánki Ferenc	1897-1979	tanító, tanár, ipariskolai tanár	2011
1166.	Salánki János	1902-1989	kántortanító, tanár	2008
1167.	Salánki József dr.	1885-1975	gimnáziumi tanár	2004
1168.	Sallai Ernő	1931-2002	tanár, főiskolai docens	2011
1169.	Sallai Sándor	1926-1992	tanító, tanár, ig., könyvtáros	2009
1170.	Sándor Ferenc	1913-1967	tanító, ált. isk. tanár	2002
1171.	Sándor Gábor	1927-2010	tanító, tanár, igazgató	2011
1172.	Sándor Jenő	1913-2005	tanár, gimnáziumigazgató	2012
1173.	Sándor József	1875-1942	kántortanító, igazgató	2008

1174.	Sándor László	1922-1998	tanító, ált. isk. tanár	2003
1175.	Sándor Mihályné dr., Nagy Gabriella	1913-2003	tanító	2006
1176.	Sánta János	1917-2007	tanító, tanár, igazgató	2011
1177.	Sárdi Béla	1920-1993	tanítóképző int. tanár, tszvez.	2011
1178.	Sárdi Béláné Balogh Borbála Ilona	1919-2000	tan.kép. int. tanár, főik. doc.	2011
1179.	Sárdi János	1906-1982	középiskolai tanár, igazgató	2011
1180.	Sári Gusztáv	1928-1990	tanár, szakfelügyelő	2002
1181.	Sarkadi Károlyné Balogh Erzsébet	1928-2003	tanító	2005
1182.	Sarkadi Nagy János dr.	1888-1956	középisk. tanár, igazgató	2002
1183.	Sárosi Lajos	1921-1994	tanító, iskolaigazgató	2013
1184.	Sass Attila dr.	1940-1996	tanár, egyetemi adjunktus	2011
1185.	Schneider Mária Margit	1917-2012	középiskolai tanár	2012
1186.	Schudich Ilona	1915-1981	tanító, szakkörvezető	2010
1187.	Sebők Emánuel	1891-1944	középisk. tanár	2005
1188.	Sebők György	1941-1995	középisk. tanár	2002
1189.	Séllyei Ernőné dr., Vincze Erzsébet	1916-2002	tanító	2007
1190.	Sepsy Károly	1895-1964	kántortanító, ált. isk. tanár, ig.	2014
1191.	Seregi Kálmán	1912-1989	tanár, szakfelügyelő	2012
1192.	Seress István	1922-1992	tanító, tanár, igazgató	2004
1193.	Siketh Zoltán	1931-1988	középisk. tanár	2004
1194.	Sille Zoltán	1942-1998	ált. isk. tanár, igh.	2008
1195.	Silye Mihály	1924-1998	kántortanító, tanár, egy. okt.	2009
1196.	Silye Mihályné Szepesi Magdolna	1928-1985	tanító	2003
1197.	Simay Attiláné dr., Barna Erzsébet	1928-2002	középisk. tanár	2004
1198.	Simkovics Gyuláné Garai Lenke	1931-2009	tanár	2012
1199.	Simon Imre	1939-2006	tanító	2012
1200.	Sinka Gyula	1945-2007	villamosmérnök, mérnöktanár	2014
1201.	Sípos Ida	1903-1987	tanító	2002
1202.	Sipos László	1948-1999	tanár, iskolaigazagtó	2013
1203.	Sipos Zsuzsa	1927-2003	tanár, kollégiumi ig.	2005
1204.	Siposné Szendery Ágnes dr.	1935-2005	zongoraművész, tanár	2008
1205.	Sólymos József	1923-2004	tanító, középisk. tanár	2005
1206.	Sólyom Emma	1965-1994	általános iskolai tanító	2008
1207.	Sólyom Imre	1940-2009	tanító, gyógyped. tanár, igh.	2011
1208.	Sólyom János	1937-2007	középisk. tanár, igazgató	2008
1209.	Sólyom József	1908-1990	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
1210.	Somlyai Miklós	1920-1977	általános iskolai tanár, ig.	2006
1211.	Somogyi Árpád	1928-	tanár, szakfelügyelő	2006
1212.	Somogyi László	1935-1987	általános iskolai tanár	2006
1213.	Somorjai László	1900-1991	testnevelő tanár, tornaedző	2003
1214.	Somos Lajos dr.	1904-1988	egyetemi tanár	2005
1215.	Sonkoly Tibor	1921-2007	tanító	2008
1216.	Soó Rezső dr.	1903-1980	egyetemi prof., akadémikus	2006
1217.	Soós Miklós	1898-1970	néptanító	2005
1218.	Sós Zoltán	1926-2009	tanító, tanár, igazgató	2011
1219.	Sőreghy Márton	1843-1915	teológus, néptanító	2011
1220.	Stefán Miklós	1930-2010	középiskolai tanár	2011
1221.	Stettner Miklósné Koltay Eleonóra	1929-2007	gyógypedagógiai tanár	2009
1222.	Straky Tibor	1926-2011	zongoraművész-tanár, igazg.	2012
1223.	Straub János dr.	1893-1956	tszv. egyetemi tanár	2003
1224.	Sulyok Ivánné Molnár Klára Csitárka	1944-2012	gyógyped. tanár, igazgatóh.	2013
1225.	Surányi János dr.	1918-2006	egyetemi tanár, matematikus	2008
1226.	Süle Sándor	1908-1996	tanító, igazgató, helytörténész	2013
1227.	Sümegi Lászlóné Sal Margit	1940-1997	tanár, szaktanácsadó	2003
1228.	Sütő Béla Györgyné Veres Judit	1948-2008	tanító, népdalkör-vezető	2008
1229.	Sütő Dezsőné Ambrus Mária	1934-2004	tanító	2005
1230.	Sütő János	1921-2007	tanító, tanár, igazgató	2008
1231.	Sütő Sándor	1925-1991	középisk. tanár, igazgató	2003
1232.	Szabados Mátyás dr.	1944-2001	főiskolai docens, főigazgh.	2003

1233.	Szabados Sándor	1935-2007	tanító	2011
1234.	Szabó Albert	1929-2010	tanár, igh., tan. felügyelő	2011
1235.	Szabó Antalné Kósa Mária	1947-2011	egészségügyi szakoktató	2012
1236.	Szabó Árpád dr.	1913-2001	matematika történész, prof.	2011
1237.	Szabó Emil	1898-1969	zeneszerző, főiskolai tanár	2011
1238.	Szabó Ferenc	1911-1986	ig., gyors- és gépírástanár	2004
1239.	Szabó Ferenc	1939-1997	testnevelő tanár	2011
1240.	Szabó Ferike Teréz	1909-1980	középiskolai tanár	2014
1241.	Szabó Gábor	1949-1998	általános, középiskolai tanár	2011
1242.	Szabó Gáspár	1935-1992	általános iskolai tanár	2008
1243.	Szabó Imre	1921-1998	ált. isk. tanár	2003
1244.	Szabó Imréné Dobos Etelka	1929-1990	általános iskolai tanár, ig.	2006
1245.	Szabó István	1913-1993	ref. gimn. tanár, igh.	2005
1246.	Szabó István dr.	1898-1969	történész, egyetemi tanár	2010
1247.	Szabó Jánosné Hudivók Ilona	1921-2001	tanító	2011
1248.	Szabó Jenő	1917-1999	tanító, igazgató	2013
1249.	Szabó Jenőné Hámpek Anna Emília	1921-1991	tanár	2013
1250.	Szabó József	1900-1990	középiskolai testnevelő tanár	2013
1251.	Szabó József	1934-2002	tanító, testnevelő tanár	2013
1252.	Szabó Károly	1900-1985	ált. isk. tanár	2002
1253.	Szabó Lajos (D. Szabó Lajos)	1936-1999	tanító, ált. isk. tanár	2002
1254.	Szabó László	1943-1993	grafikus, tanár, főisk. docens	2013
1255.	Szabó László	1961-2013	általános iskolai tanár	2014
1256.	Szabó László dr.	1939-2012	néprajzkutató, egyetemi tanár	2013
1257.	Szabó Lászlóné Nagymáthé Margit	1932-2012	középiskolai tanár	2013
1258.	Szabó Miklós	1942-2012	tanár, igazgatóh., fotóművész	2012
1259.	Szabó Miklósné Nagy Júlia	1940-1995	általános iskolai tanár	2011
1260.	Szabó Sándor	1919-2001	mg. mérnök-tanár, igazgató	2011
1261.	Szabó Tiborné Meszlényi Ágota	1929-2000	tanító, tanár	2012
1262.	Szabó Vince dr.	1925-2002	egyetemi tanár	2004
1263.	Szabó Zoltán	1908-1988	ref. lelkész, ált. isk. tanár	2003
1264.	Szabó Zoltán	1932-2013	középisk. tanár, kollégiumig.	2014
1265.	Szabó Zoltánné Pálóczi Mária	1936-2004	középiskolai tanár, igh.	2006
1266.	Szabolcsi Ferenc	1950-2009	tanár, igazgatóhelyettes	2010
1267.	Szakács Antal	1900-1980	tanító, tanár, népnevelő	2009
1268.	Szakács Ferenc	1921-1995	kántortanító, középisk. tanár	2008
1269.	Szakács Gyögy dr.	1909-1971	tanító, tanár, intézeti tanár	2013
1270.	Szakály István	1917-1985	tanító, ált. isk. igazgató	2002
1271.	Szalacsi Rácz Imre dr.	1900-1956	tanár, író, újságíró	2003
1272.	Szalay Ádám	1910-1974	tanító, általános iskolai tanár	2010
1273.	Szalay György	1931-2004	ált. isk. tanár, igh.	2005
1274.	Szalay Sándor	1883-1944	középisk. tanár	2008
1275.	Szalay Sándor dr.	1909-1987	akadémikus, egyetemi tanár	2011
1276.	Szalay Sándorné dr. Csongor Éva	1922-2007	tanár, kandidátus	2014
1277.	Szalontai Barnabás dr.	1919-1984	általános és középisk. tanár, múzeumig.	2014
1278.	Szalontai Barnabásné dr., Lelik I.	1921-1986	tanító, tanár	2011
1279.	Szalontai László	1932-1984	középiskolai tanár	2009
1280.	Szamosújvári Sándor	1921-2002	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
1281.	Szaniszló Ferenc	1937-2012	ált. isk. tanár, igh., igazgató, főtanácsos	2014
1282.	Szanyi Gyula dr.	1926-2005	gimnáziumi vezetőtanár	2005
1283.	Szarka István	1930-2008	tanár, igazgató	2010
1284.	Szarvas Pál dr.	1910-1986	egyetemi tanár	2003
1285.	Szász Gusztáv	1903-1964	tanító, tanár, igazgató	2007
1286.	Szász Gusztávné Duchnovszky M.	1908-2004	polg. isk. tanár	2007
1287.	Szathmári Antal	1919-2004	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2005
1288.	Szathmáry László	1919-1986	tanító, szaktanító	2008
1289.	Szathmáry Lászlóné Farkas Mária	1918-2001	tanító	2008
1290.	Szatmári Károly	1932-1992	középisk. tanár	2002
1291.	Szatmári Károlyné Papp Katalin	1935-1999	középisk. tanár	2002

1292.	Szatmári Sándorné Szele Irén	1940-2003	tanító	2005
1293.	Száz Kázmér	1917-1982	gimnáziumi igazgató	2010
1294.	Szécsi Miklós	1865-1943	tanár, igazgató	2004
1295.	Szécsi Pál dr.	1936-2005	tanár, igazgató, főisk. docens	2011
1296.	Szécsi Pálné dr., Orosz Julianna	1945-2011	ált. iskolai tanár, igazgatóh.	2011
1297.	Szécsy György Károly	1897-1959	kántortanító, igazgató-tanító	2005
1298.	Szegedi Ervin dr.	1956-2006	középisk. vezetőtanár, igh.	2007
1299.	Szegedi László	1925-1995	középiskolai tanár	2013
1300.	Szegedi Lászlóné Horgos Irén Anna	1923-1994	középiskolai tanár	2013
1301.	Szegedi Sándor dr.	1940-2004	középisk. tanár, egy. adj.	2005
1302.	Szeifertné Szabó Erzsébet	1954-2009	óvódapedagógus	2011
1303.	Székely Károlyné Boldogh Margit	1918-1995	szaktanító	2004
1304.	Székely Miklósné Szentpétery Katalin	1915-2001	tanító	2011
1305.	Székelyhidi Ágostonné Bojti Róza	1934-2006	gimnáziumi tanár	2006
1306.	Szekér László	1950-2011	tanár, szakedző, főisk. doc.	2011
1307.	Szekerczés Pál dr.	1933-1994	tanító, tanár, főisk. tanár	2002
1308.	Szekeres Andrásné Sarkadi Ilona	1911-1990	tanító	2008
1309.	Szekeres Antal dr.	1933-2012	tanár, közigazg. szakember	2013
1310.	Szekeres Sándor	1922-2004	ált. isk. tanár, szakfelügyelő	2006
1311.	Szele Tibor dr.	1918-1955	tszv. egyetemi tanár	2002
1312.	Szelényi Ödön dr.	1877-1931	egy. magántanár, történész	2005
1313.	Széles Józsefné Márton Ilona	1931-1982	tanító	2002
1314.	Szemán István	1939-2012	agrármérnök, tanár, igazgató	2013
1315.	Szénássy Barna dr.	1913-1995	egyetemi tanár	2002
1316.	Szende Aladár dr.	1914-2003	főiskolai tanár	2007
1317.	Szendrei György	1942-2010	középisk. tanár, igh., igazgató	2013
1318.	Szentgyörgyi András	1920-1971	piarista tanár	2004
1319.	Szentirmai Józsefné dr.-né, Márton I.	1928-2009	tanító, tanár, napközis nevelő	2012
1320.	Szentjóby Szabó Kálmán	1860-1950	kántortanító, iskolafelügyelő	2005
1321.	Szép Tibor	1928-2006	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
1322.	Szepsy József	1915-1981	középiskolai tanár	2008
1323.	Szerdi Gáborné Varga Klára Terézia	1932-2005	tanító	2009
1324.	Szerdi János dr.	1943-2008	középiskolai tanár	2009
1325.	Szigethy Gyula	1904-1986	gimnáziumi tanár, karnagy	2003
1326.	Szikszainé Vágó Irén	1945-1992	általános iskolai tanár	2005
1327.	Szilágyi Bálint	1939-1992	tanító	2012
1328.	Szilágyi Béla dr.	1913-1975	középisk. és intézeti tanár, ig.	2014
1329.	Szilágyi Béláné dr., Puska Piroska	1912-1988	középisk. és intézeti tanár, ig.	2014
1330.	Szilágyi Józsefné Gruber Julianna	1934-2010	ált. isk. tanár, iskolaigazgató	2010
1331.	Szilágyi László	1907-1986	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2004
1332.	Szilágyi László	1913-2000	lelkész, vallástanár	2010
1333.	Szilágyi Miklós	1934-2003	tanár, szakfelügyelő	2004
1334.	Szilágyi Péter	1942-1987	általános iskolai tanár	2004
1335.	Szilágyi Péter	1954-2013	trombitatanár, karmester, ig.	2014
1336.	Szincsák Imréné Vincze Róza	1946-1996	tanító, ált. isk. tanár	2007
1337.	Szloszjár Emília	1946-2006	középiskolai tanár	2014
1338.	Szoboszlay György	1909-1992	tanító, ált. isk. és int. tanár, ig.	2014
1339.	Szokolai György	1909-1993	tanító, tanár, kollégiumi ig.	2011
1340.	Szolga Margit	1919-1998	tanító, általános iskolai tanár	2011
1341.	Szőcs Mihály	1894-1991	középiskolai tanár	2008
1342.	Szögi Lajos	1962-2006	ált. isk. tanár	2009
1343.	Szőke Domonkos dr.	1946-2009	egyetemi docens, tszvez.	2011
1344.	Szőke György	1939-2008	tanító	2009
1345.	Szőke Györgyné Nagy Karolina	1934-2009	ált. isk. tanár	2009
1346.	Szőkefalvi-Nagy Zoltán	1916-1980	főiskolai tanár	2010
1347.	Szőllősi Imre	1949-2000	ált. isk. tanár, igazgató	2002
1348.	Szőőr Antal	1866-1929	rektortanító	2008
1349.	Szöőr Gyula	1906-1969	kántortanító	2008
1350.	Szöőr Gyula dr.	1940-2007	középisk. tanár, tszvez. prof.	2009

1351.	Sztermen József	1908-1974	kántortanító, tanár	2012
1352.	Szuromi Józsefné Fekete Erzsébet	1933-2011	óvónő, gyakorló óvodai óvónő	2013
1353.	Szűcs Ernő dr.	1926-2011	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1354.	Szűcs Gyula	1928-1995	mérnök, mérnöktanár, ig.	2013
1355.	Szűcs István	1933-1994	középisk. tanár, mb. igazgató	2004
1356.	Szűcs István	1931-2006	mérnök, mérnöktanár, szakf.	2012
1357.	Szűcs József	1908-1985	igazgató-tanító	2006
1358.	Szűcs Józsefné Papp Magdolna	1943-2007	ált. és középisk. tanár, költő	2008
1359.	Tácsi László	1935-2005	tanár, ig., szakfelügyelő	2008
1360.	Takács Gyula	1899-1976	tanító, polg. és ált. iskolai ig.	2003
1361.	Takács István	1912-2004	középiskolai tanár, igh.	2010
1362.	Takács János	1903-1960	tanító, iparisklolai igazgató	2010
1363.	Tallódi Sándor	1930-2009	ált. isk. tanár, igazgató	2010
1364.	Tallódi Sándorné Rácz Ilona	1937-2004	tanító	2006
1365.	Tamás Béla	1948-1995	tanár, kézilabdaedző	2011
1366.	Tánczos István	1921-1982	tanító, tanár, igazgató	2007
1367.	Tanító Béla	1942-2008	hegedűtanár	2008
1368.	Tanka János	1908-1922	tanító, költő	2006
1369.	Tankó Béla dr.	1876-1946	egyetemi professzor	2005
1370.	Tankó Béla dr.	1905-1974	egyetemi tanár	2003
1371.	Tar Imre	1888-1970	tanító	2002
1372.	Tar János	1929-2002	tanító, ált. isk. tanár	2003
1373.	Tar János	1928-2012	középisk. tanár, koll. igazgató.	2014
1374.	Tar Zoltán	1913-1992	rajztanár, festőművész	2003
1375.	Tarcai Zoltán	1930-2009	tanár, tszvez. főiskolai tanár	2011
1376.	Tarcsi István	1919-2001	tanár, diákotthon-igazgató	2009
1377.	Tarcsi Istvánné Tóth Margit	1928-1993	tanító, tanár, nevelőotth. igh.	2010
1378.	Tarján Sándor	1933-2007	tanító, műv. ház igazgató	2010
1379.	Tarr Ferenc	1903-1988	tanító, tanár, igazgató	2011
1380.	Tasi Gábor	1932-1997	ált. isk. tanár, igazgató	2007
1381.	Tasi Miklós	1930-2000	ált. és középisk. tanár, igh.	2004
1382.	Tatár Antal	1902-1994	tanító	2004
1383.	Tatár Zsolt	1941-2009	középisk. tanár, tagozatvez.	2011
1384.	Telkes (Tvergyák) Sándor	1874-1951	középisk. tanár, igazgató	2004
1385.	Ternyey András	1925-1993	ált. isk. tanár, igazgató	2002
1386.	Thun Lászlóné Szaplonczay Erzsébet	1926-2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
1387.	Thuróczy Margit dr.	1916-1969	középiskolai tanár	2008
1388.	Thurzó Sándor	1908-1945	kántortanító	2011
1389.	Tikász Sándor	1922-2007	szakoktató	2010
1390.	Tilki Jánosné Magó Katalin	1945-2011	egészségügyi szakoktató	2012
1391.	Tímár Istvánné Énekes Lenke	1931-1991	tanár, népművelő	2013
1392.	Timár Pálné Szabó Gabriella	1931-2013	ref. lelkipásztor, hitoktató	2014
1393.	Tímári Márton	1900-1970	középiskolai tanár	2008
1394.	Tiszavölgyi Miklósné Papp Ilona	1923-2009	tanító	2009
1395.	Titkó István	1946-2011	középisk. tanár, vez. tanár, ig.	2011
1396.	Tivadar Andor	1925-2001	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
1397.	Tokai Gyula	1921-1995	tanító, tanár, szakfelügyelő	2002
1398.	Tomka Jánosné N. Tóth Vilma	1934-2005	ált. isk. tanár, iskolaigazgató	2006
1399.	Torday Zsigmond	1904-1993	néptanító	2004
1400.	Tornyi Gyula	1934-1986	tanító, tanár, igazgató	2011
1401.	Tóth Andor	1908-1998	kántortanító	2004
1402.	Tóth Andorné Tanács Vilma	1915-1998	tanító	2004
1403.	Tóth Antal dr.	1896-1968	tanító, intézeti tanár	2014
1404.	Tóth Béla	1908-1996	középisk. tanár	2005
1405.	Tóth Géza	1939-2012	tanító, tanár	2012
1406.	Tóth Gézáné Fekete Irma	1939-2009	általános iskolai tanár	2011
1407.	Tóth Gyula	1929-1992	tanító, igazgató	2014
1408.	Tóth Gyula dr.	1931-1990	okl. vegyész, egyetemi doc.	2003
1409.	Tóth István	1932-2002	középisk. tanár	2005

1410.	Tóth István Gusztáv	1946-2000	ált. isk. tanár	2002
1411.	Tóth János	1919-2000	tanár, igazgató	2006
1412.	Tóth János Lászlóné Cseke Ilona	1932-2011	óvónő	2012
1413.	Tóth József	1823-1908	debreceni reáliskola első ig.	2006
1414.	Tóth József	1938-2003	tanító, tanár	2012
1415.	Tóth Kálmán dr.	1906-1997	tanár, református lelkész	2005
1416.	Tóth Károly	1911-1984	ált., középisk. és intézeti tanár	2014
1417.	Tóth Lajos	1943-1970	tanító	2010
1418.	Tóth Lajos	1935-1996	tanító, tanár, igazgató	2012
1419.	Tóth Lajos dr.	1923-1989	tanár, intézeti ig., főiskolai tanár	2013
1420.	Tóth Lajos dr.	1902-1990	tszv. egyetemi tanár	2003
1421.	Tóth Lajos dr.	1899-1983	középisk. tanár, igazgató	2004
1422.	Tóth Lajosné dr., Keresztessy Mária dr.	1910-1981	középisk. tanár	2003
1423.	Tóth László	1907-1974	festőművész, rajztanár	2004
1424.	Tóth László	1895-1984	evangélikus kántortanító	2014
1425.	Tóth László (D. Tóth László)	1926-2000	GYIVI igazgató, főisk. tanár	2002
1426.	Tóth Lászlóné Molnár Teréz Ida	1925-2007	tanító, tanár, főiskolai tanár	2011
1427.	Tóth Pál	1931-1997	középiskolai tanár	2007
1428.	Tóth Pál	1831-1911	tanító	2014
1429.	Tóth Pál	1843-1903	házitanító, középisk. tanár, ig.	2014
1430.	Tóth Sándor	1925-2006	iskolaigazgató	2006
1431.	Tóth Sándor	1954-2012	mérnök, mérnöktanár, igh.	2012
1432.	Tóth Sándor	1931-2013	középiskolai tanár	2014
1433.	Tóth Szilveszter Győző	1913-1976	középiskolai tanár	2011
1434.	Tóth Zoltán	1899-1964	építészmérnök, mérnök-tanár	2004
1435.	Tőkés György	1905-1973	középiskolai tanár, igazgató	2003
1436.	Török Béla	1940-1998	középiskolai tanár	2011
1437.	Török István	1914-1997	tanító, ált. isk. tanár, igazgató	2011
1438.	Török Jenő dr.	1908-1983	pap, középiskolai tanár	2004
1439.	Török József dr.	1813-1894	orvos, tanár, az MTA tagja	2011
1440.	Török Károly	1935-2008	tanító, tanár, igh., igazgató	2013
1441.	Török Tibor	1896-1972	tanár, tanítóképző int. ig.	2005
1442.	Török Zoltán	1925-2005	tanító, ált. isk. tanár, karnagy	2005
1443.	Török Zoltánné Oborzil Lívia Judit	1934-2012	tanító	2013
1444.	Törzsök Márton	1912-1960	tanító, kántortanító, igazgató	2010
1445.	Trembeczki Miklós	1926-2011	tanító, tanár, igazgató	2012
1446.	Trón Lászlóné dr., Juhász Julianna	1911-1993	középisk. tanár, vezetőtanár	2011
1447.	Trungel Lászlóné Vincze Ilona	1936-2004	tanító, igazgató	2007
1448.	Turcsányi Béla Pál	1901-1993	építészmérnök, tanár, igazgató	2004
1449.	Túri Bernát	1903-1982	tanító, ált. isk. tanár	2002
1450.	Turi Sándor	1891-1959	tanító, néprajzgyűjtő	2009
1451.	Turóczi Mária	1907-1994	tanár, festőművész	2013
1452.	Turtsányi Ambrus dr.	1890-1971	teológiai tanár	2014
1453.	Tusa József	1929-2002	tanító, ig., polgármester	2009
1454.	Udud István	1937-2012	tanár, szakfelügyelő, költő	2012
1455.	Ugrai József	1932-1986	mérnök, főiskolai docens	2012
1456.	Új Imréné Tóth Róza	1938-2013	tanító, tanár, szaktanácsadó	2013
1457.	Ujhelyi Istvánné Varga Klára	1921-1996	középiskolai igazgató	2006
1458.	Ujlaki Gyula	1938-1997	ált. isk. tanár, igazgató	2004
1459.	Ujlaki Imréné D. Szabó Edit	1941-1996	óvónő	2014
1460.	Ujlaky Zoltánné Bényei Margit	1939-1994	tanító	2004
1461.	Ujvárosi Imre	1912-2003	középisk. tanár, igazgató	2004
1462.	Ujvárosi Kálmán	1877-1956	ref. kántortanító	2005
1463.	Ujvárosi Vilmos	1918-2011	kántortanító, tanár, karnagy	2013
1464.	Urbán János dr.	1939-2012	matematikatanár	2013
1465.	Uzonyi Antalné Nagy Eszter	1941-1990	tanító, óvodavezető-helyettes	2005
1466.	Uzonyi Pál	1923-1986	tanító, ált. isk. tanár	2003
1467.	Üveges Mária Éva dr.	1942-2007	tanár, képzőművész	2008
1468.	Üveges Petronella Emma	1906-2001	középiskolai tanár	2009

1469.	Vadász István	1937-2003	tanító, tanár, színjátszó rend.	2011
1470.	Vági Gyula	1923-2005	általános iskolai tanár, ig.	2008
1471.	Vági Lajos	1893-1980	tanító	2009
1472.	Vágó László dr.	1932-2008	tanár, villamosmérnök	2009
1473.	Vágó Lászlóné dr., Kun Júlia	1936-2003	tanár, főiskolai docens	2007
1474.	Valkovics Zoltán	1926-2003	tanár, festőművész	2004
1475.	Vályi-Nagy Józsefné dr., Kövér Klára	1938-2006	középiskolai vezető tanár	2006
1476.	Váradi Bálint	1935-1982	szaktanító, nevelőotth. igh.	2007
1477.	Váradi László	1939-2003	tanító, ált. iskolai tanár, ig.	2011
1478.	Váradi Zoltánné llyés Magdolna	1936-1981	tanító, munkaközösség-vezető	2012
1479.	Varga Antal	1908-1993	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
1480.	Varga Antal dr. (Idős Varga Antal)	1885-1944	igazgató-tanító	2002
1481.	Varga Gusztáv	1921-2008	általános iskolai igazgató	2010
1482.	Varga Gyula	1924-2004	tanár, egy. doc., néprajzkutató	2013
1483.	Varga Imre (S. Varga Imre)	1927-1979	tanító, középisk. tanár	2002
1484.	Varga József	1917-1991	középisk. tanár, ig., egy. lektor	2014
1485.	Varga József dr.	1935-1982	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1486.	Varga Károly dr.	1929-1999	tanító, tanár, c. főisk. docens	2013
1487.	Varga Lajos	1932-2012	tanár, szakfelügyelő	2013
1488.	Varga Lajos	1887-1967	igazgató-tanító	2003
1489.	Varga Lajosné Kunkli Irén	1938-2007	tanár, festőművész	2007
1490.	Varga László dr.	1907-1968	tanár, klasszika-filológus	2003
1491.	Varga Lászlóné Lázár Gizella	1912-1988	tanító	2007
1492.	Varga Lászlóné Pinczés Irén	1931-2013	általános iskolai tanár	2014
1493.	Varga Mihály	1938-1991	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
1494.	Varga Miklós	1927-1980	középisk. tanár	2005
1495.	Varga Ottó dr.	1909-1969	tszv. egy. tanár, akadémikus	2002
1496.	Varga Pál (Cs. Varga)	1922-1987	tanító	2008
1497.	Varga Pálné (Cs. Varga)Varga Etelka	1925-1982	tanító	2008
1498.	Varga Tamás dr.	1919-1987	tanár, matematikus	2011
1499.	Varga Zoltán dr.	1907-1982	történész, egyetemi tanár	2014
1500.	Varga Zsigmond dr.	1886-1956	egyetemi tanár, könyvtár ig.	2003
1501.	Vári Andor	1917-1991	középiskolai tanár	2008
1502.	Vas Albin	1931-1993	középisk. tanár	2005
1503.	Vass János	1919-1967	tanító, tanár, karnagy	2012
1504.	Vass Péter	1911-1982	középisk. tanár	2004
1505.	Vecsey Tibor dr.	1913-1977	tszv. egyetemi docens	2003
1506.	Vedrődi (Schwarczer) Viktor dr.	1839-1909	tanár, vegyész, gyógyszerész	2002
1507.	Végh Károly	1883-1962	tanító, tanügyi előadó	2012
1508.	Végh Lujza	1926-2006	tanító	2012
1509.	Veisz János	1944-2012	kertészmérnök, tanár	2013
1510.	Vekerdi Béla dr.	1882-1970	egyetemi magántanár	2005
1511.	Vekerdi Béláné dr., Király Ilona	1889-1977	óvónő, tanító, polg. isk. tanár	2014
1512.	Vekerdi László dr.	1924-2009	orvos-író, egyetemi oktató	2012
1513.	Vékony Sándor	1901-1971	tanító, tanár, igazgató	2004
1514.	Veres Istvánné Veresegyházy Klára	1946-2008	általános iskolai tanár, tanító	2014
1515.	Vermes László	1919-1996	testnevelő tanár	2011
1516.	Vértesi Géza	1911-1979	tanár, szakfelügyelő	2009
1517.	Vészi János	1927-2003	tanár, újságíró, műv. kutató	2011
1518.	Veszter Vilmos	1941-2010	agrármérnök, főisk. adjunktus	2013
1519.	Vida György	1876-1941	kántortanító, igazgató	2009
1520.	Vígh Jánosné	1913-2000	polgári iskolai tanár	2004
1521.	Vikár István	1911-1997	középisk. vezetőtanár	2003
1522.	Vikár Sándor	1905-1985	zeneiskolai igazgató, lelkész	2007
1523.	Vikol Erzsébet	1944-2010	magyartanár	2010
1524.	Vikol Kálmán	1911-1968	középiskolai tanár	2008
1525.	Vikol Kálmánné Poller Erzsébet	1913-2006	tanító, népfőiskola vezető	2009
1526.	Villányi Géza	1935-2009	tanító, tanár, szakfelügyelő, ig.	2013
1527.	Villás Miklós	1939-1981	általános iskolai tanár	2004

1528.	Vincze Ferenc dr.	1914-1993	mg. techn. ig., főisk. tanár	2013
1529.	Vincze Lászlóné dr., Kiss Edit	1927-1990	középisk. tanár	2007
1530.	Virágh László	1902-1985	néptanító	2003
1531.	Viski Szabó Imre	1897-1979	tanító, igazgató	2004
1532.	Vitos Lajos	1909-1982	kántortanító	2009
1533.	Voksán József dr.	1926-2004	tanár, szaksz. főtitkár	2005
1534.	Waczulik Margit dr.	1913-2005	középisk. tanár, történész	2007
1535.	Weintrager Adolf	1927-1987	szakfelügyelő, főisk. tanár	2006
1536.	Werner Gyula	1861-1940	polgári iskolai tanító, igazgató	2014
1537.	Zabó Zoltán dr.	1940-2007	középisk. tanár, egy. docens	2007
1538.	Zágonyi Lászlóné Jakab Erzsébet	1919-1987	tanító, szakfelügyelő	2002
1539.	Zsákai András	1904-1993	középisk. tanár, igh.	2008
1540.	Zsáky István	1930-2001	festőművész, főisk. tanár	2013
1541.	Zsasskovszky Endre	1824-1882	orgonista, zeneszerző	2012
1542.	Zsasskovszky Ferenc	1819-1887	karnagy és zenetanár	2010
1543.	Zsigó Károly	1900-1978	tanító, középisk. tanár, ig.	2003
1544.	Zsigó Menyhértné Bary Judit	1910-1992	tanítóképző intézeti tanár	2006
1545.	Zsilka László	1903-1982	tanító	2010
1546.	Zsoldos István	1913-2003	lelkész, tanár, helytört. kutató	2011
1547.	Zsolnai József dr.	1935-2011	tanító, főisk., egyetemi tanár	2011
1548.	Zsögön Zoltán	1880-1951	tanár, író és költő	2008
1549.	Zsuffa Zoltán	1921-1990	középiskolai tanár	2009
1550.	Zsurkai György	1926-2006	kántortanító, ált. isk. tanító	2009

Útmutató
arcképvázlat-íróknak

A *Pedagógusok arcképcsarnoka* című sorozatunkat – szándékaink és lehetőségeink szerint – a következő években is folytatjuk, azzal a változtatással, hogy egy-egy kötetbe 100 körüli arcképvázlatot helyezünk el. A 2014-es kötet bemutatója után folyamatosan várjuk a következő kötetekben megjelentethető írásokat.

Az eddigi gyakorlatnak megfelelően – figyelembe véve sorozatunk címét – minden, az élők sorából már eltávozott egykori magyar pedagógusról fogadunk arcképvázlatot. Pedagógusnak tekintjük az oktatási rendszer keretében dolgozó pályatársainkat, óvodáktól az egyetemekig. Nem minősítjük, ki a jeles egyéniség, csupán egyetlen kritériumot érvényesítünk: legyen valaki, akinek emlékezetében jelen van, és hajlandó névcikket összeállítani volt tanáráról, munkatársáról, ismerőséről vagy családtagjáról.

Az arcképvázlatok elkészítéséhez segítséget nyújt a minden kötetünkben közreadott, az arcképvázlatok szerkezetére (tartalmára) vonatkozó ajánlás, ha tetszik: elvárás.

Még néhány tanács, illetve követelmény:

- Szükséges, hogy az *arcképvázlat szerzője* valamilyen formában *megkeresse* a még élő, közvetlen *hozzátartozókat*, egyrészt egyetértő hozzájárulásuk megszerzése miatt, másrészt igen hasznos segítséget adhatnak a szükséges adatok pontosításához, kiegészítéséhez.
- Hiteles adatokhoz leginkább az *utolsó munkahelyen meglévő dokumentumok* útján juthatnak.
- *A személyi adatokban a hitelesség* elengedhetetlen követelmény, ezért ennek biztosítását az *arcképvázlat írója – mint szerző – garantálja*, és közvetlen felelőssége van a leírt egyéb információkkal kapcsolatban is.
- A szerzők, elérhetőségük mellett, szíveskedjenek azt is közölni, hogy akiről megemlékeztek, ahhoz *milyen kapcsolat* – volt tanítvány, kolléga, családtag, rokon, barát, ismerős – *fűzte*.

Tisztelettel kérjük tehát mindazokat, akik arcképvázlat írására vállalkoznak, hogy a fentiek figyelembe vételével készítsék el írásaikat. Technikai okokból *csak számítógéppel* írt szöveget fogadunk el. Minden cikkhez egy jó minőségű *portréképet kell* (és egyéb *fényképeket lehet*) mellékelni.
Az arcképvázlat legalább *kettő* és legfeljebb *négy oldal* terjedelmű legyen. (A/4-es méret, 8-15 000 karakter). A szerkesztőség fenntartja magának azt a jogot, hogy a fentiekben is megfogalmazott követelményeknek nem megfelelő arcképvázlatot nem közöl, természetesen a szerzőt erről értesíti.

A 2014-es kötetbe szánt arcképvázlatokat *Csermely László* tagtársunk címére kérjük elküldeni: *csermely.laszlo@t-online.hu – 4026 Debrecen, Darabos u. 41-45. E lph. fsz. 1. – tf.: 30/644-8560*.

Ami pedig a *határidők* illeti: az arcképvázlatokat 2014. november 1-jétől kezdődően folyamatosan várjuk, és *2015. május 31-én* tartunk „lapzártát”. A kötetet akkor jelentetjük meg, ha a jelzett határidőig megfelelő számú – 90-110 db – arcképvázlat beérkezik. Ugyanakkor, ha 100-on jóval felül van a beérkezett írások száma, akkor a többletek a következő évi kötetbe kerülnek. A szelektálás szempontja elsősorban a *beérkezési sorrend*, esetleg az *elhalálozás időpontja* lesz.

A SZERKESZTŐSÉG

ABRAHAM LINCOLN levele fia tanítójához

„A fiam iskolába megy. E számára csodás, új világot első ízben tapasztaló gyermekemet fogadja hát szívélyesen. Kontinenseket átszelő kalandra készül most, mely háborúktól, sorscsapástól és fájdalomtól nem kíméli majd – ehhez hitre, szeretetre és bátorságra lesz majd szüksége.

Tiszteletreméltó tanár úr fogja hát kézen fiamat és vezesse be türelemmel minden tudományok világába, melyek megannyi kaput nyitnak számára. Ugyanmód tudnia kell, hogy nem mindenki az erkölcs és őszinte szó vezéreltje. Tanítsa meg azt is, hogy bizony minden gazembernek hőse van, minden korrupt politikusnak pediglen prominens szószólója. Tanítsa meg, hogy minden ellenségnek bajtársa van.

Oktassa, kérem arra, hogy a fáradsággal szerzett tíz cent számtalanszor értékesebb, mint a földön kapott dollár Hogy az iskolában tiszteletreméltóbb a bukás, mint az alattomos megtévesztéssel szerzett siker Tanítsa meg méltósággal veszíteni és a megérdemelt győzelemnek ujjongani.

Tanítsa meg az arra érdemessel jóságosnak lenni, ocsmány emberrel keményen bánni. Próbálja meg távol tartani minden nemű irigység apró szikrájától. Tárja fel előtte a csendes nevetés örömének titkát. Engedje őt korán rájönni, hogy az acsarkodók a legkönnyebben legyőzhetők. Tanítsa meg nevetni a boldogtalanságban, sohasem gyalázkodni könnyei okán. Oktassa, kérem arra, hogy a botlás lehet dicsőségteljes, azonfelül a diadal is lehet megtévesztő. Tanítsa meg dacolni a cinikusokkal és átlátni a nyájas beszéd ígéretein.

Tárja fel előtte a könyv varázslatát. Adjon neki időt az égi madarak misztériumának csodálatára, hogy tűnődhessen a napban táncoló méheken és zöldellő rétek virágán.

Tanítsa meg bízni önnön gondolatainak kétségtelenségében, még ha mások ennek ellenkezőjéről is kísérelik meggyőzni. Próbálja meg arra ösztönözni fiamat, hogy ne lépjen a tömeg nyomába, mely a szakadék fele tartó diadalmaskodót követi. Képezze jó hallgatónak, ugyanakkor tanítsa meg tisztánlátással, a realitás rostáján keresztül csakis az igaz szavakat magához engedni.

Tanítsa meg hasznosítani képességeit és eszét a legkifizetődőbb módon, de óvva intse lelkének áruba bocsájtásától, szívére sohse függesszen árcédulát.

Tanítsa meg becsukni fülét a zúgó és becsmérlő tömeg előtt, hogy minden körülmények között álljon ki és harcoljon eszméje mellett.

Bánjon vele kíméletesen, de ne dédelgesse minduntalan oltalmazó karjaiban mert csak a parázsban edzett acél lesz a legerősebb. Adjon neki bátorságot a türelmetlenséghez és türelmet a bátorsághoz. Tanítsa meg ünnepélyesen hinni önmagában, mert csak akkor lesz erős hite az emberiségben és Istenben.

Tudom, igazán nagy kérés ez, tiszteletreméltó Tanár Úr ellenben Ön meglátja majd, mit tehet érte.

Olyan nagyszerű kisgyerek ő, az én fiam."